ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

FRIDERICI
HOFFMANNI
MEDICINÆ
RATIONALIS SYSTEMATICÆ
TOMI QUARTI,

Quo ſpecialis Morborum pathologia, & huic ſuperſtructa ſolida therapia cum medendi Methodo, cautelis Clinicis, & Morborum enarrationibus adjuncta Epicriſi, exhibentur

PARS QUARTA
DOCTRINAM MORBORUM

Ex viſcerum labe partiumque ſolidarum atonia perſpicua & demonſtrativa methodo tradens.

VENETIIS, MDCCXLV.

EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

DEDITÆ ARTIS SALUTARIS

Studio aſclepiadarum progeniei ſtipendium hoc ſeptimum confert, octavum, ſi Deus vitam vireſque prorogat, vovet.

FRIDERICUS HOFFMANNUS.

PRÆFATIO.

Therapiæ rationalis tomum quartum lectori peritiæ medicæ cupido jam exhibeo paulo tardius, quam promiſeram, ob increſcentes quotidie occupationes in ſenio, quo vires corporis non parum decreſcere incipiunt. Complectitur hic tomus ægritudines, quæ paulo longius protrahuntur, admodumque difficilem recipiunt ſanationem; unde etiam chronicarum nomine veniunt, & recte duplicis eſſe generis ſtatuuntur, quarum aliæ a ſolidorum motu nimis adaucto naſcuntur, ut fere ſunt ſpaſmodico-convulſivæ, in præcedente jam tomo pertractatæ; aliæ contra a ſolidarum partium motricium imbecillitate tonoque ac robore dejecto, & abhinc dependente languidiori fluidorum motu oriuntur, quarum indolem & effectus jam deſcribere propoſitum eſt. Scire autem licet, hos morbos iterum dupliciter eſſe conſiderandos: alii quippe, qui mentem ac ſenſus afficiunt, in ſuprema corporis parte ſedem ſuam ac domicilium conſtituunt, quorum naturam, cauſas & medendi methodum in prioribus hujus voluminis capitibus paulo accuratius evolvere anniſi ſumus; reliquos, qui ex viſcerum medii & infimi ventris, quæ vitalium humorum elaborationi ac depurationi ſerviunt, atonia ortum trahunt, in poſterioribus capitibus accuratiori tam pathologicæ quam therapeuticæ conſiderationi ſubjecimus. Atque hi morbi in univerſum ejus ſunt naturæ ac conditionis, ut ob lentiorem & vacillantem ſanguinis & humorum circuitum ſtagnationes, vaſorum obſtructiones & indurationes, adeoque labem ſolidis partibus & viſceribus inferant vitæ infenſiſſimam, quæ profecto difficillime expugnatur. Quare etiam horum morborum ſanatio ſummam medentis prudentiam & accuratiorem appropriatorum ſummeque efficacium remediorum cognitionem deſiderat; ſiquidem in nullo morborum genere ars noſtra magis ſe manifeſtat, ac in cura chronicarum affectionum, quia ſub his parum potens natura haud facile vitium, altius inſidens, ſuis viribus excutit, quum contra confiteri omnino oporteat, artem in acutis parum valere; utpote in harum curatione plus ſibi natura vindi-

cet, & ibi medicus ſæpe ſpectatorem tantum agat. Neque hæc veritas antiquos rei medicæ ſcriptores latuit, ex quibus vel unicum *Cornelium* CELSUM in teſtimonium vocare lubet, cujus verba, quibus *libro III.* præfatur, non alienum puto hic recenſere: *In nullo quidem*, inquit, *morbo plus ars quam natura ſibi vindicare poteſt, utpote cum repugnante natura nihil medicina proficiat; magis tamen ignoſcendum medico eſt, ſi minus proficiat in acutis, quam in longis: ibi enim breve ſpatium eſt, intra quod, ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur, hic deliberationi & mutationi remediorum tempus patet.* Ad hoc adſertum paulo clarius intelligendum multum juvabit, quando ad naturam, quæ ab antiquiſſimo artis noſtræ parente in pluribus locis morborum medicatrix ſalutatur, attentius advertentes quid poſſit quidque valeat in acutis & valde gravibus affectionibus, rite perſcrutemur. Naturæ autem nomine hoc loco non ſapiens quoddam, corpori animantium inſidens & functiones ejus dirigens principium; ſed nos in felicioris ſeculi medici luce conſtituti, nihil aliud, quam jugem ac perennem ſanguinis & humorum per compagem corporis mere vaſculoſam in orbem motum, a cordis & vaſorum omnis generis ſyſtaltica vi dependentem intelligimus; cujus beneficio corpus in ſe corruptioni expoſitum per continuam heterogenearum partium ſubtractionem a putredine vindicatur. Et hic motus vere vitalis, qui a rebus & mere naturalibus & externis, potiſſimumque ab aere & alimentis, recte id pronuntiante HIPPOCRATE, proficiſcitur, non modo ſanitatem conſervat, ſed etiam ad ſanationem morborum multum valet. Nam intenſior & celerior in acutis redditus ipſam cauſam, quæ febrem inducit, brevi & certo tempore, per congrua emunctoria eam expellendo, tollit, & ſæpius ægritudines periculi pleniſſimas, ipſam peſtem, inflammatorias & exanthematicas febres, ſua ſponte, parum adjuvante medico, feliciter perſanat. Res vero longe aliter ſe habet in longis affectionibus, ubi languidior & tardior ſanguinis circuitus ad ingignendos morbos, accumulando materiam excrementitiam, multum contribuit. Tantum enim abeſt, ut cauſſæ morbificæ, altius vitalibus partibus inſidenti, elidendæ & foras eliminandæ ſufficiat, ut omnino opus ſit medico, qui conſilio & auxilio ſuccurrens efficacibus remediis materiam valetudini infenſam ad excretionem præparet, pertinaces obſtructiones ſolvat, & ſanguinis ſegniorem motum augendo, per aperta emunctoria, quæ noxia ſunt proſcribere contendat. In morbis igitur chronicis, tum avertendis, tum ſanandis & levandis, medicus omnino artis præſtantiam quam optime poteſt oſtendere, & nominatim quidem in diuturnis febribus, in morbo melancholico-hypochondriaco, cachexia, tabe, hydrope, ſcorbuto, lue venerea, aſthmate convulſivo, gonorrhœa & fluore albo inveterato, ſphacelo, morbo nigro Hippocr. hæmoptyſi, cruento vomitu & hujus generis pluribus; quæ ope naturæ nunquam ſaneſcunt, ſed utique deſideratiſſimam medici opem poſtulant. Quicunque itaque in ejuſmodi morbis præ aliis laude quidquam digni efficere poteſt, is certe aliis præ-

feren-

ferendus & præſtantiſſimus habendus eſt. Verum, ſicut peritia medici in hiſce morbis quam maxime ſe prodit; ita etiam ignorantia & imperitia, ſi quis non recte eos tractare novit, ſe manifeſtat. Certe, ſi veritatem non diſſimulare debemus, inter perpaucos eminent illi, qui in contumacibus hiſce morbis, quid noceat vel proſit recte dijudicare valent: pauci quoque ſunt, qui intimas eorum cauſſas, ad quas tollendas omnis medentis dirigi debet intentio, & ſedes, ubi conſiſtunt & tyrannidem ſuam exercent, vere perſpectas habent; multominus appropriata & efficacia adverſus eos remedia norunt. Surrexerunt noſtra tempeſtate, qui ex plethora atque ex ſanguinis excretionibus deficientibus & ſuppreſſis omnem chronicarum paſſionum originem derivare ſummo ſtudio contendunt, quum tamen, re altius perſpecta, magis a boni ſanguinis defectu, ſeri excrementitii colluvie & copia, debilitate generis nervoſi & viſcerum labe, earum origo & ſymptomatum cauſſa ſit derivanda. Ex qua falſa theoria, perverſa demum medendi ratio proceſſit; ſiquidem fere omnis generis chronicos morbos per venæſectionem in pede crebrius inſtituendam & per medicamenta, quæ fluxum ſanguinis, præſertim in viris hæmorrhoidalem promovent, & avertere & perſanare ſibi perſuaſum habent, effectu tamen minus auſpicato ſuccedente. Nam ubi nec ſanguinis eſt abundantia, neque natura ad iſtum fluxum eſt diſpoſita, fruſtraneus eſt omnis labor; quin potius non ſemel ſed ſæpius obſervavi, diu continuata hac methodo tractatos ægros in pathemata hypochondriaca, a quibus liberi antea fuerunt, incidiſſe, vel illa ipſa longe pertinaciora reddita fuiſſe. Quodſi enim nimia ſanguinis profuſione robur partibus, quæ digeſtioni, ſanguificationi & ſalutaribus excretionibus ſerviunt, ſubtrahitur, vis alimentorum digeſtrix imminuitur, & crudi humores abeunt in ſanguinem, qui dein ad inteſtinum rectum plus juſto appulſus & exitum ibi non inveniens dolentes cœcas hæmorrhoides, ſtagnationes & moleſtas in oſſe ſacro dorſoque tenſiones & ſpaſmos proritat; ut hinc facile ſit intellectu, hanc quidem medendi methodum non prorſus carere ſuo uſu, minus tamen eſſe univerſalem, ſed pro ratione corporum & cauſſarum morboſarum valde limitandam. Quum itaque ex falſis ſuppoſitis hypotheſibus & præjudicatis opinionibus ordinario falſæ concluſiones & perverſa judicia naſci ſoleant, certe non ſubit mirari, quare qui ſupra commemoratæ pathologiæ favent, nullam niſi in partibus infernis & pede admittere venæſectionem velit, rejecta prorſus illa, quæ in ſuperioribus & manu inſtituitur, ex metu, ne ſalutaris excretio per venas ſedis præpediatur: quum tamen ex veterum æque ac recentiorum & noſtra quoque obſervatione per venæſectionem in plethoricis in manu decenter inſtitutam moleſtiſſimus ille fluxus per hæmorrhoides, qui ſumma circumſpectione in regimine vitæ per omne reliquum tempus, ſaluberrime poſſit præcaveri. Plura mihi obvia recenſere poſſem exempla, ubi in ſanguine plenis & vegetis corporibus, in quibus nulla ad hunc fluxum diſpoſitio nec proclivitas apparuit, repudiata ſanguinis miſſione in manu, ea tantum

in pede fuit inſtituta, propter exiguas autem venas parum ſanguinis efluxit, graves chronici morbi, ut ſunt aſthma ſanguineum cum hydrope anaſarca junctum, affectus ſoporoſi, paralytici quoque & podagrici ſuborti fuerunt, qui per ſufficientem ſanguinis e ſecta in manu vena detractionem inſigniter levati & convenientium remediorum ope ſanati fuerunt integerrime. Ceterum ingenue etiam hoc loco confitendum eſt, communem, quæ noſtris temporibus viget, chronicis affectionibus medendi methodum maxima ex parte præpoſteram eſſe atque perverſam, adeo ut inde non convaleſcant ægri, ſed pejus potius habeant & diutius torqueantur. Plurimi in hac male fundata verſantur opinione, in rebellibus hiſce morbis vi quadam & multum validis medicamentis opus eſſe ad obſtructionum repagula reſeranda, humores viſcidos & in minimis meatibus ſubſiſtentes fortiter reſolvendos eoſque per excretoria ejiciendos; quare non temperatis, lenioribus & ſic dictis Galenicis, ſed activis, fortioribus, chymico igne excoctis & ex mineralium regno petitis ad averruncandos hos morbos remediis utuntur; cum tamen vera & confirmata ſatis experientia contrarium plane doceat. Nam ſi ullo in morbo ſanando exquiſita victus ratio, moderatum vitæ regimen & remedia leniora, temperata diætetica & paregorica uſum præſtant eximium, id ipſum certe de longis & diuturnis affectionibus valere arbitror. Ego hinc plena teſtari fide poſſum, me, qui jam per quinquaginta & ſex annorum ſpatium, annuente Deo, artem exercui & docui, præ multis aliis in vincendis chronicis morbis felicem fuiſſe, potiſſimumque operæ pretium feciſſe per decentem aeris & locorum mutationem, corporis variam exercitationem, per aquæ puræ & aquarum mineralium tam frigidarum quam thermalium potum, per lactis ejuſque ſeri dulcis & aciduli, ptiſanæ, infuſorum ſpecierum appropriatarum ex aqua uſum, per interna valde temperata corrigentia & evacuantia, item balſamica nervina, per balnea, inſeſſus, pediluvia, fomenta & demum quoque per abſtinentiam tenuemque victum; ſi modo patientia, ægrorumque obedientia & ſufficiens ad medendum tempus acceſſerit. Neque vero diſſimulandum eſt, inter cauſſas, cur multi difficiles morbi ad ſanitatem non reducantur, hanc potiſſimum valere, quod tam medici quam ægrotantes utplurimum, niſi ſtatim auſpicatum remediorum effectum conſpiciant, ad crebram mutationem medicamentorum valde proclives ſint. Et revera nihil magis valetudini officit, ac crebrior remediorum variatio & copia. In univerſum quippe tenendum eſt, omnis generis morbos, maximeque diuturnos, non multa & varia, ſed pauca, ſelecta, & ſimplicia magis quam compoſita, leniora, quam validiora deſiderare remedia, ſed eorum continuatione opus habere. Nam uti natura in omnibus eſt ſimplex, & ſimplices quoque morborum ſunt cauſſæ; ita quoque in ſanando & ſimplicitate & pauco adparatu gaudet. Et uti in magnis rebus expediendis tempore ſufficienti opus eſt, ſic pariter id valet in artis operibus. Ultimo loco inter cauſſas ægræ curationis nec hoc reticendum puto, quod ægri, præſertim malo

hypo-

hypochondriaco afflicti, peculiari animi adfectu laborent, qui mihi nomine pharmacomaniæ venit, quo perpetuo medicamina urgent, & omnes, qui nomen gerunt medici, in conſilium adhibent, eorumque medicamentis utuntur, inde vero efficiunt, ut nunquam valetudinem recuperent. Præfari hæc volui brevibus circa curationes morborum, qui ex atonia oriuntur & in præſenti libro explicantur, ut in limine quaſi B. L. perſpiciat, quam viam in iis pertractandis ingreſſus fuerim, quamque methodum artem exercentibus commendandam præcipue judicem, nullus dubitans, quin, ſi non præſens ætas, tamen poſteritas veritatem & inſignem fructum ex ſcriptis meis ſit petitura, præſertim ſi a præjudiciorum dura ſervitute liberatos animos lectores attulerint, & uſu rerum tantum profecerint, ut a ſolida multorum annorum experientia mihi enata præcepta, experiendo intelligere & comprobare valeant.

CONSPECTUS CAPITUM

QUÆ HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

Cap. I. De nervorum reſolutionibus. Carte 1
II. De adfectibus ſoporoſis comate, caro, & lethargo. 28
III. De vertigine. 45
IV. De gutta ſerena. 60
V. De viſus imbecillitate. 70
VI. De auditus vitiis. 81
VII. De aphonia. 94
VIII. De delirio melancholico & maniaco. 102
IX. De virium lapſu & animi deliquiis. 130
X. De ſubita morte & morbis inſanabilibus ex polypo oriundis. 146
XI. De adfectione phthiſica, ſive tabe. 158
XII. De cachexia icterica 188
XIII. De cachexia & chloroſi. 207
XIV. De hydrope. 226
XV. De flatulentia & adfectione tympanitica. 255
XVI. De cachexia uterina, ſive fluore albo. 270
XVII. De gonorrhœa benigna & maligna. 285

CAPUT I.
DE
NERVORUM RESOLUTIONIBUS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Qui morbi in hoc capite pertractentur.

De morbis ex viſcerum, partiumque ſolidarum atonia oriundis ſcripturis, recte ab iis incipere poſſe videmur, qui in capite, principe totius machinæ humanæ parte, ſuam habent ſedem, partiumque in eo ſitarum atonia vel debilitate nituntur. Quos quidem inter primum jure meritoque locum occupant nervorum reſolutiones, quas medica ſchola apoplecticorum, hemiplecticorum, & paralyticorum nomine exprimere ſolet affectuum. Nec erit alienum, hanc morborum, non adeo multum inter ſe diſcrepantium, eaſdemque ferme origines agnoſcentium trigam, uno hoc & primo ſimul complecti capite.

§. II.

De organis motuum & ſenſuum.

Omnes hi morbi verſantur circa ſenſus motuſque noſtri corporis, & eorum organa, quorum primaria nervos eſſe, & inde conſtructas nervoſas ac membranaceas partes, nemo eſt medicorum, qui dubitaverit. Nervus componitur ex canalibus tenerrimis, fluidum tenuiſſimum vehentibus, & a membrana, meningum cerebri propagine incluſis. Ambiens hæc membrana omnis generis vaſculis, etiam lymphaticis inſtructa eſt; unde & inflammari & tumere poteſt: annotantibus celeberrimo BOERHAVE *prax. med. P. V. pag.* 11. & BARTHOLOMÆO de MOOR *Pathol. cerebri Cap. X. pag.* 302.

§. III.

Quid ſit nervi tenſio, & debilitas.

Quæ cauſa per nervos ſenſum motumque corpori præſtet, multis quidem eo uſque agitatur controverſiis; nos vero non aliam, ſcopo præſertim medico magis accommodatam agnoſcimus, quam fluidum ſubtiliſſimum, lymphaticum, puriori aereo-ætherea elaſtica ſubſtantia imbutum, quod ab arterioſo ſanguine intra cerebri, cerebelli, medullæque ſpinalis canaliculos ſecretum, & in tubulos fibrillarum nervearum, & his in nervos, & denique omnes totius corporis nervoſas partes truditur. Fluidum hoc ſufficienti quantitate, & proportionato impetu in nervos & nervoſas membranas producit horum tenſionem: qua recte conſtituta, ſenſus motuſque per totum corpus optime vigent, ipſique nervi naturali tono & elatere præditi dicuntur. Robuſti autem vocantur nervi, ſi particulæ minimæ illos conſtituentes ita cohærent, ut vi fluidorum naturali, quin & hac paullo majori ſuperandæ exiſtant pares: a qua ſi ob cohæſionem laxiorem ſuperantur, debilitatis accuſamus nervoſum genus.

§. IV.

Quomodo fiant ſenſus, & motus voluntarii.

Nervus naturaliter tenſus fluido nunquam non plenus eſt: hinc in ultima ſui extremitate vel leviter attactus, impreſſum ſibi motum juxta hydraulicas leges ad cerebrum & commune ſenſorium uſque incredibili celeritate propagat; haud ſecus, ac ſi

tubulum aqua repletum, & in utraque extremitatum veſica munitum videas, qui motum uni extremitati impreſſum, protinus cum digito alteri extremitati incumbente communicat. Hanc ſenſuum nomine ſignificamus actionem. Motus voluntarii inſtrumenta ſunt muſculi, ex fibris nerveis ſeu tendinoſis, & carneis, quæ fibrillis nerveis undique ſunt intertextæ, compoſiti, qui hunc in modum ſuas perficiunt actiones. Fibræ nervoſæ & tendinoſæ una cum carneis eo uſq; tendi & lympha adimpleri debent, ut tranſeuntem per muſculum ſanguinem paullo remorentur, qui ſubſiſtens inflat ventrem muſculi, & hoc intumeſcente abbreviatur muſculus, ejuſque finis una cum adnexa ei parte movenda verſus principium trahitur: unde ſub actione muſculus attactu durior, ac velut renitens deprehenditur. Hinc in ſcopum noſtrum colligimus, ad præſtandos motus majorem vim, & copioſiorem fluidi nervei influxum requiri, quam quidem ad ſenſus.

§. V.

Definitio reſolutionis nervorũ ejuſque differentia.

His præmiſſis, clariſſime patet, quod imminuto fluidi tenuiſſimi in nervos influxu, horum actio tam ad motus, quam ad ſenſus præſtandos vel prorſus aboleri, vel ſaltem ex parte impediri debeat: & ex hoc fonte naſcuntur morbi, quos titulo reſolutionis nervorum complectimur. Per hanc enim intelligimus movendi, vel ſimul ſentiendi impotentiam, ab imminuto fluidi nervei in nervos influxu dependentem. Hujus varii ſunt gradus, e quibus primum binos, tanquam generaliores notabimus: vel enim motus voluntarii, & actiones animales, omnes ſenſus, ipſiuſque rationis uſus pereunt, homoque velut fulmine perculſus concidit: vel ſenſuum ac rationis uſu exiſtente integro, motus ſaltem voluntarii ac animales actiones, vel ad ſummum ſenſio tactus langueſcunt, vel prorſus abolentur. Priori in caſu morbi reſultant apoplectici; poſteriori vero paralytici.

§. VI.

Apoplecticorum affectuũ gradus,

Apoplexiæ tres iterum ſunt gradus: quorum ſummus & nunquam non lethalis eſt, ſi cum ſenſibus, motibuſque animalibus, vitales ſimul, omneſque totius corporis actiones uno impetu proſternunt; de qua MED. SYST. *Tom. IV. P. II. S. I. C. VII.* ſub titulo hæmorrhagiæ cerebri egimus. Alter gradus tollit ſenſuum, motuumque voluntariorum ac rationis uſum; non autem vitales proſternit actiones, nec in mortem ſemper terminatur, ſed plerumque in hemiplecticos tranſit affectus. Tertius denique, ac leviſſimus, qui etiam apoplexiæ ſpaſmodicæ nomen meretur, iiſdem ac ſecundus ſe prodit notis: differt tamen ab eo, quod breviori tempore penitus debelletur, & rarius in paralyticos abeat affectus. Et de hoc leviori apoplexiæ gradu hoc potiſſimum nobis agendum erit loco.

§. VII.

Hiſtoria apoplexiæ levioris,

Ea his ſe prodit notis: antecedunt per ſatis longum tempus ſenſuum, viſus potiſſimum ac auditus imbecillitas, vertigo, artuum gravitas, tremor, actionum animalium torpor, & plerumque paſſiones hypochondriacæ vel hyſtericæ. Hæc inter improviſo contingit, ut homo omnibus ſenſibus, rationis uſu, ac motibus animalibus privatus proſternatur; exhibeat pedes, artuſque inferiores frigidos, cutim aridam, ſpaſmoque conſtrictam, faciem vero & oculos rubentes, ſanguine turgidos, & arterias fortiter celeriterque pulſantes. In tali paroxyſmo per aliquot horas conſtituti, vel vomitibus quibuſdam ſponte ſubortis viſcidæ multum reddunt ſaburræ, vel ſudores per totum corpus erumpentes experiuntur, tumque ad ſe redeunt, atque rationis haud ſecus, ac ſenſuum motuumque recuperant integritatem. Multi narrant, ſub tali paroxyſmo conſtrictas ipſis fuiſſe fauces, deglutiendi vim abolitam, pectuſque vinculis quaſi coarctatum. Repetit ejuſmodi inſultus, nisi medela feratur,

ſæpius, tandemque in mortiferam cerebri tranſit hæmorrhagiam.

§. VIII.

Morborum paralyticorum differentia.

Contra vero hemiplectici morbi audiunt, ſi ſalvo rationis, motuumque vitalium uſu, movendi ſaltem juxta voluntatem potentia, aut cum ea ſenſus tactus labefactatur. Talem hemiplexiam ſive paralyſin dari univerſalem, quæ totum corpus afficeret, negamus, niſi forſan ſub ipſa apoplexia: nec credimus dari paraplexiam, qua totum corpus, ſalvo manente capite, reſolveretur; noſtræ ſaltem praxi nunquam ſe talis obtulit morbus. Omnis potius paralyſis vel alterutrum corporis latus, idque totum afficit, & movendi, atque ſimul ſentiendi potentia privat; vel certæ tantum parti inhæreſcit. Prior hemiplexia dicitur, ſi quando dimidium capitis ac faciei latus ſimul ſit reſolutum, alias non niſi paralyſis alterutrius lateris audit: poſterior vocatur paralyſis particularis, & eſt vel vera vel ſpuria. Illa ſedem ſuam plerumque in ſpinali medulla, ejuſque mox ſuperiori, mox media, mox inferiori parte habet, & movendi pariter ac ſentiendi aufert potentiam: hæc movendi ſaltem quadam impotentia ſe prodit, & humorem per metaſtaſin ad ipſos nervos devolutum, hoſque comprimentem pro cauſſa agnoſcit.

§. IX.

Hiſtoria morborũ paralyticorum.

Hemiplexia vel prægreſſum inſultum apoplecticum ſequitur; vel abſque eo cum refrigeratione lateris paſſuri & præcedente vertigine incipit, & ſenſim in motus ſenſuſque deſinit abolitionem. Sanum latus ſæpenumero ſpaſmodicis ac convulſivis agitatur motitationibus; oriſque canina non raro conſpicitur tortura; & progrediente malo mentis quoque functiones, & cum primis memoria labaſcere incipiunt. In paralyſi particulari, annotante COELIO AURELIANO *Lib. II. Cap. I.* antecedit partis paſſuræ gravedo, tardus motus cum ſtupore, pallore, & torpedo: pars affecta laxa eſt, mollis, flaccida, attactu frigida, & vel atrophica, vel tumore œdematoſo imbuta cernitur. Caveas vero, ne motus voluntarii impotentiam, quæ paralyſin comitatur, confundas cum ea, quæ rheumaticis arthriticiſque nonnunquam jungitur affectibus: hanc enim partis affectæ dolore, ſpaſmo & ſæpius convulſione ſtipatam deprehendimus; quæ moleſtiæ ab affectibus paralyticis valde ſunt alienæ.

§. X.

Species paralyſeos particularis.

Paralyſis particularis varias afficit partes. Nonnunquam artus inferiores una cum imi ventris partibus, integris illis, quæ ſupra diaphragma ſunt, mox movendi ſolum potentia, mox ſentiendi ſimul facultate privantur; tumque urinæ & alvus contra voluntatem redduntur, ac tandem tumor œdematoſus, lenta febris & mors ſuccedunt. Interdum brachia & manus paralyſin patiuntur, quæ ſi ſpuria fuerit, & poſt colicam evenerit, dicitur pareſis ex colica: ex aliis vero cauſſis orta paralyſeos manuum nomen obtinet. Datur paralyſis palpebrarum, ubi hæc nequeunt attolli, & invitus lacrymarum fluor urget. Linguæ reſolutio dicitur aphonia, quam ſuo loco pertractaturi ſumus. Si pharynx paralyſi afficitur, omnis aboletur deglutitio; cujus differentiam a ſpaſmo pharyngis videas in MED. SYSTEM. *Tom. IV. P. III. S. II. C. V. §. VI.* Oeſophagus, ventriculus ac inteſtina in moribundis reſolvuntur, tumque aſſumta, maxime potus cum ſtrepitu, murmuribuſque deſcendunt. Paralyſis ſphincteris ani per inteſtini recti procidentiam ac fæcum involuntariam excretionem ſe prodit; veſicæ urinariæ ex invito urinæ fluxu judicatur: veſicularum ſeminalium ex perpetua ſeminis effuſione cognoſcitur; muſculorum membri virilis a denegata concumbendi & membrum erigendi potentia ſignificatur. Cordis dari paralyſin, quam mors repentina abſque ullis evidentibus cauſſis eveniens innuit, e

veteribus jam Herophilum crediditſſe refert COELIUS AURELIANUS *L. II. C. I. p.* 348. & e recentioribus adfirmat BOERHAVE *Prax. med. P. V. pag.* 13.

§. XI.

Cauſſa proxima reſolutionis nervorũ.

Proximam cauſſam & formalem recenſitarum affectionum rationem in plus minus intercepto fluidi nervei in nervos influxu conſiſtere, ex §. IV. & V. quivis poterit intelligere. Inde quoque ſtatim adparebit ratio, cur alia vera, alia ſpuria ſit paralyſis. Hæc enim facilius fit, quam illa; quoniam ſenſus abolitio totalem fere fluidi nervei defectum ſupponit, motus autem impotentia imminutum ſaltem ejus influxum ſequitur. Quæ vero cauſſæ remorari valeant hunc influxum, curatius indagari oportet. Plures medicorum obſtructionem nervorum accuſarunt; ſed eam locum habere non poſſe, vel ipſa tam tubulorum nerveorum, quam contenti in ipſis liquidi ſubtilitas docet; id quod fuſius demonſtravit BARTHOLOMÆUS de MOOR *Path. Cer. C. X. p.* 283. Vera potius cauſſa eſt vel ſolutio continui nervorum, uti in vulneribus, aliiſque violentis contingit læſionibus, vel compreſſio aut nervorum ipſorum, aut principii eorundem, a quacunque re ipſis præter naturam incumbente facta. Quum vero unicam hanc omnis nervorum reſolutionis ſtatuamus cauſſam; ea tamen diverſos producere animadvertatur effectus: videndum, in quo diverſitatis conſiſtat fundamentum.

§. XII.

Sedes apoplexiæ & hemiplexiæ, cum ſectionibus iis morbis peremtorum.

Hoc nimirum unice in loci, qui fovet mali cauſſam, diverſitate quærendum eſſe & ratio ſuadet, & ſectiones anatomicæ his morbis peremtorum teſtantur. Omnes enim, qui obſervationes ejuſmodi conſignarunt medici, ut WILLISIUS, BONETUS, WEPFERUS, probe annotarunt, quod in apoplexia defunctis, vitium nunquam non in cerebro, ejuſque ventriculis, nec non in cerebello obhæſerit. Conf. bini notabiles caſus de apoplexia lethali, altera ex hydrope cerebri, altera ex ſanguine in illo extravaſato, quos BRUNERUS in A.N.C. *an. I. dec. III. obſ.* 153. & 154. recenſuit. Contra vero in hemiplecticis alterutrum medullæ ſpinalis principium, vel extravaſato ſero inundatum, vel tumoribus compreſſum fuiſſe, iidem perhibent auctores. De ſeri ibi facta extravaſatione BONETUS *ſepulch. L. I. Sect. XV.* obſervationes recenſet; tumorem tunicaceum ibi viderunt WEPFERUS *in auctario hiſt. XIV.* & BRUNNERUS *l. cit. obſ.* 154. Silentio prætermittemus abſceſſus, vulnera, ulcera &c. quæ medullam ſpinalem afficiendo hemiplexiam, cerebrum penetrando apoplexiam producere obſervantur. Ad hæc ſi ex anatomia repetamus, nervos vitalibus functionibus deſtinatos ex cerebello; ſenſibus tributos ex baſi cerebri; & motibus voluntariis ſenſuique tactus dicatos, maximam partem ex medulla ſpinali propullulare, facile colligere poterimus, in omni apoplexia cauſſam nervos comprimentem, intra cerebrum; in paralyſi vero intra medullam ſpinalem; & ſpeciatim in hemiplexia circa alterutrum medullæ principium conſiſtere.

§. XIII.

Cauſſa mediata apoplexiæ levioris ſanguineæ.

Inter cauſſas vero, quæ compreſſionem nervorum in cerebro efficiunt, & tenuiſſimi ac mobiliſſimi liquidi in eos influxum intercipiunt, principem fere ſtagnatio & ſubſiſtentia ſanguinis in vaſis membranarum cerebri locum tuetur; quæ ex valde impedito ejus per venas & ſinus venoſos libero circuitu & reditu verſus cor pronaſcitur. Nam cum ſanguis majori niſu & impetu ad caput fertur, quam ut æquali proportione in venas recipi poſſit, ob vaſa nimium diſtenta & expanſa ſubſiſtit, quod potiſſimum evenit in plethoricis, hypochondriacis, nephriticis & hyſtericis ob violentos inferiorum partium ſpaſmos. Naſcitur hac ratione interdum levior apoplexiæ ſpecies, quam ſpaſmodicam

nomi-

nominare conſueſcimus, eo quod remittentibus ſpaſmis & derivata ſanguinis & humorum mole verſus inferiora liberiori ſanguinis circuitu per vaſa reſtituto vis mali mox remittere ſolet; quod potiſſimum fit mature ſecta vena, & alvo per clyſterem aperta. Sub hoc paroxyſmo plerumque facies rubet, pulſus adeſt celer & plenus, motuus & ſenſuum eſt abolitio, & ſudore interdum corpus totum diffluit.

§. XIV.

Cauſſa mediata apoplexiæ & hemiplexiæ ſeroſæ.

Quod ſi vero hæc ſtagnatio diutius obhæſerit, & in ſubjectis ſero abundantibus contigerit: ſecedunt ſenſim ſucci tenuiores ſeroſi per porulos vaſorum præter naturam expanſorum, incumbunt nervis, eoſque comprimunt. Hoc ſi fiat in baſi cerebri, naſcitur apoplexia, ejuſque alter gradus juxta § VI. quæ delabente ad alterutrum medullæ ſpinalis crus ſero poſt ſe relinquere ſolet hemiplexiam. Hæc ex eadem cauſsa, ſine prævia gignitur apoplexia, ſi ſerum a ſtagnante cruore ſecedens protinus ad medullam decumbat ſpinalem. Et talis hemiplexia vocatur ſeroſa, quæ corripit ſubjecta potiſſimum pituitoſa, ſanguineo-phlegmatica; pulſus in ea eſt debilis, languidus, facies pallida, quædam ſomnolentia, & ſenſuum torpor. De ea veriſſimum eſt, quod annotantibus COELIO AURELIANO *L. II. C. I.* aliiſque medicorum, præ aliis ſenibus, maximeque autumnali ac hyemali tempore ſit familiaris.

§. XV.

Cauſſæ remotiores ſunt 1) nimia ſanguinis moles.

Cauſſas inter remotiores, quæ pro ſubjectorum varietate mox ſanguineam, mox ſeroſam producere valent hemiplexiam, primum locum tuetur ſanguinis nimia moles in ſubjectis activioribus, laxoque & ſpongioſo corporis habitu præditis. Quæ quidem iis inducendis malis eo eſt opportunior, quo magis humores commoventur: hi enim ebullientes, expandunt nimium tenerrima cerebri vaſcula, ac nonnunquam plane extravaſantur. Hinc explicatu facillimum eſt, cur plethorici ex improviſo dictis affectibus corripiantur a nimio veneris uſu, a largiori vini calidioris potu, a balneis nimis calidis, a fortiori ſub cœlo fervidiori corporis motu, ab inſolatu (vid. PROSP. MARTIANUS *Comment. p.* 102.) a gravioribus animi affectibus, & a crapulis, maxime ſi acceſſerit refrigeratio; mihi quoque in promptu ſunt exempla eorum, qui vino, vel cereviſia bene farti, & ſubinde refrigerati, apoplexia ſubito perierunt.

§. XVI.

2) Spaſmi partium inferiorum & excretionum ſanguinearum ſuppreſſio.

Deinceps nimia ſanguinis moles ad nervorum contribuit reſolutionem, ſi per ſpaſmos abdominis & partium infernarum, quacunque de cauſsa productos, ad ſuperiora, maximeque caput compellitur, & in eo ſtagnat. Hinc derivanda ratio apoplexiæ ſpaſmodicæ & hemiplexiæ ſanguineæ, quæ accidit ſubjectis hypochondriacis, ac hyſtericis: qualem notatu perquam dignum caſum in CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. I. caſu XIX.* reperies. Hinc etiam in praxi medica ſæpenumero licet obſervare, menſium & hæmorrhoidum excretionem non rite ſuccedentem ad nervorum reſolutiones quampluri mum conferre; id quod patet ex obſervatione *loc. cit. caſu XXV.* allegata. Eo certius vero paralytici morbi ab excretionum ſanguinearum, actu fluentium, ſubitanea cohibitione excitari poſſunt: adeo, ut eos accedentibus ſub fluxu menſtruorum, hæmorrhoidum & lochiorum, gravi terrore, vehementi refrigeratione, & incongruo remediorum adſtringentium, repellentium ac opiatorum uſu, ſæpius accerſi videas.

§. XVII.

3) Excretionis ſeroſarum cohibitio.

Sic purpureus corporis noſtri latex ſui ſtagnatione paralyſes & apoplexias, plerumque tamen ſanguineas & tranſitorias; ſucceſſu vero temporis etiam ſeroſas, eaſque diuturniores producit. Verum has immediate gignit ſeroſa colluvies, majori, quam par eſt, copia ad caput congeſta,

nervorumque principiis incumbens. Hinc ſi ſeroſæ excretiones, ſudores critici, tranſpiratio inſenſibilis, ſalivæ nimius effluxus, ſive qui ſponte fit, ſive a mercurialibus medicinis provocatur, ſeroſæ manationes ex auribus, oculis, naribus, ulcuſculis inveteratis, fonticulis, fœtor pedum &c. ſubito coercentur, exſiccantur & reprimuntur, graviſſimas oriri paralyſes, experientia compertum habemus. Hanc ob cauſſam infantili etiam ętati, cui alias parcunt, inſidiari ſolent affectiones paralyticæ: qualem obſervationem de infante bimulo, ex prohibita tranſpiratione paralytico legas in *cit.* CONSULT. *Tom. I. Sect. I. caſu* 26. Ex eodem fundamento diuturnior in locis frigidis humidiſque commoratio & obambulatio ad nervorum reſolutionem contribuit, quales notatu dignos caſus recenſet FORESTUS *Lib.* 10. *obſ.* 83. & 84. *ſeqq.* Huc pertinet ea, quam A. N. C. *dec.* 3. *anno* 7. & 8. *obſ.* 203. de ſeptuagenario poſt evaneſcentem ſubito ſurditatem apoplexia lateris dextri correpto allegant, obſervatio: quæ non niſi ſero, primum ſurditatis cauſſa, dein per metaſtaſin ad medullam dextri lateris devoluto debetur.

§. XVIII.

4) *Exanthematū retroceſſiones.*

Hæc mala eo graviora machinatur ſerum ad caput congeſtum, ſi fuerit acre, purpuraceum, ſcorbuticum, & ab artubus externis, corticeque cutaneo male feriatis artibus, unguentiſque repellentibus ac ſulphuratis intus revocatum. Exſtant hinc quamplurimæ obſervationes, quod achores, cruſta lactea, tinea capitis, ſcabies, purpura &c. repulſæ preſſo poſt ſe pede traxerint paralyſin. Eodem modo res ſe habet cum morbis arthritico-podagrico-rheumaticis, quos ſero acri ad membranaceas artuum & juncturarum partes incumbente foveri notum eſt; hoc enim ſi opiatis & adſtringentibus medicinis, ſopito hinc dolore, intus agatur, vel ex naturali imbecillitate retrocedat: auctor fit pertinaciſſimæ nervorum reſolutionis. Sic obſervationem de hemiplexia ex rheumatico arthritico affectu ſuborta legas in CONSULT. MED. *T. I. caſu* 21. Huc inprimis pertinet paralyſis ſic dicta ſcorbutica, quæ nunquam non ſpuria eſt, & a ſero acri ſcorbutico huc vel illuc circa nervos ſtagnante, eoſque comprimente ſuos mutuatur natales.

§. XIX.

5) *Mercurialia inepte adhibita.*

Mercuriales porro medicinæ ejus ſunt indolis, ut in corporibus impuris & debilitatis ad movendam ſalivationem minus recte uſurpatæ, nervorum inducant reſolutiones. Mercurius enim in corpore cum particulis ſalinis ac excrementitiis mixtus, vim obtinet fortiter ſtimulantem, qua præſertim in glandularum ſubſtantiam nerveo-fibroſam agit, adque hanc majorem humorum ſalivalium & lymphaticorum affluxum concitat. Horum effluxus per ſputationem ſi quacunque de cauſſa ſiſtatur, facile fit, ut perennante nihilo ſecius affluxu, illi ſucci copioſius ad ſpinalis medullæ principia, ipſoſque nervos ruant, ibidemque ſtagnando ac comprimendo influxum nervei fluidi in nervos remorentur.

§. XX.

6) *Morbi convulſivi ac epileptici.*

Non minus ſpaſmus membranarum cerebrum & medullam ſpinalem ambientium anſam non raro præbet hemiplecticis & apoplecticis affectibus. Non alia ſubeſt ratio, quam quod nervoſæ membranæ per tam violentos motus agitatæ labefactentur, relaxentur, nec impedire queant, quo minus irruentes ſucci, utut tenues lymphatici, in vaſculis membranarum ſtagnent, & medullarem comprimant ſubſtantiam. Hinc docet experientia, poſt epilepſiam non raro ſequi hemiplexiam, & illam, ſi lethalem ſortitur eventum, nunquam non in apoplexiam terminari. Et quænam eſt cauſſa, quod ex gravi iracundia paralytici nonnunquam naſcantur affectus, niſi quod per illam fortior nervis,

vis, vaſisque inferatur ſtrictura, eam humorum producens ſtagnationem, quæ influxui fluidi nervei intercipiendo exiſtit opportuna?

§. XXI.

γ) Flacciditas cerebri & debilitas generis nervoſi.

Omnes hæ cauſſæ eo certius, eoque facilius vim ſuam pernicialem exſerent, ſi præſto jam fuerit cerebri flacciditas, generiſque nervoſi debilitas. Si enim laxiores ſunt nervoſæ partes, minus reſiſtere valent irruptioni humorum, & ſic horum ſtagnationi pariter ac extravaſationi mirum quantum favent. Et colligitur quidem hæc debilitas nervorum ex cauſſis antecedentibus: quorſum pertinent ætas ſenilis, temperamentum ſanguineum, & inde pendens habitus corporis laxus, mollis & ſpongioſus; vita ſedentaria & otioſa, potus parcior, vel cereviſiæ craſſioris ac lupulatæ, atque vinorum largior uſus, diæta lauta, multarumque epularum, ſomnus nimius pariter ac immodicæ vigiliæ, multæ meditationes, & lucubrationes, veneris ſæpe repetitum exercitium, diuturnus mœror, triſtitia, habitatio in locis udis frigidiſque, & hyemalis tempeſtas. Sic enim debilitatis corporibus vel leviſſima cauſſa, quam vix attenderes, ad paralyſes & apoplexias diſponere valet; quemadmodum ex obſervatione in CONSULT. MED. *Tom. I. Caſu XVIII.* recenſita patet, ubi quis ex potu aquarum Selteranarum, licet eas rite & corpore bene præparato adhibuerit, nihilo ſecius in apoplecticum inſultum, & hinc relictam ſpuriam incidit paralyſin.

§. XXII.

Æthiologia paralyſeos, quæ artus inferiores occupat.

His de hemiplexia potiſſimum præmiſſis; reſtant quædam de paralyſeos particularis ſpeciebus dicenda. Ex iis maximam meretur attentionem, quæ inferiores corporis partes, vel crura pedeſque ſolum, vel abdomen quoque & omnes, quæ infra diaphragma ſitæ ſunt partes ſimul afficit, ſalvis, quæ ſupra ſunt, regionibus. Poſteriori caſu cauſſa hæret in medulla ſpinali circa priores lumborum vertebras: quod binis ſectionibus hoc malo demortuorum, A. N. C. *Vol. II. obſ.* 51. *&* 120. inſertis egregie monſtratur. Priori medulla ſpinalis circa primam lumborum vertebram conquaſſata, & ultra medium craſſitiei ſoluta; in altero a dicta vertebra per totam inferiorem ſpinam tota flaccida, ac penitus exſucca fuit, adeo ut inter eam, & oſſeam thecam notabile interceſſerit ſpatium. Oritur hoc vitium (1) a cauſſis externis violentis, fractura, luxatione, vel vulnere ſpinæ, medullam ſimul afficiente; quales bini caſus exſtant in A. N. C. *Cent. X. obſ. VIII. & dec. I. anno III. obſ.* 66. (2) a cauſſis internis, maximeque rheumaticis ac convulſivis dorſi affectibus; ut teſtatur caſus ſupra ex A. N. C. *vol. II. obſ.* 102. allegatus, lectu digniſſimus.

§. XXIII.

Æthiologia paralyſeos crurum.

Interdum cauſſa hæret intra os ſacrum, tumque morbus ambulandi impotentia, & crurum pedumque reſolutione ſe prodit. Hoc malum nonnunquam eſt nativum, & præternaturali medullæ intra os ſacrum contentæ nititur conſtitutione: quales caſus ex tumore intra thecam oſſis ſacri connato, & tandem exulcerato lethales recenſent HIST. MORB. WRATISL. *anno* 1701. *pag.* 68. *ſeqq.* Idem contingit poſt febres acutas, male ſolutas, nec non intermittentes, ſi quis malo victu utatur, animique indulgeat pathematibus: ubi cauſſa eſt ſerum vitioſum per metaſtaſin ad medullam oſſis ſacri devolutum, eam comprimens. Eidem malo obnoxiæ ſunt feminæ poſt laborioſum partum, abortum, & retenta Lochia, nec alia ſubeſt cauſſa, niſi ſanguis per ſpaſmos ad os ſacrum copioſius delatus, ibidemque ſtagnans, & niſi medela feratur, tandem ſeroſam portionem per vaſorum porulos dimittens.

§. XXIV.

Æthiologia paralyſeos brachiorum.

Notabilis porro eſt brachiorum paralyſis; quæ ſi colicam, anodynis ac opiatis intempeſtive cohibitam ſequatur, dicitur pareſis ex colica. Cauſſa

eſt ſerum vitioſum acre per metaſtaſin ad nervoſas brachii & potiſſimum carpi partes delatum ; & legere licet binos notabiles caſus , unum de tali pareſi poſt colicam opiatis ſopitam ſequente in A. N. C. *dec. III. anno VII. append. ad obſ.* 308. alterum de pareſi ex colica per vini lithargyrio dulcificati potum producta *ibid. anno IV. obſ.* 30. Familiare cumprimis malum eſt metallurgis , ſaturninas mineras tractantibus ; e quarum inimicis vaporibus in colicam , pertinaciſſima alvi obſtructione ſtipatam , & ex hac in pareſin incidunt , qui morbus vocatur die Hutten-Katze. Eadem brachiorum paralyſis alias quoque agnoſcit cauſſas; & interdum a ſcorbutica humorum diatheſi ſuboritur , ſicut caſus A. N. C. *dec. I. anno III. obſ.* 334. inſertus docet. Nonnunquam cauſſa hæret intra vertebras cervicis , & dorſi ſuperiores ; ex quibus nervi tendunt ad brachia. Talem ab ictu lapidis in cervicem ſub ortam annotavit FORESTUS *Lib. X. obſ.* 95. Eadem ſupervenit quandoque pectoris hydropi ; annotante CAROLO PISONE *tr. de morb. ex ſeroſa coll. Sect. III. C. VII. p.* 243. ubi cauſſa lymphæ intra vaſcula membranam nervorum perreptantia ob impeditum ad thoracicum ductum iter ſtagnanti , nervoſque comprimenti debetur.

§. XXV.

Prognoſis affectuum paralyticorum.

Quod prognoſin affectuum paralyticorum attinet ; ſcire licet apoplexiam ſpaſmodicam , & hemiplexiam ſanguineam curatu quidem faciliores eſſe ; at , niſi præcaveantur , ſæpius reverti , & tandem in ipſam cerebri terminari ſolere hæmorrhagiam. Reliquę paralyſeos ſpecies & ſeroſa hemiplexia non ſubitam quidem inferunt mortem ; verum difficillimam & eo intricatiorem reddunt ſanationem , quo major ſenſuum internorum vel externorum concurrit læſio , atque non raro miſeros per totam vitam diſcruciant ægrotantes. Si infantes paralyſi corripiuntur , eos circa pubertatis annos ab illa nonnunquam vindicari animadvertimus ; quod vix unquam contingit in ſenibus. Hemiplexia lateris ſiniſtri periculoſior eſt ea , quæ dextrum latus occupat ob arteriam aortam , ejuſque ramos in eo latere copioſius diſperſos. Si pars adfecta adhuc dolet , ſentit , non nimium frigida , nec extenuata eſt ; ſpes reſtat reconvaleſcentiæ , eaque certior , ſi formicationis ac puncturarum in ea percipitur ſenſatio. Paralyſis abdominis & artuum inferiorum plerumque lethalis eſt ; & non raro gangrænam reſolutarum partium habet comitem. Ceterum omnes paralyticæ affectiones vere ac æſtate facilius , quam hyeme & autumno curantur.

§. XXVI.

An & qualis febris ſolvat paralyſin.

Febris ſi ſequitur paralyſin , eam ſanare dicitur : ſed intelligendum hoc eſt magis de artificiali , quam naturali febre , atque de ſeroſa potius , quam ſanguinea paralyſi. Enim vero naturalis ſi fuerit febris , eam vel continuam oportet eſſe , quæ periculo nunquam caret , vel intermittentem , quæ malum haud tollit. Per artificialem autem intelligimus motum cordis & arteriarum auctiorem , arte concitatum , quo vegetius circumactis humoribus ſtagnantes circa nervos , vel eorum principium ſucci nonnunquam diſcutiuntur , & velut reſorbentur. Talis febris provocatur per medicamina paullo acriora & calidiora , nervina , volatilia , per fortiorem corporis , maxime ſub ſolis æſtu motum , perque balnea , & cumprimis Lauchſtadenſe & thermarum Carolinarum. Verum hæc in ſanguinea , quæ jam febrili motu ſtipata eſt , paralyſi adplicare neutiquam licet , ſed in ſeroſa dumtaxat , ubi languet humorum circulatio , locum inveniunt.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ. PAralyticos & apoplecticos curaturo morbos, binæ potiſſimum occurrunt indicationes; quarum prior eſt, ut cauſſas, quæ tam proxime, quam remotius ad intercipiendum fluidi nervei in nervos influxum contribuerunt, removeat; & altera, ut partem affectam, totumque nervorum genus ita roboret, quo priſtinum ac naturalem recuperet tonum. Multum vero ſcire intereſt, num morbus recens, anne confirmatus ſit; propterea quod juxta hanc differentiam diverſa inſtituatur curatio.

§. II.

Venæſectio ante omnia eſt inſtituenda. Si mox poſt primam mali invaſionem accerſitur medicus, pulſumque celerem cum facie rubicunda deprehendit: non præſentius, nec efficacius ad cauſſam mali, quæ eſt humorum in capite ſtagnatio, removendam occurrit ſubſidium, quam venæſectio. Hæc protinus vel in brachio vel in collo inſtituenda, facta paullo ampliori inciſione, ut largo cruor exeat flumine; vel, ſi plethorica nimium fuerint ſubjecta, in pede præmittenda, ne dato in ſuperiori parte exitu humores ex inferioribus eo ruant copioſius; tumque adhuc vel in brachio vel venis jugularibus repetenda. Et opus interdum eſt, ut bis, vel amplius hæc ſanguinis miſſio, larga ſatis quantitate iteretur.

§. III.

Clyſteres & pediluvia. Deinceps, humores ſtagnantes revellendo, operæ pretium faciunt clyſteres paullo acriores & ſtimulantes, qui ex herbis nervinis rutæ, majoranæ, ſaturejæ, thymi, ſerpilli, floribus liliorum convallium, oleo chamæmeli, & adjecto ſtimuli cauſſa ſale gemmæ vel ammoniaco, vel etiam urina humana confici, & iteratis nonnunquam vicibus infundi debent. Non minus egregiam laudem merentur pediluvia ex aqua tepidiori, herbiſque nervinis, nec non floribus chamomillæ, ſummitatibus milleſolii, cineribuſque clavellatis parata; quibus pedes profundius immittendi.

§. IV.

Spaſmi interni & humorũ ebullitio demulceri debent. Sæpius, tuſa vena, adhuc ſuperſunt ſpaſmi partium internarum, & humorum veluti febrilis ebullitio; quibus temperandis conveniunt diaphoretica fixa cum præcipitantibus & nitroſis combinata, velut ſunt pulveres ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum, matre perlarum, cinnabari, nitro & ſuccino confecti, & ex aqua liliorum convallium, vel florum tiliæ exhibendi, addi etiam poteſt ſyrupus acetoſitatis citri. His enim juvatur tranſpiratio, qua non raro inſultus apoplecticos, & paralyticos ſolvi deprehendimus. Nec præterea in demulcendis partium internarum ſpaſmis, ullum remedii genus ſuperat virtutem liquoris noſtri anodyno-mineralis, cum liquore bezoardico vel Spiritu volatili tartari convenienti doſi remixti, qui cum dictis pulveribus alternari, biſque quotidie propinari debet. Eodem fine abſtinere decet ab omni cereviſiæ potu; nec niſi decoctis, aut aqua pura vel fontana, vel Selterana, cum modico vini nupta uti convenit.

§. V.

Vomitoriorum uſus in affectibus hemi & apoplecticis ſeroſis. His, tempeſtive adhibitis, dicta vitia, ſi ſint recentia & ſola adhuc ſanguinis ſtagnatione nitantur, brevi poterunt depelli. Ubi vero ſeri jam ſeceſſio facta videtur, ad illud diſcutiendum ac derivandum omnis dirigi debet intentio. Atque hoc in caſu, ſi ægri ſoporoſi veluti ſunt, atque ſtertunt, ſummo cum fructu adhibere ſolitus ſum emeticum in forma dilutiori, analepticis junctum; quo excitantur motus, & ad ſenſuum rationiſque uſum redeunt ægrotantes. Ex uſu mihi eſt ſequens formula: Recipe aquæ liliorum convallium vinoſæ, florum tiliæ, primulæ veris, cinnamomi, aceti deſtillati ana uncias binas, Spiritus cornu cervi ſuccinati drachmam unam, antimonii diaphoretici, cinnabaris, lapidum cancrorum ana drachmam ſemis, tar-

tartari emetici grana duo, ſyrupi corticum aurantiorum drachmas duas. M. F. mixtura, cujus bina circiter cochlearia, quavis altera hora exhibenda.

§. VI.

Volatilia & ſternutatoria commendantur.

Deinceps ad diſcutiendum, quod ſtagnat, ſerum, illuſtrem ferunt opem volatilia urinoſa, naribus adplicita; e quibus primarium locum occupat Spiritus ſalis ammoniaci cum calce viva paratus, & oleo majoranæ vel rutæ permixtus. Non minus ſuam merentur laudem ſternutatoria, cumprimis ſi nervina ſimul fuerint; quippe quæ non modo motum nervis inferunt, verum etiam materiam ſeroſam per nares educunt. Formula talis eſſe poterit: Recipe herbæ majoranæ, florum liliorum convallium ana drachmas duas, herbæ mari Syriaci, florum benzoes, caryophyllorum aromaticorum ana drachmam dimidiam, caſtorei pulveriſati grana decem. M. D. S. Schnupff-Toback.

§. VII.

Cauteria & veſicatoria laudantur.

In rebelli affectu, ad derivandum ſerum ſtagnans efficaciſſima ſunt cauteria, ut vocant, actualia, nuchæ inter ſecundam & tertiam, vel hanc & quartam colli vertebram inurenda, quorum virtus ſicut a vetuſtiſſimis medicorum magni æſtimatur, ita recentioribus etiam exemplis confirmata a Clariſſimo ERNDTELIO in Warſavia phyſice illuſtrata pag. 185. At quum delicatior noſtri ſeculi genius non permittat, tam terribili, quale videtur, uti remedio; ſolemus ſubſtituere ſetacea, eaque nuchæ admovere; vel ſi nec ea arriſerit, veſicantia remedia aut nuchæ aut pedibus imponere. Poſterior locus in ſubjectis ſenſibilioribus priori præferendus: eo quod a veſicatorio cervici adpoſito, convulſivos partis non affectæ motus superveniſſe, compertum fuit.

§. VIII.

Evacuantia ſunt adhibenda.

Si magis inveteratum fuerit malum, præter dicta, convenientia evacuantia in uſum ſunt vocanda; ut iis humores a capite ſenſim revellantur & evacuentur. Et primo quidem purgantia oportet ſimul eſſe balſamica; qua laude pilulæ gaudent ex extracti colocynthidis, aloes, hellebori nigri, reſinæ Jadani, ligni aloes, florum benzoes, ſalis ſuccini, myrrhæ, balſami Peruviani ana ſcrupulo uno, mercurii dulcis drachma ſemis, camphoræ, ſalis volatilis cornu cervi ana granis quatuor paratæ, ſi viginti quatuor ex ſcrupulo formentur, & quatuordecim pro doſi propinentur. Inter diaphoretica palmam obtinet Spiritus cornu cervi ſuccinatus, cum liquore anodyno minerali adjecta caſtorei eſſentia, & decocta lignorum ex ligno S. ſaſſafras, ſantalo rad. chinæ parata. Non ſatis porro laudanda in morbis capitis ſeroſis eſt virtus diureticorum, ac ſpeciatim ſuccinatorum medicaminum: e quibus eſſentia ſuccini, cum antimonii tinctura acri principem tuetur locum.

§. IX.

Roborantium uſus in ſeroſa & inveterata paralyſi.

Qui diutius morbis paralyticis detinentur, ſimulque generis nervoſi debilitate laborant, roborantibus medicinis, præter rectum vivendi genus ſibi debent proſpicere. Et hoc nomine ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſus cum aqua liliorum convallium ita mixtus, ut una ſpiritus tres aquæ partes recipiat, magnam meretur commendationem. Parari quoque poteſt Elixir nervinum ex eſſentia gentianæ rubræ, corticis caſcarillæ, tinctura antimonii acri, liquore anodyno minerali, & macis ac cinnamomi oleo; idque ex infuſo meliſſæ, quod citri fovet cortices, exhiberi. Qui adpetitu languente & ſtomachi debilitate vexantur, iis viſcerale noſtrum Elixir, vel Electuarium, quod cortex chinæ ac caſcarillæ ingreditur, magnas feret ſuppetias. Nec, præſertim ſenibus, convenientius quicquam erit balſamo vitæ noſtro, ſi ad aliquot guttas mane, cum infuſo meliſſæ ſumatur.

§. X.

De externis ſenſũ motumq; excitantibus. Inter externa ſenſum & motum excitantia, varia ſunt quæ commendantur. Ab antiquiſſimis temporibus inclaruerunt fortiores partis adflictę cum pannis aſperioribus frictiones; vel ſi ſenſus defecerit, ſummam cutim vel urticis cædere, vel præmiſſa frictione cum ſquilla per medium diſſecta ſiccas cucurbitulas applicare ſoliti fuerunt. Egregiæ etiam ſunt reſolutarum partium inunctiones cum Spiritu ſalis ammoniaci, nec non vini camphorato: nec ſpem fallet vinum vetus Rhenanum, cum roremarino, floribus chamomillæ Romanæ, ſpicæ, & caryophyllis aromaticis leni calore digeſtum, cumque linteis quadruplicatis ſpinæ dorſi, oſſi ſacro, artuumque juncturis inunctum. Iiſdem locis, præviis vel balneis vel frictionibus magno cum fructu etiam linimenta nervina admoventur; quæ ex axungia humana, galbano, terebinthina, balſamo de Copaiva & Peruviano, oleo lavendulæ, juniperi, majoranæ, rutæ, anthos, ſuccini, roriſmarini & nuciſtæ expreſſo concinnantur. Sola enim deſtillata haud uſurpare decet olea, quoniam nervos nimium exſiccando, ac velut indurando plus noxæ pariunt. Caput cingi ſolet cucuphis diſcutientibus ac roborantibus: temporibus balſama apoplectica, quæ ne nimis ſint ſuaveolentia caveas, admoveri: raſo capiti pulvis ſuccini inſpergi: & occiput ſpirituoſis, quæ ex ſpiritu volatili cornu cervi, lumbricorum, aqua Anhaltina, eſſentia balſami Peruviani, caſtorei, oleo nuciſtæ & caryophyllorum parantur, cum fructu lavari.

§. XI.

De uſu balneorũ. Denique in affectibus paralyticis plerumque ad balnea, tanquam ſacram ſolent confugere anchoram. Ex iis prodeunt primum thermæ, decenti modo uſurpatæ, quas quidem inter Toplicenſes, Emſenſes, Wisbadenſes, Aquiſgranenſes, ac in Miſnia Molckenſteinenſes malo magis inveterato; Lauchſtadienſes vero ob martiale adſtringens principium vel recentiori, vel jam ſuperato, & non niſi motus debilitate ſemet exſerenti conveniunt. Earum vim autem ſuperant pœne balnea arte parata; e quorum numero primum locum tuentur, quæ ex ſcoriis metallorum conficiuntur, & vulgo Schlacken-Bader vocantur. *Conſ. habita hic de iis diſſertatio.* Succedunt balnea ex nervinis herbis & formicis concinnata. Commodæ huic ſcopo ſunt herbæ ſerpilli, ſideritis, abrotani, origani, menthæ, hyſſopi, roriſmarini, majoranæ, flores chamæmeli, & id genus alia, quæ ſacculo incluſa, inque tenui lixivio cocta, aquæ tepidæ immergantur, & partes affectæ foveantur. Inter linimenta præſtantiſſimæ eſt efficaciæ, quod fit ex Sapone veneto, & ſpiritu vini camphorato addita eſſentia Galbani, & bdellii.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Cautela circa ſãguinis miſſionem. MAgna eſt utilitas, quæ ex venæ ſectione in affectibus paralyticis, ex ſanguinis mole ſubortis redundat: præſertim in principio. Veteres ARCHIGENES apud AETIUM, CELSUS, COELIUS AURELIANUS, ARETÆUS ſtatim mittendum eſſe ſanguinem experientia fida confirmant: nocet vero in paralyſi inveterata ſeroſa, ubi vires, ciborumque languent adpetentia. Qua de cauſſa BALLONIUS *Lib. 6. pag.* 255. monet, ne in paralyſi, ubi humor frigidus in motu eſt, vena ſecetur, ejuſque damnum exemplo confirmat. TRALLIANUS in paralyſi curanda nunquam mittendum eſſe ſanguinem ſtatuit, niſi manifeſta ſanguinis abundantia appareat. In pede vena non tundenda eſt, ſi illi frigidi, ſpaſmoque conſtricti fuerint. Viris, qui ex hæmorrhoidum impedito ſucceſſu, vel ſuppreſſo fluore in nervorum reſolutionem inciderunt, poſt præmiſſam venæſe-

næſectionem hirundines cum fructu ano admoventur, quin in A.N.C. *vol.* 3. *append. pag.* 164. exſtat caſus, de hemiplexia, adpoſitis pone aures hirudinibus, admotiſque ſuris pedum veſicatoriis, brevi curata.

§. II.

Circa thermas & acidulas. Quibus a paralyticis affectibus caput valde imbecillum, & ſenſus etiam interni præſertim memoria læſi ſunt, abſtinere debent ab improvido interno tam thermarum, quam acidularum uſu. Namque hæ aquæ per minima capitis vaſcula, nimium relaxata difficillime progrediuntur; & amplam majori ſeroſorum humorum ſtagnationi præbent occaſionem. Neque etiam acidulas cum vino mixtas loco potus ordinarii tum ſalutares eſſe deprehendi, quia vapore ſpirituoſo nimis caput repletur. Verum ſi ætas juvenilis fuerit, & malum a paſſione hypochondriaca ortum traxerit: præſervando recidivas, operæ pretium faciunt thermæ Carolinæ, illæ nempe temperatiores, quæ a molendino nomen habent; vel etiam acidulæ, ſed tepefactæ: ſub quarum potu, qui parcior eſſe debet, a frigore, mœrore, multiſque mentis laboribus cavendum, nimio non indulgendum ſomno, corpus ſedulo movendum, mediciniſque nervinis & balſamicis utendum eſt. Generatim ſcire licet, harum aquarum potationem, malo declinante, & melius vergente, longe opportuniorem eſſe, quam ubi illud in ſuo fuerit vigore.

§. III.

Circa balnea artificialia. Balnea, quæ arte ex formicis & nervinis herbis parantur, eo efficaciora ſunt, quo leviores & tenujores iis conficiundis aſſumuntur aquæ. Quare optima cenſetur pluvialis, vel hac deficiente, quæ poſt copioſas pluvias ex fluvio deſumitur. Sed omnibus artificialibus præſtant Tœplicenſes, quæ levitate pluviales adhuc ſuperant, & inſigni virtute diſcutiente, & diaphoretica affectis partibus tonum, & robur reddunt. Stillicidia quoque harum aquarum principio ſpinalis medullæ adhibita ad humores ſtagnantes diſſolvendos, inſignem non raro opem attuliſſe experientia docemur.

§. IV.

Circa balnea frigida. Ad affectus paralyticos, eoſque potiſſimum inveteratos non ſine fructu commendantur balnea frigida, item leniter adſtringentia, & fotus, qui ex radice conſolidæ majoris cum aqua decocta conficiuntur. Huc ſpectant quoque fontes medicati martiales, cujus generis ſunt Freyenwaldenſes in Marchia & noſtræ Lauchſtadienſes, item artificiales, quæ ex ſcoriis metallicis parantur. Sed hæc circa eorum uſum obſervatio neceſſaria eſt, ut non ea tepide adplicentur, alias nimium commovendo ſanguinis & humorum maſſam, miras anxietates, cephalalgias, & cordis palpitationes efficiunt. Hæc enim febrim artificialem excitando, ſuppetias morbo ferunt: quippe conſtringendo exteriores corporis partes convertunt ſanguinis & humorum motum magis ad interiora, inque primis ad cor, & quæ illud ambiunt, majora vaſa: unde fit celerior ac vehementior cordis ac arteriarum ſyſtole; & ideo celerior etiam humorum per vaſa minima circuitus. Hinc fieri poteſt facillime, ut obſtructiones reſerentur, viſcidi ſucci reſolvantur, & ſtagnationes diſcutiantur. At cavendum probe, ne hæc balnea adplicentur corporibus ſanguine turgidis, aut dyſcraſia humorum, partiumque ſolidarum imbecillitate laborantibus, veluti ſunt ſenilia.

§. V.

Circa lotiones capitis. Capitis lotiones inſignem in paralyticis affectibus habent utilitatem, utique in aſſuetis: quibus ſi quis haud adſuetus fuerit, incipiendum a levioribus ex lixivio minus acri, incoctis herbis nervinis; dein radix aſari, & herba roriſmarini inſuantur ſacculo, inque lixivio coquantur; quæ vero remedia non niſi prævia purgatione licet adhibere.

§. VI.

Circa paralyſin ſcorbuticam. In ſcorbutica paralyſi, quæ plerumque

que particularis & ſpuria exiſtit, externis parum proficiemus remediis. Opus eſt potius, ut decoctis infuſiſque diluentibus, tam calide, quam frigide in vicem potus ordinarii hauſtis, acrimoniam humorum temperemus, eandemque ſpecificis antiſcorbuticis, e quibus lumbrici terreſtres in pulvere vel ſucco cum ſero lactis ſumti eminent, infringamus, tandemque ſordes e corpore proſcribamus; & has quidem craſſiores per alvum commodis in hunc finem laxantibus mannatis ac rhabarbarinis; ſubtiliores autem & in ſanguine fluctuantes per cutis ſpiracula ope pulverum diaphoreticorum. Niſi enim tota repurgetur humorum maſſa, perfectæ nullus eſt curationi locus.

§. VII.

Circa paralyſin palpebrarum. Paralyſis palpebrarum oculi per metaſtaſin aut ſtagnationem humorum producitur, & niſi cito depellatur, immedicabile conſtituit malum. Obſervavi in ea efficaciſſimum balſamum vitæ noſtrum, calide mane veſperique palpebris inunctum; necnon oleum cinnamomi & caryophyllorum, modo vera fuerint, cum axungia quadam permixtum. Non negligenda etiam eſt ſeri vitioſi derivatio ac evacuatio; quæ per laxantia, diuretica, veſicantia, & id genus alia perficitur: unde de tali palpebrarum paralyſi poſt morbillos ſuborta, & veſicatoriis curata recenſetur caſus in A. N.C. *volum. I. obſ.* 140.

§. VIII.

Circa pareſin. Pareſis ex colica poſcit remedia, ſerum vitioſum ex ſanguine per tranſpirationem proſcribentia. Externe operæ pretium faciunt pelles recenter mactatorum animalium calide affectis partibus adplicatæ; nec non axungia humana recens, ſi ejus unciæ non drachma olei caryophyllorum addatur, eaque pars affecta perfricetur. Hoc etiam in caſu non fruſtranea eſt adplicatio cœcarum cucurbitularum: quibus curatam talem pareſin referunt A. N.C. *dec. I. ann. III. obſ.* 308.

§. IX.

Circa diætam. In paralyticis affectibus uſus aeris ſereni & temperati valde utilis eſt: unde COELIUS AURELIANUS *L. II. C. I. p:* 349. ægrum in lucido loco poni jubet. Hinc conclave nimis calefactum, nec nimis frigidum, ſed temperatum oportet eſſe. Victus quoque facilis & tenuis eſſe debet, eo magis, in principio ubi paralyſis acutus plerumque morbus eſt, & ventriculi robur nunquam non eſt languidum. Nec ulla convenit cereviſia, nec ullo modo vinum præſertim in principio, ſed quando morbus jam diuturnus factus eſt, & tunc etiam victus plenior eſſe poteſt.

§. X.

Circa tumores paralyticarum. Ad lavandas partes paralyticas, ſi aridæ & atrophicæ fuerint, ſpiritus ſalis ammoniaci neutiquam convenit, ſed præſtat eo uti, ſi partes tumore ſint affectæ. Hoc in caſu conſultum quoque eſt, tumidas partes tenui ſacculo includere, qui ſequentibus impleri poteſt ſpeciebus: Recipe furfurum & milii ana manipulos quatuor, miſta in ſcutella aut aheno aliquo ſupra cineres ſiccentur, calefiant, calida includantur ſacculo, quo decumbentis ægri pars affecta circumdetur.

§. XI.

Præſervatio affectuum paralyticorum. Graviores affectus capitis, ut lethargus, apoplexia, hemiplexia, &c. ſunt ſenili ætati perquam familiares, & fere immedicabiles. Igitur præſervationis cauſa magna cum cura & ſollicitudine ab omnibus iis, quæ ſyſtema nervorum debilitant, & circuitum ſanguinis per caput impeditiorem efficiunt, cumprimis a frigore, præſertim ubi corpus ad ſudorem diſpoſitum eſt, a largiori vini ſpirituoſi potu, mœrore animi, terrore, venæſectione conſueta intermiſſa, neque minus a nimio tabaci uſu, vaporoſis abſynthiacis, cereviſia craſſiore, humido & vappido aere ſenes abſtinere debent. Quod vero hi dicti morbi rariſſime in ſenibus medelam recipiant, hæc mihi videtur

detur

detur cauſſa: quoniam eorum ſanguis humore valde pituitoſo & glutinoſo laborat; qui ad regreſſum ſanguinis per ſubtiliores venas cerebri, quas lentore obſtruit, & ſinus venoſos impediendum plurimum confert. Ad ejuſmodi vero obſtructiones vaſorum, quæ altius in cerebro ſitum habent, reſerandas, non tam facilis & expedita medendi ratio deprehenditur.

§. XII.

Curatio per inediam. Corpura paralyticorum quando pinguedine, & vitioſorum humorum copia abundant, non facile ad ſanitatem redeunt, vel vires recipiunt, niſi diæta, & victu exſiccante utantur, qui in eo conſiſtit, ut ægrotantes a jurulentis, elixis, & humidis abſtineant, & ut parco etiam potu utantur, atque non niſi decoctum ex radice chinæ, raſura ſantali, citrini, ſaſſafras cum paſſulis aſſumant, & portionem generoſi vini; carnibus non niſi aſſis veſcendum, paſſuliſque exacinatis, corpus quoque, ejuſque membra quoad fieri poteſt, motu exercenda.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Hemiplexia dextri lateris ſanata. VIr quadragenarius, temperamenti ſanguineo phlegmatici, per multos annos ſub vita parum mobili largam quotidie cereviſiæ Martiſburgenſis quantitatem ingerere ſolitus, adpetitu ſenſim deſtitui, corpuſque valde tumidum præ ſe ferre cœpit. Quo in rerum ſtatu moleſtam vertiginem, artuumque gravitatem per ſatis longum tempus ſenſit, & tandem circa vernum tempus ex improviſo in dextri lateris hemiplexiam, cum memoriæ ſenſuumque internorum debilitate junctam incidit; pulſu exiſtente magno, celeri, facieque tumida ac rubicunda. Quamobrem ex vena in brachio tuſa non ſemel, ſed aliquoties multum cruoris detrahebatur, pulſu nihilominus in magnitudine & celeritate ſua perſiſtente; nuchæ cucurbitulæ cum ſcarificatione admovebantur, pulſus tamen magnus eſſe pergebat; alvo infundebantur enemata, ac intus dabatur infuſum mannatum, nec non nitroſi pulveres. Inter horum uſum pes movendi potentiam ſenſim recuperabat; at manus reſoluta manebat, quin lenta quædam febris, circa noctem ſemper exacerbata accedebat; & pulſus nunquam non celer erat. Tum, miſſa cereviſia, fontem Selteranum vino nuptum, pro potu ordinario adhibebat; pedes quotidie pediluviis tepidioribus, ex aqua, floribus chamæmeli & trifolio fibrino paratis immittebat; brachium reſolutum ſpiritu vini camphorato perfricari curabat; ac intus liquorem noſtrum anodynum, pulveres digeſtivo ſalino nitroſos, & pro ſudore eliciendo eſſentiam alexipharmacam uſurpabat. Uſus præterea eſt victu parco & exſiccante: & hinc factum eſt, ut poſt aliquot menſes prorſus convaluerit, ſentiendique pariter ac movendi recuperaverit facultatem.

EPICRISIS.

1.) Notabile eſt in hoc caſu, quod poſt tam largam, ſæpiuſque repetitam ſanguinis miſſionem, pulſus nihilo ſecius permanſerit magnus & celer: qualem quandoque in nimiis hæmorrhagiis obſervare licet. Teſtatur ille, affectum ejuſmodi pro cauſſa plenitudinem ſanguinis, ejuſque vehementem ad caput congeſtionem agnoſcere; & in vehementia ac diuturnitate a ſpaſmodicis partium internarum ſtricturis, quæ etiam hæmorrhagias comitantur, & pulſus magni durique fiunt auctores, ſuſtentari.

2.) Ego non ſemel ſed ſæpius obſervavi, quando de ante acta paralyticorum vita interrogare ſolitus ſum, eos plus juſto genio ſuo indulſiſſe, præſertim in aſſumendo potu ſpirituoſo, ſive cereviſia inebriante, aut potente vino, nam ejuſmodi potus, quando immode-

moderatius aſſumuntur, frigidos morbos, ut tremorem, convulſionem, paralyſin, apoplexiam, ſopores excitaſſe, non modo experientia confirmamur; ſed & a veteribus medicis jam olim proditum eſt. Nam ab immoderato calore & denſiores, & glutinoſiores fiunt humores, qui dum per minora vaſa difficiliorem habent progreſſum, & circuitum, facile ſtagnant.

3.) Pediluvia ex herbis nervinis & roborantibus concinnata, præſertim, ſi morbus eſt in declinatione, circumſpecte & repetitis vicibus adhibita non carent eximio uſu, & fructu; eo quod corpus noctu diſponunt ad ſudorem, & blando calore ac humore partes inferiores relaxando, majorem affluxum ſanguinis & humorum ad caput præpediunt, neque minus humores lentos ac viſcidos tenuiores & fluidiores efficiunt.

4.) De inſigni victus exſiccantis in paralyticis humidioris conſtitutionis virtute in quonam conſiſtat, jam abunde ſupra in cautelis practicis §. 12. dictum eſt.

OBSERVATIO II.

Paralyſis abdominis & artuum inferiorum a terrore lethalis.

Juvenis viginti annorum, ſanguine & ſuccis plenus, cum meretrice aliquando in lecto decumbens, & venereo nimis percitus oeſtro, ob accedentem ex improviſo patrem, tanto percellebatur terrore, ut paullo poſt toto corpore debilitatus & languidus, neutrum movere potuerit pedum. Mox hi cum reliquis inferioribus artubus magno quatiebantur tremore; ſequentique nocte largo corpus diffluebat ſudore. Expergefactus mane non valebat incedere, ſed regio inferior ab umbilico ad extremum uſque pedem omni privata erat ſenſu, adeo ut nec acus intruſæ vis perciperetur, nec ſciret ægrotus, cum alvum deponeret, aut urinam redderet. Nihilominus exhibebant reſolutæ partes calorem naturalem, nec marceſcebant, nec adpetitus, nec pulſus quopiam laborabant vitio. His per integrum annum affectus moleſtiis, varii generis medicamina, thermas, balnea, nervinaque penetrantiſſima in & externe, ſed in caſſum, adhibuit; neque enim purgantes medicinæ, niſi magna doſi datæ alvum movebant, nec ulla concitabant tormina. Senſim adeo abolebatur ſenſatio, ut aliquando, quod notabile eſt, lapides igniti ægri ſedentis pedibus ſuppoſiti, cutim vehementer aduſſerint, ipſe tamen præter anxietates præcordiorum nihil doloris ſenſerit; donec tandem a fumo ex accenſa cute exhalante certior, quid ei acciderit, factus, circumſtantes vocaverit in auxilium. Et hanc miſeram per biennium protraxit vitam; quo elapſo præcordiorum anxietates, a ſumtis potiſſimum epulis adfligere, adpetitus dejici, calor lentus corpus depaſcere & vires prorſus perire cœperunt, ipſeque fatis ceſſit ægrotus.

EPICRISIS.

1.) Terrorem vehementer non modo convulſivas & epilepticas in continenti producere poſſe motiones; verum etiam nervorum inferre ſubitaneam reſolutionem, hæc docet morbi hiſtoria. Actio terroris autem in ſtrictura partium nervoſarum, & ſpeciatim membranarum cerebrum ac medullam ſpinalem involventium conſiſtit: quæ in præſenti caſu circa lumbarem contigiſſe videtur regionem, & eo pernicioſior eſſe debuit, quo vehementiori veneris œſtro inflammatum tum fuit corpus.

2.) Ad rariores referri meretur hęc inferiorum partium paralyſis, eo, quod cum movendi potentia, ſenſus quoque omnis deperditus fuit, adeo ut nec acus vis, nec aduſtio per ignitos lapides perciperetur, quum tamen vix occurrat paralyſis, in qua non aliqualis ſuperſit ſenſatio. Et hęc quidē paralyſis non externas ſolum occupavit partes; verum interna quoque viſcera & cum primis inteſtina; teſtantibus purgantium

tium inertia, & fæcum urinæque involuntaria emiſſione. Dum vero, ex abolitione omnis motus ac ſenſus, totalem influxus fluidi nervei in nervos ex ſpinali medulla infra diaphragma prodeuntes ceſſationem, non ſine ratione colligimus: attamen non omnem viſceribus abdominis, maximeque inteſtinis denegamus ſenſationem, quoniam purgantia majori doſi data alvum moverunt. Quod facile conciliabit, qui perpendet, inteſtina etiam a cerebrinis nervis per intercoſtales ramos, nervoſas adipiſci propagines; per quas aliqualis relictus fuit ſenſus.

3.) Medela tali in caſu locum vix habet: vero enim eſt ſimillimum, medullam ſpinalem ab eo loco, ubi facta eſt ſtrictura, collabi, flaccidam, exſuccamque reddi, cui præſumtioni anſam præbet caſus A. N. C. *vol. II. obſ.* 102. inſertus. Quare non mirum, quod lenta demum febris acceſſerit, finemque vitæ impoſuerit. Nam hoc in rerum ſtatu, langueſcente ſenſim ſenſimque humorum circuitu, pravi impurique per abdominis viſcera ſucci generari debuerunt: unde virium defectus, adpetitus proſtratio, & lenta febris ſuam traxerunt originem.

OBSERVATIO III.

Paralyſis manuum ex colica ſaturnina.

Vir triginta annorum, frigidæ, ſiccæ, & macilentæ conſtitutionis, metallurgiæ addictus, aliquando in minerarum ſaturninarum calcinatione, cœlo exiſtente turbido & pluvioſo occupatus, ingentem vaporum ſaturninorum copiam inſpiratione hauſit ſub dulcis ſaporis perceptione. Poſtridie de intolerabili circa umbilicum dolore conqueſtus, pertinaciſſimam incidit alvi adſtrictionem, quæ omnem clyſterum infuſionem, & laxantium exhibitionem rebellis eluſit. Jungebantur vomendi conatus, cardialgicæ præcordiorum anxietates, gelidusque per corpus erumpebat ſudor. Quo in rerum ſtatu pugnatum eſt antipaſmodicis, clyſteribus oleoſis, balneis, oleoque amygdalarum dulcium, carminativis nupto: unde remittebat dolorum ac reliquorum ſymptomatum vehementia. Verum enim vero brevi poſt nova ſuccedebat adflictio; quippe ſiniſtra manus dolore preſſorio, cum movendi impotentia, abſque tamen tumore prehendebatur, adeo ut ea nec flecti, nec ad os duci potuerit. Adhibebantur varii generis ſudorifera, balnea Laconica, fotus ac linimenta, ſed in caſſum; alvus ſimul adeo compreſſa erat, ut niſi clyſteribus admonita, ſui non reminiſceretur officii. Meo tandem flagitato conſilio ſuaſi, ut æger abſtineret ab omnium calidorum, acidorumque remediorum uſu, loco cereviſiæ decocta biberet, laxante ex manna, paſſulis, oleo amygdalarum, tartaroque tartariſato alvum moliretur, & adfectas partes axungia humana, oleo caryophyllorum acuata, calide perfricaret: unde factum eſt, ut per Dei gratiam reſtitutus, diu ſalvus vixerit.

EPICRISIS.

Morbus, quo poſt inſpiratum ſub dulcis ſaporis perceptione ſaturni vaporem noſter eſt infeſtatus æger, colica convulſiva, & peculiari cognomine ſaturnina, die Hutten Katze, vocari ſolet. Familiaris ea eſt metallurgis, Hercyniæ potiſſimum Sylvæ accolis, & plumbi venas ſcrutantibus; & debetur fumis ſaturninis, ore hauſtis, & ſenſibilioribus inteſtinorum tunicis, quas graviter vellicant, infixis. Præter tormina vehementiſſima, & convulſivos fere totius generis nervoſi motus moleſtiſſimum in hoc morbi genere ſymptoma eſt contumax alvi compreſſio; & ei familiariter jungitur pareſis manuum.

2.) Quo liberior iſtis in locis, quibus dictæ tractantur mineræ, quoque ſerenior eſt aer; eo rarius occurrit recenſitus morbus, quoniam virulentæ exhalationes commode diſſipari queunt. At ſi gravis ac pluvioſus fuerit aer, com-

comprimit vapores, &, quo minus in auras abeant, impedit: unde ſub ea tempeſtatis conſtitutione frequentiſſimum eſt malum.

3.) Curatio in Pareſi, ut recte monet CRATO *conſilio* 72. 73. non ad principium nervorum, ſed ad muſculos, ad quos humor vitioſus transmiſſus, ut ille diſcutiatur, & membra corroborentur, dirigenda eſt, non neglectis illis, quæ inteſtinorum tonum reſtituunt, & alvum lubricant. Cum ante aliquot annos in juvene gonorrhæa laborante, ab improvido tincturæ antiphtiſicæ Grammani, quæ pro baſi ſaccharum Saturni recipit, uſu, contumaciſſimam alvi adſtrictionem cum pareſi utriuſque manus conjunctam obſervarem; oleum amygdalarum dulcium recens cum juſculo avenaceo, additis aliquot guttulis olei cymini deſtillati, crebrius uſurpavi, non omiſſis potionibus mannatis, cum eodem oleo permixtis, quæ tamen non ante apertionem alvi per clyſterem emollientem, & oleoſum aſſumtæ fuerunt. Alvo liberiori reddita, uſurpata quoque ſunt ſudorifera, ut Sp. c. c. cum Eſſ. Succini & Sp. nitri d. Adhibebam porro balnea ex ſemine lini, & herbis emollientibus & balſamo noſtro vitæ, nec non eſſentia Galbani ſaturata, manus reſolutæ inunctæ naturale ſuum robur receperunt. Etcum a vinis auſteris, rubicundis, neque minus malitioſe per additionem lythargirii adulteratis, idem morbus, eadem ſymptomata in Germania, & in provinciis ubi vinorum eſt proventus, admodum ſint familiaria; non aliis, quam modo laudatis remediis illum ipſum curatum fuiſſe a fide dignis medicis nobis relatum eſt.

OBSERVATIO IV.

Hemiplexia menſiū fluxū terrore ſubitò cohibitum excipiēs.

Fœmina triginta annorum, exilioris ſtaturæ, vaſis capacioribus prædita & ob nimiam, qua pollet, ſanguinis abundantiam, a quatuor jam annis hyſtericis pathematibus cum vehementi capitis dolore, ac violentis vomitionibus tanta ferocitate fuit cruciata, ut ſæpius, maxime poſt iram vel terrorem ſuffocativis ac apoplecticis corriperetur invaſionibus. Anno elapſo, vigeſima poſt puerperium hebdomade, menſes more ſolito, licet ipſa infanti præberet ubera, fluere cœperunt: qui, cum accedente gravi terrore, protinus ſupprimerentur; paucis poſt diebus, prævia ſpaſmodica artuum lancinatione, incidit in dextri lateris hemiplexiam, oris rigore ſtipatam. Hanc tranſactis aliquot diebus, febris quædam intermittens excipiebat, a meridie ſingulis diebus invadens, & per tres durans hebdomades: ſub qua tandem per dextrum pedem alba, ſiniſtrum rubra effloreſcebat purpura. Qua per uſum quorundam remediorum deſiccata, redibat quidem aliqualis movendi potentia: at loquela adhuc erat impeditior, & magna lateris reſoluti, maximeque manus reſtabat imbecillitas. Confugiebat ergo ad fontem Lauchſtadienſem: quem cum per quatuordecim dies in balneis adhiberet, eruperunt adhuc maculæ ſcorbuticæ, & ſanitas majora ſenſim cepit incrementa. Ego, cum meum expeteret conſilium ſuaſi, ut fontem Selteranum tribus horis ante balneum ad menſuram unam biberet, ut quatuordecim dies curæ adhuc inſiſteret; quo factum eſt, ut præſentiſſimum levamen atque augmentum in partibus imbecillibus roboris experta fuerit.

EPICRISIS.

1.) Non opportuniora affectibus apoplecticis & paralyticis ſunt ſubjecta, quam plethorica, & ſimul hyſterica: & certiſſime illos incurrunt, ſi excretiones ſanguineæ, ſupervenientes, dum fluunt, gravi terrore, ſubito ſiſtantur. Idem in præſenti contigit ægrotante, quam valde fuiſſe plethoricam, vel hæmotypſis iteratis ſponte revertens vicibus teſtatur. Adhuc ſan-

ſanguinem ipſi fuiſſe impurum & ſcorbuticum, docent & purpuratæ in uno pede rubræ, in altero albæ, & ſcorbuticæ efflorescentiæ; quibus ad cutaneum corticem pulſis, levari plerumque ſolet malum. Quare etiam recte hic morbus paralyſis hyſterico-ſcorbutica appellari poteſt.

2.) In cura hujus ægrotantis mulieris plethoricæ & hyſtericæ in eo peccatum fuit, quod non tempeſtive ſatis per ſectionem venæ detractus fuerit ſanguis. Ita forſan ſtatim paralytica affectio vel arceri vel tolli potuiſſet. Atque in eo conſentientem habeo RAYGERUM clariſſimum Hungariæ Medicum, qui *obſ. X.* ſcribit; paralyſis & hemiplexia in fœminis ſœpe unica venæ ſectione in brachio tolli poteſt.

3.) Vix unquam paralyticum affectum, cum primis recentiorem vidi, quin febricula quadam intermittenti ſimili fuerit ſtipatus. Sed nulli prorſus ſolatio hæc febris eſt: quamvis enim nulla paralyſis ſine febre curetur, uti monet etiam Clariſſimus BOERHAVE *Pr. Med. P. V. p.* 15. id tamen de artificiali intelligendum eſſe febre, jam ſub Pathologicis ultima theſi adnotavimus.

4.) De balneis Lauchſtadienſibus, quæ valde adſtrictivæ ſunt indolis, notari meretur, quod in paralyticis affectibus vel ab initio, ubi adhuc mobilis, nec nimis impacta eſt materia, vel ſub finem, ubi non niſi languor quidam nervoſi generis reſtat, cum fructu poſſint adhiberi. In malo confirmato magis e re ſunt aquæ Aquiſgranenſes, quæ intimius ſtagnantem materiam penetrant, & reſolvunt.

5.) Lauchſtadienſium fontium pro balneo inſigniſſimum uſum atque utilitatem ego primus ante triginta annos inveni atque detexi, & peculiarem de iis conſcripſi diſſertationem, & bona fide teſtari poſſum, quod convenienti & circumſpecta obſervatione ſi uſurpentur, ad imbecillia corporis membra roboranda, vix ſui ſimiles habeant, adeo ut etiam in eo certis in caſibus Tœplicenſium balneorum virtutem exſuperent. Horum operatio fit per febrem artificialem. Nam ſub ipſo balneo valde tepido ſubtiliores martiales moleculæ ſubcutaneis fibris & poris ſe paulo altius inſinuando ſtricturam cutis efficiunt, & eo ipſo humorum curſum ad interiora urgendo ſub celeritate & magnitudine pulſuum & auctior calor & major tranſpiratio ſequitur, cujus beneficio vitioſi morbifici humores ex partibus exterioribus diſcutiuntur, & impuri ſalſi ad habitum corporis protruduntur.

OBSERVATIO V.

Paralyſis dextri lateris ſanata et in terrore reverſa.

Vir annorum viginti novem, temperamenti ſanguineo-cholerici, habitus ſpongioſi, potui fabarum Coffee nimium addictus, nec venam ſibi unquam ſecari paſſus, per biennium, ex quo matrimonium iniit, male habere; ac de ſpaſmodicis paſſionibus, moleſtaque alvi obſtructione conqueri cœpit. Quibus conſulturus in manus Pharmacopæi incidit, qui datis medicaminibus id effecit, ut abdomen tympani inſtar intumuerit, & forſan ipſa acceſſerit tympanitis, niſi medela fuiſſet lata. Brevi poſt rus aliquando petiit, moxque ab itinere intravit conclave valde calefactum; cujus impatiens, apertæ feneſtræ adſedit, cervicemque aeris frigidioris flatui expoſuit; tum vehementi corpus commovit exercitio, & demum ſub veſpertino ac nebuloſo domum reverſus cœlo, loquelæ ſubito amiſit facultatem. Quam, ſumto calidiori decocto fabarum Coffee recuperavit quidem, noctemque placido tranſegit ſomno; ſed expergefactus nec loqui, nec dextri lateris artus movere potuit. Tuſa protinus in brachio ſiniſtro vena, adhibitiſque nervinis, diaphoreticis, pediluviis ac frictionibus utraque evaneſcebat moleſtia, ſed memoriæ quædam remanebat imbecillitas. Verum paucis poſt hebdomadibus vehementi percellebatur terrore, & abhinc

Hinc protinus aphonia, & dextri lateris paralyſi iterum prehendebatur. Secabatur in ſiniſtro brachio vena, adhibebantur diaphoretica, laxantia nervina in & externa, balſamica & id genus alia; ſed malo nullum accedebat levamen. Lingua enim, utut ſatis commode moveri queat, articulatum non valet edere ſermonem; nec brachium ullo modo moveri poteſt. Conſultus ego ſuaſi, ut veſicans emplaſtrum utrique ſurarum imponeretur; decoctum ex Ligno ſaſſafras, cinnamomo & paſſulis, loco cereviſiæ potaretur; paſſulæ rhabarbarinæ laxandi ſcopo per vices ſumerentur; pulvis ex lapidibus cancrorum, antimonio diaphoretico, ſuccino, nitro, cinnabari, ſale abſynthii, radice aaronis & cardamomo bis quotidie caperetur, & denique balnea Lauchſtadienſia in uſum vocarentur.

EPICRISIS.

1.) Potus Coffè abuſus ſicuti variis morbis januam pandit: ita ad nervorum morbos corpori affricat quandam diſpoſitionem. Fabæ enim hæ Turcicæ principio expanſivo & vaporoſo pollent; quo humores commovendi, ſolidaſque & nervoſas partes relaxandi, poſſident facultatem. Hinc occurrit quotidie, quod id decoctum paullo ſaturatius & largius bibentes de orgaſmo ſanguinis, & tremore manuum conquerantur: quare etiam BOERHAAVE *Pr. med. L. 5. pag. 12. abuſus, inquit, nimius Thee & Coffee paralyſin induxit, nervis flaccidis redditis nec amplius contineri poſſibilibus.*

2.) Paralyſis in præſenti caſu debetur cohibitæ per ſubitam aeris mutationem tranſpirationi; unde humores retroacti, circa medullæ dextri potiſſimum lateris principium, & nervos ſermoni dicatos ſtagnarunt. Et in tali caſu ſi non fiat cunctatio admodum noxia, ſed mox accerſatur medicus, vena ſecetur, congruiſque medicaminibus regularis humorum circuitus promoveatur, facile ſuperatur morbus, qui his neglectis aut tardius admiſſis ſubſidiis, chronicus evadit.

3.) Hoc notari debet apoplecticos & paralyticos motus facile reſuſcitari. Nam, utut ſanata videatur paralyſis, relinquit tamen aliqualem partium aſſectarum imbecillitatem, qua præſente terror, ira, & quicquid vehementes ſpaſmos producendi facultate pollet, quam facile ad eadem loca humorum motum compellit, ut ubi ſtaſin concipiant ſenſum & motum tollendo: ubi tamen ſciendum, quod quo frequentius revertantur ejuſmodi affectus, eo intricatiorem & difficiliorem admittant curationem, quæ non modo interna ſed & externa efficaciſſima remedia expoſtulat, adeo ut ſine balneis & linimentis ſpirituoſis diuturnior affectus non leniri, multo minus expugnari poſſit.

OBSERVATIO VI.

Verbi divini miniſter, quadraginta ſeptem annorum, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, habitus corporis ſpongioſi, vitæ ſedentariæ, & lucubrationibus valde deditus, adpetitu integro, ac ſanitate illibata, ſub venæſectione bis quovis anno celebrata gaviſus, nec ad animi affectus, niſi nimiam venerem pronus, pernoviſſimos aliquot annos in valde calefactis, æſtivo etiam tempore conclavibus commorari, largiſque perpetuo ſudoribus madere ſuevit. Qui cum per proximum remitterent biennium; de tenſivis ac ſpaſmodicis artuum doloribus; ſenſu quodam frigoris in vertice & cervice percepti; nec non pedibus gelidis, licet attactu calidi eſſent, cœpit conqueri. Senſim magno carnium faſtidio capiebatur, ceſſantibuſque demum doloribus, inſigni totius corporis languore vexabatur, adeo, ut vix incedere potuerit, & inde ſibi mortem ominaretur: deinde lenis mentis alienatio, quia continuo loquebatur, aderat. Mittebatur ali-

Hemiplexia dextri lateris.

quando e vena in pede inciſa cruor ſatis larga quantitate, & ecce brevi poſt circa veſperam lingua ſubito reſolvebatur, & vera accedebat dextri lateris hemiplexia. Nam artus ſenſu motuque carebant; dexter oculus videndi, dextra naris olfaciendi & auris dextra audiendi potentia deſtituebatur; memoria labefactata erat; nec bene maſticare & deglutire poterat; corpuſque largo & perpetuo per aliquot hebdomades diſſluebat ſudore. Fruſtra uſurpatis veſicatoriis, antiſpaſmodicis, & balſamicis, adibat tandem Lauchſtadienſes fontes: ad quos ipſum balbutiente lingua, memoria debili, lateris dextri reſolutione, & pulſu in dicto latere vix notabili præditum deprehendi. Juſſi igitur, ut mane in balneum deſcenderet, veſperi pediluviis uteretur, atque elixir balſamicum ſub epulis, veſperi pulverem antiſpaſmodicum ſumeret; externe vero nucham & dorſi ſpinam linteis calidis, ſpiritu florum chamomillæ Romanæ imbutis perfricandam curaret. Balnea ingreſſus, large ſudabat, dolores dextri brachii perſentiſcebat, & frigoris ſenſum percipiebat; at lecto impoſitus, iterum incaleſcebat. Et continuata ſic per menſem curatione melius habebat; movendique pariter ac loquendi potentiam, relicta imbecillitate atque torpore recuperabat. Commendavi ad plenariam reſtitutionem victum cum abſtinentia exſiccantem, cujus auſpicatiſſimum effectum ego in ejuſmodi morbis aliquoties vidi.

EPICRISIS.

Multa hoc caſu continentur momenta, in uſum practicum accommodatiſſima. Siſtit ille veram hemiplexiam, in qua non modo alterutrius lateris artus movendi ſentiendique facultate carere; ſed & lingua balbutire, alterque oculorum, narium, & aurium lædi, memoriaque ſolet labefactari. Porro deglutitio læſa eſt, ut potuum præſertim aſſumtionem ſuffocativa ſequatur moleſtia, & ægri aſſumta ſœpius ſanum verſus flectere debeant latus; teſtante exemplo CONSULT. MED. *Part.* 1. *Caſ.* 20. *pag.* 91. allegato. Non minus interna quoque viſcera quandam labem contrahunt; unde haud raro obſervavi hepar in paralyſi defunctis inſignem retuliſſe magnitudinem, ut notavi *cit. l. caſu* 22. *pag.* 116. Pulſus in affecto latere tam debilis eſt, ut digitis vix queat percipi, claro teſtimonio, imminutam eſſe arteriarum vim ſyſtalticam. Tali ratione differt hemiplexia perfecta a paralyſi lateris alterutrius; in hac enim motus voluntarii, vel ad ſummum ſimul ſenſus abolentur; integra manente facie, ejuſque partibus illæſis. Hinc patet, in hemiplexia vera cauſſam ſimul in cerebro hærere, quæ in paralyſi non niſi ſpinalem afficere videtur medullam.

2.) Cauſſa præſentis hemiplexiæ non niſi ſudorum conſuetorum ceſſationi debetur; quæ in corpore per vitam otioſam, multas lucubrationes, nimiamque venerem debilitato facilius pernitialem exſerere potuit effectum, quam in robuſtiori. Eam ob cauſſam curatio per balnea Lauchſtadienſia felicem utique obtinere debuit finem; cum ſic revocatis ſudoribus ſubtracta fuit materia nervos comprimens. Præterea vero ſolitus ſum in ejuſmodi caſibus Elixir meum viſcerale propinare, eo quod ventriculus plerumque ſimul labefactatus eſſe ſolet.

OBSERVATIO VII.

Paralyſis ab imminuto hæmorrhoidum fluxu.

Illuſtriſſima quædam comes, quinquaginta annos emenſa, ſucci plena, plethorica & cacochymica, per viginti jam annos fluxum hæmorrhoidalem, ſtato tempore promanantem cum levamine paſſa, nec non fonticulum per duodecim annos in brachio gerens, ab itinere aliquando ad familiares facto, domum redux, male cœpit habe-

re

re, & nihilominus inter lautam diætam corpore pingueſcere. Quo in rerum ſtatu hæmorrhoides parcius fluxerunt, & fonticulus ſerum fundere prorſus deſiit; unde habuit illuſtriſſima, ut de inſigni corporis languore conquereretur. Tandem cruor media hyeme per venas ſedales erumpere conatus, parciſſime ſtillavit: poſtridie alvum egerendi ſtimulum ſentiens, & ad locum ſecretiorem tendens, in medio conclavi tanto prehendebatur pedum torpore, ut protinus in terram concideret, & ſiniſtri lateris paralyſi, cum oris tortura, linguæque balbutie ſtipata corriperetur. Vena protinus ſecabatur, veſicatoria manibus admovebantur, & omnis generis remedia in & externa uſurpabantur; ſed in caſſum. Movendi artus ſiniſtri lateris impotentia manebat eadem; attamen eoſdem dolor quidam per vices occupabat; maxilla ſiniſtri lateris motu carebat, & in dextero ſolum maſticandi erant cibi; atque memoria paullulum videbatur læſa; cum febrili commotione, omni veſpera accedente. Alvus inſuper magis compreſſa erat, urinaque ferebatur difficilius. Conſultus ſuaſi, ut vena in pede tunderetur; dorſi ſpina linimento ex axungiæ humanæ uncia una, olei nuciſtæ drachmis binis, roriſmarini, lavendulæ, majoranæ, & rutæ, ſingulorum drachma una confecto inungeretur, probeque fricaretur; pro potu decoctum ex radice ſcorzoneræ, chinæ, ſarſaparillæ, ligno ſaſſafras, lentiſci, ſantalo citrino, paſſuliſque paratum adhiberet; ter quavis hebdomade laxantem pulverem ex rhabarbaro, terra foliata tartari, nitro, & oleo deſtillato macis ſumeret, & mane lactis ſerum dulce potaret. Adhæc pediluvia cum herbis nervinis roriſmarini, majoranæ, ſalviæ, abrotani, floribus chamæmeli, thymi, & herba rutæ commendavi; utque ea egreſſa lecto ſe daret, paullulumque ſudaret; ac denique ſub epulis quinque balſami mei vitæ ſumeret guttulas, ſuaſi. Hinc percepi paralyſin maximam partem remiſiſſe, & per anum lividi ſeri permultum cum levamine ſeceſſiſſe.

EPICRISIS.

Quum excretiones tam naturales quam extraordinariæ & conſuetæ ſuppreſſæ vel impeditæ præcipuam gravium & difficilium morborum cauſam conſtituant, tum quam maxime id in paralyticis & aliis capitis & nervorum affectibus obſervatur. De quo etiam præſens morbi hiſtoria teſtatur. Una illius cauſſa eſt fonticuli exſiccatio; qua factum eſt, ut ſerum copioſius in corpus retrocederet, & tandem ad medullæ ſpinalis crus ſiniſtrum decumberet. Altera, majoris ponderis, debetur imminuto hæmorrhoidum fluori; unde ſanguis in tam plethorico corpore retentus, & ſuperiora verſus congeſtus, ſeroſam demum dimiſit portionem. Cui quidem eventui occaſionalem cauſſam dedit hyemalis tempeſtas; quæ ob impeditiorem ſub ea tranſpirationem, mirum quantum his producendis favet morbis. Et præſervari hunc inſultum paralyticum potuiſſe, extra dubium eſt poſitum; ſi eo, quo illuſtriſſima comes ex itinere reverſa, corporeque obeſior facta fuit, tempore, vena tuſa, aut ano admotæ fuiſſent hirudines. Quibus omiſſis, omnis utique curandi cardo in eo conſtitit, ut hæmorrhoidalis revocaretur excretio: quam licet obtinere non licuerit, attamen ſatis fuit, ſeri lividi magnam per anum effluxiſſe copiam. Quum enim acceſſit demum ſudoris per blanda pediluvia provocatio, & hinc facta ſeri vitioſi evacuatio; auſpicatus omnino, malo exiſtente recentiori, evenire debuit eventus.

OBSERVATIO VIII.

Paralyſis dextri lateris in ſeptuagenario.

Vir ſeptuagenario major, macilentus, vaſiſque capacioribus præditus, conſtitutionis ſanguineo-melancholicæ, in juventute ex vita ſedentaria, multiſque lucubrationibus contraxerat

ſibi melancholiam hypochondriacam, ſed per congrua adminicula, maximeque motum corporis illam debellaverat. Ab hinc ſub venæ ſectione, bis quotanni repetita, & frequenti corporis exercitio, quo alvum lubricam ſervari dixit, integram ad ſenectutem uſque conſervavit valetudinem. Per noviſſimum vero biennium omni mane large ſudare ſolitus fuit; & quum pronuper menſe Aprili rus petiiſſet, imminutis hinc ſudoribus, de colicis inteſtinorum doloribus, & alvi conqueſtus eſt obſtructione. Brevi poſt prævia corporis laſſitudine, dextri lateris paralyſi corripiebatur, lingua dextraque maxilla intumeſcebat, ſiniſtra extenuabatur, os torquebatur, loquela erat impeditior, movendique manum & pedem dextri lateris potentia evaneſcebat. Vocatus ego mox ſanguinem e vena in pede tuſa large detrahendum, clyſterem adplicandum; vitæque noſtrum balſamum inungendum curavi; interne vero liquorem anodynum, cum balſamo vitæ remixtum propinavi. Factum eſt inde, ut melius haberet, & loquendi, ambulandi, ſcribendique facultatem, utut languidiorem recuperaret; ſudores etiam largi per noctes rurſus erumpebant, & somnus adpetituſque ſibi conſtabant: ſed alvus non niſi alternis reſpondebat diebus, & æger in dextro pede perpetuum ſentiebat frigus; quo etiam in toto corpore perfunditur, ſimulac liberiori ſe tradiderit aeri.

EPICRISIS.

Quanta mala ex ſuppreſſione excretionum conſuetarum, ſive fuerint ſanguineæ, ſive ſeroſæ, propullulent, vel præſens docet caſus. Obvia enim in illo paralyſis non niſi ſudorum imminuto proventui debetur: unde accumulati in corpore, præſertim ſenili, humores ſeroſi diſtenderunt vaſa medullæ ſpinalis principium ambientia, & per illorum porul[os] omnino tranſſudaſſe videntur. Quemadmodum vero ortum a prohibita tranſpiratione traxit morbus; ita non alia exſtirpari poteſt ratione, quam per abundantis ſeri imminutionem, ac ad habitum corporis revocationem. Prius obtinuimus venæſectione, quippe qua una cum ſanguine ſeroſus latex ſubtrahitur: & dum ope liquoris anodyni ſtricturæ cutis relaxatæ fuerunt, rediit etiam conſueta ſudatio, cumque hac multum vehementiæ morbi ſubtractum eſt.

2.) Circa paralyticorum ſudores adhuc ſcire licet, quod affecto latere plerumque copioſiores erumpere ſoleant. Quum enim humorum vegeta circulatio in eo latere valde langueat, ſanguiſque tarde moveatur: fit inde, ut ſeroſus latex ſub lento progreſſu a ſanguine ſecedat, & per laxatos tubulos largius exhalet. Hinc etiam obſervamus, in artubus reſolutis exanthemata, ſcabiem, purpuram &c. longe majori copia efflorеſcere, quam in ſanis.

3.) Membra paralyſi reſoluta ordinario frigida ſunt. Quemadmodum enim corporis noſtri calor a motu ſanguinis vegetiori & rapidiori proficiſcitur: ita quo hic magis languet, eo majus percipitur frigus. Quum igitur in partibus paralyticis languidior ſit humorum circulatio: facile patet, cur illæ attactu ſint frigidæ, curque intumeſcere ſoleant; quia nimirum irruptioni humorum ſeroſorum, nulla eſt reſiſtentia.

OBSERVATIO IX.

Fœmina, viginti duos annos nata, procera, poſt enixum partum lochiis bene perfuncta, abſolutoque puerperio e lecto ſurgens conqueri cœpit de gravi ventris dolore, ad lumbos diffuſo, & cum motus imbecillitate ſtipato; qui affectus adeo ſenſim invaluit, ut binis abhinc menſibus non ſolum non ingredi, ſed nec pedibus abſque fulcimento inſiſtere poſſet. Quin imo tanto corpore manus etiam affectæ ſunt, ut nec pondus aliquod attollere, nec

Paralyſis artuum inferiorum poſt partum.

nec ipſa facile contrahere vel explicare valuerit, incolumi tamen manente ſenſu. His demum accedebat motus quidam convulſivus, & rigor partium infernarum; nec non ſenſus conſtrictionis in abdomine, ad lumbos uſque diffuſus. Alvum non niſi ſollicitatam dejiciebat, & rarius difficulterque urinam reddebat, lunareque tributum, ſtato quidem tempore, ſed parcius ſolvebat, ſomno exiſtente longiori. Adhibitis varii generis medicaminibus, fontem Lauchſtadienſem uſurpavit, ſimulque meo ſuaſu Spinam dorſi Spiritu ex floribus chamomillæ Romanæ deſtillato inungi curavit: unde ſenſim majorem movendi recuperavit potentiam.

EPICRISIS.

1.) Cauſſa præſentis mali abſque omni dubio hæret in ea medullæ Spinalis parte, quæ intra lumborum & oſſis ſacri vertebras continetur: & vero videtur ſimillimum, uterum a partu non rite fuiſſe expurgatum; unde reſtantes ſordes per metaſtaſin ad lumbaris regionis medullam decubuerunt, eamque comprimendo impedierunt, quo minus fluidum nerveum in partes, quæ a dicta medullæ portione ſuos nervos adipiſcuntur, ſufficienti influere potuerit quantitate.

2.) Quum parcior effluxus fluidi nervei ex inferiori ſpinæ medulla fuit; ille omnino in aliis partibus largior ac copioſior eſſe debuit. Hinc patet ratio, cur ægrotans noſtra in partibus integris convulſivos motus, & in abdomine conſtrictionis ſenſum fuerit paſſa. Notabilis hanc in rem eſt obſervatio, quam A.N.C. *vol.* 11. *obſ.* 102. allegant, ubi miles quidam paralyſi abdominis & partium inferiorum affectus, infra coſtas ſpurias conſtrictionem percepit, abdomen chordæ inſtar ambientem: poſt mortem diſſecta Spina, ejus medulla intra primam lumborum vertebram ſita, labe caruit, niſi quod ſuccis turgidior paullo fuerit: ea vero, quam ſequentes incluſerunt vertebræ, tota flaccida & exſucca adparuit. Et hinc clariſſimus SALTZMANNUS, dictæ obſervationis auctor rectiſſime concludit, conſtrictionem illam proveniſſe a ſucco nervoſo copioſius quam par eſt, in nervos e prima lumborum vertebra prodeuntes influente.

3.) In hac partium infernarum paralyſi & mictionis & alvi vel involuntarius fluxus vel pertinaciſſima retentio obſervari ſolet. Utrumque vitium a relaxatione veſicæ aut inteſtinorum provenire, contradictorium videtur, ſed non eſt. Involuntariam harum ſordium excretionem deberi partium relaxationi, nemo dubitaverit: at quomodo illius ſuppreſſio ex relaxatione provenire queat, multis videbitur dubium. Neque vero opus eſt, ut explicando huic phœnomeno diutius immoremur; quippe quod in CONSUL. MED. *Tom.* 2. *Sect.* 4. *caſu* 138. *pag.* 552. fuſius demonſtravimus. Res eo redit: omnes canales membranacei totius noſtri corporis pollent motu conſtrictorio & dilatatorio; ad excretiones vero juſtum partium robur requiritur; quo ſub paralyſi ceſſante, vel non fiunt excretiones, vel contra voluntatem contingunt.

OBSERVATIO X.

Matrona honeſta, ſexaginta ſex annorum, robuſta, bis quotannis venam tundendam præbere ſolita, a teneris ferme integra valetudine eſt gaviſa. Anno noviſſimo neglexerat ſuetam venæſectionem & hyemali tempore concionem in templo audiebat: hinc per aliquot dies de vertigine, refrigeratione & languore corporis conqueſta, levem quoque mentis alienationem paſſa, ex improviſo omni ſenſuum ac rationis uſu privata, incidit in hemiplexiam, ſub qua dextrum capitis latus convellebatur, ſiniſtrum erat reſolutum, & ægra jacebat inſenſibilis. Vocatus multum ſanguinis e vena jubeo detrahi, infundendoſque

Inſultus hemiplecticus brevi ſanatus.

curo clyſteres: ſed quum ſpes vota falleret, præſcribo mixturam ex aquæ lilliorum convallium, meliſſæ, florum tiliæ, cardui benedicti ana unciis tribus, mixturæ ſimplicis guttis quadraginta, aceti deſtillati uncia una, lapidum cancrorum drachma una cum dimidia, cinnabaris ſerupulo uno, tartari emetici granis duobus, julepique roſarum uncia dimidia parandam. Hujus bina cochlearia poſtquam binis ſumſerat horis; remittebat convulſio, redibat rationis uſus, & ægra intra horas viginti quatuor perfectiſſime convaleſcebat.

EPICRISIS.

Sicut naturalium excretionum ſuppreſſio; ita artificialium neglectus ad varios morbos, ipſamque nervorum reſolutionem, præſertim in ſenili ætate contribuit. Hemiplectici enim inſultus, quem matrona honeſta toleravit, non aliam invenire poſſumus cauſſam, quam ſtagnationem ſanguinis, per neglectam venæſectionem accumulati & per frigus verſus caput commoti. Refellitur ſimul inde vulgi valde noxium præjudicium, quo ſenibus non debere ſanguinem mitti perhibent: non enim ætati tanta noxa ex omiſſis ſanguinis miſſionibus acquiritur, quam quidem ſenili, propterea, quod vis & elater partium ſolidarum in ea ſenſim langueſcere incipiat, nec ſatis valeat humorum impulſui reſiſtere. Hanc ob cauſſam eo quoque in præſenti curatione reſpeximus, ut primum ſanguinis depleretur abundantia per venæſectionem. Et quando ab hac ægri ad ſenſuum & rationis uſum nondum redeunt; multo cum fructu exhibere ſolitus ſum deſcriptam mixturam, quam tartarus emeticus ingreditur, non eo fine ut vomitum excitare conſilium fuerit, ſed ut torpidæ & languentes partes nervoſæ ſubtiliſſima ſtibii acrimonia vellicatæ, ad motum & ſenſum recipiendum ſtimulentur. Nam in medicamentis antimonialibus, quæ paulo majori doſi emeſin excitant, ſi refracta doſi a perito medico uſurpantur, plane ſingularis & incomparabilis ad difficiles & chronicas paſſiones expugnandas virtus deprehenditur, eo quod glandulas & nervoſas partes irritando lympham ſtagnantem & corruptam diſcutiunt, & humores craſſos viſcidos attenuant, & fluidos reddunt.

Ad præcavendam recidivam & ſyſtema nervorum corroborandum præter ſollicitam corporis & extremarum potiſſimum partium a frigore & ventis frigidis præcautionem, conſervam florum anthos & florum meliſſæ turcicæ, item elæoſaccharum olei macis & olei meliſſæ veri, interdum quoque aliquot guttulas balſami noſtri vitæ in decocto ſuccoladæ vel Coffee, veletiam ſpiritum oleoſum ſalis ammoniaci pro lubitu aſſumenda commendavi.

OBSERVATIO XI.

Inſultus apoplectici in corpore podagra purpuraque venato.

Vir quidam, eccleſiaſtico præfectus muneri, ſexaginta annorum, temperamenti ſanguinei, habituſque ſucci pleni, ad quadrageſimum uſque annum integra ſanitate gaviſus; poſtea vero nephriticis affectibus infeſtatus, ſed ab his ope Amaſiani fontis liberatus eſt. Deinceps ad aulicum promotus officium, ad vitæ genus ſolito magis lautum, diætamque vinoſam pervenit, vinis potiſſimum rubicundis utens, & valde frigidum adeptus eſt habitaculum. Sex abhinc annis podagra chiragraque, cum ſpirandi perpetua difficultate & tuſſi ſtipata corripiebatur, quæ mala ſæpius repetebant, & tandem erumpente poſt uſurpata antiſcorbutica purpura, inſigniter remittebant. Ante biennium menſe Novembri ex improviſo apoplexia leviori infeſtatus, ſenſuumque & rationis uſu privatus concidit; ſed tuſa vena, adhibitoque Spiritu cornu cervi ſuccinato, tinctura antimonii acri & eſſentia caſtorei, ad valetudinem redibat: utique cum & podagra & purpura recrudeſce-

deſcerent. Sequenti tempore multa tulit adverſa, ideoque perpetuis confectus mœroribus, magis magiſque ſuum debilitavit corpus; quin memoriæ quandam ſenſit imbecillitatem. Tandem accidit, ut prævio pulſationis circa aures ſenſu, caput ſubito dextrorſum convelleretur, & æger paullo poſt ſenſu, motu, ac rationis uſu deſtitutus, inſtar apoplectici proſterneretur. Ad ſe rediens, cruoris quidpiam naribus reddidit, adhibitiſque venæſectione & frictionibus, rationis integritatem recuperavit; ſed tumorem dextri oculi inflammatorium retinuit, qui cum malorum reliquiis tertio demum poſt die, revertente podagra, penitus evanuit. Quum vero pulſatilis pone aures dolor continuaret, metumque reverſuri mali injiceret: præter cucurbitulas cum & ſine ſcarificatione juxta aures adpoſitas, quatuor circiter e brachio mittebantur ſanguinis unciæ. Nihilominus vires mirum in modum proſtratæ manebant; unde meum ad avertendam recidivam implorabatur auxilium.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Primarius, quocum hic æger conflictatur, morbus eſt apoplexia, quam diximus ſpaſmodicam; quæ humorum ſtagnationi in baſi cerebri ſuam debet originem: hanc enim vel ſolus pulſationis circa aures ſenſus ſignificat. Neque mirum eſt, ægrum tanto rapi morbo: quum enim natura temperamento pollet ſanguineo, ad ſanguinis juſto majorem generationem aptiſſimo, & præter conſuetudinem in opiparum vinoſumque devenit victum; præter modum omnino ſucci debuerunt accumulari. Quare etiam experientia teſte plurimi ex nimia ingluvie & comeſſationibus, in paralyticos morbos incidunt. Deinde vina rubicunda, quia ut plurimum ſunt auſtera & adſtringentia, ad affectus nervorum inque primis paralyticos gignendos multum conferunt, & ob hanc cauſſam etiam Moraviæ incolis paralyſin endemium morbum eſſe Jordanus prodidit. Cavere quoque ſibi quam maxime debent ab ejuſmodi auſteris vinis podagrici, præſertim in ſenili ætate conſtituti. Nam ex remanēte hac critica excretione graviſſimas oriri afflictiones neceſſe eſt. Accedit habitaculum frigidum, in quo ſalutaris tranſpiratio vehementer ſolet imminui. Hinc factum eſt, ut ſordes in ſanguine ſuborirentur ſalinæ, acres, tartareæ; quæ corpus ægri ad ſcorbuticam conſtitutionem, podagram & purpuram diſpoſuerunt. Quo in rerum ſtatu, junctis inſuper mœroribus, meditationibus, vita ſedentaria, accrevit nervoſi generis debilitas; cujus ratione & purpuraceæ & podagricæ materiæ vegeta ad corporis ſuperficiem expulſio imminui cœpit. Unde abundantes pariter ac impuri ſucci ad caput fuere compulſi, ibidemque ſtagnantes, apoplecticum produxerunt inſultum; qui, vocato mox medico, miſſoque protinus ſanguine, bis feliciter ſuperatus fuit.

2.) Cum ego vocarer in auxilium; nihil prius tentandum duxi, quam donec vires fuerint refocillatæ. Hunc in finem præſcripſi potionem analepticam ex aqua meliſſæ, florum acaciæ, liliorum convallium, tiliæ, roſarum ana unciis binis, cinnamomi ſine vino uncia una, matris perlarum drachma una, Spiritus nitri dulcis guttis triginta, ſyrupi acetoſitatis citri drachmis binis confectam, eamque ad duo vel tria coclearia ſœpius ſumendam ſuaſi. Veſperi pulverem ex lapidum cancrorum, pulveris Marchionis ana drachmis duabus, ſuccini, nitri drachma dimidia, cinnabaris præparatæ granis duodecim, caſtorei granis ſex compoſitum, & ad drachmæ pondus capiendum ordinavi. Juſcula medicata mane ſorbillari juſſi: alvumque obſtructam clyſteribus aperiendam curavi. Sic collectis viribus, ſuaſi, ut ad corrigendam ſanguinis impuritatem pro potu ordinario decoctum radicis chinæ & cichorii cum paſſulis biberet, a cœna abſtineret, &

victu

victu attenuante ac leniter exſiccante & roborante uteretur. Cæterum non poſſum non hoc loco referre, me hemiplexiam a nimia ingluvie & deſidia in corporibus maxime mollioribus ac ſpongioſis pingujuſculis enatam diæta emaciante Hunger-Cur, & lignorum decocto, methodo, quam optime deſcripſit VALLERIOLA *in obſ. l. 1. obſ. 3. p. 23.* feliciter curaſſe. Vitentur carnes bubulæ, porcinæ, hædinæ, lactaria, legumina omnia & fructus, ſomnus meridianus, ſed exercitium in rheda eſt utiliſſimum.

OBSERVATIO XII.

De præſervandis apoplexiæ inſultibus.

Comes quidam illuſtriſſimus, annorum ſexaginta, temperamenti phlegmatico-ſanguinei, iter aliquando per fluvium Danubium in navi ſub aere humido, nebuloſo & valde pluvioſo per tres continuos dies faciens, incidit ex improviſo in dextri lateris hemiplexiam; ſub qua manus pedeſque dicti lateris immobiles, linguaque gravis & balbutiens evadebat, & æger delirabat. Inciſa protinus vena, redibat valetudo, & vir illuſtriſſimus, intra viginti ſex horarum ſpatium perfecte convaleſcebat. Abhinc diæta & ſex rebus non naturalibus optime fungebatur; humidam frigidamque tempeſtatem, tanquam ipſi noxiam fugiebat, & quotannis ſemel venam tundendam præbebat. Quo in ſtatu ſatis equidem ſanus vivebat; at quum per intervalla manuum ſtuporem, cum dolore & ſenſu formicationis ſentiret; metuens recurſum gravioris mali, meum petebat pro eo præcavendo conſilium. Ego, quum noſcerem, ægrum illuſtrem multis mentis laboribus fatigari, fluorique hæmorrhoidali obnoxium eſſe, ſuaſi, ut bis quotannis circa æquinoctia venam in pede ſecandam curaret, motui corporis plus, lucubrationibus minus indulgeret, ab imo præſertim ventre & dorſo frigus humidum arceret, & pro potu fontem Selteranum, quarta vini Rhenani parte remixtum, interpoſito nonnunquam vini Hungarici hauſtu, adhibere. Ex pharmacis tria commendavi, pulverem nempe nervinum ex matris perlarum, pulveris Marchionis, ſuccini præparati ana drachmis binis, cinnabaris ſcrupulo uno, ambræ gryſeæ granis duodecim, & olei macis cinnamomique ana guttis tribus confectum, inque decem partes diviſum, quarum unam alternis diebus ex aqua frigida ſumeret. Ad ventriculum roborandum exhibui Elixir viſcerale, ſeptuaginta guttis inter epulas capiendum; & vitæ balſamum noſtrum, ad inungendas manus & cervicem propoſui.

EPICRISIS.

Illuſtriſſimus, de quo ſermo eſt, æger vi temperamenti, quo pollet, phlegmatico-ſanguinei, ad languidiorem ſolidarum partium motum proclivis eſt; &, accedentibus quamplurimis mentis laboribus, ac fatigationibus, inſignem utique generis nervoſi ſibi contraxerat debilitatem. Hinc facillime fieri potuit, ut in diuturniori ſub aere pluvioſo ac nebuloſo commoratione, cohibita tranſpiratione, hemiplecticus ſuboriretur inſultus, tempeſtiva venæſectione brevi debellatus. Ex tali pluvioſa tempeſtate vero paralyſes chronicas & pituitoſas naſci poſſe, confirmat variis exemplis FORESTUS *L. 10. obſ. 83. ſeqq.* ad quas expugnandas commendat aſſata præ coctis, victum tenuem & exſiccantem, & ut ægri in aere ſicco, & cubiculo caryophyllis ſuffumigato verſentur. Laudat quoque clyſteres, primo mitiores, tum fortiores; pilulas de hiera ſimplices & compoſitas, nec non cochias. Ad ſudorem movendum decoctum bardanæ præſcribit, & denique nucham, ſpinamque oleo nardino, coſtino, philoſophorum, ſambucino, rutaceo, de euphorbio inungendam ſuadet. Spectat huc quoque inſignis locus apud GALENUM *de locis affectis cap. 4. Quidam tempore frigido & pluvioſo*

madi-

madido pallio collum diutius obvolvit, unde in manus paralyſin incidit.

OBSERVATIO XIII.

Hemiplexia cum ſubſequente morte.

Vir quinquagenarius, temperamenti ſanguineo melancholici, victu duriori, & craſſo, nec non vini ob parſimoniam ſpiritu frumenti, floribus papaveris rhæados tincto, cereviſiaque valde tenui & lupulata, & nimio Tabaco uſus, atque lucubrationibus, anxiis curis & iracundiæ deditus, ſæpenumero ictero, a crebra ira inducto, ſatiſque pertinaci laboravit. Aliquando factum eſt, ut mane ſanus ſurgens, & jentaculum aſſumens, ob fruſtula placentæ in aſperam arteriam delapſa, validiſſima tuſſi, cum vehementi pectoris concuſſione, vultus tumore ac rubore, & lacrymarum profuſione ſtipata corriperetur. Sedata motuum violentia, robur ſiniſtri lateris labefactatum erat, adeo, ut nec artus, nec corpus movere, nec pedibus inniti potuerit. Deportabatur in lectum ſtraguliſque obruebatur; ſed malum increſcebat citiſſime, & lingua non minus, quam totum latus ſiniſtrum reſolvebantur penitus. Medicus vocatus ſanguinem e brachio dextro detrahendum curavit; ſed ſine ullo levamine; æger potius gravi ſopore obrutus jacebat, ſubque eo dextrum brachium vehementer agitabat, expergefactus ſiniſtram attollere nequibat palpebram, aſſumta deglutire vix valebat, alvum cite deponebat, & urinam per biduum retentam largiter emittebat. Nec ſilentio prætermitti debet, ſub invaſione hemiplexiæ vomitus quoſdam multæ pituitoſæ ac bilioſæ materiæ ſuperveniſſe. Vixit in tam miſero ſtatu per ſeptem dies; quibus elapſis crevit ſopor & memoriæ abolitio, & demum, fruſtra uſurpatis variis medicaminibus exſpiravit.

EPICRISIS.

Diſcimus ex hac morbi hiſtoria 1.) quod a validiori pectoris per violentam tuſſim & concitatiorem exſpirationem commotione, ſanguis tanto cum impetu ad caput urgeri queat, ut minus reſpondente ejus per venas regreſſu facillime in partibus capitis internis ſtagnare, & ſerum extravaſari poſſit. Contingit hoc eo facilius in ſubjectis, quæ craſſo, copioſoque ſanguine, & alvo ſegniore pollent; atque quibus debilitatum eſt cerebrum, genuſque nervoſum. Quæ omnia in præſenti locum inveniunt ægro, quippe qui diæta craſſa, & ſpiritus frumenti, papavere rhæados tincti uſu craſſos ſuccos, per graves vero meditationes ac ærumnas nervoſi generis imbecillitatem, ſibimet omnino contraxiſſe videtur.

2.) Omnium malorum cauſſa in ſeri ſtagnatione quærenda eſt, quod ſicuti circa ſpinalis medullæ principium hærens, hemiplexiam parit; ita corticem cerebri inundans ſoporoſum produxit affectum. Et peſſimi ſemper in hemiplexia præſagii eſt, ſi lateris ſani convulſivæ agitationes accedant, & malum cum vomitibus invadat: tum enim gravior eſt præſumenda partium internarum læſio.

3.) Quanquam tales morbi opem eludant; tamen religioſum medicum non decet, ab eorum curatione manus ſubtrahere. Cardo autem rei in eo vertitur, ut ſanguis per venæſectionem imminuatur; clyſteres pauſſo acriores injiciantur; veſicatorium nuchæ admoveatur; Spiritus volatilis naribus offeratur; capiti raſo epithema ex aceto roſaceo, rutaceo & Spiritu vini camphorato paratum imponatur; & Spinalis medulla linimentis nervinis inungatur.

4.) Denique monemus, ut omnes ſenes, plethorici, & qui ſunt debilioris cerebri, ſibi ſedulo caveant ab omnibus rebus, quæ pectus in motum concitari & tuſſim ciere valent. De paralyticis & hemiplecticis morbis legi poſſunt CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. I. caſu* 16. *ad* 27.

CAP.

CAPUT II.

DE AFFECTIBUS SOPOROSIS COMATE, CARO, ET LETHARGO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

De ſoporoſis affectibus perquam confuſa apud Medicos eſt hiſtoria.

AFfines apoplecticis & paralyticis, & cum iis ſæpenumero conſpirantes ſunt morbi ſoporoſi: quorum tam confuſa, tamque intricata apud medicorum pleroſque reperitur hiſtoria, ut cui credant, dubii omnino relinquantur lectores. Hinc quidam Medici, velut HOLLERIUS & RONDELETIUS multas de ea confuſione habuerunt querelas, & ne eam committerent HARTMANNUS, RIVERIUS, & PAULUS BARBETTE, de morbis iis generatim potius, quam ſingulis ſpeciebus agere maluerunt. Verum, quo magis eorum cauſas, & his innixam curationem variare, ex infra dicendis patebit: eo curatius quoque ſignorum diverſitatem eſſe attendendam putavi. Et quæ hac in re ſedula, ac diuturna me docuit experientia, mihi nuper BARTHOLOMÆI de MOOR *Pathologiam cerebri* perlegenti, ita videbantur comparata, ut cum iis obſervationibus, quas clariſſimus vir *Cap. 7. de affectibus ſoporoſis* memoriæ reliquit, exacte conveniant. Sequar igitur ipſius ordinem, eaque nomina, quæ huic vel illi ſomnolentiæ ſpeciei impoſuit, omnino retinebo.

§. II.

Soporoſorum effectuũ definitio & differentia.

Per ſoporoſos affectus intelligo præternaturalem in ſomnum propenſionem, ipſumque ut plurimum ſoporem inexpugnabilem, mox ſine, mox cum febri ſtipatam, ab impedito fluidi nervei in medullam cerebri oblongatam, ipſoſque ſenſui motuique tributos nervos ſufficienti influxu propullulantem. Plures horum morborum recenſentur ſpecies, quarum præcipuas coma vigil, ſomnolentum, carus, & letargus conſtituunt. Omnes in eo conveniunt, quod in iis præternaturale circa ſomnum occurrat vitium: attamen ratione gradus, cauſſarum & curationis omnino differunt, adeo, ut neutiquam ſit alienum cujuſvis ſpeciei genium preſſius rimari.

§. III.

Hiſtoria Comatis vigilis.

Coma vigil hiſce ſe prodit notis. Ægri conqueruntur de capitis dolore, magis tamen ardente, & velut expanſivo, cum ſenſu ebullitionis intra caput ſtipato; maximopere in ſomnum propendent, illumque anxie anhelant: attamen vel prorſus nequeunt dormire, vel ſi obdormiſcant, mox parum levati expergiſcuntur, ab omni adhuc immunes delirio. Neque enim anteceſſerunt hunc affectum diu protractæ vigiliæ: unde ii, qui poſt longas vigilias a ſomno ſibi temperare nequeunt (de quibus vulgus dicit: Sie ſind ſchlaffrig, und Konnen doch vor Mattigkeit nicht ſchlaffen:) nondum comate hoc laborare cenſendi ſunt. Differt etiam coma hoc a pervigilio, quod familiare eſt acutis febribus: hoc enim nullam ad ſomnum proclivitatem habet comitem, (unde vulgo dicunt; Er kann nicht ſchlaffen, kagt auch nicht daruber:) quæ tamen comatoſis eſt moleſtiſſima. Malum hoc ſemper eſt ſymptomaticum; ſiquidem acutis, ardentibus, maligniſque febribus, & inflammationi matriſduræ ſæpe tanquam ſymptoma jungitur, inque his non raro phrenitidem antecedit. Idem vero ſymptoma hemiplexiam interdum comitari, nonnullis mihi innotuit exemplis, quorum unum in CONSULT. MED. *Tom. I. Sect. I. Caſ. XX. pag. 91.* legere licet.

§. IV.

Hiſtoria Comatis ſomnolenti.

Somnolenti comatis hæc fere ſunt ſigna: ægri languentes, a febrili incendio prorſus liberi, nec fere habentes, de quo conquerantur, niſi de aſ-

ſidua ſomnolentia, contra voluntatem ſemper dormiunt, ſomnoque ſæpius inter edendum cum amicis colloquendum, vel munera obeundum obruuntur profundo: per intervalla vigilant, ſed brevi poſt ſomnolenti rurſus obdormiſcunt. Hoc malum ſenes potiſſimum, qui lauta diæta utuntur, ſanguiniſque negligunt miſſiones, corripit, nec parcit juniori ætati, ſi idoneæ concurrant cauſſæ. Eſt etiam idiopathicum ſemper; & in eo a vigili ſimul ſe diſtinguit comate, in quo anhelantes ſomnum, ejus participes fieri nequeunt; quo comate ſomnolento affecti, abunde fruuntur. Hujus exemplum exſtat in CONSULT. MED. *T.* 1. *Sect.* 1. *caſu* 25.

§. V.

Hiſtoria cari, ejuſque tres ſpecies.

Carus eſt ſopor profundiſſimus, ex quo ægroti nec per clamores, nec agitationes, nec ſi vel eos acu pupugeris excitari poſſunt; aut quamvis ſentire acus ſtimulum videantur, tamen vel non loquuntur, vel mox in priorem relabuntur ſoporem. Jacent attonitorum inſtar; ac ſpiratio ferme naturalis, & dormientium ſimilis eſt. Malum vel idiopathicum eſt, vel ſymptomaticum; & ſæpius febre ſtipatum: ſed, hoc optime monente BARTHOLOMÆO DE MOOR *Cap.* 7. *pag.* 198. tres exhibet ſpecies. Prima eſt, quæ ſociatur acutis febribus, circa earum principium, vel incrementum; cui nonnunquam convulſiones superveniunt ac ſingultus, vitæ imponentes finem. Altera eſt, cum ægri poſt toleratas vehementiores acutas febres ex inſigni infirmitate altos incidunt ſopores, inque iis per aliquot dies permanent, excitati ad interrogata reſpondent, mox vero iterum obdormiſcunt, & tandem expergefacti, ad ſe redeunt, omniumque, quæ ſub eo ſopore loquuti ſunt, inſcii convaleſcunt: cujus mali mentio fit in CONSULT. MED. *Tom.* 1. *Sect.* 1. *Caſ.* 14. *pag.* 60. Contingit etiam talis ſopor per febres acutas, maxime exanthematicas circa dies criticos; tumque ſudore junctus optimum exhibet præſagium. Tertia ſpecies cari occurrit in morti ex febre proximis: per unam enim alterumve ante mortem diem ægri febrili tyrannide cunctis exhauſti viribus, ſenſu motuque deſtituti, ac alto ſopore oppreſſi jacent, ſubque eo exſpirant animam.

§. VI.

Hiſtoria letharg i.

Qui denique ἀπὸ τῆς λήθης ab oblivione dicitur, lethargus, eſt gravis aſſiduuſque ſopor, quo ægri perpetuo ſine vigiliarum fere intervallis, tantum abeſt, ut hæc tam longa ſint, quam in comate ſomnolento, obruuntur. Excitati reſpondent, ſed eorum inſtar qui ab alto & tranquillo ſomno præmature ſuſcitantur, dictorum neſcii, & oblivioſi in priſtinum mox relabuntur ſoporem: quidam matulam poſcunt, manuque tenent, mingendi tamen memoriam; mox iterum obdormiſcentes amittunt, vel oſcitantes os claudere obliviſcuntur. Sic a comate ſomnolento patet differentia. Jungitur autem, & quaſi Symptoma lethargo ſupervenit febris, quæ mitior eſt magiſque pulſuum ſemet exſerit frequentia, & ſpiratione rara febrilique. Hinc diſcrepat a caro, qui ſæpius eſt febrium vel ſymptoma, vel conſectarium, & ſentiendi quoque impotentiam habet comitem. Differt etiam ab apoplexia, quæ ſubito invadit, cum omnium & ſenſuum & motus voluntarii abolitione, ac ſtertore, citiuſque necat, quam lethargus; quippe qui ultra ſeptimum non raro producitur diem.

§. VII.

Sectio corporis ſoporoſis affectibus defunctorum.

His morborum ſoporoſorum hiſtoriis præmiſſis, addemus ſectiones anatomicas, iis denatorum, atque tunc cauſarum perſcrutationi ſtudebimus. Pleraque nobis ſuppeditat ſolertiſſimus BONETUS, qui in anatomia ejus practica, quam *ſepulchretum anatomicum* vocat, *Lib.* 1. per tertiam eamque integram ſectionem, ſoporoſis affectibus extinctorum anatomias exhibet. Ampla nimis foret recenſio omnium,

omnium, quæ adducit, exemplorum; ſufficiat, ſumma illorum allegaſſe capita. Sic invenit in plerisque ſerum copioſum per cerebri ſubſtantiam diffuſum, ita tamen, ut pars ejus potiſſimum exterior, ſeu corticalis cum meningibus, aquis fuerit inundata: & ſimul adnotat, quod in quibuſdam interiora, ac penetralia cerebri ſalvo cortice, extravaſato ſero repleta viderit, ea vero ſubjecta per totam vitam ſoporoſo neutiquam laboraverint affectu. Hoc diluvium cerebrinum, quo magis ad medullam cerebri penetravit; eo majorem ſoporis gradum per vitam fuiſſe animadvertit. Deinceps invenit quoque in ſopore peremtis abſceſſus, ſcirrhos, tumores in cerebro: ſed hi quoque non aliam quam anteriorem & corticalem ejus regionem obſederunt. Et denique in nonnullis, cerebro exiſtente ſicco, & a ſeroſa colluvie libero, deprehendit vaſa piæ potiſſimum meningis cruore craſſo admodum farta, diſtenta, & velut varicoſa: cumprimis in lethargicis membranas cerebri inflammatas vidit Johannes Faber Lyncius; teſte HARENDEZ L. 4. cap. 18.

§. VIII.

Obſervationes de ſopore.

Indolem noſtrorum affectuum illuſtrandi cauſſa, addemus adhuc quaſdam obſervationes huc ſpectantes. WEPFERUS & PEYERUS canibus per plus minus graviorem cerebri a cranio denudati compreſſionem, arte ſoporem conciliare docuerunt: & perquam notabile eſt exemplum cujuſdam mendici Pariſienſis, cui caſu quodam magna cranii pars deperdita & cerebrum denudatum fuit. Hic ex leviori cerebri compreſſione oculorum obtenebrationem; ex paullo fortiori, aurium tinnitum; ex adhuc graviori vertiginem & *ſoporem* paſſus; & ceſſante preſſione, ab iis iterum liberatus fuit ſymptomatibus. Conf. BORETII *diſſ. de epilepſia ex depreſſo cranio.* Cui quidem obſervationi majorem affundit lucem, cranii per trepanum a chirurgis fieri ſolita terebratio; qua, in ſubjectis ex ſanguinis inter cranium & cerebrum facta extravaſatione, & hinc pendente cerebri preſſione ſoporoſis, educto ope trepani ſtagnante humore, protinus ſenſus redire, omnemque ſoporem diſcuti per fide dignas compertum habemus obſervationes. Ex quibus certo concludimus, quod materialis cauſſa affectuum ſoporoſorum intra corticalem cerebri ſubſtantiam primario & originaliter contineatur.

§. IX.

Cauſa proximæ, & mediata affectuum ſoporoſorum.

Jam ex phyſiologia (*vid.* SYSTEM. MED. *Tom.* I. *L.* I. *Sect.* 3. *Cap.* 6. §. 3. *ſeqq.*) repetimus, ſomnum naturalem ab influxu fluidi nervei in nervos ſenſibus, motibusque voluntariis tributos imminutiori, ac languidiori dependere: hunc vero languidiorem influxum partim ipſorum nervorum relaxationi, partim fluidi nervei penuriæ, partim tardiori ſanguinis per vaſa cerebri & membranarum circulo deberi. His cum iis, quæ præcedentibus paragraphis dicta ſunt, collatis, ſequitur, cauſſam proximam affectuum ſoporoſorum eſſe valde languidum ac imminutum fluidi nervei ex cortice cerebri in hujus medullam & inde in nervos ſenſui motuique dicatos influxum. Cauſſæ hunc influxum præter naturam impedientes tres potiſſimum eſſe videntur; nimirum vel nimia fluidi ipſius penuria, vel tubulorum illud vehentium laxitas, vel denique compreſſio cerebri corticalis, eaque ſeu per ſanguinem tardius per cerebrum & ejus involucra progredientem, aut plane ſtagnantem, ſeu aliam peregrinam, dicto cortici incumbentem materiam, facta: unde medulla undique cortici adnexa comprimitur ſimul, & ideo non ſatis fluidi recipere poteſt.

§. X.

Comatis vigilis in febribus ætiologia.

Quum vero plures affectuum ſoporoſorum ſint ſpecies; ſingulam perſcrutemur curatius. Vigil coma medius quaſi inter pervigilium, & affectus ſoporoſos morbus, ubi ſomni deſiderium inexplebile urget, licet ipſe

capi

capi nequeat, eſt Symptoma vel hemiplexiæ, vel febrium acutarum, maxime cum duræ meningis inflammatione junctarum, & ſæpius antecedit phrenitidem. Cauſſam ipſius mixtam eſſe debere, qua in uno cerebri loco fluidi nervei influxus languidior, in altero auctior ſit, quilibet pervidebit facile. Conſideremus ergo, num talis cauſſa in dictis morbis locum habeat. Quod febres acutas attinet, ſic concludimus. Si in iis coma vigil utplurimum antecedit phrenitidem, quæ juxta MED. SYSTEM. *Tom. IV. P. I. Sect. 2. C. V.* §. *ſeqq.* ab inflammatione membranarum cerebri ſuboritur, & noſtris in regionibus ſymptomatice ut plurimum febribus malignis exanthematicis ſupervenire ſolet; ſi etiam cum dolore ardente ac ebulliente complicitum eſt: vero videtur ſimillimum coma vigil in iis febribus pro cauſſa mediata agnoſcere, membranarum cerebrum involventium incipientem in uno loco inflammationem. Quum vero inflammatio ſupponit ſanguinis auctiorem ad locum quendam congeſtionem, & plane ſtagnationem: neceſſe eſt, ut inde cerebri corticalis pars quædam comprimatur, & hinc introitus fluidi in medullam imminuatur, cum inſequente ſomnolentiæ effectu. Hoc dum in uno cerebri fit loco; in altero tamen a ſanguine per febrilem motum celerius agitato, jugis fluidi nervei perennat ſecretio; quæ, quo eſt copioſior, eo magis vigilias inducit, nec præſentem ad ſomnum proclivitatem in actum deduci ſinit. Quidquid igitur in febribus acutis ſanguinis orgaſmum adaugere, ejuſque copioſiorem ad caput progreſſum adjuvare valet: illud remote ad coma vigil inducendum contribuit; veluti ſunt remedia ſpirituoſa calidiora, alexipharmaca, regimen juſto calidius, refrigeratio extremorum in variolis.

§. XI.

Comatis vigilis Qua coma vigil ratione jungi queat hemiplexiæ, explicatu facillimum eſt, Si enim perpendimus, in eo affectu nervorum principium in uno latere tantum comprimi, & ſic influxum fluidi mobiliſſimi in unum dumtaxat latus impediri, altero immuni; mox quoque intelligemus, quod in uno loco & latere pervigilii, in altero ſomnolentiæ, ex quibus componitur vigil coma, latere poſſit cauſſa: eo quod ſuccus nervoſus denegata in uno latere ſecretione ad alterum eo copioſior feratur; quod inter alia integri lateris convulſivæ teſtantur agitationes. Verum cur non omnes hemiplectici ſunt comatoſi? Legas, quæ §. VII. ex BONETO allegavimus, & invenies, ſolam principii nervorum compreſſionem non ſecum ſemper habere ſoporem, niſi ſimul corticalis cerebri ſubſtantia fuerit vitiata. *in hemiplexia obvii ætiologia.*

§. XII.

Coma ſomnolentum, frequentior profecto, quam lethargus & a febre ſemper vacua affectio talem habere debet cauſſam, qua tranſitus fluidi nervei ex cortice in medullam non in uno loco, ſed per totum impediri poteſt cerebrum. 1.) Talis eſt nimia relaxatio canalium ſanguinem per cerebrum vehentium, ob quam nec ſanguis vegete progredi, nec ſatis fluidi ſecerni poteſt: ſicut fere fit in ſenibus plethoricis. 2.) Sanguinis, præſertim ſpiſſi ac impuri difficilior per caput circulatio, & inde pendens cerebri compreſſio. Hinc plethorici ſunt ſomnolenti, hinc ſcorbutici, & hypochondriaci hunc frequenter incurrunt ſoporem, eoque magis, cum per imi ventris ſpaſmos humores eo copioſius compellantur ad caput: hinc quoque petenda comatis ſomnolenti ratio, quod, teſte RIVERIO, pueris lumbricis vexatis nonnunquam evenit; ſiquidem hoc in caſu per abdominis ſpaſmos vitales ſucci coguntur ad ſuperiora. Hinc valde plethorici, accedente cauſſa ſanguinem nimium commovente & expandente, ut ebrietate, profundo immergi ſolent ſopori, eoque plane necari. 3.) Seri nimia per membranas cerebri, illud- *Comatis ſomnolenti ætiologia.*

lud-

ludque ipſum collectio ac plane extravaſatio: unde aurium manationum, coryzæ, ulcerum improvidæ ſuppreſſiones, & exſiccationes, ad id morbi genus contribuunt; nec rarum eſt, iſchuriam ſeu plenariam urinæ ſuppreſſionem preſſo pede coma ſequi ſomnolentum, quod reſtituto urinæ fluxu, protinus ceſſat,

§. XIII.

Cari ejuſque primæ ſpeciei æthiologia.

Cari prima ſpecies, quæ in principio, aut vigore febrium acutarum maxime ſynocharum nonnunquam, nec niſi in valde plethoricis, occurrit, dependet ex nimia ſanguinis abundantia & ebullitione, qua cerebri & ejus membranarum vaſa adeo expanduntur, ut comprimant mollem cerebri ſubſtantiam, & nervoſi ſucci introitum in medullam per totum impediant caput: unde ſuccus ille per cerebellum in partes, functionibus vitalibus præfectas eo copioſior impellitur, cordiſque ſyſtolem efficit vehementiorem. Hinc cognitu facillimum eſt, cuncta exæſtuantia, ac commoventia remedia in iis febribus adhibita, nec non intermiſſam venæſectionem, remotius, narcoticorum vero ad conciliandum ſomnum inepte exhibitorum abuſum proximius ad carum in febribus producendum, multum conferre.

§. XIV.

Cari ejuſque ſecundæ & tertiæ ſpeciei æthiologia.

Ad cari alteram, quæ poſt ſuperatas fere acutas febres ſequitur, ſpeciem plures contribuunt cauſſæ. Non enim ignorari oportet, per febrile incendium tam fluidas, quam ſolidas partes mirum in modum alterari: ſolidę ſcilicet a naturali vigore & tono dejiciuntur, fluidæ vi continui attritus reſolvuntur, & tranſeunt in craſin ęconomiæ vitali non nimis amicam. Namque humidior ac generoſior ſuccorum vitalium pars, non accedente novo nutrimento, diſſipatur, perque varia loca e corpore proſcribitur: & hinc reſultat fluidi nervei penuria, lymphę ſerique vappida, & quaſi gelatinoſa conſiſtentia, ipſiuſque ſanguinis coagulum. Concurrentibus igitur 1.) vaſorum debilitate, 2.) nervei ſucci penuria, 3) cerebri compreſſione a ſanguine difficilius per illud progrediente facta non fieri poteſt, quin ſopor præternaturalis, cum ſenſuum imminutione ſuboriatur. Quod eo fit facilius, ſi per febrim potentiora pharmaca, ſolidas partes debilitantia, vel plane narcotica fuerunt adhibita. Et ſi hæc fluidorum ſolidorumque vitia nimis invaluerint, uti fere in tertia cari fit ſpecie: ſubſiſtunt tandem coagulati inerteſque ſucci in debilitatis vaſis, extravaſantur, & ſic vix evitabilem acceſſunt mortem.

§. XV.

Lethargi æthiologia.

Lethargi denique ſunt eædem cauſſæ, quas comati ſomnolento tribuimus, niſi quod in eo graviores ſint, ac profundius corticalem cerebri ſubſtantiam penetraverint, adeo ut non ſopor tantum inducatur, ſed ſenſus quoque externi & interni elangueſcant. Cardo rei in eo vertitur, quod in comate perinde ac caro nulla adhuc exiſtat ſanguinis vel ſeri extravaſatio, ſed hæc demum tanquam effectus producatur, & in apertis poſt mortem craniis conſpiciatur. Præſto potius in iis ſoporoſorum affectuum ſpeciebus eſt circulus ſanguinis per vaſa meningum, & cerebri corticalis valde debilitata difficilis, ejuſdemque plus minus ſeroſi ſtagnatio: at lethargus pro cauſa agnoſcit vel ſeri tenuioris per arteriarum poros factam ſeceſſionem, vel plane extravaſationem.

§. XVI.

Differentia ſoporum ab aliis morbis.

Diſtinguitur vero lethargus a caro, dum lethargici excitati reſpondent, carotici vero minus. Eſt quoque diſcrimen inter apoplexiam & ſoporem; nam in illa reſpiratio eſt difficilis ac deſinit in paraliſin, quod non fit in caro. Differt quoque a ſyncope, in qua pulſus parvus vel admodum obſcurus, & languidus ac facies cadaveroſa; caroticis pulſus magnus & validus eſt, & color faciei potius floridus. Neque minus differt a præfocatione uterina, quod præfocatæ ſine omni reſpiratione ſunt,

ſunt, & poſtea intelligunt & recordantur, in caro autem in paroxyſmo non intelligunt, nec recordantur; oculos ſemper clauſos habent, & ſi aperiunt, ſtatim claudunt.

§. XVII.

Cauſſæ remotiores affectuum ſoporoſorum.

Quemadmodum ex dictis ſpeciales & proximæ affectuum ſoporoſorum cauſſæ clariſſime perſpicientur: ita generatim ſciendum eſt, quod iis producendis aptiſſima ſint omnia, quæ ad difficiliorem humorum per vaſa cerebri & meningum circulationem, eorumque ſtagnationem conferunt, & vim vaſorum membranarumque elaſticam labefactant. Quo nomine remotiſſimis cauſſis accenſeri merentur corpora cacochymica, cachectica, ſcorbutica, viribus defraudata, a nimio mœrore, triſtitia, vel diuturno morbo, enormi ſanguinis profuſione debilitata: abuſus potuum inebriantium, Spiritus vini, cereviſiæ valde ſpirituoſæ & lupulatæ, frequens crapula, habitatio in conclavi humido, ubi denſus vappiduſque aer eſt, nec non aeris humida ac nebuloſa, Zephyri flatu prægnans conſtitutio, hiemalis tempeſtas, & Tabaci abuſus.

§. XVIII.

Continuatio cauſſarū remotarum.

Præterea quam ſœpiſſime in praxi licet obſervare, in ſubjectis ſanguineis, ſanguineo-phlegmaticis, obeſi habitus, ſanguine plenis ab hæmorrhoidum, menſium, & cujuſcumque hæmorrhagiæ ſolennis ac criticæ ſuppreſſione, coma ſomnolentum, vel etiam lethargum excitari. Nec rarum eſt, eoſdem affectus a ſudorum præſertim matutinorum, atque criticorum cohibitione, nec non ſeroſarum excretionum ſuppreſſione, oedematoſorum pedum repentina gracilitate ſubito generari: quid? quod in iis, qui cerebri ſunt imbecillioris, a nimia potus vinoſi in corpus refrigeratum ingurgitatione, vel a corporis vino farti & calentis refrigeratione, repente ſopor altus cum omnium ſenſuum ſtupore producatur, brevi tamen tempore abſque periculo tranſeat. Non minus comatoſi lethargicique affectus introduci deprehenduntur ab arthrici, podagricique doloris quotannis ſemel biſve antea redeuntis ceſſatione: & obſervavi lethargum in aſthmate convulſivo, revocato ad articulos dolore, una cum aſthmate fuiſſe debellatum. Huc denique ſpectat nimius ac intempeſtivus vaporoſorum uſus: unde ab abſynthiacis & opiatis large datis, papaveraceis, fumo ſulphuris, vapore carbonum ardentium, intra arctius ſpatium incluſo, in ſubjectis imbecillibus, graves & plus minus periculoſos produci ſopores non raro animadvertimus. Nimius quoque ſuaveolentium uſus nocet. STRABO *L.* 16. narrat Sabæos populos incidere in hunc morbum ex odore & fragrantia fructuum & florum in hiſce regionibus productorum. Novi exempla, ex continuo ſuaveolentium uſu omnem odoratum ex toto deperditum fuiſſe, eo quod membranis cerebri & nerveis narium atoniam inferre videntur. Ad ſoporoſorum affectuum cauſſas pertinent etiam violentiæ capiti illatæ, ſic GALENUS *L. de inſtr. odor. Cap.* 6. numerat inter eas cerebri compreſſionem factam a Chirurgo, qui perforavit cranium, & membranam cerebrum ambientem; & ego, inquit MERCURIALIS *in prælect. Batav. p.* 22. quandoque vidi ex importuna perforatione cranii a Chirurgo vulneratum quendam ſtatim factum eſſe caroticum.

§. XIX.

Soporoſorum affectuū prognoſis.

Soporoſorum affectuum prognoſis non adeo læta, ſed pro cauſarum gravitate plus minus infauſta eſt. Et vigil quidem coma perſæpe phrenitidem ac convulſiones funeſtas prænunciat, inque malignis febribus non raro in emortualem tranſit ſoporem. Sive etiam ſomnus profundus teſtante HIPPOCRATE in *Coac.* interdum in febribus ſignificat firmam criſin, & non eſt malum. Quando dolores caro conjuncti ſunt, teſte eodem Hippocrate l. c. convulſionem ſignificant. Quo ſeniora

niora ſunt corpora, & quo magis debilia, impuriſque ſuccis prægnantia, eo majus portendit periculum coma, facileque, monente præſertim *Mercato L.1.C.12.* in mortiferum terminatur lethargum. Carus, quo gravior juncta eſt febris, & quo pejores ejus notæ, urinæque crudiores, eo periculoſior: attamen prima ſecundaque ſpecies non raro debellatur, tertia nunquam non lethalem exhibet eventum. Lethargus nunquam periculo caret; is tamen peſſimus, quem artuum tremor, & gelidus faciei ſudor comitantur.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

Morbos ſoporoſos curaturo, tres generatim incumbunt medendi intentiones, quarum prior eſt, ut ægrum e ſopore excitare annitatur; altera, ut ſanguinis & humorum difficilem per caput circuitum, ſtagnationem, vel extravaſationem removere conetur; & tertia, ut robur membranarum vaſorumque cerebri deperditum inſtaurare laboret.

§. II.

Primæ indicationi quomodo fiat ſatis?

Soporem diſcutiendi, ægrotumque excitandi vim ea poſſident remedia, quæ principio ſubtili ac penetrante in nervoſas partes, eas agitando, vellicando, tremulumque & oſcillatorium per univerſum nervorum ſyſtema motum inducendo agunt. Huc ſpectant 1.) potentiora acida, & ex his palmam præ reliquis obtinet Spiritus chryſtallorum veneris, qui nihil eſt, niſi Spiritus aceti concentratiſſimus, & cum eſſentia caſtorei mixtus, ad motuſque naribus, penetrantiſſima agilitate cuncta ſuperat. 2.) Salia volatilia, velut eſt, ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſus cum calce viva paratus, qui vertici admotus, vel quod conſultius eſt, naribus inditus ſternutamentum movet, ac torporem ſoporemque diſcutit egregie. 3.) graveolentia, ut galbanum, pennæ perdicum &c. accenſa, ut odor gravis nares feriat. 4.) Aqua frigida repente toti capiti infuſa, quæ membranas cerebri ſimul roborando promte ſomnum excutit. 5.) cataplaſmata ex aceto forti, ruta, foliis lauri, ſummitatibus Satureiæ, ſemine ſinapi, caſtoreo, camphora parata, raſoque capiti, fronti ac temporibus admota.

§. III.

Quæ ſeroſos humores a capite derivêt.

Eorum vim ſecundant, & ſimul ſeroſam, ſi peccaverit, e capite colluviem derivant. 1.) ſternutatoria, quæ inter primas meretur ſal vitrioli albi, ſi ejus grana decem in dimidia aquæ majoranæ uncia fuerint ſoluta, & naribus hauſta. 2.) veſicatoria e cantharidibus paullo latiora, & pedibus, nec non cervici imponenda; quippe quæ & ſolidis nervoſis partibus motitationem inducunt, & ſeroſos revellunt humores. 3.) cucurbitulæ vel cum vel ſine ſcarificatione nuchæ adplicatæ. 4.) frictiones validæ partium infernarum. 5.) clyſteres acriores. 6.) Nec ſatis laudari poſſunt enemata paullo acriora, ventri infuſa; quibus ſal gemmæ vel commune, vel etiam ſquillæ radix ſtimuli loco commodiſſime additur.

§. IV.

Altera & tertia indicatio.

Excitato horum ope a ſopore ægro, reſtat, ut reſtituatur æqualis humorum per totum corpus circuitus; & ſubinde corroborentur debilitatæ partes. Favet priori ſcopo ſanguinis miſſio, in ipſo ſæpius ſopore, ſi turgeant cruore vaſa, inſtituenda; multoque magis, diſcuſſo ſomno, ad ejus præſervationem adminiſtranda. Tum quoque ſi primæ regiones ſordibus onuſtæ, vel ſpaſmis ſint obſeſſæ, blando laxante alvum moliri oportet. Stagnationes humorum diſcutiendi, ſimulque partes infirmas corroborandi virtute gaudent nervina, nupta diaphoreticis: ex quibus magnam merentur commendationem eſſentia ligni aloes, ſuccini, cum ſpiritu liliorum comvallium, ſalis ammoniaci,

&

& antimonii tinctura acri remixta; vel ſal cornu cervi, cum ſale ſuccini, cinnabari antimonii, vel bezoardico minerali in pulveris formam redactum.

§. V.

Præſervatio morborum ſoporoſorum.

Denique recurrentes ſoporum inſultus præcavere licebit partim victus recta ſervata ratione, partim cauſarum eos inducentium remotione. Et quum ſanguinearum excretionum ſuppreſſio, vel motuum arthritico-podagricorum, hactenus conſuetorum ſilentium, ad id mali generandum, plurimum contribuant: haud ludet operam, qui revocandis iſtis & fluxionibus & doloribus operam navabit, eorum legitimum conſervabit ſucceſſum. In victu vitanda otium, ebrietas, cibi coctu difficiles & ſpirituoſa: corpus moveatur ſeduło: repletio omnis eſt vitanda; quemadmodum jejunare aut parce nutriri optimum eſt; a piſcibus, lacte, caſeo prorſus abſtinendum, & inter fructus, humidi fugiendi omnes; carnibus magis aſſis, quam elixis veſcendum; panis a lolio, quod intermixtum eſſe ſolet, probe purgari debet: ſenes ac debiles generoſo vino, tanquam eorum lacte utantur; ſomnum non diu nimis protrahant, ab animi affectibus caveant; amicorum conſortiis interſint frequenter; commodis peregrinationibus delectentur; alvinam perinde ac cutaneam curent excretionem; nec ſanguinis adſuetas miſſiones ſtatis repetere obliviſcantur temporibus.

CURA SPECIALIS, ET CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Comatis vigilis in febribus curatio.

Quemadmodum cauſſæ affectuum ſoporoſorum, eorumque ſpecies valde ſunt diverſæ: ita etiam illis medendi ratio non una eſt eademque. Quare quid auxilii per ſingulas ſpecies ſuperſit, videbimus. Coma quidem vigil, uti plerumque in malignis febribus a nimia ſanguinis mole, & imminente membranarum cerebri inflammatione ſuboritur: ita expoſcit ea omnino remedia, quæ nec ipſi febri ſint præjudicio. Et hoc fine venæſectio, ſi febris haud ultra tertium quartumque duraverit diem, larga debet inſtitui: ut confirmant GABELCHOVERUS *Lib.* 1. § 8. & FORESTUS *Lib.* 10. *obſ.* 34. Miſſo ſanguine alvus, ſi ſit obſtructa, clyſteribus, minus tamen acrioribus liquanda: tumque exhibenda remedia, quæ diluendo temperandoque humores, æſtum illorum coercent. Quo quidem nomine præter pulvillos abſorbentes, leniter nitroſos, cum antimonio diaphoretico & aquis diapnoicis ac analepticis in potiunculam redactos, nec non emulſiones leniter papaveraceas, magni uſus in malignis ſunt acidulata. Et placet ſane mihi julepus, quem ex roob ribium tribus unciis, in aquæ fontanæ libris duabus ſolutis, & cum Spiritu vitrioli ad gratam aciditatem permixtis conficiendum docet LOTICHIUS. Spiritus nitri dulcis ob temperantem pariter ac blandam anodynam vim, uſus eſt egregii. Nec ſua laude carent externa, velut cataplaſmata cum aceto parata, unguentum alabaſtrinum, temporibus admotum, animalia viva diſſecta, & impoſita capiti: non neglecto quieto blandoque regimine.

§. II.

Cura comatis vigilis in hemiplexia.

Vigil, quod hemiplecticis familiare coma, ut diuturnius, ita curatu eſt difficilius. Parum præſtabit, qui ſolum ſymptoma, neglecto principali morbo adgredietur: nihil ſupereſt, niſi ut hemiplexiæ ea, quam præcedente capite notavimus, ratione medeamur; tum enim ſponte ſequetur ſomnus naturalis.

§. III.

Cari curatio.

Carus, ejuſque prima ſpecies, largam, ſi nondum elapſa fuerit commoda occaſio, venæſectionem expoſcit: cui jungenda dormientis excitatio per clyſteres, ſquilla acuatos,

veſicatoria; aceti deſtillati in nares immiſſionem; tumque intrinſecus per temperantia, diaphoretica fixa, & acidula humorum orgaſmus componendus. Altera cari ſpecies, quum ſœpe ſit critica, nihil fere opis medicæ exigit; ſed ſibi relicta, ſanitatem ſecum fert. Tertia, eaque perniciosiſſima, vix admittit medelam: attamen tentare juvabit, an æger veſicatoriis queat excitari; tumque diluentibus & analepticis dimicandum.

§. IV.

Curatio comatis ſomnolenti a cauſſa ſic dicta frigida orti.

Coma ſomnolentum rectiſſime dividitur in ſeroſum & ſanguineum. Illud ſeroſas excretiones vel naturales revocari, vel his artificiales ſubſtitui jubet. Urinæ ſuppreſſio accomodatis præſidiis reſeranda; podagrici motus pedum frictione, veſicatoriis, laxantibus, balneis tepidis invitandi. Juvant hoc loco ſternutatoria, educendo per nares ſerum, nerviſque motum inferendo. Ubi pituita viſcida obſidet ventriculum, operæ facit pretium vomitus arte concitatus: quo fine pulvis ſquillæ ad ſcrupulum dimidium vel unum, aut bina tartari emetici grana, laxanti potiunculæ, ut diluantur, intermixta, ſummo cum fructu poterunt exhiberi.

§. V.

Curatio comatis ſomnolenti a cauſſa calida nati.

Contra vero coma ſomnolentum, quod a cauſſa calida, i. e. ſanguinis per caput difficiliori tranſitu, vel ſtagnatione originem trahit, uti fere fit in hypochondriacis ac ſcorbuticis, majorem requirit circumſpectionem. Quæcunque enim calidiora ac ſpirituoſa ſunt remedia, cane pejus ac angue fugiantur: hisque ſubſtituantur, clyſteres, venæſectio, blanda laxantia, pulveres temperantes, ſimul nervini, & id genus alia. Et hæc quidem omnia circa lethargum quoque ſunt obſervanda; niſi quod efficaciora ſæpius requirat excitantia.

§. VI.

Curatio affectuũ ſoporoſorum ab externa violentia inductorũ.

Quicunque ſoporoſi affectus a ſanguinis vel ſeri extravaſatione intra meninges ac calvariam per externam violentiam inducta pendent, non prius ſanari poterunt, quam humoris extravaſati per trepanationem eliminatione. Attamen & huic operationi ſi abundet ſanguinis moles, præmittenda venæſectio.

§. VII.

Cautela circa venæſectiones.

Sanguinis miſſionem in ſoporoſis morbis peropportunam eſſe, facies rubens, oculi cruore turgidi, venæ tumentes, pulſuſque arteriarum magni indicant. Qua adminiſtrata, ſi floridior vultus color, pulſuſque magnitudo continuet, ſpes eſt reconvaleſcentiæ, ſed ſimul opus erit adhuc ſemel ſecare venam; eo, quod non ſufficienter facta venæſectio plus minetur detrimenti. Quo ſpiſſior præſumitur ſanguis, eo amplior venis infligenda inciſio, ut nimirum ei ſolutior pateat exitus.

§. VIII.

Circa ordinem adhibendi remedia.

Poſt detractum cruorem, alvus ducenda vel laxante intus dato, vel enemate: neque enim, niſi præmiſſis hiſce evacuationibus, alia remediorum genera, ut roborantia, diaphoretica, ſternutatoria &c. adhibere licet; quoniam major motus & impetus humorum ad caput per ea concitatur.

§. IX.

Circa ſuaveolentia & opiata.

In ſoporoſo omni morbo ſedulo cavendum a balneis calidis, vaporoſis, & quæ fragranti, olidoque vapore ad ſomnum contribuunt. Multo magis abſurdum eſt, narcotica, ſulphurea, opiata, crocata, papaveracea in uſum vocare; quorſum etiam pertinent theriacalia, quæ veteres his in affectibus præſcribere ſolent; quia his oleum camino additur.

§. X.

Circa externa volatilia.

Externa volatilia, naribus attrahi ſolita non niſi in ſoporibus a cauſſa frigida, ſeroſa ſubortis adhibere licet. Hinc ab iis abſtinendum in omni ſopore, febrim acutam comitante, vel

vel qui a materia eryſipelacea, purpuracea, exanthematica &c. ad cerebrum devoluta proficiſcitur: ubi potius acida fixa, ſimul tamen penetrantia, cum fructu inſerviunt. Cujus generis ſunt oxyrrhodinum, cujus uſum AVICENNA & RHASIS jam laudarunt: cui etiam majorana & ruta poſſunt addi.

§. XI.

Circa thermarum uſum. Quamvis thermarum, multoque magis acidularum potatio in morbis capitis idiopathicis, non omnino ſit ſuadenda: attamen in ſoporibus, qui hypochondriacos ex ſuppreſſo hæmorrhoidum fluxu, vel retroacta podagra cruciant, mirabilem thermarum, quæ in Carolinis juxta molendinum ſcaturiunt, & ab hoc dicuntur, virtutem, in revocandis podagra & hæmorrhoidibus, & fugando hinc ſopore deprehendi, cujus exemplum in CONSULT. MED. *Tom.* 1. *Sect.* 1. *caſu* 15. *allegavi*.

§. XII.

Circa ſternutatoria. Cavendum maxime, ne ab initio hujus morbi ad excitandum a ſomno ſternutatoriis utamur; præſertim in plethoricis: eo quod ex intempeſtivo hujuſmodi remedio, major affluxus ad caput fit, ut inde metus apoplexiæ immineat.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Carus cum febre tertiana complicatus. VIr quinquagenarius, ſcarificationibus adſuetus, ex diuturno mœrore & vigiliis contraxit ſibi dolorem capitis gravativum, vertigine, ventriculique imbecillitate ſtipatum; cujus abigendi cauſſa vinum abſynthites mane pariter ac ſub cœna per aliquod tempus liberalius ſumſit. Interim accidit, ut verno tempore, quo febres tertianæ graſſabantur, poſtquam gravi exarſerat ira, in libero aere, cœlo exiſtente pluvioſo iter faceret, domumque redux in duplicem inciderct tertianam. Hujus acceſſiones cum profundo incipiebant ſopore, ad duodecim ſœpius durante horas; quo diſcuſſo calor ſatis mitis excipiebat, & hunc demum ſudor ſequebatur. Quam ſcenam paroxyſmi ſepties ludebant, & omnes, quæ ad ſomnum propellendum adhibitæ erant, medicinas volatiles, purgantes & excitantes ſpernebant; adeo, ut majora potius ſumerent incrementa. Vocatus ego tribus ante paroxyſmum horis lene dedi emeticum, quod aquæ menthæ unciam unam, tartari emetici grana duo, ſyrupi cinnamomi drachmam unam habebat: quo ſumto, miram colluviem pituitæ lentæ ac viſcidæ nec non bilis valde craſſæ, oleaginoſæ, & ut dicunt vitellinæ evomuit. Sequens paroxyſmus longe fuit mitior, & quod notabile, ſopore caruit. Hinc idem remedium, interjectis aliquot diebus repetitum, una cum aliis antifebrilibus & febrim & ſoporem prorſus fugavit.

EPICRISIS.

Si ſoporis, qui febrem noſtram comitatus eſt, nomen indagemus, illum ad cari titulum referendum eſſe, quivis facile judicabit, qui ſoporoſorum affectuum ſupra poſitas hiſtorias legerit. Carus autem hic non niſi ſymptomaticus eſt, & una cum ipſa febre ſaburram bilioſam & pituitoſam, primis in regionibus ſtabulantem pro cauſſa agnoſcit. Quum enim in febribus intermittentibus, maximeque tertiana omnes circa primas vias ſitæ nervoſæ ac membranaceæ partes ſpaſtice conſtringuntur: non poteſt fieri, quin ſucci vitales copioſius ad caput compellantur. Quod quia a prægreſſis mœrore, vigiliis, & vini abſynthiaci uſu in præſenti ægro nimis debilitatum videtur; ſtagnantes in cortice cerebri humores facile potuerunt ſoporem concitare; qui refluente ſub paroxyſmo caloris a capite per totum corpus ſanguine, ſponte ceſſavit.

Prorſus igitur curaturo hunc affectum incumbit, ut ſpaſmi primarum viarum cauſſam, quæ eſt ſaburra bilioſo-viſcida, removeat; quod ope vomitorii breviſſima fieri potuit via.

OBSERVATIO II.

Coma ſomnolentum ſcorbuticum.

Vir temperamenti ſanguinei, habitus ſpongioſi, in locis degens paludoſis, & craſſo crudoque utens victu, febre tandem intermittente corripiebatur: qua ceſſante, totum corpus admodum languebat, crura magno dolore, tantaque laſſitudine afficiebantur, ut vix incedere potuerit, urinæ abſque ſiti & moleſtia rufeſcebant, & arteriarum pulſus erant debiles. Brevi vero poſt in præternaturalem incidit ſomnolentiam, qua interdum per totam fere diem alto ſopore obrutus jacebat, dein vero per aliquod tempus iterum vigilabat. Oppoſita huic malo remedia fuerunt ſuccus naſturtii aquatici, cum juſculis crebro ſumtus; ſpiritus cochleariæ cum ſpiritu ſalis ammoniaci mixtus; & per intervalla aqua vitæ emetica, quæ ſurſum & deorſum copioſam eduxit ſaburram. Præterea a vino abſtinuit, & pro potu ordinario decocto ſatureiæ, majoranæ & chamædrios cum paſſulis confecto uſus fuit: indeque fugata ſomnolentia, priſtinam recuperavit valetudinem.

EPICRISIS.

Præſens affectus omni jure nomen comatis ſomnolenti ſcorbutici tuetur; quod nimirum ab humoribus viſcidis, lenteſcentibus, & impuris, per minutiſſima cerebri vaſcula difficulter progredientibus, ibidemque ſtagnantibus ſuos mutuatur natales. Eidem ſcorbuticæ ſuccorum diatheſi reliqua, quæ ſoporem anteceſſerunt, debentur ſymptomata, nimirum febris intermittens, urinæ rufeſcens abſque ſiti & calore color, corporis laſſitudo, crurum dolor, pulſuſque debilitas. Quemadmodum vero hanc humorum impuritatem diæta craſſa, cruda, & habitatio in udis, paluſtribuſque locis generavit: ita eandem magis adauxit febris intermittens, cujus calore ſulphurea & ſpirituoſa ſanguinis portio diſſipatur, & lenti vappeſcenteſque remanent ſucci. Hinc non ſine egregio fructu oblata fuerunt ea remedia, quæ ſanguini blandam reddunt ſpirituaſcentiam, viſcidos humores incidunt, & languidas partes ad motum reſuſcitant. Et hac quidem laude ſuperbiunt antiſcorbutica uſu recepta, uti ſunt trifolium fibrinum, naſturtium, cochlearia, beccapunga &c. Neque tali in caſu alienum eſt, blandum exhibere emeticum; quippe quo & ſaburra e primis regionibus evacuatur; & nervoſæ partes in motum eriguntur. Externis enim remediis in omnibus, quæ a ſcorbutica ſanguinis diatheſi proficiſcuntur, affectionibus parum proficimus.

OBSERVATIO III.

Coma ſomnolentum ex repulſo eryſipelate.

Vir robuſtus ſexaginta annorum, victui craſſo adſuetus, alvi adſtrictioris, per longum tempus mœrori indulgens, ſingulis ferme menſibus eryſipelaceum in crure ſiniſtro tumorem pati ſolitus fuit. Tandem hyeme exiſtente ſicca idem exanthema, ſed paullo languidius erupit, & perpetuo dormiendi junctum eſt deſiderio: clauſi ſemper erant oculi, pulſus magnus, facies rubicunda, & tertio poſt die pes niger tumiduſque adparebat, adeo ut ſphaceli periculum immineret. Conſultus ergo medicus affecto pedi adplicuit epithema, ex floribus ſambuci, myrrha, bolo rubro, ceruſſa, camphora, aceto atque vino confectum; cujus adplicationem cum profundior exciperet ſomnus, ad hunc diſcutiendum præſcripſit ſal volatile cornu cervi. Verum auctus inde potius eſt ſopor facie tumida, rubicundaque exiſtente; & quum artuum jactationes accederent, alter medicus exinde mortem

tem prænunciavit, quæ paullo poſt eſt inſequuta.

EPICRISIS.

Hippocrates, ſolertiſſimus naturæ obſervator rectiſſime ſcribit, quod ſenes, qui ſæpius eryſipelate tentantur, eo tandem moriantur. Eryſipelas enim rariſſime fit ſine febrili commotione, & quo magis plethorica vel cacochymica invadit corpora, velut ſunt ſenilia, eo gravioribus quin ſæpe funeſtis ſtipatum eſt ſymptomatibus. Ex his periculoſum valde eſt coma ſomnolentum; quod ſanguinis majori ad caput propter inſultum febrilem raptui debetur; & eo majorem incutit metum, ſi materia eryſipelacea vel ob imbecillitatem naturæ, vel per male feriatas artes retropulſa fuerit.

2.) Erravit itaque medicus, quod in præſenti affectu, qui neutiquam ab humore frigido, tenaci, ſed ſanguinis ebullitione & raptu ad caput, teſtibus pulſu magno, vultuſque rubore, ortum traxit, calidioribus medicinis, ut eſt ſal volatile, pugnaverit. Hinc enim factum eſt, ut ſanguis magis commotus, & ſopor profundior fuerit redditus. Conſultius fuiſſet, cucurbitulis cum ſcarificatione cervici appoſitis molem ſanguinis imminuiſſe, & deinceps ad temperandum æſtum, materiamque peccantem per tranſpirationem ſucceſſive excutiendam, nitroſa cum pauxillo camphoræ & pulveribus bezoardicis exhibuiſſe, & externe cataplaſma ex aceto roſaceo, camphora, Spiritu roſarum & oleo ligni rhodii capiti & temporibus adplicuiſſe.

OBSERVATIO IV.

Lethargus poſt vehementem terrorem.

Vir ſexaginta ſex annorum, macilento corpore, vaſiſque ſanguine turgidis præditus & venam bis quotannis tundendam præbere ſolitus, huic per noviſſimum annum ſuperſedit. Aliquando fortiori perculſus terrore, de extremorum frigore, anxia præcordiorum compreſſione, ſpirandique difficultate conqueri cœpit, facie exiſtente tumida & rubicunda. Paullo poſt capitis gravativus dolor, vertigo, & mira ad ſomnum propenſio cum oblivione accedebat: quæ debellaturus ſymptomata, iter ſuſcipiebat; ſed exinde tam profundum ſibi contrahebat ſoporem, ut eo per quatuor dies ſepultus, nec oculos aperire, nec pedibus inſiſtere potuerit. Excitatus tandem, ingentem virium proſtrationem, artuum languorem, & perpetuam dormiendi proclivitatem perſentiſcebat; rite quidem reſpirabat, at pulſum depreſſum, alvum adſtrictam, urinæ fluxum parciorem, adpetitus proſtrationem, & memoriæ omniumque ſenſuum languorem patiebatur. Quo in rerum ſtatu ego conſultus mox largam ſanguinis quantitatem ex pede detrahendam, & clyſterem ex antiſpaſmodicis ac nervinis paratum, multoque ſale acuatum crebro injiciendum curavi: circa ſomni tempus uſum pediluviorum commendavi; naribus adplicandum præbui ſal volatile ſalis ammoniaci, oleo rutæ majoranæque nuptum; infuſum ex herba majoranæ, ſatureia, floribus anthos, radice ſarſaparillæ loco Theæ potari, & cum eo ſal volatile oleoſum Sylvii cum tinctura antimonii acri propinari juſſi. Unde factum, ut cum priſtina in gratiam rediret valetudine.

EPICRISIS.

Præſens, de quo ſermo eſt, ſopor ad lethargi claſſem pertinet; qui nunquam non cum oblivione ſenſuumque torpore ſtipatus exiſtit. Is ſuam originem ſero per vaſa ſanguinea ab humoribus ibi ſtagnantibus diſtenta & relaxata ſecedenti debet; & pro remotiori cauſſa ſanguinis juſto majorem ad caput agnoſcit raptum. Cui quidem vitio in præſenti caſu remotiorem occaſionem præbuit intermiſſa, quæ conſueta fuit, venæſectio: qua humores præter modum accumulari, & im

in corpore ſenili partes nervoſas debilitare debuerunt. Accedens terror effecit, ut conſtrictis inferioribus & externis partibus ſucci actu ruerent ad caput, ibidemque ſtagnando, recenſita producerent ſymptomata.

2.) Motus corporis ſicuti ad roborandas ſolidas partes, & æqualem ſanguinis circulum juvandum permultum contribuit: ita in morbis ex humorum abundantia productis, antequam minuatur nimia moles, & excretionum libertas reſtituatur, magis commovendo magnam parit noxam. Unde etiam inconſultum fuit, quod noſter ægrotans ante præviam venæſectionem & alvi liquationem iter ſuſceperit.

OBSERVATIO V.

Carus periodice revertens.

Matrona trium ultra ſexaginta annorum, variis curis & ærumnis per aliquot annos agitata, nulliſque poſt menſium ceſſationem nec naturalibus nec artificialibus adſueta hæmorrhagiis, hyemali aliquando tempore, prævia vertigine ſpaſmodico convulſivis prehendebatur motionibus. Hæ enim primum in abdomine vehementiſſimis torminibus, & alvi urinæque retentione ſemet exſerebant; deinceps ad pedes excurrebant, qui attactu gelidiſſimi magno tremore agitabantur; tum manus exercebant, & denique caput occupabant, illudque ab uno verſus alterum torquebant latus. Excipiebant demum omnium tam internorum, quam externorum ſenſuum abolitio, & ſopor profundus; quo cum per triduum, ſpiratione liberiori exiſtente, ſepulta fuiſſet; accedebat febris pulſuſque celer, ſub qua aliquando expergiſcebatur, & delira loquebatur. Septimo die largus erumpebat ſudor, quo & febris ſolvebatur, & ſopor diſcutiebatur, adpetituſque cum perfecta redibat valetudine. Et abhinc per noviſſimum triennium idem ille, jam recenſitus paroxyſmus, iiſdem ſymptomatibus ſtipatus bis quotannis circa ſingulum ſolſtitium recurrebat, febreque ſemper ac inſequuto ſudore ſolvebatur. Reliquo tempore optime valet ægrotans, nec ullis huc uſque remediis a deſcripto malo vindicari potuit.

EPICRISIS.

Siſtit præſens morbus peculiarem cari ſpeciem. Deſcribitur nempe carus, quod ſit ſomnus profundiſſimus, in quo reſpiratio libera eſt, & ægri nulla arte excitari poſſunt. Differt igitur a lethargo, in quo ſpiratio eſt difficilis, & ægri quidem excitantur, ſed obliviosi ſunt: differt etiam a comate ſomnolento, ubi non perpetuo dormiunt ægri, ſed actiones ſuas peragunt, & ſub iis ipſis obdormiſcunt. Et ſi dicendum, quod res eſt; carus videtur infimus apoplexiæ eſſe gradus; ſiquidem omnium & ſenſuum & motuum ſub eo ceſſat uſus. Cauſſarum etiam in his tribus affectibus hæc mihi videtur differentia, quod coma ſomnolentum a ſanguinis ſtagnatione in cortice cerebri; carus ab ejus profundiori, medullam ſimul & ſenſuum organa penetrante ſtagnatione, & facta ſub hac ſeri tenuioris ſeceſſione; lethargus vero ab actuali ſeri per vaſa relaxata, aut plane rupta & dilacerata extravaſatione ſuos mutuentur natales.

2.) In præſenti caſu notabilis eſt peculiaris naturæ vigor. Quum enim ægrotans tam provectam attigit ætatem & nullas ſanguinis habuit excretiones, quarum tamen ceſſatio in ſenili ætate & ſequiori ſexu eſt nocentiſſima; quum etiam diuturnis mœroribus confectum præ ſe tulit corpus: non fuiſſet mirum, ſi gravi ſubito periiſſet apoplexia. Hinc mirandus eſt naturæ vigor; quo excitata febris, diſcuſſit ſtagnantem materiam, eamque per ſudorem excuſſit: id quod critico veluti motu deinceps eſt factum.

OBSERVATIO VI.

Carus poſt ceſſantes hæmorrhoides aqua frigida curatus.

Fœmina ſexaginta & tres annos emenſa, robuſtæ ac firmæ conſtitutionis, poſt ceſſantem per ætatis rationem menſtruorum fluxum, ſanguinem e venis ſedalibus ſtato tempore reddere ſuevit, & ſub hac excretione ſana vixit. Quum vero hæmorrhoides aliquando fluere deſinerent; prævia vertigine incidit in altum ſoporem, in quo abſque ullis ſenſus vel motus veſtigiis, pulſu exiſtente celeri & forti, per tres immota decubuit dies, nec ulla arte excitari potuit. Tuſa in pede vena infuſiſque fruſtra clyſteribus, arripiebatur conſilium, ut aqua frigida liberiori quantitate ori inſtillaretur: quo factum eſt, ut elapſo trium dierum ſpatio non modo diarrhœa accederet, ſed & hæmorrhoidum fluor recurreret, & ægrotans ſopore diſcuſſo, prorſus ad ſe rediret, omnium rerum ignara, ad hoc uſque tempus ſana vivens.

EPICRISIS.

Cauſſam ſoporoſorum pariter ac paralyticorum affectuum ſœpius quidem nimia humorum præbet moles, ſed nec hæc tanta machinari poteſt mala, niſi ſolidarum & nervoſarum partium acceſſerit imbecillitas. Hoc ex fonte in præſenti caſu egregius aquæ frigidæ effectus poteſt explicari. Poſtquam enim per venæ ſectionem moles humorum imminuta, & per clyſteres eorum raptus a ſuperioribus derivatus fuit: curationi colophonem addidit aquæ frigidæ potus. Hujus ea eſt vis & indoles, ut ventriculo & inteſtinis robur addat: quo recuperato, hæmorrhoides rurſus cœperunt fluere, & ſic depleta ſanguinis abundantia priſtina rediit valetudo.

2.) Id non ſemel ſed ſæpius a nobis obſervatum fuit, quod graves illi cerebri affectus ſoporoſi & ſemi apoplectici & paralytici poſt tertium diem ceu dimidium ſeptenarii motu quodam critico vel in melius vel in pejus mutati fuerint; & quod peculiare naturæ robur & vigor in vincendis difficillimis hiſce morbis plus quam remediorum efficacia valuerit; ut etiam veriſſimum illud GALENI *l.* 10. *method.* haberi poſſit: validas vires omnia ſuſtinere, imbecillas a minimis lædi.

OBSERVATIO VII.

Carus poſt male tractatam febrim eryſipelaceam.

Vir generoſus, annorum quinquaginta ſex, temperamenti ſanguineo-cholerici, habitus ſpongioſi, venæſectioni adſuetus, & intemperantiæ tam vinoſæ, quam ciborum nimis indulgens aliquando vino ferme fartus tradit ſe itineri, & ſub eo horrore & tanta virium proſtratione corripitur, ut domum attingere non poſſet, ſed in pago manere cogeretur. Lectum petens, profundo & gravi per noctem fruitur ſomno, & mane expergefactus inſignem cruris tumorem cum macula ex bruno rubicunda deprehendit: Vocatus medicus eryſipelas adeſſe pronunciat, & mittit purgantes pilulas, quæ octies movebant alvum. Sed ſequebantur graviora ſymptomata, & æger ſubito omni ſenſu ac loquendi potentia deſtituebatur: unde ſuſpicatus apoplexiam medicus dabat mixturam ex aqua apoplectica, confectione alkermes, oleo cinnamomi & caryophyllorum paratam. Pulſus, qui jam cum aucto calore celer aderat, magis augebatur; & æger ſoporem incidebat profundum, cum inſigni calore, & omnium ſenſuum abolitione ſtipatum, inque eo per octo dies jacebat, & a medico, & ab aliis pro deplorato utique habitus. Tandem accerſitus alter medicus, quærit primum: an aperta ſit alvus? reſpondent, illam per octo jam dies mox a datis pilulis pertinaciſſime clauſam fuiſſe. Injiciendum ergo protinus clyſterem curat emollientem, & hoc votis haud reſpondente, alterum paullo acriorem jubet

infundi. Neque hinc mota alvo ægrum in lecto hinc inde volvi & agitari præcipit: quo facto mox ſecedebant fæces copioſiſſimæ, grave olentes, & cum his globuli tam duri, ut vix contundi potuerint. Elapſis abhinc binis horis ad ſe redibat æger actorum inſcius, & de dolore occipitis, corporiſque debilitate querulus. Quare elixiria ſtomachica cum ſale volatili oleoſo combinata, & externe ſpiritus vini camphoratus, ad nucham inungendus, fuerunt ordinata, & æger convaluit.

EPICRISIS.

1.) Quemadmodum vitæ genus inordinatum, multæque crapulæ, debilitando cerebrum & nervoſum genus, remotius ad præſentem ſoporoſum contribuerunt affectum: ita eundem proxime induxit male tractata febris eryſipelacea. Hæc ſeſe exſeruit horrore, cum inſequuta virium proſtratione, & tumore eryſipelaceo ſtipato; & debetur corporis vino farti ſub itinere refrigerationi. Datum ad eam expugnandam purgans, non potuit non eſſe pernicioſiſſimum: a purgantibus enim & vomitoriis retroactum ſœpius vidi eryſipelas. Nam agunt purgantia vi ſtimulante, qua & inteſtina, & externas corporis partes ad ſpaſmum proritant, quo repellitur acris & cauſtica, quæ ſub eryſipelatis ſpecie excuſſa fuerat, materia.

2.) Peccavit deinceps medicus, quod juſto calidius dederit remedium, quo humores in majorem æſtum ac ebullitionem ſunt acti: & facillimum inde fuiſſet, ut phrenitis & gangræna ſuperveniſſent, eo magis, cum ob alvum a dato purgante, pertinaciter ſtrictam, omnis humorum motus ad caput converſus videtur.

3.) Hinc alter rectiſſime egit medicus, quod repetita clyſterum infuſione duras fæces emolliverit, imique ventris ſtricturas conſopiverit: unde reſtituto per corpus, ſanguinis æquali circulo, ſopor diſcuſſus fuit. Inde diſcant practici juniores, ut in omnibus morbis alvi rationem ante omnia habeant.

OBSERVATOI VIII.

Vir quinquagenarius, obeſus plethorico-ſanguineus, & cacochymicus corripitur aliquando eryſipelate cum horrore & febricula ſtipato. Tertio die pedi tumido epithema ex ſymphyto cum aceto decocto adplicat quidam empyricus; unde mox in profundum ſoporem delabitur æger, ex quo vix poterat ſuſcitari. Vocatus hinc medicus protinus jubet venæſectionem inſtitui, clyſteres infundi & interne propinat pulveres nitroſos camphoratos. Unde diſcuſſo ſopore ad ſe rediit ægrotus; ſed cum antea fuerit vir ingenii vivaciſſimi & incomparabilis memoriæ, retinuit jam omnium mentis functionum notabilem imminutionem, tantamque memoriæ debilitatem, ut præteritarum plane ignarus eſſet rerum. Quo in ſtatu, fruſtra uſurpatis omnis generis adminiculis, per aliquot annos & ad vitæ uſque finem permanſit; licet ceterum & adpetitu frueretur integro, & optime nutriretur.

1. Sopor profundus cum relicta memoriæ debilitate.

EPICRISIS.

Senſus internos, memoriam, ingenium, phantaſiam, in homine vivo ope nervorum haud ſecus ac externos adminiſtrari, vel exinde patet, quod relaxato cerebro & nervis, aut a feroſa colluvie inundato, prorſus hæ ceſſent actiones. Et idem in noſtro caſu contigiſſe poſt diſcuſſum ſoporem, probabile videtur: ſcilicet relicta fuit laxitas & imbecillitas eorum, qui memoriæ & ingenio ſerviunt nervorum.

2.) Quemadmodum camphoratorum remediorum, & in pulvere, & cum ſpiritu vini ſolutorum externus uſus in tumoribus eryſipelaceis repellentem & nocivam exſerit efficaciam: ita eadem, in repulſo jam eryſipelate, intus cum nitroſis, poſt præmiſſam

venæ-

venæſectionem & alvi liquationem exhibita, egregia pollent vi, materiam eryſipelaceam e corporis penetralibus removendi, & ad cutaneum rurſus corticem, cum magno ſanitatis commodo, propellendi.

OBSERVATIO IX.

Coma ſomnolentum chronicum a retropulſa podagra.

Verbi divini miniſter, quinquagenario major, obeſi valde corporis habitus & temperamenti ſanguinei, indulſit in juventutis præſertim annis crebris compotationibus, maximeque vinis calidioribus. Hinc podagricis pedum doloribus diu fuit excruciatus; quibus ope cujuſdam emplaſtri prorſus fugatis, retinuit tumorem circa pedum taleolos, in quo per vices maculæ rubræ efflorefcebant, ſquamatim abſcedentes. Præterea ſeptem abhinc annis incidit in perpetuam ad ſomnum proclivitatem, & hanc ad hoc uſque tempus retinuit. Obdormiſcit ſæpius nocte dieque, ſomnoque tam profundo obruitur, ut vix queat excitari; ſub quo facies fit rubicunda & intumeſcit: attamen memoriæ judiciique obſervatur imminutio. Conqueritur ſæpius de dolore gravativo in lumbis, calculum mentiente, & interdum præcordia adeo anguſtante, ut vix ſpiritum ducere queat. Multis ad depeliendа hæc vitia uſus eſt præſidiis, nimirum crebris phlebotomiis, quibus intra ſpatium ſex hebdomarum ultra duodecim ſanguinis libræ fuerunt detractæ. Uſurpavit decocta lignorum cum mercurio dulci, decocta viperarum, cinnabarina, volatilia, cephalica, millepedes &c. a quibus involuntarium urinæ ſibimet contraxit fluxum. Optimum in potu aquarum Schwalbacenſium invenit ſolatium; quas quamdiu potabat, tam diu a ſopore liber erat.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

1.) Omnes, qui ſoporoſis ex interna cauſſa affectibus vexantur, ejuſmodi ſolent eſſe homines, qui crebris indulſerunt crapulis, viniſque calidioribus aut cereviſiis lupulatis. Hiſce enim ſibimet contrahunt ad omnes, qui ex cerebri atonia propullulant morbos, diſpoſitionem, quæ in eo conſiſtit, quod vaſculoſæ, nervoſæ ac membranaceæ partes nimis diſtendantur & labefactentur.

2.) Cauſſa præſentis mali quærenda eſt in podagræ retropulſione; ex qua in debilitatis ejuſmodi ſubjectis innumera proveniſſe vidi damna. Et hinc petenda ratio, cur tali in caſu omnia fruſtra adhibeantur remedia, niſi podagrica materia diſcuſſa, aut ad pedum revocata fuerit articulos. Venæſectiones in plethoricis ſubjectis cum fructu quidem inſtituuntur: at ejus immoderatum in caſu præſenti uſum merito taxamus, eique majorem mali pertinaciam omnino tribuimus. In curatione hujus chronici mali vitanda ſunt omnia, quæ ſanguinem commovent remedia, ſudorifera, volatilia ſic dicta cephalica, nervina aliaque; & ad roborandum caput inſerviunt potius epithemata ex aceto vini rutaceo, cum aliquot guttulis olei lavendulæ & roriſmarini, necnon camphora parata, & fronti temporibuſque cum linteis adplicita. Præterea magnum fructum obſervavi ab uſu pediluviorum non modo ad revocandam podagram, ſed & ad divertendos humores a capite, quod tamen a vaporibus eſt defendendum. Potus aquæ frigidæ etiam in paroxyſmo nunquam fere non proficuus; magis tamen ubi febris ſubeſt: utpote frigus motum ſanguinis expanſivum coercet, & nimium relaxatis fibris tonum & elaterem naturalem reſtituit.

OBSERVATIO X.

Lethargus a remanente materia arthritica.

Vir dives generoſus annorum ſupra quinquaginta, temperamenti ſanguineo phlegmatici, obeſi corporis habitus, in juventute multum ſemper pituitæ ex naribus excrevit, gulæ, otio, vino & veneri plurimum indulgens

gens per aliquot annos tempore autumnali & vernali cum febricula catharrali dolores mox in manibus mox in pedibus expertus eſt. Sed poſtquam æſtate nimium fructibus horreis refrigerantibus, fragis, ribibus, lacte ebutyrato, & Pyrmontanis quoque aquis uſus fuit, ſequenti autumno, a conſuetis ejuſmodi doloribus artuum plane fuit immunis. Præter modum vero de languore virium, membrorum laſſitudine, dolore capitis gravativo, ſpirandi difficultate & continua in ſomnum propenſione conqueri cœpit. Poſtea acceſſu venti frigidioris borealis ſimul & ſemel ſopor ita invaluit, ut ægerrime excitari, nec ad interrogata reſpondere potuerit. Pulſus erat magnus, mollis & frequens, alvus obſtructa; urina ſecedebat tenuis & cruda, mentis quoque levior aderat alienatio. Ego vocatus in conſilium reperi ægrotantem in conclavi humidiori & demiſſiori jacentem in lecto. Quare mox eum in locum ſuperiorem transportandum juſſi: proinde ſpiritus cryſtallorum veneris cum oleo rutæ deſtillato roboratus applicabatur naribus. Clyſter aliquoties injectus fuit, qui conſtabat ex decocto majoranæ, ſatureiæ, ſale ammoniaco, adjectis ſex granis tartari emetici ſolutis, qui ingentem ſemper pituitæ viſcidæ cum ſordibus eduxit copiam. Cucurbitulæ cum ſcarificatione primo dorſo, deinde ſcapulis, poſtea occipiti applicatæ fuerunt. Interne per vices oblatus ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſus cum eſſentia caſtorei ſaturata mixtus; vehiculum fuit aqua fontana frigida, quam etiam ſumſit pro potu. Veſicatoria pedibus applicata nullas excitabant veſicas; in nucha vero, tanquam parte ſenſibiliori eas omnino producebant. Remiſſior quidem fuit morbus inde redditus; circa ſeptimum vero diem purpura in ſuperioribus partibus adparuit cum largo ſudore ſucceſſive univerſum corpus occupante. Ita ſenſim ſenſimque morbi vi depulſa & vires & functiones animales redierunt. Ad arcendam recidivam abſtinentiam cum exercitio corporis, victum quoque attenuantem & exſiccantem, & infuſum herbæ ſatureiæ, majoranæ, & florum arnicæ, ac cardamomi ſingulo mane ſorbillandum plurimum commendavi. Tandem altero anno thermis Carolinis me ſuaſore uſo, rediit dolor podagricus, ex quo optime convaluit.

EPICRISIS.

In hac morbi hiſtoria multa obveniunt notatu digna. Morbus hic, qui nomen lethargi recte ſortitur, in homine obeſo, humidioris conſtitutionis, ab inordinata diæta, otio & abuſu fructuum refrigerantium, per quem materia arthritica intus remanſit, & ſpaſmos in inferioribus partibus produxit, qui humores ſeroſos ad caput propulerunt, natus fuit, ad cujus geneſin multum quoque habitatio & dormitio in loco decliviori & humidiori contulit. Quod uti nunquam non inſalubre, ita quam maxime ad morbos capitis & nervorum, qui ex atonia veniunt diſponit. Ita HILDANUS *cent.* 4. *obſ.* 11. ex fumo fornacis non ita pridem exſtructæ lethargum & mortem annotavit. Atque nos ſæpius capitis morbos cum defluxionibus, cum auditus difficultate, vertigine, ſomnolentia, in fœminis quæ lavatione linteaminum operam dant; item quando circa fornaces hyeme linteamina exſiccantur, obſervavimus. Quare etiam balnea & pedum lotiones ſi caput imbecillum eſt, vel ad ſoporem aut paralyſin diſpoſitum, non conveniunt. Denique non ſine fructu emetica in clyſteribus etiam dari poſſunt, & longe ſecurioris ſunt effectus quam acriora purgantia, cujus generis ſunt colocynthiaca, ad humores a capite revellendos. Tandem neque hoc loco prætereundum, quod criſis in affectus etiam ſoporoſos, præſertim ſi cum febre conjuncti ſunt, incidat.

CAPUT III.

DE VERTIGINE.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio vertiginis.

HAud ultimum inter cerebri morbos locum tuetur vertigo; malum frequentiſſimum, quod omnes capitis affectiones nunquam fere non & antecedit, & comitatur. Ea eſt ſenſatio circumgyrationis & lapſus, vel cum vel ſine corporis proſtratione in terram conjuncta, a compreſſione nervorum opticorum, intra calvariam adhuc abſconditorum, & hinc pendente vitioſo fluidi nervei in tunicam retinam influxu originem trahens.

§. II.

Hiſtoria vertiginis.

Ex improviſo nimirum fit, ut ægrotantes omnia objecta, ſeque ipſos circumrotari ſibimet videantur, atque ſub idea imminentis lapſus titubent, pedibuſque vacillent; tum vero oculi obſcurentur, quin ipſi prorſus nonnunquam inſtar apoplecticorum concidant. Junguntur ſæpenumero capitis torpor, dolor, gravitas, aurium ſuſurrus & tinnitus, oculorum mador, viſio vitiata & vel duplicata, vel dimidiata, faciei rubor, ſomnolentia; tumque ſi vel levis inclinatio capitis in terram, vel corporis circumgyratio acceſſerit, protinus oritur vertigo. Occupat ſubjecta potiſſimum ſanguinea, edacia, ſenilia, viribus defraudata, hypochondriaca, hyſterica, nephritica, & quæ alvi ſunt durioris, imique ventris cruciantur ſpaſmis. Interdum ea primarium conſtituit morbum: non raro tamen graviorum capitis affectuum, velut eſt apoplexia, paralyſis, ſoporoſi morbi, epilepſia &c. prænuncia, cumque ipſis complicata deprehenditur.

§. III.

Digni vero ſunt, ut annotentur, tres potiſſimum vertiginis gradus; quorum leviſſimus, omniſque periculi expers dicitur Δῖνος, quaſi turbo; quoniam adfecti ſe in orbem agitari, & omnia ſecum in gyrum rotari putant, neque tamen concidunt, nec caliginem oculorum experiuntur. Huic obnoxii ſunt, qui navi vehuntur, qui ſe in orbem rotant, qui Tabaci fumum crebrius ſugunt, aut crapulis frequenter indulgent. Alter gradus vocatur Scotomia ſeu vertigo tenebricoſa, in qua præter dictam rotationis ideam, & pedum vacillationem, oculi caligine ſuffunduntur. Antecedit ea vomitum, alioſque, qui ab inferioribus ad ſuperiora adſpirant, ſpaſmodicos affectus; & exprimitur: Es wird mir grun und gelb fur denen Augen. Summus & graviſſimus gradus adpellatur vertigo caduca, & revera eſt ſpecies levioris apoplexiæ, vel etiam epilepſiæ. Antecedunt enim ſpaſmi partium infernarum, formicationis ſenſum exhibentes; tum ſuboritur idea graviſſimi in præcipitia lapſus, & non ſolum objecta circum rotari videntur, oculique caligant, verum ægri etiam, niſi contineantur, ſubito in terram proſternuntur, quin ſœpius omni ſenſuum, motuum, loquelæ ac rationis uſu deſtituti, mortuorum inſtar jacent; quales notatu dignos caſus reperies in CONSULT. MED. *Tom.* I. *S.* I. *caſ.* 9. *&* 10. & in A. N. C. *dec.* II. *anno* 8. *obſ.* 41.

§. IV.

Diviſio vertiginis in idiopathicam & ſympathicam.

Omnis vertigo merito diſtinguitur in idiopathicam & ſympathicam. Prior cauſſam in ipſo cerebro hærentem agnoſcit, & longe gravior eſt poſteriori. Complicantur cum ea alii capitis affectus, & raro eſt periodica. Poſterior fit vitio ventriculi, acida & acri ſaburra prægnantis, & ſe prodit per conjunctam nauſeam, vomendi proclivitatem, ructuoſam moleſtiam, ventriculique gravitatem. Plerumque eſt periodica, & jejuno exiſtente

ſtoma-

ſtomacho graviſſime urget, ſumto autem vel pauxillo cibi protinus conquieſcit.

§. V.

Vertiginis ſedes.

Sedem vertiginis determinaturi obſervamus eam circa viſionis potiſſimum organon hærere. In ipſo quidem oculo; quatenus intra orbitam continetur, nullum nec extrinſecus cernitur, nec poſt mortem reperitur vitium, hinc non ſine ratione colligitur, illud in nervo quærendum eſſe optico. Jam vero in demortuis, qui per vitam ſatis gravi laborarunt vertigine, deprehendimus vel plexum choroideum, vel tertium cerebri ventriculum præter naturam fuiſſe conſtitutum. Sic enim SCULTETUS *in armam. chir. obſ. 19.* plexum choroideum vidit rubicundiſſimum; BONETUS *Sepulchr. L. 1. S. 11. obſ. 8.* tam in ovibus vertiginoſis, quam hominibus invenit ſanguinem concretum, vel tumorem veſicularem, tertium cerebri ventriculum occupantem, & ROLFINCTZIUS *in diſſ. anat. L. 1. C. 13.* adfirmat, ſe in vertiginoſis ovibus poſt mortem veſiculas aqueo humore plenas, & intra tertium cerebri ventriculum contentas, plus ſimplici vice, in homine ſemel obſervaſſe. Nihil autem vitii ipſo in optico nervo deprehenſum eſt; in quo tamen ſedem mali oportet reſidere. Quo id ergo fiat pacto, mox explicabimus.

§. VI.

Structura nervi optici.

Cerebrum diſſecanti, & ad plexum choroideum, qui eſt congeries plurimorum tam arterioſorum, quam venoſorum vaſculorum, pervenienti, hoc ſublato ſeſe ſiſtunt bina ſtrata ſeu thalami nervorum opticorum, inter anum & vulvam ſitorum, & per quandam fiſſuram, ſub qua tertius cerebri ventriculus prodit, ab invicem diſtinctorum. Ab horum ſuperiori parte oriuntur bini nervi, qui dicuntur optici, qui non niſi pia meninge inveſtiti, & dictos thalamos ab utroque latere complexi, antrorſum progrediuntur, & ante infundibulum arctiſſime conjunguntur; mox iterum ſecedentes tendunt ad oculi orbitam; tum eos ab utroque & externo latere tranſverſim attingit carotis interna arteria; ac denique perforant foramen, eorum tranſitui in poſteriori orbitæ parte deſtinatum, cumque matre dura, inſtar vaginæ cincti, per oculos diſtribuuntur, & horum varias conſtituunt partes. Si oculo recte conſtituto, nervus opticus vitio caret, & legitimus in illum fluidi nervei fit influxus, viſio exercetur integra. Sublato penitus iſtius fluidi influxu, naſcitur cœcitas; eodem vero quocunque modo tantum imminuto, varia viſionis vitia emergunt. Imminuitur influxus per dicti nervi compreſſionem: comprimi poteſt nervus a partibus vicinis præter naturam conſtitutis: partes vicinæ ſunt plexus choroideus, arteria carotis, ventriculus cerebri tertius. Ergo ab harum partium præternaturali conſtitutione nervus opticus, licet in ſua ſubſtantia integer, comprimi, & ideo vertigo etiam ſuboriri poteſt.

§. VII.

Formalis ratio vertiginis.

Scimus ergo, imminutiorem fluidi nervei in nervos influxum producere varias viſionis læſiones, velut viſionem duplicatam, dimidiatam, obſcuram & circumgyrationis ſenſum: ſed quomodo ideæ in mente excitentur, & quantum influentis fluidi ad ſingulam producendam requiratur, determinatu & difficillimum & inutile eſt. Sufficit, ſi ex hactenus dictis cognoverimus, vertiginis formalem rationem in fluidi tenuiſſimi influxu in nervos opticos per eorum compreſſionem imminuto conſiſtere. At unde pedum vacillatio? Senſum circumgyrationis comitatur idea caſus; hæc involvit metum; metus idem ſequitur pedum titubatio, quæ conſuſo fluidi nervei in muſculos ſitum erectum efficientibus influxu abſolvitur. Ergo ſenſum circumgyrationis ſequitur pedum titubatio. Hæc docet experientia; ſed unde fiat, quod certi corporis motus ſequantur certam in anima ideam, nobis adhuc obſcurum eſt.

§. VIII.

§. VIII.

Quomodo vertigo inducatur ab ebrietate.

Devolvimur ergo ad cauſſas, compreſſionem nervorum opticorum producentes. Siſtit ſe primum ebrietas, quæ plerumque vertiginoſam perturbationem, pedumque vacillationem habet comitem. Vinum ſcilicet ebrietatem, & hinc pendentem vertiginem duplici ratione cauſſatur: nam fovet 1.) principium ſubtile, vaporoſum, quod majori copia ad cerebrum delatum, puriſſimam nervorum lympham inquinat, & ad ſenſus motuſque rite præſtandos inertem reddit. 2.) Principium ſpirituoſum, unde ſanguis expanditur, & arteriæ carotides, vaſaque diſtenta thalamos nervorum opticorum, ipſoſque nervos comprimunt: ſicut id de vino MED. SYSTEM. *Tom.* 2. *Part.* 3. *C.* 4. §. 8. & de cereviſia §. 12. fuſius explicavi. At hæc vertigo tranſitoria eſt, & diſflato principio vaporoſo, ſopitaque ſanguinis ebullitione tranſit. Quare nec de hac, nec de ea, quæ per vectionem in navi, aut corporis rotationem inducitur, tanquam non morboſa nobis nullus eſt ſermo.

§. IX.

Vertigo ſuboritur a ſanguinis ſtagnatione.

Ex cauſis potius morboſam vertiginem inducentibus, principalis eſt ſanguinis nimia in arteriis carotidibus, & vaſis plexum choroideum conſtituentibus, ſtagnatio. Hinc vertiginem patiuntur valde plethorici, cumprimis ſi conſuetæ excretiones per narium hæmorrhagias, hæmorrhoides, vel menſes in fœminis ſubſtiterunt, aut imprudenter ſuppreſſæ fuerunt. Non minus hoc malum incurrunt, qui conſuetas venæſectiones, aut ſcarificationes neglexerunt. Eo magis huic morbo obnoxii ſunt plethorici, ſi ſimul hypochondriacis, hyſtericis, nephriticis, ſpaſmodiciſque imi ventris paſſionibus vexantur; quibus ſanguis majori impetu ad caput fertur. Et novi quidem juvenes hypochondriacos, ſanguiniſque miſſiones nunquam paſſos, qui vertigine uno impetu & ictu invadente rapti, perque aliquot horas detenti, ſecuto autem vomitu ſtatim liberati fuerunt.

§. X.

Nec non a colluvie ſanguinis ſeroſi.

Eandem vim obtinet ſerum, in debita excretione cohibitum, ac intra cerebri ſanguinea vaſa accumulatum. Quamobrem videmus cachecticos ſœpius vertiginem pati; eademque chronica ac pertinaciſſima adfligi, quibus ſeroſæ manationes per aures, oculos & nares ſuerunt cohibitæ. Hinc de vertigine diuturna ex coryza ſuppreſſa in CONSULT. MED. *Sect.* 1. *Caſ.* 8. de eadem per reſtitutum ſeri e naribus effluxum ſoluta *ibid. Sect.* 4. *Caſ.* 164. *pag.* 662. de ea cum fluxu auris rheumatico alternante *Sect.* 4. *Caſ.* 134. *pag.* 535. exempla leguntur. Inde etiam vernali ac autumnali tempore, quo repentinæ tempeſtatum mutationes contingunt, frequentes obſervamus vertigines. Has porro progenerant narcotica, inque

A lolio temulento.

primis lolium illud frumentaceum, quod ab effectu vocatur temulentum, ſub pane aut pulte comeſtum: quales caſus A. N. C. *dec.* 2. *anno* 8. *obſ.* 172. & *dec.* 3. *anno* 2. *obſ.* 127. allegant. Nec ſilentio prætermittendæ ſunt violentiæ extrinſecus capiti illatæ, quippe quibus humorum ſtagnatio & extravaſatio facillime inducitur: unde ſatis gravis ac diuturna fuit illa vertigo, cujus in CONSULT. MED. *Sect.* 1. *Caſ.* 48. mentio fit, & quæ a vehementi in caput lapſu originem traxit.

§. XI.

Ratio vertiginis ſympathicæ.

Sympathicæ vertiginis cauſſa reſidet in primis viis, maximeque ventriculo, & non niſi hujus vehementiori debetur ſpaſmo. Namque dum primæ regiones valide conſtringuntur, cogunt vitales ſuccos ad ſuperiora, qui ibidem copioſius collecti, & intra plexus potiſſimum choroidei vaſcula ſtagnantes, vertiginem pariunt. Hinc frequens vertigo eſt iis, qui primas officinas ſaburra acri biliosa onuſtas habent; qui conſuetas intermiſerunt purgationes; qui leguminibus, & qui flatus movent,

cibis

cibis largius veſcuntur, qui vermes intra canalem inteſtinorum alunt, qui vehementi vomitu torquentur &c. Et hæc quidem vertigo, jejuno exiſtente ventriculo, maxime urget; propterea quod tum acriores ſint ſordes; nam ab adſumtis alimentis, & ſic acrimonia per ſubeuntis cibi admixtionem temperata, ſtatim remittere ſolet affectus.

§. XII.

Cauſſæ occaſionales vertiginis.

Quum videmus in multis a cauſſa leviſſima vertiginem produci, quam in aliis ne gravior quidem excitaret: ſupponenda in illis eſt major cerebri & nervorum ad fovendas vertiginis cauſſas diſpoſitio. Et hanc cum MURALTO *in A.N.C. dec.* 2. *ann.* 8. *pag.* 26. in generis nervoſi, vaſculoſi, & membranoſi debilitate collocandam arbitramur: qua fit, ut irruenti cruori non ſufficiens ſit vaſorum reſiſtentia, unde facilius ille ſtagnare poteſt. Hinc omnia, quæ caput debilitant, aditum huic adfectui parant, velut ſunt ætas ſenilis, vigiliæ diuturnæ, frequens crapula, venus nimia & immatura, animi diuturnus mœror, vita ſedentaria, & id genus alia. Hinc etiam leves cauſſæ eundem provocant, ut ſunt capitis in terram inclinatio, terror; frigus, crapula, balneorum improvidus uſus. Sic vertiginem a frigore ſemper recrudeſcentem adnotant A.N.C. *dec. ann.* 8. *obſ.* 5. eandemque a terrore in hypochondriaco ſubortam recenſui in CONSULT. MED. *Sect.* 1. *caſ.* 32. *pag.* 175.

§. XIII.

Prognoſis vertiginis.

Vertigo, quæ a vitio ventriculi ſuboritur, levis eſt, & repurgato ceſſat ventriculo: quæ vero ex imi ventris ſpaſmo, conjuncta nervoſi generis debilitate, natales ſuos mutuatur, altioris eſt indaginis magiſque diuturnum portendit morbum. Semper gravior eſt idiopathica, quæ a ſanguinis aut ſeri ſtagnatione in cerebro proficiſcitur; & metu inſequuturæ guttæ ſerenæ, paralyſeos, apoplexiæ, aut ſoporoſi affectus terret, maxime in ſenibus. Qui jam paſſus eſt inſultum apoplecticum, & corripitur rurſus vertigine, habet cur a recidiva apoplexiæ ſibi metuat. Graviſſima vertigo eſt caduca, quippe quæ cauſſam profundius cerebrum penetrantem fovet, & revera nihil, niſi apoplexiæ levioris eſt ſpecies.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

UT promtum & expeditum huic malo adferatur auxilium, binas potiſſimum indicationes reſpicere oportet medentem, ut nimirum ſanguinis & humorum in capite ſtagnationem diſcutiat, eorumque raptum ad inferiora derivet; & deinceps ut ſyſtema partium nervoſarum a tono ſuo dejectarum corroboret. Quum vero variæ ſint cauſſæ, quæ majorem ſanguinis, quam par eſt, ad caput compellunt quantitatem, harum in curatione habeatur ratio, neceſſe eſt.

§. II.

Miſſionis ſanguinearum utilitas.

In recenti malo, corpore exiſtente valde plethorico, facie rubicunda, arteriiſque fortiter pulſantibus, nihil eſt præſtantius ſanguinis miſſione. Quam ob rem, ut ad remotiores partes ſanguis retrahatur, in pede ſecanda vena, multumque ſanguinis mittendum. Deinceps ſi menſium vel hæmorrhoidum irregularis ſit ſucceſſus, opus eſt, ut per commodam medendi rationem hæ revocentur excretiones. Hæmorrhoidariis hirudinum ad anum adplicatio præſentaneam non raro tulit opem; ſicut confirmat obſervatio CONSULT. MED. *Sect.* 1. *caſ.* 8. *pag.* 23. inſerta. Quando narium hæmorrhagia vel ſuppreſſa, vel ſponte ceſſans malum induxit, præſtans auxilium ferunt ſcarificationes cervicis & dorſi, præſtantius autem & certius eædem, more Ægyptiorum naribus admotæ.

§. III.

Remedia ſan-

Miſſo ſanguine ſæpius totum depellitur

guinem a capite derivantia. ſitur malum, quod ſi cedere recuſet, inſiſtendum eſt remediis ſanguinem a capite derivantibus. Eminent ex iis præſentemque virtutem exſerunt clyſteres, iteratis injiciendi vicibus; vel etiam laxantia, quæ blanda & ſimul roborantia eſſe debent, quo nomine ſuperbiunt pilulæ balſamicæ vel ad noſtram vel B. STAHLII mentem concinnandæ; aut laxans ex manna, rhabarbaro, & cremore tartari confectum, addito oleo de cedro. Utiliſſima porro ſunt pediluvia crebro adhidenda; quæ tamen tepida tantum oportet eſſe; quoniam calidiora ſanguinem commovent, & recurſum mali provocant.

§. IV.

Curatio vertiginis ſympathicæ. Ubi cruditates acidæ, bilioſæ, acres, ventriculum obſidentes, malum produxere: opus ſæpenumero eſt, ut blando emetico evacuetur ea ſaburra; quo fine in robuſtioribus tartarus emeticus, in ſenſibilioribus radix Ipecacuanhæ operæ faciunt pretium. Si præ iis magis arrideant purgantia, ea paullo validiora eſſe præſtat; & eo ſcopo pilulas balſamicas extracto hellebori nigri permiſcere. Quando acidum ventriculo inſidet, præmittendi & ſubjungendi ſunt pulveres abſorbentes ac digeſtivi, cum oleo nuciſtæ combinati; vel etiam martialia cum pilulis balſamicis alternanda.

§. V.

Curatio vertiginis hypochondriacæ. Diuturnioris perinde ac difficilioris ſanationis eſt vertigo, quæ hypochondriacis paſſionibus, cum generis nervoſi debilitate complicatis ſociatur. Lenioribus in ea pugnandum eſt medicinis, quæ diſcutiant flatus in abdomine ſubſiſtente, acrimoniam ventriculi obtundant, ſordes per alvum blande evacuent, ac ſpaſmos imi ventris demulceant. Hoc nomine præſtantiſſimæ utilitatis deprehendi pulverem, ex pulveris Marchionis drachmis duabus, cornu cervi philoſophice præparati, nitri depurati, cinnabaris præparatæ, lumbricorum terreſtrium ana drachma dimidia, & olei macis guttulis tribus confectum, atque bis quotidie cum aqua analeptica exhibendum. Conjungenda laxantia, pediluvia, ordinatæ venæſectiones, ac recta vivendi ratio.

§. VI.

Sic ſubtracta mali cauſſa, ſtudendum ut roboretur nervoſarum partium Syſtema. Ad quem obtinendum finem amplam laudem meretur noſtrum vitæ balſamum, quod & externe vertici infundi, & naribus admoveri, & interne in elæoſacchari forma propinari cum fructu poteſt. Adjuvat etiam ægros ſpiritus ſalis ammoniaci inter cibos acceptus. In chronica vertigine ex vitio hypochondriorum ſoleo roborandi fine circa quadras lunæ per aliquot dies ſequens exhibere electuarium: Recipe viſci querni, corticis chinæ ana unciam dimidiam, pulveris florum chamæmeli, lumbricorum terreſtrium ana drachmas duas, ſuccini præparati, extracti cardui benedicti ana drachmam unam, caryophyllorum, cinnabaris nativæ præparatæ ana ſcrupulos duos, ſyrupi berberum uncias binas. M. F. electuarium, cujus drachma pro una doſi exhibeatur. *Quænã partes nervoſas roborent.*

§. VII.

Omnis autem curatio erit irrita, niſi adjuvetur recto rerum non naturalium uſu. Quare cibos oportet eſſe faciles, quibus concoquendis ſufficiat digeſtionis officina; removeantur acria, ſalſa, acida, leguminoſa, & quæ flatus pariunt. Qui debilem ventriculum fovent; iis prodeſt jejuno tempore cortices citri vel aurantiorum maſticare. Nec quidpiam eſt, quod magis vertiginoſos lædere valet, quam potus vinoſi, ſpirituoſi ac cereviſiarii; quorum in locum vel decocta, vel fontem Selteranum modico vini nuptum ſubſtituere juvat. Motus corporis ſit cautiſſimus, ac placidiſſimus; ne ex vehementiori commotione novus excitetur paroxyſmus. Aer ſeligatur temperatus ac ſerenus; omne *Diæta recta ratio.*

frigus, maxime partium infernarum fugiatur, & ab iracundia, terrore, mœrore, quantum poſſibile, caveatur. Hæc qui rite obſervaverit, quique ſanguinis molem debito tempore imminui & excretionum naturalium libertatem conſervari curaverit, habebit modum, quo ab ulteriori & vertiginis, & aliorum cerebri morborum invaſione ſemet vindicare poteſt.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Quid cõducat in vertigine ex ſpaſmo ventriculi ſuborta.

QUando ex ſpaſmo ventriculi vertigo, ut ſæpe fit, oritur; utiliſſimus eſt pulvis Marchionum, cum pauca cinnabari, extracto caſtorei, & nitro mixtus, & in aqua liliorum convallium datus. Inſignis etiam eſt efficaciæ pulvis ex cubebis, nuciſta, & lapidibus cancrorum paratus: neque minus deſideratiſſimam in tali caſu opem ferunt pilulæ Wildeganſii.

§. II.

Curatio vertiginis chronicæ idiopathicæ.

Fit nonnunquam, ut ex diuturniori ſanguinis intra vaſa plexus choroidei ſtagnatione, ſerum ſecedat, & vel in tertium cerebri ventriculum, vel alium locum, unde nervos opticos poteſt comprimere, extravaſetur. Quo in caſu utiliſſimum eſt, bregma ferro candenti inurere; aut nuchæ admovere veſicatoria. In tali etiam vertigine, quam a cauſſa frigida ſubortam dixere veteres, ſi molliori haut cedit medicinæ, cura per inediam, conjunctis fonticulis & cinnabarinis remediis locum habet.

§. III.

Uſus thermarum.

Quemadmodum in vertigine idiopathica internus acidularum, thermarumque uſus neutiquam proficuus exiſtit; tantum abeſt, ut inde ſtaſis humorum in capite augeatur: ita eadem ab hypochondriorum vitio progeneratam, præmiſſa convenienti medicina, optimum a bene ordinato thermarum vel acidularum tepefactarum uſu recipit auxilium; teſtante obſervatione CONSUL. MED. *Sect.* I. *Caſ.* 10. inſerta.

§. IV.

De vertigine gravidarum;

Gravidæ ſæpe numero vertigine adfliguntur; quæ non modo plethoræ qua pollent, verum etiam alvi adſtrictioni & flatuum retentioni, ipſis familiari debetur. Tali caſu omne curationis abſolvitur negotium, ſi adminiſtrata venæſectione, flatus ſubducantur & alvus aperiatur vel infuſo clyſtere, vel laxante paſſulato, mannato ac rhabarbarino. Vidi etiam ſubito ortam vertiginem in iis, qui per aliquot dies ſuppreſſam habuerunt alvum: ubi infuſo clyſtere, datoque intus oleo amygdalarum dulcium, omne protinus ceſſavit malum.

§. V.

Cautela circa uſum roborantium.

Balſama roborantia, ſpirituoſa, nervina, confortantia magis in hoc affectu proficua ſunt ſenibus, & infirmis corporibus; ſubjectis vero junioribus, floridioribus & plethoricis minus conveniunt, niſi antea vena tuſa, ac alvus evacuata fuerit. Tum etiam conveniunt infuſa calida ex herbis cephalicis, radice valerianæ, & cubebis parata; nec non cucupha a Wepfero inventa, quam LENTILIUS in *Miſcell. P.* 1. *p.* 74. *& P.* 2. *p.* 314. deſcribit. Vitanda vero cuncta ſunt, quæ nervos debilitant, ut ſunt omnia vaporoſa, narcotica, moſchata & camphorata.

§. VI.

Remedia in vertigine ſpecifica.

Sæpiſſime fit, ut cum vertigine complicentur affectus nephritici; quo in caſu bina potiſſimum remedia efficaciſſima & velut ſpecifica deprehendi. Unum eſt ſuccus ex dauco hortenſi recens expreſſus, cui, mane ea quam octo cochlearia capiunt quantitate aſſumto, infuſum theiforme ex veronica, meliſſa, betonica, radice liquiritiæ & ſemine fœniculi ſuperbibendum dedi: alterum eſt pulvis ex lapidum cancrorum, radicis pimpinellæ nigræ, & iridis florentinæ æquali pondere compoſitus, & ad drachmam dimidiam

midiam bis quavis hebdomade veſperi ſumtus. Ex quorum remediorum uſu per aliquot hebdomades protracto magnam vidi efficaciam.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Vertigo levis ſtomachica.

VIr quadraginta annorum meditationibus nimium indulgens, & animi mœrore, curiſque per longum tempus agitatus, tandem de inſigni capitis gravitate & levi vertigine conquerebatur; quæ in eo conſiſtebat, quod mane potiſſimum & jejuno exiſtente ſtomacho cuncta objecta videbantur nigra, & ipſe pedibus vacillabat, ut ſine lapſus metu vix ingredi potuerit. Ingraveſcebant hæc vitia, ſi tempeſtas ingruebat aquilonia; & præterea ſœpius pituita viſcida acida, interdum aqua limpida cum levi animi deliquio mane per os eructabatur; alvo exiſtente ſtrictiori. Implorato noſtro auxilio ordinavimus pilulas noſtras balſamicas, alternis diebus circa lecti introitum ſumendas, & temperata quotidie pediluvia. Mane & hora pomeridiana quinta dedimus pulverem noſtrum bezoardicum; & ſub epulis eſſentiam corticum aurantiorum, cum balſamo vitæ remixtam. Eodem balſamo inungi tempora cum vertice, eundemque naribus admoveri; & quandoque loco pulveris bezoardici ad decem guttulas cum infuſo betonicæ, meliſſæ, ſalviæ & veronicæ intus exhiberi juſſimus. Extrinſecus ad reprimendum humorum ad caput raptum capiti non ſine fructu adplicuimus epithema ex camphora in ſpiritu roſarum ſoluta, aceto rutaceo, roſaceoque confectum; & mane panem butyro illitum, ut comederet, ſuaſimus. Inde obtinuimus, ut perfectam æger recuperaret ſanitatem.

EPICRISIS.

Eſt hæc vertigo ſympathica ſtomachalis, quæ a cruditatibus acidis, ventriculumque vellicantibus origines trahit. Fovet enim ventriculus inſignem cum capite conſenſum vi paris nervorum vagi, per quod ſpaſmi ac ſtricturæ ſimul ad ſuperiora propagantur. Præterea præcordiorum ſtricturæ id ſecum trahunt incommodi; ut humores ad caput compellant, qui vel in carotidibus arteriis, vel plexu choroideo accumulati, ſtagnantes, nervoſque opticos comprimentes, vertiginem inducunt. Quo acrior igitur eſt materia in ventriculo hoſpitans, eo gravior & ſpaſmus & vertigo eſt: qualis matutino præſertim tempore, ubi jejunus eſt ſtomachus obſervatur. Quare crebra etiam compertum habemus experientia, nunquam vertiginoſis utile eſſe, ut jejuni permaneant; ſed magno ipſis eſſe levamini, ſi mane parum cibi; & vel ſolius panis butyro illiti aſſumant. Curatio eo dirigi debuit, ut ſordes exprimis viis removerentur, & ventriculus una cum nervoſo genere corroboraretur: qui ſcopi propoſitis medicaminibus optime potuerunt obtineri. Nec enim opus fuit, in præſenti per diuturnos mœrores ac meditationes valde debilitato, venam ſecare; id quod in vertigine idiopathica nunquam intermitti debet.

OBSERVATIO II.

Vertigo caduca cum ſenſuũ abolitione: & artuũ impotẽtia.

Vir annorum ſexaginta ſex, temperamenti ſanguineo-cholerici, corporis obeſioris, matre nephritide ac vertigine caduca defuncta natus, in juventute ſua ſanus vixit, niſi quod arthriticos quandoque & nephriticos motus fuerit perpeſſus. Poſtquam vero per octo noviſſimos annos vitam magis otioſam ſub diæta lauta vinoſaque egit; ſenſit primum motus hæmorrdoidales, dein ſub potu thermarum Carolinarum mictum cruentum,

& denique gravem nephritidis paroxyſmum, alvi obſtructione, vomendique conatibus ſtipatum, ſed ope emulſionum & nitroſorum ſemper ſuperatum, aliquoties toleravit. Succeſſit demum vertigo cum artuum imbecillitate, quæ licet uſu venæſectionum & laxantium mitigari primum videretur; paullo tamen poſt ex improviſo vehementior cum vomitibus & ſenſuum abolitione recrudeſcebat. Sopitis per pulveres antiſpaſmodicos vomitibus, vertigo caduca adhuc per quatuordecim inhærebat dies, leni febricula ſtipata, ſub qua æger non incedere valebat, & pedes mirum in modum vacillabant. Anno abhinc elapſo ad roborandos pedes deſcendit in balnea calidiora cum herbis radicibuſque nervinis parata; ſed brevi poſt in plenariam memoriæ abolitionem, cum linguæ paralyſi & ſumma extremorum debilitate conjunctam incidit. A quibus ſenſim liberatus incommodis, tantum tamen pedum retinuit imbecillitatem, ut vix incedere poſſit. Ab eo tempore nephritici motus plane ſiluerunt, & magis magiſque pingueſcit corpus: ſed vertigo per intervalla revertitur, & cum ſternutatione non modo invadit, verum etiam finitur. Conſultus ego ſuaſi, ut pro ratione plethoræ bis quotannis vena in brachio ſecaretur; loco cereviſiæ decoctum ex radice chinæ, ſarſaparillæ, Santalo citrino, raſura ligni aloes, paſſulis ac cinnamomo adhiberetur, ſumto deſuper pauxillo vini: victum commendavi exſiccantem, abſtinentiam a pinguibus, carnibus coctis, & juſculis; nec non pediluvia ex herbis nervinis, ſale communi, cineribuſque clavellatis parata, & poſt horum uſum juncturas & os ſacrum unguento martiato, cum oleo roriſmarini, thymi & majoranæ mixto inungendas ſuaſi.

EPICRISIS.

1.) Præſens vertigo debetur congeſtioni humorum ad caput, a ſpaſmis hypochondriorum hæmorrhoidalibus & nephriticis productæ: unde etiam ejus ſingulos paroxyſmos vomitus ſunt comitati. Pedum vero inſignis vacillatio, non a ſola vertigine derivanda; quippe qualis non niſi ſub ipſo vertiginis paroxyſmo ſemet exſerere ſolet: ſed originem omnino trahit ab atonia membranarum, quæ medullam ſpinalem inferiori ſpinæ parti incluſam cingunt, & hinc ad pedes prodeuntium nervorum; quæ per motus nephriticos fuit relicta.

2.) Quemadmodum plethorici & ſanguineo-cholericis calidiora & ſpirituoſa omnia, nimiam ſanguinis ebullitionem concitando, ſunt nocentiſſima; ita præſertim infenſa iis deprehenduntur, ſi jam capitis quodam morbo laborarint. Hinc enim factum eſt, quod noſter ægrotans ex balneorum calidiorum uſu (quæ alias tepida nil nocent) apoplecticum ferme inſultum contraxerit, qui linguæ paralyſi, memoriæque debilitate ſe prodidit. Diſcimus ergo, & balnea & pediluvia in capitis affectibus uſurpata ſemper eſſe debere tepida.

3.) Annexa erat huic obſervationi quæſtio: num thermæ Carolinæ ex uſu ægroti eſſent? Diſſuaſi autem earum uſum. Æger enim non ſolum ſympathica vertigine laborare cenſendus eſt; ſed omnino idiopathica, a primarum viarum ſpaſmis & excitata, & exacerbata. Cauſſa hujus jam in diſpoſitione hereditaria eſt quærenda; qua cerebrum & nervi inſigni debilitate affecti videntur. Quo in caſu omnes & thermæ & acidulæ ſunt fugiendæ; quoniam per debilitata vaſcula non rite progrediuntur, ſed ſtagnantes majora pariunt damna.

OB-

OBSERVATIO III.

Vertigo caduca hypochondriaca.

Litteratus quidam quadraginta ſex annorum, ſpongioſo habitu, vaſis exilioribus, multiſque ſuccis præditus, vitæque nimium deditus ſedentariæ, per ſedecim jam annos magno animi torpore, angore, mœrore, anguſtia præcordiorum, languore artuum, cephalalgia, borborygmis, & ſpaſticis flatulentiſque commotionibus valde diſcruciatus fuit. Hæc autem inter ſymptomata maximam ipſi crucem figebat vertigo tenebricoſa & caduca, ſub cujus acceſſione, niſi contineatur, omnino concidebat, omniumque ſenſationum uſu carebat. Poſt capitis ad terram inclinationem malum protinus invadebat; & interdum punctula ſeu ſcintillulæ ſe oculis præſentabant. Nares erant utplurimum ſicciores, & ſi poſt ſternutationem vel natura vel arte provocatam pituitam plorabant, malo ferebant levamen. Alvus valde ſegnis non niſi alternis diebus ſcybala duriſſima reddebat; ſed ſomnus cum adpetitu rite ſibi conſtabat. Variorum medicorum conſilia contra hæc mala expetiit ſibi ægrotans; ſed a nullo ſenſit auxilium. Quidam haud incelebris, cauſſam in ventriculo hærere ratus, emeticum ex tartaro emetico propinavit, idque cum non moveret vomitum, quater adhuc eadem die iteravit, nullo tamen effectu, niſi quod alvus inde duceretur. Inter alia præſidia uſus etiam eſt thermis Carolinis, & tribus quidem vicibus, cum levamine tantum brevi. Non minus hæmorrhoidum, quarum tamen nulla adſunt molimina, provocaturus fluorem, hirudines ano curavit admovendas; venam bis in pede quotannis præbet ſecandam; & noviſſime ſerum lactis curæ loco potavit. Præterea diætam ſervat ſtrictiſſimam; cavet ſibi a multis mentis laboribus; magis indulget corporis exercitio; loco cereviſiæ pro potu aqua leviori, vino nupta utitur. Sed quum ex his omnibus nullum levamen, nedum plenariam medelam reportaret, meum flagitavit conſilium.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

1.) Vertigo præſens rectiſſime vocatur hypochondriaca, eo quod ſuos natales a malo hypochondriaco mutuetur. Hæc autem vertiginis ſpecies, ſi inveteravit, longe pertinacior, curatuque longe difficilior eſt, quam omnes reliquæ, utut idiopathicæ: quoniam omnes totius corporis nervoſæ ac vaſculoſæ partes ſimul a tono ſuo ſunt dejectæ, omnes totius corporis functiones ſimul languent, & ipſa mens anxia, meticuloſa & inconſtans eſt; unde etiam diuturniorem non perferunt medicationem, ſed mox hunc, mox illum adeunt medicum, & mox hoc mox illud adpetunt medicamen.

2.) Eo autem gravior eſt in noſtro ægrotante morbus, quum jam omnibus, quæ his in affectibus adhiberi ſolent, uſus fuerit remediis, & noviſſime tale vitæ genus ſelegerit, quale ad curandos ejuſmodi morbos admodum neceſſarium eſt: neque tamen minus valetudinem nondum recuperavit. Præterea ad majorem hujus mali pertinaciam multum contribuit 1.) perverſa medicatio, qua vomitorium uno die quinquies, idque peſſimo conſilio fuit adhibitum; 2.) alvi contumax, nec ullis remediis cedens ſegnities; quippe quæ ſpaſmodicam imi ventris ſtricturam, una cum majori humorum ad caput raptu ſuſtentat.

3.) Quamobrem anguſta profecto curationis ſpes ſupereſt; quæ non alia ratione inſtitui poterit, quam ut ægrotus exactiſſimæ victus obſervationi inſiſtat; pediluviis tepidioribus, blandis laxantibus, & nervinis utatur; & demum molares Carolinarum thermas ſub debito adhibeat regimine.

OBSERVATIO IV.

Vertigo cum cataracta ſpuria.

Vir juvenis, maritus, temperamenti ſanguineo-cholerici, ſub regulari narium hæmorrhagia ſanus ſemper vixit: ea vero ineunte æſtate ceſſante, capitis dolores per totam æſtatem perpetuo adfligentes ſenſit. Hos Decembri menſe remittentes excipiebat gravis vertigo cum tendente & lancinante muſculorum temporalium dolore, ſomnoque turbulento ſtipata. Jungebantur oculorum obnubilationes, & ante illos punctula perpetuo obverſabantur. Alvus inſuper adſtrictior erat; & flatulentiæ, utut cibi non niſi molles ſumerentur, abdomen cum ſpirandi difficultate diſtendebant. Ipſe ceterum æger corporis exercitio haud multum ſtudebat, nec unquam ſanguinem ſibi curaverat detrahendum. Ego itaque conſultus ſuaſi, ut ter quotannis ex pede mitteretur ſanguis; veſperi adhiberentur pediluvia; poſt veneſectionem emplaſtrum veſicans ex emplaſtri de meliloto uncia una, cantharidum drachma una, & balſami Peruviani drachma dimidia nuchæ adplicaretur, & per quatuor geſtaretur hebdomades. Commendavi etiam Elixir meum viſcerale ad octoginta guttas ſub epulis ſumendum; laxans rhabarbarinum bis quavis hebdomade capiendum; & cum recta vivendi ratione loco potus aquam vino permixtam ordinavi.

EPICRISIS.

1.) Vertigo, quam præſens ætate adhuc junior patitur æger, duplici nititur cauſſa: quarum unam ſuppreſſæ & intermiſſæ ſanguinis excretiones; alteram flatulenta & ſpaſmodica hypochondriorum pathemata exhibent. Priorem quod attinet, duplex ea iterum eſt, ſiquidem non ſolum narium hæmorrhagia per ætatis rationem ceſſans, verum etiam venæſectionis, quæ ſuccedere debuiſſet, intermiſſio accuſari merentur. Alteram, quæ mali hypochondriaci initia ſignificat, teſtantur alvus adſtrictior, borborygmi & flatulentiæ inteſtinorum, ſpiratio difficilis, & digeſtio vitiata.

2.) Iiſdem cauſſis debetur cataracta incipiens ſive ſpuria, quam ægrotus patitur, quamque ſignificant ſcintillulæ ac punctula oculis obverſantia. Id vitii genus ex hypochondriaca paſſione generari novum non eſt: quum enim ob male conſtitutum ventriculum chylus generetur craſſus & impurus; qualis etiam fit ſanguis; & hic majori copia ob inferiorum partium ſpaſmos ad caput compellatur, in oculis ſtagnet, & dimittat particulas craſſiores: hæ in aqueum delapſæ humorem efficiunt eam ſenſationem, qua punctula oculis obverſari percipitur. Quo ex vitio ſucceſſu temporis ipſa emergit cataracta.

OBSERTATIO V.

Vertigo ex debilitate ventriculi.

Matrona generoſa, ſexaginta annorum, temperamenti ſanguineo-melancholici, a teneris pro potu plerumque vino, & cibis crudis, coctuque difficilioribus uti ſolita, permultos varioſque morbos toleravit, ſed feliciter ſemper ſuperavit. Poſt menſtruorum ceſſationem hæmorrhoides eruperunt, & per multos annos magno cum ſanitatis emolumento fluxerunt. Quarum fluor cum ante triennium ſponte ſileret; nihil tamen incommodi ad ſanitatem inde pullulavit, eo quod venæſectionibus ac ſcarificationibus moles ſanguinis ſemper imminuta fuit. At elapſo anno quum paucis poſt inſtitutam circa autumnale æquinoctium venæſectionem diebus, oſtrearum juſto majorem comedit quantitatem, accidit, ut gravi vertigine, præcordiorum anxietate, nauſea, & vomendi conatu corriperetur; quæ cuncta ſymptomata, reddita per vomitum multa pituita protinus conquieverunt. Sed interjectis aliquot menſibus longe vehementior redibat vertigo, extremorum frigore, pectoris oppreſſione, pulſu-

pulſuque magno & pleno ſtipata; quæ ope clyſterum alvum ſolventium, frictionum, & antiſpaſmodicorum paullo mitigata, venæ autem inciſione prorſus ſublata fuit. Neque tamen minus nauſea adfligebat adhuc cum intercurrente levi vertigine; quæ dato blando emetico ita debellabatur, ut ægra per aliquod tempus ſana videretur. Sed brevis erat valetudo: ſiquidem circa vernale æquinoctium recrudeſcebat utique vertigo, cum dorſi & oſſis ſacri graviſſimis doloribus; & per aliquot hebdomades ægram lecto affigebant, donec prorumpentes hæmorrhoides felicem toti ſcenæ imponerent finem. Circa ſolſtitium autem vehemens terror omne revocavit malum, quod abhinc, ſuppreſſis plane hæmorrhoidibus, inque caſſum adhibitis intus Egranis, externe Lauchſtadienſibus aquis, nullis expugnari potuit medicinis, quin per intervalla rediret. Ego demum conſultus pro potu decocta cum vino, laxantia rhabarbarina & Elixir noſtrum viſcerale commendavi; ad firmandum nervorum robur pulverem ex lapidibus cancrorum, pulvere Marchionis, nitro depurato, ſuccino præparato, cardamomo, & cinnabari nativa præſcripſi, & venæſectionem quater quotannis repetendam ordinavi. In ipſo vertiginis paroxyſmo ſuaſi, ut ano clyſter infundatur, tum pedes immittantur pediluvio, & interne aliquot balſami vitæ cum quindecim liquoris anodyni guttis remixtæ exhibeantur.

EPICRISIS.

Fœminas, quibus poſt menſium ceſſationem hæmorrhoidalis fluor ſtato tempore contingit, eaſdem ab eo utilitates circa ſanitatem ſentire, quas ex legitimo menſtruorum fluxu perceperunt, quotidiana docet experientia. Quod ſi vero utraque excretio ob quaſcunque cauſſas ceſſat; rectiſſime ſibi conſulunt, qui earum vicem artificialibus ſanguinis ſupplent miſſionibus. Quemadmodum vero hæ ſub debito regimine adminiſtratæ, incomparabilem inferunt ſanitati uſum: ita neglecto regimine, multorum auctores fiunt malorum. Et id in præſenti contigit etiam caſu: immoderatus enim oſtrearum uſus mox a venæſectione, anſam præbuit cunctis, quæ ſequuntur, affectionibus. Nam poſt venæſectionem per aliquot dies ab omnibus coctu difficilioribus cibis abſtinendum eſt; quia ventriculus juſto debilior, iiſque digerendis impar exiſtit.

2.) Diſcimus etiam ex præſenti caſu, quantas & in producendis, & revocandis morbis vires poſſideat vehemens terror. Ægrotans noſtra, ſi poſt adhibitam medelam, rectæ vivendi rationi ſtuduiſſet; procul dubio ab omnibus libera permanſiſſet ſymptomatibus. Sed terror omnia rurſus exacerbavit; quippe qui conſtringendo corporis habitum, ad interiora & ſuperiora repellit vitales ſuccos, qui accumulati in partibus nondum firmatis priſtinas ludunt ſcenas.

OBSERVATIO VI.

Vertigo ex ſtomacho.

Vir generoſus, quinquaginta ſex annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, vitæ ſedentariæ addictus, a prima infantia ad viceſimum circiter primum ætatis annum, variis effloreſcentiis ſcorbuticis, aſthmaticis affectibus & largis narium hæmorrhagiis laboravit. Ætate adoleſcente arthritici artuum & dorſi motus acceſſerunt; ſed venæſectione circa quodvis æquinoctium abhinc adminiſtrari ſolita mitigati, in fluxum tandem hæmorrhoidalem deſierunt; quo per multos annos ſingulis ferme menſibus cruoris, utut parca quantitas cum ſingulari ſanitatis allevamento effluxit. Ante triennium parcius promanavit cruor, & per noviſſimum annum fluere prorſus deſiit: quo tempore ſanus quidem vixit, niſi quod per intervalla effloreſcentiæ purpuraceæ, cum doloribus artuum tenſivis, flatulentiis, cordis

palpitationibus, & nocturnis pollutionibus corpus occupaverint, hancque præſertim ſcenam Decembri & Aprili menſe luſerint. Noviſſime acceſſerunt vertiginoſæ moleſtiæ, quæ cum cordis palpitatione, inflatione abdominis flatulenta, & crebris ructibus, poſt prandium æque ac cœnam gravius adfligebant; ſed adhibitis congruis medicinis evanuerunt. Quum autem earum recurſum, quin apoplexiam timeret, meum flagitavit conſilium. Quare ſuaſi, ut ſub convenienti diæta, & acidorum, ſpirituoſorum ac vinoſorum evitatione, nec non debita venæſectionum continuatione, adhiberet pediluvia; ſub epulis caperet Elixir noſtrum viſcerale, pro potu uteretur decocto ex hordeo, radice cichorei, ſemineque fœniculi; & quandoque pilulas balſamicas cum pulvere præcipitante ſumeret.

EPICRISIS.

1.) Innumeris exemplis & obſervationibus confirmari poteſt, quod qui in juventute largis narium hæmorrhagiis obnoxii fuerunt, his progrediente ætate ceſſantibus, arthriticis ac hæmorrhoidalibus afficiantur pathematibus. Quibus omnino medelam ferre licet, ſi vel hæmorrhoidum regularis fluor provocari poteſt; vel convenientes inſtituantur venæſectiones. Unde etiam noſter ægrotans ſanus vixit, quamdiu fluxerunt hæmorrhoides.

2.) Quod ſi vero hæc ſupprimatur excretio; quam vel ſola vita otioſa, craſſos reddendo humores, & excretionibus ineptos ſupprimere valet: ſtagnant ſucci in imo ventre, maximeque ventriculo & inteſtinis; quæ debilitantur exinde, & officio digeſtionis rite perficiendo minus ſunt idonea. Hinc gignuntur cruditates in primis viis: quæ ventriculi & conterminarum partium ſpaſmodicas excitando ſtricturas, vertiginis in noſtro caſu cauſſæ fuerunt.

OBSERVATIO VII.

Vertigo pertinax ab ira.

Vir ſexaginta ſex annorum, robuſtæ & ſanæ conſtitutionis, aliquando circa veſpertinum tempus vehementi exardeſcens iracundia, ſanus quidem lectum petit; at mane ſurgens, tanta prehendebatur vertigine, ut iterum in lectum proſterneretur. Eidem etiam per aliquot menſes affixus fuit, donec exhibita remedia id quidem efficerent, ut muniis domeſticis fungi, & obambulare potuerit; nihilominus vertigo pertinax continuat, ægrotumque per vices ſubito in terram proſternit. Cui cum medelam quæreret; ſuaſi venæſectionem bis quotannis celebrandam; dedi infuſum theiforme ex meliſſa, citrique corticibus; & pulverem, qui cornu cervi philoſophice præparatum, pulverem Marchionis, lapides cancrorum, ſuccinum præparatum, nitrum & cinnabarin habebat. Unde factum, ut conjuncto balſami vitæ externo uſu haberet egregie.

EPICRISIS.

Senes, quamvis illibata ſanitate, magnoque corporis & animi vigore fruantur, accidit tamen ſæpius, ut gravi animi perturbatione, ſubito terrore, vel inſolenti ira in ingentem virium defectum, quin etiam in affectus vehementer caput infeſtantes incidant; idque eo magis, ſi ſanguine abundant, vel criticæ hujus evacuationes ceſſant, & conſueta venæ ſectio intermittitur. Quo in caſu opus omnino eſt, ut ſanguis mittatur & vehementes nervoſarum partium commotiones blandis ſedativis ſopiantur, abſtinendo ab omnibus iis calidis nervinis, quæ ſanguinem valde commovent. Eſt alias liquor noſter balſamicus, qui balſami vitæ nomine venit, in affectibus ſenum, capitis præſertim, & arcendis & ſanandis efficaciſſimum & crebriori uſu comprobatum remedium. Cavendum tamen ab eo eſt ſummopere, ubi

vaſorum eſt plenitudo & diſpoſitio ad motus hæmorrhagicos & congeſtorios.

OBSERVATIO VIII.

Vertigo caduca ex ſanguinis copia, primarumque viarum vitio.

Vir Reverndiſſimus quinquaginta annorum, temperamenti cholerico-ſanguinei, obeſus & procerus, in juventute narium hæmorrhagiam ſub illibata ſanitate expertus, nec ullis unquam morbis, niſi bis tertiana, noviſſime ictero diſcuſſa, fatigatus, ob inſignem ſanguinis & humorum copiam per viginti jam annos venam medianam quotannis tundendam præbere ſuevit. Neque vero minus per quindecim annos hæmorrhoides bis vel ter quovis anno abſque ullis incommodis, nec ſine egregia valetudine fluxerunt; quæ vero quatuor abhinc vel quinque annis febriles commotiones nunquam non habuerunt præcurſores. Sed per noviſſimum triennium mutata fuit rerum facies; ſiquidem per crebra intervalla vertiginoſus acceſſit inſultus, quem ſemper comitatæ ſunt hæmorrhoides cœcæ, adeo ut eo tempore non niſi bis fluentes fuerint. Hinc vertigo magis magiſque increbuit, caducæ ſpeciem omnino referens: etenim ex improviſo cuncta videntur in gyrum rotari, pedes vacillant, titubant, ægerque lapſum evitaturus, deſidere tenetur; tum vero magnam capitis imbecillitatem ſentit, maxime in cervice, ut caput erectum tenere nequeat, ſed pectori illud adplicare teneatur: præterea refrigeſcunt expalleſcuntque facies, manus, atque pedes, & non raro ipſi ſenſus cum ratione turbantur; quæ demum cœcæ hæmorrhoides, mox iterum evaneſcentes excipiunt. Præterea auditus difficultas cum tinnitu auris ſiniſtræ infeſtat, æger appetitu fruitur integro, alvoque gaudet aperta; ſed crebri vexant ructus, & inſignis muci quantitas laborioſo nonnunquam redditur ſcreatu. Contra quæ mala cum plura pharmaca, nec non hirudines fruſtra fuerint adhibita: ego conſultus ſuaſi, ut ſervatis recte vivendi regulis, venam bis terve ſecandam quot annis daret; crebris uteretur pediluviis; quavis hebdomade alvum pilulis meis balſamicis laxandam curaret; ſed epulis Elixir meum viſcerale, oleo macis & cinnamomi nuptum caperet, & veſperi nonnunquam pulverem ex antimonio diaphoretico, ſuccino præparato, lapidibus cancrorum, nitro, arcano duplicato, & cinnabari uſurparet.

EPICRISIS.

Hæmorrhoides inſignem cum ventriculo & inteſtinis habere nexum, crebra docet experientia. Iis enim impedite fluentibus, vim concoctricem ac periſtalticam dictarum partium admodum debilitari, paſſionemque ſic generari hypochondriacam, & viciſſim labefactato inteſtinorum tono hæmorrhoides produci ſymptomaticas, quamplurimis didici exemplis. Idem in præſenti caſu contigiſſe, inque primis ex hæmorrhoidum imminuto fluore primas vias vitium contraxiſſe, vel crebri ructus mucique ſcreatus teſtantur. Quem vero fugit, ventriculo male habente, omnino generari vertiginem?

2.) Sed hujus in hoc caſu ratio adhuc ab ipſius ſanguinis copia, & ad caput facta congeſtione acerſenda videtur. Scilicet dum ſiluerunt hæmorrhoides, natis in abdomine ſpaſmis, humores copioſius ad caput rapti, diſtenderunt vaſa, compreſſerunt nervos, turbarunt ſufficientem liquidi tenuiſſimi in eos influxum, & ſic produxerunt vertiginem, nervoſarumque capitis partium debilitatem. Spaſmos inferiorum partium ſub paroxyſmo ſignificant frigus extremarum partium; quibus remittentibus, cœcæ adparuerunt hæmorrhoides,

3.) Febriles commotiones, quæ hæmorrhoidum anteceſſerunt fluxum, ſignificant, ſanguinem jam craſſiorem & ad excretiones minus aptum fuiſſe. Obſervamus enim, ſpaſmodicos ac febriles motus omnem

fere

fere antecedere hæmorrhagiam, eoque vehementiores, quo hæc ſuccedit difficilius.

OBSERVATIO IX.

Vertigo a frigore pedum & immoderatiori vini potu orta.

Sereniſſimus ætatis annorum quadraginta, a patre genitus podagrico, per omnem fere vitam nunquam ægrotavit, nunc vero per quinquennium gravis vertigo ſubinde adeo eum invadit, ut vacillantibus pedibus eum proſternat: utplurimum periodice, circa octavam matutinam & veſperi circa quintam incidit, mox levior, mox gravior: acceſſionem tinnitus & auditus difficultas cum oculorum ſtupore & obnubilatione antecedit, facie exiſtente rubicunda & venis turgida. Ubi paululum affectus remittit, protinus pectoris cum anhelosa ſpiratione oppreſſio, & dolor ac ſpaſmus femorum, nonnunquam etiam vomitio vel conatus ad vomendum, neque minus dolor in reddenda urina adſunt. Solvitur malum ingenti materiæ tartareæ per urinam ſeceſſione. Pedes ſubinde frigidi præſertim circa malleolos nunc per quatuor hebdomadum ſpatium tument cum dolore tenſivo, torpore & debilitate, inprimis poſt pediluvia, & tum levius malum exiſtit. Sanguinis vacuationes criticæ per omnem ætatem viſæ ſunt nunquam, at vero circa æquinoctialia tempora ſine incommodo ſanguis ſcreatu fuit rejectus, qui poſtea per annum ter inciſa vena evanuit. Conſultus ego ſuaſi venam ſingulis anni quadrantibus in pede ſecandam, & ut abſtineret a cereviſia valde lupulata, venere, vini potu, cui paulo largius indulſit, aquam pro potu ſumat, ac pedes probe a frigore defendat, eoſque mane, ut peſſime conſuevit, non nudet, pediluvia vero frequentius adhibeat, & ad vim ventriculi concoctricem confirmandam in prandio temperatum balſamicum meum ſic dictum viſcerale ad 60. guttas aſſumat. Suaſi quoque ut inſtante vere fontem Egranum cum debito regimine interpoſito pilularum balſamicarum uſu biberet.

EPICRISIS.

Hoc capitis frequentiſſimum vitium, ut ſæpius obſervatum a me eſt, a liberaliori vini potu, extremorum frigore, ſanguineæ evacuationis ſive per naturam ſive per artem defectu in ſanguine plenis ſubinde oboritur & laborantem ſæpe diu trahit, immo, niſi commodis auxiliis ſuccurratur, in apoplexiam & mortem præcipitat. Ubi ex hiſce cauſis naſcitur malum, ego leviſſimis, facillimis & promtis modo enumeratis remediis diæteticis plus præſtiti, quam generoſis pharmacis. Sed opus eſt, ut ejuſmodi victu & vivendiratione diutius ægrotantes utantur.

OBSERVATIO X.

Vertigo cum auditus difficultate & oculorũ obnubilatione chronica.

Illuſtriſſimus Comes annorum ſexaginta trium in juventute ſemper robuſtus & bene valens, temperamenti ſanguineo-cholerici, corpus venationibus probe ſemper exercuit: ante viginti annos Sileſiæ in continuam & acutam febrem ex abuſu vini Hungarici incidit, quæ naturæ vires ac robur corporis adeo infirmavit & deſtruxit, ut vix intra tres menſes functiones tam vitales quam naturales in ordinem redigi potuerint. Ab eo tempore imbecillitatem capitis cum vertigine per intervalla expertus eſt, quæ ſuccedente tempore ingraveſcens ante quadriennium tam vehemens facta eſt, ut in terram Illuſtriſſimum Virum præcipitaverit. Et licet crebriores hujus affectus acceſſiones per repetitas venæſectiones, leniter purgantia & alia commoda remedia fuerint præpeditæ, attamen adhuc ex vitio digeſtionis ſub ſubitis tempeſtatis mutationibus incidunt. Quod peſſimum vero eſt, comitatur hoc vitium ingens audiendi difficultas & viſus obnubilatio. Vires præterea conſtant, ſomnus placidus,

&

& major quam decet, & laboris exercitationiſque neceſſitas exigit, ciborum eſt appetentia. Inflantes vero cibos ac pingues, quorum uſum frequenter ſoda excipit, minus bene ferre poteſt. Pro potu ſumit aquam, & ſingulis diebus duas vini Moſellani bibit menſuras, facies eſt florida, rubicunda. Per ſex fere annos verno tempore fonte Egrano uſus ſingulis fere annis quater, quinque, imo ſex V. S. admiſit.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Infirmitatem, quæ magnos & diuturnos morbos ſequitur, aliis gravibus morbis, qui inde prodeunt, obnoxiam eſſe, & hæc hiſtoria & multæ aliæ nobis cognitæ manifeſto ſatis confirmant. In ejuſmodi diuturnis vitiis ego vix aliis quam diæteticis remediis uſum eſſe animadverti. Interdixi itaque ex hoc fundamento liberaliorem vini uſum, motum vero & exercitationem corporis ad ſudorem uſque per vectionem aut equitationem, neque minus abſtinentiam a cibis, præſertim mucilaginoſis, flatulentis, pinguibus ac victum parvum & extenuantem imperavi, utpote cum ex ſanguinis & ſuccorum abundantia plerumque ad imbecillius caput congeſtio proficiſcitur. Et quia ventriculi imbecillitas id vitii valde fovere & augere ſolet, ſemper omnino medicum, ea, quæ concoctionem juvant, proponere oportet; quo nomine Elixir meum viſcerale, idem quod in notis in Poterium præſcriptum eſt, principem ſibi vindicat locum. Poſtremo, hanc ceu perpetuam, &, quæ meretur notari, obſervationem ſubnectere hoc loco volui, idque maxime in gratiam juniorum medicorum: in capitis affectibus, ut in vertigine, auditus difficultate, ubi a ſanguinis abundantia ortum traxerint, communia illa adverſus ejuſmodi morbos commendata cephalica, nervina balſamica, ad quæ etiam pertinent balſama apoplectica, & balſamum noſtrum ſic dictum vitale, nec externe nec interne, niſi cum maxima prudentia exhibenda eſſe, eo quod majorem motum & orgaſmum in humoribus excitando & conſequenter ſtagnationem efficiendo peſſimos effectus producant.

OBSERVATIO XI.

Litteratus triginta trium annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, animi ſenſibilioris, crebris mox lucubrationibus & meditationibus, mox compotationibus, mox animi pathematibus indulgens, nocte aliquando in frigido conclavi ſcribendo tranſacta, mane facturus iter ex improviſo gravi corripitur vertigine, quaſi caduca: quippe ultra horæ ſpatium inſtar attoniti jacebat, oculoſque celeriter invitus movebat, tum facies intumeſcebat, & paroxyſmus ſenſim, relicto corporis languore, remittebat. Abhinc quavis circiter hebdomade redibat; & noviſſime ſic ſe habebat. Prævia inſigni iracundia, cum menſæ pranſurus adſidere vellet, frigus pedum, tanquam regularem mali prænuncium, ſenſit; hinc diſſipaturus affectum diſcurrere per conclave nititur; ſed vertigine opinione citius accedente præpeditus, pedes aquæ tepidæ immergit, & ex aqua frigida triginta liquoris anodyni guttas ſumit. Unde factum, ut paroxyſmus, qui alias per aliquot horas inhærebat, non ſolum protinus ceſſaret, verum etiam mitior eſſet, & non niſi levi laſſitudine ſemet exſereret. Verum cum nihilominus per intervalla poſthæc reverteretur acceſſio: meum ad eam penitus abigendam implorabat conſilium. Quamobrem ſuaſi primum, ut venæſectionem, quam antea ſingulo tantum biennio admiſerat, bis quotannis adminiſtrandam curaret; deinceps corporis exercitio, & tranquillitati mentis probe ſtuderet; pediluviis tepidis frequenter uteretur; pro potu ordinario adhiberet fontem Selteranum; quavis hebdomade pilulas balſamicas

Vertigo caduca.

micas

micas cum pulvere præcipitante uſurparet; & mane denique ex infuſo the iformi guttas quadraginta mixturæ, quæ habebat liquoris anodyni, tincturæ antimonii acris ana unciam dimidiam, balſami vitæ drachmam unam, ſumeret.

EPICRISIS.

Hæc vertigo rectiſſime vocari poteſt ſpaſmodica; eo quod a ſpaſmis ac ſtricturis partium infernarum, ſuccos vitales ad caput compellentibus in ſingulo paroxyſmo originem traxerit: id quod frigus pedum quemvis paroxyſmum antecedens teſtatur. Et tali in caſu utique conſultum eſt, pedes mox ſub acceſſionis initio tepidæ aquæ immittere: nec ſine fructu adſumtus ſub ipſo paroxyſmo eſt liquor noſter anodynus; ſiquidem hæc remediorum genera, ſpaſmum partium externarum relaxando, omnino avertere paroxyſmum potuerunt.

2.) Cauſa occaſionalis, quæ hanc vertiginem introduxit, frigus quidem eſt; ſed recte dicitur occaſionalis, quoniam in corporibus, quæ non jam aliqualem diſpoſitionem fovent, tam gravia non ſemper excitat mala. Noſter autem ægrotans cum partim per crebras animi commotiones, partim etiam multas lucubrationes, & fluidorum craſſitiem & ſolidorum debilitatem ſibi contraxiſſe videtur: ex facili accedente frigore in vertiginem potuit incidere.

3.) Quod ſub paroxyſmo vertiginoſo oculi moti ac velut convulſi fuerint, id cum vertiginis eſſentia facile conciliari poteſt. Nam vertigo dependet a quaſi paralytica nervi optici relaxatione; & motus oculi a pari nervorum tertio, ſeu oculorum motorio: qui omnino convelli poteſt, altero nervo exiſtente paralytico.

CAPUT IV.

DE GUTTA SERENA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Guttæ ſerenæ deſcriptio.

GRave malum eſt cœcitas, quam Græci ἀμαυρωσιν, Latini guttam ſerenam, quaſi gutta quædam obturaſſet nervum opticum, dixerunt, & nos per viſionem ab influxu fluidi nervei in nervum opticum prorſus intercepto, oculis illæſis exiſtentibus, ſublatam deſcribimus. Sub ea, ſi exterius oculum inſpicias, ſanus & integer apparet oculus, neque in tunicis ipſius, neque in humoribus labes conſpicua eſt ulla, tantum quod pupilla naturali amplior, nigrior, nimiumque dilatata compareat, & ad radiorum luminoſorum illapſum rigida ſpectetur & immobilis: nihilominus viſio vel prorſus eſt abolita, vel ſaltem facultas reſtat tenebras a luce diſcernendi.

§. II.

Diſtinctio guttæ ſerenæ. 1) a vertigine. 2) a catarracta.

Diſtinguit ergo ſemet hic morbus 1.) a vertigine, in qua circumgyrationis ſenſus, & pedum adeſt vacillatio, fluidi vero nervei influxus nec prorſus eſt interceptus, ſed ſaltem imminutus, nec etiam perpetuo talis. Differt etiam a catarracta; nam in hac cryſtallinus humor opacus cernitur, & pupilla ad lucis ſplendorem coarctatur, in tenebricoſis autem locis dilatatur: contra in gutta ſerena per pupillam pellucidus adparet humor cryſtallinus, & pupilla, ſive ſit in lucido, ſive obſcuro loco, nec contrahitur, nec magis dilatatur, ſed permanet immobilis.

§. III.

Hiſtorica guttæ ſerenæ explicatio.

Neque vero eadem ſemper ratione ſe noſter habet morbus: mox enim ſubito & repente invadit, ut plerumque fit, ſi ex violentis & externis oritur cauſis, ut poſt caſum ab alto & gra-

gravem capitis percuſſionem. Vid HILDANUS *Cent.* 5. *Obſ.* 8. it. AMATUS LUSITANUS. *Cent. Obſ.* 64. mox ſucceſſive viſio perditur, quod in ſenibus potiſſimum hemiplexia vel paralyſi affectis, aliiſque languidis contingit corporibus: mox aſſociantur capitis dolores, vertigo, ſomnolentia, tinnitus & ſuſurrus aurium &c. mox vero vacat his ſymptomatibus, ſolaque cœcitate adfligit. Datur quoque gutta ſerena periodica, quæ ſubito invadens, & per aliquot horas vel dies durans, ſponte ceſſat, ſed ſæpe revertitur, ut fere fit in hypochondriacis, hyſtericis & parturientibus. Dividitur etiam in perfectam & imperfectam; in illa ulla nec viſio, nec ullum luminis veſtigium ſupereſt, in hac lumen adhuc a tenebris diſcerni poteſt, & videtur ad hanc quoque pertinere dimidiatus viſus, cujus peculiarem ſpeciem deſcribit CHR. SIGISM. WOLFFIUS *diſſ. de amauroſi imperfecta* 1709. Trajecti habita; ubi quis non niſi truncum inferiorem cum pedibus in homine potuit videre.

§. IV.

Sectio anatomica gutta ſerena peremtoram.

Quum in gutta ſerena oculus externe ab omni vitio liber conſpiciatur; haud ſine ratione colligimus, cauſam mali non in ipſo oculo, ſed nervo potius optico eſſe quærendam. Et hoc idem evidenter demonſtrat inciſio eorum, qui per vitam luminis uſu caruerunt: hæc enim docet, nervos opticos fuiſſe nimium extenuatos, marcidos ac duplo minores, Vid. BONETUS *Sepulch. L.* 1. *Sect.* 18. *obſ.* 3. & 4. vel ſero aut ſanguine per cerebrum extravaſato circumfuſos & compreſſos, ſicut adnotavit WEPFERUS *de apopl. hiſt.* 5. aut tumore duriori obſeſſos, qualem circa eorundem originem vidit BONETUS *l. c. obſ.* 1. PAWIUS *obſ. anat.* 2. conſpexit veſicam aqueo humore plenam, dictis nervis circa eorum conjunctionem inſidentem. PLATERUS tumorem globoſum prope nervos viſorios in gutta ſerena laborante poſt mortem deprehendit, & BONETUS *l. cit. obſ.* 5. obſervavit arteriam carotidem, eo quo orbitam ingreditur loco, ſanguine turgidiſſimam.

§. V.

Guttæ ſerenæ æthiologia.

Multi quippe & tantum non omnes, accuſarunt nervi optici obſtructionem a lympha craſſiuſcula, qua tubuli hoc in nervo occludantur, ut liquidi nervei ad retinam affluxus, vel ſufflaminetur, vel intercludatur plane. Verum nondum ab Anatomicis evictum eſt, nervis ineſſe canaliculos & tubulos, per quos liquidum recto vehatur tramite. Neque etiam per cerebri & oblongatam medullam craſſior & cohærens lympha, ſed longe tenuiſſimum & ad cohæſionem minime aptum liquidum fertur. Hinc in nervos obſtructionem cadere neutiquam videtur credibile, multo minus in opticis nervis obſtructio a materia ex cerebro advecta commodum invenit locum. Cunctis his in caſibus nervorum opticorum ea debet fieri compreſſio, quæ omnes fluidi nervei in eos influxum tollere, adeoque paralyſin illorum valet inducere: unde ſequitur, cauſam guttæ ſerenæ proximam eſſe nervorum opticorum paralyſin. Jam ex anatomica oculi ſtructura notum perſpectumque habemus, nervum opticum, ſimulac oſſeam oculi orbitam & hanc inveſtiens intus perioſtium penetravit, atque exterius, quod a dura matre recepit, involucrum ad conſtituendam ſclerotidem depoſuit, altero involucro, piæ meningis propagine, uveam, proceſſus ciliares, & pupillam efformare, medullari vero ſubſtantia tunicam mollem & pulpoſam, quæ retina audit, conſtituere. Notiſſimum porro eſt, retinam picturas objectorum viſibilium recipere, illas ad ſenſorium commune per nervum opticum propagare, tumque viſionis ideam in mente excitare. Ad ſentienda vero externa objecta opus eſſe nervoſarum partium tenſione, quæ in legitimo fluidi nervoſi influxu conſiſtit, capite jam primo de nervorum reſolutionibus fuſe demonſtravimus.

Quum

Quum autem in gutta ſerena adeſt paralyſis nervi optici & per conſequens tunicæ retinæ, uveæ ac proceſſuum ciliarium; ſequitur, has partes nec tenſas eſſe, nec recipere poſſe radios luminoſos, ſed pupillam ampliatam & ob relaxatos proceſſus ciliares dilatatam adparere. Nec aliud in oculo cernitur vitium; ſed & motus humorum, & muſculorum eos moventium optime ſe habet: propterea quod & vaſa ſuccos vehentia & muſculi non ab optico, ſed aliis nervis, qui non ſunt affecti, ſuas recipiunt propagines.

§. VI.

Guttæ ſerenæ tam perfectæ, quam ſpuriæ ſedes.

Cauſa igitur, quæ comprimendo nervos opticos, horum paralyſin inducit, hæret vel circa illorum principium, ſeu thalamos, vel circa eosdem oculorum orbitam ingredientes. Sed hærere etiam poteſt intra ipſum nervum opticum, & quidem in vaſis ſanguineis, quæ in ejus meditullio latent; & quorum præſentiam non modo recentiſſimi anatomicorum, verum jam WEPFERUS *L. de Cicut. aquatica pag.* 127. demonſtrarunt. Hæc vaſa, quæ carotidis propagines ſunt, ut & alii carotidis rami, orbitam ambientes, ſi cruore inibi ſtagnante infarciuntur, premunt diſtenduntque medullares nervorum canaliculos, ſimulque lymphæ per vaſa nervos cingentia reditum impediunt. Hæc videtur cauſa guttæ ſerenæ periodicæ; quæ diſcuſſa ſanguinis ſtagnatione ſtatim ceſſat. Porro etiam veriſimile videtur, in ſpuria amauroſi nonnunquam ſerum intra tunicas oculi, maximeque ſcleroticam ſecedens, opticumque comprimens nervum eſſe accuſandum: ubi perennante a tergo fluidi nervei affluxu, ejus quædam ingreditur portio, quæ tantum relinquit viſionis, quantum ad diſcernendam a tenebris lucem requiritur.

§. VII.

Subjecta & occaſionales guttæ ſerenæ cauſæ.

Quamvis morbus noſter omni ſexui & ætati ſit infeſtus, ſi cauſæ externæ violentæ, quæ gravem capitis percuſſionem, cerebri concuſſionem, & humorum circa nervos opticos ſtagnationem provocant, acceſſerint: attamen ſi ex internis enaſcatur cauſis, familiaris potiſſimum eſt ſubjectis valde plethoricis, pituitoſis, cachecticis, ſenilibus, & quæ caput nervoſumque genus a præcedentibus animi affectibus, diuturno mœrore, anxia cura, nimiis vigiliis, ac capitis laboribus, intempeſtivis ſtudiis, lectione minutarum litterarum ad lucis ſplendorem, frequenti ebrietate, diuturno frigore, & hæreditaria diſpoſitione imbecillum ſibimet contraxerunt. Et in eo quidem convenit cum reliquis cerebri affectibus, quod utplurimum cerebri atonia nitatur.

§. VIII.

Mediatæ cauſæ ſitæ ſunt 1) in ſanguinis vitio.

Si mediatas ſpectemus cauſas; illæ vel ad repletionem vel inanitionem commode referri poſſunt. Ad repletionis claſſem pertinet gutta ſerena, quæ a ſola ſanguinis, plus minus craſſi in vaſis cerebri, nervo optico conterminis ſtagnatione proficiſcitur; & non ſolum tranſitoria nonnunquam ac periodica exiſtit; verum etiam, ſi recens fuerit, medelæ locum relinquit. Talis evenit 1.) ſumme plethoricis, a vehementiori corporis motu, balneorum nimis calidorum uſu, fortiori iracundia &c. qualem caſum in CONSULT. MED. *Sect.* 1. *caſ.* 42. relatum legas; 2.) parturientibus, vel in ipſo partu, quæ debetur vehementiſſimis imi ventris ſtricturis, humores ad caput ſummo cum impetu propellentibus, & a BARTISCH *in Ophthalmod. p. 6. C.* 2. der ſchwartze Weiber-Staar vocatur; vel poſt partum, ſi fuerit laborioſus, & cumprimis lochiorum acceſſerit defectus; qualem adnotavit, & venæſectione brevi curavit MAURICEAU *Cent.* 5. *obſ.* 568. Notandum quoque, quod hemicrania, quæ interdum excipit puerperium, ſæpius in cœcitatem terminetur. 3.) Fœminis, ex defectu menſium, maloque hyſterico laborantibus; qualem caſum recenſui in CONSULT. MED. *Sect.* 1. *caſ.* 46.

Memi-

Meminit quoque PECHLINUS *L.* 1. *obſ.* 42. guttæ ſerenæ, quæ cum cephalalgia ſingulis menſibus, deficiente uteri purgatione, adfligebat. 4.) Hypochondriacis, hyſtericis, & qui gravioribus imi ventris torquentur ſpaſmis, quibus ſcilicet humores ad caput coguntur: unde notabilis eſt obſervatio, quam A.N.C. *dec.* 3. *anno* 3. *obſ.* 81. recenſent de gutta ſerena, vehementem colicam cum alvi obſtructione ſtipatam excipiente, & hac per clyſteres curata, protinus ceſſante.

§. IX.

2) in vitio ſeri & lymphæ. Quemadmodum vero gutta ſerena, quæ a ſola ſanguinis ſtagnatione ortum trahit, eſt tranſitoria: ita e contrario hæc ſi diutius obhæſerit, & ſubjecta pituitoſa, cacochymica occupaverit, dimittendo ſeroſam, quæ ad nervos incumbit, portionem, diuturniorem & ſæpius immedicabilem producit morbum. Novum igitur non eſt, a purpura, ſcabie, ulceribus, achoribus (vid. A. BEROL. *Dec.* 2. *Vol.* 6. *pag.* 28.) intra corpus remeantibus id vitii oboriri; vel infantes imbecilliores, & qui humoribus abundant, eodem infeſtari; præſertim ubi non bene prodierunt morbilli, vel inteſtina lumbricis obſidentur. Idem fit poſt morbos acutos, febres malignas, variolas, phrenitidem; humore videlicet per metaſtaſin ad nervos opticos decumbente. Nonnunquam plethorici vel cacochymici ex fortiori vel purgatione vel vomitione cœcitatem ſibi contrahunt; ſicuti de vomitoriis obſervavit GULDENKLEE *L.* 1. *epiſt.* 20. *pag.* 498. Cumprimis vero mercurialia inepte, & in corporibus impuris adhibita, lymphæ pertinacem ſtagnationem inferendo, ad hoc malum contribuunt.

§. X.

3) in nimia profuſione ſuccorū vitaliū. Hæc cauſæ ad repletionis ſpectant titulum; ſub inanitionis autem voce complector nimias ac immoderatas ſuccorum vitalium profuſiones, quas nonnunquam guttam excipere ſerenam, experientia teſtatur. Præſertim id contingit poſt effrenas hæmorrhagias; & ſpeciatim obortam cœcitatem obſervarunt poſt vomitum cruentum largiorem A.N.C. *vol.* 2. *obſ.* 52. poſt nimiam venæſectionem in gravida ibid. *obſ.* 45. poſt detractum largiter e vena frontis ſanguinem BONETUS *Sect.* 18. *obſ.* 2. *app.* Dum enim humor vitalis exhauritur, collabuntur vaſa cerebrum perreptantia, ſecretio fluidi nervei imminutior fit, & inde vertigo, gutta ſerena, animi deliquia, aliaque propullulant incommoda. Præſertim vero notari meretur inſignis conſenſus, qui hoc in caſu oculos & partes genitales intercedit: ſiquidem obſervamus, ex immodica & intempeſtiva venere ſæpius oriri cœcitatem, quam ego multoties adnotavi & CONSULT. MED. *Sect.* 3. *obſ.* 104. *p.* 427. recenſui. Fluidum ſcilicet lymphaticum ſeminale cum eo, quod in cerebro ſecernitur, & per nervos diſtribuitur, ejuſdem ferme indolis eſt & eſſentiæ: quare quo copioſior illius eſt excretio, eo parcior hujus ſecretio, unde partium nervoſarum atonia, viſus imbecillitas, & ipſa ſequi ſolet cœcitas.

§. XI.

Graviſſimum & pertinaciſſimum gutta ſerena eſt malum; & inprimis ſi perfecta, ſi inveterata fuerit, ſique ſenes & elanguida ſubjecta occupaverit, nullum medelæ relinquit locum, tantum abeſt, ut graviores tandem apoplectici & paralytici ſuperveniant affectus. Contra malum recens, quod imperfectum eſt, & in oculorum duntaxat tunicis hærentem agnoſcit cauſam, præſertim in junioribus & robuſtis ſubjectis, interdum ſanatur. Non minus curationi cedit ea, quæ periodica eſt, & a ſola ſanguinis ſtagnatione dependet: quæ vero paralyticis, aliiſque capitis morbis jungitur, periculum portendit vix ſuperabile. *Prognoſis guttæ ſerenæ.*

THE-

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

CUrandi guttam ſerenam ratio admodum eſt difficilis; quippe remediorum vis remotas has, ac in oſſea cranii theca abſconditas partes minus ſubire valet. Neque tamen minus incumbit medico, ut quid valeant humeri, experiatur, curationemque pro cauſarum ratione accommodatam inſtituat. Hæc vero binis abſolvitur indicationibus, quarum prima diſcuſſionem humoris ſtagnantis, & nervos comprimentis; altera affectarum partium roborationem reſpicit.

§. II.

Quomodo primę indicationi ſatis fiat in gutta ſerena a ſeroſi humoris collectione.

Ad primum, qui difficillimus eſt, obtinendum ſcopum, generoſiora, & quæ vocant heroica, in uſum vocare juvat remedia. Quodſi igitur ſeroſus humor in cerebro effuſus ſtagnaverit, ſicut fieri ſolet in ſubjectis pituitoſis, cachecticis, cacochymicis, item poſt remeantia exanthemata, & ſi affectus recens fuerit: magnum profecto præſidium eſt in cauterio actuali, ſyncipiti vel nuchæ inuſto; cui etiam ſubſtitui poteſt ſetaceum. Duplici hæc remedia operantur ratione, dum videlicet partim excitando dolorem, tremulam quandam & vibratoriam motionem tenuiſſimis cerebri fibrillis inferunt, partim affluxum humorum, qui plerumque vulnus inflictum ſequitur, proritando, ſuccos ſtagnantes a cerebro & affecta parte evocant. Et ſi quid ſperandum auxilii; id ſane a tali remedio in hoc affectu longe certius, quam a veſicatoriis, vel fonticulis obtinetur.

§. III.

In gutta ſerena a ſanguinis ſtagnatione.

Contra, ſi a ſanguinis ſtagnatione ortum ſit malum, uti fit in plethoricis, florida & rubicunda facie, pulſuque magno præditis, & excretionum ſanguinearum retentione laborantibus: cavendum a tali remedio, & a ſanguinis potius miſſione inchoanda medela. Utilis hoc fine eſt venæſectio in pede; ſed longe utilior inciſio venarum frontis aut arteriarum temporalium. Et hoc quidem præſidium ipſa docuiſſe videtur natura; ſiquidem exemplis confirmatum habemus, cœcos ex vulnere fronti inflicto, & hinc ſequuta larga hæmorrhagia viſum recuperaſſe. Neque alienum eſt, hirudines temporibus admovere; aut, in defectu fluxus hæmorroidalis, eaſdem ano adplicare; aut ſi ſuppreſſa fuerit narium hæmorrhagia, has intruſo ſtylo pertundere; ut cita & efficax fiat ſanguinis ventilatio.

§. IV.

Laxantium in gutta ſerena uſus.

Deinceps ut in omni oculorum valetudine, ita quoque ſerena gutta maximopere juvat, alvum eſſe fuſiorem; quo ſtagnans in capite humor ad inferiora ducatur. Eo fine adhibenda remedia non decet eſſe draſtica purgantia; ſed blanda laxantia roborantibus nupta, qua laude pollent pilulæ balſamico-cephalicæ, quarum capite de paralyſi exemplum propoſuimus. In uſum quoque trahi poſſunt pilulæ noſtræ balſamicæ, cum mercurio dulci & extracto panchymagogo Crollii combinatæ: nec contemnendi clyſteres, paulo efficaciores; quorum virtus illuſtris eſt, ſi imi ventris ſtricturæ concurrant.

§. V.

Curatio guttę ſerenæ inveteratæ.

Quando malum valde eſt inveteratum, & a lymphæ pertinaci in vaſis nervos opticos cingentibus ſtagnatione ſuſtentatur: præmiſſis iis, quæ propoſuimus, unica ſpes in validioribus diſcutientibus, iiſque potiſſimum internis eſt ſita. Quo nomine bina præſertim remedia reliquis palmam præripiunt; quorum unum eſt ſulphur antimonii pro noſtra methodo correctum; alterum cinnabaris. Confici ex his poteſt ſequens pulvillus: Recipe cinnabaris nativæ præparatæ, lapidum cancrorum, ſuccini præparati ana drachmas duas, ſalis volatilis ſuccini, cornu cervi ana grana decem. M. F. pulvis div. in 12. partes, quarum ſingulæ

gulæ

gulæ tria vel quatuor ſulphuris antimonii grana addi poſſunt. Exhibetur pulvillus talis quavis veſpera; hauritur ſequenti mane infuſum, quod ex herba meliſſæ, ſemine fœniculi & radicæ valerianæ conficitur. Interponi etiam debent laxantia; jungi victus tenuis & exſiccans, & ſubjungi balſamica. Et ſi his cedere recuſet morbus; confugiendum ad lenem ſalivationem, cujus ope nonnullos a cœcitate gravi ſanatos novi.

§. VI.

Roborãtium & diſcutiẽtium externorũ uſus. Dictis hiſce & interponenda & ſubjungenda ſunt externa diſcutientia, nervina, balſamica. Ex iis illuſtrem diſcutiendi facultatem poſſident ſternutatoria; & cumprimis ſal volatile ammoniaci ſiccum, & cum oleo ſalviæ, majoranæ, balſamoque Peruviano maritatum, naribuſque attractum, vel longe adhuc efficacius extractum ligni Quajaci reſiniforme, quod ab evaporatione decocti ex hoc ligno remanet, & a me inventum eſt. Cujus unum vel duo grana naribus ſuſcepta vehementer cum ſternutamento pituitam ex intimis capitis eliciunt. Imponi etiam oculis poteſt ſacculus ex radice valerianæ, ſemine fœniculi & floribus roſarum paratus, & aqua ſclopetaria, quam l'eau d'arquebuſade vocant, irroratus; aut iiſdem vapor ex recenſito §. ſuperiori infuſo admittit. Omnium vero vim longiſſime ſuperat balſamum vitæ noſtrum, partim temporibus inunctum, partim aliquot guttulis ſacharo exceptum & deglutitum: cujus uſu me cœcitatem inter initia non ſemel diſcuſſiſſe memini.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Cautela circa cauteria, ſetacea & ſternutatoria. PRiuſquam cauteria vel ſetacea adhibeantur; opus eſt, ut corpus tam a ſanguinis & humorum nimia mole, quam ab eorum impuritate, & primæ viæ ab omni ſaburra liberentur. Quo ſcopo præmittendæ ſunt ſanguinis miſſiones, blanda laxantia, & medicamina ſanguinem diluentia & depurantia. Eadem eſſe debet cautio in uſu ſternutatoriorum, ne ſcilicet, antequam corpus & caput juſta purgatione levatum fuit, adhibeantur, quoniam alias humorum vehementiorem ad caput affluxum cauſantur. Verum eadem, corpore rite præparato, inter morbi initia deſideratiſſimam ferunt opem.

§. II.

Ex roborantibus diſcutiente ſimul virtute præditis balſamum vitæ meum excellenti contra guttam ſerenam pollet efficacia; cumprimis ſi ea a decubitu ſeroſi humoris ad nervos opticos in ſubjectis pituitoſis ac phlegmaticis originem traxerit; quo in caſu novi balſamum illud inter initia capiti frontique cum linteis admotum omnino ſuſtuliſſe cœcitatem. Eo autem cautius utendum in corporibus ſanguine plenis, ubi ſanguinis copia & congeſtio malum induxit; tum enim temperantia potius, atque tam molem humorum imminuentia, quam ejus orgaſmum componentia ſunt proficua. *Circa balſamum vitæ.*

§. III.

Externorum quod attinet uſum; nemo non videt, eum in vera & inveterata amauroſi prorſus eſſe fruſtraneum; quoniam vi ſua ad affectum locum haud pertingunt. Quando autem vitium non in ipſo nervo optico, ſed potius in oculo, ejuſque humoribus vel aliis partibus reſidet, tum non de nihilo ſunt topica: e quibus eminent vel fotus ex decocto radicis valerianæ, cubebarum, ſeminiſque fœniculi cum aqua & vino parati, per infundibulum oculis admiſſi; vel epithemata hac ratione conficienda: Recipe radicum angelicæ, imperatoriæ, valerianæ ana uncias binas, herbæ chærefolii, arnicæ, florum ſambuci, lavendulæ, roſarum ana pugillos tres, ſeminis fœniculi, anethi ana drachmam unam cum dimidia. C. C. f. ſpecies, *Circa externa.*

decoquantur in æquali portione aquæ roſarum & ſclopetariæ, l'eau d'arquebuſade dictæ.

§. IV.

Circa curam per inediam.

Evellendæ, quæ contumax eſt, cœcitati perquam opportuna nonnunquam eſt curatio, quæ per inediam inſtituitur. Conducit ea potiſſimum in corporibus impuris, cacochymicis, ſanguineque & ſuccis abundantibus, & requirit prægreſſam clementem quidem, ſed ſatis efficacem alvi ſubductionem. Ipſa hæc curatio conſiſtit in eo, ut ægri non niſi modico panis cocti, carniſque aſſatæ cum paſſulis veſcantur; vinum omnemque cereviſiam fugiant, & decoctum ex ſarſaparilla, glycyrrhiza, paſſulis, ſemineque fœniculi bibant: cui pro corporis ratione per tres & ultra hebdomades inſiſtendum.

§. V.

Quæ puellis, infantibuſque poſt variolas, morbillos, alioſque exanthematicos morbos remanet gutta ſerena, multam ſanationis ſpem relinquit. Accedentibus enim pubertatis annis menſtruoque fluxu aut ſponte diſparet, aut mirum in modum emendatur; tumque opus eſt, congruis adminiculis menſtruum adjuvare fluxum; qua de re notabile exemplum allegavi SYST. *Tom.* 4. *P.* 1. *Cap.* 8. *p.* 192.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Gutta ſerena incipiens.

VIr triginta annorum, ſex circiter abhinc annis corpus fortiori labore & exercitio vehementer commotum, ſubitaneæ expoſuit refrigerationi. Unde dolorem quendam gravativum capitis, & accedente oculi dextri contuſione, magnam in ipſo viſus imbecillitatem, nullo externe adparente vitio, ſenſit. Variis igitur uſus eſt remediis, veſicatoriis, fonticulis, collyriis atque purgantibus; ſed ſine ullo effectu. Ante biennium accedebat ſcabies, & poſthæc ad ſiniſtrum quoque oculum tranſibat vitium; dum non modo viſio valde imbecillis eſſet, verum etiam ſcintillulæ maculæque dicto obverſarentur oculo, eidemque omnia duplicata adparerent objecta. Præterea aurium gravi tinnitu, ſtomachi magna debilitate, ructuoſis ac flatulentis moleſtiis, alvi obſtructione, doloribuſque artuum tractoriis vexabatur; vultus lividum præ ſe ferebat colorem; & vitæ genus ſedentarium, multis ingenii laboribus ac ſcriptionibus implicatum continuare non deſinebat.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Hic affectus vocari meretur gutta ſerena incipiens ac incompleta, & ſedem habet in nervo optico & cerebro: unde extrinſecus nullum adparet vitium. Natales ſuos a cacochymica ſanguinis & ſeri impuritate mutuatur: quippe frequens docet experientia, ſcorbuticos, cacochymicos atque cachecticos oculorum vitia ab interna cauſa facile incurrere, inque iis malum ab uno ad alterum tranſire oculum. Cacochymicam humorum diatheſin in præſenti ægro teſtantur ſcabies, prava digeſtio, flatulentiæ, artuum dolor, & tinnitus aurium: atque eam cum vitæ genus ſedentarium, tum corporis calefacti refrigeratio induxerunt. Hac etiam viſionis imbecillitati prima occaſio data eſt; ſiquidem inde repreſſi humores copioſius ad cerebri partem anteriorem decubuerunt, & accedente oculi dextri contuſione, ad ejus nervos inde debilitatos pertinaciter ſeceſſerunt. Fuiſſet facilius hanc affectionem adhuc recentem convenienti debellaſſe medicina; at ea jam inveterata difficilius omnino eſt negotium. Neque tamen abjiciendum ideo opinor animum, ſed eo reſpiciendum, ut ſucci reddantur temperati & benigni; ac deinceps partes nervoſæ, quæ ſunt debilitatæ, corroborentur. Primæ inten-

intentioni faciunt ſatis lignorum decocta, tincturæ antimoniales, pulveres abſorbentes & diaphoretici, purgantia ex gummatibus confecta, & vivendi recta ratio. Poſteriorem ſcopum explent emplaſtra ex oleis cephalicis, aromaticis, balſamis liquidis, & gummatibus reſinoſis, fronti & temporibus adplicata, nec non ſpiritus vini fortiter camphoratus, & cum eſſentia balſami Peruviani mixtus, & denique balſamum noſtrum vitæ. Quæ per ſatis longum tempus continuata ſi votis nondum reſponderint, nec ſucci vitales ſatis edulcorati fuerint: haud alienum erit, blandam movere ſalivationem, quæ cum cinnabarinis vel æthiope minerali perficitur commodiſſime, quandocunque hic, prius probe perpurgatis primis viis per pilulas cephalicas aut aliud conveniens purgans, ad decem grana cum drachma dimidia ſacchari & oleo Meliſſæ Turcicę guttis duabus per tres & ultra ſeptimanas mane exhibeatur & potui decoctum rad. Chinæ cum paſſulis & cinnamomo detur, ſubjuncta ſimul diæta & proba vivendi ratione. Novi hac methodo, ob gravem capitis contuſionem feliciter reſtitutos qui in periculo cœcitatis verſabantur; non tamen omiſſis externis.

OBSERVATIO II.

Gutta ſerena purpuram rubram excipiens.

Puella ſeptem annorum, debilioris naturæ & tenerrimæ corporis conſtitutionis, faciei lividæ & cachecticæ, flaveſcente ſæpius colore tinctæ, incidebat aliquando in febriculam, dorſi capitiſque dolore, & ſi corpus erigebat, vertigine ſtipatam. Tertio ab invaſione die, tota cutis punctulis aſperis & rubicundis referta cernebatur; quorum ulterior effloreſcentia remediis temperantibus, leniterque expellentibus, & temperato regimine adjuvabatur. Neque tamen minus hæ maculæ mox cum ſenſu horripilationis evaneſcebant, mox cum magno cutis ardore rurſus prorumpentes. Conquerebatur inſuper de magno capitis & oculorum, præſertim circa ſeptimum diem, exacerbato dolore; & quum poſtea ab hoc convaleſceret affectu, ſubito omni privata viſu, nihil prorſus videre valuit. In oculis externe nihil videbatur vitii; niſi quod pupilla paulo amplior & magis dilatata compareret.

EPICRISIS.

Affectus, qui poſt ſe traxit guttam ſerenam, eſt purpura; infantibus præſertim cachecticis, qui ob ventriculi imbecillitatem & bilis inertiam, ingentem ſeri impuri contrahunt copiam, admodum familiaris. Purpura enim ex ſero impuro acri in glanduloſis ductulis ſtagnante, quod febrili commotione ad habitum corporis protruditur, originem trahit: cujus ſeri copia ſi juſto major, & natura imbecillis eſt, ſeu, quod idem eſt, ſi corpus debitis motibus, illud expellendi deſtitutum fuerit; fit inde, ut partibus etiam ſolidis ſuccis vitioſis hinc inde ſtagnantibus, easque vellicantibus labes affricetur. Quare obſervamus, tuſſes diuturnas, phthiſes, febres lentas, diarrhœas, capitis dolores, hemicranias &c. illum affectum non modo comitari, ſed eidem quoque ſupervenire. Ex quo facile colligitur, delapſum in noſtro caſu ad caput, & præſertim nervos opticos ſerum guttam induxiſſe ſerenam. Cujus curatio in eo potiſſimum conſiſtit, ut corpus a colluvie ſeroſorum ac purpura infectorum ſuccorum liberetur, eorumque moles a capite derivetur. Quo ſcopo præter interna ſanguinem mundificantia, decocta diluentia, diaphoretica & laxantia, mira virtus in veſicatoriis repoſita eſt, dummodo tempeſtive adhibeantur: quæ revocando ad cutaneum corticem ſerum acre, illud capiti ſubtrahunt. Præterea, eo eſt annitendum, ut per balſamica ac temperata ſtomachica, ventriculo robur ac virtus digeſtiva reſtituatur; & ſic generoſus chylus, laudabileſque ſucci generentur.

OBSERVATIO III.

Gutta ſerena ex ſuppreſſa purpura, ſudoribus curata.

Puella novem annorum, catharralibus defluxionibus, achoribus, tumoribusque glandularum colli per totam vexata vitam, naribus aliquando præter morem ſiccis exiſtentibus, corripitur vertigine, & doloribus dorſi ac hypochondriorum tantis, ut accedente vomitu & cephalalgia, lectum petere cogeretur. Poſt aliquot dies melius paulliſper habens, libero ſe rurſus exponit aëri, qui tum erat gelidiſſimus: ſed redux, gravi vertigine, tumore vultus, febricula & purpura, mox iterum retrocedente afficitur. Haud multo poſt, gravi mentis commotione agitata, incidit in affectum epilepticum; ſub quo dentes valide commordebat, oculi rigebant hiantes, ſenſus omnes erant aboliti, & pulſus ferebatur vehemens & inæqualis. Elapſa hora ab hoc paroxyſmo ad ſe rediens, prorſus cœca erat, & inter vehementes capitis dolores, multum bilioſæ saburræ vomitu reddebat. Infuſo clyſmate, atque datis remediis antiſpaſmodicis, præcipitantibus, ac diapnoicis remittebant & vomitus & dolores capitis: ſed cœcitas eadem perſiſtebat per quatuor dies, quorum ſingulo ſupra citatus paroxyſmus epilepticus revertebatur. Quum urgerent inſuper continuæ vigiliæ, & dolores vehementer recrudeſcerent; dabantur veſperi aliquot grana pilularum de cynogloſſa: unde nox quietior ſequuta; & quum altero mane ex infuſo theiformi olei Cajaputi tantillum ſumeret, largo per totum corpus perfundebatur ſudore, & cum hoc ſubito recuperabat viſum. Sed elapſa hora, & redeunte cephalalgia, cœcitas plenaria recurrebat; & altero demum die, remittentibus cunctis doloribus & ſpaſmis, iterum redibat, cum tam felici ſucceſſu, ut ægra poſt ſedecim dies inter continuos ſudores, & viſionem & ſanitatem perfectam recuperaret.

EPICRISIS.

Quanta ſerum acre; quod ſub exanthematibus purpuraceis ad corporis peripheriam protruditur, intra corpus retentum, machinari valeat mala, præſens quoque teſtatur morbi hiſtoria. Sæpius fit, ut illud per aliquod tempus in corpore deliteſcens quieſcat, & non niſi accedente quadam occaſionali cauſa, ſuam exercere incipiat tyrannidem. Talis cauſa in noſtro caſu duplex fuit, nimirum refrigeratio, & mentis commotio: qua utraque gravis ſpaſmus nervoſo generi inductus, & hoc cutaneum corticem afficiente, humores noxii majori copia ad interiora, & caput potiſſimum compulſi fuerunt.

2.) Meretur itaque, quæ hic occurrit cœcitas vocari ſpaſmodica; eo quod a ſpaſmo externarum & infernarum partium, humores ſurſum commoti ſtrictura fortiori & cerebri membranas, unde epilepſia nata, non minus ac oculorum membranas nerveas adfecerint. Hinc factum eſt, ut, poſtquam larga acceſſerat ſudatio, inde ſerum acre evacuatum, ſpaſmi relaxati & ideo cuncta mala depulſa fuerint.

OBSERVATIO IV.

Gutta ſerena ex ſubſiſtentibus variolis.

Infans trimulus, cum vix anni quadrantem attigiſſet, variolis erat correptus; quæ non legitimam ſuppurationem paſſæ, nec rite efflorescentes, tertio poſt die rurſus evanuerunt. Abhinc vacillante ſanitate ſæpius adflixerunt catharrales moleſtiæ; & ante annuum tempus abdominis quædam acceſſit durities. Contra hanc præter alia medicamina datum fuit vomitorium, idque intra unam hebdomadem bis repetitum: unde ſpontanei vomitus, & alvi fluxus exceperunt, perque decem inhæſerunt dies.

Tum

Tum conquieſcentibus his excretionibus, abdomen quoque detumuit; ſed virium ſummus languor ſucceſſit, & non obſtante cum adpetitu, tum ſomno integro diu continuavit. Noviſſime plenaria viſus abolitio, oculis illæſis exiſtentibus, supervenit; corpus, licet ſatis muſculoſum, adeo tamen debile ac languidum eſt, ut ſi ex lecto attollatur, artus quaſi collabi videantur; ſiniſtrum brachium frequens tremor occupat; caput eſt tumidum, & loquelæ ſumma difficultas. Alvus ſatis libera, & adpetitus integer eſt, ſed nares perpetuo ſiccæ, & crebri urgent ſudores.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Adfectionum, quæ in præſenti caſu variolas ſubſiſtentes exceperunt, cauſa eſt plethora ſeroſa; ſive ſeri atque lymphæ ſpiſſæ ac impuræ magna per totum corpus abundantia; quæ pleriſque infantum familiaris eſſe ſolet. Hinc catharrales aurium, narium, oculorum, capitis &c. defluxiones in nulla ætate magis frequentes deprehendimus, quam infantili & puerili. In noſtro quidem ægrotante variolarum ſubſiſtentia primam conſequentibus malis dedit occaſionem: excrementitii enim humores, qui per hoc exanthematis genus alias excerni ſolent, puſtulis ob nativam forte generis nervoſi debilitatem non rite extruſis intra corpus retenti, inquinarunt ſeroſum & lymphaticum laticem. Unde originem traxerunt catharrales affectus, abdominis durities, & facta materiæ ſeroſæ ad cerebrum & medullam ſpinalem metaſtaſi, variarum partium reſolutiones paralyticæ, ut oculorum, linguæ, nervorumque ad brachia & pedes tendentium.

2.) Curatio tanti mali ſolis ferme internis perficienda eſt remediis, & quidem talibus, quæ viſciditatem lymphæ reſolvendi, ejuſque nimiam molem conſumendi facultate pollent. Conſultum igitur duco, ut ſequenti procedatur ratione: Purgato per pulverem Cornachini corpore, omni mane ſumatur pulvis ex cinnabaris optime præparatæ granis quinque, lapidum cancrorum granis octo, & mercurii dulcis grano dimidio confectus; quo per ſex dies uſurpato, interponatur iterum laxans; tumque per ſex rurſus dies ſumto pulvere, repetatur laxans. Sub hac cura pro potu inſerviat decoctum, quod ex radicis ſarſaparillæ unciis tribus, corticis ligni ſaſſafras drachmis tribus, ſalis tartari drachma dimidia, cum duodecim aquæ puræ libris in vaſe clauſo coctis paratur; idque etiam loco potus Theę calidum bibatur: non minus victus ſit attenuans, ut non niſi carnes aſſatæ, & panis ſimilagineus modica tamen quantitate adhibeantur. Deinceps per octo circiter dies corpus omni mane immittatur balneo, quod ex aqua ſimplici, furfuribus triticeis, & cineribus clavellatis conficitur; & poſt illud nucha, & os ſacrum linimento nervino inungatur. Interne continuetur dicti uſus decocti, & ſub epulis ad firmandum ſtomachum propinetur Elixirium ex eſſentiæ pimpinellæ albæ, gentianæ rubræ ana uncia dimidia, ſpiritus nitri dulcis drachmis duabus, & olei macis, de Cedro ac cinnamomi ana guttis ſex confectum: externe vero naribus admoveatur ſal volatile ſalis ammoniaci ſiccum, cum oleo majoranæ vero impraegnatum. Ex qua curatione non dubito, quin auſpicatus ſit conſequuturus eventus.

OBSERVATIO V.

Duodecim annorum puer, ante aliquot jam annos catharris, coryzæ, tuſſi, obnoxius, ingruente tempeſtate valde humida & aquilonia corripitur iterum catharrali febre; quam nono die acerbus capitis & oculorum dolor excipiebat, & tandem plenaria ſequebatur cœcitas. In oculis nihil adparebat vitii, *Gutta ſerena ſpuria.*

vitii, niſi quod pupilla adhuc ſe contrahebat, & puer lucem a tenebris diſtinguere poterat: ceterum vero & adpetebat bene & egerebat rite. Poſtquam igitur per integrum ſemeſtre, fruſtra uſurpatis varii generis medicaminibus, hoc affectu laboravit, & noſtræ curæ traditus fuit, nihil adhibuimus, quam pilulas noſtras balſamicas, quavis ſemel hebdomade adſumendas, & externe linteum balſamo vitæ noſtro madidum bis de die fronti & temporibus adplicari curavimus: unde favente divina gratia factum eſt ut intra paucas hebdomades omnem recuperaverit viſum.

EPICRISIS.

Præſens ſerena gutta videtur tantum eſſe ſpuria, quæ a defluxione ſeri, partes nervoſas viſui dicatas obſidente proficiſcitur. Nervus enim opticus, quatenus intra cerebrum continetur, in tali caſu ab omni fere liber eſt læſione; & adducit adhuc fluidum tenuiſſimum ad partes oculi nervoſas: quæ tamen a ſeroſa colluvie hinc inde compreſſæ, ad recipiendos ſolis omnes radios, & efformandam perfectam viſionem haud idoneæ ſunt. Et hinc obſervamus frequenter, quod infantes ac pueri nimium pituitoſi & catarrhalibus affectibus divexati, ejuſmodi imminutiones & viſus & auditus patiantur. Quo in caſu ſolemus quidem remediis anticatarrhalibus uti; ſed cum hæc in præſenti puero ſufficienter fuerint uſurpata, nihil reſtitit, quam ut roborante ac nervino remedio, quale eſt noſtrum vitæ balſamum, ſtagnantes ſucci diſcuterentur, & infirmæ roborarentur partes.

CAPUT V.

DE VISUS IMBECILLITATE EX LIPPITUDINE ET SUFFUSIONE.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Lippitudinis definitio.

INter morbos oculorum, qui ex nervoſarum partium atonia naſcuntur, præcipuos lippitudo, quam Græci ἐπιφόραν vocant, primas tenere videtur. Eſt hæc ſalſa & acris laticis cum pruritu, dolore & rubore ex oculis fluxio, cum hebetudine eorum juncta.

§. II.

Levior ſpecies, quænam ſit?

Levius hoc malum exiſtit, ſi in oculi bulbo nullum quidem comparet vitium, palpebræ tamen tument & rubent, fluxio lenteſcit inque lemas denſatur, quibus palpebræ ſubinde noctu conglutinantur, & ſic hoc ipſum diutius durat.

§. III.

Diſtinctio 1) a ſugillatione.

Differt hic affectus a ſugillatione, in qua oculi album, quandoque totum, per omnem ſui ambitum, quandoque etiam ultra hunc & iridis circulum, rubrum apparet & omnia quæ adſpiciuntur rubra videntur. Fit plerumque a cauſa externa, ut contuſione, & a ſtagnatione in minimis vaſculis ſanguinis, epiphora vero a lymphæ ſtagnantis effuſione. Differt quoque ab inflammatione oculorum, ſive ophthalmia, in qua major dolor & ardor & ingens ad lucis acceſſum exacerbatio cum febricula & metu ſuppurationis obſervatur; nec minus diſtat in eo, quod epiphora diutius duret, ophthalmia celerius diſſipetur.

2) ab ophthalmia.

§. IV.

Subjecta, quæ corripit.

Solenne hoc malum eſt infantibus & pueris, ſi caput auræ frigidæ exponunt, vel catarrhis, vel capitis tinea laborarunt.

runt, præpoſtere ea ſanata. Invadit dein maxime eos, qui tumoribus glandularum in collo, vel circa aures afficiuntur, neque prius diſcedit, quam ſublato tumore & reddito liberiori lymphæ per glandulas tranſitu. Frequens etiam lippitudinis geneſis poſt variolas & morbillos, quod in his ob æſtum & ebullitionem ſucci temperatam diatheſin exuunt, & impuram, viſcidam ac ſalſam contrahunt, quæ niſi morbo ſuperato per convenientia depurantia corrigatur, non modo lippitudinem, ſed & alios diu durantes morbos poſt ſe trahit.

§. V.

Anni tēpora quibus invadit.

Datur præterea lippitudo, quæ epidemice infeſtat, & inſuetas ac inordinatas temporum anni conſtitutiones ſequitur, maxime vernali & autumnali tempore: & atmoſphæræ, exhalationibus ſubtilis acrimoniæ refertæ vitio debetur, quo tempore etiam ex eodem fonte prodeuntes morbi, ut rheumatiſmi, gravedines, impetigines ac vitiligines, puſtulæque in cute ulceroſæ regnare ſolent. Circa ſolſtitium æſtivum ego quoque ſæpius idem malum ortum obſervavi.

§. VI.

Sedes ejuſdem anatomice demōſtratur.

Ipſa ſedes mali potiſſimum eſt in glandulis, quarum variæ ſunt in oculo. Maxima harum lacrimalis dicta in orbita ſupra angulum minorem collocata eſt, & manifeſtum primum faciente STENONE, ex ſex ſeptemve ductulis, inter palpebrarum membranas decurrentibus, & non longe a ciliis totidem diſtinctis oſculis hiantibus, ſerum lacrimale ſalſum fundit, quod a punctis lacrimalibus abſorbetur & per peculiarem ductum ad nares fertur. Dein in cantho oculi majori plures acini glanduloſi conſiſtunt, qui glandulis ſebaceis accenſentur, & ſerum lenteſcens plorant. Sub palpebris etiam deliteſcunt glandulæ, ab inventore Meibomianæ vocatæ, & a MORGAGNI in ſebacearum numerum relatæ, quæ juxta dorſum palpebræ eleganti ordine poſitæ, ad limbum hujus oſculis hiant, e quibus ſtillare videtur illa quæ in oculorum morbis palpebra conglutinat materia.

§. VII.

Unde veniat effuſio ſeri ſalſi.

Jam, quandocunque excretoria hæc glandularum, ex nerveis & fibroſis tunicis conflata organa, a ſero ſubtili acri, vel etiam ab acribus effluviis arroduntur, nerveæ glandularum membranulæ criſpantur & ſpaſmodice contrahuntur, ut ſanguinis per arteriolas advecti refluxus, ob venas conſtrictas, minus libere fieri poſſit, ſed tubuli glanduloſi a ſecedente ſub mora hac ſero, plus juſto amplientur, & hac ratione ingens fiat ſeri ſalſi lacrimalis effuſio.

§. VIII.

Unde rubor & dolor?

Ruborem & dolorem jungi, acrimoniæ humoris effluentis tribuendum, cui ſæpe tanta ſalis acris copia inſtar ammoniaci, præſertim in ſcorbuticis ineſt, ut ex drachma una ſeri in lippitudine effuſi, grana duo ſalis muriatici acerrimi, leni tantum evaporatione, obtinuerim, quod tamen ratione odoris & ſaporis multum differt a ſale illo, quod poſt urinæ exhalationem reſtat, luculento indicio, peculiarem plane & mechanicam eſſe glandularum & oculi tubulorum excretoriorum ſtructuram, ut ſerum ſalſum ſine contagio ſulphuris fœtidi, ut in urina & ſudore fit, admittat.

§. IX.

Prognoſis.

Quaſdam notas, ex quibus quid eventurum ſit colligere poſſumus, quam optime tradidit CELSUS *Libr. 6. cap. 6. Si ſimul & lacrima & tumor & craſſa pituita cœperint, ſi ea pituita lacrimæ miſta eſt, neque lacrima calida eſt, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non eſt. At ſi lacrima multa & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in uno oculo eſt; longum id ſed ſine periculo, futurum eſt. Idque lippitudinis genus minime cum dolore eſt; ſed vix ante vigeſimum diem tollitur, nonnunquam per duos menſes durat, quandoque brevius finitur.*

tur. Tumor magnus ſi ſine dolore eſt, & ſiccus, ſine ullo periculo eſt: ſi ſiccus quidem, ſed cum dolore eſt, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo caſu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejuſdem exulcerationis timor in palpebris pupilliſve eſt; ubi, ſuper magnum dolorem, lacrimæ ſalſæ calidæque eunt; aut etiam ſi, tumore jam finito, diu lacrima cum pituita profluit. Pejus etiamnum eſt, ubi pituita pallida aut livida eſt, lacrima calida aut multa profluit, caput calet, a temporibus ad oculos dolor pervenit, nocturna vigilia urget. Eſt etiam genus aridæ lippitudinis, quod χηροφταλμιν *Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, ſed rubent tantum & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves ſunt, & palpebræ citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhæreſcunt, quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior eſt.*

§. X.

Suffuſionis ſigna.

Ad eas, quæ viſum lædunt, affectionum ſpecies, referri quoque debet ſuffuſio, quæ vulgo pro cataracta incipiente vel ſpuria habetur. Hac qui laborant de ſimulacris vagarum rerum, de nigris punctis, muſcis oculis obverſantibus, vel, quod pejus eſt, de nebula, de aranearum telis, de teneriori rete, quibus oculi tecti ſunt, conqueruntur.

§. XI.

Geneſis.

Fit hoc vitium, ubi aqueus pellucidus humor ab admixtis corpuſculis & moleculis opacis, propter nimis dilatata vaſculorum adducentium oſcula, pelluciditatem ex parte amittit, atque variæ & obſcuræ, præſertim in chartis & parietibus candidis viſui imagines ſiſtuntur, adeo ut quo major ſit hujus humoris opacitas, eo major objectorum obſcuratio.

§. XII.

Oculi ſtructura anatomico experimentis probatur

Ut horum vitiorum ratio & natura eo liquidius appareat, repetendum ex phyſiologicis eſt, tres in oculo humores numerari, aqueum, vitreum & cryſtallinum. Aqueus dicitur, qui utramque oculi cameram, tam anteriorem, quæ inter corneam & uveam, quam poſteriorem inter uveam & lentem cryſtallinam, replet, quantitate eſt exiguus, ſed admodum fluidus: hic ſubjecto blando igne ſine ſpuma leniter exhalat, relictis valde exiguis & pellucidis moleculis ſalſis. Vitreus aqueo denſior eſt, poſteriorem oculi partem retinæ ubique contiguus occupat: hic mole longe major priori cochleari argenteo inditus, ſuppoſita candelæ flamma, protinus in aquam limpidam liquatur, & totus ſine ebullitione in halitus ſolvitur, relicta identidem maſſa ſpiſſa, exigua valde, ſalſi ſaporis. Prunis ardentibus injectus hic humor non ut aliæ ex animantibus partes fœtidum exhalat odorem. Cryſtallinus reliquis ſolidior, eodem modo tractatus in liquamen non convertitur, & igni injectus flammam concipit & graveolentem ſpargit odorem. Deinde vitreus & aqueus nec a rectificatiſſimo vini ſpiritu neque a ſpiritu vitrioli mutatur aut coagulatur; cryſtallinus vero inde turbidus fit, & pelluciditatem amittit.

§. XIII.

Conſectaria experimentorum.

Ex his curioſis a me inſtitutis experimentis clare apparet, vitreum & aqueum parum inter ſe ratione indolis & mixtionis differre; cryſtallinum autem, qui exſiccatus in meras lamellas diſcindi poteſt, ex partibus longe ſolidioribus & ſalino quoque ſulphureis eſſe conflatum; aliam quoque eſſe originem humoris aquei & vitrei, quam cryſtallini. Ille enim ex tenuiſſimis arteriolarum & vaſculorum lymphaticorum oſculis in uvea & choroidea tunica gignitur, vitreus vero ex tenerrima lympha, quam vehunt vaſcula arachnoidea, venit ac nutritur: Cryſtallinus in ipſo utero producitur, ſuum augmentum & conſervationem a vaſculis in tenuiſſima arachnoidea & propria membranula exiſtentibus & tenuiſſimam lympham plorantibus nanciſcitur. Neque dubium videtur, quin

puriſ-

puriſſima, quæ nutrit oculos eorumque humores, lympha circulari motu per adducentia & abducentia vaſa feratur.

§. XIV.

Ratio exponitur, quomodo humores peccantes ſuffuſionis cauſa ſunt.

Hiſce cognitis liquet, originem ſuffuſionis in lymphæ ocularis vitio poſitam eſſe. Nam quum hic humor valde diaphanus, puriſſimæ & homogeneæ naturæ eſſe debeat, adeo ut cum liquido tenuiſſimo, quod nervi vehunt, pene ſimilem naturam habere videatur, qualis non modo nutriendis oculorum humoribus, ſed & eorum membranis roborandis inſerviat, fit omnino, ut, quando ipſe per morboſam diatheſin, craſſus, impurus ab heterogeneis & opacis terreſtribus particulis redditus per oſcula vaſorum admodum dilatata & diducta ad interiora oculi transfertur, humores turbidi evadant & naturalem pelluciditatem ſuam amittant.

§. XV.

Subjecta.

Ex hiſce jam facile colligere licet, quare omnes illi, qui ob lymphæ ſpirituoſæ ſubtilis in ſanguine defectum, imbecillarum virium ſunt, ut ſenes, vel diuturno morbo afflicti, aut qui nimium ſanguinis profuderunt, vel diuturna mœſtitia, anxiis curis, aſſiduis vigiliis macerantur, vel etiam intempeſtiva & nimia venere uſi ſunt, tam promte & facile in ſuffuſionem & viſus hebetudinem atque caliginem incidant. Neque minus hypochrondriacos vitæ addictos ſedentariæ, qui pigra alvo atque ventriculi inflatione laborant, item cachecticos, quorum corpus multis impuris ſuccis abundat, maxime, quando purgantis, ſudoriferi aut balnei calidi improvide admiſſi vehementia humores in motum acti ad caput pelluntur, hiſce vitiis ſubjectos fuiſſe non ſemel ſed frequentius obſervavimus. Atque etiam, ſi plethora nimium urget, in iis, qui conſuetas ſanguinis miſſiones per ſcarificationē, per ſectionem venæ neglexerunt, vel qui ſolennes & criticas ſalutares per uterum, per anum fluxiones, non amplius, aut deficientes experiuntur, ejuſmodi oculorum, de quibus nunc agimus, vitia crebrius obſervantur: nam ex nimia ſanguinis & humorum abundantia protinus eorum ſpiſſitudo atque impuritas ſuboriri incipit, quatenus, ob tardiorem progreſſum, nec ſatis fluidi redduntur, neque ab heterogeneis & excrementitiis partibus depurantur.

§. XVI.

Habet periodos.

Memoratu præterea dignum eſt, hanc viſus imminuti ſpeciem, qua omnia per nebulam cernuntur, ſtatas ſuas habere periodos, ita ut pluries obſervare licuerit, certis tantum temporibus illam infeſtaſſe, poſtea vero ſponte remiſiſſe, atque ex toto commodis remediis fuiſſe ſublatam. TIMÆUS a GULDENKLEE *Lib.* 1. *cap.* 27. caſum communicat matronæ, gravi febre ſemitertiana laborantis, quæ ingraveſcente paroxyſmo de oculorum caligine & obverſantibus ante oculos corpuſculis conquerebatur, remittente vero febre ceſſaſſe hęc omnia, & illa ipſa retrocedente, tanquam ſymptoma iterum acceſſiſſe memorat. Nos recordamur quoque, maculas & alia quæ viſui objiciuntur, creſcente luna incrementum, decreſcente vero decrementum cepiſſe, & menſe Martio potiſſimum hoc malum infeſtaſſe. Ex quibus ſignis ſimul dignoſcitur differentia, qua ſuffuſio maxime ſeſe diſtinguit a cataracta vera. Hæc enim non tam facile ratione temporis aut magnitudinis variat, ſed pertinacius inſiſtit, & fit præcipue, quando irregulares opacæ atomi congrediuntur & tunicam quaſi ſolidam conſtituunt; aut ut rectius quidem cum recentioribus exiſtimatur, ſi tunica cryſtalloides primum denſa fit & opaca, poſtea vero totum corpus cryſtallinum multis lamellis per naturam ſuam inſtructum, aridum, exſuccum & opacum evadit.

Differt a cataracta.

§. XVII.

Prognoſis.

Oculorum vitia id habent cum morbis nervorum commune, ut, quo diutius inhæreſcant, eo difficiliorem ſanationem recipiant, & leviſſimis ex cauſis revertantur, interdum quoque

in

in graviorem morbum tranſmutentur, idque non ſine ratione: nam ſolidorum textura, ſtructura & robur longo tempore ita invertitur & deſtruitur, ut tardo admodum modo ac gradu curatio contingat. Atque hoc eſt, quod vulgo conſuetudinem & habitum habere dicitur.

CURATIO CUM CAUTELIS.

§. I.

Interna remedia externis anteponenda, adjuncta diæta.

RECta lippitudinem ſanandi ratio, utique potiſſimum in edulcoratione ſeri ſalſi ejuſdemque derivatione ab oculo ad alia loca & in glandularum nimis remiſſarum robore reſtituendo, conſiſtet. Nos quidem pro certo affirmamus, incipiens malum ſolo potu copioſo infuſi Theiformis, ex herba Veronicæ & ſemine fœniculi, ad aliquot libras, cum regimine diaphoretico per aliquot dies ſumti, brevi & expedita curatione fuiſſe expugnatum. E contrario, certum pariter, illud difficulter admodum ſanationem recipere, ſi a diatheſi humorum ſcorbutica invaleſcente fuerit enatum, nec cedere, niſi accedat prudenter inſtituta cura lactis, vel vaccini, cum aqua Selterana nupti, vel etiam ſeri lactis dulcis noſtra methodo parati, nec non fontis medicati mineralis & martialis, interpoſitis idoneis laxantibus & diaphoretico-temperantibus pulveribus. Fruſtra enim omnis medicatio per alia remediorum genera, præſertim externa, tentatur, niſi interna hæc prius fuerint uſurpata. Opus tamen etiam eſt, ut exacta victus & vitæ ratio accedat, vitando ſalſa, acida & acria, nec non frigus, & abſtinendo a vino & ſpirituoſis, immo cereviſiæ potu, & ſumto ordinarii potus loco decocto ex raſura cornu cervi, radice ſcorzoneræ & ſemine fœniculi, uſurpatis ſimul crebrius veſperi ante decubitum pediluviis ex aqua dulci.

§. II.

Uſus externorũ.

Externa, ut in aliis oculorum paſſionibus, ſic & in hoc vitio circumſpecte adhibenda. Hæc inter tamen non ſine fructu frequentius uſus ſum unguento, ex butyro inſulſo, ſaccharo Saturni & vitriolo albo debita proportione compoſito, quod ad magnitudinem piſi cantho oculi majori inditum, efficaciter, ſi prius internis rite fuerit proſpectum, huic malo medetur, diſcutiente ſimulque roborante qua gaudet virtute. Serio itaque monendi ſunt ii, qui perperam omnino & ophthalmiam & epiphoram nimis refrigerantibus, adſtringentibus vel acribus collyriis & unguentis excipere ſolent, quibus rebus, præſertim ubi rubor & dolor oculum tenet, vix quidquam datur pernicioſius. His enim oculi tabem, corrugationem, ſuffuſionem, nec non epiphoram chronicam, rubentem, ſiccam & aſperam fuiſſe inductam, quin palpebrarum exulcerationem concitatam experientia abunde ſatis docet. Si etiam ſicca plane epiphora exiſtit, abſtinendum ab externis exſiccantibus, multo magis acribus, & oculus potius cataplaſmate ex mica panis triticei, lacte & croco tepide fovendus eſt.

§. III.

Uſus ſetaceorũ, fonticulorum & veſicator.

Quid ſetaceis, fonticulis & veſicatoriis tribuendum, in pertinacibus ejuſmodi oculorum vitiis mitigandis, loquuntur obſervationes Medicorum & encomia de iis paſſim. Nos tamen moleſtis his & incertæ efficaciæ auxiliis medentes melius poſſe ſuperſedere cenſemus, ſi tantummodo ex inventione mea veſicatorium ex uncia una Emplaſtri de meliloto & pulveris cantharidum drachma una paratum, groſſi magnitudine, nuchæ applicent, idque quotidie recens imponendo, exeſam leniter cutem & apertam per aliquot menſes jubeant. Tum enim mira ſeri impuri effluit copia, & non tantum hi, ſed alii etiam capitis morbi, exinde levantur egregie.

§. IV.

§. IV.

Suffuſionis curatio per V. S. & leniter evacuãtia.

In ſuffuſione ſic dicta ſpuria curanda, quum ipſa ab impuris ac craſſioribus in oculorum humores, propter auctum ſanguinis & humorum verſus ſuperiora impetum, delatis moleculis proveniat, multum omnino auxilii ſitum eſt in venæ ſectione vel cucurbitulis nuchæ applicatis, hac tamen obſervata cautela, ut, ſi fluxus hæmorrhoidalis aut menſium irregularis vel ſuppreſſus huic malo cauſam præbet, ſanguis in pede mittatur, vel prius in ſuperioribus & dein in inferioribus locis vena tundatur; ceterum vero ſemper ſanguinem in loco propinquiori detrahere e re erit. Poſthæc haud minoris uſus ſunt leniter ex rhabarbaro & foliis ſennæ evacuantia, aut noſtra vel alia methodo confectæ pilulæ balſamicæ. Nobis in memoria ſunt exempla, ubi ejuſmodi viſus obfuſcationes per intervalla remittentes & redeuntes cum adſpectu humorum in oculo turbidorum divina adjuvante gratia feliciter expugnavimus. Quodſi enim humorum incurſus ac impetus a capite & oculis ad alia loca divertitur, & humores craſſi, impuri per convenientia remedia educuntur, fit omnino, ut per abducentia vaſcula, quæ HOVIUS nervoſo-lymphatica vocat, impuri ſucci abſorbeantur & per adducentia puri advehantur, atque hac ratione priſtina humoribus claritas reddatur.

§. V.

Per analeptica.

At vero ut ſupra dictum eſt, ingenti virium jacturæ, vel defectui laudabilis lymphæ ad humores oculorum nutriendos neceſſariæ, origo plerumque hujus mali debetur. In ejuſmodi vero caſu analeptica & conveniens victus ratio, fugiendo omnia, quæ pravos & ſpiſſos ingignunt ſuccos, plus valent & præſtant, quam ingens collyriorum vel aliorum medicamentorum apparatus.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Viſus imminutio per lippitudinem cum paralyticis & soporoſis affectibus complicata.

Vir quidam ſeptuagenarius, robuſtæ & nunquam non ſanæ conſtitutionis, media hyeme dum mane e lecto ſurgit, de inſolita virium proſtratione conqueritur; quam ſenſuum abolitio, ambulandi impotentia, & continuus mox exceperunt ſopor. Vocatus medicus impoſitis brachio veſicatoriis, & ordinatis externis ſpiritibus ac linimentis effecit quidem, ut diſcuſſo ſopore æger haberet melius, præſertim, quum ſubinde vena in pede tunderetur, & fonticulus brachio infligeretur. Verum enim vero, graves adhuc morbi ſuperſunt reliquiæ, quarum hæ potiſſimæ obſervantur: Viſus tam imbecillis eſt, ut litteras cognoſcere nequeat; oculi perpetuas fundunt lacrymas, & dexter imprimis noctu adeo conglutinatur, ut mane vix aperiri queat. Præterea dextrum brachium ſpuria paralyſi reſolutum; ſiquidem manu nec arripere, nec tenere quid valet.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Nullæ equidem manifeſtæ hoc in caſu occurrere videntur cauſæ, quæ recenſita mala generare potuiſſent: at qui ad ætatem ægrotantis, & tempus, quo ægrotare cœpit, reſpexerit, illius morbi ſufficientem inveniet rationem. Senes enim licet illibata gaudeant ſanitate, per naturæ tamen neceſſitatem corpus debile tandem nanciſcuntur, indeque notabilem ad morbos acquirunt proclivitatem. Cui cum accedat aeris frigida & hyemalis conſtitutio, quæ morbis paralyticis ac ſoporoſis præ aliis favet; ex facili poteſt fieri, ut ejuſmodi affectibus præter ſpem & opinionem corripiantur. Quo magis autem his in ſubjectis cauſæ morborum

ſunt

ſunt intrinſecæ ac veluti naturales, eo difficilior eſt curatio. Validiora enim & generoſa cuncta exulare oportet remedia; & non niſi ea conducunt, quæ roborante ac nervina virtute debilitatis ſuccurrunt partibus. In præſenti ergo caſu præter blanda laxantia, & Elixir nervinum, præſcripſi balſamum vitæ meum, idque & externo, nucham & tempora inungendi, & interno uſui, mane aliquot guttas ex infuſo meliſſæ capiendi, commendavi; atque hoc præſtantiſſimo remedio per menſem & ultra uſurpato, adfectus hic evanuit, & vires egregias ſenex recipere cœpit.

OBSERVATIO II.

Viſus obnubilatio periodica.

Sereniſſimus princeps, annorum ſexaginta, robuſti & bene valentis corporis, per viginti & ultra annos, menſe Junii, ſingulis fere annis, gravi & acri oculorum fluxione cum rubore, dolore & viſus obnubilatione ad ſex interdum ſeptimanas moleſte perſeverante torquebatur. Poſtea ſponte ceſſavit malum. Ad avertendam hanc moleſtiſſimam paſſionem claros & peritos conſuluit medicos, qui multiplici medicatione uſi ſunt, quæ in ſanguinis detractione per venæ ſectionem in brachio, in fronte, per hirudinum applicationem circa aures, & ſcarificatione in nucha & dorſo conſiſtebat. Appoſita quoque ſunt veſicatoria & ſetacea nuchæ, ſed omnia irrito plane effectu. Nam appropinquante ſolſtitio æſtivo protinus malum celerrime oculos occupabat. Narravit mihi ſereniſſimus hunc caſum, eodemque malo denuo affectus conſilium a me petiit. Quæſivi ex eo, an nunquam uſus fuerit pediluviis; id quod vero factum eſſe negabat, præſertim quum non perſpicere poſſit, quomodo læſis oculis ſuccurrere valeant. Ego vero in multis & permagnis oculorum vitiis mirabilem me adnotaſſe eorum effectum affirmavi, & ut eorum uſum admitteret maximopere ſuaſi. Annuebat conſilio, & poſtquam modum præparandi & applicandi illum, qui ab ejus ſervitio erat, edocui, bis de die mane & ante cubitum illis uſus, intra trium dierum intervallum tam præſens & efficax levamen expertus eſt, ut oculis claritas, mox evaneſcentibus dictis incommodis, reſtituta fuerit. Quem auſpicatiſſimum effectum mihi nunciavit lætiſſimus.

EPICRISIS.

Ad illuſtrationem hujus caſus adhuc pertinet, Perſonam hancce Sereniſſimam mane a multis retro annis nudis pedibus, nec tecto ſatis abdomine per aliquot horas ſub dio ambulaſſe; idque maxime æſtivo tempore. Ex quo jam facile rationem adparere exiſtimo, quare hic affectus quam maxime circa tempus ſolſtitiale afflixit, ſub quo ingens æſtus auctiori inteſtina agitatione humoribus particulas ſalino-ſulphureas acres ingignit, quarum exitus per infimas & extremas partes frigore præcluſus ejuſmodi metaſtaſin ab exterioribus conſtrictis ad caput & oculos, jam ad receptivitatem promte diſpoſitos, producit. Cum vero pediluvia opportune adhibita inſignem tranſpirationem, quin etiam interdum ſudorem movendi vi polleant, ex eo jam utiliſſimus eorum effectus patet luculentiſſime. Cordatum itaque meum fuit conſilium, ut inpoſterum Sereniſſ. a prava illa conſuetudine ſe retraheret, & matutinum frigus æſtivo tempore quam ſollicite caveret. Quo effectum eſt, ut ſequenti anno ab hoc malo plane liber evaderet.

OBSERVATIO III.

Epiphora tumore glandularũ in collo ſuſtentata.

Puer annorum decem, ſucci plenus, præcocis ingenii, ſub primis ſtatim ætatis annis varia in capite exanthemata patiebatur; ſiquidem & cruſta lactea & poſtea tinea capitis illud occupabant, diuque affligebant. Sequebatur dein tam acerba cum dolore ex oculis

oculis fluxio eorumque noctu conglutinatio, ut lucem adſpicere propter doloris augmentum non valuerit, quare in loco tenebricoſo ſemper ſe continere tenebatur. Tanta erat hujus affectus contumacia, ut nullis a celeberrimis etiam Medicis præſcriptis internis & externis remediis cederet, bonæ indolis puerum per integrum annum & ultra affligens. Quum parentes optimi etiam meam requirerent opem, curatiori inſtituto examine, glandulas colli tumentes deprehendi, & crebris ventris torminibus cum alvo adſtrictiori puerum tentari, ipſumque ab ineunte ætate dulcibus delectatum audivi. Hiſce cognitis, quæ ſequuntur, remedia præſcripſi. Primo ad alvum laxiorem reddendam rhabarbarinas paſſulas bis in hebdomade ante prandium ſumendas ſuaſi. Loco cereviſiæ decoctum radicis chinæ & altheę, cichorei, glycyrrhizæ ex aqua bibendum præcepi, interpoſito pulverum abſorbentium cum pauxillo cinnabaris uſu. Ad diſcutiendos glandularum tumores emplaſtrum manus Dei, quod deſcribitur in pharmacopœa Domini Charras, cum unguento dialtheæ permixtum applicatum fuit. Ultimum denique & præſtantiſſimum remedium præbuit temperatum noſtrum emplaſtrum veſicatorium, quod nuchæ applicatum, ſine ullo dolore vitioſum ſerum in magna copia eliciendo, intra menſis ſpatium tam exoptatum præſtitit effectum, ut ex toto hic pertinax affectus, oculis claris redditis, ſuperatus fuerit.

EPICRISIS.

Retulit mihi pater, Vir litteratus, temperamenti pure ſanguinei, ſeſe in pueritia iisdem capitis vitiis & oculorum paſſionibus diu fuiſſe obnoxium, quæ, fruſtra omni curatione adhibita, ſuperveniente demum narium hæmorrhagia ceſſaſſent. Ex ſuccorum in infantibus & pueris abundantia, præſertim ſi nimium voraces ſunt & fructibus veſcuntur multifariis, ejuſmodi capitis & oculorum vitia progigni, experientia ſatis confirmat. Sed fruſtra omnis generis remedia, inprimis externa adhibentur, niſi temperantia in victu tenui, potuſque præcipue dilutus & alvi laxitas accedat, qua tumores glandularum in collo, qui fovent & ſuſtinent ob vitium ſtagnantis lymphæ oculorum paſſiones, commode reſolvuntur. Ex omnibus vero optime proficiunt, quæ vitioſam lympham a parte affecta ad alia loca derivant & evehunt. Quem in finem uſi ſumus emplaſtro noſtro veſicatorio frequentiſſime & feliciſſime. Interim, ſine ullis externis immediate oculis applicatis, quæ, niſi cautiſſime adhibeantur, nocent, feroces oculorum adfectus ſanari poſſe, hac curandi methodo edocemur.

OBSERVATIO IV.

Lippitudo per malum vitæ regimen in plenariā viſus privationem terminata.

Sereniſſimus Princeps annum agens quinquageſimum, ſanguineo-cholericæ conſtitutionis, naturæ alias bene valentis & robuſtæ, immoderatiori vini potui & cereviſiæ valde ſaturatę ac ſpirituoſiori per omnem vitam adſuetus, multis jam annis circa æquinoctia fluxum cum euphoria hæmorrhoidalem expertus eſt. Evenit aliquando, ut per frigoris vehementiam ſubito hic fluxus ſubſtiterit. Sequebantur mox cum ventris dorſique doloribus & hemicrania & cardialgiæ, quibus acris ad oculos fluxio ſuperveniebat. Per venæſectionem in pede remittebant quidem hæc mala, ſed remanſit dolorifica cum rubore in oculis fluxio, quum Sereniſſimus pocula in ſeram uſque noctem protrahere & mane ſub tempeſtate aeris humida & frigida venationibus indulgere, quam immutato vitæ regimine conſueto oculos a frigore defendere mallet. Hinc vero proh! dolor factum eſt, ut, malo ſubinde aucto, oculi naturalem ſuam conſtitutionem, colorem, figuram, magnitudinemque & claritatem indies magis magiſq; amiſerint, inſequen-

ſequente poſtea plenaria viſus privatione. Cui removendæ a celeberrimis undique Medicis & artificibus remedia, ſed fruſtra, hactenus ſunt requiſita.

EPICRISIS.

Graves & chronicas omnis generis paſſiones ſolis medicamentis ſine convenienti vitæ victuſque ratione ſanari non poſſe, abunde non experientia ſolum confirmat, ſed & conſtans antiquiſſimorum Medicorum, inque primis Galeni, adſertio fuit. Si quis enim a quibus originem morbus traxit, ea fugere recuſat, quo modo valere is poſſit equidem non video. Quum vero non laudabilis, principum maxime, ea ſit conſuetudo, ut præcepta diætetica vel rarius, vel prorſus non admittant, ſed medicamentis jucunde tractari velint: non mirum eſt, ſæpius morbos eorum, facilioris alias & promtioris ſanationis, ſanari non poſſe. In tali, qualis noſter eſt, longo & difficili admodum affectu levibus diæteticis quam pharmaceuticis remediis uti ſolitus ſum. Jubeo, ut a vino, cereviſia craſſiori, a carnibus, ovis, placentis, acribus, ſalſis & acidis ægrotantes abſtineant; e contrario vero aquam frigidam, quin etiam calidum herbæ appropriatæ infuſum ex aqua, magna in copia pro potu ſumant, & alvum inprimis laxiorem leniſſimis laxantibus ſervent.

OBSERVATIO V.

Viſus hebetudo ex lippitudine ab incongrua diæta orta.

Vir generoſus, quinquaginta & aliquot annorum, temperamenti ſanguineo phlegmatici, vitæ aulicæ jam per plures annos innutritus, inordinatum habebat vitæ genus: ſiquidem crebro exceſſum committebat in potu vini dulcis, fructibuſque horæis nimium delectabatur; in venatione quondam autumnali caput ventis fortiter ſpirantibus inopportune expoſuit. Poſtero die de capitis dolore preſſorio conquerebatur, quem fluxio in oculis acris adſpectu lucis ſemper increſcens cum rubore & dolore ſequebatur. Quod malum, neglecta victus ratione, idoneiſque mediis contemtis, in dies majora cepit incrementa; & quia ſimul rei venereæ deditus erat, nec a vini potu liberaliori abſtinebat, tam grave factum eſt, ut in utroque oculo pene viſum amiſerit. Multos ideo conſuluit Medicos, & variis, quæ hinc inde commendabantur, collyriis, ſed inani plane effectu utebatur. Ranam per medium diſciſſam interiori oculi parti ſuperimponebat, quod crebro uſu ab aliis comprobatum ipſique commendatum nihil proficiebat. Per annum & dimidium hoc moleſto affectus malo petiit a me quoque opem. Ego proſpexi primo loco diæteticis remediis, &, ne potui aſſumeret cereviſiam vel vinum, ſed aquam frigidam, ſuaſi. Deinde pediluviis valde temperatis frequentius ex meo conſilio uſus eſt paulo longiori in iis mora. Tum interdictis omnibus externis ſimplex tantum & vulgare ut in uſum vocet, remedium commendavi, ut videlicet ſaliva ſua jejunus, antequam ſurgat & poſtea quoque oculos illinat frequentius. Quibus ſimplicibus cum diu uſus fuerit, accidit, ut, diſcuſſa prorſus vitiata materia, viſus clarus cum naturali oculorum conſtitutione reſtitueretur.

EPICRISIS.

Sicuti nullæ fere partes corporis tam variis vitiis morbiſque ſubjectæ ſunt, quam ipſi oculi; ita etiam vix ullæ partes ab improvida externorum, quæ collyria vocantur, applicatione gravius patiuntur damnum, quam illi ipſi; ſiquidem inde graviter exacerbantur, & in deterius plane mutantur. Cautiſſime itaque quod in ejuſmodi affectibus, externis, alias maximopere laudatis, utantur Medici, tanquam monitum ſumme neceſſarium experientia ſat edoctus ſcribo. In præſenti morbo mirabilem ſane ſaliva ægri jejuna

juna oculis inuncta præſtitit effectum, quod remedium vulgo etiam non ignotum. Nam ſubtili ſuo ſale alcalino volatili, quo refertus eſt penetrans hic humor, inſignem diſcutiendi ſpiſſeſcentes humores facultatem habet, hinc non ſine inſigni fructu in phligtenibus atque tuberculis cutim defœdantibus adhibetur. Ex quibus apparere cuilibet poteſt, gravia oculorum vitia ſimplicibus & promtis remediis ſubinde rectius removeri poſſe, quam compoſitis & arte pharmaceutica vel chymica laborioſe compoſitis. De utilitate aquæ frigidæ in hiſce morbis egregie commentatur CELSUS *Lib.* I. *cap.* 5. *Neque vero his ſolis, quos capitis imbecillitas torquet, uſus aquæ frigidæ prodeſt; ſed iis etiam, quos aſſiduæ lippitudines, gravedines, deſtillationes, tonſillæque male habent. His autem non caput tantum quotidie perfundendum; ſed os quoque multa frigida aqua fovendum eſt; præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium eſt, eo utendum eſt, ubi gravius cœlum Auſtri reddiderunt.*

OBSERVATIO VI.

Viſus caligo a malo hypochondriaco.

Vir Generoſus, qui jam ſexageſimum attigit annum, officio admotus principis, quod multum curæ, ſollicitudinis ac laboris in mente, neque minus ingentem per varia itinera fatigationem cum multa actorum lectione ad multam noctem producta requirebat, jam ab aliquot annis pathematibus hypochondriacis, frequentibus cardialgiis cum vertigine, hemicrania, alvique ſtipatione junctis obnoxius, fonte ſoterio Pyrmontenſe cum inſigni fructu, aliquoties uſus eſt. Nunc ante annum & ultra de viſus hebetudine & dolore interni oculi preſſorio neque minus de moleſta circa præcordia ſenſatione, vulgo Ubelkeit, circa veſperam maxime, conquerebatur. Variabant hic ſecundæ adverſæque res. Mox enim hoc vitium evanuit, mox recruduit; ſed ante anni dimidium in dies increvit, adeo ut nulla fere ejuſdem fuerit remiſſio, dolore ſimul tum caput perpetuo affligente, qui tamen poſt ſomnum ex parte ſiluit. Præterea moleſtus circa præcordia ſenſus cum virium defectione & dolore artuum tenſivo genua & pedes præſertim torquente frequenter quum virum generoſum afficiebat, a me petiit conſilium. Ego fontem Egranum cum convenienti vitæ victuſque regimine per III. hebdomades bibendum, & ſingulis diebus circa decubitum pedes ad genua uſque in balneum tepidum immergendos ſuaſi. In prandio Elixirio Viſcerale temperate balſamico Vir Generoſus uſus loco cereviſiæ aquam Selteranam potui ſumſit. Dein emplaſtrum noſtrum temperatum veſicatorium ſine incommodo per menſem & ultra nuchæ impoſitum magnam ſeri impuri copiam extraxit. Quæ cura tantæ fuit efficaciæ, ut oculis bene habentibus & legere & ſcribere optime potuerit haud de ullo amplius incommodo conqueſtus. Verum ſcena non multo poſt fuit mutata. Nam ex improviſo quodam caſu, qui ejus animum ingenti perculit mœrore, protinus cuncta priora mala, ingens ſcilicet oculorum caligo cum dolore premente, dolor cardialgicus & artuum tenſivus cum magna virium jactura revertebantur, quibuſcum etiam uſque eo conflictatur, & conſilia ſibi expetit.

EPICRISIS.

Sicut complures capitis affectiones, ut vertigo, aurium tinnitus & difficultas, cephalalgia, hemicrania, ubi ſuas ſervant periodos, ex vitio ſtomachi & primarum viarum ſæpius originem ſuam trahunt; ita & oculorum ſtatis temporibus recurrentes morbos, obnubilationes, caligines, viſus hebetudines, fluxiones, ex colluvie humorum in hypochondriacis provenire non modo præſens caſus docet, ſed & crebriori obſervatum habemus experientia. Geneſis horum affectuum ita

proce-

procedit. A colluvie vitioſorum humorum in tunicis ventriculi nervoſis ſpaſticæ fiunt ſtricturæ, per quas, quum liber ſanguinis per venas compreſſas tranſitus intercipitur, major ejuſdem redditur adpulſus ad caput ejuſque partes, ubi in vaſis minimis ſtagnans ejuſmodi moleſtias producit. Neque vero oculi ab ejuſmodi fortiori appulſu & congeſtione ſunt immunes, quum tunicæ eorum omnes tenuiſſimis vaſculis lymphaticis & ſanguiferis ſunt refertæ, in quibus facile humorum circuitus poteſt turbari. Ex quo fundamento nunc ex facili tam fauſtæ acidularum aliorumque remediorum operationis reddenda erit ratio. Ex hoc igitur caſu id maxime diſcere poſſunt artis noſtræ tyrones, quanta vis & vehementia inſit animi perturbationibus, adeo ut etiam morbos jam quieſcentes, imo ſublatos, ſine ullis aliis cauſis accedentibus repente revocare poſſint. Denique cautionem quoque exinde depromere poſſunt, qui per fontium ſalutarium virtutem convaluere, ut præter meliorem vivendi rationem, tranquillam quoque & ab affectibus immunem, mentem, quantum licet, cuſtodiant.

OBSERVATIO VII.

Viſus imminutio oculi dextri ex ſuffuſione.

Vir annorum quadraginta duorum, robuſtæ ac plethoricæ corporis conſtitutionis, a primis jam annis lauto victu & largiori vini potu, nunquam autem venæſectione uſus, nullum per omnem vitam graviorem morbum, niſi crebras in juventute ſanguinis e naribus fluxiones expertus eſt, quæ dein ceſſantes haud redierunt prius, quam ſuperiori anno magno cum impetu. Haud ita pridem longo itinere per concitatiorem equitationem confecto, ad convivium invitatus, & binis diebus vino Hungarico obrutus breviter poſt truculentis vexatur doloribus colicis gravi diarrhœa ſtipatis, inter quam ſtrias quaſdam depoſuit cruentas, quas pro intempeſtivis hæmorrhoidum excretionibus habere nulli dubitamus. Præterea venationibus nimium deditus Vir generoſus die æque ac nocte ut totum corpus, ita oculos maxime aeris expoſuit injuriis; hinc ſubito ante tres abhinc anni quadrantes hebetudinem viſus ſenſit oculi dextri, qua aciem ejuſdem ita debilitatam conquerebatur, ut omnia quaſi per nebulam videret, nec ab homine hominem, licet minori diſtantia remotum, rite poſſet diſtinguere, altero ceterum oculo illæſo exiſtente.

EPICRISIS.

Sanguinis nimiæ abundantiæ & tenacitati primam hujus mali originem deberi, nemo non videt. Omiſſa enim tam per naturales vias, quam per artem ſanguinis detractione, facile ejuſdem ab infernis partibus ad ſuperiores fieri potuit metaſtaſis; præſertim quum, collectis in primis viis per inordinatam diætam cruditatibus, ventriculi vires debilitatæ & humores ſpiſſiores cum flatibus generati ſunt. Sanguis itaque verſus caput adpulſus, & circa oculum præcipue dextrum congeſtus ob tardiorem ibi per minima vaſcula progreſſum ſtagnavit; unde denegato tenuiſſimi ſucci nutritii ulteriori affluxu humores oculi craſſi turbidique redditi videndi claritatem imminutam produxerunt. In inſtituenda igitur cura eo reſpeximus, ut debita ventriculo vis & chylo ſubtilitas reſtituatur, ut ſanguinis mole per ejus miſſionem & tenuem victum imminuta excretionibus ejuſdem naturalibus via aperiatur, & denique, ut caput, inque primis oculus a congeſtionibus liberatus corroboretur. Id quod potiſſimum convenienti ſtomachicorum & tonicorum uſu, ſubjunctis ſimul pediluviis, quæ miram habent a ſuperioribus ad inferiores partes derivandi facultatem, efficere ſtuduimus. Præter ea hac obſervatione adhuc prorſus confirmamur, vitiorum morborumque, qui oculos invadunt, cauſam nimis ſæpe in primis viis atque

imo

imo ventre repoſitam eſſe & radicatam, atque ideo in curatione ad eam aptis præſidiis tollendam reſpici omnino deberi. Neque id profecto ſatis junioribus medentum inculcari poſſe exiſtimo, in gravioribus morbis cauſam non tam in humorum dyſcraſia atque intemperie, quam in motuum vitio & aberratione, qua humores & ſanguis locum ſuum naturalem mutare coguntur, quærendam & inveniendam eſſe.

CAPUT VI.

DE AUDITUS VITIIS EX ATONIA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Deſcriptio affectuum auditus.

AUditus vitia, quæ ex atonia partium nervoſarum & membranacearum aurem conſtituentium plerumque proficiſcuntur, ad tres potiſſimum redigi poſſunt claſſes. Prior eſt, quando ſonitus tinnientes, ſuſurrantes, murmurantes, campanarum ſtrepitum æmulantes, aliique innumeri, qui tamen nullam extra corpus habent cauſam, audiuntur; tumque malum tinnitus & ſuſurrus aurium adpellatur. Alter δυσηκοΐα ſeu βαρηκοΐα, auditus gravitas, quando ſoni extra nôs excitati perceptio ipſius magnitudine minor eſt; & tertia denique ſurditas, ſeu perfecta auditionis abolitio.

§. II.

Eorundem differentia.

Cuncta hæc vitia, ſi ſpectes originem, eodem ferme nituntur fundamento, gradu tamen diverſo, & ſunt vel tranſitoria, quæ ſanis ſæpius, uti quidem videntur, accidunt hominibus; vel perpetua, nunquam non morboſi quidpiam ſecum habentia. Hæc vero jure dicuntur vel idiopathica, quæ ex læſione partium aurem conſtituentium, & intra oſſeam cranii thecam reconditarum primario ſuboriuntur; vel ſympathica, quæ ex aliarum partium, ut ventriculi vitio natales ſuos mutuantur, aliiſque morbis accedunt. Illa utplurimum infeſtant continuo; hæc per intervalla redeunt; ſuntque non raro vertigine, dolore capitis, oculorum hebetudine, ventriculi imbecillitate, ructuoſis, flatulentis, aliiſque ſymptomatibus ſtipata.

§. III.

Quędam ex auris ſtructura annotata.

Quorum cauſas & formalem rationem ſi velimus perſcrutari; opus erit, quædam noſtro ſcopo inſervientia ex auris ſtructura, indeque explicanda auditionis ratione præmittere. Neque enim copioſi in tradenda auris fabrica erimus; ſed dumtaxat notabimus, 1.) internas ejus partes, cavitates, mæandros, fornices, circulos, gyros, miro artificio fabricatos, inveſtiri perioſtio, quod eſt membrana tenuiſſima, vaſculis arterioſis quam plurimis, tenuem humiditatem perpetuo plorantibus, plena: 2.) hanc membranam eſſe propaginem & expanſionem portionis mollis nervi acuſtici, ex protuberantia medullæ oblongatæ tranſverſali egredientis, & per foramen auditorium internum, petroſo oſſi inſculptum internam aurem ingredientis, eademque ratione ac retina in oculo viſus, hanc auditus verum organon conſtituere; quippe in ea ſoni colliguntur, per nervi continuationem ad commune ſenſorium pro diſtincta perceptione transferendi. 3.) Ejuſdem nervi, qui ſeptimum exhibet par, duram, ut vocant, portionem cum ramo quinti pariter ac octavi ſeu vagi paris communicare, & chordam illam, quæ membranæ tympani ſubtenſa eſt, efficere: 4.) arteriolas in aure diſtributas nerveos ramulos in ſuo itinere comitari; 5.) tubam Euſtachianam, primum oſſeam, deinceps cartilagineam, & denique membranaceam hiari in palatum, & non ſolum cum externo aere, qui ore & naribus hauritur, communicare,

verum etiam tenuem humiditatem, quæ in aure interna ex continua perſpiratione colligitur, in oris cavitatem, ne auditum turbet, evacuare.

§. IV.

Quibus modis auditus lædatur generatim.

Quod ſi ergo membranæ nerveæ in aure reperiundæ juſto tenſionis, a debito nervei fluidi influxu pendentis gradu gaudeant, ſanguinis per arteriolas circuitus ſit regularis; ductus Euſtachianus pariter ac reliqui rite conſtituti ac aperti ſint, & reliquæ partes aurem conſtituentes bene conformatæ: tum auditus, qui eſt perceptio ſoni, ſeu motus aeris elaſtici per corpus ſonorum producti tremuli ac undulatorii, ſine ullo peragetur vitio. Hinc autem e contrario adparebit, auditum generatim vitiari, ſi vel partes ac cavitates auris internæ præternaturaliter ſint conſtitutæ, male conformatæ, obſtructæ, ulceratæ; vel inprimis tuba Euſtachiana clauſa ac obturata; vel humorum per vaſa curſus inordinatus; vel denique membranæ nerveæ nimis relaxatæ, aut ultra gradum naturalem tenſæ.

§. V.

Speciatim a mala cõſtitutione partium.

Sic auditus difficultas, & ipſa demum ſurditas datur nativa, ex mala organi auditorii conformatione originem trahens, & omnem reſpuens curationem. Idem vitium pariunt externæ capitis & aurium percuſſiones, contuſiones, ac violentiæ; unde colaphos ita infligi poſſe notum eſt, ut tinnitus aurium inde exoriatur, das einem die Ohren davon gellen: ex bombardarum forti exploſione auditionem imminui, permultis comprobatur exemplis; & eos, qui diu inter tormenta bellica verſati fuerunt, die Artilleriſten, ætate provectiori plerumque fieri ſurdos docet experientia. Non minus audiendi facultas vitiatur, a meatus auditorii, tympani, oſſiculorum auditus &c. arroſione, & exulceratione; nec non peregrinis aurem illapſis, & tam aeris ingreſſum impedientibus, quam ipſas membranas cum dolore afficientibus, ut inſectis, piſis &c. atque muci illius ſubpinguis ac flavi, qui glandulis tubuliſque minimis in meatu auditorio ſecernitur, & ceruminis nomine venit, induratione. Nec denique ſilentio prætermittenda ea auditus vitia, quæ ex turba Euſtachiana, quacunque de cauſa obſtructa natales mutuantur; hinc enim aeris reciprocus per os & aures aditus & reditus impeditur, atque tenuioris in aure ſecretæ humiditatis excretioni obex ponitur, unde & tinnitus & obauditio propullulant. Sæpius id fit ſub ſalivatione, ſi caput præſertim auræ frigidæ boreali, quæ reprimit viſcidos ſuccos, exponitur: qualem caſum poſt caput mercurio inunctum recenſet TIMÆUS a GULDENKLEE *L. ep. 29.*

§. VI.

a ſpaſmo & ſiccitate auris.

Variis quoque modis auditus læditur a ſpaſmo, nimia ſiccitate, rigiditate, & interdum velut occaleſcentia nervearum & membranacearum partium, quæ organon auditionis conſtituunt; quo in caſu auris interna & meatus auditorius plane ſiccus, omnique humore etiam pinguiori deſtitutus viſitur. Quanquam enim tali nimia membranarum acuſticarum tenſio illum ſæpius affectum producat, quo acutiores ſoni non ſine moleſtia & dolore audire poſſunt: attamen exinde quoque gravitas auditus cum ſuſurru tinnituque non raro proficiſcitur. Hoc vitium poſt phreneticos, maniacoſque morbos crebro remanet; nec non a vehemenri capitis, ſudore madidi, perfrigeratione, nimiis diuque protractis vigiliis, diuturna capitis ad radios ſolares expoſitione, omnibuſque cauſis, quæ corpus exſiccant, & ſuccos tenues, roſcidos, lymphaticos conſumunt, ſuam trahere obſervatur originem.

§. VII.

— a laxitate partium acuſticarum.

De his autem affectibus nobis non eſt ſermo; ſed de iis tantum agere conſtituimus, qui a nimia nervorum & membranarum acuſticarum relaxatione vel plenaria atonia oriuntur. Quorum licet tres ſuperius adduxerimus

ſpecies, eas tamen ita comparatas deprehendimus, ut eandem originem, easdemque cauſas, licet gradu diverſas, agnoſcant; quæ generatim in humorum ad aures decubitu, & inde pendente relaxatione partium dictarum conſiſtunt. Quod ſpeciatim tinnitum ſuſurrumque attinet; excitatur ille, ſi cauſæ intra aurem internam adſint, quæ nervos acuſticos in tremulum ac undulatorium, externis campanarum aut alius corporis ſonori ſonis ſimilem motum abripere valent. Tales in malo recentiori, corporibuſque ſanguine plenis non aliæ ſunt, quam rapidiores ac fortiores arteriolarum, membranas aurium perreptantium, nervoſque earum comitantium pulſationes; quæ majorem ſanguinis ad caput, aureſque congeſtionem & in iis factam ſtagnationem ſequuntur. Hæ vero ſtagnationes ſi diutius perſiſtunt, diſtendunt vaſa, relaxant membranas, ſubſiſtenſque ſanguis naturali majorem tenuioris ſeri quantitatem per poros vaſorum dimittit, quod intra meatus internos in vapores reſolvitur, & ſic, accedente præſertim ductus Euſtachiani obſtructione, indeque impedito tam aeris, quam vaporum exitu, auget tumultus, murmura, ac tonitrua aurium. Eadem quoque ratione ſtagnatio ſanguinis pariter ac copioſior ſeri tenuioris exhalatio, comprimendo nervos, ſufficientem liquidi tenuiſſimi influxum remoratur, inducit membranarum laxitatem; unde ſoni externi debilius percipiuntur & generatur auditus difficultas; quæ compreſſis penitus nervis, ceſſanteque omni fluidi nervei influxu, in perfectam omnino mutatur ſurditatem.

§. VIII.

Cauſæ mediatæ tinnitus aurium.

Quicquid igitur congeſtionem ſanguinis ad aures, vicinaſque iis partes, & celeriorem atque rapidiorem ejus per arteriolas acuſticas circuitum producit: id ad tinnitum, ſuſurrum, aliaſque auditus læſiones contribuit. Hinc frequenti confirmatum habemus experientia, quod ii, qui ſanguine abundant, & quibus ſanguinis motus ad caput directus eſt, quod fit ab alvo adſtricta, ſpaſmis abdominis, fluxu hæmorrhoidum & menſtruorum ceſſante vel ſuppreſſo, partium extremarum nimia perfrigeratione, incurrant dolorem capitis gravativum, vertiginem, atque tinnitum; qui continuante ſanguinis ſtagnatione, accedenteque demum membranarum atonia, gravem parit auditum, ac tandem ſurditatem, rarius in utraque ſimul aure locum habentem, ſed ex una in alteram progredientem. Ex eodem fundamento explicanda erit ratio tinnitus, qui inflammationem partium auri vicinarum, parotidum &c. comitatur; aut in febribus acutis continuis ex raptu humorum ad caput evenit, deliriique eſt prænuntius. Nec rarum eſt eos, in quibus conſuetæ narium hæmorrhagiæ ceſſarunt, inprimis ſi docentium munere fungentes, crebros alta voce ſermones facere coguntur, corripi gravi ac pertinaci aurium tinnitu, cum auditus gravitate vix ſanabili: qualem caſum in hujus SYSTEMATIS *Tom. 4. Part. 2. pag. 30.* allegavi.

§. IX.

Auditus viſia ex vitio ventriculi & hypochōdriorum.

Quæ affectiones auditus uti ſunt idiopathicæ, ita ſympathicæ potius merentur adpellari, quarum fomes in primis viis exiſtit, quæ per periodos recurrunt, vel ſaltem ſuos remiſſionis & exacerbationis habent gradus. Cauſa nimirum in ventriculo & prava alimentorum digeſtione hæret; unde flatus copioſi generantur, qui diſtendendo ventriculum ac inteſtina, comprimendoque vaſa abdominis ſanguinea humores majori quantitate ad ſuperiores partes cogunt; quorum in aure ſtagnatio ad tinnitum & auditus difficultatem contribuit. Quemadmodum vero pathemata in primis viis per certa intervalla ingraveſcunt; ita quoque triſtem & dolorificam in capite ac auribus per periodos ludunt ſcenam. Hinc obauditioni ex hac cauſa provenienti obnoxii potiſſimum ſunt hypochondriaci,

driaci, & flatulentis morbis laborantes; in quibus ſæpius citra omnem expectationem evenit, & brevi iterum evaneſcit, quod exprimentes dicunt: Es iſt mir auf einmahl vvas vor die Ohren gefallen, das ich faſt nichts horen Kan. Hinc etiam obſervare licet, ejuſmodi vitia ſolis ſæpenumero ſtomachicis, carminativis, & accuratiori diæta prorſus debellari.

§. X.

Auditus vitia ex decubitu ſeroſorũ humorũ adaucta.

Imminuitur porro, vel plane aboletur auditus, a decubitu ſeroſorum humorum vel ad principia nervorum acuſticorum, vel ad internas auris cavitates. Prius fit in affectibus ſoporoſis, apoplecticis, hemiplecticis, paralyticis, & iis omnibus, qui a colluvie ſeroſa, cerebrum inundante originem trahunt: quin interdum difficultatem auditus & ſurditatem poſt lethargum & inſultum apoplecticum ſequutam obſervavi. Poſterius contingit 1.) ſi excretiones ſeri mucidi conſuetæ per nares, ut in coryza, ſimul & ſemel cohibentur, vel ſponte ceſſant, ubi ſerum illud ad aures decumbit, & membranas acuſticas relaxat, præſertim in ſenilibus ac debilitatis corporibus. 2.) critico quaſi motu in febribus continuis, exanthematicis, maxime catarrhalibus malignis ſeu petechizantibus, Hungaricis, & quæ caput cum ejus dolore ac delirio afficiunt. In his ſurdaſter ejuſmodi ſtatus extra dies potiſſimum criticos evenit, bonique utplurimum ominis eſſe ſolet: ſed proſpiciendum, ut talis obauditio inter initia convenienti medicina debelletur, ne radicata vires medicas eludat.

§. XI.

Cauſæ remotiores & ſubjecta obauditionis.

Lento denique pede auditus gravitatem incurrunt, qui per vitæ genus inordinatum ut totius nervoſi ſyſtematis, ita ſpeciatim membranarum acuſticarum debilitatem humorumque ſimul impuritatem ſibi contraxerunt. Hinc iis vitiis obnoxios potiſſimum deprehendimus ſenes, cacochymicos, ſcorbuticos, qui veneri nimis indulſerunt, potibus inebriantibus abuſi fuerunt, aut diuturna triſtitia ac mœrore vires corporis conſumſerunt. Non minus laxitatem membranarum auris, & inſequentem obauditionem patiuntur, qui in tempeſtate humida, nebuloſa, vappida diu verſantur, aut in locis paluſtribus, vel conclavi udo commorantur, nec non, qui per longum tempus defluxionibus catarrhalibus capitis & glandularum circa fauces ſitarum laborarunt: tenſionem enim nervearum membranarum nimia humiditate inſigniter minui, multis conſtat experimentis.

§. XII.

Quo tempore exacerbantur auditus vitia.

Notatu præterea dignum, & aurium tinnitum, & auditus difficultatem pro diverſitate cauſarum diverſa ratione ac tempore exacerbari. Qui dictis vitiis a ſanguinis congeſtione ad caput ſunt obnoxii; eorum exacerbationem circa æquinoctialia tempora, vere ſcilicet & autumno experiuntur; quoniam eo tempore humores magis commoveri, & congeſtiones augeri ſolent. Qui autem ex ventriculi, primarumque regionum vitio auditum gravem patiuntur; male habent poſt ſumtos coctu difficiliores ac flatulentos cibos; eo quod flatus, quo copioſiores generentur, eo magis humorum ad caput raptum efficiant. Qui denique ex ſeroſi humoris decubitu, laxitateque nervorum ſurdaſtri ſunt, mali ſui inſigne augmentum percipiunt cœlo exiſtente nebuloſo, gravi, pluvioſo; quod videlicet talis tempeſtas laxitatem membranarum acuſticarum magis auget; quæ viciſſim iis eſt ſolatio, qui ex nimia aurium ſiccitate inciderunt auditus difficultatem.

§. XIII.

Prognoſis.

Omnes auditus læſiones curatu ſunt difficiles; niſi enim inter prima initia corrigantur, inveteratæ raro medelam admittunt, quæ eo fit intricatior, quo profundius cauſſæ intra oſſeam auditus thecam, aut ipſum plane cerebrum ſunt abſconditæ. Qui in plethoricis, atque debilitatis corporibus capitis dolorem gravativum atque vertiginem ſequitur tinnitus, aut auditus difficultas; ſæpius infauſtum apoplectici inſul-

inſultus exhibet præſagium, quandovero in phrenitide, Hungaricaque febre, non ſequente narium fluxu, contingit, delirium portendit: ſurditati vero ſuccedens delirium, juxta HIPPOCRATEM, malum. At ſurdaſter ſtatus in petechizante febre circa dies criticos, urina exiſtente cocta, eveniens, bene omnino jubet ſperare.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

QUemadmodum vix ullus morbus curatur, niſi ejus cauſa removeatur, & medendi artificium in eo potiſſimum conſiſtit, ut juſta cauſa cognoſcatur: ſic idem in aurium adfectibus eſt ſummopere neceſſarium. Neque vero in his cauſarum modo diverſitas, ſed etiam temporis, per quod durarunt, diuturnitas reſpicienda; quoniam aliam recentia, aliam inveterata auditionis vitia requirunt curationem. At cum nobis de iis potiſſimum ſermo eſt, quæ ex flacciditate & laxitate nervorum membranarumque & facto ad eas humorum decubitu ſuboriuntur: eorum curationem tribus recte complectemur momentis, quæ in eo conſiſtunt, ut 1.) impetus ruentium ad caput humorum derivetur, 2.) ſtagnantes in aure ſucci diſcutiantur, & obſtructiones reſerentur, ac denique, ut 3.) influxus fluidi nervei ſufficiens reſtituatur, adeoque robur membranarum inſtauretur.

§. II.

Quomodo affluxus ſit derivandus.

Primæ indicationi ſatisfaciunt 1.) venæſectiones, quæ ſanguinem imminuendo, æqualem ejus per corporis ambitum circulum promovent, raptumque a capite derivant. 2.) Alvum laxantia, flatuumque excretionem juvantia; qualia, ſi malum in corporibus ſanguine pleniſſimis, & ſpaſmis imi ventris obnoxiis recens ortum fuerit, leniora mannata, rhabarbarina, vel clyſteres eſſe debent. Ubi vero inveteravit affectus in ſubjectis ſeroſis ac pituitoſis, efficaciora ex uſu ſunt laxantia, ut infuſa vinoſa, quæ per epicraſin operantur, & pilulæ cephalicæ, quarum exempla ſupra *Cap.* 1. *pag.* 18. allegavimus. 3.) Pediluvia tepidiora ex aqua fluviatili, furfuribus triticeis, cineribus clavellatis, quippe quæ humores efficaciter a capite revocant, & in ambitum corporis exteriorem ac inferiorem invitant. 4.) Veſicatoria ſuris pedum admota, quæ in ſubjectis pituitoſis, ubi ſeroſa colluvies malum induxit, egregiæ ſunt utilitatis.

§. III.

Quomodo ſtagnatio diſcutienda.

Alteram indicationem explent, quæ vim ſerum viſcidum ut in toto corpore, ita præſertim in capitis receſſibus diſcutiendi, reſolvendi ac evacuandi poſſident. Ex internis præter laxantia huc ſpectant 1.) diaphoretica, pro ſubjectorum & cauſarum ratione ſeligenda. Sanguinei enim, plethorici, & qui ex orgaſmo ſanguinis vitia auditus patiuntur, poſcunt diaphoretica fixa, abſorbentibus & nitroſis nupta; nec non infuſa theiformia intra lectum cum blando regimine potanda: ſic enim ſolo potu Caffee tinnitum diſcuſſum novi. Phlegmatici & defluxionibus vel catarrhalibus obnoxii ex ſpiritibus bezoardicis, cum eſſentiis catarrhalibus ac reſolventibus junctis ſolamen percipiunt, ut ſunt ſpiritus bezoardicus Buſſii, liquor cornu cervi ſuccinatus, eſſentia ſuccini, pimpinellæ albæ &c. 2.) diuretica, quorum in morbis capitis ſeroſis excellentiſſima eſt efficacia; ex iis reliquis palmam eripit tinctura antimonii acris, quæ cum eſſentia ſuccini, & liquore cornu cervi ſuccinato combinari poteſt. Scorbuticis vero, atque cachecticis interna reſolventia, attenuantia, & ſic dicta antiſcorbutica, quorum princeps eſt ſerum lactis, fructum pollicentur ampliſſimum.

§. IV.

Quæ diſcutientia ſcopo convenians externa.

Quod externa huic ſcopo inſervientia attinet; ex iis, ſi congeſtio ſanguinea, & ſtaſis inflammatoria malum ſuſtineat, principem locum tuentur ſacculi diſcu-

diſcutientes & camphorata, magis in ſicca forma, quam cum ſpiritu vini adplicanda. Ubi vero laxitas a ſeroſo decubitu ſubeſt, in Galliis præſertim inter arcana referuntur olea expreſſa, & in iis infuſæ cantharides, cujus liquoris aliquot guttulæ auribus inſtillantur. Excitant quidem ſæviſſimos, & tantos cum ardore dolores, qui vix tolerari queunt, ſed intra paucas horas ea tormenta, cum redeunte ſæpius auditu, remittunt. Modus operandi in eo conſiſtit, ut acriuſculis ejuſmodi remediis doloriſicus in relaxatis membranis ſenſus excitetur, quo illæ ad ſpaſticam contractionem proritantur, eaque diſcutiunt atque expellunt ſtagnantes ſuccos. Porro hoc fine laudari ſolent pinguedo viperarum, oleum amygdalarum amararum, eſſentia ac medulla caſtorei, goſſypio auribus immittenda; nec non ſuffitus ex decoctis baccarum lauri, juniperi, florum chamæmeli, ſambuci, ſalviæ, verbenæ, roriſmarini &c. & HARTMANNUS commendat vaporem ex herba abſynthii cum lacte decocta auribus admittendum.

§. V.

Quę proſint externa roborātia. Vi tertiæ indicationis ex uſu ſunt roborantia tam interna, quam externa. Ex internis egregii ſunt uſus Elixiria carminativa, viſceralia, ſtomachica, præſertim ubi vitium in primis hæret regionibus: ea enim diſſipando flatus, juvandoque digeſtionem, humorum ad caput congeſtionem præpediunt. Inter externa prærogativam obtinet balſamus vitæ meus, qui nerveis partibus, tremulum ſpaſmodicum motum in iis excitando, robur reddit. Proſtant hoc etiam fine varii ſpiritus acoſtici, ut *Mindereri*, *Mynſichti &c.* aqua reginæ Hungariæ, Anhaltina cum ſpiritu ſalis ammoniaci, roriſmarini, liquore cornu cervi ſuccinato permixta, auribuſque cum goſſypio intruſa: & imprimis moſchus & ambra auribus amica cenſeri, & in aquis cephalicis ſoluta adplicari ſolet. In humidioribus ſubjectis, & quæ frequenti coryza infeſtantur roborandi intentione inſpergendum raſo capiti ſuadeo pulverem ex ſuccino, benzoe, caryophyllis, radice iridis florentinæ, raſura ligni aloes &c. Quod denique diætam ac regimen attinet, eam ex ſuperioribus licebit repetere; nec eſt, quod moneamus, niſi ut caput & aurium confinia ab omni frigido & humido aere probe muniantur crioſeque velentur. Quem in finem, ſub vehementiori præſertim zephyri flatu, caput cucupha adverſus aeris contumeliam defendere præſtat: Cujus hæc formula eſſe poteſt: Recipe radicis cyperi rotundi, ſeminis nigelli, ſuccini, benzoes, ſtyracis, iridis Florent: ſingulorum unciam unam, moſchi drachmam ſemis, florum anthos, lavendulæ, roſarum ana Pug. tres, ſerpilli, majorani ana unciam dimidiam. M.F.P.

CAUTELÆ PRACTICÆ.

§. I.

Quemadmodum in oculorum vitiis multæ graveſque noxæ ab externorum, maximeque collyriorum incauto uſu propullulant: ita in aurium affectibus idem fieri obſervamus: ſiquidem varia experimenta & tentamina per inſtillationes liquorum ſpirituoſorum, oleoſorum, pinguium & humectantium, vapores ex decoctis nervinis & cephalicis, ſuffimigia ex gummatibus & ejuſmodi plura, plerumque cum damno adhibentur; niſi prius cauſa materialis, malum fovens, congruis internis fuerit debellata adminiculis. Inprimis ut in omnibus nervorum, ita quoque auditus a debilitate vitiis ſummopere cavendum a vaporoſis & opiatis medicaminibus; ſiquidem mali cauſam non tollunt, & laxitatem membranarum acuſticarum magis adaugent. Cautius etiam cum cucuphis ſuaveolentibus, quas pro roborando capite ſolent adhibere, mercandum eſt, quoniam multis ſunt adverſa. *Cautela circa uſum topicorum.*

§. II.

§. II.

Circa venæſectionem.

Sanguinis miſſiones in tinnitu aurium, gravitateque auditus, quæ a nimia ſanguinis copia, ejuſque congeſtione ad caput originem traxit, commodiſſimum habet locum; maxime ſi ſuppreſſio vel imminutus fluor menſium ac hæmorrhoidum anteceſſerit: quo in caſu venæſectio in pedibus inſtituta fructum pollicetur ampliſſimum. At ſi narium hæmorrhagiæ cohibitæ tinnitus cauſam præbeant, eas, ſi opportuna fuerit ætas, ſtylo naribus intruſo revocare multum juvabit: earum vero emanſio, per ætatis rationem facta, reſarcienda venæſectionibus circa ſingula æquinoctia in pede inſtituendis; ſiquidem harum omiſſio malum, licet jam ſit debellatum, revocare valet.

§. III.

Quomodo tractanda obauditio catarrhalis.

Quæ catarrhalibus defluxionibus ſtipata ſunt, auditus vitia, efficaciora laxantia, infuſaque vinoſa, nec non mercurialia poſtulant, & præterea victus tenuis exſiccans omnem fere pharmacorum vim ſuperabit: nec contemnendam eo in caſu efficaciam ſuffimigia ex temperatis gummatibus præſtabunt. Sæpe etiam fit, ut achores, tinea capitis, ſcabies, aliæque efflorescentiæ præmature conſolidatę & exſiccatę auditus relinquant gravitatem: quo in caſu præter laxantia, & pulveres diaphoreticos cum floribus ſulphuris permiſcendos, veſicatoria atque fonticuli, derivando materiam exanthematicam operæ pretium faciunt. Si ſeroſæ per nares excretiones cohibitæ auditus difficultatem excitaverint; non eſt alienum, ſal volatile ammoniaci ſiccum, oleo majoranæ imprægnatum crebro naribus admovere.

§. IV.

... in hypochondriacis, ac ſcorbuticis.

Ubi auditus vitia ſunt periodica, & hypochondriorum malam conſtitutionem pro cauſa agnoſcunt; annitendum eſt, ut ventriculus a ſordibus repurgetur, atque ſuum recuperet tonum; ſicut præcedente Tomo Cap. de malo hypochondriaco docuimus: & obſervavi ſæpius, moleſtiſſimum aurium tinnitum in hypochondriacis ſæpius evenientem, unica abſorbentis doſi fuiſſe curatum. Qui ſcorbuticam humorum diatheſin, & vaſorum minimorum obſtructiones patiuntur, bene ſibi conſulunt, ſi aquis mineralibus cum debito regimine utantur.

§. V.

... a ſiccitate membranarum.

Quæ auditus gravitas ex nimia ſiccitate membranarum nata fuit, poſcit balnea emollientia, infuſa decoctaque lubricantia & humectantia, atque juvat tum omnino oleum amygdalarum dulcium auri adfectæ immittere, aut pinguedinem anguillæ tepidam inſtillare. Præterea nocent vere olea auri improvide infuſa. Exterius proſunt fomenta emollientia & paregorica, quorum optimum præbet panis ex furno recenter exemtus, cui balſamus vitæ adſpergitur. Ubi vero cerumen aurium coagulatum, &, quod ſæpius fit, inſtar gypſi eſt induratum; abſtinendum a nimio humectantium & oleoſorum, quæ vulgo ſolent commendari, uſu. Optimum potius eſt conſilium, ſi lac, vel quod melius, ejus cremor tepide ope ſyphonis infundatur auri, vel vapor ex pane calido, e furno extracto, & diſciſſo eidem immittatur: hic enim blando vapore penetrat & emollit viſcidam tenacemque materiam.

... a cerumine indurato.

§. VI.

... ab obſtructione ductus Euſtachiani.

Quando tuba Euſtachiana interius obſtructa tinnitui, ſurditatique cauſam præbet; præter interna ſuccos viſcidos colliquantia & evacuantia, commendantur maſticatoria, ut radix angelicæ, imperatoriæ, pyrethri, maſtix, zinziber &c. quorum vis proxime pertingit ad affectum locum. Laudantur hoc etiam fine ſternutatoria, quippe quæ motum concuſſorium excitando ſæpe expellunt inhærentem materiam; & eadem in hoc caſu opem tuliſſe, teſtis eſt TULPIUS *Lib. 1. Obſ. 35.*

§. VII.

... a tranſpiratione prohibita.

Cum a nimio ſanguinis ac humorum

motu ad caput & auditus organa nimiaque humiditate propter perſpirationem ſufficientem cohibitam ibi collecta & ſecedente pleræque auditus difficultates ſuboriantur, maxime omnium curandum eſt, ut caput in continua & moderata perſpiratione conſervetur, & ab iis omnibus, quæ eam ſufflaminant, probe defendatur: cujus generis ſunt balneum, conclave, in quo æger dormit, vappidum & declive, capitis poſt ſudorem refrigeratio, maximeque omnium ejus lotio.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Tinnitus aurium a plethora.

Illuſtriſſima in vigore ætatis conſtituta fœmina valde obeſa, per multos jam annos in matrimonio vixit prole deſtituta & quoad animi corporiſque functiones bene ſemper valuit, niſi quod ante aliquot abhinc annos confeſtim vertigine cum gravi aurium tinnitu juncto correpta per intervalla fuerit. Contra hæc mala ſuaſu medicorum variis remediis & præcipue aquis Schwalbacenſibus uſa eſt, hiſque poſterioribus tam felici ſucceſſu, ut vim mali fractam paulo ſentiens, recidivæ metum omnem abjiceret. At vero, paucis abhinc menſibus non modo vertigo in caducam tranſiit, verum etiam tinnitus cum graviori auditus læſione denuo invaſit, quibus ſimul everſio complicatur ventriculi cum rejectione multæ pituitæ, quæ modo gravior, modo levior ſæpius recurrit. A medicamentis balſamicis & calidioribus pejus, melius vero a diluentibus & ſanguinis orgaſmum ſedantibus Illuſtriſſ. habere ſolet. Ceterum ſat bene ipſi uterina ſuccedit purgatio, & ad minuendam propter lautum vitæ genus plethoram ter ſingulis annis ſanguinem vena ſecta detrahendum curat. In tali rerum ſtatu mihi demum in conſilium vocato quæſtio fuit propoſita: An ab aquarum Spadanarum interno & externo Aquiſgranenſium thermarum uſu exoptatum ſperare liceat auxilium?

EPICRISIS CUM RESPONSO.

Clariſſime ex hac morbi hiſtoria elucere arbitror, a ſola temperati & boni ſanguinis nimia in corpore bene valente & plethorico diffluentia vertiginem cum auditus labe poſſe ſuboriri. Sanguinis quidem detractionem ter per annum Illuſtriſſima fœmina admiſit; ſed quum nimio ſanguine turgida ſine prole vixit, lautiorique diæta uſa eſt, plus ſuperflui ſanguinis generavit, quam per V. Snem & menſium fluxum, ſatis fortaſſe parcum ac moderatum, fuit conſumtum. Quæ cum mecum perpenderem, præter ternas V. Snes conſuetas, alternatim quoque ſcarificationes eodem numero inſtituendas, & loco potus ordinarii Selteranam vel communem aquam cum quarta vini parte remixtam bibendam ſuaſi. Præterea a cœna vitaque deſide, quibus dedita erat, abſtinere juſſi; &, quæ ſalutares antea fuerunt, Schwalbacenſes acidulas iterum potandas, quam experimentum cum fontibus Spadanis denuo faciendum conſultius duxi. Balneum vero thermarum Aquiſgranenſium, quæ ob minerale ſulphur, quo abundant, nimis calidæ ſunt, quum in morbis capitis, præſertim qui a plethora fiunt, nunquam ſalutares deprehenderim, reprobavi.

OBSERVATIO II.

Tinnitus aurium in hypochōdriaco & hæmorrhoidario.

Vir annum agens quadrageſimum ſecundum, temperamento præditus cholerico-ſanguineo, jam inde a teneris juventutis annis a nimiis lucubrationibus tinnitu aurium leviori cum continua aurium nariumque ſiccitate laboravit. Aliquot nunc effluxerunt anni, quum tanta hicce affectus incrementa ſumſit, ut in altera aure horologii pulſus, in altera tintinnabuli ſonitus perpetuo percipiatur, qui omnem

prope

prope ſomnum adimendo vires mirum debilitat. Quod peculiare ſymptoma longe majori urget vehementia, ſi quando iracundia, aut vehemens corporis commotio, aut ſanguinis quædam a vini generoſi potu ebullitio præceſſit. Præterea nec capitis dolor, nec vertigo ſollicitat, niſi quod autumnali nonnunquam tempore ſub humida aeris temperie dolores cervicis tenſivi invadant, auditusque tum temporis ſimul aliqua fiat obtuſio. Cruentas ſedes rarius expertus æger per aliquot jam annos hæmorrhoidibus cæcis affligitur, qui urunt & tument cum magno pruritu: quibus in ordinem redigendis bina per annum V. Sne ad unciam dimidiam utitur, qua ſanguis colore & conſiſtentia bonus detrahitur. Cœna hucusque ſemper major fuit prandio, alvique officium rite ſemper conſtitit. Conſultus ego præter V. Snes conſuetas ſcarificationes quoque alternis menſibus triduo ante & poſt novilunium ſuſcipiendas, crebrumque pediluviorum uſum cum hirudinum ad venas hæmorrhoidum tumentes adpoſitione ſuaſi: tum vero, ut ab animi affectibus probe ſibi æger temperet, a cœna abſtineat, optimeque corpus contra aeris, præſertim autumnalis injuriam defendat & potui ordinario vinum cum tribus aquæ partibus dilutum bibat, conſului. Aurium vitio ſpecialius ſuccurrendum duxi eſſentia moſchi cum ſpiritu roſarum, liliorum convallium & florum chamomillæ R. parata, quam bombaci inſtillatam auri ſæpius indere juſſi. Quibus probe obſervatis ſe brevi noſter egregie levatum vidit.

EPICRISIS.

Quando cholerici & hæmorrhoidarii auditus vitio obnoxii ſunt, ſcarificationes V. Sne longe efficaciores deprehendi. Inſuper notabile in hac morbi hiſtoria eſt, quod in juventute a nimiis lucubrationibus vitaque ſedentaria & exorta inde ventriculi imbecillitate malum originem ſuam repetat, nec perfecte curetur, ſed per plures annos, maxime ſi diætæ accedat vitium, affligat. Docemur denique, aurium vitia, præſertim tinnitum gravem & pertinaciorem a ſanguinis magis & humorum vitio eorumque motu ad caput & præſertim auditus organa vitioſo, quam a partium auditum conſtituentium læſione ortum trahere, quod tum maxime fit, ſi malum per tempus remittit, poſtea revertitur.

OBSERVATIO III.

Fœmina viginti annos nata, macilentioris corporis habitus vitæque ſedentariæ admodum addicta alvi adeo conſtrictæ eſt, ut vix ſexto die rite deponat, cui vitio ſimul appetitus magna jungitur proſtratio, haud fallax digeſtionis læſæ teſtis, ob quam fit, ut ſi forte in cibis adſumendis paululum excedit, nauſeoſam circa præcordia moleſtiam ſtatim perſentiat, quam copioſi ructus ſequuntur. Jam per tres integros menſes gravi hemicrania cum vehementi aurium, inprimis ſiniſtri lateris laborat tinnitu, qui ex ſomno experrectæ ingentes creat moleſtias & ab humida frigidaque aeris intemperie nunquam non intenditur. Acceſſerunt inſuper aliquot abhinc hebdomadibus dolores in nucha tenſivi, qui in brachiis, maximeque ſiniſtro, ad digitos uſque protenſi miſere noſtram excruciant. Pedes, qui plerumque frigidi ſunt, ſumma tenet laſſitudo, neque, quod maximum eſt, recto modo & ordine procedit menſtrua purgatio; quæ cum vitio capitis auriumque exacerbato utplurimum orta per quatuordecim dies durat, copioſa demum muci albi excretione ſubſequente.

Rheumatiſmus aurium a ſanguinis defectu.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Recte omnino ea, qua ægrota noſtra laborat, affectio dici poteſt rheumatica capitis, cujus proximam cauſam in ſtagna-

ſtagnatione & decubitu ſeri circa membranas capitis, & eas maxime, quæ aurem internam, præſertim ſiniſtri lateris inveſtiunt, reponendam eſſe ducimus. Occaſionem huic malo præbuit ingens ob exceſſivam menſtruam purgationem motuum vitalium imbecillitas, qua humores hinc inde in partibus nervoſis & muſculoſis ſtagnantes dolores tenſivos & gravativos cum inſigni laſſitudine inducunt; in inteſtinis vero flatus & ſpaſticas ſtricturas ſeu pathemata hypochondriaca ſuſcitant. Nam inſtar regulæ practicæ probe tenendum eſſe reor, ab inopia & defectu boni ac temperati ſanguinis pariter atque a nimia ejus abundantia & capitis & inteſtinorum morbos, qui mali hypochondriaci conſueto nomine veniunt, excitari. In hoc caſu primo omnium ſymptomati urgentiori, atroci videlicet capitis dolori ſuccurrendum duxi, eo quod ea dolorum ac ſpaſmorum indoles ac potentia eſt, ut univerſam tam functionum naturalium quam motuum vitalium œconomiam non modo turbet & pervertat, verum etiam genuinam convenientium remediorum in ſanando efficaciam impediat. Præſcripſi itaque linimentum nervinum ex quatuor liquoris noſtri anodyni & una balſami vitalis parte compoſitum, cum linteo duplicato fronti & temporibus bis de die applicandum; utpote quod diſcutiente roboranteque & anodyna virtute ſua mitigandis capitis doloribus mirifice opitulatur. Deinceps uſum elixiri noſtri ſic dicti viſceralis temperati, quod omnibus anthypochondriacis palmam præripit, inter prandium ad roborandam ventriculi & inteſtinorum vim digeſticem, interpoſito nonnunquam laxante rhabarbarino, ordinatoque pro potu ordinario decocto radicis chinæ cum portione cinnamomi & corticum aurantiorum recentium, commendavimus. Quorum remediorum frequenti uſu negotium menſium in ordinem redactum, vitiiſque primarum viarum ſublatis conveniens omnibus ſolidis partibus robur conciliatum per Dei gratiam effecimus.

OBSERVATIO IV.

Auditus gravitas per inediam ſanata.

Vir generoſus, Conſiliarius Aulicus, quadrageſimum annum nondum ingreſſus, conſtitutionis, ut ex pleno corporis habitu floridaque facie apparebat, ſanguineo-phlegmaticæ, ob majorem paulo ciborum appetentiam a dimidio anni pinguior factus ab eodem tempore obtuſum & graviorem animadvertit auditum, quem aere præſertim pluvioſo ita ingraveſcere conquerebatur, ut vix ullam vocem diſtincte ſatis percipere valeret. Multis quidem ſed fruſtraneo effectu uſus adminiculis, me tandem ad aulam Principis ſui vocatum conſuluit. Tum ego hancce auditus labem ſine medicamentis me curaturum promittens curam per inediam hoc modo inſtituendam ſuaſi. Primo omnium, purgato probe corpore & ſanguine per V. Snem evacuato, ab omnibus juſculis, pinguibus, ovis, piſcibus carneque cocta abſtinere juſſi, & nihil quotidie carnis præter eam, quam libra dimidia ponderat, portionem aſſatæ cum viginti aliquot paſſulis exacinatis & prunis coctis admiſi. Dein, loco panis panem bis coctum & pro potu conſueto Decoctum Chinæ, graminis & ſarſaparillæ bibendum commendavi; quo itidem ſingulis diebus mane ad aliquot patellas calide hauſto corpus ad blandum in lecto ſudorem componere deberet. Ut tandem vini potus ſit modicus, motus inſtituatur frequentior, & vigiliis potius quam ſomno Vir generoſus indulgeat, conſului. Ego quidem ex aula abiens vix ipſum huic ſeveræ medicationis legi obtemperaturum credebam; at ille nihiloſecius parcam victus rationem tam curate obſervavit, ut mihi a Principe in conſilium rurſus adſcito mirum plane videretur, obeſitatem ad ulnæ dimidium imminutam priſtinamque auditus integritatem exinde redditam fuiſſe

ſe; quod gratiſſimo animi adfectu nunciabat mihi lætiſſimus.

EPICRISIS.

Abſtinentiæ & inediꝫ tanta vis ineſt medicinalis, ut non modo in vitiis ſtomachi omnibus fere, in quibus eam CELSUS *Lib. 4. p. 217.* commendat, colluviem crudorum humorum abſumendo, calorem & tonum deficientem reſtituat, verum etiam copiam ſeri evacuando ſolidorum tonum intendat, totumque ſanguinis circulum cum excretionibus promoveat; ac adeo iis adfectibus, qui ex nimia ſeri abundantia proveniunt, occurrat inſigniſſime. Recte hinc HIPPOCRATES, *Sect. 7. Aph. 59.* corporibus præhumida carne præditis famem commendat; namque ſua hæc efficit ſenſim atque æqualiter. Et idem quoque *Lib. Epidem. 7.* æque ac *Celſus* in morbis capitis gravioribus exercitium corporis & abſtinentiam a carnibus, præſertim pinguibus & vino plurimum collaudat. Ut & ego plena fide teſtari poſſum, me in cachexia, ictero, exulcerationibus ſcorbuticis & variis cutis vitiis, neque minus in affectibus ſoporoſis & paralyticis ſola per inediam cura, quæ tantum fit carne pauciori aſſata ſine inflantibus, ſine pinguibus, & glutinoſis, mirificum effectum vidiſſe productum. Quoniam itaque hæc auditus labes a ſola humiditate in auditus partibus ſtagnante originem ſuam duxiſſe mihi viſa fuit, ſola quoque abſtinentia, quæ humidum nimium abſumit, ſublatam eam futuram bono omine judicavi.

OBSERVATIO V.

Gravis obauditio in femina ſenili.

Matrona ſexaginta & aliquot annorum, vegetæ alias conſtitutionis, & ob inſignem vim ventriculi concoctricem, qualiacunque æque bene digerens eſculenta, alvo nonnunquam ſicciore, tempeſtateque pluvioſa exiſtente, gravativum capitis cum auditus difficultate perſentit dolorem, qui a ſumtis cibis leniter ſubducentibus, ut dulcibus & ſalitis, vel etiam pilulis noſtris pulychreſtis aut ab aliquot Balſami noſtri vitæ guttulis cum bombace auri inditis feliciter ceſſat. Aliquot abhinc menſibus in ſiniſtra aure audiendi facultatem penitus amiſit, quæ imminuta tamen in dextra remanſit. Suaſi hinc, ut per intervalla rhabarbari drachmam unam cum uncia una Coffee in aqua leniter coctam ſolutamque biberet, & fruſtulum allii alternatim cum eſſentia quadam acuſtica, quæ eſſentia Colocynthidis & Moſchi habebat, bombaci ad aliquot guttulas infuſa læſæ auri applicaret. Quorum remediorum uſu laudabilem percepit effectum.

EPICRISIS.

Quemadmodum, teſte *Hippocrate aph. 24. Sect. 3.* pueri juveneſque ob nimiam aurium humiditatem; ita ſenes ob harum ſiccitatem ſecundum ejuſdem graviſſimi Auctoris placita aph. 31. ſect. III. auditus vitiis valde obnoxii ſunt. Nunquam tamen non, annotante pariter *Hippocrate, Sect. 4. Aph. 28.* ſalutaris obſervatur alvus in aurium vitiis liquida, dum exinde motus ſanguinis a capite ad infernas partes egregie derivatur. Sed uti omnes ſenibus tam interni quam externi ſenſus; ita viſus quoque & auditus admodum debilitantur: & cum nervi membranæque ſenſoriorum in iis rigidiores non ſatis rore imbuti ſint ſubtiliſſimo nerveo; auditus pariter organon ad motum aeris tremulum percipiendum minus exiſtit idoneum. Quæ cum ita ſint, externa ſpirituoſa remedia, quæ ſpiritus reficiunt, & ſubtili acrimonia ſua ſtimulante vigorem & motum nervoſis tunicis addunt, nunquam deſtituta bono effectu deprehendi. Ideo quoque ab allii fruſtulo auribus immiſſo, quod plebejum & domeſticum experimentum eſt, ſingularem ſæpius fructum animadverti. Quando vero paralyticam

cam adfectionem auris unius aut utriuſque comitatur vel ſequitur audiendi gravitas, aliquot ſalis volatilis purificati grana cum pauxillo caſtorei mixta auribuſque indita, tonum & robur relaxatis partibus conciliando, eximie opitulantur.

OBSERVATIO VI.

Auditus læſio ex vitio primarum viarum.

Vir quidam ſexaginta annorum, complexionis melancholico-cholericæ, jam a decem abhinc annis audiendi quadam difficultate ab angina maxime, quacum ſæpius fuit conflictatus, laboravit. Ad abigendum igitur hocce malum ſuaſu Medici cujuſdam Balſamo Schauriano per aliquod tempus frequenter uſus plenariam auditus in dextra aure abolitionem animadvertit. Cumque ſimul hæmorrhoides, quæ rite antea fluxerunt, penitus ſilerent, accidit, ut ſiniſtram pariter aurem, poſt lenem corporis motum aut ſub inclinato paululum capitis ſitu vehemens ſuſurrus ſibiluſque afficeret, quem ex ventriculo cibis repleto ortum ducere judicans ita ſermone exprimebat: Er fuhle recht, wie es Ihm von unten hinauf als ein Wind hinein fahre. Quæ cum ita ſint, ne audiendi facultate in altera aure æque privatus plane ſurdus evadat, vehementer metuit.

EPICRISIS.

Quemadmodum reliqua capitis & nervorum vitia ex pravis maxime humoribus oriuntur in prima regione ſtagnautibus, dum moleſta partium nervoſarum vellicatione ſpaſmos concitant, quibus alienus cum ſanguine minus puro humor ad caput delatus ibi ſtagnat, motumque & ſenſum pro diverſitate locorum ac nervorum varium cum obauditione tinnitus ex primæ regionis vitio ſuos mutuari natales recte ſtatuitur. Quod vero ſi incidit, nihil ducimus conſultius, quam ut Medicus ad corruptos in primis viis humores & abhinc prodeuntes perverſos ſanguinis ac humorum motus mentem probe advertat. Craſſiſſimus enim error eſt eorum, qui neglecta in capitis affectibus prima regione ad caput tantummodo reſpiciunt, variaque nervina, cephalica & nimis calida remedia adhibere ſolent, quibus tantum abeſt, ut nervorum ſyſtema roboretur, ut potius humores ſtagnantes mirum exacerbentur, adeoque haud mirum videri poſſit, quare balſamum illud Auguſtanum in auditu difficili plus detrimenti attulerit, quam emolumenti. Memini me moleſtum aurium tinnitum crebrius infeſtantem in hypochondriaco, qui alvi erat adſtrictioris, paulo majori doſi lapidum cancrorum cum aqua frigida ſumtorum præſentaneo auxilio mitigaſſe; quod pariter in ſenibus, in quorum ventriculo ingeſta facile coaceſcunt, a me obſervatum eſt. Ceterum, præſenti huic ægroto conſilium dedi, ut una cum pulvere noſtro præcipitante quatuordecim numero pilulas balſamicas alternis diebus ſumeret.

OBSERVATIO VII.

Contumax obauditio fortiori purgante curata.

Vixit ante triginta circiter annos celebris in Academia noſtra Profeſſor, vir provectioris ætatis, macilentus, qui cum per ſedecim & ultra annos audiendi ſenſu in dextra aure privatus, idem malum ſiniſtræ accidere auri deprehenderet, meum imploravit auxilium. Quare ego ſingulis ægritudinis momentis probe perpenſis a purgatione per pilulas cephalicas initium curationis ſuſcipiendum ſtatuens hancce præſcripſi formulam. Recipe Extract. panchymag. Crollii, Mercur. dulc. Cinnabar. aloes depurat: ſingulorum drachmam dimidiam, ſalis ſuccini, trochiſcor. Alhandal, reſin. gialapp. ana gran. XII. M. F. cum Balſ. Peruv. ex ſcrupulo uno N. XIV. pilulæ, quas bis per hebdomadem mane adſumat. Ipſe vero profundis meditationibus implicitus minime attendit præſcriptum in capſula pilulis utendi modum, ſed eas brevi intervallo obambulando deglu-

deglutit omnes. Binis circiter horis elapſis truculentis imi ventris cruciatibus, nec non nauſeoſa circa præcordia ſenſatione, crebriſque lipothymiis correptus confeſtim me vocari juſſit. Acceſſi igitur, & interrogatis tam ſubitaneæ mutationis cauſis ægrum mox lecto tradendum variiſque externis analepticis reficiendum curavi: tum vero, ut copioſo lacte & multis pinguibus utatur, ſuaſor fui. Quibus effectum per Dei gratiam eſt, ut ſoluta alvi conſtipatione quater alvum, licet inter acerbiſſima ventris tormina deponeret. Proxime abhinc capitis dextrum latus vehementiſſimi occupabant dolores ſpaſtici, qui circa aurem maxime dextram tanta ſæviebant atrocia, ut ſomnum omnino adimerent. Sed percepto dein horrendo, inſtar bombardæ exploſæ, in hac dolente aure fragore remiſerunt, & qui antea abfuit audiendi ſenſus perfecte rediit. Poſthæc in ſiniſtra pariter aure priori plane ſimilis ludebatur ſcena, nec diſſimili effectu; ſiquidem hac ratione priſtinæ auditus incolumitati noſter ex voto redditus ſuperſtes adhuc & integer plus minus ſex tranſegit annos.

EPICRISIS.

Notatu perquam dignus & plane mirabilis eſt purgantis acrioris in enormiori doſi ad ſurditatem ſanandam effectus, quo docemur, ad magnos, eoſque contumaces & inveteratos morbos tollendos non levioribus ſed magnis & efficaciſſimis opus eſſe remediis. Procul dubio hæc ſurditas in nervo auditorio a tenaci humore obſtructo oborta a potenti medicamento vehementem nervoſis partibus motum, qui impactum humorem vecte quaſi expulit, inducente ſimul & ſemel remota fuit, quod ex ſonu fragoris interno cognoſcere licet. Ne autem tanta purgantis acrimonia propter ſpaſmos in inteſtinis excitatos languido & ſenili corpori majus inferret damnum, humectantia & pinguia propinanda eſſe conſului, eo inductus ratiocinio: ſi virulentam arſenici acrimoniam hæc ipſa remedia in copia aſſumta delinire & innoxiam reddere poſſint, multo magis ad acrimoniam purgantium demulcendam, ne noxam inducant, idonea eſſe.

OBSERVATIO VIII.

Auditus abolitio a cura mercuriali male tractata.

Non adeo multo abhinc tempore miſit ad me Sereniſſimus Princeps inſignem militiæ præfectum, virum vigore & ætate florentem, ut ipſi auditum, quo penitus deſtitutus erat, reſtituerem. Cum in acerbi hujus mali cauſam atque originem inquirerem, ex ſalivationis mercurialis cura illud ortum duxiſſe ab eo intellexi, quod ob inſigne tædium & moleſtiam non totam iſtam ſuſtinere voluerit, ſed corpus nimis cito frigido liberiorique aeri commiſerit, a quo tempore caput gravari & auditus ſenſus turbari cœpiſſet, ita prorſus, ut per duos nunc menſes audiendi facultate omnino careat. Perſpecta ſic mali cauſa curationem ita inſtruendam duxi, ut humor vitioſus interioribus ac ſenſibilioribus auris partibus firmiter impactus accommodata medicina removeatur. Quo fine omnium maxime exquiſite corpus purgandum decrevi medicamento, cui non infirma vis ſit, pravum ſubſiſtentem humorem a ſupremis & infimis locis proiciendi & foras eliminandi. Id quod hacce formula præſtare ſolemus: Rec. Gummi ammon. depurat. Extract. rhabarb. aloes roſat. mercur. dulc. cinnab. ſingulorum drachmam dimidiam, trochiſc. Alhan. ſalis ſuccini, croci, caſtorei ana gr. XII. M. F. l. a. cum Balſ. Peruv. Pilulæ ex ſcrupulo uno No. XX. quas pro doſi ter alternis diebus exhibuimus. Pro potu decoctum ex lignis temperatioribus paratum, vino interdicto & parciori victu præſcripto, una cum pediluviis quovis die mane & veſperi tepide adhibendis commendavimus. Præterea externe goſſypium balſamo noſtro madidum vitæ auribus iden-

indendum, nuchæque veſicatorium, quod in uſu habemus, blandum atque benignum imponendum ſuaſimus, ſubjuncto ſimul ad mucum e naribus eliciendum pulvere quodam noſtræ præparationis ſternutatorio. Quorum remediorum energia id Dei auxilio effectum eſt, ut malo in dies magis magiſque decreſcente longe meliorem audiendi facultatem noſter adquiſiverit, & cum aliis ſermones miſcere potuerit, quantumvis malum non ex toto fuerit ſublatum.

EPICRISIS.

Quam efficax & præſtabilis ad magnos ac præſertim ex contagio venereo ortos morbos eradicandos, cura eſt per ſalivationem perite & circumſpecte tractata, tam nociva, imo peſſima eſt, ſi ab imperito quodam homine, vel inſuper habito convenienti regimine, ſuſcipitur. Tantum enim abeſt, ut levamen adferat, ut malum potius exacerbet, & pejora ſæpius difficiliuſque ſananda accerſat ſymptomata, quod longa experientia edoctus plena fide teſtari poſſum. Ego a decenti regimine, quod ad ſanitatem recuperandam ſub hac cura ſumme neceſſarium eſt, neglecto, cum caput nimis cito frigori expoſuerunt ægri, jam terna vice in artis exercitio plenariam obſervavi ſurditatem, eamque, quod non inter initia ſtatim proſpectum malo fuit, immedicabilem. Quod vero tam difficilis ex hac cauſa natæ ſurditatis ſit curatio, hæc mihi ſubeſſe videtur ratio. Sub mercuriali cura a partibus extremis & infimis ad caput, maximeque ad glanduloſas ac nerveas ipſius membranas ſeri vitioſi copia magno cum impetu adpellitur, quas, uti in palato, naribus & gingivis videmus, nimium relaxat; hinc nihil dubii eſt, quin etiam ad nerveas illas tunicas, quæ interiora auditus oſſa & concamerationes cingunt, humor vitioſus delatus hæreat, qui dein a frigore inſpiſſatus & impactus ex locis ejuſmodi magis abditis difficillime dimovetur. Balſamum noſtrum ſpirituoſum, ſicut ad omnia nervorum vitia a nimia laxitate orta; ita quoque ad auditum, ſi ex eadem cauſa periit, reſtituendum, remedium multo pulcherrimum eſt & efficaciſſimum, quod humorem diſcutiendo egregium partibus robur addit. Si rurſus mihi ejuſmodi obtingeret caſus, ſuaderem ſalivationem, ſed meliori vitæ ordine & regimine denuo inſtituendam. Id quod vero ut inter initia ſtatim fiat, neceſſe eſt.

Plures de auditus vitiis caſus legantur in Conſult. ac Reſponſ. Medicinal. Tom. I. Sect. I. Caſu XXXIX. XL. & XLI.

CAPUT VII.

DE APHONIA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Voce loquelæ vulgo intelligimus productionem vocum articulatarum, animi conceptus cum aliis communicantem. Vox autem non articulata dicitur ſonus, & eſt aeris exſpirati, atque per aſperam arteriam, laryngem, hujuſque rimam, quæ glottis audit, vi quadam expulſi, ad cava oris & faucium varie figurata facta illiſio & repercuſſio. Quanquam igitur loquela a ſono differat; tamen illa ſine hoc fieri nequit, tantum abeſt, ut vitiatis, quæ edendo ſono tributa ſunt, organis, veiut ſpeciatim aſpera arteria, ejuſque caput, larynx dictum, cum annexis cartilaginibus, muſculis, & nervis, nec non fornix palati ſunt, produci poſſit; & hinc deperdita ſonum efformandi facultate, loquendi ſimul potentia pereat, neceſſe eſt. Hic jam ex antiquis GALENUS *L. de præcog. poſt. h. c. 6.* multis

Differentia ſoni & loquela.

evi-

evicit experimentis, quod nervorum recurrentium, qui ex pari vago & nervo acceſſorio efformantur, & ad laryngem, nec non docente noviſſime WINSLOVIO *Anat. P.* 3. §. 112. ad linguam tendunt, uno abſciſſo animal ſeminocale, utroque vero reſecto, plane mutum omnique & ſonum edendi & loquendi potentia deſtitutum reddatur.

§. II.

Quid per aphoniā intelligamus.

Hoc vitium, ubi ſonus cum loquela perit, quod in hyſtericis frequenter fit ſuffocationibus, vocatur a medicis aphonia. Nos autem, aphoniæ nomine ſtrictius ſumto, per eam intelligimus, loquendi ſive voces articulatas producendi impotentiam, a ſolo linguæ vitio pendentem: ubi ſoni quidem produci poſſunt, ſed lingua vocem articulatam extricare nequit, oppreſſiſque potius conatibus conticeſcit. Huic valde affinis eſt linguæ hæſitantia, quam balbutiem, das Stammlen, & ea laborantes Pſellos vocamus; ubi voces quidem articulatæ proferuntur, ſed non ſatis diſtincte exprimuntur; quoniam lingua ad ideas tanta celeritate, quanta in mente excitantur, enunciandas, impar & quaſi nimium gravis videtur.

§. III.

Quum linguæ potiſſimum vitium in aphonia accuſamus, inque ea morbi ſedem collocamus: operæ pretium erit, illius ſtructuram, quantum noſtræ tractationi favet, paullo rimari. Eſt vero lingua muſculus, omnium fere mobiliſſimus; qui ob fibras varie figuratas, longitudinales, tranſverſas, perpendiculares, acuminatas, angulosas &c. nec non muſculos myloſtylohyo- & genioglоſſos, æque ac illos, qui oſſi hyoideo ſunt tributi, in omnem plagam celerrime moveri poteſt. Dicti hi muſculi vim ſuam movendi nanciſcuntur a ramo tertio, qui audit maxillaris inferior, paris quinti nervorum, quod totum ferme motorium eſt, quemadmodum par nonum ad guſtum efformandum deſtinatum eſſe videtur. Hac volubili & in omnem partem mobili lingua, ſi ſoni ope laryngis formati in certas litteras modificantur, oritur loquela. Quo vero difficilior linguæ motus eſt, eo difficilior fit loquela: & illo ceſſante, ceſſat loquendi potentia, licet ſoni ſatis clare produci queant.

§. IV.

Sedes & cauſſa proxima aphoniæ.

Quum motus alicujus partis imminuitur vel tollitur per imminutum aut interceptum fluidi nervei in nervos influxum; nervi vero linguæ motui deſtinati a pari potiſſimum quinto proficiſcantur: facile patet, ſedem aphoniæ in dicto nervorum pari quærendam, ejuſque cauſſam proximam in plus minus imminuto fluidi nervei in illum nervum influxu collocandam eſſe. Et in hac confirmamur ſententia, ſi conſulamus anatomicas eorum ſectiones, qui in vita fuerunt aphoni: ſic teſtatur BONETUS *in ſepulch. anat. L.* 1. *Sect.* 22. *obſ.* 7. ſe in viro ex melancholia in furorem abeunte, & aphono ad mortem uſque manente, cerebrum ſicciſſimum, nervorumque origines ſicciſſimas ſolitoque graciliores, lingua illæſa, reperiſſe; & *obſ.* 20. caſum allegat ex RIVERIO, de balbutiente mortuo, in cujus cerebro circa nervos linguales cyſtis reperta fuit, foramen habens, & continuum ſerum plorans.

§. V.

Aphonia ex paralyſi linguæ.

Quicquid igitur influxum fluidi nervei in nervos motui linguæ deſtinatos remorari valet, id ad aphoniam contribuit. Præcipua hinc conſideratio debetur linguæ paralyſi, quæ vel antecedit, vel ſequitur affectus hemiplecticos & apoplecticos. Talis nonnunquam occurrit in ſenibus, corporibuſque valde languidis ac debilitatis; & ſi ſola eſt, præſagit plerumque hemi- vel apoplecticum affectum, ſi vero hunc excipit, cum torpore ipſius memoriæ ac ingenii complicatur, & prioris morbi recurſum minatur. Lingua tali in caſu ordinario eſt tumida, flaccida, ſemiſtupida, minuſque mobilis,

guſtus

guſtus imminutus, & in hemiplexia in altero tantum latere vitiata.

§. VI.

..ex ſeri circa nervos ſtagnatione.

Levioris præſagii eſt aphonia, quæ ex ſeroſorum humorum ſtagnatione, vel plane ſeceſſione, nervos quinti paris ad linguam tendentes comprimente proficiſcitur; neque tamen minus gravis eſt, curationique ſatis rebellis. Hæc fit poſt excretiones ac exanthemata ſeroſa, intus acta, fovente cum primis tempeſtate humida ac pluvioſa. Sic obſervationes de aphonia poſt ſudores cohibitos in A.N.C. *Vol.*3.*obſ.*82. poſt catharrum non rite tractatum in FORESTO *L.* 14. *obſ.* 32. & A. N. C. *Vol.*2. *obſ.*67. poſt variolas relicta *ibid. Vol.* 1. *obſ.* 112. relatas legimus. Ejuſmodi ſeceſſio ſeri ad nervos linguales per externam quoque violentiam, ictum vel caſum produci poteſt: unde aphoniam ex caſu ab alto ſubortam deſcribit POTERIUS *Cent.* 2. *Cap.* 2.

§. VII.

..ex ſanguinis congeſtione ad linguā.

Oritur aphonia porro ex nimia ſanguinis ad fauces, & linguam congeſtione; quæ vero imminuta humorum mole protinus ceſſare ſolet. Sic de tali affectu per inſequutam narium hæmorrhagiam ſanato caſum videas in A. N. C. *Vol.* 3. *obſ.* 113. Idem malum ſequitur etiam inopportunam venarum raninarum ſectionem, ſi in valde plethoricis, non præmiſſa in pede venæſectione inſtituatur: unde quoque graves faucium inflammationes excitari, frequens docet experientia. Cumprimis vero ex hac cauſſa ſubortam aphoniam novi in fœminis, menſtruorum vitio laborantibus, ac hyſterica paſſione divexatis: concurrentibus nimirum imi ventris ſpaſmis, qui humores vitales ad ſuperiora cogunt; unde virgines circa pubertatis annos conſtitutę, menſiumque eruptionem primum experientes hoc non raro incurrant vitium. Conjunctum illud hoc in caſu eſſe ſolet, cum tumore ac rubore faciei & oculorum, vaſorum turgeſcentia, arteriarum vehementi pulſatione, & deglutiendi difficultate.

§. VIII.

..ex vermibus.

Notabilis denique & ſatis frequens eſt aphonia, quæ vermibus intra ventriculi & inteſtinorum canalem hoſpitantibus debetur. Talis ſubito invadit, & exturbatis vermibus protinus remittit. Cognoſcitur ex imi ventris torminibus vel prægreſſis, vel adhuc junctis, aliiſque ſymptomatibus, vermium præſentiam ſignificantibus: & originem trahit a ſpaſmodicis partium imi ventris nervoſarum contractionibus, quibus vitales ſucci valido impetu ad fauces & linguam compelluntur, ibidemque ſtagnantes nervos motui linguæ dicatos comprimunt. Ipſe tales caſus ſæpenumero vidi, & feliciter curavi; nec aliorum auctorum deſunt teſtimonia: vid A.N.C. *dec.* 3. *anno.* 3. *obſ.* 147. *Vol.* 2. *obſ.* 62. & ibidem *obſ.* 160. exſtat caſus, de aphonia periodica, quæ toties invaſit, quoties tormina a vermibus fuerunt producta, hiſque ſopitis ſtatim iterum ceſſavit.

§. IX.

Cauſſæ occaſionales & Prognoſis.

Dantur adhuc aliæ cauſſæ, quæ in diſpoſitis ad aphoniam plurimum contribuunt. Tales ſunt abuſus potuum ſpirituoſorum, & frequens crapula, unde aphoniæ ex ebrietate ortæ jam HIPPOCRATES 5. *aph.* 5. meminit. Porro huc ſpectat gravis terror, & refrigeratio partium præſertim inferiorum: quæ momenta eo magis perniciałem vim exſerunt, ſi tempore, quo naturales fluunt hæmorrhagiæ, incidunt. Nec ſilentio prætermittenda tempeſtas pluvioſa, & commoratio in locis humidis, maxime in ſubjectis pituitoſis ac catharralibus. Prognoſis aphoniæ pro ejus cauſſis varia eſt: quæ enim ex vermium vitio, vel in paſſione hyſterica, aut menſium difficili eruptione accidit, curatu facilis eſt; quæ vero linguæ paralyſin pro cauſſa agnoſcit, omnem fere reſpuit ſanationem; aut ſanata facile redit, affectumque cerebri graviorem præſagit.

CURA.

CURATIO CUM CAUTELIS PRACTICIS.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

APhoniam curaturus eo reſpicere debet, ut primum cauſſas influxum fluidi nervei in nervos linguales, hos comprimendo remorantes removeat, & deinceps robur earum partium confirmandum curet. Quemadmodum vero illæ cauſſæ multum inter ſe differunt: ita variam quoque medendi rationem exigi, quilibet perſpiciet; facileque colligetur, eam aphoniam, quæ cauſſæ intra ipſius cranii thecam reconditæ debetur, ſanationem admittere non niſi difficillimam.

§. II.

Cura aphoniæ ex linguæ paralyſi ſubortæ.

Quæ igitur ex vera linguæ paralyſi ſuboritur aphonia, poſcit ſeri ad nervos & cerebrum decumbentis diſcuſſionem & evacuationem. Repetenda hoc loco ea ſunt, quæ capite de Paralyſi docuimus; & opus adgrediendum venæſectione, clyſteribus paullo acrioribus, dioreticis, ſternutatoriis &c. ſpeciatim in uſum vocanda & ipſi extrinſecus linguæ ſunt adplicanda nervina & balſamica, quo nomine commendari ſolent aquæ ſpirituoſæ liliorum convallium, primulæ veris, ſpiritus roriſmarini, ſerpilli, formicarum, eſſentia ambræ, balſami Peruviani, oleum cinnamomi, caryophyllorum, & noſtrum vitæ balſamum, paucis guttis ſaccharo excipiendum, & ſub lingua detinendum. Interne etiam dictum vitæ balſamum cum tribus ſpiritus ſalis ammoniaci vinoſi, & duabus tincturæ antimonii acris partibus combinatum, bis vel ter quotidie ad XXX. guttas ſummo cum fructu exhibebitur: nec erit alienum, blanda nuchæ adplicare veſicatoria.

§. III.

Aphoniæ catharralis curatio.

Si ſudorum ſuppreſſiones, aut excretionum catharralium cohibitiones ad malum contribuerunt, nihil ſuperat diaphoreticorum & diureticorum rite uſurpatorum efficaciam; reſtituta enim diaphoreſi, mox redire deprehenditur loquendi facultas. Laudem hinc merentur quam maximam infuſa theiformia, cum blando regimine potanda; ſpiritus cornu cervi ſuccinatus, tinctura antimonii acris, eſſentia ſuccini, maxime ſi cum eſſentia balſami Peruviani, aut balſamo vitæ noſtro permiſceantur.

§. IV.

Aphoniæ ſub ſalivatione mercuriali evenientis curatio.

Fit nonnunquam, ut ſub ipſa mercuriali ſalivatione aphonia accedat; quando ſcilicet ſeroſi ac ſalivales humores nimia quantitate ad fauces & linguam redundant. Quo in caſu eo dirigenda eſt curatio, ut humores iſti a capite deriventur & evacuentur. Præſtant hoc decocta diaphoretica, calide bibenda; & laxantia, maximeque pilulæ cephalicæ, acriori ſtimulo imbutæ, non neglecto convenienti regimine.

§. V.

Emplaſtrum ad aphoniā.

In aphonia, quæ poſt inſultus hemi & apoplecticos remanet, ſatiſque pertinax eſt, inſignem uſum emplaſtrorum, quæ ex terebinthina, ſeu pice, & gummatibus Carannæ, maſtychis &c. parantur, & nuchæ adplicantur, obſervavi: reliqua enim, utut generoſa remedia, hoc in caſu, ſpem omnino fallunt.

§. VI.

Aphoniæ ex ſanguinis vitio curatio.

Si malum a nimia ſanguinis verſus caput congeſtione proficiſcitur; omne fere curationis punctum convenienti ſanguinis ſubtractione abſolvitur. Hanc oportet eſſe largam, & pro circumſtantiarum ratione vel per venæſectiones, in pedibus, brachio, & nonnunquam ſub lingua inſtituendas, vel ſcarificationem ac cucurbitas adminiſtrare decet. Jungenda his pediluvia, quæ humores ad inferiora derivent; nec non interna antiſpaſmodica nitroſaque, eo quod his in caſibus infernarum partium ſpaſmi plerumque ſint complicati. Hinc operæ pretium faciunt pulveres temperantes cum nitro cinnabarique mixti, aut

liquor noſter anodynus, cum eſſentia caſtorei maritatus.

§. VII.

Cautela circa venæſectionem & ſpirituoſa.

Quamvis venæſectio remedium ſit generoſæ & magnæ ad hunc affectum efficaciæ: attamen cavendum, ne ea promiſcue utamur. In ſenibus enim, languidis, viribus exhauſtis ac magis pituitoſis ſubjectis plus adfert detrimenti, & præſervandi apoplexiam fine juſto liberalius adhibita, hanc potius provocat. Locum potius habet, ubi pulſus celer eſt & magnus, facies rubicunda, ſanguineque turgida: quo tamen caſu ſtricturæ infernarum partium clyſteribus, frictionibus, ac pediluviis prius ſunt demulcendæ. Ante tuſam venam in plethoricis cavendum etiam eſt a medicinis calidioribus, ſpirituoſis ac nervinis, earumque tam interno, quam externo uſu; quoniam humores magis commovent, eorumque raptum ad fauces augent.

§. VIII.

Externorum anodynorũ uſus.

Si ſpaſticæ conſtrictiones faucium & linguæ aphoniam produxerunt; uti fit in hyſtericis & hypochondriacis paroxyſmis, in quibus deglutiendi eſt difficultas: plus juvant externa paregorica, quam interna remedia. Commendantur nimirum eo fine fruſtulum caſtorei, vel nuciſtæ, vel theriacæ, vel ſalviæ ſub lingua detentum, aut balſami vitæ cum liquore anodyno mixti paucæ guttæ linguæ inſtillandæ. Præterea operæ pretium faciunt clyſteres carminativi, fotus & inſeſſus emollientes ac pediluvia.

§. IX.

Aphoniæ ex vermibus curatio.

Quæ denique vitio vermium intra canalem inteſtinorum ſtabulantium fit aphonia, facile curatur anthelminticis, ac iis remediis, quæ ſtricturas inteſtinorum demulcent. His enim quieſcentibus, redit loquendi facultas; ſed nondum ſublata cauſſa, quam vermes præbent, ſæpius iterum aboletur. Quare ſub quiete ſpaſmorum opera eſt danda, ut ingrati hoſpites convenientibus e corpore proſcribantur adminiculis.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Aphoniæ poſt mẽſtrua frigore ſuppreſſa.

Virgo ſpongioſioris habitus, floridæ faciei, ſanguinis & ſuccorum plena, & octodecim annos nata, aliquando cum menſium patiebatur profluvium in itinere conſtituta, nimio ſemet expoſuit frigori. Domum redux dolore capitis gravativo, turgidis ac rubicundis in facie exiſtentibus vaſis, corripiebatur; noctem tranſigebat inquietam, & mane omni loquendi potentia ſe deſtitutam ſentiebat. Hæc per quatuor durabant dies; quibus nec cibum nec potum adpetebat; ſomno fruebatur turbulento; mens tamen & omnes ſenſus ſibi conſtabant, ac extremæ quoque partes calore perfuſæ erant. Medicus, cum alvum ſtrictiorem deprehenderet, clyſterem protinus infundi, deinde ex vena in pede tuſa tres cruoris circiter uncias detrahi juſſit: ſed aphonia magis invaleſcebat. Ego vocatus, & pulſum adhuc celerem atque magnum animadvertens, venam rurſus incidendam, ſeptemque ſanguinis uncias adhuc mittendas curavi: & poſtea, pulſu ſatis valido exiſtente, eſſentiam caſtorei, cum ſpiritu ſalis ammoniaci & liquore anodyno minerali remixtam, triginta ejus guttas quavis quarta hora ex aqua liliorum convallium ſumendo, ordinavi. Brevi poſt per totum corpus erumpebat ſudor, facies detumeſcebat, ſomnus erat tranquillior, & continuata per nycthemeron medicina, loquendi facultas omnino redibat.

OBSERVATIO II.

Aphonia a pedum refrigeratione orta.

Priorem caſum illuſtrat alius, qui ſic ſe habet. Puella novem annorum macilenta, ex refrigeratione corporis maximeque pedum noctu facta, mane in loquendi difficultatem cum linguæ tumore incidit. Præſcripta protinus exter-

externa pariter ac interna cephalica & nervina nihil utique ferebant opis. Hinc vocatus ego, cum adhuc frigidos deprehenderem pedes, eos fricari & pediluvio ex aqua ſimplici, furfuribuſque triticeis bis quotidie imponi jubebam: quibus ſpem fallentibus, ſuadebam, ut binæ cucurbitulæ cum ſcarificatione brachiis admoverentur. Quo facto poſt aliquot horas magnum ſenſit levamen; & adhibito ſubinde capitiluvio, quod ex vino cum herba thymi, ſaturejæ, ſerpilli & majoranæ confectum erat, perfectam recuperavit ſanitatem.

EPICRISIS UTRIUSQUE CASUS.

In hoc utroque caſu debetur aphonia congeſtioni ſanguinis ad caput; quæ per partium inferiorum refrigerationem fuit provocata, & quidem majori cum periculo in priori caſu, ubi ſimul cohibita ſunt menſtrua. Adplicata in hiſce caſibus mox ab initio ſpecifica cephalica, volatilia & nervina plus nocent, quam proſunt, ſiquidem ſtagnantem ſanguinem magis commovent, & calefaciunt. Iis potius opus eſt remediis, quæ derivant a capite congeſtionem, & infernarum partium ſtricturas demulcent: quorum primaria ſunt pediluvia & ſanguinis miſſiones. Pediluvia non ordinare ſoleo, ſi pedes exiſtunt frigidi, niſi per frictiones hi paullulum incaluerint. Sanguinis miſſiones in fœminis, menſtrua & horum retentionem paſſis per venæſectionem in pede; in tenerioribus autem, quæ lunare nondum perſolverunt tributum, per cucurbitulas cum ſcarificatione brachiis admotas, quæ etiam in pueris & infantibus locum habent, ſummo cum fructu ſæpius inſtitui. Sed notari meretur, ſanguinis detractionem ſufficientem eſſe debere, quoniam, ſi parcior fuerit, plus infert detrimenti: unde eam in priori caſu repetendam putavi. Si pulſuum vehementia adhuc continuat, ſubjungenda antiſpaſmodica; & denique blanda nervina.

OBSERVATIO III.

Aphonia a vermibus.

Requiſivit haud ita pridem vir egregius & de noſtra arte optime meritus meum ſupra ſingularem adfectum conſilium, quem in conſpectum dare operæ pretium erit. Honeſto loco natus puer, qui vegeta ſemper uſus valetudine nunc undecimum complevit annum, nec leviſſimi quidem loquelæ vitii per totam vitam ſuam meminit, ex improviſo loquendi deſtituitur potentia, adeo ut præter verbum Mama, quod ſub magno niſu voceque ſubmiſſa profert, nihil omnino articulata voce pronunciare queat. Accedunt inſuper moleſtæ hinc inde tenſiones ſpaſticæ, quæ totum cervicis & dorſi tractum in conſenſum rapiendo inſignem his partibus torporem movendique & flectendi impotentiam inducunt. Medicus tam acerbi mali cauſam in verminoſam rejiciens progeniem varia contra vermes alias efficaciſſima eaque laxantia, roborantia, antiſpaſmodica & præcipitantia adhibuit remedia, tantumque profecit, ut dejectis quindecim lumbricis, ciborum adpetentia cum virium aliquo augmento redierit, ſomnus tranquillior & alvus quotidie lubrica ſit; at vero grave iſtud ſermonis impedimentum ſine ulla in melius converſione per quinque nunc hebdomadas pertinacius inſiſtit. Ego igitur primo omnium vermium colluviei melius educendæ conſulendum arbitratus ſequentes ob egregiam vermibuſque contrariam indolem ſuam mihi frequentes pilulas præſcripſi, quarum ſeptem bis in ſeptimana, maximeque circa lunæ mutationes propinare juſſi, interjectis pulveribus ex ſalis amari gr. XV. nitri purif. Corall. ana gr. vi. compoſitis. Formula autem pilularum hæc fuit: Rec. Aſæ fœtid. myrrh. elect. extr. tanacet. rhabarb. aloes roſat. mercur. dulc. ana drachmam unam, extr. croci gr. vi. M. F. l. a.

eum eſſ. caſtorei Pilulæ ex ſcrupulo No XX. Denique, ut externe quoque ſuppetias feramus, partes a ſpaſmis nimium debilitatas roborando, per intervalla collo & cervici imponendum ſuaſimus epithema, quod ex aquæ Anhaltin. ſpirituoſæ unciis quatuor, balſ. noſtri vitæ uncia dimidia, & bal. Peruv. drachmis duabus confectum erat. Quorum remediorum uſu per aliquod tempus protracto loquela indies melior redire cœpit.

EPICRISIS.

Varia & terribilia ſubinde ſunt, quæ a verminoſa progenie in nervoſarum partium ſyſtemate concitantur ſymptomata, quorum quidem cauſam ego non tam in roſione tunicarum inteſtinalium nervearum, quam potius in exhalationibus acribus cauſticis, quæ ex vermium corpore & excrementis exſpirant, quibuſque omnis generis inſecta ſcatent, reponendam eſſe ſtatuo. Innumera fere ſunt, quæ adverſus peregrinos hoſce & virulentos corporis hoſpites habentur & venditantur remedia; ſed ego præter mercurium dulcem cum purgante, ut reſina gialapp. vel diagryd. ſulphurato mixtum nec præſentiora inveni nec ſecuriora, quam aſam fœtidam, tanacetum, allium, ſemen ſantonici, camphoram & denique lupulum, quæ odore potius animalculis hiſce adverſo quam alia quadam ſubſtantia ſuam exſerunt operationem.

OBSERVATIO IV.

Paralyſis linguæ emetico ſuſcitata. Octo annorum puer annuo abhinc tempore corripiebatur variolis, quæ cum rariſſime adparerent & poſt eruptionem protinus ſubſiſterent, accidit, ut variis exinde morbis fieret obnoxius, maximeque crebris defluxionibus ſollicitaretur ſeroſis, quæ tuſſim, raucedinem & coryzam ſubinde inducere ſolebant. Hæc quidem ſymptomata congruis medicamentis ſæpius fuerunt mitigata; at vero, quum proxime abhinc magna abdominis cum duritie quadam jungebatur intumeſcentia, bis medicus intra breve ſpatium medicinam exhibuit vomitoriam, ſed infauſto plane effectu, ſiquidem coactas haſce vomitiones non adeo multo poſt excipiebant vomitus ſpontanei, qui cum gravi diarrhoea ſtipati per octo decemve dies miſere noſtrum ægrum divexabant. His dein compoſitis, cum ſubitanea viſus obſcuratione tanta linguæ accedebat immobilitas ſermoniſque difficultas, ut ne verbum quidem puer, licet anxie nitens, proferre poſſet. Præter hæc inſignis caput tumor, omneſque artus vehemens occupabat tremor & laſſitudo, quæ adeo ingraveſcebat, ut viribus magis magiſque dejectis tandem animam placide exſpiraret.

EPICRISIS.

Nullus fere morbus eſt, qui tam dira tamque varia & per multos annos durantia in infantibus poſt ſe relinquit ſymptomata, quam ipſa varioloſa febris, ſi aut variolarum eruptio & ſuppuratio non recte procedit, aut exantlato morbo ſanguinis & humorum maſſa per remedia ſanguinem depurantia aptamque victus rationem, in convenientem temperiem & eucraſiam non redigitur. Hinc certe in praxi medica occurrit frequentiſſime, poſt variolas & morbillos a læſis pulmonibus pectoris morbos, ab affectis viſceribus abdominis tumores & indurationes cum alvi fluxibus, & a tumore glandularum meſaraicarum ſcirrhoſo atrophiam reliquarum partium concitari. Nihil autem eſt abſurdius & periculoſius, quam citra ullam indicationem medicinam exhibere emeticam, qua proh dolor! in noſtro ægroto non modo alvi fluxus fuit proritatus, ſed etiam impurum ſerum obgraviores ſpaſmos ad cerebrum cum impe-

impetu propulſum primo nervi optici, dein quoque ſublingualium paralyſin effecit, quibus mors tandem ſupervenit. Ideo vero maxime hanc obſervationem allegare placuit, ut probe conſtet, quantam medicamenta imprudenter adhibita adferant noxam, & quam frequenter medici, quod dicere pudet, morborum imo mortis cauſſa exiſtant,

OBSERVATIO V.

Aphonia ex inſultu apoplectico.

Vir octogenarius, habitu corporis ſicciore præditus, ter minimum in anno, ut februario, junio & octobri menſe ſanguinem e vena tuſa emittere ſolitus, vitam ab omni morbo egit immunem, viribuſque & animi & corporis probe ſemper valuit. Hac vero æſtate, cum regiones noſtræ a fervidiſſimo ſolis æſtu præter conſuetudinem incaleſcerent, ſuaſu alius medici conſuetum illud evacuationis genus neglexit. Sed ſubito inde inſultu correptus apoplectico, arteriis valde pulſantibus, oculis rubentibus, totoque corpore æſtuante omnem ſenſum una cum loquendi potentia amiſit. Sub tali rerum ſtatu ego conſultus primo omnium venam in brachio aperiendam, ventrique clyſteres emollientes injiciendos & balſamum vitæ noſtrum, non poſthabitis aliis remediis, ori naribuſque admovendum ſuaſi. Quibus Dei auxilio id effecimus, ut mitigata morbi & ſymptomatum atrocia mente æger ad ſe redierit, præter quod hæſitantia linguæ diutius permanſerit; quam tamen frequenti oris cum vino, cui aliquot balſami noſtri guttulæ inſtillatæ erant, collutione felici eventu ſuperavimus.

EPICRISIS.

Quam efficax atque egregium in plurimis ſenum morbis & avertendis & abigendis remedium ſit V.Stio, vel ſola hæc obſervatio evincere poteſt. Neque deficit ratio: in ætate enim provectioribus, maxime ſi firmo adhuc ſtomacho & integra appetentia gaudent, ob exercitationis defectum corporiſque inertiam non tam facile, ut in juvenibus, ſuperabundantis ſanguinis conſumitur copia: & ſi natura ab hoc onere minus ſeſe liberat, neceſſe utique eſt, ut arte ſubtrahatur; quod venæ inciſione perficitur commodiſſime. Perperam igitur & male fundata inductus ratione ſanguinem inter dies caniculares evacuare prohibuit medicus, quod tamen eo magis fuiſſet neceſſarium, cum ea tempeſtate ſanguis nimius ob auctum expanſionis & orgaſmi gradum facile hinc inde in partibus nobilioribus ſubſiſtere & graves admodum inducere valet ægritudines. Nec dubitandum, quin in noſtro caſu a ſimili cruoris in capitis venis ſtagnatione levior ille apoplexiæ inſultus cum ſermonis difficultate originem duxerit; quo fine ego in curatione adornanda primo omnium venam in brachio tundendam cum præſentaneo ægri levamine commendavi. Dein vero clyſteres emollientes ventri infundere & ad effræniorem ſanguinis motum compeſcendum aliquot per intervalla pulveris nitroſi doſes porrigere juſſi, ſubjuncto ſimul infuſo theiformi, ex herba meliſſæ, beton. cardui bened. floribus ſalviæ & anthos compoſito, quod cum paucis olei macis guttulis ſaccharo infuſis bibere æger debuit. Ceterum hac morbi hiſtoria confirmamur, nulli fere morbo quam apoplexiæ aphoniam ſociari frequentius, adeo, ut etiam aliquod tempus poſt non raro remaneat, & facillime generetur, ſi a ſtagnante intra caput ſanguine ſerum ſecedens poros cerebri penetrat, & radices nervorum relaxando ſenſum motumque earum partium, ad quas nervi excurrunt, hebetat ac labefactat.

CAPUT VIII.

DE DELIRIO MELANCHOLICO ET MANIACO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Melancholia & mania gradu tantum differunt.

HAud paucos fore arbitror, qui mirabuntur, me affectus, qui natura & ſymptomatibus plane diſſimiles videntur, in uno capite pertractandos ſumſiſſe, & ad unam retuliſſe ſpeciem. Attentiori vero uſu & obſervatione diſcimus, utrumque morbum ex una eademque origine & cauſa continente, videlicet nimio ſanguinis ad imbecille cerebrum appulſu, suboriri, & niſi gradu ac invaſionis tempore variare, adeo ut melancholia pro morbo primario, mania vero pro ejus exacerbatione & effectu accidentali habeatur rectiſſime. Id quod etiam quam optime Medicorum agnoverunt veteres. Hinc TRALLIANUS *Lib. 1. cap. 16.* nihil aliud eſſe maniam prodidit, quam melancholiam ad majorem gradum redactam, ut propter tam arctam connexionem facillime ex uno morbo in alterum fiat tranſitus. ARETÆUS *Lib. 3. cap. 5.* melancholiam maniæ initium & originem eſſe, illamque incremento magis quam alia cauſa in furorem prolabi perhibet. Quam conſpirationem etiam quotidiana & attentior confirmat obſervatio, cum melancholici, præſertim ſi morbus inveteratus fuerit, perfacile in maniam incidunt, qua ceſſante melancholia rurſus ſeſe prodit, licet poſtea per certas periodos furor revertatur. Neque admodum diverſa eſt ipſa medendi ratio: quicunque enim conſilio & arte cauſam melancholiæ propiorem vel levare vel tollere recte didicit medicus, ad maniam quoque vel avertendam vel ſanandam admodum exiſtit idoneus.

§. II.

Signa melancholiæ.

Ante vero quam meditatio noſtra in interiorem horum affectuum naturam, geneſin & differentiam deſcendat, placet omnino, quibus phænomenis, ſymptomatibus ac notis tam melancholia quam mania ſeſe prodat & dignoſcatur, ex veterum, maxime Græcorum monumentis proponere, eo quod hiſce regionibus variæ deliriorum ſpecies admodum olim fuerunt familiares. Nullus vero rectius & accuratius horum morborum deſcripſit hiſtoriam, ipſo ARETÆO, qui Libr. 3. inter notas melancholicorum has ponit: quod triſtes, abjecti torpenteſque ſint abſque ratione, ingenti pavore trepident, male ſint animati, vigilent, ſolitudinem ament, in iram proni atque mutabiles ſint, de minimis quibuſque rationem quærentes, nihil largientes, ſed non ita multo poſt ſimplices & prodigi. Addit deinde, alvum plerumque aridam eſſe, jam nihil dejicere, jam vero ſicca, rotunda atroque humore bilioſo circumfuſa; urinam paucam reddi, acrem & bilioſam, multum flatuoſi ſpiritus in præcordiis eſſe, ructus putridos, graveolentes ex ore ferri, nonnunquam & humidum quoddam acre cum bile rejici, faciem impalleſcere, arteriarum motus parvos eſſe, pigros atque invalidos, & ægros in ſumendo cibo eſſe avidiſſimos.

§. III.

Signa maniæ.

Signa, quæ maniam indicant, idem graviſſimus Auctor ita deſcribit. Ad iram excitati maniaci furore penitus inſaniunt, quidam magnum ſpatium decurrunt, nonnulli vociferantur; alii ab hominum conſpectu in ſolitudinem fugiunt & ſecum tantummodo verſantur; alii ſua membra dilacerant. In ſummo ægritudinis impetu variis ſecundum quietem viſis perturbantur, immoderate venerem concupiſcunt, & palam ſine ullo aut pudore aut timore concumbunt. Cum vero inclinatus eſt morbus, ſtupidi, quieti, mæſtique ſunt; in notitiam quoque morbi ve-

nientes ſua calamitate miſeriaque triſtantur. Et hæc ſunt, quæ morbum aut præſentem aut declinantem comitantur ſymptomata; paucis nunc, quæ in artis exercitio diligentius annotavimus ſigna maniam antecedentia nos ſuppeditabimus. Inter hæc vero præcipua ſunt oculi rubentes ſanguineque ſuffuſi, palpebrarum inconſtans vibratio, mutati a ſolito mores, ſuperbia vultu, voce & geſtibus ſe prodens, ſtridor dentium, odium erga hunc vel illum ſingulare, ſomnus parvus, cephalalgia vehemens cum auditus excellentia auriumque tinnitu & ſonitu muſico: quo referri etiam meretur inſigne illud, quo increſcente morbo pollent maniaci, membrorum robur frigoriſque tolerantia incredibilis, nec non in fœminis collectio ſanguinis in mammis.

§. IV.

Differentia maniæ a phrenitide.

Verum enim vero, cum hæc maniæ ſigna valde etiam communia ſint delirio acuto, quod phrenitidis nomine venit, indicandum omnino eſt, in quo utriusque diſcrimen ſtatuendum ſit. Si quando igitur in acuta febre delirium eſt, vel in ejus vigore ſequitur & levata febre mens redit, phrenitis appellari ſolitum eſt. Neque id genus morbi aliud deſiderat remedium, quam quod curandæ febri idoneum eſt. Quod ſi autem furor longius recipit ſpatium, nullamque febrem junctam habet & ex ſtatu melancholico emergit, maniam dicere affectum in ſcholis medicis uſque eo receperunt. Neque ſilentio prætermittere oportet, dari adhuc inſaniam ſeu deſipientiam, quæ nec melancholiæ, nec maniæ aut phrenitidis nomine recte exprimatur, cujus generis eſt, quæ in homine etiam ſano ab aſſumto narcotico, ut ſolano furioſo ſeu ejus baccis, lolio temulento, hyoſcyamo & ejus ſemine, datura, ut pluribus conſtat exemplis, excitatur; quæ tamen accommodata medicina adhibita brevi remittit penituſque tollitur.

§. V.

Sectio deliriis mortuorum.

Ut vero propiores & proprias horum ſingulorum affectuum continentes cauſas, ad quas tollendas unice vera medendi dirigi debet methodus, eo accuratius dignoſcamus, e re omnino erit operæque pretium, ut, quæ in ſectione eorum, qui his deliriis perierunt, inventa fuerunt, proferamus. Notatu vero digna eſt obſervatio, quæ in M.N.C. p. 234. Dec. II. Ann. 6. de maniaco diſſecto legitur his verbis: multas in cerebri baſi ad inſtar retis complicatas vaſorum carotidum & vertebralium ramificationes obſervavimus: poſt exemtum cerebrum in pelvi relictæ ſeri cruentati propemodum ſex unciæ fluitabant: elevata deinde digitis in baſi cerebri medulla oblongata & detectis ventriculis a latere ſitis in conſpectum venit plexus choroidæus prægrandis, ab utroque latere totam interiorem ventriculorum ſuperficiem perreptans, & ex multis inſignibus vaſis ſanguiferis conſtans: ubique hic plexus veſiculis lividis piſiformibus refertus fuit, quæ lanceola apertæ ſerum gelatinoſum fundebant. Sic quoque *Henricus ab* HEER, *Obſ. 3. pag.* 45. de maniaci anatome hæc refert: inventum fuit cerebrum ſicciſſimum, durum & in ſumma parte digitis friabile, flavedine citri æmula undiquaque ad altitudinem digiti tinctum; obſervatum circa ventriculos mollius & humidius, nervorum origines comparuerunt ſiccæ.

§. VI.

Continuata ſectionis hiſtoria.

Singularis quoque debetur animadverſio anatomiæ phrenitici, quæ in M.N.C. *Dec.* 2. *Ann.* 4. *obſ.* 162. habetur, ubi veſicula fellis bile picis liquidæ inſtar repleta inventa fuit & ſinus falciformis maſſam polypiformem continebat: pia mater multis vaſis turgida accurate a cerebro ſeparari poterat, tunica longe erat craſſior & amplioribus inſtructa vaſis. Similis ſe mihi obtulit obſervatio ante triginta & ultra annos in ſtudioſo nobili extreme melancholico, qui delirio in ſtatu variola-

riolarum accedente moriebatur. In ſectione muſculi totius corporis valde denſi, compacti & robuſti nulla pinguedine obducti, (nam panniculo adiposo fere carebant,) conſpiciebantur; veſicula fellis tota repleta erat bile craſſa & inſtar picis nigerrima, quem atrum colorem etiam nunc in ſcriniis meis adſervata exhibet: pancreas magnum, craſſum & durum ſe ſiſtebat. Vaſa duræ & piæ matris ſanguine craſſo turgida & in hac varicoſa apparebant, e ſinu falciformi concretio ſanguinis atri in polypoſam ſubſtantiam concreti extrahebatur, atque ventriculis cerebri liveſcens ſerum innatabat.

§. VII.

Definitio melancholiæ. Quibus recte & diligenter perſpectis ſedem & interiorem horum deliriorum cauſam jam clarius exponere, atque ex his ſuppoſitis ſingulorum non nominalem ſed realem exhibere definitionem, in proclivi eſt. Melancholia igitur eſt firmior cum mente alienata phantaſia, certis objectis valide inhærens, cum diuturno animi angore, inquietudine, metu & triſtitia ſine ulla cauſa manifeſta juncta, a valde difficili ſanguinis copioſius in cerebro congeſti ac ſtagnantis per vaſa ejus progreſſu oborta. *— maniæ* Mania vero eſt violenta inſania cum temeritate & ingenti membrorum robore conjuncta, a vehementiori ſanguinis craſſi, copioſi & melancholici per cerebri vaſa cum magno æſtu tranſpreſſione proveniens. *— phrenitidis.* Phrenitis denique eſt inſania cum febre, a ſtaſi ſanguinis inflammatoria in vaſis cerebri orta.

§. VIII.

Sedes deliriorum. Sedem igitur omnis delirii in cerebro eſſe, clariſſime intelligitur, quam etiam ipſe HIPPOCRATES *libro de morbo ſacro* probe agnovit: *hac parte*, inquiens, *ſapimus & intelligimus & videmus & audimus, & turpia & honeſta cognoſcimus, & hac ipſa etiam inſanimus*. Nam cerebrum omnino eſt pars illa corporis nobiliſſima, in qua plane occulto & inperſcrutabili modo divina ſapientia eminens & valde ſublime mentis ſive ſpiritus immortalis, neque minus ingenii, phantaſiæ & memoriæ ſenſuumque externorum recondere voluit domicilium. Quamvis vero iſtius principii intelligentis & ſenſitivi natura & eſſentia, ex qua ejus effectus ac facultates profluunt, plane ſit abſtruſa & menti humanæ incognita, id tamen per accuratam & attentam obſervationem didicerunt medici, quod pro diverſa ſanguinis natura, conditione & motu per cerebri vaſa eminentes illæ facultates animæ tam rationalis quam ſenſitivæ mirifice varient, immutentur & pervertantur, adeoque morum, inclinationum & deſideriorum differentia ex hoc fundamento explicari debeat. Id quod jam olim in diſſertatione *de temperamento fundamento morum & morborum* fuſius deduxi.

§. IX.

Opiniones Medicorum de cauſa deliriorum. Quod itaque ad cauſas deliriorum proximas attinet & continentes, veteres, quibus ſanguinis circuitus ignoratus fuit, varias & plane alienas in medium produxerunt. Ita horum alii atram bilem exundantem ejuſque raptum ad caput, nec non nimiam cerebri ſiccitatem; alii ex recentioribus ſpirituum animalium in melancholia naturam ſiccam & aquæ ſtygiæ æmulam, in furore vero inflammabilem & ſulphuream accuſarunt indolem. Sed noſtro jam tempore non modo corporis ſed & animi morborum cauſas longe rectius ex ſanguinis conditione explicare novimus, a qua ſententia nec vetuſtiſſimum Auctorem HIPPOCRATEM alienum fuiſſe ex *libro de flat*: intelligi poteſt, ubi ſcite dixit: *ſanguis multum confert ad prudentiam, ita ut hæc permutetur & opiniones peregrinæ mentem occupent animumque percellant, ſi is conturbatus & perturbatus fuerit*, & eodem loco: *ſanguis ſi in conſtanti habitu conſiſtit, conſiſtit etiam prudentia, eo vero permutato hæc ſimul concidit*.

§. X.

Animæ functiones in homine unde dependeãt.

Et certe conſtanti obſervatione & experientia habemus comprobatum, omnes illas, quæ animæ adſcribuntur functiones, ad quas ſanæ rationis, ingenii & phantaſiæ vires una cum inclinationibus referimus, ſecundum naturam & ordinem ſeſe habere, ſi ſanguis juſta temperie & quantitate gaudens ad cerebrum delatus per ejus vaſa placido, libero & æquabili fertur itinere, adeo ut hac ratione ſenſus etiam externi, niſi vitium in ipſo organo ſit, recto ordine ſuccedant; has omnes vero nobiliſſimas functiones & immutari & perverti, imminui vel penitus deficere, quando videlicet ſanguis & humores a naturali temperie & quantitate deflectentes ad cerebrum devecti non æquabili & moderato, ſed valde difficili, tardo & impedito, aut nimis celeri & vehementi motu progrediuntur.

§. XI.

Cauſa deliriorum proxima.

Quæ cum ita ſint, a vero nos haud aberrabimus, ſi cauſam melancholici affectus continentem in ſanguinis craſſioris nimio ad imbecille & flacceſcens cerebrum appulſu, ſtagnatione & difficillimo progreſſu; furoris vero originem & fundamentum in ſanguinis craſſioris & melancholici vehementiori & impetuoſo per cerebri vaſcula & fibrillas motu collocamus. Cujus aſſertionis veritatem ex infra dicendis, ubi convenientem cauſarum antecedentium & remotarum nexum monſtrabimus, rectius dijudicare licebit.

§. XII.

Quę anatome probantur.

Quum vero jam ſupra ſatis clare & ad oculum per anatomen deliriis defunctorum demonſtratum dedimus, in variis corporibus diſſectis non modo ſanguinis motum per caput immutatum & plane perturbatum fuiſſe, dum vaſa nimio ſanguine infarcta & varicoſa ſe præbuerunt, ut propter ſtagnationem ſerum extra vaſorum alveos effuſum in baſi cerebri ſat magna copia repertum ſit; verum etiam cerebri corticem & medullam ſua textura læſam maleque affectam apparuiſſe; nemo ſane dubitare amplius poterit, & horum affectuum & mortis cauſam in hoc ipſo præternaturali ſtatu ponendam eſſe.

§. XIII.

Cauſæ mediatæ ſunt 1.) cerebri debilitas, quã inferunt animi pathemata.

His itaque conſtitutis, ſequitur jam ut diſpiciamus, quænam ex reliquis cauſarum generibus ad anomalum illum & plane perverſum ſanguinis per capitis & cerebri vaſa curſum ſymbolum ſuum conferant. Inter has primum locum peculiaris cerebri debilitas, quæ recte dici meretur mediata cauſa deliriorum, obtinet, utpote ſine hac præcedente non tam facile adeo grave motus ſanguinis vitium in hac parte exoriri poteſt. Et hæc quoque præcipua fuit ratio, quare varias has deliriorum ſpecies in hoc Tomo IV. noſtræ medicinæ ſyſtematicæ, ubi de morbis atoniæ agitur, pertractandas conſtituerim. Ad illam vero ingignendam præcipue referendi ſunt graves animi affectus, præſertim diuturnus mœror, triſtitia, metus, animique angor ac terror, quorum magna eſt, ſicut ad omnium partium, ita etiam cerebri robur debilitandum & vim vaſorum ſyſtalticam imminuendam potentia. Ad quam claſſem etiam acriores mentis labores atque inopportunæ ſtudiorum cauſa diutius protractæ lucubrationes pertinent, quibus ob diſſipatos ſpiritus ſic dictos animales, ſtaminum, quæ in cerebro & medulla oblongata ſunt, vis motrix & ſenſitiva mirum infringitur. Et inde quoque intelligi poteſt quare litterati & qui nimium meditationibus indulgent, plus quam plebeii mentis alienationibus ſint obnoxii.

§. XIV.

Amor nimius.

Deinde ex cauſis, quæ ad graviſſima diſponunt deliria vireſque animi ac corporis deſtruendo, & vaſorum, membranarum ac ſtaminum cerebri tonum debilitando plurimum valent, multum ſibi vendicat veſanus amor, de quo obſervationes legi poſſunt apud FOREST. *lib.* 10. *obſ.* 29. & 30.

BAR-

BARTHOLINUM *Cent. 2. hiſt.* 69. it. apud VALERIOLAM *Lib.* 2. *obſ.* 7. Maximam tamen noxam infert amor in fœminis viri potentibus ſed nondum nuptis, qui a genitalis liquoris, ſub otioſa maxime & lauta vita liberalius in glandulis vaginalibus ſecreti longiori mora & corruptione provenit, quod teſtantur obſervationes, quales exſtant apud PLATERUM *Lib.* 1. *prax. cap.* 3. *Gregor.* HORST. *T.* 2. *op. Lib.* 2. *Obſ.* 68. *&* EPHEM. *Obſ.* 126. *Dec.* 2. *Ann.* 10. Cum enim lege commercii, quod animæ cum corpore ejusque fluidis & ſolidorum motu intercedit, ex copioſius congeſto & ſtagnante in organis ſpermaticis ſemine imagines & ideæ venereæ in phantaſia excitantur, fit omnino, ut phantaſia firmiſſime hiſce ideis inhærente uſus rationis ſæpius minuatur & invertatur. Neque plane de nihilo eſt ſtatuere, ſpirituoſum ſeminale liquidum mora corruptum per vaſa lymphatica redire ad ſanguinem & quaſi ex conſymboliſmo fluidum illud, quod in ſanguine, cerebro & nervis motibus & ſenſibus præeſt, contaminare, ut hac ratione ingens virium oriatur dejectio.

§. XV.

nimia ſeminis profuſio. Porro obſervationes teſtantur medicæ, a nimia ſeminis tam voluntaria, quam involuntaria profuſione morbitum melancholici tum maniaci profluxiſſe originem. Ita *Henricus ab* HEER *obſ.* 60. exemplum ſexagenarii producit, qui a nimia ſeminis ſub diebus canicularibus profuſione melancholicus redditus eſt, & FORESTUS *in Obſ. lib.* 10. *obſ.* 25. juvenem quendam melancholicum media æſtate juvenculam uxorem ducentem, & ex effreni veneris uſu in furorem coactum fuiſſe refert. Nam nihil notius eſt, quam quod ſemen delibatiſſima, & agiliſſima ſanguinis pars ſit, eandemque fere indolem cum fluido nervorum habeat; unde etiam fieri obſervamus, ut ab immodica ſeminis profuſione & ſenſuum functiones & ingenii vires mirum debilitentur, imo etiam alii, qui ex cerebri vitio naſcuntur, morbi progignantur.

§. XVI.

hæreditaria diſpoſitio. Multum quoque noſſe refert, deliria, quæ diutius protrahuntur, certis familiis admodum eſſe ſolennia, adeoque ad morbos hæreditarios, qui a parentibus ad liberos transferuntur, juſtiſſime referri. Quorum morborum, ut ego quidem arbitror, vix alia ſubeſt cauſa, quam quod morbida & invalida partium ſolidarum & motricium natura ac textura per nativitatem propagetur, maxime ſi generationis tempore his affectibus parentes correpti fuerint.

§. XVII.

narcotica & opiata. Nihil vero tam celeriter & inopinato, etiam ſine ulla alia cauſa præcedente, ſanum ceteroquin hominem in dementiam præcipitare poteſt, quam narcoticum ſive ſtupefactivum, inſcienter adſumtum. Hinc res per experientiam ſatis nota eſt, quod a ſemine daturæ, hyoſcyami, a baccis belladonæ &c. brevi tempore perfecta amentia induci poſſit. Si quis vero paulo curioſior fuerit in nocentiſſima horum energia inquirenda, conſulat obſervationes de his paulo diligentius conſcriptas, quales reperiet in M. N. C. *Dec.* 3. *Ann.* 3. *obſ.* 70. WILLISIO *de anim. brut. Cap.* 12. *p.* 2. MATTHIOL. *in Dioſc. p.* 756. 988. LOBELLO *in novis ſtirpium adverſariis*, ROBELLO Cent. IV. obſ. 45. HELMONTIO lib. *demens idea*. Neque exercitatioribus medicis ignotum eſt, eas medicinas, quæ opium habent, in delirio improvide datas illud magis intendere & contumacius reddere, tantum abeſt, ut componant, aut levamen afferant. Cujus plane peculiaris effectus rationem invenire non adeo obſcurum eſt, ſi conſideramus, hæc ipſa remedia ſulphure quodam abundare valde vaporoſo, naturæ adverſo atque graveolente, quod calore reſolutum in corpore in exhalationes explicatur, quæ minimis cerebri & nervorum poris profundius in ſi-

inſinuatæ fluidi ibi puriſſimi vim motricem & fibrillarum nervearum elaterem labefactant, adeo ut omnium ſenſuum & motuum notabilis fiat defectio atque inverſio.

§. XVIII.

prægreſſi morbi. Ad deſtruendum cerebri vaſorum & ſtaminum naturalem tonum ac tenſionem multum quoque prægreſſi morbi, præſertim acutæ febres faciunt. Hinc quid obſervatione frequentius eſt, quam quod poſt febres ardentes, præſertim diutius protractas, poſt febrem ſic dictam Hungaricam, ſynocham putridam, cholericam ſeu cauſum, interdum quoque poſt varioloſam, phrenitides & ex hiſce demum chronicas deliriorum ſpecies proficiſci. Cujus effectus ratio ex facili inde poteſt repeti, quod ſub tanto febrili æſtu, qui plerumque cum aſſidua vigilia conjunctus eſt, nerveum fluidum, quod tam ſenſibus quam motibus perficiendis ſpeciatim dicatum eſt, diſſipetur. Læditur quoque exinde non parum ipſius cerebri fibroſa textura & ſtructura, ut deinde nec ſecretio liquidi animalis rite perfici poſſit.

§. XIX.

Ebrietas. Ultimo loco, ad cerebri imbecillitatem & fluidi nervei vitiatam indolem immodicus ſpirituoſorum potulentorum abuſus & inde profecta ebrietas multum momenti adfert, quare etiam non minus eleganter quam vere ebrietas a SENECA epiſt. 83. dicitur inſania, *vinolentiam, inquit, crudelitas ſequitur, violatur enim exaſperaturque exinde ſanitas mentis.*

§. XX.

2) Sanguinis congeſtio ad caput, quã producunt, ira. Ordine jam accedimus ad eas cauſas inquirendas, quibus ſanguinis motus ex partibus inferioribus impetuoſius ad caput urgetur, inter quas nihil omnino, quod tam ſubito melancholiam in maniam convertere, aut ſilentem reſuſcitare paroxiſmum valeret, reperimus, quam vehementem iram, qua majorem in maniacis cauſam vix ullam eſſe jam olim GALENUS *lib. 6. aph. 23.* reputavit, præſertim ſi vana ſuperbiæ opinio & faſtus, odium & vindictæ cupiditas jungantur. Equidem melancholici natura ad iram concipiendam difficiles ſunt; qua tamen ubi ſemel data occaſione accenſi ſunt, tam efferato furiunt impetu, ut niſi ægrius componi poſſint. Nocet vero ideo maxime melancholicis ira, quia ſanguis eorum craſſior atque compactior in vehementiſſimum adactus motum ſubtilem teneramque cerebri texturam graviter lædit, nec tam facile ſiſti curſu ſuo poteſt.

§. XXI.

Hunc cenſum quoque ſubit frigus externo corpori, maximeque inferioribus ejus partibus improvide admiſſum. *externũ frigus.* Cui quantum debeatur in affectibus noſtris ſuſcitandis, teſtari videntur ipſi melancholicorum paroxyſmi & exacerbatæ invaſiones, quas nunquam fere non horripilatione & frigoris ſenſu in externis partibus prægreſſo ſuboriri conſpicimus. Nec adeo difficile erit, ex accuratiori horum penſitatione ſæviſſimorum ſymptomatum, quorum luxurians in melancholicis progenies eſt, rationalem ſuggerere ætiologiam. Quodſi enim ſub tali horrore frigoriſque ſenſatione extremus corporis habitus ſpaſmo quaſi conſtringitur, ſanguis propter anguſtiora ſpatia minoreſque vias majori ad interiora vi & impetu fertur, abhinc vero in vaſis majoribus, maximeque pulmonibus, corde & cerebro ſubſiſtens pro horum locorum varietate varias creat moleſtias. Ita circa præcordia anxietates oppreſſivas, ſuſpirioſos anhelitus, cordis tremorem ac palpitationem, in capite vertiginem & gravitatem, oculorum ferociam, longas vigilias, variaque & uni rei infixa infert phantaſmata.

§. XXII.

Neque minus referri huc merentur excretionum ſanguinearum tam naturalium quam artificialium in utroque ſexu imminutiones aut ſuppreſſiones; *excretionum ſãguinearũ ſuppreſſiones.* quare ab omiſſa in plethoricis, quæ antea conſueta fuit, venæ ſectione pariter

pariter ac ab irregulari hæmorrhoidum vel menſium ſucceſſu, vel his imprudenter cohibitis, aut narium hæmorrhagia improvide ſedata melancholiam originem repetiiſſe certa experientiæ fide conſtat. Nec diſſimili ratione res ſeſe habet, ſi quando poſt exantlatos partus labores parcior ſuccedit vel plane ſupprimitur lochiorum fluxus, vel etiam ſi circa pubertatis annos menſes difficilius erumpunt. Exinde enim ſæpius & melancholiam & maniam ſubortam confirmant obſervationes, quarum innumeræ a probatiſſimis auctoribus proditæ leguntur. Ita HIPPOCRATES, diutina edoctus experientia *lib. de ſuperfœtat. Tom.* 1. *cap.* 24. ſcribit: ordinaria ſanguinis evacuatio intercepta furere facit. FORESTUS *lib.* 10. *obſ.* 23. & 24. item BINNINGERUS Cent. 1. obſ. 37. a menſibus ſuppreſſis maniam ortam adnotarunt: & *Zacutus* LUSITANUS *Lib.* 1. *peax. admirand. obſ.* 37. & 57. poſt hæmorrhoidum ſuppreſſionem melancholiam & maniam ſecutam retulit. Siquidem a ſanguine ſtagnante & copioſius circa inteſtina congeſto horum tunicæ nerveæ compreſſæ ad ſpaſticos ſtimulantur motus, quorum vi ſanguis congeſtus per metaſtaſin ad ſuperiora, maximeque ad caput tranſprimitur. De quo inverſo ſanguinis redundantis motu elegans apud HIPPOCRATEM *lib. de virgin. morb.* extat locus, qui dignus eſt, ut hic tranſcribatur: *Virgines nubiles & maturæ viro delirium, ut dæmones quoſdam videre ſe putent, magis patiuntur, una cum menſium deſcenſu, antea non valde hinc afflictæ. Poſtea enim ſanguis in uterum confluit velut effluxurus: cum igitur oſculum exitus non fuerit apertum, ſanguis autem amplius influxerit propter cibos & corporis augmentum, tum ſanguis non habens effluxum præ multitudine reſilit ad cor & ad ſeptum tranſverſum. Cum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, poſtea ex torpedine delirium apprehendit.*

§. XXIII.

Malum hypochondriacum & hyſtericum.

Ex quibus jam dictis & adductis facile reddi poterit ratio, quare & mali hyſterici & hypochondriaci melancholia frequentiſſimum ſit ſymptoma. Res enim in theoria medica pervulgata & ſatis perſpecta eſt, ex atonia viſcerum & impeditiori ſanguinis craſſioris ac copioſioris per hæc tranſitu ſpaſmos & flatus in abdomine progigni, a quibus tanquam ex fonte omnia illa, quæ hypochondriacis & hyſtericis obveniunt pathemata profluunt & derivari poſſunt.

§. XXIV.

3.) Sanguis craſſior, quem ingignit vita ſedentaria.

Hiſce expoſitis reſpiciendum erit ad ea, quæ ad ſanguinis craſſioris geneſin & ſtagnationem in partibus multum conferre valent, inter quæ primo loco otium & vitam laboris expertem ponendam eſſe arbitramur, quæ tam ad ingignendum morbum hypochondriaco-hyſtericum, quam ad ſubſequens inde delirium plurimum omnino valet. Sicut enim conveniens corporis exercitatio egregium ſolidis partibus robur addit, humoreſque fluxiliores reddit, & vegetiorem eorum circuitum promovet; ita ex hujus defectu vires corporis cum omnibus ſuis functionibus labefactari, ſalutares & naturæ ſolennes excretiones imminui, humores ſubſiſtere, ac mora craſſiores ac lentiores fieri quotidiana obſervatione deprehendimus. Quæ omnia longe graviora fiunt, ſi jungitur ſolitudo, & homines ab omni converſatione remoti vivunt in ſe quaſi converſi; tum enim variæ menti inanes & minus jucundæ imagines, falſæque ideæ, cum quibus ægre colluctandum eſt, ſiſtuntur.

§. XXV.

Victus craſſior.

Neque ex cauſis remotioribus eſculenta & potulenta excludenda ſunt. Quodſi enim ob exceſſivam acidi in ventriculo progeniem homines voraces ſunt, nimium adpetunt, aut craſſioris texturæ cibos, induratos minuſque ſolubiles & flatulentos adſumunt, nec tamen ſufficienti potu utuntur, crudiores inde compactioreſque humores,

qui

qui materiam & pabulum noſtris præbent affectibus, ingenerantur; a quibus in ſanguinem adductis ſtamina & fibræ carneæ rigidiores, duriores & ad motum exercendum minus promtæ ſunt & idoneæ.

§. XXVI.

Quæ ſit ſanguinis & excretionum cōſtitutio. Illud præterea ex meis obſervationibus ad naturam melancholicorum & maniacorum explicandam adjiciendum putavi, quod illorum ſanguis e vena emiſſus calidior & ater obſervetur, qualem etiam ETTMULLERUS *in coll. Pract.* p. 993. invenit, & LINDANUS adnotavit, dein quod tardius & parcius ſerum deponat, atque in lance ponderatus gravior ſit, lentius evaporet & plus craſſi magmatis, quam ſerum ſanorum relinquat. Fæces alvi quod attinet, hæ plerumque parciores ac duriores, coloris ex rufo obſcurioris, quandoque etiam gryſei, urinæ vero, quæ ſub acceſſione minguntur, tenuiores ac leviores obſervantur.

§. XXVII.

Subjecta deliriorum. Quod attinet ſubjecta hiſce mentis affectibus præ aliis obnoxia, notari meretur, homines non modo tardos, ſtupidos & obliviosſos, ſed ſæpius quoque valde ingenioſos, poetas, philoſophos, & qui profundioribus matheſeos & algebræ ſtudiis nimium delectantur, melancholico affectu corripi. Contra vero per experientiam liquidum eſt, eos, qui temperamenti melancholico-cholerici habituque corporis macilento prædi ti ſunt, ſtrictiores ac tenſiores fibras cum celeriori arteriarum pulſu obtinent, nec non qui promto in iram animo quotidiana fere domeſticorum altercatione, præſertim inter cibum, facile fortiterque commoventur, in furorem proniores exiſtere. Neque tamen prorſus excludendi ſunt natura languidi, debiles animoque timidi & humidiori ac laxiori carne inſtructi, quod vel exinde clarius apparere arbitror, quum virgines & mulieres, maxime ſi menſtruæ aut in puerperio lochialis excretionis vitio laborant, morbis cum mentis alienatione junctis valde videamus expoſitas. Nec denique ſanguineos, ut perite monet HIPPOCRATES *lib. 2. epid. 6. Sect. 3.* & GALENUS *lib. 3. de locis affectis cap. 6.* a melancholico & hypochondriaco malo immunes eſſe, itidem attenta confirmamur experientia.

§. XXVIII.

Prognoſis delirii a cauſa morali. At vero, quum ad ſpecialem mentis morborum indolem ac genium rite dignoſcendum & abhinc judicium de ipſorum eventu & curatione recte formandum multum omnino faciat, valde diverſas, quæ ſe offerunt, circumſtantias probe cognitas perſpectaſque habere; conſiderandum maxime omnium erit, num morbus a cauſa magis morali ſive animæ, quam phyſica ſive corporis vitio ſuam repetat originem atque fomentum. Nihil enim in artis exercitio occurrit frequentius, quam ut primam morbi cauſam ſcrutantibus nobis referatur, celerrimas & ſubitaneas animi commotiones, iram, terrorem, diuturnum mœrorem & angorem, vel etiam veſanum amorem occaſionem malo & primam originem ſubminiſtraſſe. Quibus ſi cerebri & internorum ſenſuum a parentibus accepta imbecillitas, vel notabile in diæta vitium, ut ebrietas, multa corporis refrigeratio, aut immodicus veneris uſus acceſſerint, non novum certe & inſolitum eſt, homines ceteroquin ſanos & vegetos, nullo manifeſto morbi chronici indicio apparente, in ejuſmodi mentis morbos illabi, illapſos difficulter admodum, & niſi lento gradu ex iis emergere. Quod enim ſi incidit, morbum magis idiopathicum & eſſentialem eſſe, adeoque ipſum mentis domicilium inſigni labe affici pro certo habendum eſt.

§. XXIX.

§. XXIX.

Symptomatici ex malo hypochondr. vel hysterico orti.

Verum melior convaleſcentiæ ſpes apparet, ſi delirium melancholicum eſt ſymptomaticum, & affectionem in viris hypochondriacam, in feminis hyſtericam comitatur, quod cognoſcere licet, ubi ſpaſmis, flatibus, borborygmis & ructibus prima infeſtatur regio, diaphragmatis cum anxietate fit compreſſio, alvi adeſt durities & moleſtæ hypochondriorum cum reniſu diſtenſiones urgent; quibus haud raro lancinantes capitis dolores, vertigines, aurium ſuſurrus cum multis vigiliis jungi ſolent. Eadem facilioris ſanationis ſpes eſt, ſi ex intermittente febre perperam curata, aut ſuppreſſo menſium, lochiorum vel hæmorrhoidum fluxu, aut etiam a ſumto narcotico inſania ſua ſortitur incunabula; hæc enim, convenienti medicina adhibita & excretionibus illis naturalibus iterum revocatis, egregie mitigatur, aut prorſus depellitur.

§. XXX.

Differentia & prognoſis ratione graduum.

Præterea, ſicut omnes cerebri ac ſpirituum morbi ſuos habent gradus vel remiſſiores vel intenſiores, ſuaſque ſervant periodos, quibus per intervalla redeunt, ita pariter in ſingulis amentiæ ſpeciebus hoc animadvertere licet. Quando igitur leviores ſunt acceſſiones & incipientes, non adeo difficile in curando eſt negotium; quo diutius vero inhærent, & altiores egerunt radices, eo eſſe pertinaciores & curatu difficiliores, imo, ſi parum habent remiſſionis, prope inſanabiles, certiſſimum eſt. Temporis enim diuturnitate ipſa mentis & liquidi nervei ſedes, cerebrum ſtructura texturaque ſua ita invertitur, ut niſi ſummo artificio reparetur. Quod vero tam rara delirantibus contingat curatio, hanc ſubeſſe puto rationem, quod maniaci Medicos plerumque reſpuunt, & ipſa medicamenta vano veneni metu averſantur, melancholici autem, & præſertim hypochondriaci medicamentis nimium in-

Ratio difficilis curationis.

dulgendo nova quotidie a Medicis, quos ſæpiſſime mutant, adſumunt, adeoque in pejus res ſuas ipſi convertunt. Peſſimum porro, quod auctiorem & deſperatum maniæ gradum indicat, ſignum eſt, quando maniaci poſt profundiorem ſomnum jugiter delirant, nec validiorum remediorum, ut purgantium & emeticorum, nec intenſioris frigoris vim ſentiunt. Et ſi tandem plenaria virium ex ſomni defectu & longo jejunio fit fatiſcentia, vel, ſi epileptici, convulſivi aut ſoporoſi affectus ſuperveniunt, mortem ante portas eſſe cenſendum eſt.

§. XXXI.

Prognoſis delirii recidivantis.

Deinde non ignorata perito Medico erit hæc peculiaris mentis morborum indoles & ab aliis differentia, quod longo interdum ſpatio plane ſileant & intermittant, ita prorſus, ut homines perfecte ſani mentiſque compotes interea habeantur; certis vero temporum periodis, maxime circa ſolſtitia & æquinoctia, ſub quibus exorti fuerunt, revertantur. Quodſi vero talis morbi genius eſt, neutiquam de ſalute deſperandum eſt, ſi modo Medicus malum radicitus exſtirpare ſatagat, & ipſe æger obſervanda probe obſervet. Audiamus de hoc acutiſſimum ARETÆI judicium, quod *lib. 3.* his verbis expreſſum legitur: *furor & intermittit & diligenti curatione radicitus evellitur, ſed intermiſſio non ſincera eſt, quando per ſe furor deſinit, cum non congruenter aut medela, aut temporis anni clementia curatur. Nonnullos namque qui penitus ſoluti morbo videbantur, aut veris tempus, aut error invictu, aut ira caſu aliquo proritata denuo ad furorem revocavit.*

§. XXXII.

Maniaci raro aliis morbis implicantur.

Singularem deinde meretur animadverſionem, quod natura apud maniacos interdum optime ſuas tum naturales tum vitales obſervet functiones, ut ideo nonniſi raro alio corripiantur morbo, utut plurimæ ad morbos diſponentes externæ cauſæ non deficiant. Inde quoque delirantes non

facile

facile epidemice graſſantibus morbis ſunt obnoxii. Neque deſunt exempla eorum, qui ſub gravibus his mentis affectibus ad ſeptuaginta & plures annos vitam produxerunt.

§. XXXIII.

Solutio deliriorum. Fit nonnunquam, ut ſolius naturæ bene valentis beneficio ſine ulla remediorum ac medicorum ope dictorum mentis morborum, per criticas ſanguinis ſive per nares, ſive uterum, ſive anum excretiones, ſalutaris fiat ſolutio; quæ eo certior evenit, ſi ab illarum ſuppreſſione originem malum duxerit, rectiſſime id obſervante HIPPOCRATE, qui *Sect.* 6. *aph.* 21. hæmorrhoides & varices inſaniam ſolvere, perite prodidit. Nec mihi ignota ſunt exempla, ubi nonnulli gravi melancholia hypochondriaca in juventute affecti provectiore ętate hęmorrhoidum fluxu accedente immunes manſerunt. Ex quo etiam fit, ut alvi fluxus & dyſenteria hiſce morbis ſæpe finem faciant, veriſſimo teſte HIPPOCRATE *Sect.* 7. *aph.* 5. Quod ego pariter mea ipſius experientia confirmare poſſum, quum pronuper in juvene ex terrore in ſtuporem mentis delapſo maniam ſubortam in diarrhœam feliciter terminatam viderim. Præter hæc digna eſt, quæ probe teneatur, obſervatio ab eodem HIPPOCRATE *Sect.* 5. *aph.* 65. propoſita: *quibus tumores in ulceribus apparent, non inſaniunt; his autem derepente diſſipatis inſaniæ fiunt.* Cujus inſignem fidem faciunt aliæ hiſtoriæ, quæ ſcabie & puſtulis in cutis ſubortis melancholiam decreviſſe memorant. Ita puellam maniacam per ulcera in crure orta curatam refert FORESTUS *lib.* 10. *obſ.* 24. ſicut e contrario ab occluſo ulcere melancholiam cœpiſſe auctor eſt *Amatus* LUSITANUS *Cent.* 2. *obſ.* 47.

CURATIO.

§. I.

Indicationes curatoriæ. Quod ad rectam & ſecuram medendi methodum attinet, hæc ſicut unice cauſis morborum tum avertendis tum removendis debet eſſe ſubnixa, quum ex cauſis cognitis indicationes curatoriæ & accommodata deſumi debeant remedia: ita vix alia via in percurandis mentis affectibus procedendum eſſe cenſemus. Jam vero ſatis evidenter in ſuperioribus demonſtratum dedimus, cauſam delirii tam timidi, quam furibundi proximam & continentem in impetuoſo ſanguinis & humorum ad imbecille caput motu, eorumque vel difficiliori, vel nimis accelerato per vaſa cerebri tranſitu, quem preſſo pede varii turbatæ phantaſiæ effectus ſubſequuntur, ponendam eſſe; quare curationis ſcopi, qui tum ad præcavendos tum amoliendos hos morbos faciunt, præcipui habendi ſunt, ut 1.) ſanguis in cerebro nimia copia congeſtus abhinc ad inferiora derivetur, æquabiliſque ac liber ejus per caput & univerſum corpus progreſſus procuretur; 2.) ut cauſæ materiales & occaſionales, quæ naturalem ſanguinis temperiem pervertunt, ejuſque metaſtaſin ſeu palyndromen efficiunt, removeantur, & conſuetæ, naturales & ſalutares excretiones in ordinem redigantur; 3.) ut cerebri vaſis ac membranis vis naturalis ſyſtaltica, quæ nimis dejecta eſt, reſtituatur.

§. II.

Veterum optima deliriorum cognitio & curatio. Ante vero quam intentionem hanc feliciter & cum laude exſequamur, monendum eſſe duco, antiquiſſimos artis noſtræ antiſtites, maximeque Græcos in affectibus hiſce tam recte dignoſcendis quam perſanandis noſtri temporis Medicis longe eſſe præferendos, eo quod non modo ex tanta deliriorum in ſuis regionibus ubertate & frequentia majorem ſibi experientiam adqui-

adquirere, ſed ipſorum quoque remediorum vires ac virtutes melius explorare potuerint. Id quod vel ſolus ſuo confirmat exemplo HIPPOCRATES. Hic enim primum *lib. de inſania* veram deliriorum cauſam ita delineat: *poſtquam*, inquit, *cerebrum derepente caleſactum fuit, ſanguine in venis efferveſcente, inſomnia vident horrenda, & facies flammeſcit, oculi rubeſcunt, & mens aliquid mali operari cogitat. Cum autem ſanguis rurſus ad venas diſperſus fuerit, quieſcit.* Quibus perite dictis dein præſtantiſſima ſubnectit præſidia, dum in eodem lib. V. Snem, aquæ potum, & veratri potionem &c. plurimum commendat. Nec ab hac ſimpliciſſima medendi methodo diſcedunt reliqui veteres medicinæ ſcriptores. Quodſi enim monumenta ipſorum curatius evolvendo deliriis medendi rationem inquirimus, ſimpliciſſimis certe remediis, ut ſunt venarum ſectio, balnea ex aqua dulci parata, aquæ puræ & mineralium fontium potus, lac & ejus ſerum, evacuationes tum leniores, tum pro circumſtantiarum ratione validiores, ad ferales iſtos affectus debellandos ſummo cum fructu eos frequentiſſime uſos fuiſſe deprehendimus.

§. III.

Quid de V. Sne ſtatuerint veteres.

Ex univerſa vero remediorum claſſe nullum eſt, quod ab antiquis ad ſedandos hos perniciales capitis morbos magis celebratum ac laudatum eſt, quam venarum ſectio, de cujus utilitate & adminiſtratione elegans exſtat locus apud TRALLIANUM *lib. 1. cap. 16.* qui dignus eſt, ut commemoretur: *melancholia*, inquit, *ex copia ſanguinis fit, ſi habitus corporis tenuis, ætatis vigor, ſi hæmorrhoidum vel menſium ſuppreſſio, ſi facies multo quam antea rubicundior eſt, venæque magis turgeſcunt, tunc ante omnem aliam curationem ſine cunctatione ſanguis mittendus eſt & venæſectio, ſi vires robuſtæ ſunt, ſatis generoſa. Si vero vires talem non tolerant, neceſſe eſt bis aut ſæpius paulatim educere. Si vero humor ſanguineus cerebro quaſi impactus ſit, tunc audacter venam in fronte ſecabis.* Sed cedro dignam & apprime utilem addit cautionem, ne ante convenientem corporis vacuationem id fiat: *nam*, ait, *ſi circa caput aliquid moliri cogites prius quam totum corpus recrementis liberum reddideris, offendes magis quam juvabis copioſiorem materiam ad partem affectam attrahendo.*

§. IV.

Quod ulterius oſtenditur.

Eſt quoque dein ex Græcis ARETÆUS, qui V. Snem ſummum in curanda melancholia remedium, interpoſitis valde utilibus cautelis, ita deprædicat: *Si craſſus, bilioſus & ater eſt ſanguis, vena utique ſecanda eſt; verum non eodem die, ſed aliis diebus repetendo, quantum ſatis eſt ſanguinis detrahatur: eodem vero die modum ſanguinis mittendi vires declarabunt: medio tempore corpus, quo aliam evacuationem ſuſtinere valeat, liberalius nutriatur: ſi ſunt graciles & ſanguinis inopes, paulum ſanguinis mittendum, quatenus videlicet V. Snem vires ſentiant, ſed nullam noxam earum tenor accipiat: quocirca, ſi plus, quam decet, ſanguinis effuderis, natura cibi penuria de propria ſede dilabitur, hoc eſt, labeſactatur.* Neque aliud remedii genus ad peſſimos animi morbos vincendos opportunius magiſque neceſſarium exiſtimat CÆLIUS AURELIANUS *lib. 1. cap. 5.* ubi præter phlebotomiam maxime omnium ſimul ſcarificationem cum hirudinum adpoſitione commendat his verbis: *cum ſtatus paſſionis apparuerit, detonſo capite atque raſo cucurbitam infligimus, adjuncta ſcarificatione.* GALENUS quoque V. Snem in ea melancholiæ ſpecie præſcribit, quæ ſedem in venis habet, & univerſum corporis habitum occupat, cum e contrario Arabes in ea curanda particulares ſanguinis per venas jugulares, frontis, temporum, evacuationes præ reliquis laudant, vel cucurbitulas cum ſcarificatione humeris applicant, vel etiam hæmorrhoides hirudinibus reſerant.

§. V.

§. V.

Noſtra de V. Sne ſententia & admonitio.

Hanc methodum ſequuti ſuperioris ſeculi excellentiſſimi Medici FERNELIUS, RIVERIUS, MERCURIALIS, GORNIUS, SYLVATICUS, *Joann.* FORTIS, BALLONIUS, idem remedium tum ad avertendos tum ad ſanandos hos morbos efficaciſſimum omnibuſque aliis longe anteponendum eſſe uno ore confirmant. Et profecto, ſi meam hoc loco interponere licet experientiam, inter præſtantiſſima hiſce morbis accommodata auxilia jure meritoque habendam eſſe ſanguinis miſſionem cenſeo, hac tamen obſervata cautela, ut, ſi ſanguinis craſſi & grumoſi adſit redundantia, primo vena in pede, dein, interjectis aliquot diebus in brachio, tum in capite, vel in collo vena jugularis provide ſecetur, aut ſtylo ſtramineo naribus intruſo ſanguinis proritetur profluvium. Tandem etiam venam in fronte hoc modo pertundere expedit, ut collo prius deligato faciei venæ inflentur, & dein lancetta non adeo acuta, ne pericranium lædatur, ſed obtuſa, inciſio fiat.

§. VI.

Balneorum a veteribus commendatio.

At vero ſunt adhuc alia, quæ tam in affectu melancholico, quam maniaco ob ſingularem, quam præſtant opem a veteribus ſumme commendantur remedia, quæ inter præcipue eminent balnea; quo nomine non modo univerſalia, ubi corpus totum, vel ad præcordia tantum in aquam tepidam immittitur, verum etiam particularia, ut ſemicupia & pediluvia debent intelligi. Videamus igitur, quid veteres de hoc remedii genere in ſcriptis ſuis prodiderint. Primo vero omnium *Alex.* TRALLIANUS *lib.* 1. p. 117. eximias ipſi laudes in melancholia tribuit: *Dulcium*, inquit, *balneorum uſus, ſi quid aliud, melancholicis opitulatur. Sed ægri in balneo morentur diutius, ac in calidam deſcendere cogantur, omnino etiam ſi æſtas fuerit, in eo diutius deſideant*. Pari ratione ARETÆUS *lib.* 7. *p.m.* 134. melancholicos in aquis ſponte calidis ſæpe commorari jubet: *Raræ enim, ait, & molles carnes ad ægritudinis remiſſionem maxime faciunt. Nam ſiccæ & tenſæ melancholia laborantibus carnes ſunt*. Ex Methodicis quoque eſt *Proſp.* ALPINUS, qui melancholicos tepidis balneis tum in univerſum corpus, tum præcipue ſupra capitis ſuturam ſtillantibus perfecte ſanatos memorat. Vid. *lib. de Med. Ægypt.* p. 115. Haud diſſimili ratione ad maniam ſedandam veteres balnea praſcripſerunt, uti factum fuiſſe videmus a *Cælio* AURELIANO, qui uſum aquarum naturalium, ut ſunt nitroſæ, maniacis ſummopere ſuadet, idque eo magis, ſi odoris non tetri fuerint, quo capitis membranæ quatiantur. Quod itidem exemplo ſuo comprobat GALENUS, qui *lib. ſuo de locis affect. cap.* 9. ſolo uſu balnei ex aqua tepida parati plurimos ſe melancholicos & maniacos perſanaſſe gloriatur.

§. VII.

Operationis ratio.

Quod vero etiamnum balnea ob egregiam virtutem ſuam maximam mereantur commendationem, facile quiſque agnoſcere poterit, ſi ipſorum operandi modum accuratius paulo conſiderare velit, qui in eo conſiſtit. Inſaniæ, quæ atrabilarios per intervalla invadit, acceſſio vix ob aliam contingit rationem, quam quod per vehementiorem partium fibroſo-nervearum in extremis & infimis partibus conſtrictionem ſanguis ad ſuperiora cum impetu feratur; unde etiam ſuo jam tempore HIPPOCRATES *Sect.* 1. *aph.* 56. in atrabilariis morbis periculoſos humorum a loco ad locum decubitus eſſe prodidit, qui vel paralyſin, vel convulſiones, vel inſaniam portenderent. Jam vero, quum aquæ moderate calidæ duras ac strictas partes, præſertim in inferioribus locis emolliendo ac relaxando impetum ſanguinis ad caput non modo imminuunt atque avertunt, verum etiam vaſa ampliora reddendo humorum decubitum a capite inferiora verſus deducunt, ut dein, libero æquabilique humorum cir-

circuitu tum per univerſum corpus, tum quoque ad extimas ejus partes revocato, corpus perſpirabile fiat; dubitare haud licet, quin in tali caſu a balneorum uſu multum ſperandum ſit auxilii.

§. VIII.

Præparandi methodus.

Quod ad rectam & optimam balnea præparandi methodum attinet, ex dictis facile poterit intelligi, aquas leviores ac ſubtiliores, quibus pluviales & fluviatiles annumeramus, ad præfixum ſcopum rite obtinendum, aquis fontanis & durioribus longe eſſe meliores. Et in eo quoque ratio videtur poſita, quare thermæ minerales, quæ præter tenuioris indolis aquam ſal ſubtile alcalinum minerale in ſinu fovent, quales ſunt Emſenſes & Teunacenſes, tam interno, quam externo uſu ad hos capitis morbos tollendos ceteris omnibus longe efficaciores deprehendantur. Quodſi vero leviores ejuſmodi aquæ pro balneis haberi nequeunt, fontanæ ac duriores decoctione cum tritico & ejus furfuribus, hordeo, malva, ſemine lini, & radice altheæ &c. ſacculo incluſis ſunt corrigendæ. Nonnulli etiam eodem fine lac admiſcent, vel de cineribus clavellatis, quantum ſufficit, adjiciunt.

§. IX.

Virtus augetur aquæ frigidæ applicatione ad caput.

Balnea ita præparata ne nimis calida, ſed tepida tantummodo adhibeantur, ſerio monemus. Horum vero ad hos morbos vincendos energia ut eo certior meliorque reddatur, & ſanguinis in venis cerebri ſtagnantis derivatio longe auſpicatior ſuccedat, opus eſſe putamus, ut ægri in balneo deſidentis caput aqua frigida perfundatur, vel pannus frigida madidos capiti imponatur. Quam encheireſin nec ignotam fuiſſe CELSO *ex cap.* 18. *lib.* 6. advertere licet, ubi ſuper caput aquæ frigidæ infuſionem, demiſſo corpore in balneum & oleum, ſuadet. Et *lib.* 1. *cap.* 4. ita perhibet: *nil æque prodeſt ad caput infirmum roborandum, atque aqua frigida, qua diutius caput quam ceteræ partes perfundendum, vel etiam largo canali quotidie aliquamdiu ſubjiciendum eſt*. Idem quoque ſentire ARETÆUM *ex lib. ejus de morb. chron. p.* 82. conſtat, ubi, ſi ægri maxime inſaniunt, caput humore frigido irrigare jubet. Neque effectus hujus plane ſingularis ratio altius erit repetenda; quandoquidem ea frigoris eſt vis atque potentia, ut ad cerebri membranas & vaſa a ſtagnante ſanguine nimis dilatata & debilitata penetrando ea conſtrictione roboret, ut inde humorum ibi ſubſiſtentium melior diſcuſſio liberiuſque iter promoveri poſſit.

§. X.

Selectiſſima purgantia quænã ſint?

Dimiſſis balneis ad alia præſidiorum genera progredimur, inter quæ non infimum ſibi locum vendicant ipſa purgantia, quæ a veteribus non minus quam recentioribus ad abigendos mentis morbos magni ſemper habita fuerunt. Quorum tamen operatio quum non eadem ſed valde diverſa ſit, dum alia mitiora alia fortiora exiſtunt; indicandum omnino erit, quænam ex horum nimis ampla claſſe noſtris indicationibus tum ad maniam tum melancholiam curandam ſatisfaciant. In eo vero periti Medici quam maxime conſentiunt, quod leniora & mitiora alvum ducentia, in quorum ſelectu ſunt manna, caſſia, rhabarbarum, agaricus, folia ſennæ, polypodium, cremor tartari, tartarus vitriolatus, ſalia aquarum mineralium neutra ſub variis formis uſurpata in affectu maniaco & melancholico, præſertim qui ab affectione hypochondriaca & ſtagnatione ſanguinis in inteſtinis & venæ portæ ramis ortum traxit, ſint omnibus aliis, etiam acrioribus propter ſecurum, placidum, minuſque tumultuarium operandi modum longe multumque præferenda, idque eo magis, ſi in decocto vel infuſo ſumta non ſimul & ſemel, ſed iteratis vicibus & per epicraſin operantur.

§. XI.

De purgantibus veterum fortioribus judicium.

Equidem, ſi medicorum & in primis veterum monumenta evolvimus, ex purgantibus elleborum tam album

quam

quam nigrum ceu ſummum ſpecificum ad utrumque affectum debellandum commendant, cum tamen hic ſubtiliſſimæ, imo virulentæ acrimoniæ ſit particeps. Ita HIPPOCRATES *lib. de inſomniis* ad præcavendam inſaniam veratro purgare & poſtea optimam victus rationem inſtituere jubet, atque *lib. 1. de diæta* §. 33. in melancholicis, formidoloſis & triſtibus identidem purgationem per veratrum utiliſſimam cenſet. Cui adſentitur CELSUS, qui lib. 3. cap. 18. melancholiam purgatione cum veratro ex magna parte levari refert, & ſi hoc vel ſemel datum parum profecerit, interpoſito tempore iterum dari jubet. Verum enim vero, utut veteres helleboro, elaterio, reliquiſque ſtrenuiſſimis remediis perpetuo fere uſi fuerint, nos tamen mitiorum ob inopiam id factum fuiſſe exiſtimamus. Dein vero ſimilliimum eſt, eos ideo frequentius fortiorum purgantium uſum iniviſſe, quod tutiſſimas ipſorum præparationes, ut innuit GALENUS *lib. de articulis* compertas habuerunt. Sed illorum proh! dolor monumenta temporis diuturnitate interierunt, ut pauca admodum remanſerint, de quo HIPPOCRATIS de elleboro conſcriptus liber, cujus initium tantum exſtat, ſatis teſtatur.

§. X.

Veterum methodus purgantia exhibendi.

Porro, ſi loca, ubi HIPPOCRATES aliique medicinæ patres purgationem per elleborum dictis in morbis laudarunt, attentius paulo inſpicimus, eos hoc medicamentum nonniſi ſub certo modo & vehiculo atque iis remediis conjunctis adhibuiſſe deprehendimus, quæ magnam illius acrimoniam cicurandi vim poſſident, ut ideo non vehemens, ſed plane mitior ſecuta fuerit operatio. Ita, teſte DIOSCORIDE *lib.* 4. litteris tradita fuit a PHILONIDE Siculo *Ennenſi* peculiaris corporis ante uſum ellebori præparatio & victus ratio, quæ tamen ad noſtram uſque memoriam non pervenit. Plura, quæ idem confirmant, exempla reperire licet apud ipſum HIPPOCRATEM, qui *in lib. de diæta* poſt fomenta demum & diætam purgationem per veratrum inſtituit; & *lib. de veratro* corpora ante ipſius uſum uberiori alimento & quiete humectanda; item *lib. 6. popul.* balneo & cibo præparanda ſuadet: quo fine etiam tam ante quam poſt uſum fortiorum purgantium ſufficientem lactis aſinini potum præbuit.

§. XI.

Qua ratione furiti[illegible] noxia.

Quum vero notiſſimum ſit, non modo draſtica purgantia, ſed & ipſa venena arſenicalia ſine ulla ſanitatis noxa dari poſſe, ſi corpora prius bene humectantur, & alimentis demulcentibus, nutrientibus, oleoſis & lacticiniis præparantur, vel ſi poſtea ejuſmodi adſumuntur; facile poterit intelligi, nec veteres in adhibendis remediis purgantibus ullo modo deliquiſſe, ſed ea valde cicurata & ad meliorem mitioremque indolem redacta uſurpaſſe. Quam medendi methodum ac cautionem nec TRALLIANO ignotam fuiſſe ex ejus monumentis apparet, dum *in melancholia*, inquit, *blanda purgatione opus eſt & victu humectante, interpoſito balneo. Qui enim validioribus antidotis aut purgationibus uſi ſunt, præſertim hiera, ægros magis furioſos atque inſanos reddiderunt, dum ſanguinem ad ſiccius & acrius converterunt. Præſtat igitur talibus ſimplicioribus adhuc medicamentis, quæ totum corpus non poſſunt calefacere, repurgatos humectanti cibo permittere. Noviſtis autem vos, me quoque pleroſque ita laborantes victu potius quam medicamentis perſanaſſe.*

§. XII.

Draſticorum in melancholia aut mania nulla eſt indicatio.

Cui experientiæ ſana quoque conſentanea eſt ratio. Etenim in furore, ubi omnia in effreni motu videmus conſtituta, nulla plane nervoſum ſyſtema acrius irritandi eſt indicatio. Nec dein humores atrabilarii, ſive melancholici, glutinoſi, craſſi, acidi & pontici vaſis inhæreſcentes acrioribus opus habent moventibus, ſed diluti, correcti, meabileſque & ad exitum aptiores redditi facili negotio ad excretionem ſtimulan-

mulantur. Et profecto ſi ulla in re, certe in propinandis purgantibus ſumma adhibenda eſt cautio. Nam, ut probe annotavit *Joann.* HEURNIUS *lib. 3. p. 289. in uſu magnorum pharmacorum nullus temeritati locus eſſe debet*, alioquin, quod turpe dictu eſt, ſuppetias ferendo magis nocemus. Atque ideo recte omnino atque perite a PLATONE dictum eſſe legimus, morbos diuturnos, inter quos etiam melancholiam refert, ſuos habere certos terminos, ad quos ante quam pervenerint, ſi medicamentis irritentur, acerbiores fieri. Ex omnibus autem optime ſuo nos exemplo erudire poteſt providiſſimus ille artis parens HIPPOCRATES, quippe qui *Democritum* curaturus elleboro nonniſi præſens uti voluit.

§. XIII.

Correctio ellebori a LINDENIO *tradita.*

Quum ſuperiori loco inter cauſas & conditiones, ſub quibus veteribus elleboro aliiſque fortioribus purgantibus uti licuerit, hanc præcipuam retulerimus, quod illi innoxium, qui nos jam latet, præparandi modum calluerint; non inutile fore arbitror quædam de eodem monere. Fuerunt ſcilicet noviſſimis temporibus præclari in arte viri, qui in eo excogitando multum & operæ & temporis conſumſerunt, quos inter eminet LINDENIUS, qui *Colleg.* MSTo *ad praxin chym.* ubi elleboriſmum commendat, ſingularem elleborum corrigendi modum tradidit, quo eos non modo, qui inſanire primum cœperunt, ſed & ipſos maniacos ſe curaſſe adſerit. Ipſa præparatio hæc eſt: Recipit radicis ellebori albi a drachma dimidia ad drachmam unam, eamque in vino, donec molleſcat, decoquit, decoctam eximit, &, rejecto priſtinæ decoctionis vino, novo vino injicit, atque per noctem in loco calido relinquit. Poſtea infuſionis vinum nunc levius, nunc fortius, prout validum eſſe debet remedium, exprimit, expreſſi drachmam unam propinat, quæ ſufficienter operatur.

§. XIV.

De eadē judicium;

Nos quidem de hac ellebori correctione ita ſentimus: medentes fortioribus qualicunque ratione correctis & vi ſua acri cauſtica privatis remediis commode carere, & majorem longe fructum exſpectare poſſe, ſi ea ſolum evacuantia, quæ ſupra recenſuimus ſelectiora atque leniſſima, in uſum rite vocare ſatagant. Cui autem ſpeciatim elleboro uti volupe eſt, de convenienti ejus præparandi modo non diſſuademus; ſiquidem vim illam draſticorum purgantium deleteriam, quæ in ſubtiliſſimo ſale acri conſiſtit, mediante coctione diutius inſtituta penitus enervari poſſe certiſſimo conſtat experimento. Et quum per ſimilem cum aqua vel vino adornatam cocturam tenuiſſima illa, quæ elleboro ineſt, acrimonia extrahitur, manifeſtum eſt, quod remanet, draſtica virtute privari.

§. XV.

Aquæ minerales & fontanæ laudantur.

Miſſa ulteriori purgantium diſquiſitione progredimur ad aliud remedii genus, quod ſiſtunt aquæ minerales, vel pura aqua fontana, in quibus ſummum & præſtantiſſimum adverſus mentis morborum contumaciam ſitum eſt præſidium. Etenim, quum mania plerumque originem & fundamentum in melancholia, melancholia in affectu hypochondriaco habeat, atque hic ipſe a ſanguine & ſuccis vitiatis ac impurioribus, per imi ventris viſcera & inteſtinorum volumen difficulter progredientibus ortum & natales ſuos ſortiatur; ad obſtructiones vero viſcerum reſerandas liberioremque ac faciliorem ſanguinis circuitum reddendum, nulla hactenus a multis retro ſeculis inventa, & non modo a recentioribus ſed etiam a veteribus peritis ac ſcitis Medicis uſu probata fuerit medicina, præter providum aquarum mineralium vel frigidarum, vel calidarum uſum, facile patet, quantum ab ejuſmodi aquis in pertinaciſſimis morbis vincendis ſperandum ſit auxilii. Et ego ſane ipſe integra fide profiteor, quod nolim eſſe Medicus, ſi aquarum, præſertim mineralium

ralium virtutem ignorarem. Enimvero, quum boni ac periti Medici ars & ſcientia maxima ex parte in arcendis vel curandis chronicis affectibus verſari debeat, hic certe parum vel nihil ſolidi ſine prudenti aquarum naturalium tam interno quam externo uſu præſtare poterit. Quapropter ut Medicus harum ſalutarium aquarum, ratione ingredientium & virtutum accuratam ſibi comparet cognitionem, ſerio monemus.

§. XVI.

In pluribus morbis proſunt.

Quodſi vero genuinam fontium ſalubrium indolem ſcrutamur, obſtupeſcimus ſane, tantam a benigniſſimo conditore ipſis conceſſam eſſe facultatem, ut pluribus medendi indicationibus in omnibus fere morbis ſatisfaciant. Nam ſpiritu elaſtico puriſſimo & ſale alcalino medio minerali prægnantes decentique copia adhibitæ non modo humores vitioſos alterandi, craſſos incidendi, glutinoſos fluidos reddendi, & obſtructa vaſcula reſerandi potentia pollent, verum etiam in partes ſolidas energiam ſuam exerunt, cum duras & tenſas fibras laxant & emolliunt, debiles & imbecilles roborant, emunctoria a tono ſuo dejecta ſtimulant, adeoque omnis generis ſalutares excretiones, ſive per alvum, ſive per urinam & cutim, ſive etiam per uterum & venas hæmorrhoidales promovent.

§. XVII.

Lactis aſinini uſus cõmendatur,

Similis, imo fere ejuſdem cum aquis mineralibus virtutis eſt lac aſininum & ſerum lactis tam vaccinum quam caprinum rite confectum & depuratum, cujus uſus ad expugnandas chronicas paſſiones ab HIPPOCRATE jam olim commendatur, & a peritiſſimis in arte viris, MERCURIALI, RIVERIO, RAYMUND. A FORTIS, BAGLIVIO & celeberrimo noſtri ævi Medico BOERHAVIO ſummis ob præſtantiſſimam efficaciam laudibus extollitur. Id quod & ego bona fide adfirmare poſſum: ſiquidem affectus valde chronicos, qui ex ſubtili & virulenta humorum acrimonia ſuborti in imbecilliori & vitiato nervoſarum partium ſyſtemate ſedem ſuam fixam habent, ſine decenti lactis & ſeri lactis uſu vix ex voto ſanatos novi.

§. XVIII.

Nitri uſus cõmendatur.

Ex univerſa vero medicamentorum ſerie remedium non ſcio ullum, quod ad cauſas horum affectuum eradicandas opportunius exiſtat, & in quo, ceu ſale ſimpliciſſimo, natura plus myſteriorum condiderit, quam ipſum nitrum ab heterogeneis partibus depuratum. Ejus namque uſus tam univerſalis eſt, ut ad omnis generis morbos, ſi modo rite inſtituatur, latiſſime pateat. Maxime vero omnium in ea melancholiæ ſpecie, quæ ad maniam inclinat, imo in ipſo furore, peculiarem plane & laudatiſſimum præbet effectum, dum non modo acrimoniam humorum bilioſam temperat, ſed & effrenes ſolidorum motus placando immoderatum fervorem ſiſtit. Dolendum itaque ſummopere eſt, efficaciſſimum hocce remedium non modo veterum temporibus plane ignotum fuiſſe, verum etiam a noſtri ævi Medicis ratione ſuæ, quam exſerit in morbis, virtutis nec ſatis cognoſci, nec in debito pretio haberi. Ex recentioribus tamen, qui ejus eximiam in noſtris affectibus ſanandis virtutem agnoverunt, laudandi maxime ſunt SENNERTUS atque RIVERIUS, quippe qui in mania potiſſimum nitrum cum pauxillo camphoræ maritatum ceu ſpecificum in uſum ducendum eſſe adſerunt.

§. XIX.

Quid de ſpecificis ſtatuendũ.

Propoſuimus jam ex iis, quæ opitulari his animi morbis poſſunt generalia quidem, ſed omnium optima remediorum genera, quæ longo uſu a peritiſſimis in arte viris probata fuere. Supereſt nunc, ut de peculiaribus quibuſdam & ſpecificis medicamentis, quæ itidem magna a plurimis laude efferuntur, noſtram in experientia fundatam dicamus ſententiam. Jam igitur notiſſimum eſt, in ſcholis Medicis

& pharmaceuticis libris ex regno vegetabilium herbam meliſſæ, betonicæ, verbenæ, anagallidis, ſalviæ, abſynthii, flores hyperici, tiliæ, camphoram, ex animantium familia ſanguinem aſininum exſiccatum & cum potu exhibitum, ex regno minerali martialia, cinnabarim, ſaturni ſaccharum, calcem & tincturam lunæ præ ceteris commendari. Verum enim vero, utut remedia hæcce ſingularia ex toto haud rejicimus, ſed nonnullorum potius uſum meliori explorationi committendum volumus; id tamen adſeverare non dubitamus, parum ab iiſdem ſolis exſpectandum eſſe emolumenti, niſi prius cauſis morborum tam remotioribus quam proximis corrigendis & abigendis per ſupra allata remedia generalia rite conſultum proſpectumque fuerit.

§. XX.

Specificum Riverii.

Dantur, præter jam dicta ſimplicia, varia adhuc ex ipſis artificioſe parata compoſita, quæ ob ſpecificam virtutem ſuam ſummis prædicantur elogiis, ad quorum cenſum inprimis pertinet illud a RIVERIO contra maniam tantopere celebratum remedium, quod ipſe pro arcano & gentilitio habere conſuevit, atque hoc modo paratur: Recipe fol. meliſſæ manipulum unum. Incidantur in ſpiritus vini unciis quatuor. Dein adde margaritarum præp. drachmam dimidiam. Miſce, detur ad duo cochlearia. Quod quidem medicamentum, ſi ex æquo æſtimem, non prorſus damnandum judico. Et licet ipſe genuinam ejus virtutem uſu non exploraverim, in ea tamen certo reſpectu adſignanda nullus dubito, maxime quum multos olim maniacos a paſtore quodam in pago Vinarienſi degente, qui illud frequentius adhibuit, ſanatos noverim.

§. XXI.

Decoctū nigrum Brunſuicenſe.

Probe dein animadvertendum eſſe arbitror, celebrem Brunſuicenſium Medicum decocto quodam nigro, ſchwarzer Narren Tranck vocato, quod, ut pharmacopæus mihi retulit, ex ſanguine aſinino cum aqua meliſſæ & aceto vini cocto paravit, haud infelici ſucceſſu uſum fuiſſe frequentiſſime. Neque ego hoc remedii genus inutile cenſerem; ſiquidem præter virtutem ſedativam, cujus propter ſanguinem animantis particeps eſt, inſignem etiam ab aceto vini diſcutientem ac reſolventem obtinet efficaciam.

§. XXII.

Decoctū & eſſentia anagallid. maris B. Michaelis.

Laudatiſſimæ porro virtutis eſſe creditur B. Michaelis decoctum & eſſentia ex anagallide mare, qui phœniceo colore ſplendet, parata; quæ bina remedia mille experimentis in melancholico & maniaco delirio a ſe probata eſſe adſerit, de quorum tamen fide nondum ſatis mihi conſtare profiteor. Pulverem vero, qui a Dno CHARRAS in Pharmacop. Reg. deſcriptus & contra inſaniam a morſu canis rabidi ceu ſpecificum commendatus ex meliſſa, verbena, abſynthio, artemiſia, plantagine, ruta componitur, tum ob virtutem, qua gaudet, ſtagnantes humores diſcutiendi, tum ſolidas partes roborandi non omni effectu deſtitutum arbitramur.

Pulvis contra rabiem D. Charras.

§. XXIII.

Flores antimonii.

Ex chymicis medicaminibus ſpectant huc quoque flores antimonii, quorum uſum plurimi Medicorum commendant, ad experientiam audacter provocantes. Cui nec noſtra contradicit obſervatio. Quodſi enim tenaces, viſcidi & binoſi in duodeno ſtabulantes humores vomitu evocandi ſunt, flores iſti, qui præ aliis emeticis antimonialibus blando quodam & anodynæ virtutis ſulphure pollent, egregium pollicentur fructum. De iis, quæ opium ingreditur antidotis, quorum multæ magnæque apud Auctores laudes exſtant, infra plura dicemus.

§. XXIV.

Motus corporis eſt optimū ſpecificum.

Mihi denique ſi ullum remedium ceu ſpecificum, id eſt, quod ſingulari quodam & præcipuo effectu multoties ſe comprobavit, in hiſce mentis affectibus tum præcavendis, tum abigendis commendare licet, nec certius nec effica-

efficacius decenti & ad vires corporis inſtituta exercitatione novi. Nam, modo liquidum in ſanguine non deficiat, hoc remedium viſcidos humores reſolvendo, liberioremque ſanguinis per omnia vaſa circuitum promovendo, corpus ab impuris ſordibus per auctam tranſpirationem liberat, obſtructiones reſerat, adeoque omnibus aliis ſumme commendatis remediis antecellit longiſſime.

CURA PRÆSERVATORIA.

§. I.

Præſervationi inſerviunt ſanguinis evacuationes.

QUum tutius factuque proclivius ſit morbos præcavere, aut recurrentes eorum incurſus avertere, quam præſentes medela ad ſanitatem reducere; in aprico eſſe arbitror, quanti ad Medici pariter ac ægroti commodum interſit, curam præſervatoriam probe intelligere, quæ ſequentibus continetur momentis. Primo omnium neceſſe eſt, ut ſanguinis abundantiæ habeatur ratio, quæ tempeſtiva, præſertim circa ſolſtitia & æquinoctia conſueta venæ ſectione, vel ſalutaribus per hæmorrhoidales & uteri venas evacuationibus promotis, aut, ſi cohibitæ fuerint, revocatis minuenda erit. Ante vero quam venæ ſuſcipiatur inciſio, valde utile eſt, primas vias a vitioſorum humorum colluvie leniori medicamento deplere. Tali enim ratione poſt ſectam venam ſanguinis per univerſum corpus diſtributio longe erit expeditior, ut per tranſpirationem depurari melius poſſit.

§. II.

Affectuū animi moderatio.

Præter hæc inter optima remedia præſervantia prudens affectuum animi moderatio referenda eſt, quæ facile obtinebitur, ſi nobis ipſi non adeo indulgemus. Abſint itaque ſtolida deſideria, quæ mentem ullo modo turbare aut ſpeculationibus anxiiſque prægigurationibus occaſionem ſuggerere poſſunt; omnes etiam nimiæ & uni rei infixæ cogitationes æque ac profundiores ſtudiorum cauſa ſuſceptæ meditationes ſedulo vitentur, venus ſit parciſſima, & denique remoto a ſolitudine animus jucundo & amico reficiatur conſortio.

§. III.

Victus ratio.

Neque tutum eſt, ab omni cibo impleri, ſed talem fere eligere, qui nec concoctu difficilis, nec ventriculo ſua mole gravis eſt. Vitare hinc oportet carnes infumatas, ſuillas, bubulas, conchilia, piſces cœnoſos, omniaque vaporoſa, & cibos quoque cum cepis & allio paratos, utpote quæ ſingula ventriculum onerando craſſumque ingignendo ſanguinem mirum nocet. Ante omnia vero corpori quantum indiget, non quantum cupit impendendum eſt. A nimia enim voracitate, ad quam propter exundantem acidi in prima regione progeniem admodum proclives ſunt melancholici, non leve redundare damnum obſervamus.

§. IV.

Conveniens potus.

Potus quoque habendus eſt delectus, ſiquidem non omnis omnibus deprehenditur proficuus. In genere tamen notari velim, leviorem ſemper, ut cereviſiam ſecundariam, vel puram aquam frigidam eſſe eligendam. Inter vina modicus vini albi & non adeo ſubtilis, ut Moſellani hauſtus ſub epulis melancholicis omnino concedatur, utpote qui animi corporiſque vires recreando mores ad hilaritatem traducit. Dulcia vero & potentia vina, qualia ſunt Hungarica, Italica & Gallica Sect dicta tum melancholicis tum maniacis nunquam non annotavi infenſiſſima. Nihil autem fere magis officit, & ad maniae geneſin contribuit, ac ſi poſt graviorem iracundiæ affectum ejuſmodi ſpirituoſi, vel etiam frigidi potus in copia ingurgitantur; qua propter, ut omnes de ſalute ſua ſolliciti ea tempeſtate ab iiſdem ſe abſtineant, ſincere monemus.

§. V.

Tabaci uſus moderatus.

In eodem cum alimentis pretio habetur ea, quæ noſtro ævo increbuit, tabaci fumigatio, cujus nimium & pe-

petuum quaſi uſum, qui digeſtioni inimicus ſpiſſos humores ingenerat, eoſque in orgaſmum facile abripit, ex toto improbamus; cum e contrario conſuetum & moderatum, ad alvum lubricam ſervandam, recte concedendum arbitremur.

§. VI.

Motus corporis.

Denique præſervandi fine ſummopere ſe commendant aeris mutationes, & præſertim a regionibus nimis calidis vel frigidis ad temperatiores ſuſceptæ peregrinationes. Hæ ipſæ enim non modo erroneis perverſiſque ideis emendandis apprime ſunt idoneæ, verum etiam motus, qui per vecturam inſtituitur, viſcerum obſtructiones impediendo æquabilem ſanguinis per omne corpus curſum ſervat utiliſſime.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

§. I.

Cautelæ circa curationem febrium acutarũ.

Quum ex acutis febribus iiſque præſertim bilioſis cum phrenitide junctis per opiata & nimis refrigerantia perperam ſanatis maniam haud raro ſubortam obſervaverim, boni omnino circumſpectique Medici eſſe reor, non modo febres ejuſmodi cholericas rationali & prudenti tractare methodo, verum etiam, ubi inclinata jam in melius valetudo eſt, exactam vivendi rationem cum convenienti affectuum regimine præſcribere; alioquin ex phrenitide facilis ad delirium chronicum fit tranſitus. Similem cautionem poſtulant febres intermittentes contumaciores; ſiquidem ab iiſdem per iteratas ſanguinis miſſiones vel acres ſępiuſque repetitas alvi evacuationes male tractatis, aut per adſtringentia & opiata nimis cito cohibitis melancholiam hypochondriacam & exinde ipſum furorem concitatum fuiſſe conſtat. Sedulo itaque monendi ſunt Medici, ut ab empiricis iſtis & indignis curationibus abſtineant, ne forte graviſſimorum horum affectuum cauſa dici haberique poſſint.

§. II.

Circa V. Snem ratione ſubjectorum.

Venæ ſectio licet præſtantiſſimæ in deliriis utilitatis ſit, multum tamen pro corporum varietate ratione loci, quantitatis & temporis debet variari. Ita, quando maniacus furor plethorica, cholerica & in ætatis vigore conſtituta corripit ſubjecta, ſanguinis iterata miſſio, frequentiori per correctum elleboriſmum purgatione interpoſita, minus nocet, maxime ſi poſtea cardiacis, roborantibus & anodynis ſedativis viribus reficiendis proſpiciamus. Ubi contra per diuturnam inediam aſſiduaſque vigilias & continuam corporis evacuationem furioſi viribus & humoribus temperatis exhauſti fuerunt, ideoque nutrientibus magis & blandis analepticis opus habent, ſanguinis detractione in majorem incidunt debilitatem.

§. III.

Circa ſectionem venæ frontis.

Quam ſuperiori §. V. *curat.* præſcripſimus convenientem venæ ſectionis adminiſtrationem, hic loci minus cenſemus repetendam. De V. Sione tamen in fronte hæc habeo quæ moneam: eandem ſcilicet in paroxyſmo, ubi propter ſpaſticam inferiorum partium ſtricturam ſanguinis ad caput directus eſt impetus, nunquam utilem, ſed ob majorem humorum attractionem magis eſſe noxiam; e contrario vero tutius rectiuſque adornari, quum aut primæ viæ ab impuris ſordibus probe ſint liberatæ, aut ſi ſpaſmo quieſcente mali notabilis facta fuerit remiſſio. Docuit me utiliſſimam hancce cautelam tentata ſimili remedio hæmicraniæ curatio, in qua eandem venam plus quam decies infelici admodum eventu novi inciſam. Hoc in paſſu ex antiquioribus Medicis conſentientem habeo CELSUM, cujus *lib.* 18. *de curatione deliriorum* hæc notatu digna eſt animadverſio: *Remedia adhibere, ubi maxime furor urget, ſupervacuum eſt: ſimul enim febris quoque increſcit. Tum itaque nihil niſi continendus*

ager

æger eſt; ubi vero res patitur feſtinanter ſubveniendum eſt. Aſclepiades perinde eſſe dixit, his ſanguinem mitti, ac ſi trucidentur, hanc rationem ſecutus: quod neque inſania eſſet, niſi cum febre intenta; neque ſanguis, niſi in remiſſione ejus, recte mitteretur.

§. IV.

Circa alimenta & pharmaca nimis commoventia.

Quum, graviſſimo teſte HIPPOCRATE *Sect. 6. aph. 56.* melancholia laborantibus periculoſæ ad cerebrum fiant metaſtaſes, quas apoplexia, epilepſia, cœcitas, aut ipſa mania ſequitur; omnis profecto cura adhibenda eſt, ut ne perverſi ejuſmodi motus translatorii ſeu ferales ſanguinis ad caput congeſtiones procurentur, quale quid fieri maxime ſolet ab acerbis animi perturbationibus, aut largiori vini potentis inter dies caniculares potatione, vel denique omni medela, quæ liquida nimium exagitando vires deprimere valet.

§. V.

Circa purgantia.

Maxime vero omnium talem noxam fortiora inferunt purgantia, utpote quæ inteſtina ad majores ſpaſmos proritando ſanguinem ad ſuperiora magis propellunt. Quæ cum ita ſint, de purgationibus rite inſtituendis aurea tenenda eſt regula MESUES, quæ ita ſe habet: *in ægritudinibus melancholicis non bis, non ſemel, ſed per intervalla facienda eſt evacuatio ita temperata, ut natura regat evacuationem, non evacuatio naturam. Præſtat tamen ſemper alvum lubricam ſervare, & ſi non reſpondet, ſollicitanda eſt vel clyſtere, vel ſingulis ſeptimanis leniori evacuante.*

§. VI.

Circa delirium ex inſano amore.

Ubi ex inſano amore virgines nubiles & maturæ viro inſaniunt, conjugium efficaciſſimum præſtat auxilium; cujus incomparabilem ad componendum furorem virtutem & ratio confirmat, & ſua jam ætate rectiſſime agnovit HIPPOCRATES, qui ideo virgines quam citiſſime viris cohabitare jubet, *ſi enim*, inquit, *conceperint*, *ſanæ fiunt*. Id quod ego ipſe experientiæ conforme habere nullus dubito.

§. VII.

Ex morſu maniaci, vel canis rabidi.

Si quando furor a morſu maniaci, vel canis rabidi, ut talia exempla proſtant, ſuboritur, non fidendum eſt ſpecificis illis, a GALENO, AETIO, RUFFO tantopere laudatis externis, caneris combuſtis, ſeu cineribus cum theriaca & radice cynosbati, licheni cinereo terreſtri, jecori rabioſi canis exterius applicato, ſed loco dolenti, profunda ſcarificatione præmiſſa, magnam cucurbitam apponere, vel ferro ignito ſatis profunde partem affectam inurere, & tum ſuppurationem promovere præſtat.

§. VIII.

Circa fonticulos.

Quum delirio affectos a fœda ſcabie elephantiaſin quaſi æmulante inſigne ſæpius levamen percepiſſe, & maniam poſt ulcera in inferioribus locis curata ſubortam trepanatione ſolutam fuiſſe certa experientiæ fide conſtet; fonticulos & ulcera in tali caſu circa ſpinam dorſi ferro inurere haud ſupervacaneum eſſe arbitramur.

§. IX.

Circa veſicantia.

Veſicatoria in curanda mania parum vel nihil valent, ſed malum potius exaſperant. Cantharidum quippe ſales cauſtici per poros in ſanguinem delati majorem nervoſis membranis & ipſi quoque duræ matri ſtimulum impingendo ſanguinis craſſi & bilioſi per caput & univerſum corpus motum ſpaſtica ſtrictura augent; cum potius medicamenta, quæ ob blandam anodynam & antiſpaſmodicam virtutem intenſiores nervoſarum partium conſtrictiones demulcendi effrenemque humorum motum refrenandi vi pollent, in uſum vocari debeant.

§. X.

Circa anodyna, maxime vero opiata & narcotica.

Licet vero remedia hæcce ſedativa & anodyna in maniaco furore compeſcendo effectu ſe exſerant ſatis egregio, neutiquam tamen eo procedendum audaciæ eſt, ut, quæ ſuſpectæ admodum fidei ſunt, opiata & narcotica ad hanc claſſem referre & propinare

veli-

velimus; hæc quippe fibras ac membranas nervoſas, præſertim quæ in cerebro ſunt, ſtupefaciendo maniacos quidem inſultus levant atque minuunt, ſed majorem & dementiam & fatuitatem inferendo in aliud ſæpe extremum ægros præcipitant. Multo magis, ſi quid ab anodynis ſperandum auxilii eſt, ea ſunt ſeligenda, quæ in malo epileptico, cujus formalis ratio in vehementi duræ matris ſpaſmo conſiſtit, opitulantur, ad quæ pertinent maxime caſtoreum, raſura ungul. alcis, cranii humani, cornu cervi philoſ. præp. radix & ſemen pœoniæ, pulvis noſter antepilepticus, rad. valerianæ, liquor anodynus mineralis, aquæ flor. lil. convallium, tiliæ, primulæ veris &c. Quibus omnibus ceu ſecuris & uſu ſatis probatis remediis tuto fidem habere poſſumus.

§. XI.

Circa delirium ex abſciſſa plica Polonica.

In Polonia ex abſciſſa imprudenter plica non modo graves capitis morbos, ſed nonnunquam etiam ipſam concitatam fuiſſe maniam cognovimus. Quod vero ſi incidit, mirum commendari ſolet decoctum muſci clavati, quo caput bis quotidie lavetur. Ita enim futurum eſſe dicunt, ut brevi illa rurſus erumpat. Linimenti muſci clavati huic ſcopo utiliſſimi deſcriptionem qui expetit, evolvat M. N. C. D. 1. *ann.* 2. *obſ.* 54. ubi inveniet.

§. XII.

Quæ in phrenitide proſint interna & externa.

In phrenitide, quæ quaſi duræ meningis febris particularis eſt, in qua ejus tonus elaſticus ac ſyſtole valde aucta motum ſanguinis & fluidi nervei celerrimum & tumultuoſum efficit, præter interna nitroſa & blanda anodyna externe animalia, ut gallinæ vel columbæ per medium diſciſſæ capitique raſo applicatæ non ſine ſingulari fructu eſſe deprehenduntur, utpote blandæ exhalationes & anathimiaſes fibras nimis ſtrictas relaxando ad tonum motumque naturalem reſtituendum plurimum conferunt.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Delirium maniacum ab ira excitatum.

VIr quinquaginta annorum, ſanguine plenus, a prima ſtatim adoleſcentia largiori vini potui adſuetus, per ſedecim & plures annos, quibus Italiam Galliamque peragravit, bis quotannis venam ſecandam præbuit. At vero in Germaniam redux hoc conſuetum evacuationis genus omiſit, ſæpiuſque vinum aduſtum, quod cum tabaci fumo in deliciis habebat, ad ebrietatem uſque ingurgitavit. Aliquot abhinc menſibus elapſis gravi percellebatur iracundia, quam crebri vomitus cum larga diarrhœa & inappetentia juncti ſequebantur. Brevi poſt ſomno frui obſervabatur turbulento anxiiſque inſomniis interrupto, imo haud obſcure furoris ſigna tum vultu tum geſtibus exprimebat: mox enim triſtitia & mœrore affectus omne hominum conſortium fugiebat, mox in hilaritatem effuſus præter conſuetudinem erat affabilis, multa ſine ordine inconcinna garriens. Neque tamen hoc mentis alienatæ vitium diutius inhæret, ſed leviter iterum tranſit, vix inſaniæ veſtigia relinquens: ſiquidem noſter intermiſſionis tempore omnibus rite fungi officiis cum mentis alacritate valet, atque ſaniſſima loquitur, ut nihil in ſermone familiari inſaniæ in ipſo obſervetur. Sed, quum vel leviſſima accedente animi perturbatione, ad quam ſumme proclivis eſt, vel errore aliquo in diæta commiſſo ex facili redeat, neque vanum exinde gravioris & permanentis delirii timorem incutere videatur, meum amici implorarunt auxilium.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Quanta animi affectuum in motus corporis noſtri tam fluidarum quam ſolida-

lidarum partium ſit potentia, vel ex ſolo præcedenti caſu adparere arbitror. Sicuti autem præcipua iracundiæ in ductus biliarios efficacia nunquam non deprehenditur: ita nihil dubii eſt, quin præternaturali harum partium nervoſarum conſtrictione bilioſus humor in inteſtina effuſus hæc ipſa ad ſpaſmos ſollicitaverit; quorum vi ſanguis craſſus ad caput & debile cerebrum adpulſus ibi difficulter tranſiit, variaſque inanes & erroneas menti ideas impreſſit. Neque parum profecto ad peſſimum hunc affectum ingenerandum contribuit immoderatus calidiorum potuum uſus, utpote qui inſigni ſyſtema nervorum maximeque cerebrum debilitandi vi pollent, & haud raro vel unice, ſine longa aliarum cauſarum ſerie prægreſſo ejuſmodi mentis morbos producunt. Quod autem ad peculiarem affectus noſtri genium attinet, ipſum pro furore leviori periodico recte omnino habere licebit, propterea quod per intervalla tantum adgreditur breviuſque terminatur, neque magnam memoriæ imbecillitatem aut ſenſuum inſignem depravationem comitem habet, & ipſam quoque curationem facilius recipit, quam ſequenti ratione adornavimus. Primo omnium æquabili ſanguinis per univerſum corpus diſtributioni ejuſque a capite derivationi proſpicientes conſuluimus, ut æger quotidie cubitum iturus pediluviis uteretur tepidis ex aqua fluviatili & tritici furfuribus paratis, & quamprimum cruori per venam in pede ſectam, aut hirudinibus ano adpoſitis liberum permittat exitum, unde ſtatim melius habere cœpit. Deinde mixturam ex eſſent. ſuccini, tinctura tartari & antimon. acris conflatam ex infuſo theiformi, quod herbas floreſque roborantes ac antiſpaſmodicas, tiliæ, meliſſæ, lilior. convallium, ſambuci, anthos, chamæmeli &c. habebat, ſingulis diebus mane ad 40. guttas capiendam ſuaſimus. Tum quoque pulveres leniter diaphoretici & antiſpaſmodici, ex pulv. Marchionis, ſuccino præp. cinnabari, nitro puriſ. & pauxillo theriacæ cœl. compoſiti, ante cubitum ex uſu fuerunt. Denique, quum maximum in ejuſmodi morbis curandis momentum in juſto affectuum moderamine & accuratiori rerum non naturalium uſu contineatur, primo ingrata & excitandis adverſis ideis opportuna objecta removere, tum vero a cibis ſalitis, acribus & nimium conditis abſtinere, corpus maximeque pedes contra frigoris injuriam munire & calidiores ſanitati infenſiſſimos potus cane pejus & angue fugere ſerio juſſimus. Quibus per aliquot menſes probe obſervatis id per Dei gratiam obtinuimus, ut animo ſucceſſu temporis ad ſe redeunte æger a furibundis paroxyſmis immunis plane relinqueretur.

OBSERVATIO II.

Affectus melancholico-maniaco hypochōdriacus.

Vir eccleſiaſtico munere fungens, annorum triginta ſeptem, ſtaturæ mediocris corporiſque macilenti, ſed multis vaſis ſanguineis inſtructi, patre natus hypochondriaco & ad melancholiam admodum prono, per multos jam annos hæmorrhoidum fluxum ſingulis fere menſibus revertentem expertus bene admodum valuit. At quum ſtudiis nimium intentus profundis meditationibus, neglecto corporis motu, plus juſto indulſiſſet, eaſque ad ſeram uſque noctem nudatis pedibus protraxiſſet, concurrentibus ſimul curis domeſticis, ſalutaris hæcce excretio ſenſim imminutior facta penitus tandem deſiit. Non multo igitur poſt ſymptomata acceſſerunt hypochondriaca, quæ ructibus, flatulentiis, moleſtiſque imi ventris diſtenſionibus & torminibus coli dolores æmulantibus cruciarunt. Sed quod peſſimum erat, ipſa quoque mens magis quam antea videbatur affecta; ſiquidem perpetuo nunc mœrebat, ab exigua vel nulla plane cauſa meticuloſus expaveſcebat, & ſingulis diffidens omne fugiebat conſortium: quæ mentis mala brevi intervallo tanta capiebant incrementa,

ut

ut æger noctu inſomniis agitari, vitæ inſidias timere, manus cum gemitibus complicare, alte mox vociferare & ſermonem continuum ſine nexu movere, mox cogitabundum & quaſi elinguem obmuteſcere inciperet. Neque tamen ſine intermiſſione perpetuo ita fuit, ſed malum ex parte minuitur atque tum prægreſſa frigoris ſenſatione pulſuque paulatim celeriori vehementiorique reddito recedit. Medici varia præſcripſerunt medicamina nitroſa, electuaria, confectiones, tandemque binæ circiter ſanguinis unciæ fuerunt detractæ, ſed ſine ſingulari levamine.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Docet nos hæc obſervatio, ex affectione hypochondriaca melancholiam, ex melancholia maniam oriri, omniaque hæc mala ex ſola hæmorrhoidum ſuppreſſione ſuam repetere poſſe originem. Ego conſultus cum pulſum durum & plenum, urinam aquoſam & tenuem, ſomnum inquietum multiſque ſtipatum inſomniis deprehenderem, atque graves ſub coſtis ſpuriis tenſiones preſſorias & anxietates præcordiales cum pertinaciſſima alvi obſtructione urgere comperirem, a leni evacuatione curam inchoandam ratus potiunculam ordinavi mannatam & rhabarbarinam, denuoque ſanguinem ex altera pedum vena tuſa detrahendum, & pediluvia ex furfuribus triticeis, ſapone veneto & aqua fluviatili parata ante decubitum adhibenda juſſi. Inter reliqua, quæ opem tulerunt, præſidia fuerunt pilulæ noſtræ balſamicæ bis in hebdomade ſumendæ, atque pulvis ex lapidum cancrorum, tartari vitriolaci, cremoris tartari, nitri purif. ana drachmis duabus, cinnabaris rite præp. drachma dimidia, olei cymini guttis ſex compoſitus, qui una cum liquoris anodyni mineralis viginti guttulis ex aquæ fontanæ unciis octo alternis diebus propinari debuit. Dein quoque infuſum Theiforme ex herba veron. ſummitat. milleſolii & radice glycyrrhizæ confectum ad aliquot patellas mane ſorbillandum ſuaſi. Pro potu ordinario decoctum chinæ & cichorei cum paſſulis ſubſtitui, & ad promovendam digeſtionem elixirium noſtrum viſcerale balſamicum inter epulas, quas parciores eſſe injunxi, adſumendum commendavi. Gravate quidem hæc omnia noſter admittebat, iis tamen paulatim adſumtis flatuum bona pars ructibus multis & ſonoris diſcuſſa fuit, anguſtiaque cum mentis furore ſedari cępit, & aliqua hæmorrhoidum excretio apparere, quæ demum fonte Egrano inſequenti veris tempore cum juſto regimine potato ex voto rediit, adeoque corporis animique integritati noſtrum reddidit. Ad præcavendas tamen recidivas commendatarum medicinarum uſum diutius protrahi juſſi.

OBSERVATIO III.

Melancholia hypochōdriaca cum mania periodice alternans.

Vir quadraginta annos natus, natione Judæus, complexionis melancholico-cholericæ, multis laboribus cum meditatione ac vita ſedentaria junctis diu vacavit, ſed nihil inde incommodi perſenſit. Aliquot autem abhinc menſibus cum de inopinato filii obitu certior factus inſigni mentis perturbatione ſollicitaretur, mox mœroribus magis magiſque indulgere, circa præcodia angi, hominumque converſationem fugere cœpit. Stipabantur hæc mala continua pedum refrigeratione, ſomnoque inquieto & minus reficienti, nec non pertinaci obſtructione alvi, quam nonniſi ſexto ſeptimove die rite deponebat. Quumque ita adflictus totos ſex conſtitiſſet menſes, & denuo vehementi percelleretur terrore, ipſa maniaca invaſit rabies, qua tantopere furebat, & in obvios quoſcunque irruebat, ut vinculis conſtringi debuerit. Cui malo licet ſuppetias ferre amici voluerint, nulla tamen alimenta nedum medicamenta adſumſit. Nihilominus vena brachii & frontis coacte inciſa inſigniter profuit:

ſuit: ſiquidem inde mens efferata paullo quietior reddita ad triſtes cogitationes priſtinamque melancholiæ ægritudinem rediit. Hanc contra dein variis pugnatum eſt remediis, thermæ quoque Carolinæ potatę alvum egregie duxerunt, ſed malo præterea vix quicquam detraxerunt. Ego igitur in conſilium adſcitus hanc præſcripſi medendi methodum. Primo fontem Selteranum, addita ad menſuram ſalis Carolinarum drachma una, per aliquot hebdomadum ſpatium bibendum ſuaſimus. Vim ventriculi concoctricem roborare ſtuduimus elixirio noſtro viſcerali temperate balſamico, quod ad 70. vel 80. guttulas inter epulas porreximus. Nec omiſſa ſunt pediluvia, quibus alternis diebus ante cubitum æger pedes ad ſuras uſque immittere debuit. Denique ſingularem præſtiterunt opem pulveres leniter temperantes nervinis ſpeciebus nupti ante lecti introitum exhibiti. Potui dedimus decoctum, cujus hæc erat formula. Recipe Raſuræ cornu cervi, radicis ſcorzoneræ ana uncias duas, cremoris tartari drachmas tres. Coquantur in aquæ ſimplicis menſuris quatuor: adde ſyrupi acetoſitatis citri uncias duas. Præterea, ut abſtineret ab omnibus cibis fumo induratis, acribus & flatulentis; e contrario autem tenuioribus cum aperientibus herbis paratis juſculis, interpoſito vini generoſi hauſtu ſedulus uteretur, corpuſque frequentius moveret, imperavimus. Quibus remediis per aliquot tempus ita continuatis optime convaluit.

EPICRISIS.

Ex præcedente morbi hiſtoria ſatis perſpicue apparet, quanta apud melancholico-hypochondriacos, qui vitam agunt ſedentariam & umbratilem nimiumque mentis fatigationibus indulgent, ad producendum furorem in ipſis animi affectibus, maxime vero ſubitaneo mœrore & hunc ſuperveniente vehementi terrore vis ſit atque potentia, quantaque opus ſit cautione & prudentia, ut ejuſmodi hominibus, ubi jam melancholia cum malo hypochondriaco juncta variis ſe ſignis prodit, omnis graviorum animi perturbationum ſubtrahatur occaſio. Docemur quoque ex hoc caſu egregie, melancholiam & maniam alternatim procedere, ita ut ex uno malo ad alterum facillimus fiat tranſitus.

OBSERVATIO IV.

Delirium maniacum periodicum.

Nobilioris generis fœmina, vix trigeſimum ætatis annum tranſgreſſa, temperamenti ſanguineo-melancholici, ob adverſos quoſdam a fratre ſibi illatos caſus, in impenſam incidit, poſtquam vix utero conceperat, animi triſtitiam; ad quam propulſandam quum haud modicum ſpiritus vini hauſtum frequentius adſumeret, accidit, ut non multo poſt in ipſum maniacum furorem abrepta vehementiſſime inſaniret; ſiquidem a nemine laceſſita graviter ſubinde iraſcebatur, adſtantes ſaliva conſpurcabat, veſtes dilacerabat, nec uno conſiſtere loco poterat, quin miris ſe modis jactans corpus ſpectaculo exponeret. Et ſic habebat primis graviditatis menſibus; quum vero ad dimidium geſtationis tempus perveniſſet, rabie paullatim remittente perfecte ad ſe redit & ſtato tempore felicem excluſit partum. Lochia quoque dein rite fluxerunt, nec quicquam, uti ſolet, moleſtiæ puerperium reliquit; niſi quod poſthæc ſuſpectum valetudinis ſtatum menſtruæ purgationes retentæ portenderent, quas tamen quum Medici falſa novæ impprægnationis ſpecie decepti promovere dubitarent, factum proh! dolor eſt, ut fera iterum rabies animum occuparet. Varia hinc inde præſcripta remedia purgantia, temperantia, ſpecifica nihil attulerunt opis; quare ut conſilio & auxilio ego ſuccurrerem per litteras amici me rogarunt.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

In præmiſſa morbi hiſtoria id maxime debet animadverti, delirium ultimis graviditatis menſibus ſponte evanuiſſe, partu vero excluſo iterum rediiſſe. Cujus rei ratio ita me judice, debet explicari. Quo magis fœtus in utero mole ſua creſcit, eo plus opus habet nutrimenti; hinc major ſanguinis quantitas ad uterum confluit, quæ edito partu reliquis corporis partibus denuo impertitur. Quum vero in noſtra ægrota menſium acceſſerit retardatio, non modo ſanguinis copia increvit, ſed & valde ſpiſſus & ad trajiciendum tenuiſſimos canaliculos ineptiſſimus evaſit; unde facile potuit in primis viis & circa uteri regionem ſpaſtica ſtrictura oriri, qua cruor ille tenax ad debile caput delatus rationis uſum denuo turbavit. Quod ad curationem attinet, eo potiſſimum reſpiciendum putavi, ut ſanguinis circuitus per totum corpus, maximeque per uterum ſuæ reſtituatur libertati. Quo fine primo ſuaſi, ut ante decubitum temperatiora adhibeantur pediluvia, dein per menſis circiter dimenſum fontes Egrani decenti cum regimine & interpoſitis ſtomachicis medicamentis tepide bibantur; circa tempus vero, quo alias ex utero ferri ſuevit menſtrua purgatio, per aliquot dies ante lecti introitum doſis capiatur pilularum balſamicarum, & ſequente die mane drachma una ſalis aperitivi, ex lapide cancrorum, tartaro vitriolato & nitro compoſiti, ſuperbibendo vaſcula quædam infuſi theiformis ex floribus nervinis & antiſpaſmodicis tiliæ, primulæ veris, anthos & citri corticibus conflatum. Qua methodo id per Dei gratiam acquiſivimus, ut ægra a malo ſuo ſenſim paullatimque liberata nunc integerrime vivat.

OBSERVATIO V.

Delirium maniacum periodicum, ab iracundia.

Fœmina annum agens ſecundum & quadrageſimum, temperamenti melancholico-cholerici, animique a natura ad triſtitiam valde diſpoſiti, nunquam a viro gravida, ſub regulari & ordinato menſium ſucceſſu illibatam ſemper præ ſe tulit valetudinem. Interim, quum odioſo ſoceræ convictu per aliquod tempus uti debuerit, plena inde luctus & mœroris, nulla vel ſane leviſſima data cauſa, ſæpius acerbas profundere lacrimas cœpit, donec dein inter ipſum menſium fluxum poſt graviorem iracundiæ affectum delirium acceſſit maniacum, quod totas ſex hebdomadas inhærebat. Abhinc triſte hoc malum ſingulis ſex ſeptemve menſibus elapſis recrudeſcens has notas habet prænuncias: ſentit ægra circa tempus cum menſtrua recurrit periodus preſſorium in pectore dextroque hypochondrio dolorem capitis dentiumque membranas in conſenſum rapientem; ſomnus imminuitur, & nunquam non vexant conatus vomendi, modo irriti, modo ipſi vomitus materiam, quæ aquæ ſpumoſæ & pituitæ flavæ ſimilis eſt, eructantes; fluxu demum præſente ipſe adoritur paroxyſmus, qui variam ludit ſcenam. Mox enim dementata cantilenis & tripudio exſultans in cachinnos erumpit, miroque verborum flumine delira profert; mox triſtis demiſſo capite ſolam terram inſpiciens diu obmuteſcit; mox ab omni cibo potuque abhorret, mox collecto paullum animo de magna ſiti conqueritur, imo nonnunquam tanta inſanit vehementia, ut, niſi vi ſuorum cohibita, ſibi aliiſque manus ſit illatura. Somnus præterea, qui admodum parcus eſt, terrificis turbatur inſomniis, alvus eſt adſtrictiſſima, nonniſi tertio quartove die dura ſcybala difficiliori expreſſione reddens, arteriæ exploratæ admotas manus validiſſimo celerrimoque feriunt pulſu, &, quod notari meretur, delirii poſt

ali-

aliquot dierum intervallum circa veſpertinum tempus ſemper graviores ſolent eſſent eſſe acceſſiones, quæ ægra per extremorum refrigerationes, per dolores univerſi corporis tenſivos & maculas ſublividas in brachiis pedibuſque ſubinde obvias præſentit. Ubi finita morbi periodo mens efferata ad ſe rediit, præter languores omnes artus occupantes nulla rationis memorięque labes per integrum intermiſſionis ſpatium animadvertitur. Requiſiti Medici pugnarunt vomitoriis, purgantibus, V.Snibus, ſoteriis quoque fontibus Egranis, ſed parum inde miſera percepit utilitatis, niſi quod horum uſu delirium ſerius paulo redierit. Ego igitur conſultus quum maximum curationis momentum in præcavendis feralibus recidivis ſitum eſſe deprehenderem, primo omnium mentis tranquillitatem, rectamque vivendi rationem in hunc modum inſtituendam precepi, ut ægra corpus frequentius, quam antea ſub ſerena tempeſtate moderato exercitio moveat, parciorique & leviori victu utens potui ordinario decoctum hordei excorticati, C. Cervi raſpati, cum pauxillo corticum citri vel cinnamomi ſubſtituat. Ad temperandam humorum acrimoniam infuſum theiforme ex herba meliſſæ, floribus tiliæ & pauxillo cort. citri confectum mane bibendum ſuaſi. Nec ego deinceps irritum aquarum mineralium effectum fore arbitratus, denuo per aliquot hebdomadum decurſum fontem Egranum vel Schwalbacenſem mane calide bibendum, atque balnea temperate calida ante decubitum applicanda ſummopere commendavi, quæ etiam circa inſtans menſium tempus, interpoſito pilularum balſamicarum uſu, locum habere poſſent. Denique tam præſervandi quam curandi fine egregiam præſtitit opem mixtura quædam ex liquoris anodyni drachmis duabus, eſſent. caſtorei drachma una & ſpiritus ſalis ammoniaci drachma dimidia compoſita, quam in paroxyſmo pariter ac extra ipſum ſub lunæ mutationibus pondere XL. guttularum bis de die vel ſolam vel cum pulvere antiſpaſmodico ex aqua liliorum convall. ſine vino parata exhiberi juſſi. Pulveris hæc fuit formula: Recipe Pulveris Marchion. C.C. philoſ. præp. ana drachmas duas, nitri purif. drachmam unam cum dimidia, ſuccin. præp. drachm. unam, cinnabaris ſcrupulum. Alvum denique victu potius lubricante aut paſſulis rhabarbarinis, quam fortioribus purgantibus apertam ſervandam imperavi, adeoque Dei gratia effeci, ut paroxyſmi rariores & mitiores acceſſerint. Nec dubitamus fore, ut ſub horum remediorum uſu diutius protracto, ægra a miſero malo liberetur omnino.

EPICRISIS.

Ex hac obſervatione illud notatu dignum occurrit, quod inter ipſum menſium fluxum, poſt vehementem iræ affectum delirii facta ſit acceſſio: utpote experientia ſæpius me docuit, graves animi perturbationes ante, ſub & poſt menſtruorum fluxionem obortas peſſimas paſſiones, imo deliria quoque, ſi caput natura debile exiſtit, producere. Porro notabile eſt, quod recidivæ ſemper cum periodis menſtruis in ſcenam prodierint. Nam tota natura ſexus fœminini circa menſium fluxum ingentem patitur mutationem, dum motus vitales ad exteriora ſeu corporis peripheriam tendentes per ſpaſticas ſtricturas ad interiora potius convertuntur, ut exinde totus ſanguinis circulus inæqualis, & improportionatus redditus, ad ſupernas & internas partes impetuoſe ruat; unde ingentium ſymptomatum origo. Quapropter, ſi in fœminis deliria, vel ipſorum paroxyſmos avertere velit medicus, neceſſe eſt, ut ad periodum menſium reflectat, & circa id temporis opportuna remedia, quæ ſanguinis circulum æqualem efficiunt & ſpaſticas ſtricturas conſopiunt, ut fere ſunt balnea tẽperata & blanda diaphoretica cum nitroſis & antiſpaſmodicis remixta, in uſum trahat.

OB.

OBSERVATIO VI.

Furor melancholico-maniacus.

Militiæ præfectus, quadraginta & aliquot annorum, ſtaturæ valde proceræ, ſanguineo-cholericus ex familia prognatus, in qua plures mentis quadam alienatione laborarunt; a prima adoleſcentia ſtrenis compotationibus interfuit, & vinum ad ebrietatem uſque larga in quantitate ingurgitavit. Sed nihilominus bene valuit; jam vero dimidium effluxit anni, quum ob præmaturum uxoris formoſæ obitum in ſummam conjiceretur triſtitiam, ut nullo admiſſo ſolamine omnem cibum recuſaret, & inſomnis multas noctes tranſigeret. Subſequebatur perfecta mentis abalienatio, interdum cum ſummo furore, qui levi ex cauſſa irritabatur, conjuncta, ita ut æger in vinculis contineri deberet. Amiſſo per venæ ſectionem, ter intra menſem inſtituta, multo ſanguine & datis nitroſis hic furor quidem remittebat, ſed nunquam penitus ceſſabat. Miſſus ad me conſilii cauſſa conquerebatur de pertinaci alvi obſtructione & aſſidua vigilia, valde confuſa ſine ordine garriens, facies erat rubicunda & ſanguine turgida. Ordinavi pediluvia temperata ſingulis diebus ante decubitum adhibenda, & pulveres nitroſos aliquoties de die ſumendos. Ad alvum apertam ſervandam præſcripſi potionem mannatam, & ut ſæpius æger mane lac recens mulctum biberet. Loco potus ordinarii commendavi aquam puram fontanam, & capiti imponendum ſuaſi epithema, quod aquæ roſarum, aceti roſar. ana uncias duas, nitri purificati drachmas duas, & olei ligni rhodii guttas XII. habebat, tam felici eventu, ut intra menſis ſpatium æger perfecte convaluerit.

EPICRISIS.

Docet inprimis hic caſus, quantum in hominum animis corporibuſque ſibi vindicet mœroris affectus, ob ſummum rei dilectæ deſiderium in nobis obortus, ita prorſus, ut inde in inſaniam ducantur homines, ſatis alioquin ſani & mentis compotes. Quod quidem eo facilius evenire deprehendimus, ſi quis a parentibus natus eſt melancholicis, vel ipſa mania correptis. Sicut enim, experientia teſte, morbi, quibus parentes conflictantur, plerumque traduntur ad liberos; ita nihil dubii eſt, quin noſter ægrotus naturalem quandam per nativitatem obtinuerit cerebri debilitatem, & ad mentis morbos diſpoſitionem, qua præſente facile fieri potuit, ut data occaſione, quæ in hoc caſu diuturnus luctus fuit, in ipſam mentis alienationem inciderit. Neque parum profecto ad capitis debilitatem contribuit potuum ſpirituoſorum abuſus, quibus nihil eſt ad inferendam inſaniam potentius. In curatione eo potiſſimum reſpeximus, ut ſanguinis impetus a capite divertatur; qui vero quum ab alvi obſtructione nunquam non ſuſtentetur, primo omnium præſcripſi laxans mannatum & lac recens emulctum, quod in præſenti ægroto inſignem alvum laxandi exſeruit efficaciam.

OBSERVATIO VII.

Deliriū melancholicū.

Honeſta hujus loci fœmina, triginta & aliquot annos nata, vitæ otioſæ & libidinoſæ dedita, animo æque ac corpore optime ſemper valuit. At vero, quum marito per inopinatam mortem orbata ſe coactam videret, ut propter rem anguſtam domi parce nimis impoſterum viveret, plena inde luctus omne hominum conſortium per longum tempus fugiebat. Sat diu itaque mœrore cum tacita iracundia juncto preſſa, gravem incidebat mentis alienationem, ſiquidem mox præter modum triſtis lacrymabat, mox ſumme hilaris ridebat, & puerorum more variis delectabatur ineptiis, mox effrenis & temeraria cum adſtantibus altercari conabatur. In conſilium adhibebatur mecum medicus natione Gallus, &

cura-

curatio in hunc, qui ſequitur modum inſtituebatur. Præmiſſa venæſectione in pede commendavimus balnea temperata quovis die veſperi adhibenda, & emulſionem refrigerantem in ipſo inſeſſu capiti cum linteo duplicato adplicandam. Deinceps crebrius dedimus, interpoſitis ad alvum apertam ſervandam lenioribus laxantibus, pulveres temperantes nitroſos, atque potui ſolam aquam fontanam permiſimus. Et quum id anni tempus eſſet, ut cucumeres matureſcerent & ſale muriatico conficerentur, conſultum duximus, inter cibos crebrius eoſdem commendare, & adſumſit quoque ægra tam larga quantitate, ut nihil fere amplius cibi ad ſuſtentandam vitam opus habuerit. Inter hæc menſe circiter elapſo indies major affulgebat ſpes convaleſcentiæ, quæ etiam brevi poſt, divina annuente gratia inſequebatur, ita, ut nunc integra tum animi tum corporis fruatur incolumitate.

EPICRISIS.

Nihil profecto magis ſanitati eſt infenſum, quam ſubita quædam mutatio, qualem in noſtra ægrota accidiſſe deplorandum eſt, utpote quum lautum vitæ genus ſimul ac ſemel cum valde miſero commutandi neceſſitas fuerit. In curatione ex voto obtinenda primo omnium ſtuduimus, ut impetuoſus ſanguinis curſus a capite ad inferiora convertatur, quod optime præſtitimus venæ ſectione in pede adminiſtrata, & balneis aquæ dulcis, utpote quibus nervoſæ imi ventris partes ſpaſmos conſtrictæ emolliuntur, & ſumma quoque cutis, quæ frigore teſte, conſtrictione affecta eſt, relaxatur, ut revocato ſanguinis itinere ad habitum corporis, liber ipſi circuitus per univerſum corpus concilietur. Quod attinet peculiarem cucumerum ſale conditorum effectum, de hoc ita judicandum arbitror. Acida ejuſmodi ſalita vegetabilium ſenſibiles & membranaceas corporis partes facile irritant & vellicant, uti fere videmus in tuſſi, ubi nervos pneumonicos ad tuſſim continuo ſtimulant; quare veritati omnino videtur conſentaneum, ut curſum ſanguinis magis promoveant, quam impediant: qui vero quum in melancholicis nunquam non tardus & debilis, maxime per caput, obſervetur, opus omnino habet aliquo ſtimulo, quem dicta vegetabilia optime & ſine noxa addunt. Et profecto, ſi dicere debeam, quod res eſt, ego adhuc in diverſis aliis mente perverſis hos fructus deprehendi utiliſſimos, ut ideo adſerere non pudeat, quod optimum ſint inter cibos mente ægrotantium condimentum.

OBSERVATIO VIII.

Delirium maniacum a nimiis meditationibus.

Juvenis, qui vix decimum ſeptimum ætatis annum attigit, temperamento præditus cholerico ſanguineo, excitati alias & promti ad ſtudia ingenii, per anni decurſum profundiori meditatione in invenienda machina, quam dicunt perpetuum mobile, dies noctesque deſudavit; a patre autem ſtoliditatis ideo accuſatus, & a propoſito ſub inanis ſtudii admonitione avocatus, in tacitam mœſtitiam incidit, quæ ſubitaneo incendii terrore adeo increvit, ut in furorem plane tranſierit; ſiquidem varia nunc de inventis ſuis magna & præclara jactitat, terrificis noctu inſomniis agitatus mane horribilia & inepta, quæ vidiſſe ſibi imaginatur, longa ſerie narrat; jam ſe paralyticum, lunaticum vel a diabolo obſeſſum ipſumque dæmonem pronuntiat, & diras admodum exſecrationes evomit, jam mutatis in manſuetudinem moribus ardentiſſimas ad Deum preces fundit perpetuis ſuſpiriis ingemiſcens. Præterea febrili pulſuum celeritate & admirando auditus acumine gaudet. Cibum & potum ſatis quidem bene appetit, nec officio ſuo alvus deeſſe animadvertitur. Sed, quod male ſperare jubet, eſt, quod malum ſine alterna requie continuum

ſeviat, nec inſignem habeat intermiſſionem. In tali rerum ſtatu ego conſultus venam primo pedis, dein ſublingualem aperiri, & pediluviis moderate calidis ægrum immitti juſſi, unde furoris vehementia mirum compoſita videbatur. Dein operæ pretium fecerunt pulveres leniter nitroſi camphora remixti, quos circa ſomni tempus aſſumere æger debuit; nec dubito, quin vis morbi his demum remediis ſit obſecutura.

EPICRISIS.

Videmus ex hoc caſu, quantum profundæ meditationes ad caput debilitandum obtineant potentiæ, ut quiſque graviorem exinde morbum, imo deliria quoque pertimeſcendi rationem habeat, maxime ſi aliæ & hereditariæ cauſſæ acceſſerint. Adſumſit æger largum cibum, cui diſſolvendo & in bonum chylum & ſanguinem transmutando menſtruum illud ſalivale, ſine dubio nimio acore infectum, vix par fuit, ut nihil dubii ſit, quin morbus, ut omnes aliæ chronicæ paſſiones, multum inde foveatur.

Plura exempla legantur in Conſult. med. Tom. I. Caſu. XXXIII. uſque XXXVIII.

CAPUT IX.

DE VIRIUM LAPSU ET ANIMI DELIQUIIS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Virium in homine neceſſitas mõſtratur.

SI ulla in diſciplina medica doctrina clariorem meretur evolutionem, ea certe eſt, quæ de corporis humani viribus agit & cauſis; ſiquidem omne, quod naturæ ineſt, robur & energia, qua vitæ animique pariter ac corporis conſtat integritas, qua morbi tum arcentur, tum ſanantur, qua ipſa denique mors avertitur, unice in viribus, quæ determinata quadam motus efficacia ſe exſerunt, conſiſtere animadvertitur. Sicut enim robuſta natura corpuſque firmum habendum eſt illud, quod integris viribus inſtructum, non tam facile a cauſis externis læditur, læſum vero vel ſuo ipſius robore ſine inſigni medicinæ ope ſanatur: ita e contrario imbecillis naturæ indicium eſt, ſi quis ob virium infirmitatem variis obnoxius ægritudinibus ex iiſdem a medicina non adiutus raro admodum emergit. Quodſi dein morbos inſpicimus varioſque eorum decurſus, ſimili modo in ſolis viribus omnis ſalutis ſpes videtur poſita; quæ enim ubi ſubito diutiuſque ſuccumbunt, de vita ægroti periclitari certiſſimum eſt. Quin denique ipſam, quæ morbos ſæpe comitatur, malignitatem maxima ex parte in hoc virium lapſu contineri deprehendimus, ita prorſus, ut ex debili hoc ſtatu ad ipſam mortem aditus pateat facillimus, utpote quæ nil niſi plenaria virium, a quibus vitales in homine motus pendent, ceſſatio eſt.

§. II.

Opiniones Medicorum de cauſſis virium.

Quum itaque tanta virium in nobis ſit neceſſitas, ut in corpore tam ſano conſervando, quam morboſo perſanando nihil omnino ſine iiſdem Medicus valeat; ſæpenumero mirari ſoleo, cur in tanta bonorum auctorum multitudine, tantaque medicinæ luce, quæ novo quotidie ſplendore prodit, tam pauci exiſtant, qui utiliſſimam hanc in re medica doctrinam paullo accuratius explanaſſent. Equidem plures hinc inde in Medicorum libris occurrunt de virium cauſſis opiniones, quas alii, qui omnes corporis tam voluntarios, quam involuntarios, vitales & mechanicos motus ad altius quoddam principium referunt, ceu effectum animæ conſiderant; alii, qui robur & vim motricem ſolidorum, qua fluida reguntur, ab aereo-æthereo-elaſticæ indolis materia mobiliſſima in ſanguine contenta deducunt, pro ſtabilienda ſententia

tentia ſua contraria plane argumenta proferunt; attamen, quum nudis hiſce nominibus & ſententiarum divortiis rem ex merito nondum exhauſtam evolutamque exiſtimem, noſtrum de eadem æquum rectumque judicium in præſenti tractatione, ubi de virium defectu animique deliquiis acturi ſumus, pluribus infra ſuppeditabimus.

§. III.

Vires ſalutares & noxiæ unde pendeant.

Ante vero quam ſpecialiorem hujus thematis ſuſcipimus explicationem, e re fore putamus, primo omnium diſpicere, qualis virium ad naturam firmam æque ac infirmam conſtituendam debeat eſſe conditio. In quo quidem perficiendo, tenendum, quod, licet omnes in noſtro corpore functiones tum animales, tum vitales & naturales unico ſolidorum ac fluidorum peragantur motu; minime tamen, ſicut in ceteris rebus corporeis, ab ipſius efficacia & a magna movendi potentia ad inſignem virium copiam & abhinc dependentem ſanitatis integritatem concludi debeat. Etenim, quum a ſapientiſſimo conditore Deo ita corporis humani conſtructa ſit fabrica, ut viribus ad ſanitatem neceſſariis certus tantum motuum inſerviat numerus, certa menſura; facile patet, eam ſolum robuſtam & bene valentem naturam eſſe dicendam, ubi motuum nec nimis exceſſiva, nec nimis deficiens, ſed valde temperata ęquabiliſque advertitur proportio, cum illa e contrario corpora imbecillibus ſint adnumeranda, quæ ex levi cauſa externa ad perverſos motus facile concitantur. Cujus adſerti veritas vel exinde plenius poterit intelligi, ſi effrenes & ad convulſivum uſque gradum auctas cordis & arteriarum, reliquorumque membrorum agitationes perpendimus; utpote quæ ob ſummam, quam arguunt, motuum efficaciam nulla unquam ratione pro ſalutari & ſanitati firmandæ apprime apto robore haberi poſſunt, ſed maximam potius virium jacturam, imo mortis periculum haud raro prænunciant.

§. IV.

Animi deliquiorum gradus.

His prælibatis ad virium naturalium ſubiti lapſus conſiderationem propius accedimus, cujus tria præcipua dantur genera. Primus gradus in notabili virium corporis remiſſione conſiſtit, atque his potiſſimum cognoſcitur criteriis: ſi inſignis & inſueta corporis laſſitudo membrorumque ad voluntarios motus ſubeundos obſervatur inertia, ſi ſenſuum torpor, appetitus proſtratio, inquietudo & circa præcordia anxietas, debilitas pulſuum & raritas, extremorumque refrigeratio adeſt & gravitas. Alter, qui priori major eſt gradus ob majorem corporis animique virium defectum, dicitur lipothymia, quæ cum faciei, labiorum & genarum pallore omniumque ſenſuum ſtupore, ut, quid cum ipſis agatur, plane non ſentiant ægroti, adoritur. Tum quoque oculorum claritas, obductis quaſi tenebris obſcuratur, arteriæ admotam manum exiguis feriunt pulſibus, corpus proſternitur, & partes extremæ naturali deſtitutæ calore intenſius frigent. Tertium denique, ſed peſſimum graduum conſtituit ſyncope, qua homines correpti adeo animi corporiſque viribus deficiunt, ut mortis imaginem ſiſtant; ſiquidem omni ſermonis uſu privati ſubito corruunt, alto quaſi ſopore oppreſſi abſque convulſionis aut tremoris apparentia immobiles jacent, reſpiratio & pulſus intercipitur, artus refrigeſcunt & collabuntur, facies eſt Hippocratica & copioſus ſudor ad tactum frigidus circa tempora erumpere deprehenditur.

§. V.

Paroxyſmorum ſolutio.

Superatis tam lipothymię quam ſyncopes acceſſionibus ſenſus inter alta ſuſpiria paullatim redeunt, cordis motus reſtituitur ideoque pulſus, qui antea valde debilis aut plane abſcõditus erat, nunc vegetior erectiorque redditur, anxietates evaneſcunt, in partes extremas calor redit, facies contracta & pallida explicatior fit & rubicundior, imo & reliquæ functiones ſuppreſſæ ſenſim ſenſimque eriguntur, ut, qui

pridie mortui habebantur ægri, nunc integra frui ſanitate videantur, niſi adhuc de inſigni artuum corporiſque univerſi laſſitudine & imbecillitate querantur.

§. VI.

Signa antecedentia.

Utut autem ſubito & preter omnium opinionem gravia hæc mala accedant, ſunt tamen, quæ illorum adventum prænuntiant ſymptomata, quorum potiſſima ſunt: totius corporis languor & inſolens virium infirmitas, vertigo, aurium tinnitus & ſubitanea coloris in facie permutatio. Præcedunt quoque in nonnullis oſcitationes, pandiculationes & circa præcordia anxietates, cum pulſu inæquali ac horripilationis ſenſu; quibus nonnunquam abdominis a flatibus diſtenſiones & borborygmi junguntur.

§. VII.

Differentia animi deliquiorũ

Ex dictis jam haud difficulter colligitur, quo modo præceps virium lapſus animique deliquia ab aliis ſe paſſionibus diſtinguant, & a medentibus cognoſci poſſint ac debeant. Differunt enim primo omnium ab epilepſia, in qua quidem leviores animi defectiones antecedunt, quam corporis moles convulſivis agitetur motibus & contractionibus, quæ tamen ad lipothymiam uſque nunquam adſcendunt. Differunt deinde ab apoplexia, ubi ſub ſenſuum tam externorum quam internorum abolitione arteriæ ſatis adhuc fortiter pulſant, & reſpiratio, licet ægerrima, cum ſtertore remanet; quæ phænomena in ſimplici animi deliquio non viſuntur. Diſcrepant denique a ſuffocatione hyſterica. In hac namque eximia quidem ſenſuum advertitur perturbatio, ſed fauces ſimul ſumme anguſtantur & laqueo veluti ſtrangulantur, arteriæ fortibus agitantur motibus & facies vivido imbuta rubore conſpicitur; quæ omnia tamen contrario plane modo ſe habent in animi deliquiis, uti videmus, ſi ſyncope, quod ſæpius accidit, præfocationi uterinæ jungitur. Tum enim dictorum ſymptomatum inopinata fit immutatio.

1) ab epilepſia.

2) ab apoplexia.

3) a ſuffocatione hyſterica.

§. VIII.

Subjecta animi deliquiorum.

Quod attinet ſubjecta hiſce affectionibus præ ceteris obnoxia, attenta nos docet experientia, eos potiſſimum homines in eaſdem incidere, qui aut phlegmaticam & torpidiorem obtinent naturam, aut ob teneriorem vaſorum & fibrarum texturam habitus corporis ſunt ſpongioſi ſanguineque & ſuccis pleni, nec non qui molliter in otio educati labores niſi ægerrime ferunt, & a levi cauſa externa, ut ab aeris vel frigidioris vel calidioris temperie, a medicamentis, quin alimentis, vel ſolo ingrato odore facilius alterantur. Et quum ingens ſemper corporis inter & animi functiones a ſanioribus Medicis adnotetur conſpiratio, nec illos ab hiſce affectibus immunes deprehendimus, qui ad impetuoſas & præcipites animi commotiones, ad iram, impatientiam, metum, variaſque confuſas imaginationes proni exiſtunt. Unde jam in propatulo eſt ratio, cur reſpectu ætatis præ juvenibus pueri & ſenes, &, ſi ſexum reſpicimus, fœminæ magis quam viri magno virium defectui & deliquiis ſint expoſitæ, quæ eo certius eveniunt, ſi fœminæ utero gerunt, nimis tum per menſium tum lochiorum fluxum hæmorrhagiis debilitatæ ſunt, vel difficili partu laborant.

§. IX.

Cauſſa animi deliquiorum proxima.

Quodſi nunc ad ipſam cauſam animum advertimus, hanc in ſanguinis ejuſque motus vitio ponendam eſſe, nemo ſaniorum Medicorum eſt, qui in dubium vocabit. Quemadmodum enim, ſi ſanguinis temperati & ſufficientis in ſingulas partes liber æquabiliſque influxus & hinc debita liquidi ſpirituoſi per omnes nervos diſtributio fuerit; omne virium robur, per quod functionum, ſive animalium, ſive vitalium & naturalium vigorem intelligimus, quam optime conſtat; ita e contrario, ubi virium, quæ per imminutas omnis generis functiones ſe manifeſtat, inſignis animadvertitur dejectio, ibi liquidi tam arterioſi

tum

tum nervoſi vitium ſubeſſe rectiſſime concluditur. Jam vero rurſus in phyſiologia medica ſatis ſuperque monſtratum eſt, quod omnium fluidorum per corpus progreſſus & in organa influxus a ſolo corde, quod primum in nobis movens ultimumque moriens, ſeu ſuprema illa machina eſt, quæ motu ſuo omnes reliquas animat partes, unice dependeat; quare nihil dubii eſt, quin & corporis proſtrationis & animi deliquiorum cauſſa ab ipſo cordis motu vel imminuto, vel prorſus ceſſante recte deducenda veniat. Qua quidem in re plenius confirmamur, ſi rite perpendimus, eſſentiale & characteriſticum lipothymiæ & ſyncopes ſignum præbere pulſum valde exiguum, vel plane interceptum, utpote qui cordis motum indicat luculentiſſime.

§. X.

Cordis ſtructura anatomica.

Quum itaque a cordis motu tanta, ſi non omnia, in nobis dependeant, haud ſupervacaneum erit, utiliſſimum hunc motum ſecundum cauſas ſuas naturales concinne quidem ſed accurate exponere. Cordis ſubſtantiam muſculoſam eſſe non modo jam vetuſtiſſimi HIPPOCRATIS ſententia, verum etiam omnium, qui noſtra ætate inclaruerunt, anatomicorum adſertio eſt. Quodſi enim ea, quæ ad muſculoſam fabricam ullo modo pertinent, rite penſitamus; omnia profecto in cordis ſtructura ſimili modo deprehendimus. Adeſt hic tendo ſatis validus in baſi cordis vaſa cingens, qui uti in omnibus muſculis, ita & hic principium motus atque finis exiſtit, cujus progenies tum vena cava, tum inprimis arteria magna rectiſſime ſtatuitur, in quem duplicis generis fibræ tam mirabili diſpoſitæ ordine inſeruntur, ut muſculum biventrem aptiſſime conſtituant. Fibræ enim exteriores in modum cochleæ conum involventes in oppoſiti lateris tendinem dextrorſum, interiores inverſo inſeruntur ductu. Quid? quod præter has communes cuilibet ventriculo propriæ ſunt fibræ, quarum internæ itidem contrario modo procedunt, atque pro validiori ſanguinis in univerſum corpus ejuſque maxime remotas partes propulſione ſiniſtro ventriculo & copioſiores & robuſtiores; dextro vero præ ſiniſtro eique minori ventriculo in vicinos tantum pulmones flaccidæ rarioreſque obtingunt. Harum præterea fibrarum idem cum aliorum muſculorum fibris motus eſt atque contractio, quæ in abbreviatione conſiſtit, ut tantum in latitudine adquirant, quantum in longitudine amittant, ideoque ſemper conus baſi fiat proximior; unde etiam non tantum externe, verum etiam interne præcipue tumor obſervatur. Hinc cum auriculæ ventriculorum contrahuntur, parietes ſe invicem tangunt, & ita contentum fluidum expellunt. Nervi quoque dein omnibus muſculis animam vigoremque largientes in baſin cordis vaſorumque radices, quas tendines cordis eſſe jam ante dictum eſt, implantati ſunt octavi ſcilicet & intercoſtalis paris ſurculi, ut de arteriis veniſque coronariis, quæ magna copia per muſculoſam cordis compagem diſtributæ cordis motum egregie adjuvant, nihil dicamus.

§. XI.

Cordis motus duplex, ſyſtoles & diaſtoles.

Moveri itaque cor ipſa ejus fabrica ipſique ſenſus fidem faciunt. Duplex autem eſt motus dilatationis, quæ præcedit & a Græcis diaſtoles nomine inſignitur, qua cordis ventriculi diſtenduntur, & fibræ parietes verſus elongantur, ut ſanguis ex auriculis in eoſdem influere poſſit; & conſtrictionis, ſive ſyſtole, qua fibræ contrahuntur, & inſtar machinæ hydraulicæ ſanguis in canales arterioſos, & ex his in venoſos, ex his autem rurſus in auriculam dextram urgetur, ut hac ratione circulatio perficiatur.

§. XII.

Diaſtole unde dependeat.

Hęc dum meditamur, dubium quoddam non adeo exigui enaſcitur momenti: num diaſtole cordis a ſanguinis illabentis vel diſtendentis copia promoveatur. Neque tamen, a ſolo ſanguine ſimplicem & ſpontaneam hanc dependere reſti-

reſtitutionem, arbitramur, eo quod manum fortiter prementem æque ac ſyſtole eludat, quale quid a ſanguinis impetu fieri haud ſuſpicandum eſt, maxime quum etiam evulſa omnique liquore vacua piſcium corda diaſtolen non minus quam ſyſtolen diutius adhuc exhibere animadvertimus. Multo magis illam tam a fibrarum hujus mirifici muſculi diverſis ordinibus, quam a liquidi ſubtilioris elaſtici, quod nervi vehunt, ſanguiniſque ſpirituoſi influxu oriri probabile eſt. Quod vero nerveum fluidum in cordis fibras influat, vel notiſſimo WILLISII & LOBERI experimento conſtat, quo nervis in cervice octavi paris diſſectis, & iis, qui a plexu intercoſtali oriuntur, ligatis, ſanguineque in muſculoſam cordis ſubſtantiam intercepto cor omni motu deſtituitur. Ut adeo certiſſimum ſit, quod tam ipſe ſanguis motu inteſtino calido & particulis aereo-æthereo elaſticis imbutus, quam liquidum nervorum hunc dilatationis actum egregie adjuvet. Id quod vel ex hoc experimento clarius eluceſcit, quod mediante calore pulſus cordis in animali deficiens, ſi aqua calida foveatur, ad momenta revocari poſſit.

§. XIII.

Objectiones contra motum cordis refelluntur.

Quæ omnia licet tam clare perſpicueque pateant, ut in dubium vocari nequeant; ſunt tamen nonnulli, qui hanc de motu cordis doctrinam, qua illud primum movens ſtatuimus, impugnare audent, exiſtimantes, embryoni jam prius quam cordis abſoluta ſit fabricatio, punctum quoddam ſaliens ceu cordis ineſſe rudimentum. At vero aliam longe rationem eſſe judico animalis formandi & adhuc imperfecti, & formati omnibuſque ſuis partibus inſtructi & in lucem editi, ut ideo ab uno ſtatu ad alterum argumentatione procedere vix liceat. Huic enim bullulæ ceu compendio incluſus eſt ſpiritus ille architectonicus, qui motui quidem per ſe citra multa organa expandendo & quaquaverſum partes extra partes fabricando ſufficit, in animali vero perfecto nonniſi organorum beneficio perficitur.

§. XIV.

Definitio ſyncopes & lipothymiæ.

Expoſita ſic cordis ſtructura & naturali conſtitutione, evolutoque genuino ejus uſu & officio: facilis nunc via eſt ad præternaturalem ſtatum pernoſcendum, & ad veram tam lipothymiæ quam ſyncopes, quæ omnis ævi Medicorum conſenſu cordi vitiato motu nituntur, definitionem ſiſtendam. Eſt itaque ſyncope motus cordis ad tempus ſufflaminatio cum ingenti virium & tam animi quam corporis functionum defectu, ab impedito, vel minus ſufficienti liquidi ſpirituoſi per nervos & ſanguinis probe temperati per vaſa coronaria in muſculoſam cordis ſubſtantiam influxu dependens. Neque multum differentem expoſcit definitionem altera animi deliquiorum ſpecies lipothymia, utpote quæ niſi gradu, dum non in prorſus ſublato, ſed tantum nimis debili cordis motu conſiſtit, a ſyncope nihil differt.

§. XV.

Cauſſæ mediatæ ſunt prægreſſi morbi.

His præmiſſis, videamus nunc, quæ ex cauſſis mediatis ad fera les hoſce morbos inducendos ſuum conferant ſymbolum. Quum vero, ut ſatis ex ſuperioribus liquet, proxima deficientis, vel plane ceſſantis motus cordis cauſſa in denegato, vel minus recte ſe habente fluidi nervoſi & laudabilis ſanguinis influxu contineatur, ſequitur, ut ad duo hæcce momenta animum potiſſimum adplicemus. Ita primo omnium certa experientiæ fide conſtat, eos, qui capitis nervoſique generis imbecillitate laborant, qui dolores gravativos, vertigines auriumque tinnitus cum frequenti coryza, gravedine, oculorum caligine & ſomno turbulento patiuntur, ob liquidi, quo ex cerebro in nervos diſpergitur, ſubtiliſſimi penuriam pravamque diatheſin non modo virium ſummo languori, ſed & ipſis animi deliquiis corripi facillime.

§. XVI.

Animi affectus.

Nihil autem prope ex omni cauſarum ſerie vehementius celeriuſque noſtros

ſtros inducere morbos valet, quam graviores animi perturbationes, præſertim terror panicus, metus, & triſtitia. Quamvis enim motus vitales & mechanici, cujus generis ſunt cordis & arteriarum aliorumque humoribus tum ſecernendis, tum excernendis dicatorum canalium, nec non ventriculi & inteſtinorum motus, a principio in nobis ſentiente & intelligente, quod animæ nomine venit, directe & proxime non dependeant, ſed motus potius voluntarii ab eodem, licet modo nobis incognito, dirigantur; id tamen attenta nos docet obſervatio, propter eximiam, quæ voluntarias & involuntarias functiones intercedit harmoniam, miram animi affectuum in motibus noſtri corporis vitalibus pervertendis eſſe efficaciam. Hinc, ſi terroris, qui vitali motuum œconomiæ infenſiſſimus eſt, agendi modum accuratius inſpicimus, ita ipſum deprehendimus comparatum, ut partes externas conſtringendo nimiam ſanguinis ad cor & adnexa vaſa congeſtionem inferat: unde preſſo, ut ajunt, pede extremorum refrigerationes, ingens artuum gravitas ac languor, circa præcordia anxietas, cordis palpitatio, & magna ſpirandi difficultas cum pulſu parvo & contracto ſequuntur; quæ omnia eo certius accidunt, ſi abundans ſanguinis copia peccaverit. Nec profecto minor formidinis & ob inſtans grave periculum triſtitiæ in corpus noſtrum potentia eſt; quandoquidem liquidi nervoſi in ſingula motuum organa influxum minuendo æquabilem ſanguinis progreſſum maxime retardat & quo minus ſpirituoſa ejus portio recte evolvatur, impedit; ut ideo haud mirum videri debeat, ſi ingens animi corporiſque virium dejectio inde emergat, quæ longe gravior eſt in ſubjectis languidis aut a quacunque cauſſa, ut prægreſſo morbo, jam antea debilitatis.

§. XVII.

Perverſa vivẽdi ratio,

Poſthæc haud paucæ ſuperſunt earum rerum, quas non naturales appellamus, quæ ad affectus noſtros contribuunt. Ex quibus primum ſibi vendicat locum incongrua victus ratio. Sicut enim alimenta bono ſucco referta & decenti quantitate aſſumta ſanguini bono & lymphatico, qui viribus pabulum ſuggerit, generando apprime apta exiſtunt; ita e contrario cibi crudiores, & qui parum prębent nutrimenti, vel ipſa inedia diutius protracta ad virium defectum & animi deliquia plurimum afferunt momenti. Præter victum, aeris quoque temperies cauſſam noſtris malis præbet antecedentem; quæ ſi frigida nimis & humida, aut intenſius calida, multiſque impuris exhalationibus repleta eſt, corporis vigorem mirum in modum lædit. Pertinent huc pariter aſſiduæ vigilię diuturnique & duri labores, quibus ob continuam ſolidorum & fluidorum actionem ſpirituoſę & ſubtiliores partes diſſipantur, ſanguiniſque maſſa intemperatior redditur, ut exinde, experientia teſte, omnes in nobis functiones langueſcere incipiant.

§. XVIII.

Sphaceloſa partis corporis corruptio.

Frequentiſſime porro animi contingunt deliquia, ſi ſphaceloſa in partibus vel externis vel internis adparet corruptio, qua vitali motuum œconomiæ nihil datur pernicioſius. Id quod non modo morbi maligni & contagioſi, ut petechiæ, dyſenteriæ, febreſque peſtilentiales, verum etiam chronici, quales potiſſimum ſunt ſcorbutus, cachexia & hydrops ſuo comprobare exemplo poſſunt, ubi, ingruente putredinoſa corruptela, mox omne naturæ robur cum cordis motu vacillat.

Omnia vaporoſa, opiata, narcotica &c.

Nec diſſimilem edunt efficaciam opiata & narcotica improvide adhibita, quorum operandi ratio in eo præcipue verſatur, ut effluviis ſulphureis mixtioni & mobiliſſimæ fluidorum ſubſtantiæ inimicis hæc ipſa ita contaminent, ut munere ſuo ſecundum naturæ leges amplius fungi vix queant. Sed præter hæc quoque, quod mirandum eſt, ſuaveolentia, naturæ alioquin gratiſſima, fœminis hyſtericis, aut

ab alio quocunque morbo debilitatis, corporibus eo uſque adverſa deprehenduntur & nociva, ut ex eorum uſu omnia in pejus ruant ſymptomata, & ægri ſyncope correpti exanimes quaſi in terram concidant. Cujus notabilis effectus ratio, noſtro quidem judicio, in eo videtur poſita, quod fortiora ejuſmodi odorifera vim fluidi nervei elaſticam a prioris morbi atrocia jam ſatis imminutam, vaporoſa indole ſua magis magiſque ſupprimant, haud alio modo quam caſtorina, quæ pro diverſa ſucci nervoſi & fibrarum conſtitutione valde differentem, & nunc bonum nunc malum producunt effectum.

§. XIX.

Venena, purgantia & emetica.

Nec dein negligenda ſunt ipſa venena, vel validiora cauſticæque indolis purgantia & emetica, quæ ob valentiores, quos in univerſo partium nervoſarum ſyſtemate maximeque ſenſibili inteſtinorum canali criſpando contorquendoque concitant ſpaſmos æquabilem ſanguinis & ſubtiliſſimi fluidi in ſingulas partes influxum impediunt adeoque ingentem, quin ſæpius lethalem virium lapſum accerſere valent. Et ex eadem cauſſa fieri obſervamus, quod inſignis & ad ſyncopen uſque aucta animi defectio morbos cum immani dolorum ferocia ſtipatos haud raro excipiat, quale quid pariter poſt graviorem iracundiæ affectum minus inſolitum eſt; unde hanc ſyncopes ſpeciem veteres medicinæ auctores peculiari nomine cardiam vocare conſueverunt. Hujus namque affectus licet ea ſit natura & indoles, ut exitialem vim ſuam in ductus biliarios præcipue exſerat; fieri tamen non poteſt, quin ob eximium, qui hos ipſos cum ventriculo, pulmonibus & corde, propter par nervorum octavum & commune par vagum, intercedit conſenſum, ſimul omnes hæ partes ſenſibiles graviter ſpaſmo afficiantur

§. XX.

Hæmorrhagiæ & quæcunque nimiæ excretiones.

Sæpiſſime non minus animi deliquiis conflictantur, quorum vires a prægreſſis nimiis hæmorrhagiis & quibuſcunque fortioribus excretionibus debilitatæ ſunt. Tali ratione ſæpenumero adnotare mihi licuit, homines venere immoderatius uſos ſenſim in lipothymias, quin ſyncopticas incidiſſe affectiones. Et quid frequentius, quam a copioſis per ſudorem & alvum evacuationibus, improvidis venæ ſectionibus, cruentis vulneribus aliiſque nimiis ſanguinis profuſionibus, maxime ſi non præſentanea ope ſuccurritur, eadem mala oriri. Nec deficit ratio: quum enim his rebus non modo ſanguinis ſubtilior portio, quæ virium elementum conſtituit, exhauritur, ſed & præcipue ipſa fluidorum moles imminuitur; haud mirum eſt, ſi cordis ceterorumque vaſorum dilatatio, quæ cum ſyſtole alternare debet, inde impeditur, adeoque ipſe cordis motus intercipitur; quo ceſſante formalis mentis defectionum ratio adeſſe deprehenditur. Quod eo crebrius certiuſque incidit in ſubjectis teneriori conſtitutione præditis, aut in ſitu erecto diutius repoſitis. Tunc enim ſanguinis ad caput directio longe magis præſcinditur.

§. XXI.

Sanguis craſſus & polypus.

Pari ratione motum cordis debilitare ſummumque inducere languorem valet nimia repletio, quæ ſanguini ſpiſſo & viſcido in acceptis ferenda eſt, quatenus hic per anguſtiores vaſorum coronariorum canaliculos difficulter progrediens ibi coacervatus & cordis & vaſorum ſyſtolen imminuit. Nihil autem, quod perplurimis conſtat exemplis, ad lethalem ſyncopen magis diſponit, quam polypoſa humorum concretio cavitatibus cordis & contiguis vaſis adhærens. Hæc enim concrementa, dum mole ſua obſtruente ſanguinis per univerſum corpus circuitum auferunt, neceſſe eſt, ut, non remoto ejuſmodi repagulo, lethalis fiat exitus.

§. XXII.

Signa prognoſtica mala & funeſta.

His expoſitis ſupereſt, ut noſtrorum affectuum prognoſin ad rectum de eventu ſalutari & noxio judicium ferendum ſubnectamus. Hic notari maxime velim, pro naturarum & cauſſarum diverſitate & periculum quoque multum variare. Ita, qui teſte HIPPOCRATE aphor. 41. Sect. II. ſæpe fortiter & ſine manifeſta cauſſa diſſolvuntur, repente moriuntur. Subeſt enim plerumque polypoſum cordis & pulmonum vaſis firmiter impactum coagulum, quod diſſectis cadaveribus reperire licet. Lethiferam quoque utplurimum ſyncopen obſervavimus, quæ poſt partum laborioſum, ubi feminæ ab imprudenti obſtetrice ad intempeſtivos parturiendi conatus adhortatæ nimium delaſſantur, & immoderatum ſanguinis per lochia patiuntur profluvium, haud raro ſubſequitur, qua correptæ copioſo ſudore frigido cum extremorum frigore perfunduntur, auram frigidam exſpirant, pallido faciei colore imbuuntur, & nullis plane remediis ad vitam revocari poſſunt. Neque periculo caret illa ſyncopes ſpecies, quæ fœminis ſtrangulatione correptis ſupervenit, unde ipſas ſæpe pro mortuis habitas & ſepulturæ traditas novimus.

§. XXIII.

Quæ ulterius recenſentur.

Porro quoque ingens virium in morbis malignis, ut acutis febribus, proſtratio & inter initia ſtatim facilis in animi deliquia, ſub ſtatione maxime erecta, proclivitas in diſcrimine vitam poni, ſignum certiſſimum eſt. Nec boni ominis eſt ſola inſueta animi defectio, diffidentia & menti altius infixa mortis formido, licet animus præterea tranquillus beneque compoſitus ſit, præſertim ſi in acutis jungitur delirium, & languida reſpiratio cum notabili pulſuum vel parvitate vel tremula palpitatione. In variolis quoque confluentibus ubi ab intolerabili ardore & dolore, ſuppurationis tempore lipothymia, quod ſæpius fit, oritur, ægri, præſertim ſub ſitu corporis erecto in præſentiſſimo vitæ periculo verſantur. Tum enim mox totum corpus refrigeratur, cutis conſtringitur: puſtulæ diſparere & mox lethiferæ ſuccedere convulſiones ſolent. Deinceps in homine ob alias cauſſas jam debilitato poſt vehementiorem iram, aut fortius emeticum vel purgans exhibitum ſyncope ſuborta, niſi in inſtanti convenientibus ſuccurratur remediis, lethalis evadit. Quodſi denique in pueris a vermibus nervoſas ventriculi tunicas lancinantibus ſyncope enaſcitur, plerumque funeſta eſt; & vidimus brevi ante mortem tempore vermes e ventriculo prodeuntes mortuos.

§. XXIV.

Prognoſis ſalutaris.

Animi & virium defectio, quæ hyſtericis & hypochondriacis jungitur pathematibus, ubi a flatibus ventriculum nimis diſtendentibus ſanguinis ad cor & pulmones fit regurgatio, curationi locum adhuc relinquit. Ubi etiam a cauſſa externa, ut nimio conclavis æſtu, balneo intenſius calido, vel nimia ſanguinis e vena ſecta detractione, præſertim in fœminis & pueris corporis inſignis languor vel præceps animi virium ſuboritur lapſus, non adeo timendum eſt. Et in genere notandum: quo levioribus cauſſis & morbis animi deliquia ſuccedunt, eo minus alunt periculi.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

QUod attinet curationem, hæc duabus potiſſimum indicationibus abſolvitur, quarum prima eſt, ut in ipſo paroxyſmo motus cordis, qui caloris vitalis omniumque virium fons exiſtit, per convenientia & efficacia remedia citiſſime reſtituatur; altera, ut extra paroxyſmum cauſſis tollendis accommodata invenire remedia, atque recurſum periculoſæ affectionis impedire ſtudeamus.

§. II.

§. II.

Quæ in paroxyſmo proſint externa. Primę itaque indicationi ut ſatisfiat, in acceſſione mali ægrum in convenienti ſitu, eoque nec nimis demiſſo, nec nimis elato in loco ſereno, temperato ac ſpatioſo ſervare decet; dein ad influxum ſpirituum invitandum remediis externis penetrante virtute præditis partes ſenſibiles irritare & animare convenit. Quo fine præ ceteris prodeſt, ſi aqua frigida tota facies ſuperfunditur, labia ſale communi fricantur, naribus potens acetum cum balſamo vitæ ſeu aqua apoplectica adplicetur, vel ipſis ſal volatile Anglicanum, quod nil niſi ſal volatile ammoniaci cum oleis cephalicis rutæ, menthæ, lavendulæ impregnatum eſt, adhibeatur. Nec quoque de nihilo erit oculorum palpebras cum aliquot aquæ ſpirituoſæ ſ. balſami vitæ guttulis illinire, totamque pectoris regionem & reliquas partes extremas pannis calidis aqua quadam roborante imbutis fortiter fricare.

§. III.

Quæ interna. Quodſi demum his adhibitis ad ſe redire incipiunt ægri, interna quoque remedia refocillandis viribus dicata exhibere convenit. Hoc nomine præclari uſus eſt vinum optimæ notæ, maximeque vetus Rhenanum, quod omnium fere virtutem ſuperat longiſſime. Neque egregio effectu deſtituuntur aquæ ſpirituoſæ & aromaticæ, ad quas præcipue aquæ cinnamomi liliorum convallium, roſarum, meliſſæ, corticum citri, aurantiorum cum & ſine vino paratæ debent referri.

§. IV.

Quæ extra paroxyſmum conducant remedia. Quicunque extra paroxyſmum medela ſubvenire & novos mali inſultus avertere cogitat medicus, diverſas cauſſas probe prius cognoſcere, iiſque amoliendis accommodare debet præſidia. Ita, ſi a ſævitia dolorum & graviori iracundiæ affectu ſyncope originem repetit, præſentaneum ferunt levamen blanda anodyna, maxime ſi cum aquis analepticis, non adeo ſpirituoſis, ſed aliquid ſimul anodyni in ſinu foventibus propinantur. Ex illis autem ſummæ efficaciæ eſt liquor noſter anodynus mineralis aliquot olei macis guttulis impregnatus, vel cum duabus eſſentiæ caſtorei partibus remixtus. Spectant huc quoque Laudanum Sydenhamii & pulveres antepileptici, ut Marchionis cum uno alterove grano caſtorei vel theriacæ cœleſtis permixti; quorum remediorum uſum tutiſſimum deprehendi. Ubi ab humore acido bilioſo in primis viis ſtabulante parteſque nervoſas arrodente, quod in hypochondriacis frequentius uſu venit, ſyncope cardiaca naſcitur, in uſum vocandi ſunt pulveres abſorbentes, qui ex conchis præp. matre perlarum, corall. lapidibus cancrorum, unicornu foſſili, cryſtallo montana, additis quibuſdam olei de cedro guttulis optime conficiuntur, quibus, urgente æſtu præternaturali, aliquot nitri purificati grana pro doſi adjici poſſunt. In ſyncope hyſterica & hypochondriaca clyſteres & medicamenta ex galbano, caſtoreo, aſa fœtida, ſagapeno & myrrha confecta convenienterque adhibita omne in curatione abſolvunt punctum.

§. V.

Quæ amplius proſint extra paroxyſmum. Quodſi vero ſub nimia per alvum & vomitum evacuatione a validis purgantibus & emeticis excitata animi invadunt deliquia; tum præter theriacalia, anodyna & analeptica lac calidum, vel decoctum hordei cum amygdalis, vitello ovi & croco paratum & ſufficienti quantitate hauſtum virtute ſua demulcente mirabilem præſtat efficaciam. Ubi etiam a veneno cauſtico gravioris periculi metus eſt, eadem remedia eximiam ſpondent opem, maxime ſi cum largiori olei amygdalarum dulcium expreſſi, vel olivarum copia propinantur. In morborum malignitate, ubi ob occultam putredinem animi obrepit defectio, mixturæ, quæ analeptica & bezoardica pollent virtute, omnium ſunt præſtantiſſimæ: quales confici poſſunt ex aquis cardui benedicti, ſcordii, cinnamomi ſine

vino,

vino, roſarum, meliſſæ citratæ, mixtura ſimplici, aceto vini & ſyrupo acetoſitatis citri, quibus pulvis bezoardicus Sennerti, vel noſter juſta proportione eſt admiſcendus. Quodſi ob ſanguinis boni inopiam a nimia ejuſdem profuſione inductam vires conſumtæ ſunt, eaſdem præter temperatiora analeptica, maxime omnium reficere decet alimentis nutrientibus & ſuccos reſtituentibus. Quo nomine ſummam merentur commendationem juſcula carnium gelatinoſa vitulinæ, bovinæ gallique veteris per decoctionem cum raſura cornu cervi, taleolis citri, pauxillo macis & aliqua vini portione in olla cooperta parata; quo etiam pertinet potus ſuccolade. Denique ſolum vinum generoſum & annoſum parca manu datum in tali caſu omne abſolvit punctum.

CAUTELÆ ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Curatio debilitatis oppletivæ & defectivæ.

INtereſt certe quam maxime ad curationem provide & ſecure adornandam, ut inter laſſitudinem gravativam ſeu oppletivam, quæ ab humorum plenitudine & expanſione obtingit, ac inter debilitatem defectivam, quæ a boni ſanguinis & ſucci nervei penuria proficiſcitur, probe diſtinguat artifex, ne ſpe & eventu fallatur. In utroque caſu alia ſubeſt cauſſa; ergo & alia præſcribere decet remedia. Quæ enim in priori, ſeu repletionis ſtatu ſalutaris eſt ſanguinis e vena ſecta detractio, in poſteriori, ubi ſanguis jam deficit, ideoque magis reſtaurandus eſt, mirum in modum nocet. Poſthæc quoque probe diſcerni debet illa virium debilitas, quæ ab animi affectu, ut longiori triſtitia & diu celata iracundia, vulgo Chagrin dicta, provenit, & quæ materiali cauſſæ in acceptis ferenda eſt. Prius enim ſi incidit remedium maxime quærendum eſt in moralibus, atque iis omnibus, quæ animum lætum & tranquillum efficere poſſunt.

Ab animi affectibus concitata.

§. II.

Cautela circa V. Snem.

De venæ ſectionis adminiſtratione hæc ſpeciatim ſunt monenda, quod ipſa quidem, ubi cordis motus a nimia ſanguinis congeſtione, quam ſæpiſſime vehementiores inteſtinorum ſpaſmi producunt, ſupprimitur, & vaſa in ſuperioribus valde turgent, omnino locum invenit; nunquam tamen in ipſa mali acceſſione celebrari debeat. Major enim exinde languor inducitur, longiuſque malum protrahitur. Pari ratione fruſtraneum non minus, quam periculoſum eſt lipothymia affectorum ori liquida ſpirituoſa infundere, quia facile in fiſtulam ſpiralem incidunt, & ſuffocationem minantur.

Circa ſpirituoſorum in os infuſionem.

§. III.

Circa lipothymiam a menſibus ſuppreſſis.

Quodſi a menſibus ſuppreſſis, vel imminutis lipothymiæ oriuntur, ſumma cum cautione adhibenda ſunt emmenagoga, eaque potiſſimum impetuoſius commoventia, ut balnea ſalinata, crocata, & id genus alia; facile enim morbus ob majorem, quam humoribus inferunt, rarefactionem, magis ingraveſcit.

§. IV.

Circa eam quæ morbis jungitur.

Virium dejectio, quæ gravioribus morbis, ubi ægri jam ex ſua natura imbecilliores ſunt, ſupervenire ſolet, malum plerumque portendit exitum; quare, ut tempeſtive convenientibus ſuccurramus remediis, monet quam maxime elegans illud veterum proverbium: *principiis obſta, ſero medicina paratur.*

Multo magis autem cavendum erit, ne in acutis paſſionibus, maxime ſi in vigore ſunt conſtitutæ, iis utamur remediis, quæ ad purgationes aliaſque excretiones ſtimulando naturam ullo modo irritare & turbare poſſunt. His enim neceſſariæ ad morbum ſuperandum vires magis conſumuntur, quibus conſumtis nihil amplius opis, nihil artis in medico eſt. Ideo mihi quam maxime placet aurea illa regula FERNELII *lib.* 11, *cap.* 10. exhibita, quæ

quæ ut probe teneatur auctor ſuaſorque ſum: *Validis conſtantibuſque viribus fidenter, quantum morbus deſiderat, erit vacuandum; minus validis vel proſtratis nihil prorſus moliendum.*

§. V.

Circa ſpecifica cordialia & medicinas ſolares.

Præcipua illa, quæ per tot ſæcula pro ſommis cordialibus & ſpecificis analepticis in omni virium lapſu ad ſuperſtitionem uſque venditata fuerunt remedia, qualia ſunt margaritæ, lapides bezoardici orientales, os de corde cervi, lapides quinque pretioſi &c. virtutem aliorum diaphoreticorum fixorum & abſorbentium minus ſuperant, ut potius iisdem longa ex parte inferiora habenda ſint. Idem judicium eſto de medicamentis ex auro paratis. Quę enim auro tribuitur virtus cordialis & analeptica, noſtro quidem judicio, vana & ſuperſtitioſa eſt jactantia, quæ ſimpliciſſimam vulgi medicorum & ægrotantium credulitatem arguit luculentiſſime. Ut ſilentio prætereamus, quod omnem fere ſuperet fidem, aurum ad dulces & quintas eſſentias ulla arte chymica poſſe redigi.

§. VI.

Circa vini uſum.

Vinum, præſertim vetus Rhenanum, quod propter acidum ſpirituoſum omnibus reliquis analepticis longe eſt præferendum præter internum uſum ſuperiori loco præſcriptum, exterius quoque naribus & præcordiali regioni applicatum, ad vires reficiendas præſentaneum eſt auxilium. Quin etiam animi deliquia, quæ ſubjectis ſenſibilioribus inter venæ ſectionis adminiſtrationem haud raro obtingunt, feliciter arcentur, quando ante operationem modicus optimi vini hauſtus adſumitur.

§. VII.

Circa aquę frigidæ potum.

Reſidet quoque in aqua pura frigida, opportune exhibita ſumma vis analeptica, maxime ubi ob nimium vel internum vel externum æſtum ſanguiniſque rarefactionem, pereunte virium robore, lipothymia accedit. Id quod ſuo jam tempore rectiſſime agnovit CELSUS, qui ideo *lib.* 4. *de medicina, cap.* 5. frigidam aquam ad corrigenda ſtomachi vitia ſummopere commendat; & PLINIUS *ſecundus*, cui ſtomachus natura imbecillis & frequenter intus æſtuans erat, ſe aqua frigida cum inſigni ſæpius fructu uſum teſtatur. Vid. Epiſt. XVII. lib. VI.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Lipothymia in hypochondriaco ſuborta.

JUvenis quidem corpore macilentus, vultu pallido præditus, a longo jam tempore, ob ſtudiorum intemperantiam, vitamque ſedentariam & nimiam ciborum duriorum & flatulentorum adpetentiam contractum patitur malum hypochondriacum, quod multis ructibus, hypochondriorum diſtenſionibus, imi ventris torminibus, cephalalgiis & inſigni artuum laſſitudine ſatis ſe manifeſtat. His demum malis juncta eſt poſt præviam pectoris compreſſionem cordiſque palpitationem ipſa lipothymia, qua extrema collapſa refrigeſcunt & pulſus parvus & debilis manum leviſſime vibrat. Ego conſultus in mali acceſſione enemata ano injicienda, & balſamum vitæ noſtrum externe naribus & præcordiis admovendum curavi. His ubi ad ſe rediit æger, eſſentiam carminativam ex eſſentia corticum aurantiorum, ſpiritu nitri dulci & aliquot olei chamomillæ veri guttulis confectam propinare, ejuſque uſum ſæpius repetere juſſi. Tandem, ut a cibis craſſioribus æger abſtineat, & largiori potu, quem antea neglexerat, impoſterum utatur commendavi. Quibus probe obſervatis animus non amplius liquit, maxime quum poſtea ſpecialiorem mali ſpaſmodici flatulenti curationem æger admitteret.

EPICRISIS.

Lipothymias viris hypochondriacis & feminis hyſtericis admodum eſſe familia-

miliares, nemo facile, qui in artis negotio verſatur, negabit. In utroque affectu ex ſolidarum partium atonia orto copioſa flatuum in prima regione progenies vera plurimorum ſymptomatum genetrix eſt. Flatus enim nimia membranarum ventriculi & inteſtinorum diſtenſione liberam & æquabilem ſanguinis & fluidi nervei diſtributionem non modo impediunt, verum etiam ſanguinis ad pectus & præcordia curſum dirigendo motum cordis vitalem quodammodo ſiſtunt. Et vero admodum ſimile eſt, vaporoſum ejuſmodi aerem cum chylo ad ſanguinem deferri, delatum nimia expanſione cordis & arteriarum ſyſtolen ſufflaminare. Subit hac occaſione recordatio, me adhuc juvenem Medicum ante quinquaginta circiter annos Amſtelodami, ubi tunc temporis verſabar, interfuiſſe ſectioni fœminæ cachecticæ ſyncope demortuæ, in qua cor pauco ſanguine refertum, ſed mirum flatibus diſtenſum reperiebatur; quam peculiarem morbi ſpeciem tympanitidem cordis rectiſſime Medicus vocabat. Simili quoque ratione poſtea in multis cachecticis æque ac hypochondriacis diſſectis vaſa ſanguine exinanita, ſed flatibus turgida & ampliata obſervavi; ut adeo ab aere in ſanguinem per ductum chyliferum delato varia hypochondriacorum ſymptomata haud inepte explicanda veniant.

OBSERVATIO II.

Obſervationes circa animi deliquia ex ſitu erecto.

Sæpius iterumque mihi artem facienti obtigit, in morbis acutis & exanthematicis, ut variolis, petechiis, febreque purpurata, circa morbi ſtatum inopinato fatales acceſſiſſe lipothymias; unde mox omnibus, quæ antea placida erant, ſymptomatibus in pejus converſis, extrema refrigeſcere, atque maculæ aut prorſus evaneſcere, aut livido tinctæ colore adparere cœperunt. Quid? quod, ubi animus dein, dato intervallo, ad ſe rediit, laborantes de ſumma præcordiorum anxietate, inquietudine ſomnique defectu conqueſti ſæpius in lethalem inciderunt ſyncopem. Ego ubi curatius in tantæ cataſtrophes inquiſivi cauſſam, adſtantes plerumque in frigus ægro extra lectum commorato admiſſum culpam transferre conſueverunt. At vero, quum etiam ſub temperato conclavis calore eadem oriri mala deprehenderem, tam ſubitaneæ mutationis cauſſam non refrigerio, ſed rectius potius motui ſanguinis ad caput propter ſitum perpendicularem, in corporibus natura imbecillibus & vi morbi magis debilitatis tardiori & ex parte intercepto adſcribendam putavi. Qua quidem in re me plenius confirmarunt exempla eorum, qui inter largiorem cruoris e vena ſecta detractionem ſub ſtatione corporis erecta perfacile animo linquuntur; cum contra in ſitum repoſiti horizontalem, collectis paullatim viribus pulſuque vegetiori reddito ad ſe ſtatim redire ſolent. Dein quoque perplures vidi phthiſicos & conſummata hectica laborantes, qui ſi corporis languorem excipimus, animo adhuc ſatis vigebant, ſed in lecto vel erecti ſedentes vel extra lectum in ſitu erecto diutius detenti animam præter ſpem omnium exſpirarunt.

EPICRISIS.

Satis, ut arbitror, luculenter nos docet hæc obſervatio, quantum ex ſitu erecto in morbis acutis & cum exanthematum efflorescentiis in cute junctis redundet damni. Quæ cum ita ſint, omnes omnino ægri, qui vel ejuſmodi affectibus decumbunt, vel quorum vires a diuturniori & chronico morbo, ut phthiſi & hectica proſtratæ adparent, ſedulo monendi ſunt, ne in ipſius morbi ſtatu decubitum deſerentes extra lectum in ſella erecti diutius commorentur, aut caput cubantes ſublime habeant. Probe quoque ſibi caveat medicus, ne clyſteribus ſtimulo ſalino imbutis, aut, quod pejus eſt, fortio-

fortioribus purgantibus alvum ſollicitet, atque hinc crebrioribus dejectionibus ægro e lecto ſurgendi & in ſitu elevato ſe continendi occaſionem præbeat; imo quoque, ſi alvus ſine ſtimulo fluida exiſtit, eam ſub decubitu deponendam ſuadeat. Denique, ſi forte ex improviſo ægrum in ejuſmodi morborum vigore in ſitu erecto collocatum deprehendat, conſultum erit, analepticis & vires labefactatas confortantibus remediis protinus ſuccurrere, omnemque adhibere operam, ut, quæ timenda ſunt, funeſta ſymptomata tempeſtive avertantur, & ægrorum ſaluti rite proſpiciatur. Plura de hac re legi poſſunt in diſſertatione mea *de ſitu corporis erecto noxio*.

OBSERVATIO III.

Lipothymia uterina ſpaſmodica.

Fœmina triginta & aliquot annos nata, gracilioris ſed amplioribus venis inſtructi corporis habitus, ob vitam ſedentariam & adverſos quoſdam caſus flatulentias cum alvi adſtrictione per aliquot tempus paſſa, inopinato quondam circa menſtruæ purgationis periodum inſolitas circa lumbos, os ſacrum & uterum ſpaſticas perſentit ſtricturas cum ventris torminibus junctas, quæ dein ad pectus uſque protenſæ tanta ſæviebant atrocia, ut ſummam præcordiorum compreſſionem & anxietatem cum ſuffocationis metu inducerent. Sed, quod peſſimum erat, crebriores ſimul accedebant lipothymiæ, quæ tamen erumpente parciori menſium fluxu cum reliquis ſymptomatibus remittebant, ægramque ſui iterum reddebant compotem. Reliquo tempore pulſus ſatis erat plenus & ſubdurus; & quum novum mali incurſum alvi perpetua compreſſio cum cephalalgia ſtipata minaretur, meum maritus auxilium imploravit. Ego igitur, probe penſitatis omnibus, primo ſanguinem e vena pedis tuſa detrahendum ſuaſi. Dein ad alvum reſerandam menſiumque negotium in ordinem redigendum ſal quoddam aperitivum ex æquali ſalis Carolinarum, nitri purificati, magneſiæ albæ & tartari vitriolati portione compoſitum ter in ſeptimana, præmiſſis antecedente veſpera XV. pilulis noſtræ præparationis balſamicis, ad drachmam unam mane ſumendum commendavi. Denique ad ſpaſmos ſedandos ſumma cum euphoria datus fuit liquor noſter mineralis anodynus cum eſſentia caſtorei & croci remixtus. Qua methodo id per Dei gratiam conſecuti ſumus, ut ægra impoſterum a gravis mali recurſu libera permanſerit.

EPICRISIS.

Rectiſſime hæcce affectio lipothymia uterina ſpaſmodica meretur appellari. Haud enim novum, ſed frequentis admodum obſervationis eſt, fœminas ante menſium eruptionem vehementibus circa dorſum & partes genitales doloribus & ſpaſmis affligi, qui totam vitalium motuum œconomiam turbando, & inæqualem ſæpiuſque largiori ſanguinis ad ſuperiores partes curſum efficiendo ſpirandi anguſtiam, præcordiorum anxietatem, quin ipſam lipothymiam concitare valent. Quod vero ſi evenit, eo potiſſimum medentis dirigendum eſt conſilium, ut plethora immituta viſciditateque humorum reſoluta criticæ ſanguinis excretiones per uteri vias promoveantur.

OBSERVATIO IV.

Crebriores lipothymiæ in cachectica & hydrope pericardii laborante.

Vidua generoſa quinquaginta annorum, graciliori corporis habitu plumbeique faciei colore prædita, poſt præviam mœſtitiam & vitam omnis laboris expertem de magno pondere cor aggravante & reſpirationem impediente ægrius conqueſta fuit. Arteriæ ad tactum exiguis ac languidis pulſabant ictibus, urinæ paucæ reddebantur & albæ, atque dein crebriores accedebant animi defectiones, quas non adeo multo poſt, præcedentibus dorſi & lumborum doloribus, ingens ſanguinis ſeroſi

ex

ex utero ſequebatur profuſio, unde ægra viribus mirum exhauſta tandem diem obiit ſupremum. Sectione poſt mortem inſtituta hepar deprehendebatur tumidum, ſubdurum & ſubalbicante colore imbutum. Cor & reliqua vaſa pauco vel nullo plane ſanguine erant repleta; pericardium contra apparebat craſſum & copioſo ſero, libræ pondus ſuperante refertum.

EPICRISIS.

1.) Affectus hic recte dicti poteſt cachexia cum hydrope pericardii, morbo admodum raro, juncta; cujus cauſſam prava & copioſa ſeri viſcidi abundantia conſtituit, a qua pallidus faciei color, urina limpida & pauca, virium ſummus languor cum functionum vitalium læſione, obſtructio viſcerum & ſeroſi ſanguinis excretio derivari commode poſſunt.

2.) pulſum valde diminutum & crebriora animi deliquia quod attinet, veritati admodum conſonum eſt, quod hæc itidem a nulla alia cauſſa, quam ab humore in pericardio ſenſim increſcente & preſſione ſua contractionem cordis impediente dependeant. Quæ vero complicata fuit reſpirationis difficultas haud immerito ſanguini viſcidiori per pulmonum vaſa ſegnius tranſeunti debitamque veſicularum pneumonicarum expanſionem remoranti adſcribitur.

3.) non mirandum eſt, pericardium incraſſatum fuiſſe repertum; ſiquidem in omnium noſtri corporis partium, quas hydrops invadit, membranis idem fieri deprehendimus. Naſcitur vero pericardii hydrops hac ratione: Cor vaſis gaudet coronariis, & ut elegantiſſime monſtravit RUYSCHIUS, multiplici ac dædaleo flexu per exteriorem ſuperficiem internamque muſculorum ſubſtantiam ramificatis: gaudet quoque ipſum pericardium arteriis, venis & vaſis ſuis lymphaticis per ſuperficiem ejus diſperſis, quorum inventionem Cl. NUCKIO debemus; quibus diſruptis ingens ſeri fit promanatio. Similem ferme caſum habet BALLONIUS *in Eph. l. 1. ann.* 1570. *Joannis Platearii vidua*, inquit, *hydrope pulmonum, qua laborabat, interiit. Per triginta annos de oppreſſione pectoris conqueſta difficultatem ſpirandi habuit. Pulſus erat interciſus & intermittens & in ſiniſtrum latus inclinata ægrota facile ſyncope corripiebatur. In ſectione cor aqua natabat, nec facile movebatur e capacitate thoracis: aquæ putreſcentis libræ ſex educebantur.*

OBSERVATIO V.

Illuſtris matrona, longæ ſed macilentioris ſtaturæ, primo ſtatim tempore cum utero gerebat, de pectoris oppreſſione & difficili reſpiratione cum alvi adſtrictione juncta conqueſta fuit. Ad quintum geſtationis menſem quum perveniſſet, frequentes incidit lipothymias, quibus abigendis circumſtans muliercularum cohors multa ſpirituoſa & vires depreſſas refocillantia propinabat, ſed malum nihilominus recrudeſcebat. Tunc ad ægram inviſendam ego acceſſitus alvum nimis duram flatibuſque turgidam deprehendi, & nimiam ſanguinis abundantiam, quæ pulſu arteriarum ſatis pleno ſe manifeſtabat, in vitio eſſe putavi; quare conſilium dedi, ut mox clyſtere alvus ſubduceretur, & dein ſanguis e vena brachii inciſa detraheretur. Denique paſſulis rhabarbarinis alvum ſemper apertam ſervandam curavi, unde effectum eſt, ut femina a moleſtis ſymptomatibus ſenſim liberata tandem juſto tempore vegetum excluderet infantem.

Lipothymia in gravida a ſanguinis abundantia.

EPICRISIS.

Non tantum a defectu ſanguinis & inopia, verum etiam a nimia ejus redundantia vires cum motu cordis ſufflaminantur ſœpiſſime. Ad functiones enim rite peragendas natura certa gaudet

gaudet proportione, certa æqualitate ac moderamine, adeo ut vel parum vel nimium noceat motibuſque inimicum ſit. Et in eo quoque potiſſimum artis opus verſatur, ut medicus cauſſas æquilibrium excedentes convenientibus remediis ad moderamen reducere laboret.

OBSERVATIO VI.

Syncope lethalis a V. Sne improvide admiſſa.

Vir quadragenarius, corporis animique ſenſibilioris ac debilis, qui diu jam ex ventriculi inflatione alvique obſtipatione, quas mala diæta ſibi contraxerat, laboravit; propter graves animi commotiones per aliquod hebdomadum intervallum quiete, appetentia & viribus privatus pejus habuit. Varia hinc inde præſcripta & adſumta medicamina nihil tulerunt opis, quare Medicus ultimum remedium in ſanguinis miſſione ſitum arbitratus venam ſecandam curavit, ſed tam funeſto eventu, ut non multo poſt æger lethali ſyncope correptus animam exſpiraverit.

EPICRISIS.

Quid in noſtro caſu imprudentius, quid inconſultius potuit excogitari, quam in viro extreme debilitato & ad incitas ferme redacto venæ ſectionem admittere, quæ virium reliquias una cum ſanguine ſimul ſuſtulit. Probe itaque monendi ſunt juniores Medici, ne, ubi vires diuturno mœrore, aut alia quacunque cauſſa fractæ & enervatæ ſunt, ſanguinis vacuationem concedant.

OBSERVATIO VII.

Syncope lethifera ab opiato enducta.

Vir annum agens quinquageſimum, ſpongioſi corporis habitus, per complures annos podagra divexatus, ob infortunium quoddam in diuturnum incidit mœrorem, unde ciborum inappetentia, alvi ſiccitas & virium languor originem ſumſerunt. Accerſitus Medicus propinabat aquam liliorum convallium vinoſam cum grano extracti opii ſumendam; idque remedii genus, ob vim ſuam, quam exſerere videbatur, ſomnum conciliantem per aliquot hebdomades continuare jubebat. Tantum autem aberat, ut auxilii quidpiam æger inde reportaret, ut potius, ingraveſcente virium languore, crebriores pateretur lipothymias. Præterea perpetuo ſudore madebat frigido, arteriæ exiguis micabant ictibus, & ſingultu demum ſuperveniente ex hac vita diſcedebat.

EPICRISIS.

Quam inepte ſubjecto ſpongioſori, cujus robur ventriculi & univerſi corporis diuturnior triſtitiæ affectus jam mirum antea debilitavit, opiatum fuerit oblatum, ſaniorum judicio relinquo. Interim ad pleniorem morbi, & mortis hiſtoriam adhuc pertinet, quod hepar, aperto cadavere, quoad concavam partem ſuam nigrum, corruptum & ſphaceloſum fuerit inventum & latior macula ſubnigra in dextro ventriculi latere pariter ac diaphragmate apparuerit. Ceterum vaſa mirum erant exinanita & omni pæne ſanguine vacua.

OBSERVATIO VIII.

Lipothymiæ cum aliis malis ab emmenagogia cõcitatæ.

Virgo octodecim annorum, teneræ admodum conſtitutionis, ob fluxus menſtrui, quem parcius juſto vix bis antea experta erat, defectum multis ſubinde malis, ut ciborum faſtidio, inſigni membrorum gravitate atque motum valde impediente torpedine cum virium proſtratione juncta afficitur. Ad tot mala debellanda Medicus & pharmacopæus remedia præſcribunt ſanguinem nimis commoventia, cujus generis ſunt pilulæ ex gummatibus confectæ & elixir proprietatis cum ſabinæ oleo remixtum. Corpus quoque dimittitur in balneum, ſed nihil inde emergit commodi, ut potius graviores

exci-

excitatæ fuerint læſiones; ſiquidem nunc ægra animo crebrius linquitur, ſanguinem cum magna præcordiorum anxietate exſpuit, & intolerabili capitis dolore afflicta bis vel ter in ſeptimana epilepticos & convulſivos patitur motus. His ita conſtitutis ad nos deplorata venit, & ſub cura noſtra ſanitatem priſtinam, menſium fluxu reſtituto, ſic conſequuta eſt.

Primo quidem omnium ſanguinis miſſionem in pede repetitis vicibus, ſed parcius inſtituendam præcepimus. Tum infuſum theiforme ex herba veronicæ, meliſſæ & floribus chamomillæ ad aliquot patellas mane ſorbillandum; inter epulas vero elixirium noſtrum viſcerale temperate balſamicum adſumendum & per aliquot tempus continuandum ſuaſimus. Denique cubitum ituræ pulverem nitroſum & cinnabarinum cum pulvere noſtro antepileptico remixtum porreximus, & quæ antea nimis calida uſurparat balnea aquæ dulcis, nunc ſolum tepida & admodum moderata adhibere juſſimus.

EPICRISIS.

Si ullo in morbo, certe in fœminarum affectibus ſanandis multum curæ & cautionis medicus debet adhibere maximeque eo reſpicere, ut curſum menſium recte prudenterque dirigat. Ad quod felici cum ſucceſſu perficiendum, opus eſt, ut non modo corporis naturam, habitum & victum, ſed & veras irregularis vel plane deficientis fluxus perſcrutetur cauſſas, & ad hæc ſingula medendi methodum inſtituat.

Diſcimus præterea ex hac morbi historia & curatione, nihil eſſe pernicioſius, quam balneis nimis calidis, vel medicamentis calidioribus & volatilibus ſanguinem commovere, ejuſque excretiones, obſtructis adhuc & anguſtatis viis, moliri. Sanguis enim nimium rarefactus, ob validam, quam infert, vaſorum diſtenſionem ſeu diaſtolen motû ſuo magis ſiſtitur, quam promovetur; ut ideo longe graviora concitentur mala, qualia ſunt in capite epilepſiæ, in corde lipothymiæ & ſyncopes, in pulmonibus ſuffocationes, & id genus alia.

OBSERVATIO IX.

De animi deliquiis puerperarum obſervatio & curatio.

Sæpius iterumque mihi in artis exercitio adnotare licuit, puerperas haud infrequenter periculoſas, imo funeſtas incidiſſe animi defectiones, ſi per ingentes tempore partus perpeſſos labores valde debilitatæ ingentem ſanguinis copiam poſt partum amiſerunt. Quod enim ſi accidit, lochia dein parcius fluunt, & circa ſeptimum plerumque diem omnis putridæ materiæ effluxio ceſſat; unde ex levi tantum cauſſa, ut ſitu corporis erecto, lipothymiæ origo. Venter quoque præterea flatibus utplurimum tumet, & parum per alvum excrementorum ſecedit. Sub tali rerum ſtatu ego præſentaneam tuli opem per injecta enemata, eaque tantum domeſtica ex floribus chamæmeli, ſambuci, ſemine anethi, cymini & pauxillo ſalis parata. Exterius caſtoreum naribus fuit admotum, & demum, ad materiæ putridæ ex utero effluxum promovendum, pilulæ noſtræ balſamicæ ſingulis tribus diebus, interpoſito pulvere bezoardico cum uno alterove grano caſtorei maritato, datæ fuerunt. Nonnullis etiam ad vires amiſſas reſtaurandas modicum vini Rhenani hauſtum conceſſimus.

EPICRISIS.

Quando poſt partum immodica ſanguinis contingit profuſio, vires inde nimium depreſſæ ſalutari lochiorum & ſeri impuri ex uteri mæandris expulſioni minus ſufficiunt; unde non mirum, ſi ſubſiſtentes ibi humores putreſcunt, viriumque majorem defectionem efficiunt. In ipſa curatione caute omnino pro-

procedendum, &, ut ſupra diximus, primum clyſteribus, dein benignis laxantibus & irritantibus humoris putridi expulſio promovenda eſt.

OBSERVATIO X.

Lipothymiæ & mors a ciborum poſt morbum ingeſtione.

Vir quadraginta annorum, parvæ & gracilioris ſtaturæ, opifex ferrarius, ex febre acuta, qua ob graviorem iracundiæ affectum correptus laboraverat, convaleſcens cibos ſupra modum adpetit, qui ipſi ab uxore magna in copia parantur; quos inter præcipue pulticula ex ſimila & lacte confecta & caro anſerina nominari debet. His magna cupiditate ingeſtis non multo poſt ingenti premitur anxietate præcordiorum, inquietudine & extremorum refrigeratione: vires ſimul labaſcunt & velut emortuæ jacent; accedunt crebriora animi deliquia, & placida denique mors.

EPICRISIS.

Egregie ſane confirmat memorabilis hæcce hiſtoria aphoriſmum HIPPOCRATIS 31. *Sect.* 2. *Cui a morbo cibum opime capienti non confirmatur corpus, malum*; &, quod idem graviſſimus Auctor alio loco urget, inter vires corporis & cibos ſervandam eſſe proportionem, ita ut, quo magis hæ langueant, eo minori victu utendum ſit. Cibi enim minus concocti & retenti non modo mora corrumpuntur, & inde graviorum morborum cauſa ſunt, ſed & ſola mole ſua vires deſtruunt potius, quam erigunt. Quæ quum ita ſint, omnibus infirmis & ex morbo vix convaleſcentibus neceſſaria eſt cautio, ne corpus nimis cito alimentis repleant. Et ideo quoque peſſima habenda eſt vulgi conſuetudo, qui vires valde exhauſtas ciborum copia reſtituendas eſſe falſo ſibi perſuadet. Novi hinc plures a morbis mox liberatos, qui cibis, etiam optimis & nutrientibus uſi in priſtinum vel alium morbum inciderunt. Et quem fugit, milites diuturnis vigiliis, inedia & laboribus defatigatos, quando hiberna ingreſſi cibos nimis avide ingurgitant, gravioribus iiſque maxime acutis morbis ſuccumbere.

Præter allatos, adhuc aliquot notatu dignos caſus ſuppeditant conſultationes noſtræ medicinales Tom. I. Sect. I. Caſu XIV. & caſ. XXXI. &c.

CAPUT X.

DE SUBITA MORTE ET MORBIS ALIIS INSANABILIBUS, EX VITALI SANGUINIS PER POLYPOS INTERCEPTO CIRCUITU ORTIS PRUDENTER PRÆCAVENDIS.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Celeri ſubinde & inopinata morte homines in ætatis flore conſtitutos bonoque & robuſto corporis habitu a natura donatos e vivis ſæpenumero tolli, res eſt per experientiam exploratiſſima. Neque dein jejunam latet plebem, quin medico obſcurum ſit, plures dari longas & graves, diagnoſi æque ac prognoſi difficiles ægritudines, quæ omnem medendi reſpuentes rationem vitam hominum auferunt. Quæ vero quo frequentius ſunt obvia, & quo major omnium cujuſcunque ætatis hominum animis inſita fuit ſciendi cupiditas; eo ſane magis mirandum eſt, veras & genuinas horum effectuum cauſſas diutius latuiſſe abſconditas: donec tandem noſtri temporis felicitate medici corpora ejuſmodi morbis defuncta cultro anatomico crebrius cœperunt diſſecare, & interiores viſcerum luſtrare receſſus. Dici enim vix poteſt, quantum ars noſtra debeat anatomiæ ſtudio ceu primario ſuo fulcro, ita ut affirmare haud dubitaverim, vel ejus

ſolius

ſolius ope atque cultura præſenti ſeculo plus rei medicæ acceſſiſſe ſplendoris, incrementi ac certitudinis, quam, ea neglecta, reliquis retro ſeculis omnibus. Quemadmodum vero frequenti corporum diſſectione multiplices ſubitaneæ mortis & periculoſiſſimorum morborum detectæ fuerunt cauſſæ; ita ex omnibus maxima & præcipua eſt, quam conſtituunt innumera illa ex fluidis in ſolidam maſſam concreta vaſiſque majoribus cordis & pulmonum firmiter impacta coagula, jam polyporum nomine nota; quæ dum vitalem & liberum ſanguinis per corporis canales circuitum intercipiendo omnis generis functiones una cum vita evertere valent, eaque propter curatu difficillima exiſtunt, providum & de hominum ſalute ſollicitum artis peritum omnino admonere videntur, ut per idonea remediorum genera ſonticas iſtas cauſſas præcavere & in tempore ſtudeat avertere. At vero, quum perpauci, quod ſcio, medici hactenus fuerunt, qui hocce utiliſſimum in re medica argumentum in libris ſuis ex merito pertractarunt; non abs re, ſed operæ utique pretium judicavi, id ipſum ſpeciali capite hoc loco proponere.

§. II.

Polyporum exiſtentia per obſervationes anatomicas monſtratur.

Primo itaque, ut comprobemus, polypoſas illas concretiones, ceu mortis & immedicabilium morborum cauſſas, in apertis poſt mortem cadaveribus haud infrequenter deprehendi; placet ex immenſa obſervationum farragine perpauca tantummodo veterum æque ac recentiorum hunc in finem commemorare exempla. Ita apud BARTHOLINUM, in *lib.* ejus *de lacteis thoracicis cap.* 14. relatum legimus, ipſum in iis, quos ſubita morte exſtinctos cultro anatomico ſubjeciſſet, majora cordis vaſa ſanguine concreto inveniſſe repleta; quod etiam optime teſtatum facit BONETUS *anatom. pract. lib.* 2. *Sect.* 2. *obſ.* 5. ubi de morte repentina a corporibus extraneis in cordis ſinubus repertis prolixius egit, & *Fridericus* LOSSIUS *ob.* 15. *lib.* 1. qui mentionem injicit pueri, tres annos nati, qui, quum omnibus vegetus ac integra ſanitate fruens videretur, præter ſpem omnium in ſinu matris exſpiravit. Diſſectione corporis inſtituta viſcera perfecte apparuerunt ſana, ut præter ſanguinem in cordis ventriculis valde coagulatum nullam mortis cauſſam ſuſpicari licuerit. CAROLUS quoque FRACASTORIUS, cui multa corpora celeri morte peremta diſſecandi occaſio obtigit, nil niſi ſanguinem intra cordis ventriculos & vaſa pulmonalia concretum ipſiſque tenaciter adhærentem vidit. Et quidem ex infarctu vaſorum complures repente deficere, vel unicum idque graviſſimum PANAROLI teſtimonium probat, qui luculenter prodit, anno *1656.* feraci ſubitanearum mortium tempore, plus a ſanguine intra cor nimium retento fuiſſe ſtrangulatos, ideoque aperto corpore tam vehementis ſtrenuæque mortis vix aliam, quam inſignem vaſorum infarctum, oſtendiſſe cauſſam. Nec denique omittenda eſt egregia obſervatio *Joannis Daniel* HORSTII, qui in *manuduct. ad med.* in ſiniſtro cordis ventriculo ſe albicantem inveniſſe pituitam teſtatur, & RIVERII, qui *Cent.* 1. *obſ.* 82. materiam craſſam, compactam & omnino albam, lardum coctum referentem in ſiniſtra cordis auricula hominis cito exſtincti annotavit.

§. III.

Ratio denominationis polypi.

Ex dictis jam & adductis ſatis apparere arbitror, omni tempore in corde vaſiſque majoribus ſolida ejuſmodi concreta ex ſanguinis maſſa fuiſſe progenita, quæ ſubitam mortem aliaſque inſanabiles produxerunt ægritudines. At, quum nulla plane in veterum monumentis polyporum ſic dictorum occurrat mentio, haud inique ſtatuimus, hancce denominationem antiquioribus medicis ignotam, a recentioribus vero ideo maxime iſtis coagulis fuiſſe impoſitam, quod plerumque multos emittunt ramos per canales adjacentes hinc inde diſperſos. De qua vero

interpretatione, ut plenius rectiuſque conſtet, ſciendum eſt, veros polypos ea ſolum concrementa eſſe dicenda, quæ ex albicante & fibroſa ſubſtantia firmius paulo ſunt compacta, & propterea a ſanguine congrumato multum differunt. Hic enim licet variis corporis noſtri partibus, maximeque utero & cordi inhærens multorum magnorumque morborum cauſſa exiſtere poſſit, genuini tamen polypi nomen minus recte meretur, ſed pſeudo-polypi nomine apud auctores utplurimum venit.

§. IV.

Qua ratione polypi morborum & mortis cauſſæ ſint.

His præmiſſis, non inutile, ſed potius tractationi noſtræ valde videtur accommodum, ipſam rationem exponere, qua polypoſæ maſſæ tantam in genus humanum edant ſtragem. Sunt autem polypi tum potiſſimum gravium morborum mortiſque cauſſæ, ſi quando mole ſua aucti, vel, quod ſæpius fit, a levi tam interna quam externa cauſſa de ſede ſua dimoti libero ſanguinis circulo ex uno cordis ventriculo per pulmonum vaſa in alterum obicem ponunt eumque pervertunt, aut quando orificia vaſorum penitus occludendo motum ſanguinis vitalem omnino tollunt. Quamdiu enim coagulatæ ejuſmodi maſſæ tantum tenujores cordis aliorumque vaſorum lateribus adhærent, ſanguinis circuitum non adeo vehementer impediunt, nec inde functiones manifeſto lædunt. In quo quidem & experientiam habemus ſuffragantem, utpote quæ optime docet, concreta ejuſmodi corpora in cordis auriculis & ſinubus ob multiplices anfractus fibrillaſque carneas, & circa vaſorum divaricationes in aliis quoque partibus hærere, at nihilominus adhuc liberum ſanguinis concedere poſſe iter. Cujus inſignem fidem facit memorabilis & fere admirabilis obſervatio VESALII, quæ exſtat *lib.* 1. *cap.* 5. *de corporis humani fabrica*, ubi probatiſſimus hic auctor commemorat, ſe quondam in ſiniſtro cordis ventriculo glandulosæ, ſed ſubnigricantis carnis reperiſſe libras propemodum duas, corde inſtar uteri extenſo; & addit: ægrum, licet pulſus miris modis fuiſſet inæqualis & varius, nihilominus multis ante mortem menſibus veluti ſanum obambulaſſe; donec tandem poſtremis vitæ hebdomadibus pulſuum tantæ accidiſſent intermiſſiones, ut ex novem ictuum intervallo tres, vel duos ſolum tactui occurrerint.

§. V.

Polypi diſponunt ad pectoris morbos; ut hæmoptyſin.

Proximum nunc eſt, ut per ſingulos morbos eundo fuſius explicemus, quinam ex illis ſint, quos polypoſa concreta progignunt, vel pertinaciter fovent, vel etiam ad malum diſponunt exitum. Hæc dum meditamur, primo ſe nobis offerunt variæ pectoris affectiones, inter quas præcipue referri merentur, ex acutis pleuritides & peripneumoniæ, ex chronicis omnis generis aſthmata & ipſe catarrhus ſuffocativus, tuſſis convulſiva, phthiſis & hæmoptyſis &c. Hæmoptyſin quod attinet, crebrior nos docet obſervatio, hanc æque facile ob ſanguinis viſcidi nimium congeſti ſtagnationem ad polypos diſponere, atque ab his iterum progigni. Quodſi enim polypoſis iſtis repagulis æquabilis ac liberior ſanguinis per vaſa pulmonalia progreſſus ac tranſitus turbatur, fit omnino, ut ſanguis in capillaribus arteriæ pulmonalis vaſculis accumuletur, tandemque, maxime in diſpoſitis, rupto quodam ramulo, excernatur. Et ideo quoque plane non inſolitum eſt, in hæmoptyicis poſt mortem diſſectis ejuſmodi concretiones deprehendi, quod optime confirmat hiſtoria in *conſultationibus noſtris medicis*, *Tom.* 1. *Sect.* 2. *caſu* 73. *p.* 346. allata: Laboraverat ſcilicet juvenis, ſeptendecim annorum, hæmoptyſi cum febre lenta, in quo poſt obitum in arteria pulmonali viſui ſe obtulit calloſum concretum. Simili ratione BONETUS *anatom. practic. Tom.* 1. *lib.* 2. *Sect.* 5. *p.* 654. *de ſputo ſanguinis* recenſet ſectionem cadaveris hæmoptyici a Sylvio in ipſo noſocomio

comio Leydenſi *ann.*1664. adminiſtratam, in cujus utroque cordis ventriculo deprehenderunt materiam craſſam, fibroſam & quaſi carneam, quæ in omnia vaſa ex corde exeuntia extendebatur. Præcipue vero talem maſſam ex jugulari ſiniſtra eduxerunt tres ſpithamas longitudine ſuperantem. Erat autem iſta materia, cui multum grumoſi adhærebat ſanguinis, in ipſis cordis ventriculis craſſitie ſat inſigni, carneiſque cordis fibris, quas ſuis fibrillis amplectebatur, ſingulari modo annexa. Ceterum in medio apparuit ſanguis grumoſus videbaturque minuſcula vaſa habere. Idem valet de phthiſi, teſte noſtra & BAVHINI experientia, qui apud *Gregor.* HORSTIUM *in opp. Tom.*1. *pag.* 134. ſe in phthiſicis & hydropicis ſemper fere polypos annotaſſe, expreſſis verbis meminit. Plura qui deſiderat, conſulere poteſt NEDHAMIUM *de formatione fœtus cap.*2. & MALPIGHIUM *de polypo cordis*, item HARDERUM *obſ.* 45. 46. 47. *&c.*

Phthiſin.

§. VI.

Aſthmata & pectoris hydropem.

Aſthma, maximeque illud quod immedicabile exiſtit, & qui abhinc dependet pectoris hydrops, tantum non ſemper a polypis generatur & ſuſtentatur. Hinc nos ipſi plena fide teſtari poſſumus, aliquoties nobis obtigiſſe occaſionem hoc morbo defunctorum corpora diſſecandi, ubi in corde pulmonumque vaſis polypos, vel ſerum fœtidum in thoracis cavo extravaſatum deprehendimus. Nec deſunt, quæ idem confirmant, auctorum medicorum hac de re obſervationes. Ita Cl. D. GRÆVIUS, caſtrenſis Medicus, qui ante viginti circiter annos, me præſide, diſſertationem de aſthmate convulſivo habuit, ſe in quinquaginta militibus, quos incidit, aſthmate & hydrope pectoris exſtinctis polypos, cordis ventriculos obſidentes inveniſſe teſtatur. LANCISIUS quoque *libro ſuo de motu cordis* p. 38. notabilem refert caſum, qui ita ſe habet: Juvenis viginti quatuor annorum, gracillimus, pravoque aere & victu uſus crebrioribus cordis apprehenſionibus & lipothymiis, cum gravi anhelitu extremorumque refrigeratione junctis corripiebatur. Arteriæ exiguis & inæqualibus pulſabant ictibus, & venæ jugulares una cum abdomine mirum intumeſcebant; donec tandem miſer lenta febre decedebat. Diſſecto cadavere cor mirum in modum reperiebatur flaccidum exiguæque molis, cum polypis utrumque ventriculum opplentibus, & pericardium tenaciter annexum. Plures obſervationes notatu digniſſimas de aſthmate, cui plerumque pectoris hydrops junctus fuit, legere licet in DIEMERBROECKII *anatom. lib.* 2. *cap.* 9. *pag.* 401. BARTHOLINI *epiſt.* 2. *cent.* 4. *& epiſt.* 56. *cent.* 2. nec non in HARDERO *obſ.* 56. *ſeqq.* LOWERO *de corde cap.* 2. PEZOLDO *obſer.* 58. 61. RUYSCHIO *obſ.*19. item in M. N. C. *Dec.* 2. *ann.* 9. *obſ.* 174. & *Dec.* 3. *ann.* 2. *obſ.* 185.

§. VII.

Et alias hydropis ſpecies.

Neque vero ſolum pericardii & thoracis hydrops aſthmati a polypis inducto frequenter jungitur, verum etiam aliorum corporis partium hydropicæ intumeſcentiæ exinde ſuos repetunt natales. Hinc in artis exercitio nihil occurrit frequentius, quam ut aſthmati ſpaſmodico-convulſivo, a dicta cauſſa orto, ſtatus cachecticus, tumores pedum œdematoſi, imo ipſe aſcites ſuperveniant. Quando enim cumque ſanguinis ex dextro cordis ventriculo per pulmones in ſiniſtrum progreſſus, objecto ejuſmodi repagulo impeditur; fieri non poteſt, quin univerſa ſanguinis per venam cavam circulatio tardior, lentior impeditiorque fiat, & magnæ hinc inde ſtagnationes in locis inferioribus, maximeque in hepate oriantur; quo dein obſtructo, vel plane indurato ſanguis ſubſiſtere incipit in meſenterio omnibuſque venæ portæ ramis: unde ſerum ſecedens ad vaſa regurgitat lymphatica, (quæ nimium diſtenta in hyda-

tides diducuntur, quibus diſruptis exitialis ſeri contingit extra vaſorum alveos effuſio. Qua de re dignæ ſunt quæ evolvantur obſervationes apud RHODIUM *Cent.* 3. *obſ.* 4. PEYERUM *in hiſt. anatom. cap.* 6. Speciatim vero WEPFERUS in cachecticis diu & frequentius ex morbis decumbentibus corpora fibroſa & pituitoſa annotavit. *Vid. ejus exercit. de apoplexia pag.* 196. & 200. & SMETIUS *in miſcell. medic. lib.* 10. *pag.* 537. ſingularem allegat caſum de œdemate in utroque crure, a polypo tenſo & ſubduro, quod ad femora uſque protenſum tumorem plenum & durum in imo ventre, umbilicum inter & pubem effecit, qui tandem totam abdominis regionem occupavit. Ratione haud diſſimili BONETUS ex BOYLEI *tractat. de apoplexia obſ.* 9. polypos refert in cordis ventriculis duarum mulierum, quarum altera hydrope, altera cachexia obiit, & ALBINUS *diſſ. de polypis theſ.* 5. notabilem affert hydropis ſpeciem, quam obſervavit in viro per aliquod tempus diſpnœis cordiſque palpitationibus & anxietatibus afflicto, qui tumores in brachiis, venaſque valde tumidas & in nodos protuberantes, a polypo ſat magno, ex auricula dextra in truncum venæ cavæ adſcendente ramoſque emittente, habuit. His vero ita conſtitutis hydropem lethalem eſſe, pro certo habendum eſt.

§. VIII.

Catarrhum ſuffocativum. Sed miſſa ulteriori aſthmatis, &, qui hoc ſæpenumero comitatur, hydropis conſideratione, reliquos pectoris morbos ex polypis oriundos diſpiciamus. Ex his vero præcipue huc referendus eſt catarrhus ſuffocativus. Quæ enim anatomen hoc morbo defunctorum ſiſtunt obſervationes, plerumque polypoſas concretiones, ceu præcipuas mortis cauſſas repertas fuiſſe confirmant. Teſtantur vero id maxime BARTHOLINUS *cent.* 2. 86. GREISELIUS *in M. N. C. ann.* 1670. *obſ.* 74. & MALPIGHIUS *de polypo cordis pag.* 170. quippe qui in omnibus apoplecticorum, vel catarrho ſuffocativo exſtinctorum apertionibus tam in corde, quam in cerebro, imo non raro in utroque ſimul, corpora calloſa, viſcida & glutinoſa obſervavit. Neque ſicco, ut ajunt, pede tranſeunda eſt cordis palpitatio, quæ utplurimum, &, ſi chronica eſt, tantum non ſemper polypoſis coagulis in acceptis ferenda eſt. *Cordis palpitationem.* De qua tamen quum jam in priori Tomo *Med. noſtr. ſyſtemat.* ejuſque Sect. II. cap. 1. §. 9. ſeqq. prolixius egimus, B. lectorem eo remittimus, tranſituri ad inflammatorios illos ac valde acutos pectoris morbos, pleuritidem veram & peripneumoniam, qui ex inducta ſanguinis, propter polypoſas concretiones, ſtagnatione ſæpe ſæpius ſuam mutuantur originem. *Pleuritidem & peripneumoniam.* Id quod ſatis ſuperque teſtantur peritiſſimi in arte medica viri, quos inter nominare placet MALPIGHIUM, qui loc. cit. affirmat, pleuriticorum cadavera non in præcordiis tantum, ſed & in hepate & venoſo genere fruſtula alba copioſe continere. WILLISIUS *de febrib. cap.* 11. *pag.* 130. apertis pleuritide mortuis corporibus in cordis ſinubus & vaſorum circa circum cavitatibus ſanguinem in fruſtula & glomeros longos concretum fuiſſe memorat. PEYERUS quoque *exercit. anatom.* memoriæ prodidit caſum ſexagenarii, qui pleuritide in peripneumoniam mutata obiit. Facta cadaveris inciſione, in corde magni ac tenaces apparuerunt polypi, adipis fruſta mentientes.

§. IX.

Morbos capitis. Sed non modo in corde & annexis pulmonum vaſis, verum etiam in aliis, maximeque venoſis canalibus polypos ceu immedicabilium morborum cauſas generari, demortuorum ſectionibus & autopſia ſatis ſuperque conſtat. Ita graviſſimas & pertinaces cephalalgias, apoplexiam & deliria quoque a polypis intra venas jugulares & in cerebri ſinubus repertis concitata fuiſſe, obſervationes a WEPFERO, PEYERO, WILLISIO, BLASIO, item in M. N. C. deſcriptæ abunde docent.

Si

Et uteri; Si qua vero corporis noſtri pars ad polyporum generationem præ ceteris apta eſt atque diſpoſita, certe uterus huc referri debet, in cujus vaſis venoſis, ob miram & tortuoſam complicationem & abhinc dependentem impeditiorem ſanguinis circuitum corpora ejuſmodi polypoſa ex ſanguine viſcido concreſcunt facillime; quæ poſtea frequentioribus abortionibus, immodicis uteri hæmorrhagiis, copioſis lymphæ & ſeri per uterum effuſionibus, ipſique hydropi & ſterilitati cauſſam præbent ampliſſimam.

§. X.

Signa polyporum. Conſideratis itaque inſanabilibus curatuque difficillimis, quæ ex polypis pronaſcuntur, ægritudinibus, non alienum eſſe judico, quædam ſuppeditare phœnomena, ex quibus cognoſcere liceat, an polypoſa ejuſmodi concreta in præcordiis, ubi præcipuam ſedem obtinent, lateant recondita. Sunt vero ex omnibus, quæ id teſtatum faciunt, ſignis præcipua 1.) diuturnior cordis palpitatio, eaque ex levi ſæpius cauſſa, ut animi affectibus & a cibis flatulentis alvumque conſtipantibus recurrens. Harum enim rerum ea eſt natura atque conditio, ut æquabilem ſanguinis circuitum perturbando majorem ejus ad cor impetum efficiant, ubi ſupra modum congeſtus & accumulatus quum, propter poſitum a polypo obſtaculum, haud amplum ſatis ſemet expandendi invenit ſpatium, cor æque ac vaſa ipſius violenter diſtendit, & hinc inſignem anxietatem & convulſivum cordis motum, quem palpitationem dicunt, inducit. Ex quo mox alterum emergit indicium, pulſuum ſcilicet inæqualitas & cum lipothymiis ſæpe juncta intermiſſio. Pulſus enim ſicut generatim cordis motum & univerſum ſanguinis per ſingulas corporis partes progreſſum teſtatum facit quam optime; ita ſi irregularis, vel plane intermittens eſt, ceteris paribus, juſtam injicit ſuſpicionem concrementi cujuſdam polypoſi, quod mole ſua obſtruente debitam cordis aliorumque vaſorum conſtrictionem & abhinc dependentem ſanguinis per ea tranſitum valde perturbet, aut ad tempus prorſus intercipiat. Nec denique ex ſignis polypum denotantibus excludi debet frequentius ſpirationis, ſine cauſſa manifeſta, impedimentum, præcordiorum ob ſpaſticam pectoris ſtricturam compreſſio, &, qui huic plerumque jungitur, dolor circa cor fixus; utpote hæc ſingula, ſi fere perpetuo ſunt, de impedito ſanguinis a corpore quodam peregrino circuitu teſtantur luculentiſſime.

§. XI.

Sequitur nunc, ut miſſis generalioribus, de polypis paulo preſſius agamus, ipſumque generationis modum ſubjungamus. Tenendum autem primo omnium eſt, non omnes polypos unius ejuſdemque eſſe texturæ, coloris & magnitudinis. Nonnulli equidem ſatis obſervantur ſolidi, duri & ex fibris ita compacti, ut tendines firmiores referre videantur; alii contra ſunt molliores, ex pelliculis mucilaginoſis & minus craſſioribus coagmentati, membranaque exterius involuti. Quidam, ſi magnitudinem ſpectemus, mole ſunt ſatis grandes, ut aliquot uncias pondere æquent; quidam minores & multas interdum partes adipoſas immixtas habent. Colorem dein polyporum valde eſſe differentem, fidem nobis faciunt variæ ipſorum apud auctores, maxime antiquiores, obviæ denominationes; ſiquidem mox ſub idea pinguedinis, quam alii albam & candelæ ſebaceæ ſimilem, alii ex albo flaveſcentem & medullam oſſium calefactam æmulantem perhibent, mox ſub ſpecie carnis, mox vero aliis deſignati veniunt vocabulis, quorum hic numerum inire nimis prolixum foret. Differunt porro quoque in eo, quod nonnulli in dextro, nonnulli in ſiniſtro cordis ventriculo radicati vel plures, vel pauciores in adhærentes arterias & venas emittant ramos; nec non quod alii per ſe, mole ſua ſat ma- *Differentia.*

gna, alii vero nonniſi vi quadam e loco ſuo dimoti, vaſorum oſtia occludendo, feralem corpori humano inferant noxam,

§. XII.

Generatio. Modum autem, quo polypoſa ejuſmodi corpuſcula generantur, ſat gravibus inducti rationibus talem concipimus, ut exiſtimemus, materiam ipſis præbere particulas chyli & lymphæ graviores, viſcidioreſque & fixiores, utpote quæ motu facile coeunt & in unam compinguntur maſſam, ut fibroſo-membranaceum corpus conſtituant. Quod quidem abunde ſatis confirmant tot phyſica circa polyporum generationem ſuſcepta experimenta. Inſtar vero omnium optime erudire nos poteſt RUYSCHIUS, vir de re anatomica meritiſſimus, qui in *theſ. anatom. 6.* fidem facit, ſe ex ſui ipſius ſanguinis ſero, ſola conquaſſatione pſeudo-membranam, uti loqui amat, confeciſſe, quæ plurimis ſtaminibus ſeu fibris fuiſſet pertexta, veramque membranam ita repræſentaſſet, ut eandem a natura productam omnes crediderint. Id quod & alio loco aſſerit, quando *theſ. anat.* 1. *n.* 3. *p.* 14. ſola fortiori conquaſſatione, per horæ ſpatium continuata ſe polypoſam materiam ex cruore ſuis recenter mactati feciſſe refert. His ita demonſtratis in *Definitio.* promtu nunc eſt diſtinctam polypi ſuppeditare ideam, ipſumque definire, quod ſit concretum quoddam ſolidum, fibroſum, ex viſcidiori lymphæ parte per fortiorem motum ſive impulſum factum.

§. XIII.

Polypi facile generantur in cordis ventriculo dextro & venis. Polypi licet in utroque cordis ſinu, & tam venoſis quam arterioſis generentur ductibus; attentiori tamen obſervatione cognitum exploratumque habemus, eoſdem facilius & frequentius in ventriculo & auricula cordis dextra, quam ſiniſtra, & in venis magis progigni, quam arteriis. Nec adeo obſcura eſt hujus rei ratio: chylus enim, qui mediante vena ſubclavia in venam cavam & ventriculum cordis dextum fertur, craſſioribus refertur particulis, motu accedente lentiori, facilius partes deponit graviores, quarum amplexu complicatis cordis trabibus, unum quaſi corpus efficitur. Dein, qui venis vehitur, ſanguis, ob vim venarum contractilem nimis debilem tardiori procedit gradu conſiſtentiaque craſſior exiſtit & ponderoſior arterioſo, unde facile dimittit partes craſſiores, quæ, ubi præſertim non intime mixtæ leviter cohærent, vi gravitatis ſuæ, ad fundum lateraque magis tendunt. Aliter vero res ſeſe habet cum ſanguine arterioſo. Hic enim, quum non modo ab elaſtico arteriarum motu inſigniter in curſu ſuo promovetur, verum etiam in pulmonibus ſubtiliſſima aereo-ætherea materia imbutus & per minima vaſcula transpreſſus intime miſcetur; ideoque & pondere levior, & colore rubicundior redditur: facile patet, quare hic præ venoſo ad polyporum generationem minus ſit diſpoſitus.

§. XIV.

Ætatem ſi ſpectamus, non ii ſolum, qui provectioris, ſed & qui ineuntis & non adeo maturæ ætatis ſunt, polypoſis concretionibus deprehenduntur obnoxii. *Polypi progignuntur in omnis ætatis hominibus.* De adultioribus equidem id mihi facile conceſſum iri confido. Placet igitur nonnulla ex auctoribus anatomiæ practicæ afferre exempla, quæ certiores nos reddere poſſunt, infantes quoque monſtra ejuſmodi polypoſa incluſa ſæpiſſime gerere. Ita de concretione polypoſa, in puerulo, aditum in cordis auriculum obturante conferatur ALBINUS, *diſſert. de polypo cordis pag.* 16. & BONETUS *ſepulchret. anatom. lib.* 2. *Sect.* 11. *obſ.* 6. ubi de polypis ſat magnis, in ſinubus cordis filioli repertis eleganter agit. Haud diſſimili modo in juvenis ſexennis, atrophia conſumti utroque cordis ſinu adnotavit polypum D. SNELL. *Vid. ejus diſſert. de cordis polypo pag.* 18. & DORSTENIUS *in E. A. C. Dec.* 2. *ann.* 3. *obſ.* 153. de quatuor corporibus in

ſini-

ſiniſtro cordis ventriculo puelli cujuſdam inventis perpulcre diſſerit. Portentoſum quoque polypum in adoleſcente deſcribunt E. A. C. *Dec.* 3. *ann.* 2. *obſer*, 18. quod & multis aliis exemplis probari poſſet, ſi his jam immorari liceret. Interim non negandum eſſe cenſemus, conſiſtentis ætatis homines natuque paulo majores, ad polypos generandos præ reliquis eſſe proclives. Facilius enim, peracto jam nutritionis negotio, quam eodem adhuc vigente, ſanguis & copia & temperie excedens accumulatur; idque eo magis, ſi quis, ob copioſa amplioraque vaſa, & imminutum ſolidorum elaterem, ad plethoram producendam diſpoſitus, vitæque ſine motu deſidi & diætæ minus convenienti deditus fuerit.

§. XV.

In virili potius quam ſequiori ſexu.

Reſpectu ſexus, nunquam fere non viros magis, quam fœminas, polypis & morbis inde oriudis videmus expoſitos. Cujus quidem rei hanc ſubeſſe puto rationem; quod in ſequiori ſexu, ſub debito menſtruæ purgationis ſucceſſu, non adeo facile ſanguinis increſcit copia, & ob fibrarum laxitatem majoremque humorum fluiditatem, ſive ſanguinem multo ſero imbutum, ægrius fit, ut craſſiores particulæ invicem coeundo concreſcant.

In regionibus ſeptentrionalibus magis, quam calidioribus.

Præterea & hocce momentum ſingularem meretur animadverſionem, in regionibus maritimis & ſeptentrionalibus longe plures, quam in calidioribus terris obſervari polypis mortuos; quod, meo quidem judicio, præter aerem frigidum & impeditius perſpirationis negotium, præcipue victui craſſiori, ut piſcibus marinis, pani groſſiori & carnibus ſumo induratis atque ſalitis, ex quibus renacior multiſque particulis terreſtribus refertus chylus & abhinc quoque ſanguis ſpiſſior ingeneratur, tribuendum erit.

§. XVI.

Cauſæ polyporum mediatæ ſunt; plethora.

Progredimur ad alias, quas procatarcticas dicunt, cauſſas penſitandas. Ex his vero principem ſuo jure obtinet locum, nimia ſanguinis redundantia. Etenim, propter auctam, ſub plethorico ſtatu, vaſorum diaſtolen fibræ ſuum amittunt elaterem; unde eorum minuitur ſyſtole ſanguiniſque progreſſus mirum in modum fit retardatus & perfacilis particularum terreſtrium datur cohæſio. Emergit porro exinde vaſorum obſtructio, quæ quantum polyporum generationi faveat, vel unicum illud confirmat experimentum, a LANCISIO in cane vivo inſtitutum. Conſtrinxit ſcilicet laudatiſſimus hic vir filo cerato ramum quendam arteriæ iliacæ, in quo, elapſis 15. aut 20. diebus, ſecato citra ligamen polypoſam invenit concretionem. *Vid. libr. de aneuriſmatibus propoſ.* 38. *p.* 124. Nec adeo difficile eſt, hujus phœnomeni veram eruere rationem, utpote cum, facta ejuſmodi compreſſione, tenaciores & ad reflexionem minus mobiles ſanguinis partes invicem adglomeratæ lateribus vaſorum ſenſim paullatimque adhærere incipiunt; donec aucta earum mole denſum & fibroſum, quod polypi nomine venit, conſtituant corpus.

Et ſanguinis defectus.

Verum enim vero, non minus nimia ſanguinis abundantia, quam ingens ejus inopia ad obſtructiones & concretiones polypoſas viam pendit facillimam. Hinc mihi a magnis crebriuſque repetitis hæmorrhagiis ſæpiſſime morbos, ex polypis ortos advertere licuit. Dum enim fibræ, ob nimiam diſtenſionem laxiores porique redditi ſunt ampliores; omnis generis craſſos viſcidoſque humores, tranſmittunt, qui polypis progignendis apprime exiſtunt idonei.

§. XVII.

Proceritas corporis.

Proceritas corporis nimia ſicut ad varii generis morbos; ita præcipue ad polyporum generationem & omnia, quæ hanc excipiunt mala diſponit. In excelſis enim, ſeu longæ ſtaturæ corporibus difficilior fluidorum ad perpendiculum eſt adſcenſus; hinc circulatio per totum corpus fit tardior, & facile ſtagnationes obſtructioneſque oriuntur viſcerum, maxime

vero

vero pulmonum; ubi ſanguis difficilius progrediens in minimis vaſculis ſubſiſtit, & ſecedentes ponderoſiores partes ſucceſſu temporis in denſam compinguntur maſſam. Si cui hæc non ſufficiunt, quantumvis clara ſatis & certa; hunc plenius convincere poteſt tum mea, tum aliorum hac de re experientia, quæ optime teſtatur, arduæ proceritatis corpora humilioribus utplurimum alacritate viriumque robore multum cedere, atque morbis ex lentiori ſanguinis circuitu & ſtagnatione oriundis, ut polypoſis concretionibus, phthiſi, aſthmati & diſpnœis, aliiſque, longe magis patere.

§. XVIII.

Frigidus potus.

Nihil autem prope magis corpus noſtrum adeo lædere tantaſque eidem noxas & ipſam præmaturam mortem inducere valet, quam frigidus potus, poſt intenſam corporis commotionem & incaleſcentiam largiter & celeriter ingeſtus, de quo GALENUS, *lib. de ſanitate tuenda*, præclare non minus quam vere ita ſentit: quod ſpirandi difficultatem & tuſſim inducat, cerebrum debilitet, & fluxiones inde concitet, ventriculum imbecillum reddat nervoſque lædat. Ea namque pernicialis frigoris eſt potentia, ut non modo inteſtinum fluiditatis motum ſiſtendo ſanguinem coagulet, verum etiam partes terreſtres & gelatinoſas præcipitet; unde non mirum eſſe debet, ſi obſtructiones, inflammationes, &, quod in rem noſtram dictum ſit, humorum concretiones oriuntur; quas quotidiano quiſque experimento conſpicere poteſt, ſi ſanguis calidus e vena ſecta profluens in aquam frigidam immittitur, vel quando aqua calida, in quam ſanguis miſſus fuit, interjecta mora, refrigeratur. Tum quippe, fibroſam & graviorem partem decedere ac præcipitari, jucundo comparebit ſpectaculo. Poſſem nunc quoque plura, eaque tragica proferre exempla, quæ exitialem frigidi potus noxam luce clarius demonſtrarent. At quum multa jam ſint alio loco a me & viris doctiſſimis ſtudioſe tradita, nolo his tempus conſumere.

§. XIX.

Acidorum & ſpirituoſorum abuſus.

Quantum ex cenſu cauſſarum ad nocivas humorum coagulationes acidorum & ſpirituoſorum abuſus contribuat, quotidiana proh! dolor experientia loquitur, ipſaque confirmat ratio; ſiquidem certo conſtat experimento, ſanguinem fluidiorem e vena emiſſum, affuſo acido quodam liquore, vel ſpiritu vini rectificato in duram mox coaleſcere maſſam. Jam quidem facile nemo, qui rem accuratius examinat, dubitabit, hæc pariter in corpore humano, licet non eodem plane modo & tempore, poſſe contingere: ſi quis tamen dubitet, memor modo ſit, in quam graves & diuturnas ex viſcerum obſtructione pullulantes morbos, quales ſunt phthiſis, cachexia, hydrops, aſthma convulſivum & nimiæ hæmorrhagiæ, ſtrenui ſpiritus vini potatores ſua ipſius culpa incurrant.

§. XX.

Animi affectus.

Nec reticere licet animi affectus, maximeque iram, terrorem & triſtitiam; utpote qui polyporum & abhinc dependentium morborum generationi ſat gravem ſuppeditant cauſſam. Nolumus jam curioſius inquirere in abditas tam peculiaris effectus rationes, ſed potius memorabiles quaſdam in hujus rei fidem adducere hiſtorias. Ex his vero notatu digna mihi videtur obſervatio MALPIGHII, qua refert, ægrum, alioquin ſatis robuſtum, ex timore in magnam pulſus inæqualitatem & obſcuritatem, præcipue in ſiniſtro carpo incidiſſe, abſque febre & recurrente ſpirandi difficultate; ſed brevi tandem poſt, per ſputa, quandoque rubicundi ſanguinis portionem, quandoque copioſa alba quædam fruſtula, polypis haud diſſimilia excreviſſe; poſtremo vero, turgentibus ſuperioribus, ex coercita ſanguinis copia ſuffocatum interiiſſe. RIVERIUS quoque *Cent.* 4. *obſ.* 21. notabilem recenſet caſum cujuſdam nobilis,

bilis, qui quum graviori quondam & inopinato percelleretur terrore, de ſummo conqueſtus eſt cordis tremore, ſpirandi difficultate pulſuque intermittente & inæquali, donec non adeo multo poſt ſuffocatione interiit. Aperto poſt mortem pectoris cavo cor cum vaſis majoribus oppleta fuere & in ſiniſtro cordis ventriculo inventæ ſunt carunculæ rotundæ, ſubſtantiam pulmonis æmulantes; quarum major ad avellanæ magnitudinem accedens arteriæ aortæ præcludebat oſtium.

§. XXI.

Incautus adſtringentium uſus. Ultimo loco non prætereundum videtur, præpoſteras illas in nimiis hæmorrhagiis & intermittentibus febribus, per adſtringentia, opiata, martialia & peruvianum quoque corticem &c. curationes ad difficiles chronicas & plane immedicabiles ægritudines, quæ a concretis polypoſis naſcuntur & foventur, non parum conferre. Et profecto certa adſeverare fide poſſum, me in praxi mea medica quinquaginta & aliquot annorum, nullum majus ab ullo remediorum genere, quam ab his ipſis, intempeſtive & improvide adhibitis obſervaſſe damnum, ita ut non modo celeres & lethales morbos, quales ſunt apoplexiæ, epilepſiæ, catarrhi ſuffocativi; ſed & diuturnas & chronicas paſſiones, ut phthiſin, aſthma convulſivum, malum hypochondriacum & hyſtericum, enormes hæmorrhagias, lentaſque & hecticas febres hac ratione productas noverim. Si rationem quærimus, unde tantorum malorum origo; ſciendum ante omnia eſt, morbificarum affectionum cauſſam in impeditiori ac retardato ſanguinis & humorum per minima & capillaria corporis vaſa circuitu potiſſimum quærendam eſſe. Tali enim ratione naturales ſe- & excretiones, quæ itidem per minima & ex ſubtiliſſimis vaſis conflata emunctoria fiunt, mirum quantum retardantur, & variæ hinc inde ſtagnationes, viſcerumque infarctus & indurationes cum mille aliis ſymptomatibus propullulant. Jam, ſi quis in tali rerum ſtatu, ubi jam ſanguinis & humorum craſſities lentiorque fluidorum per canales corporis circulatio præſto eſt, vel ubi graviores, qui vaſa fortiter anguſtant, ſpaſmi adſunt, medicamenta adſtringentia & humores magis incraſſantia, vel etiam ſedativa propinare velit; non poterit non inſigniter nocere, & leve tantum malum longe gravius efficere. Id quod eo magis certiuſque evenit, ſi perverſus horum remediorum uſus diutius juſto protrahitur; nihilque ſupereſt dubii, quin polypi, ceu immedicabilium morborum cauſſæ, hac ratione ſat commode poſſint produci, quos etiam in permultis morbis ab empyrica hac & deteſtabili curandi methodo ſubortis partim ex ſignis haud incertis augurari & prædicere, partim ex corporum poſt mortem inſtitutis ſectionibus ob oculos ponere mihi licuit.

§. XXII.

Et ſic cauſſarum, quæ ad ingenerandos polypos concurrunt, vidimus potiſſimas; omnibus enim ſeorſim explicandis diutius immorari, non adeo neceſſarium putavi, tum quod rarius occurrant, tum vero maxime, quod ad dicta a nobis perfacile poſſint referri.

CURA PRÆSERVATORIA.

§. I.

EA eſt perverſa mortalium indoles, ut raro principiis morborum obſtare cogitent, ſed tum demum medicum & medicinam anxie quærant, quum mala per longas moras aucta & mortem in propinquo vident; unde vero nihil aliud efficiunt, quam ut fatalem ſibi diem, quem tempeſtivo remediorum uſu avertere potuiſſent, maturius accerſant. Peccant ſane in hac re eo gravius ægroti noſtri polypoſi, quo certius & multa experientia teſtatius eſt, nonniſi difficilem ac dubiam, imo, ubi longius malum invaluit, *Polypi magis præcaventur, quam curantur.*

luit,

luit, plane nullam ipſis contingere ſanationem. Si quid enim in hujus generis morbis, qui impedito ſanguinis ob polypoſum repagulum circuitu nituntur, auxilii, ſi quid opis exſpectare licet, maturatu opus, eoque a medico reſpiciendum eſt, ut concrementorum iſtorum generationem in tempore impediat, vel eorum, ſi jam adſunt, augmenta & noxios effectus præſcindat. Equidem jam, qua ratione hoc perfici debeat & quid utiliſſime hoc fine ſuaderi poſſit, candide proponam.

§. II.

Polyporum generatio præcavenda convenienti diæta.

Et primo quidem, ut polyporum generationem prohibeamus, omnis cura eo dirigenda erit, ut ſanguis ſpiſſior diluatur & reſolvatur, commodeque in iis, qui ejus copia abundant, imminuatur. Ad quod præſtandum præ ceteris ineunda eſt recta vivendi ratio, quæ his fere momentis abſolvitur: Victus eligatur parcior, tenuis atque humectans, remotis cibis, duris, acidis, ſalitis, multumque alimenti præbentibus. Potus ſit naturæ conveniens & bene dilutus. Quo fine commendanda eſt cereviſia levis & probe defæcata, vel pura aqua fontana, tum ſola, tum ad vinum temperandum adhibita, vel etiam decoctum ex ſpeciebus blanda aperitiva virtute præditis confectum, quas inter præcipue radices chinæ, ſcorzoneræ, ſarſaparillæ & cortices ligni ſaſſafras &c. referre lubet; tali enim ratione effectus diluens & reſolutorius belle impetrabitur. His jungantur labores & frequentia corporis exercitia, quibus ſanguinis fluiditas & æquabilis per ſingulas partes circuitus egregie juvatur. Sed probe ſibi omnes, maximeque plethorici & obeſi vitæ otioſæ dediti cavere debent, ne motum repentino initio vehementiuſque inſtituant. Nimium enim exinde ſanguis ad pulmones propellitur, ubi progreſſu ſuo impeditus facile coagulum ſubit. Ad quod impediendum, mox aliquid calidi bibere præſtat; quod eo magis neceſſarium eſt, ſi corpus ab intenſiori commotione calidum poſtea refrigeratur, vel, quod peſſimum eſt, frigidus potus in copia ingurgitatur. Aer præterea ſit purus, ſerenus ac temperatus, iſque nec nimis calidus, nec nimis frigidus & humidus. Hic tamen ſi vitari nequit, itidem conſultum erit, infuſa theiformia nonnunquam calide adſumere, quæ tranſpirationis negotium promovendo egregium attenuantem moleculaſque coeuntes diſiungentem ſpondent effectum.

§. III.

Animi affectuū moderamine.

Exultent dein graviores animi affectus, maximeque mœror, ira atque terror. Si quando vero ab ipſis alteratum corpus fuerit, mature in uſum vocentur, quæ effrenes motus compeſcant, & valde turbatum ſanguinis circuitum æquabilem denuo reddant. Ita, ſi contra ſubiti terroris noxas pugnandum eſt, maximam merentur commendationem medicinæ reſolventes blandamque perſpirationem moventes, quia hac ratione id, quod forte in humorum maſſa coagulari cœpit, optime reſolvitur. In hunc finem ſummo cum fructu ſemper a me datum fuiſſe memini pulverem marchionis, ſive ſolum, ſive cum aliquot liquoris mei anodyni guttulis ex aqua cinnamomi, vel meliſſæ citratæ vinoſæ ſumtum, cui non male aliquot infuſi calidi patellas ſuperbibere juſſi; quam methodum etiam in iis, quos diuturnus mœroris affectus confecit, utiliſſimam deprehendi. Præter hæc in vehementiori terroris affectu ſummopere commendanda eſt moderatior corporis exercitatio, qua cor adjutum ſe facilius a ſanguinis nimium congeſti mole liberare poterit, ut eo minus dein mali quicquam timeri debeat. Peſſime itaque ſibi conſulunt, qui ſtatim a terrore quieti ſe tradunt, vel ſomnum profundum capiunt.

§. IV.

Sede excretionū libero ſucceſſu.

Proſpiciatur dein, ut alvus bene reſpondeat, quæ ſi forte obſtructa eſt, clyſteribus mature applicatis, vel pilulis

lulis balſamicis ſolvenda eſt. Nec minori prudentia opus eſt, ut & reliquæ humoribus tam ſecernendis, quam excernendis dicatæ viæ apertæ liberæque ſerventur, ne, quod facile evenit, his occluſis ſanguinis maſſa impura reddatur. Inprimis autem curæ ſit, ne qua excretio ſanguinis naturalis, ut in viris hæmorrhoidum, in fœminis menſium, ſupprimatur, aut retentio longior inſuper habeatur. Tunc enim perfacile periculoſæ ſanguinis ad alia loca fiunt congeſtiones, quas providus artis peritus convenienti venæ ſectione, pilulis & aliis medicamentis blande balſamicis ac temperantibus quam optime poterit avertere. Nec denique artificiales ſanguinis evacuationes ſunt negligendæ, quæ eo ſtrictius debent obſervari, ſi quis multo ſanguine turgeat, ipſaſque diuturna conſuetudine quaſi naturales reddiderit.

V. Sionibus.

§. V.

medicamentis convenientibus.

Præmiſſis hiſce diætæ regulis, ex remediorum claſſe, ad ſanguinem ſpiſſum incidendum ac reſolvendum, ſubjungenda ſunt ſalia mediæ & alcalinæ naturæ, ut arcanum duplicatum, tartarus vitriolatus, nitrum, ſal digeſtivum Sylvii, ſal aperitivum noſtrum, oleum tartari per deliquium, terra foliata tartari & liquor nitri fixi &c. Ex ſpirituoſis huc pertinent eſſentia pimpinellæ albæ, tinctura antimonii acris, & id genus alia. Nullum autem, quod ſcio, ex toto medicamentorum penu datur remedium, quod in diſſolvendis fibroſis & ad concretionem pronis in ſanguine partibus tantam præſtet efficaciam, quam aquæ minerales, præſertim illæ, quæ alcalino ſale imbutæ temperatioriſque indolis ſunt; quo nomine laudem merentur acidulæ Emſenſes ac Selteranæ, thermæ Aquiſgranenſes, præcipue vero Carolinæ, quæ ſale ſuo omnia corporis emunctoria aperiunt, impuras ſordes abluunt & evacuant, ſanguinemque craſſum & viſcidum reſolvunt ac diluunt utiliſſime.

§. VI.

Polypi jam vaſis inhærentes quomodo tractandi.

Hactenus quidem modum, quo præcavenda ſit polyporum generatio, ſatis, ut arbitror, dilucide monſtravimus. Videamus nunc, quid faciendum ſit, ſi jam ſigna quædam emicant, quæ polypum cordi vaſiſque majoribus inhærentem teſtantur, & qua ratione præcaveri debeat, ne majora capiat incrementa. Sciendum itaque eſt: ubi polypus adhuc incipiens eſt ac pituitoſus, non omnem abjiciendam eſſe ſpem ejus reſolvendi: quod ſalibus alcalinis & duplicatis, quæ exoptata tenaces humores reſolvendi vi pollent, diæta tenui, ſufficienti & ſanguinem diluente potu, omniumque maxime aquis Carolinis poterit præſtari, quarum uſu prudenter adminiſtrato ego perplures, qui non vanam polypi intus latentis ſuſpicionem incutiebant, ſanatos novi. Quodſi vero jam in fibroſam & duriorem abiit ſubſtantiam polypus, omni ſtudio contendendum erit, ne aut majora ſumens augmenta, aut e loco ſuo dimotus vaſa penitus obſtruat, citoque homines interimat. Ad quod efficiendum opus maxime omnium eſt, ut ſanguinis nimia abundantia impediatur, ejuſque fluiditas iis rebus probe conſervetur, quibus id commode fieri poſſe ſuperiori loco diximus. Sed cavendum, ne ubi ſpirandi a polypo difficultas eſt, vena in brachio ſecetur, quia tum major, imo ſuffocatoria fit congeſtio. Fugiantur præterea omnia ſpirituoſa, nimius motus, animique perturbationes, quæ ſingula ſanguinem partim coagulando, partim nimis commovendo malum deterius reddunt.

§. VII.

Cautelæ circa curam hæmorrhagiarum & febrium.

Ultimo loco non inutile erit, quaſdam cautiones, quæ ſanguinis fluxus & motuum febrilium tractationem concernunt, ſubjungere. In utroq; caſu quātū a medicis delinquatur, plurimis proh! dolor exemplis comprobatū & a nobis jam ſupra fuſius evictū eſt. Quapropter ſincere moneo, ne forte medicus in hæmorrhagiis ſiſtendis curationem ſolis

adſtrin-

adſtringentibus abſolvere ſatagat, ſed potius convenienti ſanguinis detractione, & temperantibus leniterque anodynis medicamentis, nec non inferiorum partium frictionibus æquabile ſanguinis iter reſtituere laboret. Febrium curationem quod attinet, ſumma adhibenda eſt cautio, ne nimis cito ſupprimantur. Quo ſcopo tutiſſimum erit, blandis aperitivis & evacuantibus remediis decenter uti; quibus dein medicinæ reſolventes ac temperantes cum roborantibus commode poſſunt interponi atque ſubjungi.

CAPUT XI.

DE AFFECTIONE PHTHISICA, SIVE TABE.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Pulmonum neceſſitas & uſus.

Nulla, ſi cordis machinam exceperim, in univerſo corpore noſtro pars eſt, quæ ad vitam & tuendam & ſuſtinendam præſtantioris ſit uſus, quam ipſi pulmones. Hi quippe ſunt genuina ſanguinis fabrica, in qua lympha chyloſa & nutritia cum ſanguine intime miſcetur ipſique aſſimilatur; hi ſunt egregium illud viſcus, quo ſpiritum vitalem, ſeu fluidum aereo æthereo elaſticum, quod cordi ſolidiſque partibus omnibus ſuum robur & vim ſyſtalticam præſtat, intus haurimus. Quanta autem pulmones præ reliquis partibus utilitate gaudent & prærogativa, tanta e contrario, imo fere graviora ſunt, quibus hinc inde patent, mala, quæ ego quidem a peculiari eorum textura deducere minus dubito. Hanc enim, ubi rite diſpicimus, ex meris veſiculis membranaceis, quæ aerem recipiunt, ex nervis, qui ſubtiliſſimum fluidum recondunt, & diverſi generis vaſis, quæ ſanguinem & lympham vehunt, deprehendimus conſtructam, ut uſque eo non mirum eſſe debeat, ſi ob tot minimorum vaſculorum myriades frequentes inibi ſanguinis congeſtiones, ſtagnationes & obſtructiones, ex his vero varii generis oriantur ægritudines. Has inter præcipue referenda eſt peſſima iſta affectio, quæ in medicorum ſcholis dicitur phthiſica, de cujus origine, progreſſu & curatione in præſenti hoc capite ſtrictim ſed utiliter diſſerere propoſuimus.

§. II.

Phthiſeos definitio.

Eſt autem phthiſis, corporis contabeſcentia, cum lenta febre, ſpirandi difficultate, moleſta & continua tuſſi atque copioſo phlegmatis materiæque corruptæ ac purulentæ ſputo juncta; ab inſigni pulmonalis ſubſtantiæ læſione, per ſcirrhoſam vel ulceroſam corruptionem, vel abſceſſum inducta, ortum ducens.

§. III.

Differentia ab aliis morbis.

Equidem dantur variæ, quæ itidem cum febre & nonnunquam moleſta tuſſi ac vitioſæ materiæ rejectione ſtipatæ ſunt, tabis ſpecies, quas tamen ob prognoſin & curationem multum differentem cum vera phthiſi non confundere debet medicus, utpote ſine notabili pulmonum labe contingunt. Ita, certa obſervationum fide conſtat, non raro tabem ex gonorrhœa ſimplici & pollutione nocturna diutius infeſtante ſuam mutuare originem, de qua jam olim HIPPOCRATES *lib. 6. epidem. Sect. 8. Text. 47.* mentionem fecit. Neque plane inſolitum eſt, a nimio veneris uſu, a cacochymia & depravata ſucci nutritii indole in ſcorbuticis corporibus contabeſcentiam oriri; ſalvo tamen adhuc & integro pulmonum parenchymate. Idem fere animadvertimus in morbo iſto infantibus tam infeſto, atrophia, ubi ob ſcirrhoſam glandularum meſaraicarum indurationem ſuccis chyloſis & nutritioni inſervientibus liberum ad ſanguinem iter prohibetur; unde ſuperiores partes marceſcunt, venter inflatur, lenta adeſt febris, difficilis cum tuſſi

ſpira-

ſpiratio urget & alvus nimis fluida exiſtit. Nec deinceps pro phthiſi ſemper habenda eſt illa morbi ſpecies, ubi cum corporis extenuatione lentaque febre tuſſis & dejectio plus minus ſanioſa adeſt. Sæpiſſime enim accidit, ut ſalva pulmonum compage, ex remotioribus partibus, ut meſenterio, utero, vel renibus, abſceſſu vel ulcere obſeſſis ſanies ad pectus transferatur. Denique etiam probe diſtinguenda eſt phthiſis a tuſſi valde chronica cum ejectione copioſi phlegmatis juncta, ſequente tabe viriumque proſtratione & calore præternaturali; quæ quidem mala autumnali & vernali tempore ſubjecta ad catarrhales morbos proclivia ſæpe ſæpius corripiunt diutiuſque vexant, ſed nihilominus naturæ & beneficio feliciter cedunt.

§. IV.

Signa. Ne cui vero vel minima in cognoſcenda phthiſeos ab aliis morbis differentia ſuperſit delinquendi occaſio, operæ pretium arbitror, certa quædam ſigna, ex quibus vera phthiſis cognoſci poſſit ac debeat, hoc loco recenſere. Placet autem ex veteribus, qui in hiſtoriis morborum conſcribendis longe ſæpe accuratiores eſſe ſolent recentioribus, locum *Cælii* AURELIANI, qui *lib. 2. cap.* 14. legitur, huc transferre, qui ita ſe habet: *Phthiſica paſſio fit frequentius antecedente ſanguinis fluore, aliquando etiam longi temporis tuſſicula, ſive catarrho, quo pulmonum profunda & intimæ partes lacerantur & primo levius tunc ulcerata. Sequitur ægrotantes ſebricula latens, quæ initium, inclinante die, accipit, atque veniente luce levigatur, adjuncta tuſſicula plurima initio noctis atque fine, cum ſputis ſanioſis ac parvulis quidem, deinde autem plurimis. Iis vero, qui ex fluore ſanguinis in iſtam veniunt paſſionem, primo ſanguinolenta ſputa efficiuntur, tum fæculenta, tum livida, vel praſina, & in ultimo alba atque purulenta, dulcia vel ſalſa, cum voce rauca aut clangoſa & difficultate ſpirandi atque genarum rubore, & ceteri corporis cinereo colore. Cibi faſtidium ſequitur & major ſitis; quibuſdam gravis doloris ſenſus eſt vulnerati pulmonis, ut etiam ejus fibras exſpuant. pulſus debilis, durus, ac dein formicularis. Sequitur præterea inflatio pedum & pejorante paſſione ventris efficitur fluor, & phlegmata carbonibus injecta tetri ſunt odoris.* Merentur dein hic adduci HIPPOCRATIS verba, quibus imminentis phthiſeos ſigna eleganter tradit. Sunt autem in *lib.* 1. *de morbis text.* 9. fere hæc: *Fit phthiſicus, ſi pituita a capite in pulmonem deſtillat, & primum quidem utplurimum latentes deflait tuſſimque tenuem exhibet, & ſputum paullo amarius ſolito & aliquando tenuis adeſt calor; temporis autem progreſſu exulceratur pulmo, & intus ulceratur a pituita inhærente & putreſcente, & gravitatem exhibet pectori & dolorem acutum ante & retro, caloreſque acutiores in corpus incidunt. Quanto vero majus tempus progreditur, tanto magis pus ſincerum ejicitur, & febres acutiores fiunt & tuſſis fortis ac continua, & inedia vexat, & tamen alvus inferne turbatur.*

§. V.

Sectio anatomico phthiſicorum. Propoſitis itaque genuinis noſtri affectus characteribus, videamus nunc, quaſnam tantorum malorum cauſſas in diſſectis phthiſi defunctorum corporibus reperire liceat. Quo fine potiſſima, quæ mihi ex innumeris auctorum obſervationibus & autopſia anatomica innotuerunt momenta, paucis ſuppeditabo. Primo autem in omnium fere, qui phthiſi decedunt, pulmonibus lobum vel dextrum, vel ſiniſtrum, vel utrumque ſimul pleuræ & coſtis, vel etiam in dorſo vertebris adeo firmiter adnatum deprehendimus, ut cultro difficillime poſſit ſeparari, plerumque etiam locus iſte putrido ſero, ſive ichore ſcatet. Deinde in nonnullis, præſertim empyematicis, unum lobum a prægreſſo longo abhinc tempore pectoris morbo, penitus abſorptum, alterum inflammatum fuiſſe obſervavimus,

vimus, qui mortis cauſſam conſtituit. Tum quoque utplurimum in altero pulmonum lobo vomicas, ſive ulcera clauſa, diverſæ magnitudinis & numeri, adnotavi, quæ diſſecta partim pus craſſum, partim fluidum continebant. Ubi in eodem vel altero lobo, maximeque ſuperiori ejus parte inciſio facta fuit, cavitates ſat amplæ pure & phlegmate, ejuſdem fere generis ac coloris, quod per os antea rejectum fuit, repletæ in conſpectum venerunt. Fit porro nonnunquam, ut in pulmonibus nodoſis & ſcirrhoſis ulcera ſerpentia, fiſtuloſa & inſtar cancri vicinas partes exedentia, quæ ichor fœtidum & ſanguinem recondunt, offendantur. Nec deſunt exempla, ubi tubercula ſcirrhoſa & inſtar acinorum dura reperiuntur, quæ materia tophacea, calculoſa & putrida ſcatent. Poſtea non prætereundum eſſe exiſtimo, quod cor plerumque flaccidum ejuſque vaſa polypoſis concrementis ſint infarcta; de quo phœnomeno memorabilis exſtat obſervatio in M. N. C. *Dec.* 2. *obſ.* 35. In pericardio quoque, imo non raro in ipſo pectoris cavo ingens ſeri impuri & fœtidi diffluit copia. Quod denique ad abdominis aliaſque partes attinet, vaſa utplurimum ſunt exſanguia, hepar magnæ molis & pallidum, meſenterii glandulæ tumefactæ, omentum abſumtum, & omnis pinguedo tam internarum quam externarum partium conſpectui ſe offert. Qui paulo curioſior plura de phthiſicorum ſectionibus exempla legere cupit, conſulat modo M. N. C. *Dec.* 1. *ann.* 1. *pag.* 62. 63. *item ann.* 2. *pag.* 235. *ann.* 3. *pag.* 190. *Dec.* 2. *ann.* 4. *obſ.* 35. & 118. *ann.* 8. *pag.* 214. *ann.* 9. 245. *Cent.* 3. & 4. *obſ.* 118. *Cent.* 8. *obſer.* 105. *Cent.* 9. *obſ.* 16. 26. *Cent.* 10. *obſ.* 143. VERZASCHAM *obſer.* 100. LOSSIUM *obſ.* 11. PAWIUM *obſer.* 22. PLATERUM *lib.* 3. *obſ.* 189. 690. PEZOLDUM *obſ.* 63. 64. 74. & 92.

§. VI.

Phthiſin antecedunt &

Ex hiſce ſatis apparet, quam gravis & demum exitialis pulmonum, ceu viſceris vitalis, ſit læſio, quæ mortem induxerit. Nunc erit inquirendum, quænam cauſſæ ad tantam læſionem in exquiſita phthiſi contribuant. Has inter primo omnium referri debent ſtaſes ſcirrhoſæ, ſubſtantiam pulmonum mere vaſculoſam, veſiculoſam & membranaceam obſidentes, quæ, ſi invaleſcunt, ob continuum & reciprocum aeris tranſitum aliaſque cauſſas, difficillime tolluntur. Qua de re dignus eſt, qui hic inſeratur, locus HIPPOCRATIS, qui exſtat in *lib. de intern. affect. cap.* 4. in hunc modum: *Quum pulmo ſanguinem in ſe ipſum traxerit, aut pituitam ſalſam, & non rurſus dimiſerit, ſed in ipſo coacta & compacta fuerint, ab his tubercula fiunt in pulmone & ſuppurantur: ab initio & per totum morbum tuſſis acuta ſicca obtinet, & rigor & febris, & dolor in pectore & in dorſo incumbit, aliquando etiam in latere, & erecta cervice ſpiratio vehemens incidit, deinde corrumpit pus & multum exſpuit.* Non poſſum quin hiſce HIPPOCRATIS verbis comparem fere ſimilia ARETÆI, quæ in *lib.* 3. *cap.* 8. exſtant; *phthiſici*, inquit, *ante quam manifeſtis ſignis præſertim ſputo putrido & purulento ſe prodit morbus, in pulmonibus ſovent tubercula, ſive nodos ſcirrhoſos, a materia viſcoſa lenteſcente atque in duritiem abeunte, & ita tabidi per plures annos vivunt, ante quam in actum corruptionis vel abſceſſus tranſeunt. Hæc ſi adſunt, in pulmonibus tuſſis ſicca, valida, ſonora cum acuto vel pungitivo ſenſu in pectore ſpirandique difficultate indicium faciunt, & a profundiori aeris attractione & inſpiratione anguſtia quædam & reniſus in pectore percipitur, tuſſiſque vehementior fit, maxime etiam poſt validam corporis exercitationem.*

pulmones lædunt 1) tubercula.

§. VII.

De hiſce judicis.

Veriſſima quidem ſunt allata *Hippocratis* & ARETÆI verba: nobis tamen nonnulla, quæ forte meliori illuſtrationi inſerviunt, adjicere licebit.

bit. Tubercula iſta materia viſcida repleta plerumque initium conſtituunt vomicarum, quæ nil niſi diverſæ magnitudinis ulcera ſunt, membrana ambiente cincta. Ejuſmodi vomicæ, ſi adhuc minores ſunt, tuſſi interdum ejiciuntur. Quod ſi vero mole ſua increſcunt interiuſque rumpuntur, abſceſſus inde fiunt & cavitates cum ſputo purulento copioſo phlegmate mixto, & tunc vera adeſt phthiſis. At vero quandoque ipſi hi nodi ſcirrhoſi, qui diutius ſe celarunt, ut præter ſiccam tuſſiculam vix ulla præbuerint indicia, ob materiam intus retentam & acrem factam in ulcus abeunt cancroſum & fiſtuloſum ſerpens ac fœtidum, quod ita vicinas partes conſumit & in putrilaginem convertit, ut teſte FORESTO *lib. 16. obſ. 14. & 53.* aſperæ arteriæ fruſtula ejecta, & juxta SYLVIUM *in obſ. lib. 2. cap. 12.* venæ pulmonalis ſurculi tuſſi excreti fuerint.

§. VIII.

a) hæmoptyſis.

Verum adhuc ſunt alia phthiſeos initia, maximeque hæmoptyſis, ubi incaute a medentibus tractatur, aut ſi paullo major cruoris portio eſt, quæ ſputo ejicitur. Tum enim facile ſanguis ex pulmonum vaſculis intra veſiculas aereas extravaſatur & ſtaſi concepta putreſcit, partes vicinas corrodit, ac demum ſinuoſitates efformat, vel in nodos & tubercula coit. Et profecto, ſi vel meam unius hac de re experientiam adducere licet, certa aſſeverare fide poſſum, dimidjam fere partem phthiſicorum, qui ſe curæ meæ tradiderunt, ab hæmoptyſi prægreſſa & male curata primam mali ſui originem accepiſſe. Quibus dein quoque

3) diuturnus pectoris catarrhus.

annumerari debet ſecundum veteres catarrhus ſalſus longo tempore pectus infeſtans, quem preſſo, ut ajunt, pede, phthiſica affectio non raro excipere ſolet. De quo in ſequentibus plura dicemus.

§. IX.

Origo harum cauſarū oſtenditur.

Jam vero non immerito quæri poſſe video, unde cauſſæ jam propoſitæ originem ſuam habeant. Noſtra hac de re ſententia hæc eſto: ſanguinis & humorum in vaſis ſtagnationes, ubi firmiter iis inſiſtunt, ſicut plurimorum morborum, ita etiam phthiſeos ſunt genetrices. Fluida enim quando extra motum progreſſivum conſtituta in circulum non aguntur, priſtinam ſuam temperatam naturam mora amittunt, & valde alienam, impuram, ſalſamque & acrem induunt; vel etiam minima vaſcula nimium opplendo obſtructiones, indurationes, atque ſcirrheſcentias efficiunt. Pernicioſas vero haſce ſanguinis & humorum in pulmonum vaſculis ſtagnationes non aliunde fieri deprehendimus, ac ſi fluida in nimia copia & cum impetu ad partem per ſe valde languidam & a tono dejectam compulſa congeruntur, ut, quantum venæ ab arteriis receperunt, non poſſint reddere.

§. X.

Cauſæ mediatæ ſunt diſpoſitio hæreditaria.

Verum quamplurimæ dantur cauſſæ, quæ pernicialem ſanguinis & humorum in pulmonibus ſtagnationem inducere & ad phthiſin remote conferre valent. Inter eas præcipua debetur animadverſio hæreditariæ diſpoſitioni, qua liberi a parentibus phthiſicis progeniti, data occaſione, in eandem labem incurrunt facillime. Conſentientem hac in re habemus tum experientiam, fidiſſimam rerum teſtem, tum auctores probatiſſimos. Ex his audiamus ſaltim doctiſſimum FERNELIUM, qui in *patholog. lib. 5 cap. 10.* hæc eleganter prodit: *qui tabida de ſtirpe ſati ſunt, quaſi hæreditario jure omnes neceſſario tabe marceſcunt; hocque malum ſæpius vidimus in ejuſmodi familiis ordine graſſari.* Et ratio quoque in promptu eſt. Etenim, quum illa a parentibus accepta ad morbos proclivitas potiſſimum in prava partium ſolidarum conformatione, ſive tali fibrarum ac vaſorum laxitate conſiſtat, qua humores appulſi non debito modo ac niſu ulterius poſſunt promoveri; in aprico eſt, cur ii, quorum pulmones natura debiles exiſtunt

ſtunt & flaccidi, præ ceteris in varios pectoris morbos maximeque phthiſin ſint propenſi. Quibus dein, teſte graviſſimo HIPPOCRATE, adhuc ii debent adnumerari, qui pectus a natura depreſſum & anguſtum obtinent, qui ſcapulas inſtar alarum prominentes coſtaſque in thorace protuberantes habent, nec non qui oblongi colli vel etiam gibboſi ſunt.

§. XI.

Temperamentum ſanguineo cholericum in juvenibus.

Deinceps certa conſtat experientia & vel ſolius HIPPOCRATIS comprobatur teſtimonio *aph. 9. Sect. 5.* homines, qui habitus corporis gracilioris ac tenerioris, ſtaturæ proceræ atque ætate juvenes ſunt, a XVIII. ad XXXV. ætatis annum hæmoptyſi æque ac phthiſi valde eſſe obnoxios, vix aliam ob rationem, quam quod in hacce ætate vaſa ſint teneriora, longeque facilius, quam quidem in provectioribus, expanſa diſſolvantur. Utplurimum vero omniumque facillime hæmoptyca & phthiſica accidit affectio viris & juvenibus, qui temperamento præditi ſanguineo-cholerico facile animo commoventur, & in pueritia frequentes narium hæmorrhagias perpeſſi ſunt, præſertim ſi nimio motu incaleſcunt. Tum enim ſanguis magna in copia & impetuoſius ad ſuperiora & pectus compulſus per minima arteriæ ac venæ pulmonalis vaſcula libero itinere ad cor redire nequit; unde ramorum majorum a ſubſiſtente ſanguine nimiæ expanſiones, diſruptiones & denique extravaſationes fiant neceſſe eſt.

§. XII.

Diæta perverſa.

Ex diæta perverſa cauſſam hic præbet antecedentem intempeſtivus potuum ſpirituoſorum uſus. Quod quidem non adeo difficili indiget probatione, quum ſatis cuique ſpectatum ſit in regionibus vitiferis ſicut omnes pectoris morbos ita maxime hæmoptyſin ac phthiſin longe eſſe frequentiores, quam in aliis. Hinc etiam HOEFERUS *in Hercule med. lib.* 1. *cap.* 3. rectiſſime arguit, phthiſicam affectionem in Auſtria inferiori non aliam ob cauſſam endemie graſſari & tam innumeros rapere, quam ob vini generoſioris, præſertim matutino tempore, abuſum.

§. XIII.

Ad pectoris catarrhi diſponit ſanguinis ſeroſi congeſtio.

Progredimur nunc ad eas cauſſas conſiderandas, quæ ſalſi humoris in pectore decubitum procurant, quem antiquiſſimi medicorum promiſcue ex capite deduxerunt, quaſi paſſim ab eo humoris in pectus delapſus fieret. Sed non ſatis perſpicuum & in experientia fundatum eſt hocce judicium. Multo magis nimia ſanguinis ſeroſi ad pectus, præcipue vero ad fauces totumque canalem aſperæ arteriæ, quæ tunica glanduloſa interna obſita eſt, congeſtio accuſanda videtur; idque eo magis in ſubjectis ſeroſioribus & gravedine, coryzæ, crebriſque catarrhis per omnem ætatem obnoxiis. Quodſi enim plus ſanguinis & ſeri ad glanduloſas partes per arterias appellitur, quam per vaſa venoſa poteſt regredi, ingens ſeroſi laticis contingit ſecretio, qui copia increſcens, admiſſo aere frigido, coagulatur, & tandem magna ſæpe copia ejicitur. Procedente tempore & malo diutius perſeverante, accedentibus adhuc aliis cauſſis, ut cruditatibus ex prava diæta & digeſtionis vitio collectis, tranſpiratione impedita, vel profundo animi mœrore &c. ſerum induit naturam ſalſam & corroſivam, adeoque ſucceſſu temporis veſiculas pulmonales & vaſa tenerrima corrodit.

§. XIV.

Aer humidus & frigidus.

Ex dictis & adductis jam facili negotio poterit perſpici, quantopere rigidi & ſeptentrionales venti ac tempeſtates pluvioſæ, nebuloſæ ac frigidæ, quæ tonum vaſorum pulmonalium relaxando, ſordes in iis accumulant, adeoque malum adaugent, tabidis ac phthiſicis ſint infenſæ, ut propterea *aphor.* HIPPOCRATIS. X. Sect. III. veritati omnino æſtimemus conſentaneum, qui autumnum expreſſis verbis tabidis declarat noxium. Et profecto,

fecto, ſi ullo in morbo ingignendo magna aeris eſt potentia, eſt ſane in pectoris affectionibus maximeque phthiſi; unde etiam TULPIUS *in obſ. med. lib. 2. cap.* 10. cauſſam, quod in Hollandia tam frequentes ſint vomicæ & phthiſes, locis uliginoſis & aeri continuis vaporibus putridis referto tribuit rectiſſime.

§. XV.

Ad phthiſin contribuunt morbi prægreſſi ut variolæ & morbilli.

Tranſimus nunc ad eos morbos inquirendos, qui ad phthiſin diſponere ſolent; inter hos vero primo loco referri debent variolæ. Hinc ego perplures novi pueros & adoleſcentes, qui ſuperata varioloſa febre variis ſubinde pectoris moleſtiis per multos annos durantibus, ut tuſſi ſicca, ſenſu doloris acuto, ſpirandi difficultate, tabe & lenta febre infeſtati & accedente demum abſceſſu mortui fuerunt, quos inter præſertim ſereniſſimum Saxoniæ Principem referre lugemus. Eadem fere ſcena luditur poſt morbillos. Nam in hiſce exanthematicis affectibus magna ſeri peccat acrimonia, quæ non modo in principio horum morborum nervoſis pulmonum membranis firmius inhærens tuſſim ſiccam & ſat moleſtam concitat, verum etiam, expulſione materiæ ad corporis ſuperficiem facta, inſignem in hoc viſcere debilitatem relinquit. Jam ſi ægroti forte maturius, quam quidem materia vitioſa omnis tranſpiravit, liberiori, maximeque vernali & autumnali aeri ſeſe exponunt, perfacile evenit, ut reſtitans malæ indolis materia ad interiora recedens utplurimum pulmones debiles petat, irritet, exulceret. De quo legi meretur *Thomas* BARTHOLINUS *Cent.* 4. *hiſtor.* 43. & MICHAELIS in *praxi* clinica part. I. lib. III. cap. V.

§. XVI.

Aliæ effloreſcentiæ & externa vitia male tractata.

Neque plane inſolens & ab experientia alienum eſt, ex aliis pariter cutis efflореſcentiis, ut ſcabie, gutta roſacea, maculis ſcorbuticis & purpura retropulſis phthiſicam labem ſæpius fuiſſe ſubortam. Quod idem fieri obſervamus poſt ſuppreſſos copioſos ſudores, poſt intempeſtive tractata capitis vel pedum ulcera, vel etiam poſt fonticulos præmature conſolidatos. Nec deſunt exempla, quæ etiam ab eryſipelate, doloribus podagricis & arthriticis repreſſis, & incautius tractatis phthiſicam affectionem docent prognatam. Etenim quum acris & cauſtica materia hac ratione intus retinetur, & per venas ad ſanguinem reſorbetur, fit inde, ut ad nervoſas easque tenerrimas pulmonum membranas delata firmius ipſis inhæreat, easque irritando conſtringat; unde vaſa coarctata obſtruantur & demum corrodantur neceſſe eſt. Memini quoque, a curato tumore ſcirrhoſo ſub axillis & pone aures phthiſicam affectionem inductam, ut nihil denique dicam de frequenti phthiſeos ab hæmorrhoidibus vel menſibus ſuppreſſis generatione.

§. XVII.

Nimiæ hæmorrhagiæ.

Denique non prætermittendum eſſe arbitror, dari exempla, licet non adeo frequenter obvia, quæ optime nos convincunt, phthiſicam tabem, præter ſupra dictam hæmoptyſin etiam ab aliis fortioribus hæmorrhagiis commode poſſe induci. Quod quidem potiſſimum valet de ejuſmodi ſubjectis, quæ vel per nativitatem, vel ob contractam ab aliis cauſſis pulmonum atoniam ad hunc morbum diſpoſita exiſtunt. Cujus adſerti ſanam quoque rationem habemus ſuffragantem, quæ non minus ſuperabundantem, quam deficientem ſanguinis copiam ſtaſibus producendis nos docet aptiſſimam. Unde videant, qui phthiſeos proximam cauſſam in ſola plethora repoſitam ſentiunt, quantum ſibi & experientiæ contradicant.

§. XVIII.

Phthiſis an contagioſa?

Singularis ſupereſt quæſtio, quæ in utramque partem a medicis agitatur, utrum phthiſis ſit contagioſa? Ego vero neutiquam vereor hoc aſſerere, vel ſaltim eo reſtringere, ut ejuſmodi miaſma, ſi non ad phthiſin inducen-

dam, tamen, ſi diſpoſitio jam adſit, ad promovendam exiſtimem idoneum. Nam mirabilis certe & valde multiplicativæ indolis eſt omnis materia ulceroſa & corrupta, ita prorſus, ut plurimi morbi maligni & per contagium graſſantes, quales ſunt ſcabies, lepra, variolæ, ulcera antiqua ſordida, in peſte carbunculi, imo quoque dyſenteria &c. exinde deducendi veniant. Neque tamen tam malignam noſtri miaſmatis naturam eſſe cenſeo, ut e longinquo & ſubitaneo quaſi impetu homines inficiat, ſed tum demum, ſi quando propinquius & continuo cum phthiſicis converſentur. Confirmant nos in tali judicio ferendo celeberrimi in arte medica viri. Ita RIVERIUS *Cent*. 1. *obſ*. 99. notabilem refert caſum ancillæ, quæ per contagium heræ ſuæ, cui diu noctuque miniſtravit, in phthiſin incidit, & *Cent*. 4. *obſ*. 92. mentionem injicit puellæ, quæ a ſorore phthiſico cuidam mammas præbente phthiſin incurrit. Aliud exemplum nobis affert SCHENCKIUS, qui *in obſ. lib*. 2. *obſ*. 133. memorat, ita contagioſa eſſe confirmatiorum phthiſicorum ſputa, ut medicus illa olfaciens factus inde ſit phthiſicus. De quo etiam conſuli poteſt obſ. de phthiſi e contagio in M. N. C. *Cent*. 9. *obſ*. 62. deſcripta.

§. XIX.

Phthiſis inveterata curationē non admittit.

Progrediendum nunc eſt, ad prognoſin noſtri mali ſuppeditandam. Verum phthiſin inter graves & curatu difficillimos morbos vel primo loco eſſe collocandam, non modo in vulgus tot triſtibus exemplis cognitum exſtat, verum etiam a medicis longa experientia eſt comprobatum. Ipſe HIPPOCRATES *lib*. 1. *de morb. Sect*. 2. ita judicat: *tabes cum fiunt, neceſſitatem habent, ut interimant*. Cui aſſentitur GALENUS *lib*. 4. *de loc. affect. cap*. 8. & 5. *method. med. cap*. 1. & 8. & CELSUS *lib*. 3. *cap*. 22. *quod ſi vera phthiſis eſt*, inquit, *inter initia protinus occurrere neceſſarium eſt, nec facile hic morbus, cum inveteravit, evincitur*. Ex recentioribus de inſigni phthiſin ſanandi difficultate vid. FORESTUS *obſer*. 45. *lib*. 16. & *Rodericus* a FONSECA *Tom*. 1. *conſult*. 58. & *Tom*. 2. *conſult*. 48. nec non *Timæus* a GULDENKLEE *in epiſt. lib*. 3. *epiſt*. 2. ubi hæc habet: *ingenue fateor, in tota mea praxi, quam 37. annis exerceo, neminem ex iis, qui ulcere pulmonum affecti fuerunt, integræ ſanitati reſtituere potui, etiamſi nihil intentatum reliquerim, quod ad curationem hujus mali ullo modo facere poterat, neque ab aliis celeberrimis medicis quempiam reſtitutum vidi*.

§. XX.

Sed incipiente.

Verum enim vero, licet phthiſeos curatio ſit difficillima, imo, ſi ad tantum faſtigium pervenerit, ut a vulgo quoque ſignis manifeſtis cognoſcatur, ſupra omnem humanam artem poſita, nolim tamen facile idem de omni, præſertim in incunabulis quaſi ſuis adhuc hærente prædicare. Namque plura mihi cognita ſunt exempla eorum, qui a vulnere pulmonibus inflicto, vel a præcedente hæmoptyſi & ruptione vaſorum minimorum, nec non poſt pleuritidem & peripneumoniam pectoris abſceſſu & vomicis laborarunt, ſed nihilominus tempeſtiva medicatione a malo ſuo penitus fuerunt liberati. Pari ratione mihi & aliis obſervare licuit, perplures a phthiſicis parentibus genitos, qui pectus interius depreſſum & ſcapulas inſtar alarum prominentes habuerunt, qui ad iram valde proclives ſanguinem in pueritia ex naribus, citra ullam cauſſam externam, frequentius ſtillarunt, ſalſaſque ad fauces & pectus defluxiones cum tuſſi ſicca & ferina, æſtivo etiam tempore infeſtante paſſi ſunt, carnemque mirum amiſerunt, & non longe poſt paſtum calorem volarum perceperunt, florido adhuc genarum colore exiſtente, in integrum congrua medicina & diæta fuiſse reſtitutos. Imo denique pulmonum abſceſſus, ubi ingenti in copia pus

album.

album, æquale & unius coloris fuit ejectum, reliqua tamen pulmonum ſubſtantia nondum corrupta, nec ſcirrhoſis indurationibus, vel fiſtulis ulceroſis obſeſſa, neque cordis & pulmonum vaſa concretis polypoſis infarcta fuerunt, convenienti methodo tam diætetica quam pharmaceutica feliciter vidi ſanatos. Id quod innumeris aliis exemplis confirmare poſſemus, ſi ad longius excurrendum tempus nobis ſuppeteret.

§. XXI.

Cur tam raro fiat, exponitur. Jam prævideo, quid objici mihi hic poſſet: Scilicet, qui fiat, ut tam raro phthiſi, vel tantum incipienti obtingat curatio. At vero, quæ id multo ſæpius prohibent, variæ dantur cauſſæ, quas inter hæc mihi potiſſima eſſe videtur, quod non ſatis evidentia ſigna diagnoſtica ſemper ſuppetant, quibus de veræ phthiſeos præſentia ejuſque genuinis cauſſis certiores reddamur. Quam in rem egregia ſunt verba FERNELII, qui in *patholog. lib.5. cap.10. latens abſceſſus*, inquit, *ſeu vomica, vitium inprimis abditum, ſæpe nec laboranti, nec medico notum, quo laborans ipſe nec conſueta munia intermittit, nec ſe morbo teneri putat, cauſſamque interitus neſciens intus gerit ſub pectore: non pauci tamen inopinato e vivis horæ quadrante erepti ſunt, in quibus diſſectis non alia mortis cauſſa comparuit, quam repentina vomicæ in pulmonibus diſruptio, qua per ſuffocationem ſit vita exſtincta. Omnibus tamen ſic affectis nullo non tempore ante, quam vomica rumperetur, adfuit cruenta cum tuſſi exſcreatio, corporis gravitas, pectoris levis oppreſſio & ſpiritus difficultas, quibus tabes raro comes. Sed hæc ſigna aliis quoque affectibus communia ſunt.* Præter hæc vero de admodum difficili phthiſeos diagnoſi plenius nos convincere poſſunt frequentes medicorum, etiam ſæpe clariſſimorum, circa eandem errores. Ita enim complures phthiſici habentur, qui tuſſi chronica cum catarrhali defluxione affecti materiam paullo craſſiorem, coloris ex albo viridis rejiciunt, aut qui tuſſim ſtomachalem hypochondriacam ex vitioſa primarum viarum ſaburra ad pulmones delabente ſubortam diutius experiuntur. Fit quoque, ut aſthma humidum, præſertim ubi poſt ſuppreſſas hęmorrhoidum vel menſium excretiones, factamque inde in diſpoſitis humorum ad pectus regurgitationem & congeſtionem originem ſumſerit, pro phthiſica affectione non raro venditetur. Nec denique obſcurum eſſe poterit, lentam febrem cum tuſſi & repentina corporis extenuatione & colliquativis ſudoribus junctam, quæ arthritide, podagra, vel ſcorbuto affectis nonnunquam ſupervenit, ad phthiſin ſæpiſſime referri, cum tamen nulla in pulmonibus continui ſolutio reperiatur. His vero ita conſtitutis, quum tam anceps, tamque difficilis veræ tabis pulmonalis ſit cognitio; facile poterit colligi, quam incerta ſit curatio, quæ illi debet eſſe ſuperſtructa.

§. XXII.

Quod ulterius oſtenditur. Sed accedit adhuc alia non minoris momenti cauſſa, quæ phthiſeos & inde ſubortæ hecticæ ſanationem impedit: quod ſcilicet perpauci medentum ſint, qui idoneis ad hoc negotium pertinentibus medicamentis recte & circumſpecte uti norunt. Nam ſi ullo modo, certe in phthiſi curanda, ob tantam remediorum contraindicationem medici opus eſt prudentia. Poſtulat enim phthiſis laxantia & humectantia, poſtulat leniora traumatica & adſtringentia, imo poſtulat nonnunquam blanda anodyna &c. quæ niſi debita cautione juſtoque tempore & exacta circumſtantiarum habita ratione adhibentur, longe gravius malum efficiunt, tantum abeſt, ut levaminis quicquam afferant.

§. XXIII.

Prognoſis funeſta. Præmiſſis hiſce generalioribus ad prognoſin ſpectantibus, nunc de eventu morbi noſtri tam ſalutari quam perniciali pauca erunt ſubjungenda. Sciendum itaque,

ſpem in anguſto eſſe poſitam, ſi hecticus calor magis magiſque increſcit, & pulſus etiam primo mane fertur citatior, ſi caro cum viribus conſumitur, neque hæ aliquo modo per ſomnum reficiuntur. Quod quidem plerumque evenit, ſi, quo plus puris adeſt, eo minus expectoratur. Tum enim acrius illud fit & fœdius, carbonibuſque injectum tetro odore nares ferit, & eo magis quoque febris augetur. Si porro accedit ſummma ſpirationis cum metu ſuffocationis difficultas, ſi ægri in eo latere, ubi læſio lobi eſt, non poſſunt jacere, ſi odorem cadaveroſum ex ore ſpirant, ſi vox raucida, ſudores colliquativi, diarrhœa & pedum cum dolore quandoque juncta intumeſcentia ſuperveniunt, capillique defluunt, mortem in propinquo eſſe certiſſimum eſt. Quodſi denique expectoratio prorſus ſupprimitur, ægri ſenſim paullatimque, maxime ſub ſitu capitis elatiori, mentis ſatis compotes ſpiritum emittunt.

§. XXIV.

Prognoſis ſalutaris.

Contra vero meliora ſunt ſperanda, ſi vires adhuc conſtant & reſpiratio eſt liberior, ſi appetentia ciborum ac digeſtio ſalva, ſi ſputum, quod ejicitur, album & æquale eſt, nec febris hectica urget. Major tamen ſanationis ſpes apparet, ſi æger eſt boni corporis habitus, ſi pectus habet amplum, & ſi deeſt hæreditaria diſpoſitio, calor fit mitior, & alvus compacta deponit. Hac enim ratione phthiſici, præſertim convenienti diætæ & medicamentorum uſu adjuti per longos annos vitam ſæpe poſſunt protrahere, quam in rem magni momenti ſunt verba WILLISII, quæ *lib. de medicament. operat. Sect.* I. *cap.* 6. *de tabe ſeu phthiſi* in hunc modum prodidit: *Accedit interdum*, inquit, *foveam quandam, aut forſan binas in pulmonibus efformari, eaſque circum circa parietes calloſos obtinere, ita ut materies ibi collecta in maſſam ſanguineam minime transferatur, ſed quotidie tota, copia licet ingenti expectoretur. Taliter affecti, quaſi tantumodo fontanellam in pulmone haberent, ſputum etſi multum & craſſum, imo flavum & quaſi purulentum omni mane, aliquantulum in toto die rejiciunt, tamen alias ſatis ſani degunt, bene reſpirant, comedunt & dormiunt,* εὐσαρκεῖς, *aut ſaltem bono corporis habitu perſtant & non raro perſaneſcunt. Hinc nonnulli dicuntur phthiſin per* 30. 40. *annos habuiſſe, & morbum eum uſque ad vitæ terminum, haud proinde abbreviatum, protraxiſſe.* Et profecto notabile eſt circa pulmonum ulcera, quod ſalvis reliquis viſceribus ſine notabili corporis contabeſcentia per plures annos poſſint durare. De quo videri poteſt KERKRINGIUS *in ſpicilegio anatom. obſ.* 72. & BARTHOLINUS *Cent.* 2. *hiſt.* 14. Nec adeo conceptu eſt difficile. Uti enim natura interdum vitioſa excrementa per ulcus extremarum partium, vel etiam artificiale, ut fontanellam, inſigni cum emolumento expellit; ita cur idem non poſſit locum quandoque habere in pulmonum ulceribus equidem non video.

§. XXV.

Signa convaleſcentiæ.

Sed demum non parum periti medici intereſt, ſpecialiora illa, quæ phthiſicorum convaleſcentiam manifeſtant, ſigna probe noſſe. Hæc quidem optime tradita legimus apud ARETÆUM *lib.* 3. *cap.* 1. quare digna cenſemus, quæ huc transferamus: *Si vertantur in melius phthiſi laborantes, tuſſis longior & rarior fit, plura excernuntur ſanioſa ſputa & humidiora, multa per ventrem aquea exturbantur, urina copioſa excernitur, licet nondum quicquam in ea ſubſidat, vox ſonantior clariorque redditur, ſomni longiores, quantum ſatis eſt, efficiuntur, præcordia remittuntur, dolor interdum ad ſcapulas in remiſſione tranſit, anhelitus rarus, lenis, ſed cum vocis aſperitate fit: & ita ſane mortem effugiunt.*

CURATIO.

§. I.

Methodus phthiſi medendi triplex, curativa mitigativa & præſervativa.

PRo diverſo mali phthiſici ſtatu atque conditione tam ratione temporis & cauſſarum, quam reſpectu virium ægrotantis medendi methodus & apta remediorum appropriatorum applicatio multum omnino differt. Nobis eam in curativam, in mitigativam & præſervativam diſpeſcere placet. Prior locum habet, ubi talis cauſſarum ſtatus & circumſtantiarum ratio eſt, ut ſpes reſtitutionis in integrum affulgeat, & idoneus medicamentorum uſus ſanationem adhuc promittat. Mitigativa vero ea eſt, ubi tanta vis morbi eſt, ut ejus expugnatio nec ab optimis remediis ſit obtinenda, ſed in id potius debeat incumbi, ut urgentia ſymptomata mitigando pejoraque ac funeſta avertendo vitam ad longius tempus prolongemus. Tertia denique præſervatoria ſicut in univerſum ad morbos graves præcavendos omnium eſt optima, faciliima & ſecuriſſima; ita etiam in noſtro affectu, ubi adhuc eſt in incunabulis, principem ſuo merito locum tuetur.

§. II.

Curativa ubi locum habeat.

Accedimus jam ad methodum medendi curativam. Hæc locum maxime invenit, ubi a vomica rupta abſceſſus apertus oritur & magna puris ejicitur copia, quod ſæpiſſime evenit poſt pleuritidem & peripneumoniam male terminatam, poſt hæmoptyſin & vulnera pulmonibus inflicta, ſalva reliqua pulmonali ſubſtantia eaque nec eroſa, nec ſcirrhoſa. Quo in caſu nec rectius nec melius datur præſidium, quam lactis cura decenter uſurpata, qua ego perplures phthiſicos, in cymba charontis quaſi hærentes ſanatos pristinæque redditos valetudini novi. Nam ſi ullum eſt remedium, quod non heri aut nudius tertius natum, vel quatuor tantum experimentis comprobatum, ſed quod triginta ſeculorum omniumque inter omnes nationes medicorum jugi & conſtanti experientia ſaluberrimum & præclari in phthiſi curanda uſus eſt deprehenſum, certe eſt lac & cum hoc prudenter inſtituta curatio, de qua utilia quædam hoc loco tradere operæ erit pretium.

§. III.

Lactis uſus vetuſtiſſimus eſt.

Et primo quidem ut certiores fiamus, lactis uſum eſſe vetuſtiſſimum primis mox temporibus, quo ſalutari arti majus ſtatuere pretium cœperunt homines, ab optimis medicis, ceu ſummum phthiſeos remedium eſſe commendatum, e re erit, certa, quæ id comprobent, teſtimonia ex veterum monumentis in medium afferre. Primus itaque, qui lactis plurimum in ſanando tribuit, ſuo jure dicendus eſt HIPPOCRATES, quem poſtea ſecutus eſt GALENUS, qui multus in commendando lactis ad phthiſin uſu, & *lib.* 5. *meth. med. cap.* 12. mentionem injicit loci, quem vocat Stabias, aeris puritate, pecudum pabulo & lactis ibi emulcti ſalubritate celeberrimi, ad quem frequentiſſime confluxerit, ad ſanitatem recuperandam elumbis phthiſicorum cohors; non ſecus, ac noſtri temporibus ad acidulas & thermas, recuperandæ per aquas ſanitatis gratia, convenire quotannis ægri ſolent. Qui mos & curandi methodus, teſte *Andrea* BACCIO, Romanorum doctiſſimo medico, etiam ante centum annos Italiæ viguit. Nam *lib.* 4. *de thermis* egregius hic auctor ita ſcribit: *Neapolitani medici pro ultimo refugio ægros phthiſicos, & qui ſanguinem exſpuunt, vel ejuſmodi thoracis ulcera & alia vitia patiuntur, ad Tabeas mittunt, cum ſucceſſu adeo ſalubri, ut ſint, qui totam in iis degant vitam.*

§. IV.

Quodiulti terius. oſtenditur.

Eſt quoque inter veteres eoſque peritiſſimos medicos ARETÆUS, qui *lib.* 7. *de morb. chron.* non dubitavit aſſerere, phthiſicos, ſi multum lactis potent, nullo alio egere auxilio. Præcipue vero huc referri debet TRAL-

LIANUS, qui in omnibus prope pectoris morbis lactis uſum in ſuis de re medica libris ſummopere ſuadet. Ita memorabilis exſtat locus in *lib. 7. pag.* 309. ita ſe habens: *quod ſi corpus totum alimentum non ſentiens contabeſcere manifeſto inceperit, neque thorax multum puris contineat, etiam ſolum lac ipſis dari debet: & aſininum omnia alia antecellit, quod probe purgat.* Alio loco commemorat: *ægre ſpirantes aſinino lacte adjutos ſubinde conſpexi, quum opportune eſſet datum: omnia enim, quæ pulmonum cavernis infixa ſint, rejectione reddit morigera.* Et de hæmoptyſi loc.cit. pag. 304. hæc habet: *omnes hæmoptyci lacte utantur. Neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quippiam adeo accommodum ipſis ac utile, quam lac: & qui per initia ſolo ipſo conſtanter, longiori tempore uſi ſunt, omnes in totum conſanuerunt.* Porro addit: *novi quendam, qui cum toto anno lac bibiſſet & comediſſet, & a vino abſtinuiſſet, ab hæmoptyſi & puris ſputo liberatus fuit, ut nec poſtea in phthiſin inciderit.*

§. V.

Lactis virtus pro diverſitate animantiũ examinatur.

Verum enim vero, demonſtrandum etiam a priori eſt, quare lac tam celebre tamque incomparabile in pectoris morbis ſit præſidium. Primum vero ſcire licet, lac nec unius eſſe generis, nec ejuſdem quoad omnia virtutis, ſed pro diverſitate animantium, & pabuli peculiares quaſdam poſſidere facultates, quæ ſeorſim ſunt expendendæ. Primo omnium ſe nobis offert lac aſininum, quod ſummo in pretio ſemper a veteribus habitum fuit, multumque habet ſeri dulcis, ſed parum terreæ caſeoſæ & pinguioris ſubſtantiæ, quare nec facile coagulatur, & ad conficiendum caſeum & butyrum minus aptum exiſtit. Serum ejus abſtergentem & laxantem, humectantem & acrimoniam temperantem poſſidet facultatem. Hoc ſequitur caprillum, quod non tam ſeroſum eſt, quam aſininum, neque tam bene laxat & abſtergit, ſed conſiſtentiæ eſt craſſioris; & quia frondibus arborum, quæ aliquid reſinoſi continent, veſcuntur capræ, ad conſolidationem partium ſuppuratarum plurimum valet. Lac bubulum pinguius eſt, multumque terræ, ſed minus ſeri habet; unde etiam multum ex eo butyri & caſei confici ſolet. Habet virtutem temperantem, nutrientem & conſolidantem. Humanum lac ad uſum medicum præ aliis videtur præſtantiſſimum. Nam dulciſſimum omnium eſt, ejuſque nutriendi vis inſignis abunde apparet in infantibus. Differt vero etiam lactis virtus pro diverſitate pabuli & herbarum, quibus animantia veſcuntur. Hinc vernale ſalubre admodum eſt, quia tunc vegetabilia multis ſuccis temperatis turgent, cum contra hibernum, quia tum animalia fœno & ſtramine veſcuntur, minus ſalubritatis habeat.

§. VI.

In pectoris morbis.

Hiſce expoſitis facile nunc judicatur, lac ideo in omni pectoris affectu & tabeſcentia univerſale remedium dici & haberi poſſe, quod omnibus medendi indicationibus ſatisfacit. Primo enim, ad acrimoniam humorum, quæ irritationis, vehementioris tuſſis & corroſionis præcipua cauſſa eſt, inſigniter temperandam, mitigandam & demulcendam, lacte præcipue vaccino nihil deprehendimus efficacius. Nam uti veneni corroſivi arſenicalis vim noxiam infringere valet; ita multo magis ſpicula ſalium corporis noſtri involvere poterit atque obtundere. Ubi porro ſcopus, & intentio eſt, viſcidos & craſſos humores detergendi, ulcera purgandi, alvum laxandi urinamque movendi & affluxum humorum a partibus affectis divertendi, aſininum reliquis omnibus, propter copioſum ſerum dulce abſtergens, eſt præferendum. Ubi virtus conſolidandi & conglutinandi ſauciatas partes expetitur, caprillum ſatisfaciet. Ad partes vero tabe conſumtas nutriendas & ad vires deperditas reſtaurandas nec ſalubrius nec valentius datur humano lacte,

cte, præſertim, quando ex mammis mulierum, nullo accedente aere, quo ſpirituoſum elementum avolat, hauriatur. Quæm in rem memorabile eſt, quod doctiſſimus WEPFERUS in *epiſt. ad Verzaſchum* ſcribit. *Certe divini quid tam in humano, quam aſinino lacte latet, quod antehac nunquam crediſſem, niſi id ſenſibus comperiſſem. Vidi his meis oculis, quaſi novos homines inde factos fuiſſe. Nam legitimo ejus uſu habitum firmiorem, colorem nitidiorem & vires robuſtiores plurimi acquiſiverunt.*

§. VII.

Uſus ſeri lactis.

Sed non modo in lacte, verum etiam in ejus ſero, ſi rite paratum fuerit, magna & efficax & interdum quoque potentior ad chronicas pulmonum & aliorum viſcerum paſſiones ſanandas virtus reſidet quam in lacte ipſo. Nam, ſi vaſculorum in viſceribus obſtructiones, quæ fere initium dant longis morbis, reſerandæ ſunt atque expediendæ, ſi lenti ac tenaces humores diſſolvendi, ſi emunctoria aperta ſervanda & partes calore torridæ ſunt humectandæ, ſerum lactis, ex quocunque animali ſit petitum, ipſi lacti anteferri debet. Legi de hoc argumento fuſius poteſt noſtra *diſſertatio de mirabili ſeri lactis virtute*.

§. VIII.

Lactis uſus in recta adhibitione conſiſtit.

Ex hiſce adductis clare liquet, non modo in pectoris affectibus, ſed etiam in difficillimis morbis ſanandis non ſine ratione, ſed conſentiente experientia ab antiquiſſimis & peritioribus noſtri temporis medicis lac maximi ſemper habitum fuiſſe. Totum vero arcanum in recto & prudenti ejus uſu ad morbos tum curandos tum mitigandos, unice conſiſtit. Quodſi enim quis & alimentis & medicamentis minus recte uti callet, plus detrimenti affert quam emolumenti. Quam regulam ii inprimis ex recentioribus tenere debent, qui, neſcio ex qua cauſſa vel quo affectu, lactis uſum medicum penitus rejicere, damnare & infamare omnibus viribus contendunt.

§. IX.

Lactis virtus augetur pabulo medicato.

Quamvis vero per ſe ſatis eximius ſit uſus lactis ejuſque ſeri ad multas indicationes in phthiſeos curatione adornanda abſolvendas; negari tamen minime poteſt, ſalutarem ejus energiam pro diverſo ſcopo obtinendo diverſis modis & rationibus ſecundari poſſe & exaltari: quod ſequentibus demonſtratum dabimus. Et primo quidem, lactis vis mirum intenditur ac vere medicinalis redditur, ſi animalibus, quorum lacte fruimur, pabulum medendi ſcopo accommodatum & quodammodo medicatum exhibemus. Etenim, a diverſa alimenti, quo animalia & homines veſcuntur, indole, lac etiam, quod præbent, differentem acquirere facultatem, non eſt quod dubitemus, præſertim quum vel quotidiano conſtet exemplo, medicamentum purgans nutrici oblatum, per lac quoque infanti ſugenti communicari. Laudandi igitur ſunt antiquiores artis noſtræ antiſtites, qui ut lac meliorem obtineat efficaciam, aſinis vel capris inter pabulum ejuſmodi obtulerunt herbas, quæ ad morbum, quem curandum ſuſceperunt, virtute apprime ſpecifica ſplenduerunt. Hinc eſt, quod GALENUS *loc. cit.* memorat, herbas in Stabiis naſcentes, quales ſunt gramen, polygonum, meliſſophyllum, rubus, hedera, cytiſus, lentiſcus &c. lac animantium, ſi hiſce veſcantur, efficere ſaluberrimum. Quem eximium morem & nos uſque eo felici cum ſucceſſu ſequuti, quando partis affectæ abſterſionem, vel depurationem moliti ſumus, hordeum, ſcabioſam, ſcordium, chæreſolium, arnicam, hyſſopum, veronicam, marrub. album cum pabulo miſceri juſſimus; ſi vero conſolidandi fuit intentio, plantaginis ſpecies, hederam terreſtrem, agrimoniam, milleſolium, ſaniculam, conſolidam majorem, pulmonariam &c. paſcui loco objicienda curavimus.

§. X.

§. X.

Admixtione aquarum ſalubrium.

Verum, adhuc ſunt alii modi lactis virtutem medicamentoſam pro varia intentione augendi, ſcilicet per varias & appropriatas admixtiones, quas inter præcipue eminet, miſcela lactis cum aquis mineralibus, de qua ego, ſine omni oſtentationis nota, vere aſſerere poſſum, quod primus fuerim, qui ipſam in Germania introduxit. Nam quum ante triginta & plures abhinc annos aquarum ſalubrium, in noſtris regionibus ſcaturientium, tam calidarum, quam frigidarum ingredientia encheireſi chymica ſcrutatus nullum ſal acidum & vere vitriolicum, ſed potius alcalicum & medium, cum ſubtiliori terra & tenuioribus martis particulis in ipſis deprehenderim, experimentum feci, lac cum ejuſmodi aquis remiſcendi, idque tam felici cum ſucceſſu, ut exinde in compluribus chronicis, maximeque pulmonum affectibus vel tollendis vel leniendis tam admirabiles viderim effectus, qui nec a ſolo lacte, nec a thermis vel acidulis ſeorſim adhibitis potuiſſent exſpectari. Unde mirandum, imo plane dolendum eſt, plurimos antea fuiſſe & adhuc eſſe, qui in phthiſi & pulmonum exulceratione acidulas exiſtimant nocentiſſimas, eaſque nec per ſe, nec cum lacte mixtas adhibere audent. Duos tantum ante noſtram ætatem excipimus celeberrimi nominis medicos, quorum alter ex majoribus eſt *Raymundus Joannes* FORTIS, qui Cent. II. Conſil. 20. 27. 28. 30. & maxime 34. acidularum uſum commendat: *adventante* inquit, *tempore, quo aquæ acidulæ in valle ſolis enaſcuntur, opportunæ ſunt, quæ pulmonum ulceribus ſaluberrimæ ac præſtantiſſimæ a nobis quandoque fuerunt expertæ, ad eaſdem, tanquam ad unicam ſacram anchoram confugiendum conſulimus, cui remedio, ſi malum non ceſſerit, minus decoctis, lacti, aliiſque ejuſdem facultatis ceſſurum fore arbitramur.* Alter ex recentioribus eſt MORTONIUS, qui medicatas aquas in pulmonum morbis ſalubres eſſe perhibet, *phthiſiol. p. m.* 68. ſi pulmones tumoribus ſteatomatoſis cum calore miti hectico obſeſſi ſunt, *atque hoc pacto*, ſcribit, *plurimos phthiſicos multos annos harum aquarum uſu, cum appetitus & virium reſtitutione, caloris hectici & tuſſis minoratione, atque majori reſpirationis libertate reſtitutos & ſine ulla recidivatione ſanos redditos vidi.*

§. XI.

Quænam acidulæ hoc fine proſint.

Ego autem licet in morbis, qui ex pulmonum ſubſtantia ſoluta, præſertim graviori pendent, non facile aquas minerales, quæ validioris indolis ſunt, ſuaſerim; multiplici tamen experientia confirmatus teſtor, illas ipſas, quæ mitiorem obtinent genium, ſaleque alcalino valde turgent, ut ſunt fontes Selterani vel Carolinæ thermæ, cum lacte ſive aſinino ſive caprillo decenti proportione mixtas non modo in tuſſi chronica rebelli, cum dolore thoracis compreſſorio, ſpirandi anguſtia, lento calore & tabe juncta, verum etiam in profunda pulmonum ſuppuratione & vera phthiſi exoptatiſſimum præſtitiſſe levamen. Hac enim ratione ad lentam, viſcidam materiam diſſolvendam, ad obſtructiones capillarium vaſorum reſerandas, & ulcera detergenda ac depuranda lac majorem & præſtabiliorem acquirit virtutem. Multo vero magis lactis cum aquis mineralibus potus indicatur, quando hæc pulmonum vitia ab affectione hypochondriaca, ſcorbutica, arthritica, vel etiam calculoſa, quod non raro evenit, foventur. Plura de connubio illo lactis & aquarum ſaluberrimo legi poſſunt in diſſert. quam ex profeſſo de hac materia prodidi.

§. XII.

Lac miſceri poteſt cum aliis remediis ſecundum veteres.

Fuit autem hæc methodus, lac per varias admixtiones corrigendi, jam priſcis medicorum cognita atque conſueta. Hinc plura in HIPPOCRATIS, TRALLIANI, AETII & ARETÆI monumentis conſignata extant exempla, ubi lac aquæ permixtum

mixtum phthiſi laborantibus præceperunt, vel etiam inprimis hydromel lacti additum exhibuerunt, cui miram *Hippocrates* tribuit efficaciam, dum *lib. 2. de diæta* illud ipſum pulmonem emollire, tuſſim ſedare, ſputum educere & urinam movere perhibet. Hæc dum meditamur, inſignis occurrit locus apud Cl. SPONIUM *in aphoriſm. novis Sect. 5. aph. 99.* qui non modo externum & vulnerarium, verum etiam internum, aquæ calcis uſum in impetigine & lepra curanda ſummis effert encomiis atque dein miſcelam hujus aquæ cum lacte egregie commendat, his verbis: *Quinimo*, inquit, *quod magis mirum, in ulceribus internis, diarrhœa, dyſenteria &c. hæc aqua cum lacte, aut ſero lactis pota mira præſtat, ut ex Dno de Cloſure, celeberrimo inter Santones & Vaſcones practico addidici.* Nec ego quidem hancce methodum facile improbarem, ſiquidem in dyſenteria cum inteſtinorum exulceratione juncta lac cum fonte Selterano mixtum incomparabilis ſemper deprehenderim efficaciæ.

§. XIII.

Cum infuſis & decoctis.

Sed ulterius progrediamur, ac quibusnam aliis remediis lac commode poſſit jungi, inquiramus. Ad pulmonum vitia graviora in proprie ſic dicta phthiſi emendanda infuſa & decocta ex herbis vulnerariis & pectoralibus confecta non modo a medicis, ſed etiam a vulgo omni tempore ſummo in pretio habita fuiſſe, res in artis exercitio notiſſima eſt. Herbæ autem, quæ huic uſui potiſſimum accommodatæ laudantur, ſunt ſpeciatim conſolida major cum radice, conſolida ſaracenica, tuſſilago, plantago acuta, pulmonaria maculoſa, ſanicula, ſcolopendrium, ſcabioſa, veronica, agrimonia, hedera terreſtris, marrubium album, milleſolium cum ſummitate, hypericum cum floribus, flores roſar. & id genus alia, quæ vel cum cerevisia, vel cum aqua, adjectis ficubus, melle, ſemineque fœniculi & aniſi ſtellati coquuntur. Neque deſunt exempla, quæ inſigni cum phthiſicorum emolumento hæc ipſa adhibita teſtantur, quum ſi ſimplex ſaltem abſceſſus vel ulcus, ſine induratione ſcirrhoſa, ſine concretione polypoſa adſit, multum utique ad partes læſas conſolidandas poſſint conferre. Nihilominus non inficiandum eſt, ejuſmodi decocta non raro propter vim ſuam adſtringentem magno fuiſſe damno; maxime ubi duris tuberculis pulmones inter initia ſunt obſeſſi, vel ſi quando ad hæmoptyſin intempeſtive ſiſtendam adhibentur. Sanguis enim extravaſatus hac ratione facile ſubit coagulum, minimaque vaſcula obſtruuntur, ut hinc longe major ſanguinis & humorum in pulmonibus fiat ſtagnatio, ad producendam veram phthiſin aptiſſima. Quod in periculum ne incurramus, ejuſmodi infuſa vel decocta cum portione vel æquali vel dimidia lactis miſcere præſtat, unde vis eorum adſtringens ex parte infringitur & ſimul acrimoniæ humorum temperandæ proſpicitur utiliſſime.

§. XIV.

Cum laxantibus.

Quodſi deinceps primæ viæ ab humorum vitioſorum colluvie ſunt repurgandæ, folia ſennæ, rhabarbarum & manna cum lacte vel ſolo, vel aquato & acidulis temperatioribus diluto, vel etiam cum ſero lactis commode poſſunt infundi leniterque decoqui, quum alias phthiſici ſenſibilioriſque naturæ homines facile a purgantibus, etiam mitioribus lædantur. Vidi quoque, ubi inprimis luxurians acidæ ſaburræ in primis viis progenies fuit, magneſiam, quæ nonniſi ſubtiliſſimus calcis vivæ elutriatus flos eſt, ad drachmam unam vel duas cum aliquot lactis caprini unciis datam egregie alvum ſubduxiſſe.

§. XV.

Cū anodynis & diureticis.

Ad tuſſim ferinam omneſque vires cum ſomno eripientem demulcendam, ad acrimoniam temperandam parteſque conſtrictas relaxandas veteres olim inſigni cum utilitate diacordia, quorum præcipua ex ſuccis & ſemine papa-

papaveris ſunt compoſita, adhibuerunt, recentiores vero maſſas pilularum de cynogloſſa & de ſtyrace, quæ juſta & refractiori doſi propinata fructu ſuo non deſtituuntur, præſcribere ſolent. Nihilo tamen minus hæc ſingula magis proficiunt, quando cum hauſtu lactis circa ſomni tempus offeruntur. Expedit quoque nonnunquam, ubi magnus humorum ad pectus affluxus & major in tuſſi diuturna & phthiſica corruptio metuenda eſt, ad divertendum humorum impetum, quæ urinam cient remedia modeſte in uſum trahere. Cui ſcopo itidem lac & ejus ſerum in uſum poteſt vocari, ejuſque vis diuretica aliquo modo augeri, ſi cum ſemine ſelleri, petroſelini, dauci cretici, milii ſolis, violarum &c. invicem probe conquaſſatis infuſum porrigitur.

§. XVI.

Vehiculi loco datur cum balſamis pectoralibus.

Præter jam dicta ſuperſunt adhuc alia remedia in læſione pulmonum phthiſica tam ad depurationem, quam ad conſolidationem ſumme proficua. Quo nomine maxime ſplendent & efferuntur balſama ſic dicta pectoralia & vulneraria; quorum licet in medicorum libris multæ ac variæ exſtant formulæ, nobis tamen probatiſſimas tantum & a peritiſſimis in arte viris inventas hic recenſere placet. Primum vero locum merito obtinet celebratiſſimum illud MEUBOMII, Profeſſoris medici experientiſſimi, balſamum, quod ita componitur: Recipe olei hyperici antiqui uncias duas, ſpermat. ceti drachmas ſex, terebinth. Venet. puriſſ. drachm. tres, ſanguin. dracon. drachmam unam, laudani opiati grana ſex. M. detur a drachma una ad duas. Nec minoris efficaciæ eſſe deprehendi, quod in hunc modum paratur: Recipe ol. amygd. dulc. uncias duas, florum ſulph. a calce viva ſublimat. drachm. duas. Coque leni calore. Adde balſami de Copaiva drachm. unam, ſperm. ceti, ceræ flavæ ana unc. dimidiam, extract. croci drachm. dimidiam, ol. aniſi, fœnicul. macis ana guttas X. Quibus ſuccedit tertium hac ratione conficiendum: Recipe mellis optim. Pruſſici, diacod. Montani ana unciam unam, eſſent. myrrh. aquoſæ & inſpiſſat. unciam dimidiam, flor. ſulph. extr. ſummitat. millefol. drachmas duas, croci liquidi drachm. dimidiam, ol. macis, lign. ſaſſafr. ana gutt. VIII. Hæcce nobiliſſimæ virtutis balſama, quando iis utendi indicatio eſt, non meliori vehiculo, quam cum lacte aſinino, caprino, vel vaccino, convenienti quantitate poſſunt exhiberi.

§. XVII.

Mitigativa methodus requirit lacticinia et pul. temperātes.

His ita excuſſis quæ ad methodum medendi curativam pertinere viſa ſunt, accedimus jam ad curam palliativam ſeu mitigativam, qua phthiſi affectos a gravioribus & vitæ infeſtis accidentibus immunes reddere, ipſiſque vitam, licet valetudinariam diutius protrahere allaboramus. Hocce curationis genus in iis potiſſimum locum invenit, ubi intenſior carnemque & vires ſenſim depaſcens calor urget, qui plerumque ob materiæ purulentæ cum ſanguine mixtionem accedere ſolet, qua vitalis cruor inquinatus per motum inteſtinum ebullit, acriorque & ſalſior evadit. Ad reſtinguendum igitur hunc æſtum & acrimoniam humorum temperandam, remedium non datur lacte præſtantius, tumque lac vel aſininum, vel humanum convenienti doſi & ſub juſta diæta exhibitum omne abſolvit punctum. Eodem quoque fine emulſiones, quæ ſemina IV. frigida mai. papav. albi, decoctum hordei, vel C. C. aquam roſarum, lilior. convallium, ceraſorum nigror. julepum roſar. &c. habent, frequentius poſſunt propinari. Horum lacticiniorum virtus mirum adjuvatur, ſi cum pulveribus temperantibus nitroſis, quorum magna, etiam in incipiente hectica, vis eſt, exhibentur. Poſſunt autem hi pulveres in hunc modum componi: Recipe matris perlar. lap. cancror. ana drachmas duas, nitri purif. drachm. unam, olei deſtill.

macis

macis gutt. IV. M. detur ad drachmam unam.

§. XVIII.

Balnea aquæ dulcis. Nec, ad mitigandam ſymptomatum atrociam, negligenda ſunt balnea aquæ dulcis cum decenti quantitate lactis vaccini & nitri purif. portione remixta, quorum beneficio partes ſtrictæ, tenſæ & aridæ humectantur & relaxantur, tuſſisque calor ac ſomnus placidiores redduntur. Quamobrem etiam in ipſa curativa methodo nonnunquam locum habere poſſunt aptiſſimum.

§. XIX.

Infuſa & decocta. Ubi calloſo & inveterato ulcere pulmo eſt obſitus ac quotidie ſputum pure mixtum, non ſine notabili corporis viriumque decremento ejicitur, unice providendum eſt, ut acrem ſalſamque ſanguinis & humorum dyſcraſiam depurando ulteriorem pulmonum exulcerationem avertamus; quo fine temperatiora infuſa, quæ ex hedera terreſtri, herba coſti, chærefol. veron. ſcabioſæ, tuſſilaginis & pulmonar. optime conficiuntur ſummam merentur commendationem. Sed ut crebrius & ſatis longo tempore adhibeantur neceſſe eſt. In ſubjectis ſeroſioribus & catarrhis obnoxiis, ubi a magna humoris impuri ac ſeroſi ad pulmones decumbentis colluvie malum inductum & ſuſtentatum fuerit, ad inhibendam majorem ad pectus congeſtionem pro potu ordinario decoctum rad. chinæ & lign. ſantali rubri cum paſſulis, quod ab auctoribus ſummopere laudatur, cum bonis ægrorum rebus poterit ſubſtitui.

§. XX.

Sacchar. roſaceum. Tandem quoque in tali rerum ſtatu curandum eſt, ut tonum pulmonum, quantum quidem fieri poteſt, conſervemus. Cui ſcopo obtinendo ſaccharum roſaceum cum præſcripto decocto ſæpius aſſumtum inſigniter velificatur; quod ſimplex remedii genus non modo olim Arabum doctiſſimi medici, & inter hos maxime AVICENNA maximopere commendarunt, verum etiam recentiorum nonnulli vel ſolum ad phthiſin tollendam & mitigandam æſtimant idoneum. *Vid.* ZACUTUS LUSITANUS *in prax. admir.* lib. I. obſ. 139. & M. N. C. *Dec.* 2. *ann.* 4. *obſerv.* 19. & SYLVATICUS *in conſil.*

§. XXI.

Præſervatoria ubi adhibenda. Tranſimus nunc ad curam præſervatoriam, cujus ratio in eo conſiſtit, ut truculentum hunc morbum ab iis, qui vel natura, ætate, corporiſque habitu, vel ex commiſſis in diæta erroribus ad ipſum proclives exiſtunt, tempeſtive occurrendo cauſſis avertamus, aut ubi jam adſit quædam in pulmonibus læſio, eam convenienti remediorum uſu vel plane tollamus, vel ne ulterius progrediatur, impediamus. Jam vero ſuperiori loco abunde ſatis evictum credo, in ſubjectis temperamento ſanguineo-cholerico, corporiſque habitu graciliori præditis, ab anno ætatis XVIII. ad XXXVI. phthiſin, ſeu ſputum purulentum cum magna tuſſi & ſpirandi anguſtia junctum ex hæmoptyſi non modo plerumque naſci, verum etiam frequentius repetere; quare præcipuus medici labor eſſe debet, ut cruenta hæc dejectio, ſeu graviſſima & ſontica cauſſa perite omnibuſque modis abigatur, vel ita ſaltem moderetur, ut ne exinde ad phthiſin fiat tranſitus.

§. XXII.

Hæmoptyſis tractanda V. Sione. Ad quod quidem ex voto exſequendum matura & ſufficienti, imo nonnunquam repetita ſanguinis miſſione, nec certius nec ſecurius datur remedium. Qua in re conſentientem habeo omni tempore experientiam & peritiſſimorum medicorum auctoritatem. Sufficiat tantummodo ex celeberrimi noſtri ævi medicorum BOERHAAVII, *praxi medica*, quam, ipſo invito, anonymus quidam edidit, dignum attentione locum hic inſerere, qui ita ſe habet: *Si quis hominem ex phthiſica familia natum velit curare, tunc ſumma ope eſt annitendum, ne hæmoptoen accipiant*,

ſi

ſi hoc efficies, tunc curabis, aliter non. Hinc circa decimum ſeptimum annum venæſectio bis terve inſtituenda, ſimul vectiones adhibendæ ſunt & in hac curatione uſque ad vigeſimum quintum annum continuandum. Nota mihi fuit familia, ubi pater, materque & omnes liberi phthiſi mortui ſunt, unico filio ſuperſtite, quem hac ratione curavi; & jam plus quam 50. annos natus vivit, & phthiſeos tempus ſecundum Hippocratem ſupervixit, nullaque mala ſigna habet.

§. XXIII.

Ex remediis temperantibus.

Præter ſanguinis miſſionem in rerum non naturalium uſu ſumma tenenda eſt moderatio; quare ut ejuſmodi ægroti a vehementiori animi corporiſque commotione, potu ſpirituoſo, & omnibus, quæ ſanguinem ullo modo in orgaſmum abripere valent, probe abſtineant, neceſse eſt. Et quum ab hæmoptyſi per medicamenta, quæ validiori adſtringendi facultate pollent, imprudenter tractata prona ad phthiſin via ſit, illa ipſa cane pejus & angue eſse fugienda per ſe liquet. Convenit tunc magis lac cum aqua pura mixtum pro potu adhibere, leniora ex manna & foliis ſennæ laxantia, & pulveres ſanguinis ebullitionem compeſcentes ex conchis, matre perlar. lap. cancror. & nitro in uſum vocare, hiſque ſingulis decocta vel infuſa ſuperius deſcripta apte ſubjungere.

§. XXIV.

Dieta a Celſo præſcripta.

Nihil vero eſt, quod corpus a vera phthiſi immune reddere, vel incipienti poſſit occurrere, quam recta vivendi ratio, quam optime inter veteres præſcripſit diſertiſſimus CELSUS, qui in *lib. 3. cap. 22.* hæc habet: *Inter initia protinus occurrere neceſſarium. Opus eſt, ſi vires patiuntur, longa navigatione, cæli mutatione, ſic, ut denſius quam id eſt, ex quo diſcedit æger, petatur; ideoque aptiſſime in Alexandriam ex Italia itur. Si navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus dimovendum eſt, tum a negotiis abſtinendum eſt, omnibuſque rebus, quæ ſollicitare animum poſſunt, ſomno indulgendum, cavendæ deſtillationes, ne ſi quid cura levaret, exaſperetur; & ob id vitanda cruditas, ſimulque ſol & frigus. Os obtegendum, fauces velandæ, tuſſicula ſuis remediis finienda. Eoque tempore bibenda aqua, lac quoque recte dari poteſt.*

§. XXV.

Aeris uſus.

Recte omnino CELSUS in regimine diætetico præſcribendo potiſſimum urget motum corporis & aeris ſelectum. Cum quo fere concinit experientiſſimus Angliæ Medicus Sydenhamius, qui equitatione ſe multos a phthiſi præſervaſse & liberaſse teſtatur. Neque parum intereſse putat, quo quis aere utatur, dum *phthiſici*, inquit, *ruri verſantes ab aere longe melius ſanantur, quam urbani: nam aer valde purgat pulmones, & plus quam ullum remedium curat.* Qua quidem in re plenius confirmamur, ſi rite perpendimus, ob quas cauſsas præcipue fiat, ut in Belgio & Anglia tam innumeri phthiſi pereant, & horum dimidia fere pars ex hæmoptyſi in truculentum hunc morbum incidat. Nam certe non modo craſſior victus hic accuſandus venit, quum ejuſmodi gentes meraciſſimos cibos, multam carnem & piſces marinos cum ſpiritu vini confectos aſsumunt; unde chylus & ſanguis ingeneratur crudus, qui in pulmonibus facile ſtagnans ad phthiſin diſponit; verum etiam, omniumque maxime aer impurus & carbonum fumo valde refertus huc debet referri, quo bronchiales glandulæ & membranæ cum extremis & capillaribus arteriæ pulmonalis vaſculis exſiccantur & hinc ſucceſſu temporis vitalis hujus viſceris tabeſcentia inducitur. Eandem noxam inferunt tempeſtates frigidæ, & venti aquilonares, qui nunquam fere non pulmonibus, maximeque ſenum & ad phthiſin proclivium ſunt infenſiſſimi, ita prorſus, ut non exigua pars hominum inde ſuccumbat. Nihil

vero

vero pejus eſt, quam adverſus ejuſmodi ventum vel ambulando, vel currendo, vel alio quocunque modo ſe acrius movere. Non raro enim hac ratione homines, imo & animantia, ut equos, in pulmonum abſceſſus incidiſſe memini.

CAUTELÆ ET MONITA PRACTICA.

§. I.

Cautio neceſſaria eſt ob remediorum contra indicationem.

SI ullus eſt morbus, qui non modo accuratam diætæ obſervationem, ſed præcipue circumſpectum ac providum remediorum poſtulat uſum, certe truculentus iſte pectoris affectus phthiſis eſt; in qua ſe tanta ſæpe medenti medicamentorum adhibendorum objicit contraindicatio, ut, niſi omnibus probe conſideratis, facile poſſit errare juvandoque nocere. Ita ad expectorationem promovendam requiruntur bechica dulcia, pinguia, ſyrupi, incraſſantia & mellita, quorum tamen immodico uſu non modo tonum pulmonum, ſed & ipſius ventriculi deſtruimus, adeoque copiam cruditatum & majorem humorum in pectore decubitum arceſſimus. Calor lentus exſiccans deſiderat diluentia, humida, ipſamque lactis potationem, quæ vero in tuſſi humida affluxum humorum, quibus pectus obſitum eſt, adaugent. Ulcera dein ſordida putrida poſtulant balſamica reſinoſa, cujus generis ſunt myrrha, terebinthina veneta, balſamum de Copaiva, Peruvianum, aliaque balſama conſolidantia vulneraria, quæ tamen motum inteſtinum & calorem augendo detrimentum afferre ſolent.

§. II.

Quod amplius illuſtratur.

Si ulterius progrediendo diſpicimus, eandem difficultatem deprehendimus in moleſtis iſtis ac pæne convulſivis, quæ in tuſſi ferina diuturna ab humorum acrimonia concitantur, pectoris commotionibus. Hæ ipſæ enim anodynis, papaveraceis, oleoſis & ſomniferis volunt levari, quæ tamen paullo frequentius adhibita vires mirum proſternunt. Exeſa, diſſoluta & aperta pulmonum vaſculoſa ſubſtantia vulnerariis & leniter adſtringentibus debet conſolidari; aſt humores extravaſatos, qui excerni deberent, quum intus retinent atque expectorationem ſupprimunt, corruptionem magis adaugent. Ulcera quoque ſi quis velit ad conſolidationem perducere, affluxum humorum debet impedire, quod tum vulnerariis & lignorum decoctis, tum pulveribus ex bolo armena, terra ſigillata, hæmatitide &c. compoſitis perficitur; ſi quando vero tophi, tubercula, & indurationes adſunt, ut hæc majora ſumant incrementa, efficiet. Ad calorem hecticum compeſcendum, nihil eſt utilius, nihil efficacius pulveribus nitroſis. Sed nec hi omni tempore exoptatum præſtant effectum, dum alvum facile irritant, ſyſtalticamque ventriculi & inteſtinorum vim imminuunt. Lactis denique cura eximium in hiſce affectibus affert levamen. Nihilominus tamen in ſtatu plethorico & juvenili, ubi phthiſis incipiens & multa acidæ cruditatis progenies cum lenta febre eſt, ipſam ſæpe obſervavi nocentiſſimam.

§. III.

Cautela circa V. Snem & purgantia.

Sanguinis per venam ſectam miſſio ſicut in phthiſi incipiente & ad hanc præcavendam, in juvenili ætate, eſt utiliſſima; ita ſcopo curativo, ubi per morbum & calorem vires valde conſumtæ ſunt, minus quadrat, niſi forte ad unciam tantum unicam aut dimidiam pro ventilatione ſanguinis admittatur. Purgantia paullo validiora, ut aloetica, ſcammoniata, elleborata, multo magis emetica, tum vires infringendo, tum temperatum humidum educendo, mirum in modum nocent. Hinc ubi humores a pectore derivandi leniterque per alvum evacuandi indicatio eſt, hoc fine mannata, tamarindinata, & quæ ex rhabarbaro, agarico & ſennæ foliis conficiunt laxantia, omnium ſunt commodiſ-

diſſima: Quodſi vero nimiæ humorum copiæ imminuendæ parva doſi data non ſufficiunt, aut ſi humores nimis craſſi & viſcidi, qui minima vaſcula obſtruunt, reſolvendi & educendi ſunt, pilulæ de ſuccino Cratonis, aut quæ ex gummi ammoniaco, croco, mercurio dulc. extracto rhabarb. aloes &c. conficiuntur, aptiſſime poſſunt ſubſtitui.

§. IV.

Circa motum Motus & corporis exercitatio, maximeque equitatio a peritiſſimis tum priſtinæ tum noſtræ ætatis Medicis in hectica & phthiſi curanda mirum laudatur. Sed inter initia morbi & ubi ætas juvenilis corporiſque habitus plethoricus eſt, hæmoptyſin ſæpe revocando plus mali arceſſit. Neque etiam utilis eſt, ubi ingens pulmonum læſio & vomicarum præſentia metuenda eſt: nimio enim corporis motu, qui curru & equo abſolvitur, quam facile funeſta inducitur inflammatio Longe tamen aliter res ſe habet cum tabe hypochondriaca, in qua moderata ſæpiuſque repetita corporis exercitia locum inveniunt aptiſſimum.

§. V.

Circa aeris uſum. Aer quo temperatior, quo purior & ſerenior eſt, eo magis phthiſicis deprehenditur proficuus. Quodſi itaque nimis humida ejus intemperies eſt, quæ relaxato & ab infarctu tumido pulmonum viſceri mirum quantum nocet; convenit omnino, atmoſphæram corpus ambientem per ſuffimigia ex maſtiche & ſuccino particulis balſamicis imbuere, vel per myrrham electam in ore detentam & ſaliva ſolutam aerem inſpiratum balſamicum reddere.

§. VI.

Circa curam phthiſeos a catarrho &c. Quum ſæpius a catarrho ſalſo, vel acri quadam cauſtica materia ex aliis locis ad pulmones per metaſtaſin translata exulcerationis phthiſicæ fiat initium, ad affluxum hinc derivandum & evacuandum, tutus non minus quam utilis eſſe poterit cauſtici uſus, quo inter ſcapulas & in cervice adhibito imminentem phthiſin feliciter ſublatam legimus apud RIVERIUM *in obſ. Cen. 2. obſ. 61. 78. Cent. obſ. 92. &* SCHENCKIUM obſ. 56.

§. VII.

Circa curam lactis & aquarũ mineralium. Ad curam cum lacte vel ſolo, vel aquis mineralibus nupro ſecure & efficaciter inſtituendam, ſequentes neceſſario tenendæ ſunt cautiones:

I. Conſiderate debet inquiri, an ventriculus ejuſmodi polleat robore, ut digerere iterumque expellere hoc medicamenti genus poſſit.

II. Conſultum eſt, ut ante, quam ipſa potatio ſuſcipiatur, prima regio a viſcidorum & acidorum humorum colluvie probe depuretur. Ad quod quidem perficiendum commodiſſimum eſt, infuſum laxans mannatum ſtimulo tartareo exaltatum propinare.

III. Præſtat primis diebus lac vel aſininum vel humanum mane hora VI. aut VII. & a meridie hora V. ad ſex vel octo uncias haurire, & dein per gradus ad copiam paullo liberaliorem adſcendere.

IV. Quando per ſex vel octo dies æger potationi indulſit, remedium leniter laxans & collectas interea ſordes blande educens eſt interponendum, idque quovis ſexto die repetendum.

V. Pro potu vinum & cereviſia exulet & potius ptiſana ex hordeo, C. C. & corticibus citri eligatur. A cibis quoque, qui concoctu ſunt difficiles & pravos ingenerant ſuccos, ſerio eſt abſtinendum; contra vero juſcula ex teſtudinibus, cancris fluviatilibus, carne vitulina & gallina cum herb. lactuc. & cichor. hortenſi confecta eximiæ ſunt utilitatis.

VI. Denique ad vim ventriculi concoctricem, quæ ſemper fere languet, promovendam elixir quoddam balſamicum pectorale & ſtomachicum, quod myrrham elect. crocum, nuciſtam, cort. aurant. trifol. fibrin. radicem glycyrrhizæ habet, inter epulas aſſumere expediet.

§. VIII.

§. VIII.

Circa ſudores colliquativos.

In nimiis & colliquativis ſudoribus, qui in phthiſi & hectica vires mirum exhauriunt, præter ſerum lactis & emulſiones, ſpecies de hyacintho, ſi cum refracta portione nitri & dimidio laudani opiati grano pro doſi miſcentur, eximium afferunt ſolamen. Quodſi vero a vehementia tuſſis, qua valde exagitatur ſanguinis & humorum maſſa, nimia ſudoris contingit profuſio, lene & correctum opium, quale eſt maſſa pilular. de ſtyrace, vel Wildeganſii cum pulvere temperante optime datur, utpote quod tuſſim ſedando ſudorem compeſcit. Si vero præter tuſſim colliquans maſſæ ſanguineæ æſtus ſudoris cauſſa exiſtit, clariſſimi viri MORTONIUS & PITCARNIUS corticem peruvianum cum grano laudani opiati præſcribere non verentur.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Tuſſis phthiſica cum corporis tabe fragis hortenſibus feliciter ſanatas.

Studioſus viginti quinque annorum, natione Friſus, teneri & macilenti corporis, ob inordinatum vitæ genus, maximeque frequentiores a vino & ſpiritu vini crapulas ac deteſtandum veneris abuſum, vernali ſuperioris anni tempore incidebat in tuſſim, cum febre catarrhali, tam vehementem & continuam, ut omni ſomno privatus vires mirum amiſerit. Tuſſim ſiccam excipiebat valde humida, qua ingentem lenti & viſcidi phlegmatis, variegati coloris, rejiciebat copiam. Aderat ſimul magna pectoris anguſtia cum ſpirandi difficultate, atque invaleſcens febrilis æſtus non modo carnem penitus abſumebat, ut inſtar ſceleti æger appareret, verum etiam vires ita prorſus enervabat, ut movendi potentia, imo ipſi ſenſus imminui viderentur. Plures ex medicorum numero conſuluit, qui pectoralibus, analepticis, ſero lactis & pulveribus temperantibus nitroſis tanti morbi pertinaciam oppugnarunt, & nihil penitus, quod levamen ullo modo ferre poſſet, intentatum reliquerunt: ſed quum ex omnium ſententia nihil ſpei ad ſalutem reliquum videretur, evenit, ut fragis hortenſibus veſcendi appetitu flagraret. Adſumſit ex permiſſione noſtra quædam, & ſuccum ſuxit ac deglutivit, idque crebrius repetiit, nihil inde turbarum in prima regione, ſed vires potius quodammodo relevatas ſentiens. Quod quum animadverterem, diutius horum fructuum uſum protrahere juſſi. Paruit æger conſilio & per diem magnam quantitatem cum appetentia devoravit. Et en! prodigio ſimilis conſpiciebatur effectus. Elapſis enim tribus hebdomadibus quum pro quindecim imperialibus æger comediſſet, vires, quæ antea prorſus dejectæ erant, magis magiſque ſe erigebant, ardens calor deferveſcebat, noctes erant placidiores, tuſſis mitior, reſpiratio facilior, & ſic contra ſpem omnium evenit, ut intra duorum menſium ſpatium optime convaleſceret.

EPICRISIS.

Inſtar miraculi certe hæc cura in hac urbe habita fuit, quum ceteris, etiam probatiſſimis remediis, nihil juvantibus a fructibus ſucco refrigerante turgidis natura optimum levamen acceperit. Ex quo diſcimus, latitare interdum in vegetabilibus & fructibus ſpecificam quandam adverſus graves & diuturnos morbos efficaciam, ita, ut eſu malorum chinenſium ſatis diu continuato pertinacem icterum ſublatum, & largiori malorum perſicorum uſu affectionem melancholicam noverim ſedatam. Temperati quippe & fermenteſcibiles ejuſmodi ſucci egregia pravam humorum dyſcraſiam immutandi vi pollent.

OBSERVATIO II.

Tuſſis phthiſica in juvene curata.

Studioſus Hallenſis viginti & aliquot annorum, qui per annum, & quod excurrit, otio, veneri & Baccho multum litaverat, a parentibus ad juſtam temeritatis pœnam luendam in carcerem traditur. Sed inde ira valde commotus non multo poſt affligitur truculentis imi ventris torminibus & ſpaſmis, pereunte ſimul ciborum appetentia. Accedebat tuſſis ſicca convulſiva, quæ noctu maxime infeſtans omnem fere ſomnum adimebat. Jungebatur ægra ſpiratio & incendium carnem cum viribus mirum conſumens. Sub tali rerum ſtatu, quum æger omnia fere medicamina reſpueret, pro potu ordinario ptiſanam ex hordeo & C. C. paratam & mane ac veſperi ſerum lactis acidulum, adjectis cancrorum lapidibus temperatum, cum ſyrupo papaveris albi aſſumendum commendavi. Tuſſim ſiccam ſuccedebat valde humida, qua miram phlegmatis purulenti cum ſtriis ſanguineis mixti reddebat copiam, tantaque ſpirandi anguſtia vexabatur, ut in momenta ſuffocatio inſtare videretur. Ordinavi igitur lac aſininum mane & veſperi ad libram unam & ultra bibendum; & ut alternis diebus mane pinguedinis caninæ recentis uncia dimidia, circa decubitum vero pulvere temperante cum duobus maſſæ pilularum de ſtyrace granis maritato uteretur, ſuaſor fui; unde æſtus paullo mitior, ſomnuſque placidior fieri cœpit. Abſoluta poſt aliquot hebdomades hac lactis cura acceſſimus ad decoctorum, ex ſpeciebus vulnerariis & pectoralibus concinnatorum uſum, qualia compoſuimus ex herbis veronicæ, ſcabioſ. ſanicul. agrimon. hederæ terreſtr. ſcolopendr. plantag. acut. quas invicem cum cereviſia ſecundaria, adjectis ficubus & melle, decoqui juſſimus. Inter alimenta præcipue lac cum amylo & oryza mixtum, nec non placentas ex farina triticea tenuiſſima, lacte, butyro & vitello ovi cum paſſulis minoribus & conciſis pomis Borſdorffianis confectas commendavi. Quorum remediorum ope, abſoluto duorum menſium ſpatio, integre convaluit.

EPICRISIS.

Plura mihi in memoriam incidunt exempla juvenum, qui ex immoderato vini & ſpiritus vini uſu in phthiſicam affectionem prolapſi ejuſmodi remediis, contra ſpem omnium priſtinæ ſanitati fuerunt reſtituti. Nec adeo obſcura eſt hujus rei ratio. Etenim in juvenili & vegeta adhuc ætate, ubi, reliquis viſceribus ſalvis, humores a nimio ſpirituoſorum potu valde exagitati per externam refrigerationem, aut alium affectum in pectus decumbentem ſubſiſtunt, indeque inflammationem & abſceſſum formant; omnino temperantia & conſolidantia remedia plus ſalutis afferre ſolent, quam ubi abdominis viſcera obſtructione alioque vitio laborant, vel ipſi pulmones a longo tempore labem contraxerunt, vel etiam concretionibus polypoſis ſunt referti.

OBSERVATIO III.

Phthiſis incipiens a materia ulceroſa retrocedente.

Vir quadraginta annorum, ſanguineus, ad iram valde proclivis, olim militiæ mobilique & inordinato vitæ generi deditus, nunc in otio & quiete vivens, neglecta, cui antea ſueverat, venæſectione, varia ad fluxum hæmorrhoidalem ſenſit molimina; qui cum minu ſuccederet, venæ ſedales cruore inibi ſtagnante fartæ cum dolore & ardore valde intumuerunt. Accerſitus chirurgus huncce tumorem externe corroſivis tractavit remediis; unde ulcus prodiit mali moris fiſtuloſum, quod latius ſerpendo vicinas partes exedit, noſtrumque per annum & ultra peſſimis cruciavit incommodis. Conſulti itaque ſunt alii rei medicæ & chirurgicæ magis periti, qui per ſectionem

&

& remedia convenientia interna conſolidationem ulceris procurarunt. Sed elapſo menſis ſpatio vehementi æger corripiebatur tuſſi, qua ingraveſcente non modo multam & viſcidæ & purulentæ materiæ exſpuebat quantitatem, verum etiam quæ adſumebat alimenta, ob vehementem ventriculi irritationem, fere omnia reddere cogebatur. Aderat ſimul magna ſpirandi difficultas; corpus, quod antea ſat pingue & robuſtum erat, tabe conſumi, vires cum appetitu proſterni, & alvus ſupra modum fluida fieri incipiebant. Medicamentis contra hæc mala præſcriptis nihil proficientibus, ego tandem vocatus ægrum acceſſi; & quum pulſum non adeo celerem, nec calorem, niſi poſt iracundiæ affectum, in quem vel leviſſima data cauſſa facile incidebat, magnum deprehenderem, ſequentem ingreſſus ſum medendi methodum.

1.) Pro potu ordinario commendavi decoctum ex radice chinæ, ſarſaparill. ſcorzoneræ, lign. ſaſſafras & herbis ſanicula, pulmonar. & marrub. albo, additis paſſulis & ficubus, conflatum.

2.) Ad ſedandum vomitum & ventriculum roborandum exhibui elixirium noſtrum viſcerale, cum dimidia liquoris anodyni mineralis & eſſentiæ corticum aurant. portione remixtum.

3.) Cremor hordei cum amygdalis dulcibus, vitello ovi & ſaccharo cando, adjecto quandoque olei amygdalarum dulc. cochleari, aut pinguedinis caninæ recentis portione, ſæpius fuit oblatus.

4.) Bolum armeniæ cum extracto millefolii & florum chamomill. vulgar. æquali pondere in pilularum formam redactum circa horam decubitus, ſingulis fere diebus, ad drachmam unam aſſumere ſuaſi.

5.) Fonticuli utrique brachio fuerunt inuſti, qui magnam ichoris fœtidi quotidie fundebant copiam. Nec denique ſanguinem e vena tali tuſa parciori quantitate detrahere neglegimus.

Quibus remediis intra ſex circiter hebdomadum ſpatium id per Dei gratiam conſequuti ſumus, ut æger a moleſtis, quæ antea valde urgebant, ſymptomatibus liberatus, priſtinæ integritati fuerit redditus.

EPICRISIS.

Phthiſica hæc affectio a metaſtaſi, ſeu, ut *Hippocrati* dicendi mos fuit, palindrome, tum ſanguinis per hæmorrhoïdes exitum non invenientis, tum materiæ ulceroſæ ob fiſtulam conſolidatam intus retentæ ſuam traxiſſe originem videtur. Neque ignotum, ſed in re medica ſatis obvium eſt, ab antiquis ulceribus fiſtuloſis, & fonticulis quoque præmature conſolidatis, a tumoribus glandularum ſcirrhoſis, ut colli & parotidum reſolutis, a gutta roſacea, ſcabie & aliis cutis deſœdationibus per topica imprudenter cohibitis, materiam vitioſam excrementitiam, per metaſtaſin ad mollem & ſpongioſam pulmonum ſubſtantiam tranſlatam ibi per moram ulcus formaſſe. Quæ cum ita ſint, ad derivandum ejuſmodi decubitum haud ſine ratione fonticulos brachiis admovere juſſimus, & reliquam curationem non validis, & humores multum exagitantibus remediis, ſed potius leniſſimis temperantibus, demulcentibus & roborantibus perficiendam judicavimus.

OBSERVATIO IV.

Phthiſis incipiens ab hæmoptyſi per adſtringentia tractata.

Fœmina viginti annos nata, de moleſto ſiniſtri hypochondrii dolore, alvo adſtrictiori & contumaci tuſſi humida diu conqueſta incidit ante biennium, prægreſſa fortiori corporis commotione, in hæmoptyſin, ad quam ſedandam a medicis pariter ac vulgo varia & ſine dubio adſtrictivæ indolis oblata fuerunt remedia. Ceſſavit fluxus, nec poſtea rediit, ſed ſimul menſtrua purgatio, quæ ſatis antea liberalis fuit, emanſit, & tum protinus anguſta cum pectoris oppreſ-

ſione & inſigni virium decremento ſucceſſit ſpiratio. Ante anni ſpatium moleſta eaque continua tuſſi elidebatur materia purulenta, cum ſtriis ſanguineis & muco viſcido ſat copioſo mixta, corpus magis magiſque ob depreſſam ciborum appetentiam contabeſcebat, virium in dies major erat lapſus, augebatur calor, pulſuumque a ſumto cibo celeritas. In tam miſerabili ſtatu poſita a me petiit conſilium ægra. Ego itaque curam lactis aſinini cum tertia parte fontis Selterani mixti, & crebriorem ſacchari roſacei uſum per menſem & ultra continuandum ſuaſi, interpoſito circa veſperam pulvere temperante ex conchis præparatis, lapid. cancrorum ſucco citri imbutis & pauxillo nitri compoſito, quem cum emulſione ſeminum IV. frigidorum adſumere debuit. Cereviſiam quoque pro potu interdixi; & denique ad ventilationem ſanguinis parciorem venæ ſectionem circa ſolſtitia & æquinoctia commendavi. Qua methodo probe obſervata, quum inſigne virium allevamentum perciperet ægra, per litteras mihi magnas egit gratias pro conſilio & auxilio non ſine fructu ſuppeditato.

EPICRISIS.

Si ullo in morbo medici perverſa medicamentorum applicatione miſeris ægrotantibus multum afferunt damni, certe in nimiis ſanguinis excretionibus per adſtringentia id fieri certiſſimum eſt, ut ideo non modo de adſtrictivis validioribus præpoſtere uſurpatis, verum etiam de mitioribus, quæ innocentis alias indolis ſunt, vulnerariis & pulmonariis, imo ipſo Peruviano cortice triſtes quotidie caſus attentiori medico in artis exercitio obſervare liceat. Et hinc nihil prope frequentius occurrit, quam quod ab hæmoptyſi, per ejuſmodi adſtringentia perperam tractata phthiſica affectio ſuam trahat originem, de quo quidem optime præmiſſa morbi hiſtoria convincere nos poterit. Quod vero ſi incidit, ſtatim inter initia morbi, quæ potiſſimum in humoris corrupti & putrefacti ſtagnatione vaſculorumque pulmonalium infarctu conſiſtunt, ſuccurrendum eſt; quo fine nec ſecurius nec præſentius datur remedium aſinino lacte, cum fonte Selterano, vel Carolinis thermis ad dimidiam vel tertiam partem permixto: cujus remedii ope obſtructiones & ſtagnationes diſſolvuntur, acres & ſalſi humores temperantur, ac denique per alvum & urinam educuntur utiliſſime. Præter hæc vero quum ſimpliciſſimum hocce remedium laudabili exſuccas partes nutriendi vi polleat, nihil dubii eſt, quin ſimul viribus inſigne accedat augmentum. Nec quidquam exinde detrimenti in corpus redundat, ſi modo ſecundum regulas, quas ſupra præſcripſimus, rite uſurpetur.

OBSERVATIO V.

Singularis caſus de ſubitanea pulmonum corruptione.

Ego, quum non ita pridem in aula vicina Martisburgenſi verſarer, a doctiſſimo Archiatro Dno Claudero relatum audivi ſingularem caſum, qui ita ſe habet. Vir aliquot ſupra triginta annos natus, boni & pleni corporis habitus, robuſtæ naturæ & integra ſemper valetudine gaviſus ante duos circiter annos in dextro thoracis latere dolorem perſenſit preſſorium cum ſpirandi quadam anguſtia, maxime ſub aſcenſu ſcalarum, junctam, nihilominus ampliſſimum, quo fungebatur, munus aulicum ſine ullo moleſtia obiit. Sed accidit, ut in natalitiis Principis a frigido potu in corpus ſaltando commotum & calefactum liberalius immiſſo protinus de inſigni corporis viriumque languore conqueſtus per univerſum corpus horrorem tantamque pectoris compreſſionem perciperet, quæ omnem ſpirationem adimere videbatur. Sequebatur poſtea intenſus febrilis calor & ingens cum tremore artuum tuſſiendi conatus, ſed ſine omni

expe-

expectoratione, noctes tranſigebat æger inſomnes, & elapſis ſeptem diebus ſuffocatus animam exſpirabat. Corpus diſſecandum juſſit Dux Sereniſſimus, & ecce pinguedine, quæ duos pollices latitudine æquabat, totum corpus erat obductum. Omentum apparebat multa pinguedine inſtructum, & reliqua imi ventris viſcera, hepar, lien, pancreas, renes ſana erant & integra. Aperto pectoris cavo primo omnium in conſpectum veniebat pericardium, quod præter multam pinguedinem nihil oſtendebat præternaturale. Inciſione facta in dextrum cordis ventriculum conſpiciebatur concrementum craſſioris ſubſtantiæ polypoſum, quod in venam cavam tam adſcendentem quam deſcendentem protenſum harum capacitatem valde arctabat. Inſpectis pulmonibus lobus dexter, qui coſtis veris arctiſſime accretus difficillime poterat ſeparari, materiæ innatabat fœtidæ & purulentæ, libras propemodum duas pondere æquantis, in qua complures corruptæ pleuræ partes hinc inde hærebant diſperſæ. Diaphragma quoque in ſuperiori parte ab incumbente putrida materia valde corroſum, & ſiniſter pulmonum lobus, qui adſpectu ſanus adparebat, cultro diſſectus totus materia corrupta purulenta erat refertus.

EPICRISIS.

Licet morbus, quo vir generoſiſſimus periit, non proprie ad phthiſin referri poſſit; eum tamen in hunc finem potiſſimum hoc loco inſerere lubuit, ut evidenter adpareat, quam brevi tempore & quamfacile vitale pulmonum viſcus in ſano & integro corpore poſſit lædi atque lethaliter corrumpi. Cauſſam tam atrocis & ſubitaneæ cataſtrophes jure meritoque rejiciendam puto in ſubitam inflammationem, quæ in corpore plethorico & vaſis cordis majoribus polypo obſeſſis, liberioremque ſanguini motum prohibentibus per potum frigidum calenti corpori ingurgitatum inducta in magnum abſceſſum degeneravit, qui ceſſante expectoratione celeriter increſcens totamque pulmonum ſubſtantiam depaſcens brevi ſpatio vitales exſtinxit motus.

OBSERVATIO IV.

Tabes pulmonalis ſuperveniente febre lethalis.

Studioſus juris viginti quatuor annos habens, corporis tenerioris ac ſtrictioris, ſtaturæ mediocris, ex liberaliori vini potu & paullo vehementiori corporis ſub pilæ luſu exercitatione incidit ante biennium in hæmoptoen crebrius recurrentem. Sedata hac ſanguinis rejectione, dolorem in pectore preſſorium cum ſpirandi anguſtia corporiſque marcore retinuit. Sequebatur poſtea immanis tuſſis circa decubitum maxime, ob moleſtam muci in laryngem deſtillationem, infeſtans, qua magnam ſputi muco ſi & quandoque purulenti reddebat copiam. Interim adhuc ſalva gaudebat appetentia, nec quidquam a ſumtis cibis moleſtiæ, niſi quandoque, quum mediocritatis regulam neglexerat, preſſorium in ventriculi regione dolorem ſentiebat. Non multo poſt accidit, ut ob contumelioſam cum commilitone contentionẽ gravi percelleretur iracundia, unde mox in pejus converſis omnibus, de ciborum faſtidio, majori præcordiorum anxietate & ſomno inquieto conqueri cœpit. His tandem, prævia horripilatione, jungebatur febris continua, tantaque ſpirandi & expectorandi difficultas, quæ, omnem adimendo ſpiritum, perpetuam minabatur ſuffocationem. Adhibebantur optima, quæ in hoc caſu commendari ſolent, remedia, ſed incaſſum datis omnibus, æger brevi poſt animam afflabat. Diſſecto cadavere meſenterium, omentum, omneſque reliquæ interiores partes pinguedine fere carebant. Ventriculus cum duodeno rubicundis maculis erat obſeſſus, & pulmones, qui bruni erant coloris, pleuræ fere undiquaque & in utroque latere tenaciſſime

adnati inveniebantur. Dexter pulmonum lobus ſcirrhoſis tuberculis & parvis vomicis obſeſſus ſanguineque extravaſato repletus videbatur. In ſiniſtro conſpiciebatur cavitas contenta materia purulenta turgida; cujus quantitas non minoris æſtimari poſſe videbatur, quam quinque unciarum. Denique dextrum cordis ventriculum occupabat polypus, ramum ſat magnum in arteriam pulmonalem emittens.

EPICRISIS.

Quod hic juvenis diu admodum ab hæmoptyſi ſibi ingentem pulmonum labem, quæ ſine dubio in ſcirrhoſis tuberculis poſita fuit, contraxerit, & nihilominus ſua ſubire munia rite potuerit, non adeo mirandum eſt; quum per experientiam abunde conſtet, magnas tenerrimo huic viſceri læſiones induci, & tamen vitam ad ſeros uſque annos nonnunquam poſſe protrahi. Interim diſcimus ex hoc caſu, ad vitia pulmonum exacerbanda & inflammationem lethalemque abſceſſum ingenerandum nihil fere potentius eſſe, præter febrem, vel acutam, vel intermittentem, & inprimis vehementem animi commotionem. Quare quibus pectore laborantibus longius vivere volupe eſt, commendandum arbitror, ut ab omni tum animi tum corporis exceſſu abſtinendo moderatiſſime vivant.

OBSERVATIO VII.

Phthiſis hæreditaria a febre tertiana contumacior reddita.

Honeſta viginti ſex annorum fœmina, a parentibus phthiſi demortuis progenita, quarto puerperio exacto in violentam incidit tuſſim cum ſeroſis defluxionibus ultra dimidium anni graviter infeſtantem. Quatuor abhinc menſibus febre correpta fuit tertiana male morata, quæ ſpaſmodicis pedum ſub frigore & declinatione tractionibus copioſiſque ſudoribus mirum fatigavit. Varia hinc inde præſcripta medicamina quum nihil tulerunt opis, tandem ad corticis chinæ in electuario uſum perventum eſt. Comquievit inde febris, ſed longe graviora acceſſerunt pathemata; ſiquidem glandulæ colli intumuerunt, dolores pungitivi & preſſorii in ſiniſtro pectoris latere, cui ægre incumbebat ægra, cum anxia ſpiratione & calore veſpertino cœperunt ingraveſcere, menſtrua purgatio imminui, viriumque robur magis labefactari. Ego igitur in conſilium adſcitus non dubitavi ratione & experientia ſuffultus, præmiſſa ventris per potionem mannatam expurgatione, præſcribere uſum acidularum Egranarum cum tertia lactis caprini vel aſinini parte remixtarum, quas tepefactas per integrum menſem mane ad menſuram unam, ſub convenienti diætæ regimine, bibere juſſi. Pro potu ordinario decoctum radicis chinæ cum paſſulis, & inter epulas, ad ſtomachum roborandum, elixir noſtrum balſamicum viſcerale ſumendum; lateri vero thoracis ſiniſtro dolenti glanduliſque colli tumidis imponendum ſuaſi ſequens emplaſtrũ: Recipe gummi bdell. myrrh. ſagapeni, gummi animæ, ſingulorum unciam dimidiam, ſperm. ceti, ceræ ana unciam unam cum dimidia, flor. ſulph. drachmas duas, pulv. croci drachm. dimidiam, olei aniſi, camphoræ ana drachm. unam. M. f. l. a Emplaſtrum. Neque vero ſpem fefellit hæcce curatio; quippe qua finita inſigne ſymptomatum levamen percepit ægra, tantum quod in integrum, ob inordinatum menſium ſucceſſum non fuerit reſtituta. Suaſi igitur, ut elęoſaccharum myrrhatum in frequentiorem uſum ducat, quod ita paratur: myrrhæ optimæ uncia una ex libra una aquæ, adjecta ſalis tartari drachma una, coquitur; quod remanet a coctione, eſt magma gummoſo-reſinoſum temperatius, myrrhæ ſaporem & odorem adhuc referens, cujus drachma una cum uncia una ſacchari canarienſis mixta vel ſingulis diebus, vel quam maxime circa inſtantem men-

ſium

ſtum periodum cum infuſo Thee vel Coffee ſumitur utiliſſime. Eſt enim hoc remedii genus & pectori & utero amicum, atque a me per aliquot annos ſummam cum euphoria ſœpius commendatum.

EPICRISIS.

Ex phthiſicis parentibus natæ fœminæ niſi a puerperio exactam diætæ habent rationes, & ſibi ab aere frigido animique affectibus cavent, perfacile, ſi præſertim lochia non rite fluxerunt, latentem reſuſcitare morbum ſolent; quod & ante aliquot annos in perſona Sereniſſima annotare mihi licuit. Dein in naturali ad phthiſin diſpoſitione, quid? quod in omni prava viſcerum conſtitutione febris tertiana & bilioſa, tam acuta, quam chronica ſuperveniens mali eſt ominis, dum malum non modo exacerbat, ſed & immedicabile reddit. Multo vero adhuc majus periculum oſtendit, ſi adſtringentibus præmature ſupprimitur. Tum enim plerumque menſium fluxus valde turbatur atque pervertitur, ut poſtea ejuſmodi morbi curatio medenti multum faceſſat negotii, nec niſi convenientibus & generoſioribus ceſſet remediis.

OBSERVATIO VIII.

Phthiſis habitualis ſine vitæ periculo.

Studioſus medicinæ induſtrius, qui mihi quondam a manibus fuit, viginti aliquot annos natus, temperamenti ſanguineo-cholerici, ad impatientiam & iram valde proclivis, ob hæreditariam, quam a parente phthiſico acceperat, diſpoſitionem vernali & autumnali tempore crebrius laborabat tuſſi, raucedine, & interdum cruento, licet parciori ſputo; quæ dein, inito matrimonio & phyſici munere obtento, ita increſcebant ſymptomata, ut materiam purulentam ſepius rejiceret, corporeque fere penitus contabeſceret. Sed nihilominus infuſi herbæ veronicæ cum lacte caprino mixti & conſervæ roſarum continuo uſu, nec non venæſectione ter in anno adminiſtrata per triginta adhuc annos, quæ Dei gratia eſt, ſervatus eſt feliciſſime.

EPICRISIS.

Cognita mihi ſunt adhuc alia exempla juvenum, qui vel a parentibus, vel ex inordinata academica vita phthiſicam pulmonum diſpoſitionem obtinuerunt ſimilibuſque correpti ſymptomatibus vitam ſatis diu protraxerunt. Ita memini Doctoris medicinæ Sileſiaci, qui tali labe affectus in noſtra academia, præter accuratam victus obſervationem, ſolo frequentiori infuſi theiformis ex veronica & pulmonaria cum lacte temperati uſu, adjectis nonnunquam olei tartari per deliqu. XX. guttulis vitam ad multos annos prolongavit. Quod vero, ſi evenit, indicio eſt, ulcera quædam aperta calloſitate ſuperinducta in aliqua pulmonum parte, ſalva reliqua eorum ſubſtantia, latere. Quamdiu itaque per congrua remedia tum motuum & humorum temperatura conſervatur, tum obſtructio & inflammatio in hoc viſcere avertitur, nihil metuendum periculi eſt. Hæc ſcribenti in mentem incidit ſumme Reverendus Theologus Helmſtadienſis Calixtus junior, qui olim ſuperſtes mihi retulit, ſe per triginta fere annos quotidie, ſine ullo reſpirationis detrimento exſpuiſſe pus album fœtidum, & nihil adhibuiſſe præter venæſectionem bis quovis anno iteratam & decoctum rad. chinæ & ſaſſafras cum paſſulis, quo ad menſuram dimidiam continuo uteretur.

OBSERVATIO IX.

Empyema a peripneumonia extra thoracis cavitatem diruptum.

Quum Mindæ Weſtphalorum, ante quinquaginta & quinque annos, provincialis medici munere fungens degerem, ſequens mihi obtigit notabilis caſus, quem hic inſerere placet. Conſiliarius regius, vir floridi & ſanguinei habitus, ea tempeſtate, quum peri-

peripneumonia populares habebat circuitus, vehementi febre, cum ſputo ſanguineo & ingenti ſpirandi difficultate juncta corripiebatur. Decreſcebat equidem morbi & febris vehementia, ſed elapſo menſis ſpatio invadebat tuſſis, pectoris oppreſſionem gravitatemque inducens, calor circa veſperam lentus affligebat, appetitus ſequebatur proſtratio, & corpus, valde antea obeſum, conſumta pinguedine, mirum emaciatum apparebat. Tandem quadrageſimo ab acceſſione febris die ſimul & ſemel cum maximo impetu tanta puris flavi ex ore ferebatur copia; ut aliquot libras pondere æquaret. Excipiebat mox reſpiratio facilior, unde ego accerſitus miratus ſum & ſummas divinæ benignitati gratias habendas eſſe edixi, quod tanti periculi abſceſſus non intra thoracis cavitatem ruptus & æger, ut ſubinde uſu veniret, ob nimiam materiæ ad aſperam arteriam congeſtionem ſuffocatus fuerit. Et quum vires non adeo multum dejectas deprehenderem, de ſalute quidem recuperanda non deſperandum, ipſam tamen curationem paulo longius protrahendam eſſe nunciavi, quam in hunc, qui ſequitur, modum inſtitui. Primo laxante mannato & rhabarbarino primam regionem a ſordibus deplendam, & dein dimidiam lactis vaccini tepefacti menſuram, inſtillata balſami cujuſdam pectoralis drachma una, ſingulis diebus mane bibendam ſuaſi. Balſamum autem ita erat confectum: Recipe olei hyperic. vetuſti uncias duas, flor. ſulphur. drachmas duas, coque leni calore. Colaturæ adde terebinth. venet. drachmas duas, croci drachm. dimidiam, ol. aniſi, nuciſtæ deſtillat. ana guttas XII. M. Inter cibos quam maxime juſcula avenacea & hordeacea cum jure carnis vitulinæ, gallinæ & cancrorum fluviatilium ſucco parata, & loco potus mox ptiſanam, mox decoctum chinæ & herbæ pulmonar. cum paſſulis commendavi. Quarta a prandio hora iterandum juſſi lactis tepidi uſum cum electuario, quod ex conſervæ roſar. unciis duabus, hæmatitidis præp. boli armen. ana drachmis duabus & convenienti ſyrupi papav. albi portione compoſitum ad drachmas duas devorare æger debuit. Ad flatus, quibus venter fere perpetuo erat turgidus, diſcutiendos injici juſſi clyſteres emollientes & carminativos. Tandem vero, ut externis pariter ſuccurratur remediis, pectoris tam anteriori quam poſteriori parti impoſitum fuit emplaſtrum ex gummi bdell. ſperm. ceti, axung. humana, cera, flor. ſulph. croco & oleo aniſi conflatum. Qua methodo tantum, per Dei clementiam profeci, ut intra binos menſes integre vir ampliſſimus convaluerit & ego non exiguam inde famam in juventute mea retulerim.

EPICRISIS.

Abſceſſum, ſeu empyema a peripneumonia æque ac pleuritide male progreſſa facile poſſe enaſci non modo graviſſimo *Hippocratis* teſtimonio, ſed & certa longe experientiæ fide conſtat. Neque minus in eo concors eſt medicorum ſententia, permagnum & vix medicabile hoc malum eſſe habendum: nam ſi intra thoracis cavum rumpitur ejuſmodi empyema, raro evadunt ægri: ſi intra pulmonum ſubſtantiam contingit diſruptio, atque pus ad aſperam arteriam magna in copia congeritur, perquam facile ſuffocatione jugulantur. Dei itaque & naturæ benignitati in noſtro ægrotante jure meritoque eſt tribuendum, quod medicamina, in juvenili ætate a me commendata tam felicem habuerint ſucceſſum. Ceterum quoad curandi methodum hoc potiſſimum debet animadverti, magnam ſæpe quorundam remediorum in longis morbis ſanandis eſſe efficaciam, ſi convenienti doſi, ordine, &, quod præcipuum eſt, ſatis longo tempore uſurpentur. Multa enim medicamentorum varietas crebriorque mutatio tantum abeſt ut ægrum juvet, ut ipſum potius in deteriorem & lethalem ſæpe ſtatum præcipitet.

OBSERVATIO X.

Phthiſis a nimia ſanguinis jactura proveniens.

Haud ita pridem Sereniſſimus quidam Princeps Lutetiis Pariſiorũ meum ſupra ſingularem caſum requiſivit judicium & conſilium, quem hoc loco recenſere operæ arbitror pretium: illuſtriſſimi ſtemmatis fœmina, duo deviginti annos nata, quæ tum ob texturam corporis teneram aptamque membrorum figuram, tum ob eximiam ingenii animique alacritatem cuique ſe commendat intuenti, jam inde ab octavo ætatis anno multis catarrhalibus pectoris fauciumque defluxionibus, coryzam, tuſſim, raucedinem inducentibus tentata fuit, quæ licet a febre cum alvi dejectione ſubſecuta ſolutæ remiſerunt, tuſſis tamen cum vocis quadam aſperitate ſæpius recrudeſcens pertinacius inhæſit. Decimum ſupergreſſa annum crebra multaque ſaltatione, nulla tamen ſubſequente aut laſſitudine, aut anhela ſpiratione, corpus ſtrenue exercuit. Quindecim annos habenti exire primum recto ordine cœperunt muliebres purgationes, quæ non multo poſt, initis matrimonii legibus, ipſi gravidæ ſubſtiterunt, & quum octimeſtre abſolviſſet geſtationis tempus, primo noni menſis die parturire cœpit enormi conatu, per duodecim horas durante; ad quem allevandum quater medici detrahi juſſerunt ſanguinem: & ſic tandem infans prodiit enecatus. Lochia quoque dein rite fluxerunt, nihilominus decimo a partu die ſollicitabatur tuſſi ſicca, cum enormi capitis dolore æſtuque febrili ſtipata, qua parcam pituitæ non adeo viſcidæ exſcreabat copiam, remanente oris quadam ariditate febreque quotidie recurrente. Hæc contra mala varia remedia nihil tulerunt levaminis, ut potius lenteſcens ille vireſque & carnoſam corporis ſubſtantiam depaſcens calor, quia paſtu major fit, cum largo ſudore quotidie affligat, nec non tuſſiculoſa pectoris concuſſio, cum crebra pituitæ ad puris indolem nunc accedentis exſcretione vehementer urgeat; licet ceterum reſpiratio ſine raucedine facilis ſit, alvique beneficium optime ſemper conſtet.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Exhibet hic caſus exemplar veræ phthiſeos, ſeu pulmonum exulcerationis, cum febre lenta ad hecticam inclinante; id quod multa validaque tuſſis, crebrior mucidæ cum pure mixtæ materię rejectio, ſudores colliquativi, tabida corporis viriumque conſumtio, æſtus volaticus & pulſus a ſumtis cibis celerior teſtatum faciunt luculentiſſime. Quodſi autem hujus mali veram proſequamur originem, dubitare non licet, illud ipſum a nimia ſanguinis, ob crebriores venæſectiones, jactura proxime eſſe deducendum. Etenim hac ratione humorum per omnes corporis, maximeque excretionibus inſervientes partes mirum fuit turbatus; unde non modo vitalis ille cruor naturali temperie ſua immutatus ac ſeroſior factus formandis hinc inde ſtagnationibus opportuniſſimus exſtitit, verum etiam pulmonibus a perpeſſis catarrhis crebriorique tuſſi jam antea debilitatis eo facilius labem inducere potuit. Digna enim eſt, quæ probe teneatur obſervatio, phthiſin æque facile a nimia ſanguinis abundantia oriri, prudentique ejuſdem per V. Snem imminutione averti, ac a boni cruoris defectu ejuſque inconſulta detractione, maxime in corporibus tenera & vaſorum & fibrarum conſtitutione præditis, poſſe generari; quale quid in puerperis a nimio lochiorum fluxu exhauſtis ſępe iterumque obſervare mihi licuit. In prognoſi noſtri mali ſuppeditanda ſtatim in ancipiti rem eſſe prædixi, nihilominus curationem, ſi ipſi adhuc locus ſupereſſet, in hunc modum putavi inſtituendam. Primo conſului, ut lac aſininum ad tertiam partem cum Selterana, vel alia ejuſmodi principio alcalino imbuta aqua remixtum quater de die ad octo unciarum pondus bibatur. Quodſi vero harum aquarum deeſſet copia, ſeri lactis dulcis libram medicam, addita

nitri

nitri purificati & ſalis tartari portione, mane & a meridie potandam commendavi. Deinceps hora quarta veſpertina & ante decubitum adſumi debuit pulvis, ſequentis compoſitionis: Recipe cornu cervi ſine igne præparati, mandib. lucii piſcis, boli armen. ſpec. de hyacintho, nitri purif. ſolutionis oculor. cancr. ſuccin. præp. ana drachmam unam M. F. pulvis, div. in XII. partes. Tandem commendata fuit recta vivendi ratio, ut nimirum ægra lectiſſimis ex carne caponis elixa ac vitulina paratis utatur juſculis, quibus herbæ plantaginis acutæ, ſcabioſ. pulmonar. maculoſæ, agrimoniæ, hederæ terreſtr. card. bened. cum cancris fluviatilibus contuſis inter decoquendum fuerint adjectæ. Et quum magna vis in potu ſita ſit, ab omni alio abſtinere, & pro potu ordinario hoc ſanguinem purificans decoctum eligere conſultum duxi: Rec. cornu cervi raſpati, rad. ſcorzoneræ, chinæ, ſingulorum uncias IV. raſuræ lign. ſantal. rubri, rad. cichorei ana unciam unam cum dimidia. Conciſa d. ſ. ſpecies, quarum duæ unciæ in tribus aquæ menſuris per tres horæ quadrantes coquendæ.

Et hæc fuerunt, quæ proponenda duxi remedia. Sed non multo poſt nunciatum mihi fuit, illuſtriſs. ægrotam, ante conſilii mei adventum placide exſpiraſſe.

OBSERVATIO XI.

Obſervatio circa corporis obeſitatem ad pectoris morbos diſponentem.

Circa generaliorem affectionis phthiſicæ tractationem utilem hoc loco inſerere placet obſervationem; quod videlicet in longævo artis exercitio annotaverim, homines proceræ admodum ſtaturæ, vegetos & robuſtos, in optimo ætatis flore conſtitutos peſſimis iſtis, qui ex pulmonum labe naſcuntur ægritudinibus, quales ſunt hæmoptyſis, aſthma, tuſſis chronica & convulſiva, empyema, febres peripneumonicæ & pleuriticæ ipſaque phthiſis & hectica, frequentius eſſe obnoxios, & apertis eorum poſt mortem cadaveribus plerumque concretiones polypoſas in cordis cavitatibus atque pulmonum vaſis deprehendi. Cauſſas tam peculiaris phœnomeni ſi paullo curatius inquirimus, has obſervamus potiſſimas. In celſis ejuſmodi corporibus, teſtante pulſu debiliori & tardiori, ſanguinis progreſſus atque circuitus nunquam fere non tardior eſt ac impeditior, quam in perſonis mediocri ſtatura præditis; quippe tum difficilis admodum eſt ſanguinis ex inferioribus & tam remotis a corde partibus, propter perpendicularem ſitum, ad pectus & caput adſcenſus: gravia enim, per leges motuum, natura deorſum tendunt, & guttæ ſanguinis retardantur ab aliis, in quas allidunt. Accedit dein, quod procera hæcce corpora plerumque ſint pinguiora & ad ſubeundos ſtrenuos labores minus apta, vitæque deſidi magis dedita; unde circulari humorum motu retardato, ut ſpiſſiores & craſſiores evadant ſucci neceſſe eſt. Jam, ſi forte taliſmodi ad oſtentationem nati homines paullo vehementius & diutius, e. g. armis bellicis exercentur, maſſa ſanguinis & humorum, ob validiorem muſculorum motum, magno cum impetu ad cor & pulmones compellitur, & quum æquali tenore ac niſu per minima pulmonum vaſcula non poſſit ferri, fiunt inde omnino humorum in vaſis ſtagnationes, fiunt diſtenſiones, diſruptiones & extravaſationes, quæ ad recenſitos pectoris morbos aditum parant ampliſſimum. Ob eandem quoque ſtagnationem accidit, ut ſecedentes ſolidæ & craſſiores ſanguinis partes invicem cum coeant, temporiſque progreſſu in majorem compactæ molem vaſorum alveis arctiſſime adhæreſcant, & hac ratione æquabilem ſanguinis per cor & pulmonum viſcus circuitum impediendo morboſas iſtas pectoris affectiones magis obfirment, contumacioreſque reddant.

EPICRISIS.

Quanto difficilior eſt morborum, qui firmam in pulmonibus ſedem & cauſſam obtinent, ſanatio; tanto facilior & tutior eſt ab hiſce præſervatio. Igitur præter ea, quæ jam ſuperiori capite hoc fine commendata ſunt, ſuadeo 1.) ut proceri ejuſmodi homines a vita motus experte abſtinendo corpus perpetuo exerceant; hac tamen obſervata cautela, ne motum paullo validiorem & nimis laborioſum inſtituant. Namque hæc major motus ſpecies ſicut in morbis, qui a viſcerum, maximeque hepatis prava conſtitutione & impeditiori ſanguinis per ipſa circuitu proficiſcuntur, ſummum tam præſervandi quam curandi ſcopo fert auxilium; ita econtrario pulmonibus & morbis abhinc prodeuntibus valde eſt infenſa, ut uſque eo non modo ad hos ingignendos, verum etiam exacerbandos multum conferat momenti. 2.) ut miſſo omni potu ſpirituoſiori, ut ſpiritu vini & cereviſia craſſiori, potum tenujorem, eumque nec nimis calidum, nec nimis frigidum aſſumant, nec in victu cibis nutrientibus plus juſto indulgeant. 3.) ut circa æquinoctialia tempora ſecta vena redundantem ſanguinis copiam imminuendam curent. 4.) ut ſibi caveant, ne poſt longiorem quietem motionem vehementius & repentino quaſi initio inſtituant; quod autem ſi fecerint, mox infuſum veronicæ & flor. bellidis in largiori quantitate hauriant. Et hæc eſt facilis & genuina graviſſimos & fere immedicabiles hos morbos mature avertendi methodus, quam, ſi rite adhibetur, non ſine fructu fore confido.

OBSERVATIO XII.

Obſervationes circa aquarum mineralium uſum;

Pervulgata eſt opinio, iis plerumque omnibus, qui viſcera non habent integra, maximeque gravem in pulmonibus læſionem foventes phthiſica paſſione laborant, aquarum mineralium uſum eſſe infenſiſſimum. At vero hoc aſſertum non univerſale, ſed cum grano ſalis eſſe intelligendum, ego quidem multiplici edoctus experientia bona adſeverare fide poſſum. Novi enim nonnullos, qui ulcere pulmonum, ſine febrili tamen æſtu, affecti inſignem purulentæ & ichoroſæ materię quotidie rejecerunt copiam, & a moderato Carolinarum uſu, ob liberiorem inde redditam reſpirationem facilioremque materiæ vitioſæ exſpuitionem, ob ciborum adpetitum totiuſque corporis vigorem reſtauratum optime habuerunt, licet in totum ſanitati non fuerint reſtituti. Nec diſſimili ratione novi alios, qui tuſſi valde humida & pertinaci per aliquot annorum decurſum graviter afflicti, fruſtra datis omnibus alias expertis contra tuſſim remediis, a Carolinis cum juſto regimine potatis egregie ſunt allevati, aut a moleſtiſſimo hoc affectu penitus liberati. Ita mihi in memoriam venit fœmina generoſa, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, laxioriſque corporis habitus, quæ ex inordinato vitæ genere & potiſſimum immoderata ciborum incongruorum adpetentia, ante octo circiter annos, in tuſſim incidit valde contumacem humidam, qua per multos annos laborioſo ac vehementi pectoris non minus ac abdominis conatu ingentem viſcidi phlegmatis, varii coloris, per vices ejecit quantitatem, quæ intra nycthemeron collectim integram adæquabat libram. Jungebatur ſimul, abſque tamen febrili calore, anguſta ſpiratio, corporiſque univerſi languor, cum pallore faciei multaque & crebriori vomitione. Hæc contra mala quum ab omnibus, quæ magna in copia devoraverat, medicaminibus, nihil retulerit levaminis, ego conſultus prudentem & moderatum Carolinarum uſum ſuaſi. Renuebant quidem conſilio tum medici tum ægrotantis amici; malo autem ingraveſcente ægra per excelſos montes ſalutares hos fontes adiit, eoſque per menſem & ultra ſecundum methodum

a me

a me præſcriptam bibit, tam felici ſucceſſu, ut non modo tuſſis vehementia cum nimia muci viſcidi ejectione remiſerit, verum ſomnus etiam placidior & reſpiratio liberior reddita inde fuerit. Sequenti anno eandem curam non minori fructu iteravit; & licet malum exinde non prorſus ceſſaverit, longe tamen mitius factum fuiſſe ægra mihi læta nuntiavit.

EPICRISIS.

Id omnino firmiſſimum & in experientia ſatis fundatum eſſe largior, morbos, qui ob nimiam viſcerum, maximeque pulmonum læſionem, ob æſtum febrilem & præſentem virium lapſum lethales habendi ſunt, a potu fontium ſalubrium minus ſanari, ſed potius ad funeſtum perduci exitum. Tali enim ratione ob ſtagnationem & extravaſationem aquarum in corrupto viſcere magnamque in eodem continui ſolutionem longe major infertur putredo. Id quod eo magis evenit, ubi humor vel in cerebro, vel in thoracis & abdominis cavitate extra vaſa effunditur, vel etiam polypoſa in cordis & pulmonum vaſis hærent concrementa, quæ liberum fluidorum circuitum impediunt. Contra vero, ubi non tanta viſcerum læſio humorumque corruptio, quæ ex viribus dijudicari debet, nec febrilis calor adeſt, optime ſane hæ aquæ, dum aperientem, abſterſivam, viſcidoſque humores per omnia emunctoria, & præcipue per alvum evacuantem ac ſimul roborantem poſſident virtutem, fructum ferunt præſtantiſſimum. Sed ut convenienti regimine, ordine ac doſi adhibeantur, neceſſe eſt.

Plures de phthiſi obſervationes reperire licet in Conſult. & Reſponſ. med. Tom. I. Sect. II. caſu LXXV. LXXVIII. LXXIX. XCIX. & C.

CAPUT XII.
DE CACHEXIA ICTERICA.
THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Definitio icteri. QUamvis plures ſint cachexiæ, ſive depravati corporis habitus ſpecies, nobis tamen jamjam de ea ſpeciatim agere animus eſt, quæ flaveſcente & nigricante corporis colore ſeſe prodit, & icteri, ſeu morbi arquati & regii nomine in ſcholis medicis inſignitur, nihilque aliud eſt, quam vitiatus & corruptus ſanguinis & humorum, ab admixta bile excrementitia, propter vitium in biliferis ductibus, ſtatus, functiones univerſi corporis multum lædens, cutimque externam flavo vel livido colore deturpans.

§. II.

Signa icteri. Signa, quibus ſe manifeſtat hic morbus, ſunt præcipue ſequentia. Primo in tunica oculi albuginea flavedo conſpicitur, qua demum univerſa cutis imbuitur; urina craſſa & obſcure rubra mingitur, linteamina inſtar croci tingens, fæces vero alvinæ coloris ſunt pallidi. In pejori ſtatu ſaliva quoque flava exſpuitur, & omnia adſumta ſaporis ſunt amaricantis. Præterea affecti de ſenſu quodam violentæ ſtricturæ, preſſionis & tenſionis in dextro hypochondrio, neque minus de anguſtia circa præcordia, reſpirandi difficultate, totiuſque corporis conqueruntur laſſitudine.

§. III.

Hiſtoria morbi ab Aretæo traditur. Longe adhuc prolixius & accuratius hujus morbi hiſtoria & progreſſus a medicorum antiquiſſimis, maximeque ARETÆO *in lib.* 3. *cap.* 15. deſcribitur, ſequentem in modum: *Icterus univerſi habitus ægritudo eſt; & membrorum ſingula indicia apparent, perſpicua vero ſunt & ea, quæ in albiſſimis oculis cernuntur & frontis*

ſecundum tempora color flavus exquiſitior effloreſcit. Quicunque nigro arquato laborant, in his ater color viridi commixtus apparet. Iidem frigent, imbecilli, deſides, triſtes atque demiſſi animo ſunt, tetrum odorem exhalant, guſtatum amarum habent, ſpiritum non facile ducunt, in ventriculo morſus percipiunt, alvi excrementa porracea, ſubnigra, arida ſunt, ægreque deſcendunt; urina valde colorata eſt, ad nigrius vergens. Ad hæc cruditate laborant, cibum deteſtantur, vigilant, mœrent, melancholia agitantur, at in albiore arquato color eſt ex albo & viridi temperatus; mente ſunt hilariores, cibos accipere primo eos piget, ſed ubi cœperunt, naviter comedunt, facilius quam priores concoquunt; alvi purgamenta ſunt alba, arida, cretacea, lotium reddunt crocinum. In utriſque corpus omne pruriginoſum eſt, calor in naribus exiguus & mordax percipitur, guſtatus amarorum non amarum, lingua enim bile ſuffuſa non ſentit, dulcium vero amarus. Si nullius viſceris calefactio fuerit evidens, ſine noxa eſt, ſed diuturnior. Si perſeveraverit & viſcus inflammatione vexatum fuerit, in aquam intercutem deſinit, multi & ſine aqua intercute ſudore colliquativo interierunt. Ex quibus adductis evidenter eluceſcere arbitror, ſingulas fere corporis functiones in morbo hoc præter naturam affici. Neque ratio e longinquo erit repetenda. Nam ſicuti ſanus & vegetus functionum ſtatus a temperata & laudabili ſanguinis & humorum craſi quam maxime dependet & ſuſtentatur; ita e contrario ſi hæc ipſa ab impuris & pro majori vel minori gradu corruptis humoribus vitiatur, non mirum eſt, actiones inde corporis noſtri tum vitales, tum naturales & animales plus minus accipere detrimenti.

§. IV.

Obſervationes circa ſanguinem & conſtitutionem viſcerũ.

Multo vero magis de bilis excrementitiæ ſingulari partes tam fluidas quam ſolidas immutandi efficacia convincere nos poſſunt variæ de eadem apud auctores obſervationes. Ita ſanguis e vena icterici emiſſus ſpuma & conſiſtentia flavus adparet, teſte *Theodoro* ZWINGERO, qui in ictericis quandoque ne guttulam quidem unicam rubicundi & floridi cruoris deprehendiſſe, ſed ſanguinem per venæſectionem curioſitatis gratia emiſſum flavæ jumentorum urinæ ſimilem non ſine mentis ſtupore obſervaſſe ſcribit. Imo *in fœmina quadam*, inquit, *ſumme icterica conſpeximus ſanguinem & urinam, quam craſſam emiſit, ſibi invicem ſimillimam fuiſſe, poſt 15. vero dies, quibus icterus integre propemodum diſcuſſus fuit, ſanguinem ad aliquod uncias extractum maxime rubicundum ac floridum exſtitiſſe*. Neque viſcera & inteſtina, ut pulmones & ventriculus naturalem colorem retinent, ſed æque ac pinguedo & membranæ flavedine plus minus ſaturata tinguntur. Qua de re conſuli poſſunt *Zacutus* LUSITANUS *in praxi admirabili lib. 3.* PAISENIUS in M.N.C. *ann. 4. obſ. 194.* & THONNERUS, qui *in obſ. lib. 3. de ictero obſ. 1.* mentionem injicit cardinalis cujuſdam Romani, ictero defuncti, cujus ſingula membra flava invenit. Inſuper quoque oſſa flavedine imbuta & arte quaſi tincta in puero ex matre icterica nato deprehendit KERKRINGIUS *in ſpicileg. anatom.* cui ſymbolum ſuum addit DOLÆUS *in Encyclopæd. medica lib. 3. cap. 8.* ubi in viro quadragenario, ictero demortuo, omnia tum abdominis tum thoracis viſcera & ipſum cerebrum cum oſſibus & cartilaginibus icterica tinctura i. e. flava adfecta Hanoviæ vidit. Notatu præterea digniſſimum eſt, quod GALENUS & SEXTUS EMPIRICUS ſcribunt, ictericos ob oculorum colorem flavedine infectum omnia objecta flava intueri. De cujus obſervationis fide MERCURIALIS *in prælect. Bononienſibus* valde dubitavit, quia nec Celſus, nec Cælius Aurelianus, nec Aetius, nec Avicenna hujus ſymptomatis mentionem fecerint. Nos tamen bina exempla in ætate virili conſtitutis obſervaſſe teſtamur.

§. V.

§. V.

Differentia morbi icterici.

Deinceps ad veram morbi icterici indolem accuratius dignoſcendam & ad meliorem exinde ratione cauſſarum, eventus & curationis dijudicationem formandam hæc monenda eſſe ducimus, quod multum hic affectus, per quem ſpeciatim icterum flavum intelligimus, inter ſe differat. Namque conſtanti experientia comprobatum deprehendimus, alium valde eſſe contumacem ac diuturnum & difficulter admodum medicamentis expugnari, alium brevi tempore ceſſare & remediis facile cedere; alium dein perpetuo inhærere, alium tantum ſtatis reverti periodis & certas modo horas perdurare atque etiam in quibuſdam eſſe anniverſarium. Datur præterea icterus vel idiopathicus, vel ſymptomaticus. Illius quidem cauſſa altius viſceribus, maxime hepati, inhæreſcit; hic vero aliis morbis ſuperveniens nonnunquam colicæ convulſivæ hyſtericæ, cardialgiæ & paſſioni iliacæ, vomitioni & purgationi poſt validius adſumtum emeticum aut purgans medicamentum jungitur. Eſt quoque criticus, qui interdum ſalutis in febribus acutis præbet indicium, interdum pejorem ſtatum præſagit, quod fieri ſolet, quando inflammationi ventriculi jungitur, vel hæc icterum ſequitur. Poſtremo ingens omnino inter icterum flavum & nigrum tam ratione cauſſæ, quam periculi notanda occurrit differentia, utpote in hoc longe gravior humorum corruptio & viſcerum læſio, quam in illo debet ſuſpicari.

§. VI.

Cauſſa proxima icteri.

Præmiſſis ſic potioribus, quæ ad morbi hiſtoriam pertinent momentis, diſpiciendum nunc erit de veris noſtri mali & ſymptomatum cauſſis. Jam vero unanimis medicorum ſententia eſt, in ictero tantum non ſemper hepar præter naturam eſſe affectum; videamus igitur, quomodo hæc læſio ad malum noſtrum contribuat. Quodſi autem perpendamus, nobiliſſimum hepatis viſcus a natura in hunc potiſſimum finem tanta ductuum varietate & copia inſtructum eſſe, ut ſulphureum, aduſtum & cum lympha viſcida quaſi alcali ſatum, quod bilis nomine venit, a ſanguinis & humorum maſſa ſecernat, ſecretum per peculiares canales ad duodenum, ad promovendam ibi digeſtionem, deferat; facile intelligimus, impedito vel prorſus intercepto bilis ad inteſtina itinere hujus ad vaſa lymphatica ipſumque ſanguinem fieri regurgitationem, adeoque proximam & principalem icteri adeſſe cauſſam. Et quum tali ratione ſerum & ſuccus nutritius bile inficiuntur, explicatu facillimum eſt, cur color cutis in flavum mutetur, nutritio vitium capiat & urinæ craſſæ atque ruſo tinctæ colore mingantur; neque minus inde patet ratio, cur non flavo colore per alvum prodeant excrementa, cur digeſtio ciborum langueat, & multa circa primam regionem percipiantur incommoda.

§. VII.

Hepatis læſio duplici modo inducitur.

Sed paullo altius & ſpecialius erit inquirendum, quænam ſub tanta ictericorum differentia, quam ſupra monſtravimus, præcipuæ in hepate partes ac viæ præter naturam affici ſoleant, & a quibuſnam cauſſis vitio laborent. Has ipſas vero vel in vitio materiæ vaſa obſtruentis, vel in motibus ſpaſmodicis vaſa coarctantibus in univerſum poſitas eſſe quiſque theoriæ medicæ gnarus facile poterit dijudicare. Utriuſque igitur ſtatus peculiarem inſtituamus diſquiſitionem.

§. VIII.

1) a ſpaſmis.

Et primo quidem, ſpaſmos ictero ſæpenumero præbere originem, in experientia omnino fundatum. Quandocunque enim, quod ſæpius accidit, ſubito icterus invadit, brevique tempore terminatus per periodos iterum recurrit, tunc ſane nec in materia peccante, nec in vaſorum obſtructione & infarctu, ſed potius in ſpaſtica ductus cholodochi, qui tunica valde ſenſibili nervoſa præditus eſt, conſtrictione

ctione cauſſa reſidere videtur. Quamobrem deprehendimus, a vehementiori ira, qua nihil ad inducendum icterum potentius eſt, neque minus a corroſivis & draſticis tam purgantibus quam vomitum cientibus remediis, vel ab ipſa bile in cholera, cardialgia & principio febrium biliosarum, icterum ſubinde oriri, quippe quæ omnia rite invicem comparata de ſpaſmodica ductuum biliferorum agitatione teſtantur luculentiſſime. Ut nihil denique dicamus de anatomicis eorum, qui ictero perierunt, ſectionibus, in quibus nonnunquam ne minimam quidem a calculoſa, vel mucida & viſcoſa materia obſtructionem in ductibus, qui bilem ad duodenum vehunt, reperire licet.

§. IX.

2) ab obſtructione ductuum hepaticorum & veſiculæ felleæ.

Progredimur ad alteram cauſſam, vaſorum obſtructionem, de qua quidem eo minus dubitare licebit, quo frequentiori conſtat obſervatione, cyſtidem felleam non raro inſignis magnitudinis calculis eſſe repletam. Quod itidem valet de reliquis ductibus hepaticis & inprimis cholodocho, qui non modo calculis magnitudine, figura & colore inter ſe diverſis, verum etiam gypſea, tophacea & viſcoſa materia ſæpenumero inveniuntur obſeſſi, ita tamen, ut quo illa magis mollis ac ſolubilis eſt, eo ſymptomata leviora ſubſequantur. De quo conſuli merentur M. N. C. *ann.* 1. *obſ.* 44. & BONETUS *in ſepulchreto lib.* 3. *Sect.* 8. *obſ.* 36.

§. X.

Calculi, quando icteri cauſa ſint,

At vero non ſemper a calculis vias biliarias infarcientibus icterus ſolet induci. Ita ETTMULLERUS *in praxi Part.* 2. *pag.* 54. confirmat, diſſectam fuiſſe mulierem, ex cujus veſicula fellis plures lapides majores minoreſque fuiſſent collecti, quæ tamen ab ictero libera manſiſſet. Cui adjungendum eſſe cenſeo, quod Cl. Lipſienſium Profeſſor D. Petermannus in vetula Torgenſi præter 17. lapides nihil ferme ſucci bilioſi in cyſtide fellea deprehenderit, cum tamen icterici mali prorſus expers fuerit. *Vid. ejus diſſert. de ſcrutinio icteri ex calculo veſicæ felleæ.* Quæ cum ita ſint, reddenda a nobis eſt hujus phænomeni ratio, quæ noſtro quidem judicio haud dubie inde erit petenda. Quam diu calculus in veſica fellea non movetur, ſed quietus jacet, non ſecus ac calculus in renum tubulis nullas creat moleſtias. Simul vero ac e loco ſuo deturbatus ad ductum cyſticum propellitur, ibi hæret, & vehementi diſtenſione atrocem dolorem & ſpaſmum, qui totum ductuum biliariorum ſyſtema in conſenſum trahit, progignit, & ſic morbum noſtrum graviaque cum eo complicata ſymptomata producit, quæ dein, excluſo per alvum calculo, ut a nobis ſæpius obſervatum eſt, ex toto quieſcunt.

§. XI.

Calculorum ſigna.

Sunt vero quædam ſigna haud fallacia, quæ calculorum in ductibus biliariis indicant præſentiam, qualia potiſſimum ſunt gravis & lancinatorius in hypochondrio dextro circa ſcrobiculum cordis dolor, conſtanter cum aliquali remiſſione affligens, cum ſumma præcordiorum anxietate, ſpirandi anguſtia, pectoris compreſſione, nauſea & nonnunquam ipſo vomitu, alvi conſtipatione, inquietudine & vigiliis junctus. Quibus accedit, quod ejuſmodi ægrotantes non erecti, ſed dorſo flexo incurvati incedere poſſint.

§. XII.

3) ab obſtructione ductuum bilem ſecernentium,

Verum enim vero, non tantum a bile in ductibus biliariis concreta, verum etiamſi materia tenax, viſcida bilioſa minimos ductus ſecretioni bilis dicatos infarcit, icterus progignitur. Hoc enim ſi incidit, non ad ductus biliarios, ſed per diſtenta vaſa lymphatica bilis cum lympha ad ſanguinem deferatur neceſſe eſt. Quam in rem digna eſt, quæ annotetur obſervatio *Jacobi* CAMENICENI *in epiſt. ad Matthiolum pag.* 184. qui vidit hepatis venas in parte ejus cava prius quam in communem illum caudicem portæ deſinunt,

ſinunt, obſtructas lapillis eas diſtendentes, foras nigris, intus flaveſcentibus. Quorſum & illud referendum eſt, quod de glandulis arteriæ hepaticæ & fellis ductui ad inteſtina tendenti adjacentibus apud BORELLUM *pag.* 326. legitur, quarum mole & tumore hic ita comprimebatur, ut vix aliquo conatu inſtrumentis tenuiſſimis eſſet tranſitus; quinimo ab excreſcentiis carneis compreſſionem aut occluſionem cholodochi cauſſari CABRULGUS *obſerv. chirurg.* 10. & MECKERN *obſerv. chirurg.* 43. annotarunt: & ab omnimoda ejus exſiccatione & obſtructione omnem viam intercipiente icterum ſubortum in cardinali quodam Florentino poſt mortem ſe vidiſſe perhibet ARGENTERIUS *in lib.* 4. *aph. Hipp.* quamvis hæ obſervationes ſint rariores.

§. XIII.

Cauſſæ mediatæ ſunt plethora.

His ita deductis, deveniendum jam eſt ad cauſſas mediatas inquirendas, quæ ictericæ cachexiæ potiſſimum velificantur. Ex quibus præcipua ſe nobis offert plethora, ſeu major ſanguinis & humorum, quam natura ferre poteſt, copia. Quod quidem non adeo mirum videri debet. Etenim quum per hepatis viſcus etiam in ſtatu naturali ob venam portæ impulſu ſufficienti deſtitutam languidior eſt circularis motus; fit omnino, ut accedente plethorico ſtatu ſanguis ſpiſſior & viſcidior facilius inibi ſtagnet, minimaque vaſa obſtruat. Unde etiam fieri obſervamus, in cachexia leucophlegmatica, in ſcirrho & induratione hepatis, ob deficientem partium bilioſarum ſeparationem, cutis colorem ex flavo virideſcentem adparere. Nec quidquam supereſt dubii, quin peſſimæ indolis icterus, quem nigrum appellant, ingentem & fere immedicabilem hepatis labem magnamque humoris bilioſi corruptionem pro cauſſa & fundamento agnoſcat.

§. XIV.

Perverſa diæta.

Ex diætæ vitio cauſſam ictero præbent antecedentem cibi diſpepti, quales ſunt piſi, fabæ, lentes, caſeus &c. utpote qui ob rudiorem craſſioremque texturam ſuam, maxime ſi magna ingeruntur copia, difficilius digeruntur, ſanguinemque ingenerant ſpiſſum ac impurum. Huc quoque referendi ſunt ex potulentis vina acida, auſtera, cereviſiæ aceſcentes & aquæ, quæ argilloſas & tophaceas ſecum vehunt particulas; quæ tamen omnia longe pejorem exſerunt effectum, ſi vita acceſſerit ſedentaria ac ſomnolenta. Nihil vero tam potenter ad morbos ex hepatis vitio oriundos confert, quam immoderatus vini generoſi & præſertim aduſti abuſus, unde chylus, & lympha nutritia coagulantur, bilique magna & ſanitati ſumme infenſa inducitur dyſcraſia. Præterea ad malum vitæ regimen pertinent quoque animi affectus, ex quibus præter iram, quam jam ſupra inter præcipuas noſtri mali cauſſas retulimus, mirum quantum valet longior triſtitia, quæ dum ſanguini craſſo ingignendo & abhinc prodeunti tardiori ejuſdem circuitui apprime velificatur, ad icterum chronicum & contumacem aut producendum, aut revocandum exiſtit aptiſſima.

§. XV.

Prægreſſi morbi.

Denique etiam non raro ex aliis morbis prægreſſis icterus ſuos repetit natales. Hinc febres intermittentes per remedia adſtringentia intempeſtive ſuppreſſas ſæpenumero icterum ſequi, præter experientiam teſtatur RAMAZINUS, qui a tali febre per corticis chinæ uſum perperam cohibita icterum ſubortum in libris ſuis annotavit. Neque rarum, ſed in praxi medica ſatis obvium eſt, a menſibus vel hæmorrhoidibus obſtructis vel retardatis icterum enaſci.

§. XVI.

Prognoſis.

Tranſitus nunc fiat ad ſuppeditandam prognoſin, quæ medico ad exiſtimationem aucupandam debet eſſe commendatiſſima. Hæc vero, prout ipſa ſubjecta reſpectu ætatis, corporis habitus, roboris & naturæ differunt,

vel

vel prout cauſſæ vel atrociores vel mitiores ſunt, tam ratione durationis quam eventus multum omnino differt. Quando enim hoc malum juniores invadit homines, & ſimplex tantum ac ſolitarium eſt, non cum alio morbo, ut quartana, malo hypochondriaco, vel obſtructione ex hepatis ſcirrho complicatum, nec adeo longum tempus duravit, convenientibus remediis tam diæteticis, quam pharmaceuticis tolli poteſt facillime. Quodſi vero ſæpius poſt curam, colore flavo in nigriorem vergente, recidivat, & indurationem hepatis junctam habet, funeſti utplurimum eſt eventus, quia vel in hecticam, vel hæmorrhagiam enormem terminatur. Si a vehementiori iracundiæ affectu, vel a purgante & emetico draſtico, ob ſpaſmodicam inteſtinorum ductuumque biliferorum ſtricturam icterus oboritur, commodæ medicinæ in tempore adhibitæ facile cedit. Difficiliorem vero admittit ſanationem, ſi aut longiori triſtitia fovetur, aut ſi corpus a morbo antea perpeſſo valde debilitatum invadit.

§. XVII.

Prognoſis.

Qui febri jungitur icterus, ſæpius illius criticam affert ſolutionem. Ita in praxi aliquoties annotandi occaſio fuit, febres, quæ cum ſpaſmis ventris, vomituque birioſo & intenſiori æſtu ſtipatæ in corporibus hypochondriacis, prævia iracundia ſuſcitantur, ictero ſuperveniente feliciter fuiſſe terminatas, quod jam olim confirmavit HIPPOCRATES, qui *lib. 4. aph. 64. quibuſcunque*, inquit, *per febres die ſeptimo, aut nono, aut undecimo, aut decimo quarto icterus incidit, bonum & ſalutare, niſi dextrum hypochondrium obduruerit*. Haud diſſimili ratione icterus in febribus intermittentibus, inprimis ſub paroxyſmi initio exortus nullum portendit malum: nam illo finito & hic ipſe evaneſcit. Qui vero inflammationi hepatis, vel duodeni aut ventriculi accedit icterus, in ancipiti ægrum eſſe ſignificat. Sæpe etiam gravidas circa ultimum geſtationis tempus adoritur, qui tamen tempeſtiva ſanguinis miſſione facile ſupprimitur. Calculus in cyſtide fellea contentus, ſi inſignis eſt magnitudinis, adeo ut totam ferme veſiculam oppleat, cauſſa ſæpe eſt icteri graviſſimorumque ſymptomatum, quorum potiſſima ſunt, dolor ardens circa ſcrobiculum cordis in latere dextro, tormina circa idem latus ſæviſſima, nauſea, vomitus, lipothymiæ, reſpirandi difficultas cum lurido faciei aſpectu. Quæ vero ſi incidunt, periculoſus morbi ſtatus eſt, qui tandem in aſcitem deſinit lethalem. Hinc etiam aliquoties in iis, qui hiſce ſymptomatibus defuncti ſunt, diſſectis totam veſiculam felleam calculis vidi refertam, & circumjacentes partes, ut colon & fundum ventriculi, flavo colore contaminatas, atque exterius, ob bilis forte acrioris per poros cyſticos tranſſudationem corroſas. Pari quoque ratione aſthmati convulſivo, quod plerumque hydropem tam thoracis, quam abdominis poſt ſe trahit mortiferam, ſæpiſſime cauſſam præbet veſicæ felleæ a ſubſiſtentibus copioſis concrementis calculoſis repletio.

§. XVIII.

Prognoſis icteri nigri.

Ad nigredinem vergens icterus ob magnam eamque malignam, quæ fixæ, terreſtris & acido corroſivæ indolis eſt, humorum corruptionem lethalia utplurimum infert ſymptomata, nec curari ullo, aut niſi ſummo negotio poteſt. Talis infeſtus quam maxime eſt ſenibus, & facile in maraſmum, in cachexiam, tumores œdematoſos, eryſipelas malignum, ſphacelum, vel etiam in moleſtas degenerat hæmorrhagias.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Prima indicatio in ictero a ſpaſmis ſub orto.

IN curatione icterici prudenter & circumſpecte adornanda primo ſtatim cauſſarum, corporum, & temporis aliarumque circumſtantiarum haberi debet ratio; ſiquidem pro ſingulorum diver-

diverſitate, illa ipſa etiam aliam poſtulat methodum. Quodſi enim, uti ſæpius ab ira, a validiori medicamento, aut veneno adſumto, vel per conſenſum ex colica ſpaſmodica hæmorrhoidali & hyſterica evenire ſolet, icterus ſubito corpus invaſerit, & adhuc recens eſt; a vehementiori ductuum biliariorum per hepatis penetralia diſperſorum ſtrictura illum oriri, vero eſt ſimillimum, atque tum medicus primam indicationem exſequi ſtudeat: nimirum, ut tenſæ & conſtrictæ partes relaxentur, adeoque bilis tam ſecretio ſuſpenſa, quam ejus ad inteſtina deſcenſus impeditus naturali reſtituatur libertati, atque demum, ut bilis acrimonia, quæ ſpaſmorum genetrix eſt, mitigetur ac contemperetur.

§. II.

Huic quæ inſerviunt medicamenta interna.

Dictis ſcopis obtinendis egregie inſerviunt emulſiones, quales ex ſeminibus IV. frigidis maj. papaveris, & cannabis &c. quod ob ſulphur vaporoſum, quo præ aliis imbutum eſt, præcipue a SYLVIO commendatur, cum aquis ſedativa virtute præditis, ut florum tiliæ, acaciæ, primul. veris, lilior. convall. chamomill. vulg. millefolii, ceraſorum nigrorum, addita ſyrupi papav. albi portione, commode poſſunt parari. Egregiæ porro & expertæ hoc fine virtutis eſt liquor noſter anodynus, ſi cum aliquot olei macis deſtillati guttulis, vel in affectibus colicis & hyſtericis cum eſſentia caſtorei, croci & laudano opiato Sydenhamii maritetur. Ad mitigandam vero humorum acrimoniam pulveres abſorbentes leniter nitroſi, qui ex lap. cancror. conch. matris perlar. pulveris Marchion. ana drachma una, ſuccini præp. nitri purif. ana drachma dimidia, olei macis gutt. IV. confieri poſſunt, operæ faciunt pretium, quibus pro circumſtantiarum ratione aliquot extracti caſtorei, vel croci grana ſunt admiſcenda. Vehiculi loco inſervire poteſt ſerum lactis & lac purum aqua dilutum, vel emulſio amygdalina, vel etiam decoctum avenaceum cum uno alterove olei amygdalarum dulcium cochleari permixtum,

§. III.

Quænam externa.

Externa quoque anodyna & paregorica præcordiali regioni tepide appoſita inſigne ferunt levamen; quo fine commendanda eſt veſica floribus ſambuci, chamomill. vulg. millefolii, ſalviæ &c. ex lacte coctis repleta, vel ſi hæc moleſta videatur, epithema ex theriaca, oleo nucis moſchatæ expreſſo, ſpermate ceti æquali pondere mixtis, & pauxillo croci ac camphoræ compoſitum ſcrobiculo cordis applicari poteſt utiliſſime; idque eo magis, ubi cardialgia, ſeu gravis ventriculi ſpaſmus cum nimia vomitione jungitur. Nec ſpernendæ efficaciæ ſunt enemata ex ſpeciebus paregoricis cum lacte coctis & ſufficienti pinguedinis vel olei chamomillæ cocti quantitate confecta, utpote quæ, ceu balneum internum, partes ſpaſmo dolorifico correptas fovent leniuntque inſigniter.

§. IV.

Eadem proſunt ad ſpaſmos ex calculo ſedandos.

Eadem quoque methodo iiſdemque uti remediis expedit, ubi pertinax icteritia cum funeſtis ſpaſmis ex calculis ductui cyſtico aut cholidocho firmiter impactis enaſcitur. Atque tum non minorem præſtant effectum, quam quidem exſerere ſolent, ſi calculus renum uretheribus inhærens graviſſima in circumjacentibus nervoſis partibus parit ſymptomata, quibus propter ſpaſmum relaxatum ſublatis, natura ſæpe ſuis ſolius viribus utens ejuſmodi obſtaculum ex iſtis anguſtiis deturbat feliciſſime.

§. V.

Indicationes curatoriæ in ictero ab obſtructione orto.

Et hæc ſunt potiſſima, quæ ictero, ex ſpaſmodica ductuum biliariorum ſtrictura ſuborto, faciliuſque tranſeunti ſatisfaciunt remedia; videamus nunc, quænam in contumaciori ſæpiuſque recidivante malo, quod vaſorum hepatis obſtructioni debetur, ineunda ſit medendi via. Vix aliæ autem ſunt indicationes, quam ut 1.) ductuum

ctuum biliariorum obſtructiones a bilioſa, viſcida & terreſtri cretacea amurca invicem concreta provenientes diſſolvantur, atque hac ratione liberior bilis ad duodenum curſus, ad rite peragendum chylificationis negotium, reſtituatur. 2.) ut vaſa bilis ſecretoria a ſanguine tenaci, viſcido infarcta convenientibus remediis reſerentur, ut ſuccum bilioſum ad ductus biliarios libere transmittant. Denique 3.) ut valde retardatus ac impeditus ſanguinis circuitus, qui obſtructionum concretionumque conſtituit fundamentum, per totam vaſculoſam hepatis ſubſtantiam naturalis reddatur & æquabilis.

§. VI.

His ſatisfaciunt decocta & apozemata.

Hiſce indicationibus explendis, mea quidem ſententia commode inſervient, quæ recenſebimus, remediorum genera. Et ex his longe eminent decocta, ſeu apozemata, quæ ex ſpeciebus ſpecifica quadam humores viſcidos reſolvendi & occluſas hepatis vias aperiendi facultate gaudentibus adparantur, cujus generis ſunt radices quinque aperientes, ſi ex aqua coctæ, vel etiam in ſyrupum, qui in pharmacopæis proſtat, redactæ aſſumuntur. Spectant huc quoque herbæ lactiferæ, ut lactuca, ſcorzonera, taraxicum, tragopogon, ſonchus, endivium, hieracium &c. quæ ſi cum aqua decoquuntur, aut ſi ſuccus recens cum ſero lactis vel aſinino lacte offertur, eximiam præſtant opem. Idem tenendum eſſe arbitror de ſucco graminis recentis. Hinc celeberrimi Bataviæ Medici SYLVIUS & BOERHAAVE de vaccis & bovibus referunt, quod eorum hepar hiberno tempore, quum fœno & ſtramine veſcerentur, calculis eſſet refertum, qui æſtate, quum recenti gramine pro pabulo uterentur, amplius non apparerent: dubio procul quod ſuccis harum herbarum ſolutis hepar a viſcidis & coagulatis humoribus optime repurgatur. Nos itaque ictericis decoctum radicis graminis, erynchii, cichorei, fœniculi &c. pro potu ordinario inſigni cum fructu commendavimus ſæpiſſime.

§. VII.

Aquæ minerales.

Tum vero nullum eſt, quod in omnibus hepatis morbis, adeoque etiam in icteritia curanda, præſentiorem, certiorem ac efficaciorem virtutem præſtet remedium, quam aquæ minerales tam frigidæ, quam calidæ, ſub convenienti regimine potatæ, utpote quæ tum ob aquarum ſubtilium principio elaſtico ſpirituoſo imbutarum copiam, tum ob ſal medium, quo turgent, minerale, in lentis humoribus diſſolvendis, in oppilatione vaſorum reſeranda, & omnis generis excretionibus promovendis magnam habent potentiam. Et profecto ſi dicere velimus quod res eſt, raro admodum vel prorſus non icterus recidivans & chronicus ſine convenienti fontium ſalutarium uſu, quales præcipue ſunt acidulæ Egranæ, Spadanæ, Schwalbacenſes & thermæ Carolinæ, ex vero poterit ſanari.

§. VIII.

Salia media & rhabarbarina.

Nec inſuper habenda ſunt ſalia neutra ſive medii generis, quæ ob inſignem aperitivam, deterſivam, & tam per diureſin quam per alvum leniter evacuantem virtutem inter medicamenta adverſus icterum proficua ſpecialem merentur commendationem; ex quorum cenſu ſunt terra foliata tartari, tartarus tartariſatus, ſal polychreſtum, arcanum duplicatum, nitrum purificatum & antimoniatum, ſolutio ocul. cancr. cum ſucco citri, tartarus vitriolatus & borrax &c. Huc pertinent etiam ſalia ex aquis mineralibus, Egranis, Carolinis, Sedlicenſibus & Epſonenſibus elicita; quorum vis mirum intenditur, ſi cum ſufficienti quantitate aquæ, ſeri lactis, vel decocti longiori paullo tempore adhibentur. Nec præterire licet rhabarbarum, quod in hepatis affectibus ad humores diſſolvendos & corrigendos ſpecificæ & ſpectatiſſimæ eſt virtutis, ſive in ſubſtantia cum dictis ſalibus remixtum, ſive cum herbis ſupra laudatis in vino infuſum, ſive in tincturam & eſſentiam cum terra

foliatæ tartari redactum propinetur.

§. IX.

Ultima indicatio poſtulat roborantia.

Ultima denique medentis debet eſſe intentio, ut tonus vaſorum hepatis debilitatus atque dejectus, qui obſtructionum & concretionum cauſſa exiſtit, remediis blande roborantibus & tonicis reſtituatur. Quod quidem martialia, eaque præſertim liquida, ut tinctura martis pomata, cydoniata, Ludoviciana, aperitiva Zwoelfferi, nec non peruvianus & caſcarillæ cortex, in pulvere vel in decocto oblatus, optime præſtant. Quo ſcopo etiam acidulæ pyrmontanæ, quæ martiali elemento præ ceteris imbutæ ſunt, laudem merentur eximiam.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

§. I.

Cautela circa emetica.

Emetica in ictero ſæpe ſunt indicatiſſima & præſentiſſimam ferunt opem; ſæpe vero deprehenduntur ſumme perniciosa, quando videlicet ex ira vehementiori, vel ex ſpaſmo ventriculi & cardialgia, vel a colica ſpaſmodica ortum morbus duxerit, vel etiam ſi ductui cyſtico inhæreſcens calculus graviores circa præcordia efficit anxietates. Quodſi vero iiſdem utendi indicatio eſt, leniora qualia ex radice Ipecacuannæ cum uno grano tartari emetici conficiuntur, in uſum vocare præſtat, quæ dein, ubi amurca biliosa, in duodeno ſubſiſtens, & ductus cholodochi orificium claudens bilis tranſitum impedit, vel ubi materia tenax biliosa, non adeo concreta, ſed mobilis ductus obſidet hepaticos, hanc ipſam evacuando, opitulantur utiliſſime. Ea enim emeticorum vis eſt atque indoles, ut in ductus biliferos, qui ex tunicis valde nervoſis conflatæ ſunt, operationem ſuam diffundant, &, eorum ſyſtolen augendo, humores vitioſos egregie exturbent.

§. II.

Circa purgantia.

Validiora purgantia ideo quod ſpaſmos adaugent, motus ſanguinis exagitant & vires enervant, nunquam non in noſtro malo obſervantur noxia; hinc ſuo jam tempore HIPPOCRATES *lib. de ratione victus in acutis* ictericos inter eos retulit, quos non purgare oportet: *nam periculo*, inquit, *expones & nihil juvabis*. Et *libr. de affect. Sect.* 5. ubi curationem morbi regii tradit, purgantium mentionem injicit in hunc modum: *corpus balneis calidis extrinſecus emolliendum, alvus vero & veſica madeſacienda. Morbus autem fit, cum bilis commota ſub cutim vertitur. Quæ ſi noverit vir idiota, non ſimiliter in incurabiles morbos inciderit. Solent enim morbi ex parvis occaſionibus magni ac diuturni fieri. Et quæ quidem ad cibos aut potiones ſpectant vel ſorbitiones, vel medicamenta, quæ doloris gratia exhibentur, ea omnia ſine periculo admoventur, ſi juxta præſcriptum adhibueris. Quæ vero pharmaca purgant bilem aut pituitam, in his periculum conſtituitur & culpæ medentibus imputantur*. Ex quo præclaro loco clare apparere arbitror, *Hippocratem* abuſum medicamentorum, quæ bilem infra cutem ferunt, ut ſunt purgantia, penitus in ictero damnaſſe, & medicos, qui imprudenter iiſdem utuntur, idiotas & mortis cauſſam recte omnino habuiſſe. Neque minus graphicis verbis ſummam, quæ ex purgantibus cholagogis in corpus noſtrum redundat, noxam deſcribit CÆLIUS AURELIANUS *lib.* 3. *cap.* 5. *Vitandam probamus*, ait, *frequentem & variam medicaminum potationem, quæ fel deducere promittuntur, ſive ventriflua: etenim ſitis extenditur, & cibi faſtidium duplicatur, & corporis fortitudo imminuitur, & cibi accepti corrumpuntur, & omnis corporis materia adulterio medicaminum deterior fit; quod facere videmus eos, qui ſæpiſſime ac jugiter abſynthium, aloen & colocynthidem dari probaverunt*.

§. III.

§. III.

Circa ſudorifera & balnea.

Sudorifera, præſertim nimis calida & volatilia, quæ expanſivo ſulphure ſuo inteſtinum humorum motum exagitant, penitus a cura ſunt excludenda, utpote bilioſi humores, qui viſcidæ ſunt conſiſtentiæ per anguſtos ſubcutaneos meatus non tranſmittuntur, ſed rectius omnino per hepatis colatorium & renale cribrum volunt expurgari. Neque minus caute procedendum eſt cum balneis nimis calidis, in ipſo morbi ſtatu ac paroxyſmo adhibendis. Neque obſcura eſt hujus rei ratio. Etenim, quum obſtructi ſint pori cutanei, icterici non facile ſudant, ſed nimius calor, ſanguinem exagitando & humores acriores reddendo, vaſculorum ſanguiferorum in aliis locis concitat rupturam. Contra vero tepida & temperatiora, quæ ex aqua fluviatili cum furfure triticeo & lacte fiunt balnea, ſi ſpaſmorum circa primam regionem urget vehementia, ſecurius poſſunt admitti. Poſſunt quoque ſine omni noxa, ſi morbus in declinatione cutiſque emunctorium patulum eſt, ad flavum colorem penitus detergendum, paullo calidiora cum herbis emollientibus & deterſivis parata adhiberi utiliſſime.

§. IV.

Circa medicamenta amara.

Medicamentis amaricantibus, quæ ex radice gentianæ, trifolii fibrini, centaurio minor. abſynth. carduo bened. &c. præparari ſolent, magnæ in ictero ſanando ab auctoribus hinc inde tribuuntur laudes. Verum hæc ipſa plus ſæpe detrimenti, quam emolumenti afferre, multiplici edoctus experientia teſtor. Equidem videtur eorum uſus ob hanc rationem utilis, quod defectum bilis ſupplendo, ciborum digeſtionem & excretionem facilitent. Nihilo tamen minus, quum una cum chylo ad ſanguinem tranſeunt, ſulphureas bilioſas impuritates coacervando, malum pertinacius reddunt. Si quid vero ab iiſdem in primis viis ſperandum eſt utilitatis, tum maxime id fieri deprehendimus, quando impuras ſordes per alvum, quæ valde obſtipata eſt, expurgant. Namque nec bilis, nec alia amara temperaturæ humorum vitalium ſunt amica, ſed ſimul cum ſtercoribus debent excerni; & ob hanc rationem rhabarbarum magni eſt faciendum, imo & amara ſupra commemorata in infuſis cum vino poſſunt concedi, ſi cum purgantibus lenioribus, ut rhabarbaro, foliis ſennæ, agarico & ſalibus tartareis adſocientur.

§. V.

Circa mercurialia.

Quoniam in utroque ictero ſumma humorum peccat impuritas ſeu cacochymia, ex mercurio parata medicamina, quæ alias a nonnullis commendantur medicis, ſunt infenſiſſima. Unde a mercurio dulci in minori etiam doſi ſub pilularum forma exhibito gingivarum intumeſcentiam cum ſummo oris fœtore, nec non cardialgicas anxietates cum appetitus viriumque proſtratione originem ſumſiſſe novi. Mercurius enim non modo cum acidis, verum etiam, & multo magis cum alcalinis ſalibus mixtus valde corroſivam & venenatam induit naturam.

§. VI.

Circa venæſectionem.

Venæſectiones præſervandi potius, quam curandi fine habent locum. Nimia enim ſanguinis redundantia circularem fluidorum motum, qui in hepate ſemper tardior eſt, magis imminuendo, ad morbos hepatis ingignendos multum omnino contribuit. Neque tamen morbo jam præſente & plethora urgente, ad graviora ſymptomata avertenda, penitus diſſuadenda eſt ſanguinis ventilatio, ut ipſa potius magnum polliceatur fructum, ſi a ſuppreſſo menſium vel hæmorrhoidum fluxu malum ſubortum aut ſuſtentatum fuerit. Quod itidem valet, ſi quando poſt quinquageſimum annum, quo menſes ſolenniter ceſſare ſolent, fœminæ hoc morbo corripiuntur.

§. VII.

Circa externa. Circa topica notare convenit, quod hæc ipſa hepatis regioni applicata inſignem ſanguinis & humorum per ductus hepaticos circuitum adjuvandi vim habeant, adeoque ad auſpicatiorem noſtri affectus curationem permultum conferant. Ego hoc fine ſæpius optato cum fructu uſus ſum cataplaſmatibus, vel ſacculis herba abſynthii, marrubii, menthæ, & floribus chamomill. rom. & vulg. repletis & ex vino rhenano coctis, vel etiam emplaſtro ſaponato Barbette bene camphorato, aut diachylo ſimplici cum croco remixto.

§. VIII.

Circa alimenta. Sed in affectu noſtro perſanando alimentorum quoque ſumma habenda eſt ratio, probeque diſpiciendum, an ægri natura iiſdem ferendis par ſit, utpote non omnibus omnia conveniunt. Quod quidem potiſſimum obſervamus circa potum. Alii enim ſerum lactis, alii ſolam aquam fontanam, vel cum cremore tartari & ſaccharo, vel etiam vino rhenano & ſucco citri mixtam, alii cereviſiam pro potu cum fructu ſumunt, cum contra alii hoc omnia reſpuant. De vino autem in genere tenendum ſuadeo, quod modice debeat dari; ſiquidem omne ſpirituoſum plus nocet quam prodeſt. Inter cibos quam maxime ſunt removendæ carnes infumatæ, piſces, placentæ & cum butyro frixa, nec non omnia leguminoſa, exceptis fructibus aquoſis, ut ſunt ceraſa, ribes, cucumeres, pruna cocta, &c. qui utplurimum innocentis ſunt uſus.

§. IX.

Diæta ad præſervationem utilis. Ad præſervationem mali & avertendam recidivam aeris mutationes, peregrinationes, ac ſufficiens corporis exercitatio omne ferunt punctum, quibus largior congrui potus uſus animique tranquillitas utiliſſime poteſt ſubjungi. Hinc nota mihi ſunt exempla eorum, qui his omnibus prudenter adhibitis icteritiam pertinacem fugarunt feliciſſime; ſicut contra diuturna experientia ſatis habeo comprobatum, vitæ ſedentariæ & potibus ſpirituoſis addictos, ut & eos, qui poſt motum fortiorem frigidum ingurgitarunt potum, & diuturno mœrore fatigati ſunt, non modo affectioni noſtræ valde eſſe obnoxios, verum etiam difficile admodum ab ea penitus liberari. Denique non incongruum videtur, quam CELSUS *lib.* 3. *cap.* 24. in uſum commendavit vivendi rationem ſubnectere: *Per omne tempus*, inquit, *utendum eſt exercitatione, frictione, balneo, lecto etiam & conclavi cultiore, clauſo loco, ut & ludis, laſcivia, aliis, per quæ mens exhilaretur. Ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque quod digerat, ſuper præcordia datum prodeſt.*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

FOEmina triginta annorum, macilentæ & ſanguineo-cholericæ conſtitutionis, in iram valde proclivis, ob vitam ſedentariam & varios in diæta commiſſos errores per trimeſtre ſpatium uteri purgationem non experta, corripiebatur haud ita pridem dolore in hypogaſtrica regione tam acuto, ut corpus erigere vix valeret. *Icterus a colica biliosa ſpaſmodica.* Sequebatur dein diarrhœa biliosa, quam ſedatam mox excipiebat cardialgia, cum faciei pallore & crebrioribus ſtipata lipothymiis. Aliquot dies poſt univerſum corpus flaveſcente contaminabatur colore; urinæ ſecedebant craſſæ & croceæ, feces albeſcentes, & circa ſcrobiculum cordis continuo urgebat dolor pungitivus atque preſſorius. Sub tali rerum ſtatu meum ægra requirebat conſilium. Ego igitur omnem curationis ſcopum eo dirigendum ratus, ut ſpaſticæ ſtricturæ relaxentur, ſequentem inii medendi methodum. Primo ordinavi mixturam antiſpaſmodicam, ex liquoris noſtri anodyni, eſſentiæ croci, caſtorei, corticum auran-

rantior. æquali portione & aliquot olei macis guttulis compoſitam, de qua tertia quavis hora XXX. guttas cum pulvere præcipitante nitroſo ex aqua liliorum convall. adſumere juſſi. Exterius imponendum ſuaſi ſacculum, qui flores chamomillæ roman. crocum & flores macis continebat, ex lacte coctum. Dein circa tertium diem, ad expurgandam ab impuris ſordibus primam regionem, propinavi pulverem ex rhabarbari ſelecti ſcrupulis duobus, cremoris tartari ſcrupulo uno & nitri purif. granis ſex confectum; pro potu vero ordinario duas partes aquæ cum una lactis parte remixtas commendavi. Quibus per aliquod tempus rite uſurpatis dolores quidem & ſpaſmi penitus quieſcebant; attamen quum menſium negotium in ordinem redire renuebat, ſuaſor fui, ut elixirium noſtrum viſcerale & circa inſtans menſtruum tempus pilulæ noſtræ balſamicæ in frequentiorem ducantur uſum.

EPICRISIS.

Icterum frequens colicæ bilioſæ ſpaſmodicæ eſſe ſymptoma, pluribus mihi exemplis cognitum eſt; cujus cauſſam non æque facile in bilis acrimoniam in inteſtinorum volumine hærentem, quam potius in ſanguinem bilioſum in inteſtinorum tenuium nervoſis admodum tunicis ſtagnantem puto rejiciendam. Spaſmus inde concitatus tantæ ſæpe potentiæ eſt, ut nonſolum nerveas ſtomachi membranas, ſed & totum ductuum bilioſorum ſyſtema in conſenſum rapiendo vehementi ſtrictura afficiat. Qui ejuſmodi colicæ ſuccedere ſolet alvi fluxus, boni utplurimum ominis eſt, neque ideo facile ſiſtendus; alioquin motus ſpaſtici ſurſum vergentes malum longe reddunt deterius. Multo magis in tali colica cum ictero juncta accommodatum purgans inſignis eſt uſus. Ita ROLFINCKIUS *in diſſert. de tartaro* contra Mercatum, qui in hoc caſu purgandum eſſe negat, præcipue commendat jalappam, cujus innocentem uſum vel ſuo ipſius exemplo ſatis comprobat, dum colica & hinc ictero ſæpe correptus pulverem ejuſmodi purgantem non ſine fructu adhibuiſſe teſtatur. Ceterum ex præfata morbi hiſtoria intelligere licet, fœminas cholericas, remanente menſium fluxu, corporiſque refrigeratione & vita ſedentaria accedente, ſemper fere graviores incurrere dolores & ſpaſmos, ad quorum recidivam præſcindendam præcipua medici debet eſſe intentio, ut muliebres per uterum purgationes priſtinæ reſtituat integritati.

OBSERVATIO II.

Vir quinquaginta annorum, conſiliarius intimus Hannoveranus, temperamento præditus ſanguineo animoque mobiliori, lautæ & vinoſæ diætæ adſuetus, nunquam venæſectionem paſſus, incidit poſt uſum aquarum Schwalbacenſium, quas neglecta accuratiori diæta biberat, in gravem diarrhœam cum tetro oris fœtore & truculentis inteſtinorum doloribus ſtipatam. Peſſimis hiſce ſymptomatibus ſedatis in ſcenam prodibant dolores cardialgici, qui per totum dorſi tractum uſque ad ſcapulam protenſi per periodos multam figebant crucem; appetitu tamen ſomnoque integris permanentibus. Accedebant dein ictericæ paſſionis indicia, quæ flavo cutis colore, urina craſſa & obſcure bruna, linteamina croceo colore tingente, nec non fæcibus albis, abunde ſe maniſeſtabant. Tentarunt equidem medici ad tollenda hæc mala plurima remediorum genera, ſed irrito plane effectu: nihil enim profecerunt decocta aperientia, nihil purgantia, nihil martialia & amaricantia, tantopere alias commendata. Tandem ego conſultus ſuaſi uſum acidularum Pyrmontenſium, quæ ad menſuram & ultra quotidie potæ, interpoſito ſtomachicorum amaricantium & pilularum polychreſtarum uſu, & cauſſam & mor-

Icterus ex obſtructione hepatis.

hum cum ſymptomatibus ſuſtulerunt feliciſſime. Hoc tamen notabile videtur circa hunc ægrum, quod ſub potu harum aquarum ſalubrium urina, quæ alias tenuis & limpida mingi ſolet, croceo imbuta colore ſeceſſerit, neque prius evanuerit, quam affectu & flaveſcente cutis colore penitus ſublatis.

EPICRISIS.

Facile, credo, medicinæ peritus perſpiciet, huncce affectum firmam habuiſſe ſedem in hepatis ejuſque ductuum obſtructione & ſic ex liberiori bilis per hoſce ductus ad duodenum tranſitu intercepto fuiſſe prognatum. Dolor acutus cum magna anxietate cardialgica, nec non gravativa lateris preſſio vix aliunde ſuam duxerunt originem, quam a bile, quæ ex ſtagnatione in ductibus & veſicula fellea acrior reddita per tenues, præſertim veſiculæ tunicas tranſſudavit, ipſaſque ventriculi & inteſtinorum membranas valde ſenſibiles arrodendo ad ſpaſticas concitavit ſtricturas. Tranſſudare autem bilem ex cyſtide fellea poſſe, teſtatur anatome, qua non ſemel ſed aliquoties bilem inſtar guttularum dextræ ventriculi parti, vel colo inhærentem, haſque partes penetranti flavo colore tinctas annotaſſe memini.

2.) Cauſſa quoque hujus affectus quærenda erit in nimia ductuum biliariorum, maxime cholidochi, a bile copioſius inibi ſtagnante diſtenſione; etenim quum nervoſis hiſce partibus propter ramum intercoſtalem & vagum magna cum orificiis ventriculi, cum diaphragmate & ipſo œſophago intercedit conſpiratio, non mirum eſt, ſi altera harum partium præter naturam affecta & omnes conſentientes reliquæ ſimili malo affligantur. Oris fœtor acceſſiſſe videtur, quod forte ob bilis balſamicæ defectum putrilago reliquiis chymi fuit inducta. Sæpe etiam impurior & excrementitia in narium & faucium periſtromate hærens lympha tetrum ejuſmodi odorem exhalat, uti quidem videmus in cachexia & ſcorbuto affectis.

3.) Docet hic caſus quam optime, non dari potentius, nec efficacius ad inveteratas obſtructiones, in quibuſcunque partibus debellandas præſidium, ipſo aquarum ſalubrium uſu, quæ & copia aquæ, & activo minerali principio inſtructæ occluſos tubulos aperiunt, atque hinc omnibus aliis pervulgatis & in pharmaceutica re natis remediis præferendæ ſunt longiſſime. Sed neceſſe eſt, ut conveniens accedat vitæ regimen, quo neglecto, contrarius ſæpe effectus ſequitur, quod exemplo fontium Schwalbacenſium ſatis evictum arbitror.

OBSERVATIO III.

Icterus in gravida a plethora.

Generoſiſſima Conſiliarii aulici uxor, juvencula, formoſæ admodum faciei teneræque & ſanguineæ complexionis, utero primum gravis, incidit octavo geſtationis menſe in icterum, qui excluſo dein fœtu per totum puerperii tempus duravit. Non multo poſt denuo concepit utero, & licet venam bis ſecandam præbuerit, aliquot tamen ante partum diebus eandem labem incurrit, qua nihil obſtante iterum ſecundo partu incolumem peperit filium. At vero, quum nunc pertinacius quam quidem antea hoc malum inhæreret, maritus a me petiit, ut ipſi ſuccurrerem conſilio, ne rurſus gravida tam moleſto affectu tentaretur. Ego tum in vitæ victuſque rationem inquirens deprehendi, generoſiſſimam hanc fœminam vitæ ſine labore deſidi, diætæ vinoſæ & ſomno nimis indulgere, ejuſque loci cereviſiam bibere valde nutrientem, ac plerumque alvum habere obſtructam. Unde cauſſam mali in nimia ſanguinis redundantia poſitam arbitratus ſuaſor fui, ut loco potus ordinarii aquam potaret vino dilutam, atque uterum geſtans tam circa tertium vel quartum menſem, quam circa ſeptimum & nonum ſanguinem e vena ſecta detrahen-

hendum curet; alvum vero, ſi impigra & obſtructa eſſet, paſſulis rhabarbarinis reſeraret. Quibus probe obſervatis peperit adhuc diverſis temporibus tres liberos ab icteri acceſſione libera.

EPICRISIS.

Ictericam hanc paſſionem a ſola plethora, quæ ſub tali vivendi genere in gravidis valde increſcit, productam fuiſſe, nihil eſt dubii. Nullum enim viſcus a nimia ſanguinis copia plus labis contrahit, præter hepar, in quo uti ſecundum naturam paullo difficilior & lentior eſt ſanguinis circulatio; ita hæc ſub plethorico ſtatu magis impeditur: & quum tali ratione ſanguis a ſordibus bilioſis minus rite depuretur, ſed propter coagulatam bilem reliqua ad ſanguinis maſſam deferatur, icterus generatur facillime. Interim diſcimus, venæ ſectionem præſentiſſimum & optimum adverſus icterum a plethora eſſe remedium, quam in noſtro caſu eo magis utilem proſpexi, quod meminerim, ægrotantis matrem, inſigniter plethoricam, ante decennium graviditatis tempore quartana correptam iterata venæſectione, fruſtra datis aliis medicamentis, feliciter fuiſſe ſanatam.

OBSERVATIO IV.

Icterus a metaſtaſi ſeri impuri ad hepar prognatus.

Fœmina ſexaginta annorum, habitus corporis phlegmatici, per integrum fere annum rheumaticos dolores in humero dextro experta fuit, qui quum duobus abhinc menſibus, relicta priori ſede, dextrum ſub coſtis ſpuriis occupabant hypochondrium, ſequebatur in his locis vehemens preſſorius & conſtrictivus dolor, per ſex hebdomades tanta vehementia infeſtans, ut ægra inde nec ſternutare, nec bene reſpirare potuerit. Urina ſimul ſecedebat craſſa, turbida & ſaturato bruno colore tincta; facies apparebat livida & ſubviridis. Non multo poſt vehemens ille dolor ſimul & ſemel exſpirabat, e contrario autem ægra interne in affecto latere percipiebat ſenſum exploſionis, a quo os ingenti ſuffundebatur amarore, ut fauces bile infectas, omneſque, quos adſumebat cibos amaro ſapore exiſtimaret imbutos. Sumto itaque ex conſilio medici emetico, tribus vomitionibus bilem rejiciebat copioſiſſimam, & non multo poſt feces, quæ prius albidæ erant, colore flavo rurſus per alvum ſecedebant. Interim ſemper adhuc conqueritur ægra de oris amaritie & ſiccitate, de appetitus proſtratione & quod urina, quæ colorem brunum jam amiſit, mingatur adhuc turbida. Nullum præter vinum aſſumit liquorem, quod ipſi ſolum vacare videtur amaro ſapore, totum autem corpus marcore indies magis magiſque conficitur, pulſus fertur debilis & frequens, & faciei color pallidus permanet atque flavus.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Recte omnino hic affectus, qui nunc in maraſmum lentamque febrem inclinat, originem ſumſiſſe ſtatuitur ab humoribus, ex humero dextro per metaſtaſin ad dextrum hypochondrii latus ipſumque hepatis viſcus delatis. Neque dubitandum, quin humores viſcidi, craſſi ad has partes delapſi obſtructiones ductuum hepaticorum effecerint; quibus forte apertis non modo ſonus quidam, Wie ein Knall in Leibe, obortus, verum etiam, ob copioſam bilis in ventriculum & duodenum effuſionem, vomitiones cum continua oris amaritie concitatæ fuerunt. Ipſa enim bilis tam firmiter palati, œſophagi & linguæ adhæret tunicis, ut facta commotione, particulæ ejus acriores nervorum papillulis inſinuatæ amarum ejuſmodi ſaporem facile inducant. Quum vero acidi liquores, ut vinum, egregia ſulphureas, bilioſas

ſas & acres partes infringendi vi polleant, non mirum eſt, ſi noſtra ægrota maxime iiſdem delectetur. In curatione eo potiſſimum reſpiciendum exiſtimavimus, ut nimia bilis acrimonia temperetur, alvique beneficium conſervetur. Quo fine commendavimus primo temperatius decoctum, cum vini & ſpiritus nitri dulcis portione remixtum pro potu ordinario adhiberi debuit. Dein præſcripſimus pulverem, qui rhabarbarum, lapides cancrorum & nitrum continebat. Hæc tria enim ad bilis acrimoniam, in ſinu ventriculi & duodeni hærentem temperandam leniterque & ſine moleſtia evacuandam præſentiſſimæ ſunt efficaciæ. Diſcimus præterea ex hac morbi hiſtoria, quod etiam per metaſtaſin humor in corporis aliqua parte ſtagnans ad alia loca, maximeque viſcera dimoveri, ipſiſque inſignem poſſit noxam affricare. Hinc non ignota nobis ſunt exempla, ubi tumor œdematoſus medicamento quodam repellente acido, vel etiam per terrorem aut paroxyſmum febrilem ad interiora repulſus ventriculi hepatiſque regionem occupavit, ibique dolores, vomitus, anorexiam, flatulentiam, ardorem & demum veram excitavit icteritiam; quæ tamen omnia diſparuere ſymptomata, ſi tumor priſtinum locum occupavit.

OBSERVATIO IV.

Icterus gravior cum ſalivæ flavæ exſpuitione.

Vir litteratus, conſiliarii munere fungens, annorum triginta ſeptem, corporis macilentioris, loco vini in prandio ſpiritum vini tenuemque cereviſiam bibens, poſt prægreſſum diuturnum mœrorem, accedente ſimul vita ſedentaria, in lentam incidebat febrem, cum plenaria adpetitus proſtratione & icteritio corporis colore ſtipatam. Nihil varia hinc inde data proficiebant remedia, ut potius malum inde pertinacius fieri videtur; donec tandem lenius vomitorium, ex tartari emetici grano uno & pulveris Ipecacuannæ granis XV. compoſitum & bis aſſumtum integram reddebat valetudinem. Aliquot annos poſt icterica hac paſſione longe affligebatur gravius; ſiquidem nunc ſalivam exſpuebat flaveſcentem, & de ſapore omnium, quæ aſſumebat, amaricante valde conquerebatur. Alvus raro, niſi clyſteribus vel ſuppoſitoriis admonita reddebat excrementa, quæ inſtar argillæ erant compacta, & urina quoque mingebatur bruna, ſedimentum deponens craſſum atque copioſum. Circa curationem hujus mali maxime erat notabile, quod omnia, expertæ alias virtutis remedia, qualia ſunt rhabarbarina, pilulæ polychreſtæ balſamicæ, antiſpaſmodica & ſedativa, eſſentiæ & extracta amaricantia, nec non infuſa aperitiva, magnam præcordiorum anxietatem, nauſeam & vomendi conatum, imo nonnunquam ipſum vomitum concitarent. Unicum quod ferre poterat, medicamentum erat ſal aperitivum, ex ſale Carolinarum, nitro purif. ſolutione ocul. cancr. & tartaro vitriolato conflatum, quod cum ſufficiente potu, quem aqua pura fontana cum quarta parte vini & pauxillo ſucci citri remixta præbebat, parca ſed crebriori doſi aſſumebat. Inſuper quoque externe cataplaſma ex herba abſynthii, ſcordii, floribus chamomillæ, & ſemine cymini in vino coctis regioni hepatis applicare, idque refrigeratum crebrius iterare juſſi. Et ſic binis menſibus elapſis, ſponte ſoluta alvo ingens excrementorum ſiccorum, cretacei coloris, per quatuor dies ſecedebat cumulus; unde ſenſim paullatimque feces albæ reddebantur flavæ, color cutis naturalis cum appetitu redibat, & æger, quæ Dei gratia erat, priſtinam recuperabat ſanitatem.

EPICRISIS.

Docet inprimis hic caſus, quantum ægrotantium naturæ quoad uſum & operationem medicamentorum differ-

re inter ſe ſoleant, ita prorſus, ut quæ aliis inſigniter conferunt, aliis mirum ſæpe noceant, quod quidem in morbis chronicis, ubi ventriculus eſt ſenſibilis, magnaque vitioſorum humorum colluvie ſcatet, frequentius experiri mihi licuit. Cura in hoc ægrotante, quæ ſalibus & ſufficienti congrui potus uſu fuit peracta, omnino optimum tulit levamen, quod vicariam quaſi opem aquarum mineralium præſtitit. Externa vero cataplaſmata & fotus in pertinacibus ejuſmodi morbis ſanandis nunquam non obſervavi proficua, & ſæpe cum præſentanea mali remiſſione uſurpata; ſiquidem non modo urina inde dilutior facta, ſed & fæces alvinæ in flavas mutatæ plenariam convaleſcentiæ ſpem pollicebantur, quum contra iiſdem ſepoſitis morbus mox priſtinam induebat indolem. Scybala demum dura & cretaceæ conſiſtentiæ fuiſſe dejecta, meo quidem judicio ab acido lymphæ gaſtricæ & ſucci pancreatici, ſub bilis defectu valde exſuperante, quo adſumta ex parte fuerunt coagulata, recte venit deducendum.

OBSERVATIO V.

Icterus paroxyſmum febrilem excipiens.

Fœmina quadraginta annos nata, ſucci ſanguiniſque plena gravi per aliquot tempus mœrore, ob filii unici obitum, affecta in enormem incidit uteri hæmorrhagiam, qua ſedata corripiebatur paroxyſmo febrili, cum frigore artuumque rigore & vehementi vomitione ſtipato. Jungebatur ſimul altero die icterus, unde mox color cutis commutabatur in flavum, urinæ ſecedebant turbidæ & opacæ, ſtercora alba. Remittebat equidem per intervalla hoc malum; quoties tamen vel ob prægreſſam animi commotionem, vel ob intempeſtivum acidorum & lacticiniorum uſum novi accedebant inſultus febriles, protinus icterus cum omnibus revertebatur ſymptomatibus; donec tandem poſt multas iterationes ſponte terminatus per anni ſpatium ſilebat. Tum vero inopinato eadem ludebatur fabula: ſiquidem præcedente febre cum vomitu & pungitivo in regione dorſali dolore auriginoſus color in conſpectum denuo prodibat, qui intra biduum quidem evaneſcebat, ſed, quod notabile erat, ſingulis hebdomadibus circa diem ſolis, ſtatum veluti tempus, ſervando, recedens per integrum fere annum inhærebat pertinaciſſime. Hinc ego conſultus thermas Carolinas, ſubjuncto ſubinde & interpoſito elixirii balſamici & pilularum balſamicarum uſu, ſub convenienti regimine bis in anno potandas ſuaſi, tam exoptato cum ſucceſſu, ut ægra inde feliciter reſtituta nunc a tetro malo libera degat.

EPICRISIS.

Illud maxime omnium in præfato caſu debet animadverti, quod ſtatis temporibus per annuum prope ſpatium febrili horrore præcedente, icterus productus & paucorum intervallo dierum terminatus fuerit. Cujus quidem peculiaris effectus non adeo facilis videtur ratio. Nos tamen in genere geneſin hujus mali ita concipiendam arbitramur. Primo quidem omnium ſpaſtica ductuum biliariorum ſtrictura, quæ naturale bilis ad duodenum iter impedit, vel prorſus ſufflaminat, recte debet accuſari; quæ ſi diutius durat ſæpiuſque recurrit, effici omnino ſolet, ut viſcidiores atque terreſtres bilis partes ob moram invicem coeuntes primum in molliores, dein in duriores vaſa bilifera obſidentes abeant concretiones, quas transfluens in hepate rurſus ſecreta bilis continua partium viſcoſarum adpoſitione temporis ſucceſſu adauget. Et quum hac ratione ipſa quoque bilis acrior evadit, non mirum eſt, ſi a ſufficienti ejuſdem in duodeno ſtato tempore collecta copia nova ſpaſmis ſuggeritur materia; qui tanto facilius celeriuſque, inverſo canalium bilioſorum motu, bilem in

vaſa

vaſa lymphatica effundunt, quanto major a ſubſiſtente intus tenaci materia vaſorum adeſt anguſtatio. Ex qua propoſita theoria liquido patere arbitror, ad talem ſpaſmodicum crebriuſque recurrentem icterum curandum nonniſi præſentiſſimæ efficaciæ remedia, quæ altius penetrando, humores craſſos reſolvunt, vaſorum minimorum obſtructiones abſtergendo expediunt, atque totum ſanguinis per hepar circuitum reſtituunt, in uſum eſſe vocanda. Ex omnibus vero vix ullum datur certius, & præſtantius, quam thermæ Carolinæ, quæ ſub convenienti diæta & interpoſito utilium medicamentorum uſu potatæ ob ſal, quod vehunt, abſterſivum ad infarctus reſerandos impuraſque ſordes per alvum & urinam eliminandas longe ſunt aptiſſimæ. Unde ſimul in propatulo eſſe judico, cur, memorante CELSO *lib.* 3. *cap.* 30. ASCLEPIADES aquam ſalſam purgationis cauſſa in ictero curando per biduum bibere juſſerit, atque vinum græcum ſalſum ad ventris ſolutionem conſervandam commendaverit.

OBSERVATIO VI.

Icterus flavus in nigrũ tranſmutatus lethalis.

Vir quidam quadragenarius, ob inordinatum vitæ genus multoſque in Baccho & venere exceſſus jam longo abhinc tempore doloribus arthriticis & cardialgicis obnoxius incidit ab iracunda animi commotione in icterum, peſſimis ſtipatum ſymptomatibus. Infeſtabant quippe per intervalla atrociſſima circa dextrum ventriculi orificium atque pylorum tormina; jungebatur ſudor frigidus, inappetentia, ſummaque inquietudo, ſine celeriori tamen arteriarum pulſatione. Hinc in conſilium acceſſebantur plures iique ſatis periti medici; neque vero prohibere poterant, quo minus hæc mala per ſatis longum tempus crebris reciderent acceſſionibus. Tandem aurigo ſenſim paullatimque declinabat in icterum nigrum. Ordinabat itaque medicus balneum per aliquot dies continuandum; quod vero quum fortaſſe adhiberetur calidius, tanta ſubinde morbus capiebat incrementa, ut æger longe truculentiora ventris tormina cum ſpaſmo veſicæ, per noctem potiſſimum infeſtaret, magnaque inſchuria & continuo deſidendi ſtimulo experiri deberet. Sequebatur hinc indies major corporis extenuatio & ingens virium languor, qui demum cum extremorum refrigeratione ingraveſcens ægrum diuturniori vitæ uſura omnino privabat. Corpus ita exanimatum tradebatur mihi ſectioni, qua inſtituta nullam nec in partibus externis, neque internis reperiebam pinguedinem, & admodum parcam ſanguinis in venis copiam. Inteſtina flatibus erant diſtenta bruniquе coloris; veſica urinaria naturali longe conſpiciebatur craſſior, & punctis nigricantibus referta. Hepar exploratum ad tactum inveniebatur durum, & colore ex flavo virideſcente imbutum; veſicula autem fellea nigra, humore viſcido inſtar picis nigræ repleta, ductus cyſticus prorſus anguſtatus. Denique duodenum cum dextro ventriculi orificio & inteſtino colo obſcure flavo colore tincta & exteriore parte corroſa videbantur.

EPICRISIS.

1.) Icterum flavum, niſi provida excipiatur medicatione, in corporibus cacochymicis, ubi eximia ſuccorum eſt depravatio, perfacile in atrophiam transmigrare icterumque nigrum, utplurimum lethalem, compluribus proh! dolor exemplis evictum habeo. Progreſſu enim temporis, niſi bonus & laudabilis, ſed crudus potius & acidus ad ſanguinem transfertur ſuccus chyloſus, ex bile flava fit nigra & corroſiva, a qua non modo coloris flavi in lividum mutatio, verum etiam acutiſſimi ventris dolores cum ſpaſmo veſicæ admodum dolorifico juncti debent derivari. Nihil autem

tem profecto ad exacerbandam ejuſmodi humorum acrimoniam eſt potentius, præter validius calidum, vel oretenus adſumtum vel exterius adplicatum. Hinc ego a balneis fervidius juſto adhibitis in icteritia nigra, præter effrenem ac lethalem gingivarum hæmorrhagiam, cujus ſupra mentionem fecimus, enormem quoque diarrhœam, & in fœmina mictionem cruentam vidi productam.

2.) Cyſtis fellea humore tenaci farta clare ſubindicat, quanta particularum in ſanguine ſulphurearum atque bilioſarum a naturali craſi fuerit deflexio, quam veteres, licet obſervationibus minus ſuffulti non inepte atram, & multorum rebellium morborum cauſſam, dicere conſueverunt. Nec dubitare licet, quin a bilis, in fellea cyſtide firmiter incluſæ, acriori & ſubtiliori parte, per poros tranſſudante & vicinas partes arrodente truculenta iſta circa ſcrobiculum cordis pathemata ſpeciatim fuerint concitata. De quo conferri poſſunt STALPARTUS *van der* WIEL *Cent.* 1. *obſ.* 47. TULPIUS *obſ. lib.* 2. *cap.* 27. & M.N.C. dec. I. ann. III. obſ. 100.

OBSERVATIO VII.

Icterus chronicus ſæpe recidivans.

Per litteras ante annum opem meam requiſivit vir quidam Sereniſſimo Principi a conſiliis, cujus uxor aurigine ſæpius recurrente diu afflicta nullis hactenus remediis ad priſtinam reduci ſanitatem potuit. Ipſa autem quadraginta & duos annos nata, ſtaturæ mediocris corporiſque multo ſanguine turgidi, vitæ ſedentariæ & victui craſſiori dedita illibatam ſemper præ ſe tulit valetudinem. Verum, elapſo abhinc decennio, quum ſub ipſo menſium fluxu prægelida hieme aliquot milliarium iter conficiens corpus nimium refrigeraſſet, menſtrua per uterum purgatio, quæ a primo eruptionis tempore ſemper recte ſe habuit, mirum quantum cœpit immutari, atque mox parcior, mox copioſior, mox per plures, mox per pauciores ſeceſſit dies, nullumque ſervando ordinem modo anticipavit, modo poſtpoſuit. Quare varia ſuborta fuerunt pathemata, quibus ante biennium acceſſit ipſa icterica paſſio, quæ convenienti quidem remediorum ope remiſit, ſed poſt anni dimidium denuo invaſit, & abhinc ſingulis fere menſibus circa conſuetum menſtruum tempus inopinato rediit, abſque ullis ſui adventus indiciis. Noviſſimam vero acceſſionem hæc præceſſerunt ſigna. Senſit ægra vehementes in dorſo & inter ſcapulas dolores cum præcordiorum anxietate & alvi obſtructione, in quam etiam extra paroxyſmum valde proclivis erat. Exceperunt vomitus, & tum flavus in univerſo corpore prodiit color. Ego igitur ut ſatisfacerem mariti precibus, ad hocce malum præcavendum hac uſus ſum medendi methodo. Primo omnium, ratione diætæ commendavi ſufficientem corporis exercitationem & ut ægra, a cibis fumo induratis atque ſalitis abſtinendo, juſcula cum radice graminis, cichorei, aſparagi &c. cocta; pro potu vero ordinario decoctum radicis chinæ & ſarſaparillæ ſedulo adſumeret. Dein ex medicamentis ad alvum apertam ſervandam ſuaſi paſſulas rhabarbarinas, interpoſito ſalis noſtri aperitivi ad drachmam unam uſu, alternis diebus capiendas. Tum inter epulas elixir noſtrum viſcerale balſamicum, & circa tempus, quo paroxyſmus invadere conſuevit, elixir quoddam antiſpaſmodicum, quod liquorem anodynum mineralem, eſſentiam croci, caſtorei & ſuccini habebat, ter in die capiendum obtuli. Denique, ubi dolores urgerent cum ſpaſmis & flatibus, clyſma emolliens & carminativum ano injiciendum, & circa inſtantem menſium periodum pilulas noſtras balſamicas alternis diebus ſumendas curavi. Quibus benedicente Numine effectum eſt, ut malum primo rarius accederet, & poſtea a cura vernali cum fonte Selterano recte inſtituta penitus ceſſaret.

EPICRISIS.

Varia ſunt, quæ ex hoc caſu annotari merentur momenta, quorum potiſſima recenſebimus:

1.) Egregie docemur, fœminas ſub menſtrua purgatione, a frigoris vehementia cohibita perfacile, niſi mox accommodata ſuccurratur medicina, in ſtatum valetudinarium conjici poſſe, ex quo difficulter admodum emergunt.

2.) Intelligimus, ab irregulari menſium ſucceſſu, concurrente ſimul ex diætæ vitio plethora, generari ſpaſmos, qui naturalem bilis ad inteſtina curſum ſufflaminando, icterum ſæpenumero producunt; & quum circa menſium tempus in ejuſmodi ſubjectis ſemper ſolent eſſe vehementiores, non mirandum arbitror, cur tum temporis novæ mali factæ fuerint acceſſiones.

3.) Confirmamur, morbos ejuſmodi chronicos remediorum tam diæteticorum, quam pharmaceuticorum uſu omnino vinci poſſe & ſuperari, ſed ut convenienti doſi, tempore & ordine adhibeantur neceſſe eſt.

OBSERVATIO VIII.

Icterus febri bilioſæ junctus.

Puer duodecim annorum, a largiori uvarum acidarum eſu febre corripiebatur bilioſa, cui adjungebatur icterus, cum tumore circa hepatis regionem ſubduro & ingenti præcordiorum anxietate ac inquietudine ſtipatus. Urina ſimul reddebatur atramento ſimilis, & feces alvinæ per integros tres dies ſecedebant nigreſcentes. Hinc ego vocatus dedi pulveres abſorbentes leniterque nitroſos, cum rhabarbaro mixtos, quos parva ſed iterata doſi offerre juſſi. Pro potu commendavi lac ebutyratum; & exterius dextro hypochondrii lateri apponendum ſuaſi cataplaſma ſupra deſcriptum; quorum remediorum uſu egregie demum convaluit.

EPICRISIS.

Quæ recenſuimus mala jure meritoque a perverſa uvarum comeſtione ſunt deducenda. Nihil enim infantibus majores creare moleſtias poteſt, quam fructus immaturi & acidi, in copia adſumti, eo quod non modo alvum adſtrictiorem bilemque corroſivam reddunt, verum etiam chylum & lympham coagulando, viſceribus ſanguineis obſtructiones inferunt, quæ ſi in hepate contingunt, prona ad icterum via patet. Et hinc eſt, quod etiam ob pomorum acidorum uſum icterum obſervaverit RHODIUS *Cent.* 3. *obſ.* 19.

2.) Ego quoque non raro icterum a vermibus vidi ſubnatum, concurrente ſimul febre vaga. Tum vero infuſum rhabarbari cum paſſulis, interpoſito pulvere ſalino, ex tartaro vitriolato, nitro & cornu cervi uſto egregiam commodat operam. Quodſi vero

3.) Icterus, ſicut in noſtro caſu, febri jungitur & pulſuum adeſt celeritas, cum ſiti oriſque ardore, lac ebutyratum, præſertim menſe Maji, præſentiſſimæ eſt efficaciæ, quod jam olim *Simon* PAULLI *in botan. quatripart. pag.* 30. in tali caſu ſummopere commendavit.

Plura de ictero exempla reperire licet in Reſponſ. ac Conſult. medicin. Tom. II. Sect. III. Caſu XVII. XIX. LVII. & CXIX. Speciatim vero de doloribus & ſpaſmis a calculo felleo ortis vid. Med. Syſtem. Tom. IV. P. II. Sect. II. Cap. III.

C 4

CAPUT XIII.

DE CACHEXIA ET CHLOROSI.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Cachexiæ definitio.

DE cachexia acturi in limine ſtatim hujus diſquiſitionis monendum eſſe ducimus, quod ſub hac voce pravum & ſubtumidum corporis habitum, cum fœdo cutis colore junctum intelligamus; qui a vitioſi ſeri abundantia viſcerumque tono dejecto oriundus ſingulas corporis functiones perturbat & labefactat inſigniter.

§. II.

Signa eſſentialia.

Veræ & eſſentiales morbi cachectici notæ hæ ſunt potiſſimæ: color cutis pallidus cum virore albicans & flaveſcens; corpus, paullo plenius & tumidius, tactu frigidum & molle adparens, neque minus infirmum & grave cum vacillatione crurum & anhelitu, præſertim ſub adſcenſu ſcalarum difficili, pedum intumeſcentia ac inflatio, mentis torpor, animus deſes, ſomnus gravis, palpebrarum intumeſcentia, pulſus tardus & mollis, urina alba & turbida.

§. III.

Hiſtoria morbi a Cæl. Aureliano tradita.

Equidem cachexiæ nomen HIPPOCRATI ignotum fuiſſe videtur; ejuſdem tamen non adeo obſcura mentio & expoſitio ſub morbis lienis *lib. de intern. affection.* paragrapho 34. & 35. legitur. Omnium optime vero a CÆLIO AURELIANO & ARETÆO ſpecialibus & propriis ſignis hæc morbi ſpecies, cum ſubjunctis cauſſis, delineatur. Quare pretium erit operæ, quæ de iis prodiderunt, huc adponere. Primo CÆLIUS AURELIANUS *lib. 3. Cap. 6.* hæc profert. *Cachexia, ſive malus corporis habitus naſcitur intemperantia ægrotantis, vel curatione mala medicantis, aut poſt ægritudinem tardæ reſumtionis cauſſa, item ex purgantibus ſæpiſſime datis, vel ex ſaxea duritie hepatis, aut lienis, vel ex fluxu hæmorrhoidum longiſſimi temporis, item ex febribus longo tempore corpus afficientibus, aut materiæ purulentæ collectionibus, aut vomitu poſt veſpertinos cibos, & his ſimilibus. Eſt autem ipſa quoque paſſio ſæpiſſime hydropis antecedens cauſſa, aut macularum in ſuperficie corporis; ſequitur cachecticos pallor ſubalbidus, aliquando etiam plumbeus color, debilitate tardus ac piger corporis motus cum inflatione inani, aliquibus etiam ventris fluor cum febricula in plurimis latente, quæ circa veſperam magis augetur; pulſus creber ac tenſus, cibi faſtidium & vini major appetentia, urina fellea & extenſio venarum.*

§. IV.

Ab Aretæo deſcripta.

Dein ARETÆUS *lib. 1. cap. 16.* hunc morbum ita deſcribit: *Cachecticos ſequitur corporis gravitas, pallor ſubinde repetens, venter flatibus refertus, oculi concavi, ſomni graves, torporem afferentes; ſtantibus pedes intumeſcunt. In ventre ac in omni corpore caloris imbecillitas eſt, ad omne opus abjectus & proſtratus animus; ſudor pruriginoſus, tarde ſpiritum ducunt, arteriarum motus languidi, debiles ac frequentes ſunt. Extrahitur morbus in multum tempus; inteſtinorum difficultas adeſt continua. Alimenti elaboratio ad coctionem pertinens debilis admodum atque invalida eſt. Labis hujus cauſſæ ſunt, hæmorrhoidum ſuppreſſio, & conſuetorum vomituum retentio, & ab exercitationibus quies, & ab ingentibus laboribus otium.*

§. V.

Cachexia in virginibus dicitur chloroſis.

Quem in genere cachexiam dicunt morbum, is in virginibus, quæ nondum menſes expertæ ſunt, aut ſi ipſi inordinati & parciores fluunt, chloroſis denominatur, itemque morbus virgineus & febris alba; de qua maxime agit HIPPOCRATES *libr. de virgi-*

num

num morbis, nihilque aliud, quam cachexiæ ſpecies eſt, iiſdem, quibus cachexia, ſignis ſeſe prodens. Facies enim eſt pallida, interdum ſubflava, labiorum inſolitus pallor, oculorum ſubſiſtentia, palpebrarum livor, ingens membrorum laſſitudo, animi torpor, pedum frigus, gravitas & ad movendum inertia, adpetitus dejectio, cum nauſea & vomitu, ſomnus turbulentus, pulſus languidior; urina citra colorem mingitur valde aquea, in progreſſu turbida. Accedunt frequentiſſime, præſertim ſub ſcalarum adſcenſu, reſpirandi difficultas, cordis tremor & palpitatio, intumeſcentia & inflatio pedum. Sæpius quoque junguntur pathemata cardialgica cum intercurrentibus capitis doloribus & animi deliquiis.

§. VI.

Cauſſa proxima. Quod cauſſam noſtri morbi ejuſque accidentium proximam attinet, hæc ipſa quidem conſiſtere videtur in nimia ſanguinis impuri & humorum viſcidorum ac minus ſpirituoſorum abundantia, ob naturalem tonum, vigorem & robur partium ſolidarum, maximeque viſcerum chylificationi, ſanguificationi & depurationi inſervientium valde labefactatum in corpore collecta. Etenim ob partium fibroſarum & vaſculoſarum atoniam lentior & tardior fit ſanguinis circuitus, & hinc ſecretionum æque ac excretionum negotium ſaluberrimum imminuitur; unde ſordes excrementitiæ, viſcidæ, bilioſæ, ſalſæ & ſeroſæ, quæ in hepatis & renum colatorio ſecerni & foras ejici debent, maxima ex parte retentæ impurum plane ac intemperatum reddunt ſanguinis ſerum & ſuccum nutritium. Temporis ſucceſſu fibræ motrices illius ſubcutanei cribri æque ſuo naturali privantur robore; quare hæ ſordes minus rite & feliciter per cutis colatorium colari poſſunt ac rejici, unde in corpore reticulari, cuticulam & cutim intercedente, a tincto ſero pallidus, ſubviridis & flaveſcens color cum aliquali corporis intumeſcentia ſuboritur, ipſaque nutritio penitus depravatur. Et quoniam ſub tam depravato ſanguinis & humorum ſtatu ſubtiliſſimum illud ac tenuiſſimum cerebri & nervorum fluidum, quod veteribus naturæ, recentioribus ſpirituum animalium nomine veniens fibris ſolidis vigorem & vim elaſticam conciliat, & functionibus quoque animalibus præeſt, non amplius a ſanguine & lympha probe temperata & pura, ſed multis aquoſis, viſcidis & vappidis contaminata ſordibus nutritur ac ſuſtentatur; conſequens omnino eſt, ut illud ipſum inſignem contrahat labem, ejuſque vis ac energia tam in animalium quam vitalium actionum negotio mirum quantum labaſcat & imminuatur. Unde non mirum videri debet, ſi ingens corporis gravitas & languor, adpetitus proſtratio, ad ſomnum & ſoporem proclivitas, animi triſtitia ſenſuumque torpor ſimul juncta infeſtant.

§. VII.

Ad tantam vero ſanguinis & humorum dyſcraſiam & quæ abhinc proxime emergit, cachexiam maxime omnium viam pandit habitus corporis a natura valde laxus & ſpongioſus, qui in fibrarum motricium mollitie, vaſorum exilitate & copia tendinumque tenuitate conſiſtit. Quare etiam ſequiorem ſexum præ virili, omneſque eos, qui ſanguineæ & phlegmaticæ ſunt complexionis, præ aliis noſtro morbo valde obſervamus obnoxios. Nam ejuſmodi corporis ſtatus & habitus ad ſanguinem & ſerum in majori copia generandum admodum eſt idoneus; & quia ſanguis in hiſce ſubjectis circulatur tardius, evadit ſpiſſior, lentior & ad exiguos excretoriorum, maximeque hepatis canaliculos obſtruendos magis aptus. *Cauſſæ mediatæ ſunt habitus corporis ſpongioſus.*

§. VIII.

Otioſum quoque vitæ genus & plenaria a laboribus conſuetiſque exercitationibus quies & remiſſio, non modo experientia, ſed etiam ARETÆO *loc. cit.* teſte, recte cauſſis adnumeratur *Vita ſedentaria & intemperantia in victu.*

tur

tur procatarcticis, eo quod ad humorum copiam, impuritatem, tardiorem circulum, ſtagnationem, viſcerumque tam ſanguificationi quam depurationi dicatorum obſtructiones permultum confert. Quæ quidem mala eo magis incidunt, ſi major ciborum, præſertim inflantium, viſcidorum, bellariorum, acidorum & qui difficilius diſſolvuntur, eſt adpetentia, quam natura debilis & viribus exhauſta ferre, digerere, & in utilem probeque temperatum ſuccum chyloſum poteſt convertere; unde ingens cruditatum acidarum æque ac viſcidarum eſt proventus, quæ dein primum impuritatis in maſſa humorum fundamentum exiſtunt. Valet enim omnino commune illud proverbium: vitium primæ concoctionis, quæ fit in primis viis, non facile corrigitur in ſecunda, quæ in viſceribus ſanguificationi & depurationi inſervientibus peragitur, multo minus in tertia, quæ actu nutritionis abſolvitur.

§. IX.

Potus. Potus quoque, circa quem varii committuntur errores, varie ad noſtrum affectum tam in ſexu ſequiori quam nobiliori diſponit. Fœminæ enim utplurimum parum adſumunt potulentorum, ita ut ſæpius vix ſemel intra unius diei dimenſum bibant: per quotidianas autem, quæ in corpore fiunt, excretiones multum a maſſa ſanguinis & humorum decedit fluidi; quod niſi reſtituatur, neceſſario humores evadunt ſpiſſiores & ad liberiorem per minima vaſcula circuitum minus apti; ad infarctus contra & oppilationes, quæ noſtri mali cauſſa exiſtunt, magis idonei. Noſtro jam tempore largior potus Coffee nimis concentrati uſus in ſexu ſequiori præcipua exiſtit cauſſa chloroſeos, præſertim quando fœminæ, vitæ nimis otioſæ deditæ, & quæ adſtrictioris ſunt alvi, ipſum cum multo ſaccharo quotidie bibunt. Tali enim ratione ſpiſſior jam exiſtens ſanguis multis ſulphureis, aduſtis & oleoſis imbuitur particulis; quarum niſi ſufficiens cum ipſa bile per hepatis ductus excretorios fit ſeparatio, & qualitas & color lymphæ immutetur neceſſe eſt. Neque ex alio fonte derivanda videtur ratio, quod purpuræ ſcorbuticæ hac hominum ætate ſint familiariſſimæ. In ſexu vero nobiliori peccatur quam maxime nimia potus ſpirituoſi, vinoſi & conſiſtentioris cereviſiæ abundantia, utpote quæ non ſatis liquidos & tenues humores reddunt vitales, ſed potius, eorum coagulum inducendo, ad noſtrum morbum permultum conferunt momenti.

§. X.

Neque minorem in noſtro malo ingenerando obtinet potentiam prava aeris, maximeque frigida & humida intemperies, dum externam corporis ſuperficiem aut conſtringendo aut relaxando ſalutare tranſpirationis negotium prohibet, adeoque ad humorum impuritatem coacervandam plurimum valet. Hinc etiam obſervamus, ſub atmoſphæra nebuloſa & turbida diutius perſiſtente & ventis ſimul ex occidente flantibus, itemque tempore vernali & autumnali, aut ſi quis in locis valde humidis, paludoſis, humilioribus conclavibus commoretur, vel dormiat, frequentem morbi cachectici eſſe proventum. *Aeris intemperies.*

§. XI.

Aditum quoque ad noſtri affectus geneſin animi faciunt pathemata, quarum ea eſt vis atque potentia, ut proxime in partes nervoſas, maxime omnium vero in ventriculum & univerſum inteſtinorum canalem mere nervoſum & membranaceum agendo, motum harum partium periſtalticum functionemque naturalem valde imminuant & labefactent. Nocent vero quam maxime & ad invehendam cachexiam & chloroſin admodum diſponunt gravis terror, diuturnus mœror & ſuppreſſa iracundia, eo quod excretiones ſanguinis criticas per menſes ac hæmorrhoides vel nimis augent, vel retardant & cohibent. *Animi pathemata.*

§. XII.

Sanguinis excretiones imminutæ.

Enim vero, & certa ac frequens obſervatio, & probatiſſimorum Medicorum auctoritas confirmat, quod nimis imminutæ alias ſalutares, & criticæ ſanguinis ſuperflui per uterum & anum expurgationes non modo cachexiæ & in fœminis chloroſeos, verum etiam aliarum graviſſimarum & pæne incurabilium paſſionum præcipuæ cauſſæ exiſtant. Nam quandocunque ſanguis conſuetum exitum per ordinarias has vias, vel ob ſpaſmos, vel ob nimium craſſorum humorum infarctum non habet, ſtagnat, vitiatur, corrumpitur, & ad vaſa regurgitat majora & viſcera; quorum tonum, ac functionem vitiando varia & gravia pathemata in remotis etiam partibus ſæpius excitat. Morbus ille, virgineus qui indigitatur & circa pubertatis tempus virgines viro jam maturas frequenter infeſtat, unice ab impedita hac expurgatione ſua mutuatur incunabula. Id quod perpulchre explicat *Joannes* LANGIUS *in Epiſt. medicin. lib.* 1. *epiſt.* 21. his verbis: *id temporis natura duce ſanguis menſtruus ad matricis loculos & venas ab hepate defluit: qui quum ob illarum anguſta oſcula, quæ nondum patuerunt, viſcoſis quoque & crudis humoribus obſtructa, & denique ob ſanguinis craſſitiem erumpere non poſſit: tum rurſus per venæ cavæ majoriſque arteriæ propagines ad cor, hepar, diaphragma & præcordiorum venas regurgitat: capiti quoque bona pars impertitur, & circa viſcera accidentia gravia parit, diſpnœam, tremulum cordis palmum, hypochondriorum inflationem, ſtomachi faſtidium, cardialgiam.* Sed eadem mala non tantum virgines & juvenculas, ſed & conjugatas, quin immo ſeniores eo corripiunt tempore, quo fluxus menſium ſecundum naturæ ordinem ſolet ceſſare, vel ubi ille ex quacunque alia cauſſa fuerit ſufflaminatus. Nec diſſimili ratione in ſexu nobiliori conſuetus hæmorrhoidalis fluxus ſuppreſſus, qui robur ac tonum partium dejiciendo, vaſa pravorum ſuccorum copia implet, ad affectum cachecticum concurrit.

§. XIII.

Sanguinis excretiones nimiæ.

Verum enim vero, nihil quoque frequentius evenit, quam ut poſt enormes & fere incompeſcibiles, ſive per uterum ſive per venas ſedis hæmorrhagias, nec non per graves vulnerationes, chronici & rigidi ſic dicti valdeque pertinaces morbi, quales ſunt cachexia, leucophlegmatia, anaſarca, œdemata pedum, vel etiam atrophia, cum ſummo virium languore, enaſcantur. Sicut enim omnes partium functiones, ubi ſecundum naturæ ordinem fieri debent, a convenienti ſanguinis probe temperati copia ejuſque libero per omnes canales progreſſu & circulo ſuſtentantur, & inde robur ac vigorem ſuum accipiunt: ita neceſſe eſt, ut, exhauſto pæne vitali ejuſmodi fluido, ingens partium & viſcerum fiat imbecillitas, & ingens functionum præſtandarum læſio ac imminutio. Maxime omnium vero ventriculus cum adnexo inteſtinorum canali ſuos patitur manes, quippe cujus atonia & imbecillitas imminutam quoque concoctionem & ob corrupta alimenta multas parit cruditates, quæ in venas & habitum corporis tranſeuntes non modo vitioſam efficiunt nutritionem, ſed & ipſa viſcera ſanguificationi humorumque depurationi dicata, ut ſunt hepar, lien, renes, &c. inſigniter lædunt, & quo minus munere ſuo rite fungi poſſint, prohibent. Accedit & illud, quod deficiente juſta ſanguinis & humorum copia minima & capillaria vaſa, maximeque ea, quæ tum ſecretioni utilium, tum excretioni inutilium ſuccorum inſerviunt, non aperta maneant, concidant & anguſtentur, adeoque longe magis ſuo defraudentur munere; unde ingens impuritatum origo.

§. XIV.

Morbi prægreſſi & perverſæ curationes.

Nec aliam ſubeſſe puto rationem, quam nimiam boni & laudabilis ſanguinis

guinis jacturam, quod ii potiſſimum, qui a longis morbis, maximeque a febribus & dyſenteria nondum plenius convaluerunt, ſed adhuc imbecilles plus ciborum ingerunt, quam languida ventriculi actio digerere poteſt & in bonum ſuccum tranſmutare, cachexiæ admodum ſint expoſiti. Quod mali, experientia teſte & antiquiſſimis medicorum conſentientibus, & illis frequentius evenit, qui per pravas & imprudentes morborum curationes, quales cum fortioribus purgantibus, vel etiam adſtringentibus ad nimias hæmorrhagias, & paroxyſmos febrium ſupprimendos inſtituere ſolent, nimis ſunt debilitati. Etenim, peſſimæ omnino indolis iſta ſunt medicamina, quæ vires, in quibus omnis naturæ energia reſidet, nimium exhauriunt. Et talem cenſum jure prope ſuo ſubeunt draſtica evacuantia, & quæ minimos tum inutilibus excernendis tum humoribus depurandis dicatos canales conſtringunt & obſtipant remedia, quibus imperiti medici non modo noſtrum affectum, ſed & alios plures eoſque lethales morbos accerſunt ſæpiſſime.

§. XV.

Differentia cachexiæ ab aliis morbis.

Quoniam noſtrum affectum cum aliis morbis multum intercedit affinitatis, operæ erit pretium, ut enodemus, in quantum illis accedat, in quantum diſcrepet. Primo itaque ſciendum eſt, cachexiam a chloroſi & fluore albo quoad eſſentialem morbi indolem minus differre, ſed tantum quoad ſexum & ſubjectum, ſive ſedem cauſſæ, quæ in nobiliori ſexu in ventriculo & hepate, in ſequiori vero in his & utero ſimul quærenda eſt, aliqua ex parte diſcrepare. Neque minorem cachexia cum cacochymia alit convenientiam; ſiquidem hæc æque ac illa ingentem impurorum humorum in vaſis ſupponit præſentiam, tantum quod magis ab intemperantia & primæ digeſtionis vitio, quam a prava reliquorum viſcerum naturalium conſtitutione enaſcatur; unde ex majori cacochymiæ gradu, qui in nutritione depravata conſiſtit, ad cachexiam demum fit tranſitus. Deinceps & illud probe obſervandum eſt, quod non omnis fœdus & pallidus faciei adſpectus pro eſſentiali cachexiæ charactere haberi debeat, utpote qui ab omni graviori morbo ſæpiſſime remanet, & vel ex collecta vitioſorum humorum in primis viis colluvie, vel ab iracundiæ affectu ſuppreſſo, vel a ſpaſmo ventriculi oritur, ſed convenientibus remediis facile cedit. Multum quoque cognationis cachexia habet cum ictero. In utroque enim affectu nutritio eſt depravata, faciei & cutis color luridus, virium languor, mentis torpor, viſcerumque & ventriculi magna atonia & læſio; nihilo tamen minus in eo ponenda erit differentia, quod in ictero a ſola bile ex biliferis ductibus, vel obſtructis, vel ſpaſmodice conſtrictis, per vaſa lymphatica ad ſanguinis maſſam regurgitante hæc mala originem ſumant, quum contra in cachexia ventriculus, lien, hepar, reneſque ſimul graviter afficiantur, adeoque hæc gravior & rebellior ſit, ita prorſus, ut, niſi curetur, in icterum nigrum tranſeat. Differt quoque affectus noſter ab anaſarca & leucophlegmatia, utpote in his major partium inferiorum obſervatur inflatio atque durities, & poſt impreſſionem digitorum foveæ relinquuntur, quod in cachexia, niſi jam proxime ad horum affectuum gradum acceſſerit, minus contingit. Neque dein negligenda eſt, quæ cachexiam & atrophiam intercedit differentia. Equidem in utroque morbo magna partium fluidarum peccat impuritas, viſcerum atonia & nutritionis vitium; aſt in atrophia corpus extenuatum indies magis magiſque contabeſcit, & nulla prorſus adeſt nutritio, quæ tamen in noſtro affectu vitioſa eſt & copioſior; unde corpus plerumque ampliorem habet molem. Denique etiam diſcrepat cachexia a ſcorbuto. Nam in omni quidem ſcorbuto eſt cachexia, & vix reparabilis humorum dyſcra-

ſcaſia, ex variis doloribus, exulcerationibus, cutiſque defœdationibus conſpicua, quæ vero in cachexia nondum ad tantum pervenit gradum. Quodſi vero hæc junguntur accidentia, dici ſolet cachexia ſcorbutica.

§. XVI.

Prognoſis. Quoad prognoſin noſtri mali id tenendum eſſe arbitror, quod cachectici pro varietate ætatis, temperamenti & vitæ generis multum omnino inter ſe diſcrepent, & pro majori vel minori humorum viſcerumque labe faciliorem vel difficiliorem recipiant ſanationem. Ita, ſi ætatem reſpicimus, ſenes præ juvenibus, eo quod ipſa ſenectus cachexiæ ſpecies eſt, noſtro affectu longe gravius afficiuntur; imo non raro exinde in atrophiam & maraſmum incidunt. Dein, quæ ſubito naſcitur cachexia, uti fere ob intemperantiam pravamque ciborum digeſtionem poſt longos morbos evenit, facilius tollitur, quam quæ ex viſcerum vitio hepatiſque vel lienis ſcirrhoſa obſtructione paullatim ſuccreſcit. Hinc etiam ubi virideſcens & in nigrum vergens color adparet, qui plerumque latentis viſcerum læſionis, ob corruptæ bilis admixtionem, indicium præbet, majus periculum ſubeſt, quam ubi pallidus tantum color, qui ſolum phlegmatis abundantiam ſubindicat, cutim occupaverit. Præter hæc ſciendum: quo diutius malum inhæſit, quo major jungitur ſpirandi difficultas, hypochondriorum tenſio atque durities, & quo magis vires labaſcunt, ut ſyncope quoque intercurrat, eo plus reformidandum eſſe periculi. Neque facilem curationem admittit, ubi ex hæmorrhoidum fluxu vel prægreſſo, vel ſæpius recurrente malum fuerit ſubortum. Nullus inſuper datur morbus, qui tam facile in hydropem tam anaſarcam quam aſciten, in atrophiam & ipſam quoque hecticam inclinat, quam ipſa cachexia, præſertim niſi mox ab initio convenientibus ſuccurratur remediis. Chloroſis denique, ſi modo non negligitur, non adeo periculoſa eſt, neque ad longum tempus durat, ſed vel matura menſium reſtitutione ſolvitur, vel in juvenculis virginibus ſolo conjugio feliciter curatur. Mulieres vero, quæ diutius chloroſi laborarunt, aut ſteriles fiunt, aut morboſam ac debilem edunt prolem.

CURATIO.

§. I.

Expoſitis itaque & perveſtigatis noſtri affectus cauſſis, ordinis poſtulat ratio, ut iiſdem ſubmovendis aptam & accommodatam inveniamus medendi methodum, quæ, noſtra quidem ſententia, ſequentibus abſolvitur indicationibus. *Indicationes curatoriæ.* Primo quidem eo reſpiciendum ducimus, ut ſanguis & humores crudi, ſpiſſi & impuri corrigantur, & per congrua emunctoria e corpore ejiciantur; horum vero loco ſubtilis chyli, ſanguinis & humorum promoveatur generatio. Dein, ut reſeratis viſcerum minimorumque vaſorum oppilationibus liber & æquabilis ſanguinis per omnes corporis tam externas quam internas partes reſtituatur circuitus, & denique, ut nimis dejectus ventriculi & inteſtinorum viſcerumque tonus roboretur.

§. II.

Primum itaque, antequam ad humorum pravorum reſpiciatur correctionem, opera medico danda eſt, *Quæ humorum correctioni & evacuationi inſerviant?* ut fontem præcludat, ex quo ejuſmodi humoribus majus accedit incrementum. Fontem hunc conſtituit ventriculus cum adnexo inteſtinorum canale, ex quo cruditates prodeunt viſcidæ, mucidæ, acidæ, quæ per incidentia digeſtiva corrigi & ad mobilitatem debent præparari, quo eo commodius poſſint eliminari. Huic ſcopo quam maxime commoda ſunt ſalia ſic dicta neutra, cujus generis ſunt, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, ſolutio oculorum cancri cum ſucco citri, terra foliata tartari, ſal polychreſtum,

ſal

ſal Carolinarum, Egranarum, tartarus tartariſatus, ſal abſynthii, quæ cum ſufficienti aquæ vehiculo ſoluta oportet exhibere. Hæc quippe ſi repetita, vel majori præbentur doſi, præter effectum incidentem & reſolventem, alvum quoque movent, & ſordes efficaciter educunt. Quod ſi vero non ſuffecerint, poſt ejuſmodi præparationem evacuantia ſubjungenda veniunt, quæ ex myrrha, gummi ammoniaco, extracto rhabarbari, abſynthi, panchymagogi Crollii, cinnabari, ſuccino & ſale ſuccini, ſumtis ad drachmam dimidiam æqualibus partibus parantur. Ex ſcrupulo uno poſſunt formari pilulæ viginti, totidemque adſumi. Spectant huc etiam præ omnibus aliis noſtræ pilulæ balſamicæ, quæ tonum & robur ventriculi labefactatum ſimul egregie reſtituunt & confortant; vel etiam in forma liquida infuſum vinoſum apparari poteſt ex radice pimpinellæ, armoraceæ, cichorei, rhabarbaro, agarico, corticibus aurantiorum recentibus, ſummitatibus centaurii minoris, cremore tartari & paſſulis minoribus, quod quotidie in aurora per dies decem ſufficienti quantitate erit hauriendum. Neque minorem ſpondet efficaciam aqua Sedlicenſis ad libram dimidiam cum ſyrupo florum perſicorum, vel cichorei cum rhabarbaro, aut roſarum ſolutivo ad unciam unam alternis diebus per vices potata. Si vero alvi nimia eſt ſtrictura, conſultius eſt, per leniter evacuantem potionem mannatam, quam mannæ electæ unciæ duæ, cremoris tartari drachma una, rhabarbari & nitri puriſ. drachma dimidia, in aquæ fontanæ unciis octo ſoluta conſtituunt, ſordes educere.

§. III.

Obſtructiones quomodo reſerandæ.

Expurgatis ſic probe primis viis, operam navare oportet medicum, ut totam humorum maſſam puriorem & fluidiorem reddat, atque infarctos emunctoriorum canaliculos aperiat, quo eo melior ſanguinis & ſeri fiat depuratio. Cui ſcopo obtinendo inſerviunt decocta, ex radice ſarſaparill. chinæ, ſcorzoneræ, cichorei, raſura ligni ſaſſafras & cinnamomo parata, quæ dilutiora potui ordinario poſſunt dari, concentrata vero mane in lecto ad perſpirationem liberiorem promovendam adſumi. Juvabit quoque interdum mane in lecto ſudorem exſpectare, qui elicitur, ſi eſſentia ſuccini & pimpinell. cum tinctura antimon. & liquore cornu cervi æquali pondere ſumta ad quadraginta guttas ex decocto calido propinatur. Nec incongruum erit, pro re nata ad diureſin ciendam tincturæ tartari drachmam unam cum decocto interponere.

§. IV.

Ventriculi habenda eſt ratio.

Maxime omnium vero ventriculi habenda eſt ratio, cujus tono roborando aptiſſima ſunt elixiria ſic dicta ſtomachica; quæ inter eminent, elixir Michaelis ſtomachale in B. Parentis mei theſauro pharmaceutico deſcriptum, noſtrum balſamicum in notis ad Poterium propoſitum, ſal volatile oleoſum cum tinctura tartari remixtum, elixir ſtomachale ex eſſent. gentian. rubr. & corticum aurant. recentium, nec non elixir balſamicum ex extracto centaur. min. cardui bened. abſynth. gentian. myrrha, ſuccino, croco, corticibus aurantiorum recent. ſine menſtruo ſpirituoſo cum tenui ſalis tartari lixivio paratum. Quæ medicamenta, maxime ſi inter epulas, vel ſtatim a cibis ſumtis offeruntur, non modo ad alimentorum digeſtionem blandamque chyli ſpiritualſcentiam conciliandam, verum etiam ad naturalem & balſamicam humorum temperiem reſtituendam viſcerumque tonum roborandum, magnæ miræque ſunt efficaciæ; ſed ut paullo diuturnior uſus accedat, neceſſe eſt.

§. V.

Aquarum mineralium uſus.

Quodſi hiſce remediis morbus rebellis cedere nolit, ad aquas minerales, quarum eximius in cachexia tam virili quam fœminina uſus eſt, deveniendum erit. Omnibus tamen hoc fine

ſine longe præferendas eſſe puto acidulas Pyrmontanas; quibus ego non ſemel, ſed ſæpius chloroſin, ex menſium obſtructione enatam, in corporibus etiam adſpectu tenerioribus curatam novi. Ejuſdem cum hiſce virtutis ſunt fontes Spadani, utpote ambo ſubtiliſſimo martiali elemento imbuti non modo ſpiſſos humores fluxiles & mobiles reddunt, atque obſtructos emunctoriorum meatus reſerant, ſed & tonum ac robur viſcerum augendo, ſanguinis per univerſum corpus circuitum egregie promovent.

§. VI.

Martialium uſus.

Præter jam recenſitas aquas medicatas, martiali principio turgidas, alia quoque medicamenta martialia cum ſalinis & balſamicis maritata commodeque exhibita non inepte pro ſpecificis & efficaciſſimis ad cachexiam & chloroſin ſanandam habentur remediis. Utut vero variæ proſtent martis compoſitiones chymicæ æque ac pharmaceuticæ, nulla tamen magis ſe mihi commendare videtur, quam crocus ejus ſubtiliſſimus, qui non ex chalybis, ſed ſolius ferri, quod copioſius phlogiſton recondit, cruda limatura, aqua pluviali conſperſa & calori ſolari expoſita conficitur. Præſtat tamen hoc medicamentum cum aliis accommodatis remediis permiſcere. Hinc ego radicem pimpinellæ, ari, cinnamomum acutum, ſal tartari & ſaccharum, quæ inſignem in humoribus incidendis præſtant effectum, adjicere ſolitus ſum, tam felici eventu, ut inde virgines, quæ chloroſi cum enormi capitis dolore aliiſque ſymptomatibus ſtipata diu laborarunt, feliciter reſtitutas viderim. In forma liquida tincturæ martis pomata, cydoniata & cum ſucco citri parata, præſertim vero Zwolfferiana reliquis omnibus palmam præripiunt. Egregie tamen horum medicaminum intenditur efficacia, ſi cum ſufficienti decocti ſupradeſcripti quantitate, vel etiam cum juſculis, quibus radices aperitivæ graminis, cichorei, petroſelini, aſparagi, fœniculi &c. incocta fuerunt exhibentur,

CAUTELÆ.

§. I.

Cautelæ circa V. Sionem in cachexia ab excretionibus ſanguineis ſuppreſſis.

Si ullo in morbo, certe in cachexia apprime neceſſarium eſt, ut, quam primum fieri poteſt, malo occurratur; alias gravis metus eſt, ne, ſi curatio tardior accedat, in atrophiam, ſcorbutum & hydropem æger præcipitetur. Quodſi igitur cachexia ob conſuetam ſanguinis excretionem ſuppreſſam corpus occupavit, operam dare medicum oportet, ut ipſa commodis remediis revocetur. Quo fine, niſi vires ex longiori mali perſiſtentia enervatæ id prohibent, venam ſecare ſanguinemque in parciori quantitate, ſed iteratis vicibus, e. g. per triduum, detrahere juvabit. Quod auxilii genus jam olim ab HIPPOCRATE *in libr. de morb. mulier.* §. 3. commendatur, & iis potiſſimum ſaluti eſt, quibus ſolennis per uterum purgatio deficit. Inimiciſſima contra iis eſt venæſectio, qui mole vitioſorum humorum turgidi parum ſanguinis intra venas fovent.

§. II.

Circa uſum thermarum Carolinarum.

Præter dictam venæ ſectionem prudenter inſtitutam corporiſque purgationem in cachexia ex menſium vel hæmorrhoidum obſtructione ſuborta magna quoque vis reſidet in thermis Carolinis, quarum convenienti interno uſu taliſmodi excretiones diu ſuppreſſas ego revocatas novi. Sed cavendum ab illis eſt, ubi morbus ex nimio hæmorrhoidum vel menſium profluvio originem traxit.

§. III.

Circa balnea.

Sanguine in menſibus ſuppreſſis decenter detracto viſcerumque obſtructionibus per aquas minerales vel medicamina martialia remotis, fluxus nonnunquam ſponte ſequitur. Quod vero ſin minus evenit, neceſſe eſt, ut ægræ per horæ circiter ſpatium immittantur balneo tepidiori, quod ex herba matri-

matricariæ, meliſſæ, artemiſiæ, pulegii, ſabinæ, floribus chamomill. roman. ſalviæ, baccis lauri &c. apparatum ad ſtagnantes humores diſſolvendos, mucidamque & tenacem ſeri materiam per uteri oſtiola expurgandam ſæpius deprehendi utiliſſimum.

§. IV.

Circa medicamenta validiora. Cachectici nunquam violentis tractandi ſunt medicamentis; quem in finem ſedulo fugienda ſunt omnia validiora purgantia, ſudoriſera & balnea quoque calidiora, per quæ ſæpe pernicioſæ pravorum humorum ad nobiliores partes fiunt metaſtaſes.

§. V.

Circa martialia. Quoad modum utendi martialibus ſcire licet, quod 1.) eorum efficacia per ſufficientem corporis motum & exercitationem debeat promoveri. 2.) cura ad dies decem & quindecim ita continuari, ut tertio vel quarto die lene purgans remedium, uti ſunt paſſulæ rhabarbarinæ interponatur. 3.) quod ſufficiens & diluens potus cum exacto vitæ victuſque regimine ſimul in uſum vocetur.

§. VI.

Conjugii vis in ſanãda chloroſi. Obſervavimus una cum HIPPOCRATE & PLATERO *in praxi* cap. XIV. virginibus pallidis ac morboſis, ſi nubant & viris jungantur, interdum prima nocte menſes fuiſſe eruptos, & in ordinem redactos, cum colore vivido & inſigni incolumitate ſubſequuta; quapropter matrimonium ceu ſummum in hoc caſu remedium commendare licebit.

§. VII.

Cautelæ circa tumores pedum. Pedes frigidi & tumidi in hoc morbo probe tecti & in moderato calore ſunt ſervandi. Involvantur quoque linteis arcte conſtrictis, ut laxitas emendetur, & promtior humorum ad cor fiat recurſus. Quodſi vero nimium intumeſcunt, ſacculi calidi ex milio, furfuribus & ſale confecti ſunt imponendi. Circa pediluvia notandum, quod ipſa locum non habeant, ubi tumor jam invaluit, ſed tum præter jam dicta rectius adhibentur frictiones cum linteis aſperioribus calidis inſtituendæ.

§. VIII.

Diæta ratio. Quod denique diætam tam præſervatoriam attinet quam curatoriam, aer frigido-humidus, nec non conclavia paullo decliviora, vaporoſis humoribus repleta, pro ſomno capiendo ſunt infenſiſſima. Inter cibos autem eos potiſſimum, qui difficilius ſolvuntur, quales ſunt fructus horæi, acidi, lacticinia &c. omni vitare modo oportet. Nocet quoque aqua ſola pro potu ſumta, quam ideo vino bonæ notæ Rhenano & Moſellano diluere præſtat. In genere vero notandum, quod cachexiæ morbus a nimia ciborum comeſtorum copia ſæpius oriatur & ſuſtentetur; quare abſtinentia & cura per inediam omnium pharmacorum vim in tali caſu ſuperat longiſſime.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Cachexia a diuturno mærore. VIr ſacerdotali munere fungens, temperamenti ſanguinei corporiſque habitus ſpongioſi, victui craſſiori & cereviſiæ conſiſtentioris potui adſuetus, per viginti annorum decurſum ſingulis fere menſibus cum euphoria cruentas habuit ſedes. At quum duobus abhinc annis ob deteſtandum filiæ patratum ſtuprum diuturno affectus fuerat cum tacita iracundia mœrore, ſalutaris hæc excretio hæmorrhoidalis ſenſim ſenſimque imminutior facta penitus demum ſubſtitit; unde appetentia ciborum periit, facies antea florida mutata fuit in flaveſcentem & flaccidam, pedes intumuerunt, difficiliuſque nunc reſpirare cœpit. Conſuluit itaque rei pharmaceuticæ peritum, qui vinum laxans ſingulis diebus mane per menſem & ultra bibendum obtulit, a quo ſex ſeptemve vicibus quotidie alvum depoſuit. Potui ptiſanam, & ex cibis ſola juſcula avenacea in largiori copia haurienda

commendavit, nec irrito effectu; utpote non modo tumor pedum cum reliquis ſymptomatibus ex voto remiſit, verum etiam reſpiratio facilior inde facta fuit: niſi quod conſuetus hæmorrhoidum fluxus in ordinem nondum redierit. Non multo poſt derepente æger in vehementes circa regionem lumbarem incidit dolores, cum urinæ multo ſabulo refertæ ſeceſſione junctos, qui uſque dum ſæpius recurrendo miſere noſtrum cruciarunt. Ante anni vero quadrantem tumor utrumque pedem, maximeque ſiniſtrum cum difficiliori anhelitu denuo occupabat: flatus ſimul ſiniſtrum hypochondrii latus mirum diſtendebant, & ſæpius calculoſæ concretiones, præcipue poſt eſum unius alteriuſve taleoli raphani ruſticani ſale conditi, cum urina excernebantur. Ego igitur conſultus, quum vaſa ſanguine admodum turgida deprehenderem, ob pedes nimium tumidos venam in brachio ſecandam, & loco cereviſiæ craſſioris ptiſanam ex hordeo, raſura cornu cervi & corticibus citri bibendam ſuaſi. Dein ſingulis diebus mane ſalis aperitivi, ex polychreſto thermarum Carolinarum & nitri cryſtalliſati æquali portione compoſiti drachmam unam in libra dimidia aquæ ſolvendam dedi, tenueque juſculum ſuperbibere, & alternis diebus circa horam decubitus pilularum noſtrarum balſamicarum no. X. devorare juſſi. Denique ad flatus diſcutiendos eſſentiam corticum aurant. liquori anodyno nuptam cum elixirio viſcerali alternatim in prandio ſumendam obtuli, eſum raphani ruſticani interdixi, ipſumque potius plantis pedum imponendum commendavi. Et ſic intra menſis ſpatium, remittentibus ſenſim ſymptomatibus, fluxus hæmorrhoidum rediit ſaluberrimus, & jam melius æger habere cœpit.

EPICRISIS.

Dilucida omnino ex præfata morbi hiſtoria adparet, quantam in univerſa motuum & functionum naturalium œconomia pervertenda gravique & chronico morbo per fluxus critici ſuppreſſionem arceſſendo gravior & diutius inhærens animi affectus obtineat potentiam. Deinceps utut a vino laxante ſingulis diebus per menſem cum abſtinentia adhibito ſtatus cachecticus fuerit ſublatus, mirum tamen non eſt, hunc non ita multo poſt rediiſſe, quum hæmorrhoidalis fluxus, a quo originem ipſe traxit, nondum in ordinem fuerit redactus. Symptomatum complicatorum, me quidem judice, talis reddenda erit ratio: a ſuppreſſis hæmorrhoidibus ingens in inteſtinis craſſis ſuborta eſt inflatio, quæ vaſa iliaca & emulgentia ſimul comprimendo, tum pedum intumeſcentiæ tum calculorum in renibus concretioni materiam & occaſionem præbuit largiſſimam. In curatione mali prudenter adornanda eo præcipue reſpiciendum duximus, ut liberior ſanguinis per inteſtina & vaſa adjacentia compreſſa reſtituatur circuitus; quo ſcopo non modo venam, ob pedes tumidos, in brachio tundendam, verum etiam reliqua commendavi medicamina.

OBSERVATIO II.

Cachexia ab inordinata vita & gravi mœrore.

Vir generoſiſſimus, aliquot ſupra quinquaginta annos natus, fluxum hæmorrhoidalem nunquam expertus, in aula per plures annos ſtrenuis vini, non optimæ ſemper notæ, interfuit compotationibus, corpuſque ſubinde venando ſub varia tempeſtatis mutatione multum fatigavit; ſed nihilominus, admiſſa bis anno venæ ſectione, bene habuit. Ante annuum vero tempus, quum

Prin-

Principis excideret clementia, animum mox totum mœrori dedit; unde appetitus ſequuta eſt proſtratio, cum anxio circa ſcrobiculum cordis dolore acriter ſæpius convellente. Jungebantur dein corporis macies, & difficilis, præcipue ſub adſcenſu ſcalarum, reſpiratio, moleſtæ hypochondriorum inflationes cum virium inſigni decremento, colore faciei lurido, & aliquali pedum intumeſcentia. Pulſus diurno tempore ferebatur tardus ac debilis, nunquam tamen intermittens, & circa veſperam paullo celerior cum levioribus æſtus interni indiciis. Hinc ego conſultus ſuaſi, ut bis de die elixirium viſcerale, liquori anodyno nuptum, & ante decubitum ſal noſtrum aperitivum & temperans adſumeretur. Loco potus Theæ mane bibendum commendavi infuſum theiforme; & quum pro potu decoctum ventriculus non ferre videretur, potum cereviſiæ Lœbeginenſis permiſi. Denique cataplaſma ex floribus chamomill. roman. macis & caryophyllis aromaticis in vino coctis, regioni ſtomachi ſæpius tepide adplicandum, & pedes tumidos furfuribus triticeis calefactis crebrius immittendos juſſi, tam ſalutari effectu, ut intra trium menſium decurſum convaleſcentiæ ſpes appareret; ſiquidem pedes ſub continuo madore & larga muci craſſi ac viſcidi per urinam ſeceſſione ſenſim ſenſimque detumeſcebant, appetitus erat vegetior, reſpiratio facilior, ſomnuſque & pulſus magis naturalis. Ceterum circa hanc morbi hiſtoriam probe notari meretur, quod per præteritam hiemem generoſiſs. ægrotus multis vexatus fuerit catarrhalibus ad pectus defluxionibus, ſuffocationem non raro minitantibus, præſertim quum Medicus ordinarius in tali paroxyſmo venam in brachio ſecandam juſſerit. Exſpiravit tamen præfocationis metus a frequentiori clyſterum in anum injectione.

EPICRISIS.

Viri hujus generoſiſſimi aulici valde inordinatum vitæ genus a longo inde tempore mihi perſpectum ſæpiuſque æſtimanti admirationi fuit, quod a morboſa afflictione liber tamdiu permanſerit; attamen quum ab ineunte fere ætate eidem adſueverit, conſuetudo in alteram quaſi naturam videtur converſa. Nota enim mihi ſunt perplura ejuſmodi exempla, ubi viri aulæ innutriti, ſine notabili ſanitatis detrimento diu vitam egerunt incolumem, donec tandem ob infeſtum fortunæ caſum diuturno mœrore vel graviori animi perturbatione affecti, tota natura ſimul & ſemel cum omnibus functionibus ſuccumbente, confeſtim in ſtatum cachecticum vix ulla medicina reparabilem conjecti ſunt: ut uſque eo clare pateat, quantam animi pathemata habeant potentiam, cacochymiam vitioſam diu latentem in actum deducendi, & in peſſimum valetudinis ſtatum convertendi. Curationem quod attinet, quum in noſtro ægroto ætate non adeo multum provecto propter continuam corporis exercitationem nec duritiem, vel firmiorem in viſceribus obſtructionem, nec polypoſam in majoribus ramis concretionem ſuſpicarer, ipſumque corpus non adeo pingue ſed bene tranſpirabile deprehenderem, convaleſcentiæ ſpem promiſi, ſi modo vir generoſiſs. per aliquot menſes ſtrictam cum patientia & obedientia diætam ſervare, accommodatiſque uti vellet remediis. Nec conceptam ſpem fefellit eventus; ſiquidem ſub critica materiæ viſcidæ per urinam evacuatione, quæ in ſtatu cachectico-hydropico ſemper boni eſt ominis, ſymptomata remiſerunt, & æger ſucceſſu temporis integræ ſanitati fuit reſtitutus.

OBSERVATIO III.

Cachexia deſperata ab inordinata diæta.

Vir in quadrageſimo ætatis anno conſtitutus, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, texturæ firmioris, qui a primis juventutis annis commeſſationibus & poculis diligenter interfuit, maximeque ſpiritum vini magna in copia hauſit; vix ephebus factus copulam iniit conjugalem, veneremque ſtrenue exercuit, nihilominus præter ventriculi flatulentiam & febriles inſultus incommoda valetudinis nulla unquam ſenſit. Ante aliquod vero tempus diuturniori afflictus mœrore ſubito incurrit difficilem reſpirationem cum magna virium jactura, pedumque ſenſim intumeſcentium vacillatione. Succedit ſubtumidus habitus, faciei pallor, & æſtus circa veſperam volaticus, cum inſigni oris ariditate & ſiti ſtipatus. Præter hæc continui adſunt vomendi conatus ipſique vomitus, quibus tam eſculenta, quam potulenta rejicere debet; alvus eſt aperta, ſed flatibus diſtenta, urina ſecedit pauca & rubra, ſedimentum deponens ſat copioſum. Ego ſub tam confuſo rerum ſtatu de recuperanda valetudine plane deſperavi; ut tamen æger levamen quoddam acciperet & ad aliquod adhuc tempus vivus ſervetur, ab uſu medicamentorum abſtinere, aerem mutare, & moderata diæta cum animi tranquillitate uti commendavi.

EPICRISIS.

Hanc morbi hiſtoriam eo potiſſimum fine hic inſerere placet, ut dilucide appareat, qua ratione per inordinatum vitæ genus natura debilitari, & ad graves morbos, qui non ſtatim ſe exſerunt, ſed ſuccedentibus demum annis, præſertim graviori animi affectu accedente emergunt, diſponi poſſe. Deinceps ſciendum, ſub tali corrupto morbi ſtatu tantaque naturæ imbecillitate vix ullam medicamentis, etiam præſtantioribus, ſupereſſe locum, ſed omne, quod medicus tentare & efficere poteſt, id temperatis & lenioribus diæteticis debere perfici, quippe quæ optimum ejuſmodi ægrotantibus dant levamentum. Graviter itaque errant ii medici, qui adverſus tam ſonticum morbum multis & validioribus remediis pugnandum eſſe ſibi perſuadent.

OBSERVATIO IV.

Cachexiæ a male curata quartana lethalis.

Vir generoſus, quinquaginta & aliquot annorum, conſtitutionis ſanguineo-phlegmaticæ animique tranquillioris, lucubrationibus cum vita ſedentaria junctis admodum deditus, & inde a multis jam annis defluxionibus catarrhalibus & rheumatiſmis cum latente febricula obnoxius, incidit autumnali tempore in febrem quartanam, quæ poſt ſex ſeptemve acceſſiones electuario quodam ex china china confecto diſcuſſa, ſed poſt aliquod tempus bis reverſa eodem medicamento promte debellata fuit. In hujus vero locum ſucceſſit corporis totius languor, appetitus proſtratio, ingens a ſumtis cibis præcordiorum compreſſio, ſomnus paucus ac turbulentus, & inſigne virium decrementum; quibus demum ſupervenit cum palpitatione cordis & pulſu intermittente dyſpnœa, ſub corporis motione & adſcenſu ſcalarum moleſtiſſima, nec non pedum intumeſcentia. Quum itaque uxor anxie meum efflagitaret auxilium, ego morbi cauſſa, quam præcedentem quartanam eſſe augurabar, & ægrotantis natura probe perſpecta, difficilem mox curatu morbum judicavi; ſuaſi tamen, ut præparato prius bene corpore fontes Egranos tepefactos cum congruis tam roborantibus viſceralibus, quam laxantibus medicamentis biberet, ob aeris mutationem peregrinationem inſtitueret, & quam rarius antea adhibuerat, ſanguinis detractionem, ſingulis anni quadrantibus admitteret. Sed hiſce minus rite obſervatis, quum alius medicus ſine horum remediorum

diorum ope levamen promitteret, æger non multo poſt in pejorem ſtatum conjectus, viribus decreſcentibus & lipothymiis ſubinde intercurrentibus, demum ſuccubuit.

EPICRISIS.

Medicamenta febrifuga, quæ inter merito cortex Peruvianus primas tenet, ſi minus circumſpecte ſed intempeſtive, non attenta ægrotantis natura morbique cauſſa, nec juſta temporis, ordinis ac doſeos ratione habita propinantur, in peſſimum valetudinis ſtatum, & juniores quidem in hypochondriacum, provectiores in cachecticum & hydropicum affectum facile poſſe conjicere, ego compluribus teſtari poſſum exemplis. Hæc quippe medicamina, quæ adſtringendo potiſſimum vim ſuam exſerunt, ſegnioris naturæ ſubjectis, præſertim in quartana ante ſufficientem cauſſæ morbificæ correctionem oblata, minimos viſcerum meatus, qui ſanguinis & ſeri depurationi ſerviunt, occludendo, viſceribus non modo vitioſam inferunt labem, ſed & naturalem humorum craſin penitus deturbant, ut ſubito inde, niſi cito ſuccurratur remediis, irreparabilis ſtatus cachecticus in ſcenam prodeat. In hoc noſtro caſu ſuſpecta mihi fuit cordis palpitatio, pulſuumque intermiſſio cum reſpirandi difficultate, ſub paullo validiori corporis motu ingraveſcens; quæ ſymptomata concretionis polypoſæ indicium mihi ſæpius dederunt certiſſimum; unde etiam prognoſticon non adeo auſpicatum circa hunc affectum proferre potui.

OBSERVATIO V.

Deſperata cachexia a duplici cauſſa oborta.

Vir triginta annorum, laxioris & pinguioris corporis habitus, temperamenti ſanguineo-phlegmatici, qui hactenus crudo victui largiorique cereviſiæ craſſioris potui adſuetus vitam egit ſedentariam; autumnali quondam tempore, quum ſub frigidiori aere nudo capite diutius ſtetiſſet, febre corripiebatur continua, in qua ob urgentem ſitim & aquam & cereviſiam ſecundariam magna bibebat copia. Convaleſcebat quidem, ſed poſt aliquot hebdomades afficiebatur profluvio ſanguinis ex utraque nare valde immodico & per duodecim fere horas durante. Adhibebantur venæ ſectio & alia hoc fine utiliſſima remedia, ſed ſine effectu; donec tandem, ſuperveniente lipothymia fluxus ſponte ceſſabat. At vero brevi poſt facies antea rubicunda & florida ſuffundebatur pallore, oculi apparebant concavi, pedes ſemper frigidi & ſubtumidi a tactu digitorum retinebant foveam, appetitus cum viribus mirum languebat, & difficilis ſub levi motu aderat reſpiratio; quæ mala æger expugnaturus meam requirebat opem.

EPICRISIS CUM CURATIONE.

Ex variis ſubinde cauſſis ſtatum enaſci cachecticum, attenta obſervatione & experientia abunde ſatis intelligimus. Equidem principalis & proxima hujus mali cauſſa in vigore & robore ſolidorum, quo circulantur & depurantur fluida, deperdito conſiſtit; attamen quæ huic principaliori progignendæ ſerviunt mediatæ & occaſionales cauſſæ, non unius ejuſdemque ſunt generis. In noſtro caſu vires ſolidarum partium deſtruxiſſe videtur tum potus in febre & extra ipſam immodice adſumtus, tum nimia ſanguinis per effrenem hæmorrhagiam amiſſio. Non ſemel enim ſed ſæpius experiri mihi licuit, homines phlegmaticos & obeſiores, qui ſtrenui ſunt potatores, in hæmorrhagias & quandoque etiam in paralyticos affectus longe incurrere facilius, quam quidem eos, qui calidioris & ſiccioris ſunt temperaturæ, vix aliam ob rationem, quam quod a nimia ſeri copia facile infarctus fiunt viſcerum ſanguineorum, qui liberio-

beriorem ſanguinis circuitum interci-piendo, ejuſmodi congeſtiones & me-taſtaſes ſanguineas efficiunt. Et inde quoque fieri obſervamus, ut procera ejuſmodi ſubjecta a nimia ciborum & cereviſię ingurgitatione progreſſu tem-poris macie valde extenuentur, & de-mum ſub plenaria virium & adpeti-tus proſtratione in atrophiam letha-lem incidant. Si curationem reſpici-mus, fruſtranea omnis eſt medicina, niſi in tempore hi heluones ſibi tem-perant. Optimam tamen locant ope-ram rhabarbarina & elixiria blanda ſtomachica, digeſtionem roborantia, quorum compoſitionem jam ſupra in ipſa curativa methodo docuimus.

OBSERVATIO VI.

Chloroſis a ſuppreſſione menſium.

Duodeviginti annos nata virgo ge-neroſa, cui ante biennium exire pri-mum recto ordine cœperunt men-ſtrua, ſed non multo poſt, quum ite-rato fluxu panem butyraceum cali-dum lacque frigidum adſumſiſſet, ſub-ſtiterunt, varias abhinc incurrit re-ctæ valetudinis læſiones; quales potiſ-ſimum ſunt, pedum gravitas, mo-vendi impotentia, dolor circa præcor-dia poſt ſumtum cibum preſſorius & conſtringens, tantaque ſpirandi diſ-ficultas, ut vix per ſcalas adſcendere valeret. Alvus præterea eſt adſtri-ctior, & flatibus, ſiniſtrum præcipue latus diſtendentibus, turgida, facies pallida, pedes ſunt tumidi & gelidiſ-ſimi, pulſus arteriarum in manibus debiles, circa collum contra vehe-mentiores; conjunctis ſimul per in-tervalla capitis doloribus atrociſſimis. Ut igitur promoveretur, quæ uſque huc ſuppreſſa fuerat menſium fluxio, adhibita quidem ſunt, cum repetitis in pede venæſectionibus, medicami-na varii generis euporiſta, ſed nullum ab omnibus miſera tulit levamen. Ne-que ferre poterat pediluvia, quamvis temperatiora; quippe quorum uſum mox cordis palpitatio, & leviuſcula animi defectio inſequi videbatur. Qua-re ut tandem a tantis liberetur malis, meum ægrotantis mater imploravit auxilium, & ut curam vernalem præ-ſcriberem vehementer a me petiit. Ego itaque ſuaſor fuit, ut primo om-nium pedes ægra in perpetuo ſervaret calore, & præmiſſis eorundem cum panno aſperiori frictionibus, e vena tuſa ſex minimum cruoris uncias emit-teret; poſt hæc vero per decem dies ſingulo mane hauriat nodulum, talis compoſitionis: Rec. rad. Zedoariæ, ariſtoloch. rotundæ, vincetoxici, ana unciam dimidiam, herb. meliſſæ manip. unum, flor. cheiri pugill. qua-tuor, rhabarb. drachmas ſex, folior. ſennæ ſine ſtipit. limat. martis, ana drachmas tres, cinnamomi, aniſi ſtellati ana drachmas duas, cremor. tartari unciam dimidiam, paſſular. minor. uncias tres. C.D.S. ſpecies pro una & dimidia vini menſura. Dein elixirium noſtrum viſcerale ad ſexa-ginta guttas in prandio aſſumendum obtuli, & denique ut loco cereviſiæ ſecundariæ, cui hactenus adſueverat, cereviſiam bene coctam & lupulatam biberet, corpuſque, quantum fieri poſſet, motu & labore ſæpius exerce-ret, commendavi.

EPICRISIS.

Non ſemel ſed frequentius per id temporis longinquum ſpatium, quo morborum curationibus vacavi, an-notare mihi licuit, a ſolo pane ex ſili-gine vel tritico cum vel ſine butyro inter ipſum menſtruum fluxum largio-ri in copia calide comeſto pertinacem menſium ſuppreſſionem una cum do-loribus circa ſcrobiculum cordis preſ-ſoriis aliiſque peſſimis ſymptomatibus fuiſſe inductam. Cujus quidem pecu-liaris effectus hæc videtur ratio, quod ob deficientem digeſtionem & diſſolu-tionem multæ in prima regione vitio-ſæ cruditates & inde ſpaſticæ ſtricturæ fuerint concitatæ, quæ ad totum ex-cretionis ſalutiferæ negotium perver-tendum ſunt validiſſimæ, ut adeo

diſcere

diſcere liceat, quam caute & provide non modo circa cibos, ſed & circa omnium rerum non naturalium uſum fœminæ, præſertim juniores & ſenſibiliores ſub ipſa menſtrua purgatione gerere ſeſe debeant. Deinceps & illud dignum eſt, quod ex præfata morbi hiſtoria obſervetur, pediluvia, alias plane innoxia, & ſalutaris in ejuſmodi caſibus effectus niſi præmiſſa venæſectione & pedum, qui plerumque frigidi ſunt, fomentatione aut frictione, neque calida, neque tepida eſſe admittenda: cutis enim ſtricturam augendo, majorem ſanguinis ad præcordia reditum inferunt. Denique, ubi a propoſitis remediis fluxus non revertatur, rectum thermarum Carolinarum uſum tam internum quam externum ſuaſi, utpote quæ ſalutares aquæ ad menſes in juvenculis ſubſiſtentes revocandos nunquam non deprehenduntur utiliſſimæ.

OBSERVATIO VII.

Chloroſis cum me-zu he-ſtica.

Virgo nobilis, viginti quatuor annorum, ſanguineo-cholerica, a primis adoleſcentiæ annis valde inordinatum habuit menſtruorum ſucceſſum; ſiquidem mox per duos menſes ſanguis plane nullus, mox admodum parca prodit copia. Jam vero dimidia pars anni præteriit, quum omnis fluxus exſpiravit: unde mille malorum origo. Incidit enim optima virgo in chloroſin, ſive malum corporis habitum, ex pallido & ſublivido faciei colore ſatis conſpicuum, jam anheloſe reſpirat, languore totius corporis, maximeque pedum gravativo afficitur, ciborum faſtidio preſſa, quæ adſumit alimenta, vomitu rejicit; totumque corpus, exſolutis prope viribus, indies magis marcore conſumitur. Hæc mala expugnaturus medicus, vomitoriis, laxantibus & calidis pellentibus emmenagogis hactenus morbum aggredi ſategit, venamque brachii ſiniſtri tundendam curavit, ſed tantum abfuit, ut levaminis quicquam attulerit, ut potius rebus in pejus ruentibus, nunc permoleſta tuſſis ægram diu noctuque excruciet, & febriculoſa intemperies cum frigore & inſequenti æſtu, inſignem plantis pedum & volis manuum ardorem inducente, aliquoties de die, præſertim circa noctem, invadat. Anum præterea obſident hæmorrhoides cœcæ & tumidæ, quæ tanto ardore ac dolore furiunt, ut ſomnum prope omnem eripiant. In tam miſero rerum ſtatu poſita virgo generoſa petiit a me majorem in modum, ut ipſi conſilio & auxilio ſuccurrerem. Unde ego precibus annuens conſilium dedi, ut præmiſſis per aliquot dies pediluviis, venam in pede ſecandam, & aliquot cruoris uncias detrahendas curet. Dein ad ſanguinis circuitum æquabiliorem reddendum tuſſimque demulcendam præſcripſi infuſum theiforme, quo mane in lecto ad aliquot patellas epoto corpus ad lenem ſudorem proliciendum diſponere debuit. Poſthæc ut ventriculi quoque digeſtio promoveatur, & cruditates acido-viſcidæ corrigantur, elixirium obtuli ſtomachale balſamicum & loco potus ordinarii decoctum temperatum adſumendum. Ad calorem hecticum internum refrenandum propinavi pulveres leniter nitroſos, item ſuccum citri vel aurantior. cum coralliis & matre perlarum infractum, circa tempus ſomni ex aquis ſedativa virtute imbutis, ut ceraſor. nigror. meliſſæ, flor. tiliæ, primulæ veris, &c. addita ſpiritus nitri dulcis & ſyrupi balſamici portione, capiendum. Denique quum generoſam virginem ad iræ adfectum valde proclivem deprehenderem, ab omnibus ſummo ſtudio abſtinere conſului, quæ animi tranquillitatem ullo modo poſſent turbare. Et hæc ſunt quæ in præſenti morbi ſtatu accommodata duxi remedia. Quo tamen ſpecialius proſpiciatur ſaluberrimo menſium negotio, niſi aquis medicatis, hoc fine utiliſſimis utendi copia daretur,

circa

circa eam temporis periodum, qua alias ferri conſuevit menſtrua per uterum purgatio, remedia, quæ ſpecifica quadam menſes leniter ciendi virtute pollent, adhibenda putavi. E quorum numero præcipue eminent martialia cum aromaticis & balſamicis probe mixta. Ego itaque a longo abhinc tempore ſummo cum fructu alternis diebus adhibere ſolitus ſum pilulas noſtras polychreſtas cum pulvere martiali tenuiſſimo remixtas, itemque tincturam ſuccini probe alcoholiſatam & minus ſpirituoſam, frequentius potui inditam. Nec contemnendum pollicentur effectum frictiones in partibus inferioribus circa pubem, ilia, dorſum & pedes cum pannis calidis, præmiſſa harum partium cum unguento ex oleo liliorum alborum, vel axungia humana, oleo lavendulæ & juniperi conflato, inunctione, inſtitutæ ſæpiuſque iteratæ.

EPICRISIS.

Quæ ægram noſtram excruciant ſymptomata, unice a critica illa & ſaluberrima ſanguinis menſtrui excretione ſuppreſſa ſua ducunt incunabula. Deficiente enim vel prorſus intercepta taliſmodi conſueta fluxione ingentem ſanguinis & humorum maſſa contrahit dyſcraſiam & impuritatem, ut nec nutritioni, nec partium corporis noſtri functionibus vitalibus & animalibus præeſſe amplius poſſit. Quodſi itaque a peſſimis his malis afflictas fœminas liberare debet medicus, opus maxime omnium eſt, ut ſanguinis utiliſſima excretio naturali reſtituatur integritati, humorumque maſſa ab impuris ſordibus liberetur; quod tamen non ita facile, ut primo quidem intuitu putatur, perficitur, ſed magna adhibenda eſt cautio, ne imprudenti bonorum remediorum adplicatione malum deterius reddamus, gravioraque arceſſamus ſymptomata. Exemplo nobis luculento eſſe poterit perverſa medici in præſenti caſu curatio, utpote qui ante quam obſtructa & anguſtata uteri oſcula reſerata humoreſque fluxiles & ad excretiones apti facti fuerunt, ingentem fluidis per emetica, purgantia, venæſectionem in brachio & emmenagoga, quæ ex myrrha, croco, aloe & baccis lauri confecta reperi, fluidis introduxit motum, ut adeo non mirum eſſe debeat, ſi omnibus in pejorem ſtatum converſis, moleſtiſſima tuſſi cum ſpirandi anguſtia & hectico calore juncta ſucceſſerit.

OBSERVATIO VIII.

Rara obſervatio de peculiari urinæ vaccarum in cachexia virtute.

Equidem non poſſum, quin candide hoc loco recenſeam publicique juris faciam ſingularem plane & in libris medicorum haud facile obviam morbi cachectici, ſive ſimplicis, ſive cum incipiente hydrope juncti & quacunque ex cauſſa suborti curationem, quæ cum urina vaccarum recenter excepta & loco aquarum mineralium per menſem & ultra ſingulis diebus mane ad menſuram dimidiam vel unam pota, felici admodum ſucceſſu inſtituitur. Viginti jam & quinque effluxere anni, quum mihi, ad valetudinem Potentiſſimi Regis Pruſſiæ tuendam, Berolini degenti primum de peculiari hac cura conſtitit. Retulit quippe mihi virgo, quæ liberorum informationi vacabat, Gallica, eſſe ibi fœminam itidem natione Gallam, quæ hac methodo vernali & æſtivo tempore complures, maxime fœminini ſexus, ex menſium obſtructione, & poſt puerperium chloroſi & cachexia laborantes, omnibus remediorum generibus nihil proficientibus, priſtinæ reſtituiſſet ſanitati, & ipſa, quæ hæc mihi narrabat, ſancta fide adſeverabat, ſe ante annum miſere afflictam eadem curatione integram recuperaſſe ſanitatem. Ego hinc paullo magis de nova hac & prorſus mirabili medendi methodo ſollicitus veritatem percontando eruere diutius inſtiti. Adduxit itaque, me poſtulante, præfata virgo plures numero fœminas, quæ narrato

prius

prius morboſo ſuo ſtatu itidem conſtanter adſerebant, ſemet ipſas, hauſta mane extra urbem in paſcua ultra menſis ſpatium vaccarum urina feliciter fuiſſe ſanatas, & exſerere hoc remedii genus ſuam tam per alvum, quam urinam operationem, qua ciborum adpetentia pæne emortua cum viribus mirum reſuſcitaretur. Tum ego urinæ inſignem quantitatem mihi adportari juſſi, & cum ea, quæ ſequuntur, feci experimenta: bona ejus parte in vaſis ſtanneis ſuper carbones lento calore inſpiſſata, poſt multos emiſſos vapores deprehendebam magma flaveſcens, quod guſtu exploratum inſtar bilis amaricans erat & ſalſum; affundebam ſpiritum vini rectificatum, & en! mox color extrahebatur flaveſcens; ſal remanebat viſcoſitati immixtum, quod mediæ erat naturæ & in aqua ſolutum ſaporis terræ foliatæ tartari non abſimilis. Unde collegi, præclaram hujus remedii virtutem a ſale eſſentiali herbarum, quibus æſtivo tempore hæc animantia veſcuntur, eſſe deducendam; cujus ope non modo viſcerum oppilationes reſerarentur, ſed & vitioſorum humorum per urinam & alvum promoveretur excretio, ut ideo nihil dubii ſit, quin adverſus complures morbos medicina ſit efficaciſſima. Poſthæc hujus remedii uſum adhuc commendavi aliquibus, chronicis paſſionibus afflictis, attamen, quum fœtidam hanc medicinam, nauſea inde correpti, reſpuebant, plura circa ejus virtutes tentamina inſtituere non potui. Interim, quum ſub tractanda hac materia rurſus in mentem mihi venerit, curioſo lectori reticere nolui, hoc tantum commonefaciens: niſi ob ſqualidum fœtorem ſola urina ſine nauſea in uſum duci poteſt, melius fortaſſe poterit, quando ſal ejus, facta evaporatione remanens & in aqua ſolutum offertur; quod vero, an eundem præſtet effectum, aliis experiundum relinquo.

OBSERVATIO IX.

Cachexia in fœmina, aquis Lauchſtadienſibus ſanata.

Fœmina procera & gracilis, viginti & aliquot annorum ſemper largum & regularem habuit menſium ſucceſſum. Accedit autem aliquando, ut, dum menſtrua fluerent, vehementi percelleretur terrore; unde mox ſalutaris hæc excretio ſuppreſſa per longum tempus remanſit. Varia hinc ingruebant valetudinis incommoda: laſſitudo enim & gravitas membrorum cum lurido faciei adſpectu ſubſequebatur, parum cibi ſumebatur, pedes intumeſcebant, caput lancinante dolore ſatis vehementi quotidie fere afficiebatur, reſpiratio erat difficilior & febricula quædam non continua ſed erratica, quæ nullam ſervabat periodum, cum magna ſiti per intervalla invadebat. Ego igitur in conſilium adſcitus, pulſum in manibus deprehendi valde languidum, qui contra ſatis vehemens & fortis erat circa collum & tempora; unde brachii venam ſecandam juſſi & ſanguinis valde fibroſi educebatur copia. Poſtea commendavi aquas Lauchſtadienſes, una cum balneo tepido circa veſperam adhibendo, & elixirii noſtri viſceralis uſu bibendas. Integras tres ſeptimanas durabat hæcce curatio, præmiſſa & interpoſita, ad ſordes evacuandas, eſſentia rhabarbari cum tinctura tartari parata, vel etiam pulvere rhabarbarino cum cremore tartari confecto. Et optime res proceſſerunt: melius enim ægra adpetebat, paullatimque vires recipiebat, reſpiratione ſimul reddita faciliori. Redibant quoque menſes circa ſtatum tempus, ſed tantum viſcidus inſtar loturæ carnis liquor parciori effluebat copia; qui tamen eſſentia ſuccini, myrrhæ & croci ſucceſſu temporis deſinebat, & ſanguis naturalis reddebatur.

EPI-

EPICRISIS.

Fontes Lauchſtadienſes aquam vehunt puram & ſubtiliorem, ſulphurei odoris, croco martis tenuiſſimo imbutam; quæ hinc etiam ab injectione gallarum mox purpureum & poſtea atrum induit colorem. Scripſi olim de viribus & proprietatibus horum fontium, quorum ego inventor ſum, integrum tractatum, & certa adſeverare fide poſſum, iiſdem loco balnei decenter adhibitis atrociſſimos dolores, membrorumque contractiones, cum malo iſchiadico fuiſſe ſublatas. Interne pariter eximii ſunt uſus; ſiquidem cum debito regimine, & ſufficienti corporis motu potatæ febres chronicas, aſthma & fœminarum quoque chloroſin fugarunt feliciſſime. Equidem multi, etiam celebriores noſtri temporis medici, ex marte præparata remedia in morbis, ubi viſcerum oppilationes & infarctus ſuſpiciendi ſunt, propter vim majorem adſtrictivam ſolent reformidare, & inter medicamina infida minusque tuta referre, quum contra alii, iique non minoris eruditionis & famæ viri, illa ipſa non modo ſecura & innoxia celebrent, ſed & inſtar panaceæ in hypochondriaco & cachectico malo ſumme commendent. Verum, ut meam interponam ſententiam, nihil ex martialibus damni pertimeſcendum arbitror, dum modo cum vehiculo ſatis largo & diluto ſumantur, & corporis ſimul jungatur exercitatio. Multo vero minus periculi alunt ipſi fontes, qui tenue martiale principium recondunt, & tenuiſſimum illud phlogiſton elementum ex terræ ſinubus imbibunt; quod quidem in dictis Lauchſtadienſibus facile deprehenditur, quando hæ aquæ diutius in vaſis majoribus ſtagnant. Tum enim crocum deponunt flavum, qui cum æquali ſalis ammoniaci portione ſublimatus flores dat inſtar croci ſubtiliſſimos, fortem & gratum odorem ſpirantes; ex quibus cum ſpiritu vini rectificatiſſimo tinctura martis flaveſcens, magni uſus, extrahitur pulcherrima.

Venæſectionem quod in brachio celebrandam ſuaſerim, hæ me impulerunt cauſſæ. Naſcuntur præcipue hi morbi a nimia ſanguinis abundantia, qua univerſus humorum circuitus & cum eo ſalutares excretiones retardantur. Quum itaque viderim, in hac ægrota brachii venas ſanguine eſſe turgidas, & reſpirationem, ob ſanguinem ad pectus congeſtum, difficiliorem, in ſupernis partibus, quia inferiores id ipſum prohibebant, venam aperiri juſſi; maxime quum meminerim, jam olim *Hippocratem* in ſtatu cachectico & hydropico venæſectionem lib. de diæta acutor. his verbis commendaſſe. *Si difficulter ſpiraverit hydropicus (anaſarcoideus) & tempus vernum fuerit, & ſimul ætas viguerit, & virium robur adſit, de brachio ſanguinem detrahere oportet.*

OBSERVATIO X.

Status cachecticus perperam tractatus.

Dum hæc ſcribo, incidit in manus peculiaris de tumore pedum œdematoſo retropulſo caſus, quem cum benevolo lectore communicare operæ exiſtimo pretium. Eſt ſcilicet virgo generoſa, viginti annos nata, habitu corporis laxiori animoque ſenſibiliori prædita, quæ ante annum pedum laboravit œdemate; ad quod abigendum quum ex medici conſilio ceruſſam exterius applicaſſet & pediluvia quoque cum thermis Hirſchbergenſibus per ſex hebdomades adhibuiſſet, evanuit quidem tumor, ſed in ejus locum circa inſtans menſium tempus atrociſſimi capitis & dorſi dolores cordiſque anxietates cum inſigni pedum frigore corporiſque univerſi languore junctæ ſucceſſerunt: quæ peſſima ſymptomata redeunte menſtrua periodo ita ingraveſcebant, ut ægra motibus ſpaſmodicis agitari & præ nimia pectoris conſtrictione aſthmate convulſivo affligi videretur. Advocatus medi-

medicus venæſectionem commendabat, quæ tamen ob nimiam vaſorum exilitatem & conſtrictionem in pede celebrari minus poterat, ſed in pollice ejus inſtitui debebat; unde ſanguinis valde ſpiſſi & fere congrumati larga exprimebatur potius, quam effluebat copia. Tum quidem per tempus mitiores videbantur acceſſiones, ſed non multo poſt, prævia levi iracundia, malum redibat ferocius, & nunc inſtar febris, aliquot de die recurrendo, certos format paroxyſmos, qui viſu ſunt horrendi: namque generoſa inſomniis quaſi perterrita vehementer expaveſcit, oculi clauduntur, loquendi potentia perit, brachia manuſque attolluntur, jactantur, variiſque modis diſtrahuntur, dentibus ſtridet, ſpiritum inſtar morientium frigidum emittit, pedes refrigeſcunt, labia rigore concuſſa tremunt & colore livido adparent, totumque corpus hinc inde agitatur & mox antrorſum, mox retrorſum movetur. Tandem elapſo horæ ſpatio hæc omnia remittunt, remanentibus præcordiorum angore, cephalalgia, inquietudine & laſſitudine. Ceterum notandum, alvum plerumque eſſe pigram & vix ſemel intra tres quatuorve dies deponi, menſiumque negotium conſueto tempore rite ſuccedere. Medicus ordinarius latentem purpuram tantorum malorum cauſſam reputans hactenus pulveres ſolares & ſic dictos nigros Hallenſes cum eſſentia dulci concentrata magna in copia obtulit, ſed ſine omni effectu. Alius igitur arceſſitur medicinæ peritus, qui liquorem anodynum interne dedit, & externe membra balſamo vitæ inungi juſſit cum inſigni mali levamine. Sed quum prior his ſepoſitis medicamina ſolaria denuo adhiberet, mox priſtina ingruebant ſymptomata.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Præfata morbi hiſtoria licet ſtrictius ſumta ad præſentem tractationem minus pertinere videatur, feraciſſima tamen eſt cautionum utiliſſimarum, quæ optime nos admonet, quam caute tumor cachecticus externis remediis debeat tractari, niſi ægrotantes in grave præcipitare periculum velimus. Dignum autem inprimis eſt, quod probe animadvertatur, imprudenti balneorum, maxime nimis calidorum uſu tumorem pedum evanuiſſe longeque pejora acceſſiſſe ſymptomata; quod mihi quidem ſæpiſſime in praxi annotare licuit. Etenim ſerum illud acre & impurum, quod in pedibus ſtagnat, ubi inducta ipſis ſtrictura, a venis reſorptum ad partes nobiliores pellitur, has ipſas præter naturam afficiendo, ad ſpaſmodicas ſollicitat agitationes, quæ in noſtra ægrota miras luſerunt tragœdias.

Quam curandi ſcopo medicus adhibuit venæſectionem præſervationis loco debuiſſet adminiſtrare. Interim plenius exinde de ſumma infernarum partium conſtrictione convincimur, quæ tanta fuit, ut phlebotomo locum vix reliquerit. Quod porro attinet curationem per concentratiora medicamina, quæ in parciſſima doſi data magnam edunt efficaciam, ut fere ſunt pulveres ſolares & ejuſdem farinæ alia remedia, hæc jure meritoque videtur taxanda. Nihil enim eſt deterius, quam cutis ſpiraculis occluſis alvoque obſtructa, calidioribus maſſamque humorum exagitantibus medicamentis uti, & quod noxium in corpore hæret, ad ejus peripheriam cum impetu propellere velle. Qua perverſa methodo nihil profecto aliud efficitur, quam ut anxietates augeantur ſingulaque exacerbentur ſymptomata. Multo magis tum eam oportet eſſe medentis intentionem, ut in paroxyſmo violentos motus ſopiat

& quæ huic extra paroxyſmum occaſionem præbent, cauſſas apte præſcindat. Quo ſcopo præter clyſteres emollientes & oleoſos, pulveres leniter antiſpaſmodici nitroſi & cinnabarini, nec non liquor noſter anodynus cum eſſentia caſtorei maritatus, qui ſpecifica quadam effrenes motus compeſcendi efficacia pollet, ſummam merentur commendationem. Neque ſua laude carent remedia externa, quæ inter eminent olea nervina rutæ, lavendulæ, majoranæ, nuciſtæ &c. admixtione axungiarum temperata, & in linimenti formam redacta, ſpinæque dorſi, nuchæ & pectori inuncta. Quo etiam pertinent frictiones pedum, ad ſpaſmos eorum relaxandos friguſque debellandum.

Plures caſus legantur in Reſponſis & Conſultat. noſtris medicin. Tom. II. Sect. III. Caſ. LXI. uſque ad LXV. item Sect. IV. Caſ. CLXXXII.

CAPUT XIV.

DE HYDROPE.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Principium hydropis eſt cachexia.

CAchexiam proximum eſſe ad hydropem gradum, conſtans antiquiſſimorum medicorum fuit adſertio, qui inde in ſuis de re medica monumentis poſt cachexiam ſtatim de hydrope agere conſueverunt. Nullus autem ex omnibus utriuſque affectus conſenſum rectius agnovit, ipſo ARETÆO, qui *lib. 4. cap. 1.* hæc egregia profert: *hydrops in viſcere primario deliteſcens totum corpus in malum habitum convertit, nullaque eſt pars noxa carens. Neque enim in inferiore ventre fluctuans humidum hydropem nuncupamus; quandoquidem neque ibi vitium eſt, ſed quum morbum conſequitur tumor, inflatio, coloris fœditas, iſte in aquam colliquans habitus hydrops eſt & appellatur. Nam tametſi nonnunquam foras ſponte aqua prorumpit, aut aliquis præcordia reſcindens effundit, adhuc in ſede ſua permanet hydrops. Princeps itaque cauſſa malus habitus eſt, ſive cachexia.* Quibus verbis optimus hic ex antiquiſſimis auctor clariſſime innuit, morbum primarium eſſe malum corporis habitum, cujus ſymptoma potius & effectus ſit tumor aquoſus; eo quod hoc ceſſante morbus nihilominus permaneret. Et in ſequentibus ita pergit: *Anaſarca laborantes colore ex atro viridique permixto infecti ſunt, obſcuraſque & nigras venas habent.* Quæ ſigna admodum etiam communia ſunt cachexia adfectis. Accedit deinceps & hoc, quod ab iiſdem cauſſis, quæ malum ingenerant cachecticum, quas ex CÆLIO AURELIANO in ſuperiori capite deſcripſimus, hydrops quoque originem ducat, id quod auctores confirmant, ipſaque experientia, optima rerum magiſtra, abunde ſatis corroborat.

§. II.

Hydropis definitio.

Quum itaque cachexiæ morbus cum hydrope tam arctam habeat affinitatem, ut iſte hujus cauſſa ac fundamentum recte dici poſſit ac debeat, non poſſumus, quin omnibus rite comparatis, in ſpecialiori hydropis notione ſuppeditanda, ipſum valde depravatum corporis, quoad omnes partes & functiones ſuas, habitum dicamus, cum inſigni & præternaturali humoris ſeroſi, aut in toto corpore, aut in certis ejuſdem cavitatibus, ſtagnatione & collectione conjunctum.

§. III.

Signa.

Functiones noſtri corporis tam vitales, quam naturales & animales in hydrope valde eſſe vitiatas atque læſas, ſigna, quibus ſeſe prodit truculentus hic morbus, & quæ optime collegit ARETÆUS *loc. cit.* teſtatum faciunt luculentiſſime: *Omnibus*, inquit, *ineſt pallor, ſpirationis difficultas,*

tas, tuſſis, diverſis temporibus ſegnes ſunt, pigritia multa, a cibo abalienatio: & ſi aliquid adſumant, quamvis modicum & flatu carens, nihilominus valde inflantur, diſtenſiones patiuntur, citra madorem eorum corpus eſt, idcirco neque in balneis ſudore madeſcunt. Præterea albidi ſunt & effœminati; ſomni ſunt graves, torpentes, breves, animi deliquium, circa minima quæque ſollicitudo, vivendi cupiditas.

§. IV.

Hydropis ſpecies ſunt.

Equidem hydrops a primis fere artis noſtræ rudimentis in tres ſpecies, anaſarcam, aſcitem & tympanitidem diviſus, atque anaſarca dictus fuit, quando totum corpus tumore obſeſſum eſt, aſcites, ubi abdomen turget & intra ejus cavitatem ſtagnans lympha viſcera inundat, tympanites, ubi abdomen non molle, ut digitorum veſtigia imprimi poſſint, ſed valde inflatum ac durum comparet; ipſe tamen ARETÆUS quartam addit & inter anaſarcam ac leucophlegmatiam aliquam conſtituit differentiam, exiſtimans, in utraque hac hydropis ſpecie tumidam quidem faciem & brachia eſſe, & in leucophlegmatia, ubi pituita redundaret, non minus quam in anaſarca omne corpus impleri, atque partes tam ſuperiores quam inferiores cum ipſis mammis intumeſcere, quod in illis potiſſimum contingeret, qui juvenes robuſti in ætatis proſpera fortuna conſiſterent: at in hydrope, anaſarca dicto, carnem in ſuccum ſanioſum quaſi colliqueſcere, qualis a membris graviter contuſis effunditur. Dein quoque leucophlegmatiam mitiorem hydropis ſpeciem curatuque faciliorem habendam eſſe ſtatuit, quoniam variæ ejus tollendæ ſint proſperæ occaſiones, ut ſudoris, lotii excretione, aut alvi nonnunquam copioſo effluvio; quum contra in reliquis ſpeciebus, præſertim ſi mixtæ ſint, medicus totum hominem permutare debeat, ſi ipſas curare velit. Qua peculiari & eximii in praxi medica uſus differentia illud maxime diſertiſſimus hic auctor indicaſſe videtur, in leucophlegmatia quidem perinde ac in anaſarca aquam copioſe inter cutem ſtagnare, ſed in hoc ſanguinem ſimul, quo carnes nutriuntur, valde eſſe corruptum, adeoque vitium longe ſubeſſe gravius. Multo vero adhuc evidentius elegantem hanc diſtinctionem in eodem capite deſcribit hunc in modum: *aqua inter cutem nonnunquam a copioſo frigido potu continuo provenit, quum præ nimia ſiti ad ſaturitatem quiſpiam multam aquam gelidam ingurgitaverit, poſtea humidum in peritonæum delatum ſit, atque inde in ventribus calor refrigeratus fuerit. Deinde in ilia guttæ effluunt, quæ prius in aerem verſæ per tranſpirationem diſcutiebantur. Id igitur ſi incidit, facilior eſt hujus morbi curatio, ante quam viſcus aliquod, aut totus homo adfectus ſit.*

r.) leucophlegmatia & anaſarca.

§. V.

De hiſce ſpeciebus judiciū.

Quod ſi meam profiteri licet ſententiam, ego rei veritate & experientia convictus non poſſum non ARETÆO adſentiri, quod leucophlegmatia levior ſit ſpecies, facilioremque recipiat ſanationem quam anaſarca. Equidem illa communiter a noſtri ævi medicis cum hac ſolet confundi; quum tamen jam a CÆLIO AURELIANO ſæpiuſque laudato ARETÆO aqua intercus vocetur, quoniam inter ipſas pinguedinis cellulas aqua collecta ſtagnat & hinc colorem pallidum inducit: quum e contrario in anaſarca, ſive hypoſarca, ob majorem ſanguinis quam in ipſa leucophlegmatia corruptionem, color carnis & cutis magis depravatus & ex atro virideſcens adpareat, manifeſto indicio, quæ ſanguificationi humorumque depurationi inſerviunt viſcera, ut ſunt pulmones, hepar & renes, nimiæ laxitatis vel infarctus vitio laborare, & ad functiones ſecundum naturam peragendas minus eſſe idoneas. Quando itaque leucophlegmatia cum anaſarca juncta eſt, jam gravior hydropis ſpecies emergit, quum leucophlegmatia ini-

initium, anaſarca vero augmentum præbeat.

§. VI.

2.) *aſcites.* Longe vero deterior & prope inſanabilis ea hydropis ſpecies eſt, quæ aſcites vocatur, cujus ſigna optime notavit ARETÆUS, dum loc. citat. *in ilibus*, inquit, *tumorem, in pedibus inflationem videre licet, facies, brachia, & reliqua exilia cernuntur: intumeſcunt teſtes, præputium & totus colis ob inæqualitatem tumoris tortuoſus eſt. In corporis ad alterutrum latus converſionibus humor in locum declivem & tumorem & fluctuationem facit, fluctuantiſque liquoris ſonitus exauditur.* Ex quibus colligi licet, ingentem lymphæ ob vaſa lymphatica vel hydatides diſruptas eſſe extravaſationem viſcerumque inundationem, qua hæc ipſa temporis ſucceſſu in plenariam abeunt corruptionem.

§. VII.

3.) *tympanitis.* Quoad illam ſpeciem, quæ tympanitis, itemque hydrops ſiccus appellari ſolet, ubi abdomen valde tenſum & inflatum ad palmæ percuſſum inſtar tympani edit ſonum, ſciendum eſt, eam ſymptoma potius anaſarcæ & aſcitis, quam certam hydropis ſpeciem eſſe dicendam. Hæc vero ſi jungitur, ut fere plerumque in aſcite evenit, peſſimum & incurabilem denotat ſtatum, qui vel a flatibus intra inteſtina coercitis, vel a vapore, ex aqua in abdomine extravaſata exhalato oriundus abdominis muſculos ita a tono ſuo dejicit, ut penitus elangueſcant.

§. VIII.

Hiſtoria morbi. Ut autem plenius adhuc rectiuſque de graviſſimi noſtri morbi natura indoleque pateat, operæ erit pretium, ejuſdem initia pariter ac incrementa cum ſymptomatibus rite exponere, quæ ita ſe habent. Primo tumor occupat pedes, qui ſuccedente tempore ad femora, inguina, ilia, abdomen & ad ſcrobiculum uſque cordis pertingit. Interdum venter aqua turgidus ita prominet, ut pedes vix cerni queant, & abdominis ruptura ſit metuenda. Progreſſu temporis aqua in ſcrotum quoque deſcendit, illudque ſæpe ad capitis magnitudinem inflat. Neque ſcrotum ſolum, verum ipſe etiam penis cum præputio ita intumeſcit, ut intorqueatur lotiique excretioni injiciatur remora. Ubi manifeſto deprehenditur, aquam, quæ penem diſtendit, ex vicina inguinis regione cutim inter & carnem penis ſeſe inſinuare; contra vero, quæ ſcrotum in tumorem elevat, plerumque ex abdomine per peritonæi proceſſus delabi. Aliquando tamen etiam, maxime in leucophlegmatia & anaſarca laborantibus evenit, ut aquoſus humor in partibus circa inguina collectus ſub communibus teſticulorum integumentis ſe inſerens tumoris in ſcroto cauſſa exiſtat, abdomine aqua prorſus vacuo. Neque tamen in omnibus hydropicis ſcrotum tumorem concipit, ſed quoſdam eorum ſine omni ejus intumeſcentia demortuos novi. In fœminis inguina ſimiliter tumida fiunt, & ipſa uteri vagina ab aqua ſæpe elongatur, ut procidat. Dein commune hydropicorum ſymptoma eſt dyſpnœa, quæ poſt vehementiorem corporis motum & noctu potiſſimum exacerbata, ob facilem aquæ abdominalis ſub ſitu decliviori adſcenſum, ſuffocationis metum ſubinde minatur; unde, ſi liberius reſpirare miſeri volunt, corpus mox elevare & in lecto potius erecti ſedere, quam decumbere coguntur. Mirum quoque vexat tuſſis, ſicca utplurimum & nonniſi inane tuſſiendi deſiderium mentiens, dum acris ſalſaque lympha, in univerſo corpore peccans laryngis præſertim & bronchiorum fibrillas membranaceas ſtimulat, irritat, convellit.

§. IX.

Poſthæc notabile eſt, in anaſarca urinam mingi tenuem & albam, in aſcite paucam & craſſam, cum copioſo ſedimento rubro lateritio. Potui quoque urinæ quantitas inter initia hydropis utplurimum reſpondet, alvus laxa eſt & ciborum adpetentia bona; *Continuata morbi hiſtoria.*

quæ

quæ tamen omnia ingraveſcente malo deficiunt. Urget præterea inexhauſta & clamoſa ſitis, de qua recte cecinit Poeta: *quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ*. Jungitur autem hæc nimia potandi cupiditas ob has potiſſimum rationes; tum quod ſalivalis latex ob glandulas ſalivales obſtructas deficiens fauces aridas irrorare amplius non poteſt, tum quod ea, quæ adfluit, ſaliva viſcida ſalſaque eſt, & ab æſtu febrili mox exſiccatur. Febris enim in pejori morbi ſtatu nunquam fere non adjungitur lenta atque continua, ex pulſu, qui parvus fertur & crebrior, ſatis conſpicua, quæ carnem ſupernarum partium una cum viribus ſenſim paullatimque depaſcens mortem denique procurat. Deinceps in anaſarca æque ac aſcite inſignis ſæpe pruritus in partibus pedum membranaceis percipitur, & pedes quoque maculis lividis & veſiculis obſervantur obſiti, ex quibus apertis ſerum effluit ſua acredine partes rodens, vel etiam inflammans, unde non raro prodeunt mali moris ulcera, quæ teſte *Hippocrate* lib. VI. aph. VIII. difficulter ſaneſcunt & conſolidantur; utpote adfluxus acris ſeri major eſt ac copioſior, quam ut remediis lenientibus & exſiccantibus poſſit mitigari. Atque huic ſpeciei hydropis præcipue adſociatur febris, quæ ab inflammatione inteſtinorum, præſertim per draſtica remedia inducta, originem trahit, cui horror demum & rigor ſuperveniens ſphaceloſæ & funeſtæ viſcerum corruptionis præbet indicium.

§. X.

Sectio anatomica hydrope demortuorum.

His ita expoſitis progrediendum nunc erit ad ea, quæ ſectio hydrope demortuorum nobis ſiſtit perluſtranda. Et primo quidem, quod hepatis viſcus attinet, ex M. N. C. & BONETI *ſepulchreto* aliisque anatomicorum libris conſtat, illud plerumque morbidum fuiſſe repertum, & nunc quidem pallidum & fere exſangue, nunc tumidum & atrum, tenſum, ſcirrhoſum hydatidibuſque repletum, cum veſicula fellis, materiam aut aqueam & minus amaram, aut ſpiſſam & in calculos concretam continente. Speciatim vero hepar in junioribus in globum quaſi contractum & induratum, ut ſub cultri inciſione ſtrepitum ediderit, & in tympanitide aridum & inſtar corii corrugati torrefactum ſe annotaſſe referunt HORSTIUS *lib.* 2. *obſ.* 9. & TULPIUS *lib.* 2. *cap.* 36. Licet contra varia apud RUYSCHIUM *in obſervat.* & BONETUM *in lib. cit.* proſtent exempla, ubi hoc viſcus ſine omni labe adparuit ſanum: quod itidem RIVERIUS *in obſervat. communicat.* 4. teſtari videtur, qui in hydropico quodam, hepate ſatis bene conſtituto, ſolum lienem reperit corruptum, & totam fere ipſius ſubſtantiam bili atræ ſimilem. Dein, quoad reliqua viſcera notandum occurrit, omentum in diſſectis aſcite defunctis utplurimum inveniri corruptum & ſphacelatum, vel plane extenuatum & abſumtum, pancreas ſcirrhoſum, & meſenterium, ob veſicas, quibus interius obſideri ſolet, aqua repletas & glandulas ad fabæ magnitudinem tumefactas, in magnam molem excretum, qua de re notabilis caſus exſtat apud TULPIUM *lib.* 4. cap. 35. Neque inteſtina cum ventriculo relinquuntur immunia, ſed iſta obſervavi inflammata, ſiderata & corroſa. In tympanitide ipſa æque ac abdominis cavum multis flatibus vidi turgida, quales obſervationes etiam commemorarunt *Felix* PLATERUS *lib.* 3. *prax. cap.* 3. *obſ.* 50. & HERCULES SAXONIA *in prælect. pract. part.* 2. *cap.* 27. De ventriculo autem notatu dignum eſt phœnomenon, quod interior ejus tunica nodis globoſis, parvas avellanas magnitudine adæquantibus tota ſit obſita, qui nihil aliud eſſe videntur, quam exiguæ illæ in ſtatu naturali miliares vel annulares glandulæ, quæ alias tunicæ huic villoſæ eo latere, quo nerveæ adnexa eſt, interſperſæ cernuntur.

§. XI.

Continuata ſectionis hiſtoria.

Neque tantum imi ventris viſcera male ſunt adfecta, verum etiam obſervatione quam maxime dignum eſt, quod frequentiſſime in hydrope, ſive ſit abdominis, ſive pectoris, cor, præſertim quoad dextri ventriculi capacitatem ingentis & plane mirificæ deprehendatur magnitudinis, ita ut ego in duobus ſubjectis illud inſtar bovini conſpexerim. Qua de re conſuli etiam poſſunt M.N.C. *Dec.* 1. ann. V. obſ. *64.* item BARTHOLINUS *Cent.* 2. hiſtor. *66.* Deinde ſi meam ipſius experientiam licet proferre, ego plena fide teſtari poſſum, omnes fere, quos ſecandos curavi hydropicos, præter viſcera male conſtituta polypoſa in corde ejuſque vaſis habuiſſe concreta. Id quod etiam plures aliorum obſervationes confirmant, ex quibus memoratu digna eſt, quæ in M. N. C. Dec. II. ann. V. obſ. *66.* deſcripta legitur, ubi in anaſarca demortuo inteſtina, omentum, pancreas, hepar, & lien ſine omni vitio fuerunt viſa; in dextro autem cordis ventriculo polypus inventus, qualis etiam venam cavam & arteriam pulmonalem occupavit, ut ideo æger ſuperſtes de ruptura cordis in dextro latere conquerendi cauſſam habuerit graviſſimam. Et eadem Acta Cent. IX. obſ. 50. referunt anatomen hydropicæ, in cujus dextro cordis ventriculo polypus ad quadrantem ulnæ partem longus & in arteriam pulmonalem protenſus fuit annotatus: ut ſilentio prætereaın complura alia, quæ de eadem re *Cent.* 3. *obſer.* 117. *Cent.* 8. *obſer.* 41. item *Dec.* 2. *ann.* 6. *obſer.* 73. leguntur exempla; hoc tantum adjiciens, ubi cordis vaſa polypoſis concretionibus ſunt repleta, ibi plerumque ingentem ſeri in thoracis cavitate effuſi obſervari copiam.

§. XII.

Obſervatio circa conſtitutionem aquarū.

Quod ad ſerum intra cavitates collectum attinet, hoc ratione copiæ, coloris & conſiſtentiæ ſolet eſſe diverſum. Interdum enim inſtar aquæ valde eſt dilutum, ſpiſſiuſculum tamen & igni impoſitum in gelatinam concreſcit, interdum flavum & loturæ carnis non abſimile. Quantitatem ſi diſpicimus, hæc itidem pro corporis amplitudine morbique diuturnitate admodum eſt diverſa; ſiquidem quandoque triginta, quandoque ſexaginta, imo centum adæquat libras. Continetur autem hujus aquæ plurima pars in cavitate abdominis, vel intra peritonæum & muſculos abdominis; non nunquam tamen etiam in duplicatura peritonæi formato ibi ſacco incluſam eam contineri fidem faciunt obſervationes, quas inter notabilis eſt Cl. Littris, quæ in *Memoire de l' Academie des ſciences à Paris ann.* 1707. legitur.

§. XIII.

Ratio tumoris hydropici.

Explicatis ſic ſatis dilucide phænomenis, quæ in diſſectis hydrope demortuis ſolent obſervari, ſequitur jam, ut diſpiciamus, quænam ſint præcipuæ & proximæ inundationis aquarum in graviſſimo hoc morbo cauſſæ. Equidem veteres, quibus naturalis machinæ noſtræ conſtitutio hydraulica, inque primis circularis humorum progreſſus fuit incognitus, læſam in hepate male adfecto ſanguificationem & ſanguinis in aquam converſionem accuſarunt; noſtro autem tempore, quo ſtructura corporis humani motuumque vitalium œconomia clarius fuit detecta, longe rectius hæ cauſſæ poſſunt demonſtrari. Vix autem melior tumoris hydropici cauſſa, me judice, poterit allegari, quam circularis ſanguinis per venas motus & progreſſus valde difficilis, tardus, & variis ex cauſſis præpeditus. Quam quidem adſertionem experimentum a Clar. anatomico LOWERO primum, quod ſcio, inſtitutum comprobat clariſſime. Hic enim in vivo animali venam aliquam majorem filo conſtrinxit, idque vinculum per horam reliquit, & protinus tumorem œdematoſum in illa parte, qua rami ad venam excurrunt, animadvertit. Simile quid conſpicitur, quando ad enormes hæmorrhagias ſiſtendas inſtrumentum venas

valde

valde comprimens, quod nomine Tourniquet venit, adplicatur. Quodſi enim diutius relinquitur, in tumorem ſucceſſive pars attollitur. Huc quoque illud pertinet experimentum, quum in homine mortuo vena ſubclavia, e. g. manus dextræ, fortiter conſtringitur, & poſtea cum ſiphone in venam manus apertam rubicundus, paullo ſpiſſior liquor injicitur. Namque tum brachium intumeſcit, eoque aperto obſervamus in cellulas pinguedinoſas ſub cute miram ejus penetraſſe copiam, vix aliam ob cauſſam, quam quod propter poſitum obſtaculum liquor injectus venas, quæ per adipoſum panniculum tranſeunt, nimium diſtenderit, atque tandem per earum poros extravaſatus fuerit.

§. XIV.

Quæ amplius exponitur. Enimvero nullus dubito, quin ex dictis experimentis abunde ſatis pateat, nimiæ corporis in hydrope intumeſcentiæ & ſeparationis ſeri a ſanguine ejuſque intra cavitates & interſtitia ſtagnationis veram cauſſam eſſe retardatum ſanguinis, per venas maxime, tranſitum. Attamen longe adhuc clarius adſerti hujus patebit veritas, ſi perpendere velimus, quam facile & expeditum ſit, ut ſanguis in ſuo per venarum ſyſtema circuitu ſiſtatur; idque potiſſimum has ob rationes. Nam primo ſanguinis per venas regreſſus a partibus inferioribus ad ſuperiores, ob ſitum perpendicularem, ſecundum naturæ ordinem multis modis eſt tardior, quam in arteriis; unde etiam fit, ut venæ non modo numerum, ſed etiam diametrum arteriarum longe multumque ſuperent. Deinde venarum tunicæ non tanta vi ſyſtaltica & motrice elaſtica præditæ ſunt quam arteriæ. Quibus demum accedit, quod venæ tenerioribus valdeque poroſis inſtructæ ſint tunicis, per quas tenue liquidum facile poteſt tranſire. Quodſi itaque accidit, ut ob nimiam ſeroſi humoris in corpore humano copiam tonus & robur vaſorum, maximeque venarum propter nimiam diſtenſionem magis infringatur atque debilitetur; non poteſt non per univerſum corpus vitalis ſanguinis circulus, qui omnibus functionibus præeſt, eaſque in integritate conſervat, valde langueſcere atque imminui; quod etiam ex pulſu, qui rarus, mollis ac debilis eſt, aperte cognoſcitur. Et ex hoc fundamento non modo præternaturalis intumeſcentiæ, ſed reliquorum quoque cum hydrope complicatorum ſymptomatum, ut laſſitudinis, gravitatis corporis, pigritiæ, nec non ſalutarium per cutim, renes, & alvum excretionum imminutarum vera deducenda venit ratio.

§. XV.

Ratio ſymptomatum in pectore. At vero, præter hæc perpetuum fere omnis hydropis accidens eſt ingens ſpirandi difficultas, ſuffocationis metum ſubinde incutiens, quæ itidem vix aliam agnoſcit cauſſam, quam quod ob vim cordis & vaſorum imminutam ſyſtalticam ſanguis viſcido ſero refertus per minimas & anguſtiſſimas arteriæ & venæ pulmonalis ramificationes non ſatis libere, nec ſufficienter poſſit tranſmitti; unde in illis ſtagnat & facta ad cordis dextrum ventriculum regurgitatione miras parit anxietates. Et quum præcipua pulmonis functio in eo conſiſtat, ut, ſi per minima, & copioſiſſima veſiculoſæ ejus ſubſtantiæ vaſcula ſanguis trajicitur, lympha & chylus cum ejus partibus intime miſceantur, aeriſque ſubtilioris elaſtica imbuantur ſubſtantia, ut inde ſpirituoſus, fluidus & ad conciliandas corpori vires idoneus evadat cruor vitalis; recte omnino colligitur, difficiliorem ſanguinis per pulmones progreſſum gravium accidentium eſſe cauſſam. Nam læditur exinde univerſum ſanguificationis negotium & loco ſanguinis floridi, fluidi ac temperati vaſa copioſo ſero repleantur, & infarciantur neceſſe eſt. Longe vero deterior ſtatus eſt, ubi jam polypoſæ concretiones vaſis pulmonum & cordis majoribus inhærent. Hac enim ratione non modo ſanguis per cordis &

pulmonum meatus in curſu ſuo præpeditur, ibique ſtagnans varia parit incommoda, verum etiam in totius venæ cavæ ſyſtemate omnibuſque partibus, ad quas hæc vena pertingit, ſubſiſtere incipit; unde ingens liquidi ſeroſi contingit ſeceſſio. Quo difficilius autem eſt, ejuſmodi altius corpori impactum repagulum artis ope tollere, eo facilius eſt judicatu, eam hydropis ſpeciem, quæ tali fundamento nititur, peſſimæ eſſe indolis difficillimæque ſanationis.

§. XVI.

Aſcitis geneſis dependet ab hepatis vitio.

Hæc de leucophlegmatiæ & anaſarcæ generatione dicta ſunto. Quod vero ad geneſin aſcitis attinet, ego confidenter adſerere haud dubitaverim, hepar maxime in hac hydropis ſpecie præter naturam eſſe affectum & male conſtitutum, utpote quum in nullo æque viſcere ac in hoc ipſo tam difficilis eſt ſanguinis progreſſus ac circulatio. Et licet ſuccuſſoria hepatis a diaphragmate ſub reſpirationis actu commotio, ipſumque robur tunicarum, quibus venam portæ inſtructam eſſe ex anatome novimus, ſanguinis curſum haud leviter videatur adjuvare; nihilo tamen minus, quando cruor lenteſcens adpellitur, dicta vena portæ, & pulſu & valvulis deſtituta, eundem per innumeros venæ cavæ canaliculos difficulter tranſmittit; unde haud levis ad ſtagnationem & infarctum fit diſpoſitio. Cui ſi accedit ob parciorem potum, vitam ſedentariam, ingeſta liberalius acida & vini ſpiritus abuſum, aut propter hæmorrhagias vel febres per adſtringentia præpoſtere curatas ſanguinis & lymphæ lentor ac redundantia, vel etiam ob multas animi ægritudines morboſque prægreſſos ipſius hepatis ejuſque vaſorum atonia; vaſa utique certo certius infarciuntur, &, ſublata proportione ad motum, ſanguis ſegniter trajectus hinc inde in canalium alveis ſtagnat, ejuſque aquoſa pars ſecreta lymphatica vaſa, magna in copia ibi ſita, implet. Porro etiam lenteſcentis lymphæ præternaturalis ſpiſſitudo ejus per hepar circuitum modo leviorem modo graviorem remoratur. Quodſi autem paullo ſpiſſior a ſanguine ſecedens lympha in hepate obhæreſcit, &, diſſipata fluidiore parte, ad majorem craſſitudinis gradum redigitur, tunicæ vitalis illius viſceris craſſeſcunt & indurantur, tandemque in ſcirrhum abeunt, ita tamen, ut induratio magis intimiora occupet, ſcirrhus vero in exteriori parte membranacea vaſiſque extimis obhæreſcat. Præcipuam itaque aſcitidis ſedem eſſe hepar, cadaverum ſectiones ſupra adductæ ſatis faciunt demonſtratum.

§. XVII.

Et reliquorum abdominis viſcerum labe.

Verum enim vero, præter hepar reliqua abdomini viſcera non ſunt ab omni labe remota. Lien enim ſæpe extra ordinem magnus, atro ſanguine refertus, & ſcirrhoſa membrana obductus, RIVERIO, SCHENCKIO, FORESTO & autopſia teſte invenitur. Pancreas, ſecundum RONDELETIUM atque PEJERUM *in obſer. anatom.* in omnibus fere hydropicis diſſectis durum & ſcirrhoſum, quin interdum totum abſumtum deprehenditur. Omentum putridum & emaciatum, glandulæ meſenterii, inteſtinorum, duodeni & ventriculi præter naturam conſtitutæ, tumidæ & induratæ conſpiciuntur. Quodſi igitur meam de hiſce phænomenis ſententiam proferre licet, ego quidem arbitror, hæc abdominis jam relata viſcera labem ſuam ac vitium ſimili modo a præternaturali hepatis conſtitutione & impedito ſanguinis per ejus vaſa circuitu unice contrahere; idque potiſſimum propter intimiorem horum vaſorum conſenſum & communionem. Etenim notum ex anatomicis eſt, omnem ſanguinem, qui ex ventriculo, fiſtula inteſtinali, meſenterio, pancreate, omento & liene regreditur, in venam portæ arbire, & hac mediente per mere vaſculoſum hepatis viſcus ad venam cavam ipſumque cor tranſmitti debere. Quodſi itaque ibi

pro-

progreſſivus & orbicularis motus ſiſtitur, neceſſe omnino eſt, ut ſanguis ad dicta abdominis viſcera regurgitans ibi ſtagnationem, infarctum, ſcirrheſcentiam & corruptionem cauſſetur.

§. XVIII.

Hydropis uteri geneſis.

Quoniam per uteri, maximeque ſpermatica vaſa, quæ in varios cincinnos, pampinos vitium æmulantes, contortos implicatoſque divaricantur, difficilior & valde tardus eſt ſanguinis regreſſus, adeoque longiſſimum ad vitalem cordis fontem iter, fit omnino, ut in utero & connexis ipſi partibus, tubis nempe & ovariis, copioſæ interdum ſeri inundationes & tumores aquoſi oriantur. Nunquam enim citius & promtius fluida & aquoſa pars a ſanguine ſecedit, quam ubi lentior minuſque expeditus ejus per viſcera tranſitus eſt, quemadmodum id clare patet in hepate; & ob hanc etiam cauſſam non facile numeroſiora, quam in hepatis ac uteri ſubſtantia & adjacentibus ei partibus vaſa reperies lymphatica, quæ a largiori decubitu & adfluxu lymphæ diſtenta, magnas in veſicas, quæ hydatides Græcis dicuntur, explicantur, quibus demum diſruptis nonnunquam ſubito hydrops gignitur & mira ſeri quantitas effuſa cavitatem abdominis occupat. Ita per multas hydatides in uteri confiniis poſt partum difficilem reperit SALMUTHUS *cent.* 1. *obſer.* 38. & in hyſterica fœmina gravida diſſecta PECHLINUS *obſer.* 19. In cornubus ac tubis uteri ingentem aquæ copiam nonnunquam colligi, fidem facit TULPIUS *obſer. l.* 4. *obſer.* 45. exemplo fœminæ, quæ in utroque uteri cornu novem circiter aquæ puriſque libras incluſas innumeris veſicis geſtavit. Plura ejuſmodi exempla vide apud SCHENCKIHM *l.* 3. obſer. 6. 7. & ROLFINCKIUM *de organ. genital. cap.* 20. nec non SYDENHAM *de hydrope*. Eandem quoque in rem apprime facit HARDERI obſervatio, perhibentis, in fœmina ruſtica repertum eſſe non ſolum ovarium ſiniſtrum aquæ ſubſalſæ & fœtentis libris duabus oppletum, ſed etiam annexam eidem tubam Fallopianam notabili hydatide obſeſſam. Et nosmet ipſi ante viginti annos ex gravi in hypogaſtricam regionem lapſu annotavimus in quadragenaria ſubortam ibi intumeſcentiam cum dolore tenſivo, quam aquæ limpidæ largum profluvium cum ſanguine menſtruo primum prodiens excepit, quod poſtea etiam ceſſante ſanguinis ſtillicidio per anni dimidium continuavit, ita, ut quotidie minimum libra una efflueret, donec ægra, incaſſum adhibitis variis medicaminum generibus, tabe lentaque febre penitus confecta obdormiſceret.

§. XIX.

Hydropis frequens geneſis in gravidis.

Neque etiam adeo inſolens, ſed aliquoties a me obſervatum eſt, ſub ingravidatione ſimul occultari hydropem; & hinc fit, ut ſæpius medici in dijudicanda graviditate fallantur. Vidimus vero ejuſmodi fœminas gravidas hydrope ſimul laborantes poſt partum copioſiori effluxu ſervatas; alias autem interiiſſe, humore ſcilicet in cavum abdominis jam effuſo. Inprimis memoratu dignum eſt, quod PLATERUS *lib.* 3. *obſerv. p.* 620. prodidit de muliere quadam, quæ, quoties uterum geſſit, toties detenta fuit aſcite. Et hanc ob cauſſam quoque in ea verſamur ſententia, hydropicos tumores in fœminis plus ex uteri, quam hepatis & viſcerum, quæ cum hepate habent connexionem, vitio ſubnaſci; & facilius quoque perſanari, quam ubi hepar primario adfectum eſt, eo quod liberior & apertus ſero ſtagnanti per uteri oſtia patet exitus.

§. XX.

Cauſſæ procatarcticæ ſunt: naturalis diſpoſitio.

Quod attinet ad cauſſas procatarcticas, animadvertimus, hydropicæ adfectioni, tam pectoris quam abdominis, præ omnibus maxime eſſe obnoxios homines proceræ ſtaturæ. In his enim

enim ſicut ob longius ſanguinis a pedibus ad cor iter & ſitum perpendicularem ordinario valde tardus & lentus ſanguinis eſt progreſſus ; ita ille ob cauſſas accedentes perfacile redditur difficilior ; unde etiam fit, ut polypoſa concreta cum hydrope pectoris & anaſarca in proceris ejuſmodi corporibus, his morbis demortuis crebrius reperiantur. Præterea quoque noſtro malo admodum ſunt ſubjecti habitu corporis molli, ſpongioſo, minuſque firmis inſtructo fibris præditi, in quibus aquea eminet ſubſtantia, & quos phlegmaticos vocamus, vel ſanguineo-phlegmaticos. Huc dein & illi ſpectant, qui corporis ſunt obeſi, & in tenera juventute catarrhoſis defluxionibus ſæpius fuerunt affecti, nec non qui tumoribus œdematoſis frequentius ſolent corripi. Ratione ætatis ſenes, in quibus ob elaterem vaſorum dejectum excretiones non rite ſuccedunt, & lympha majorem contrahit lentorem ac ſpiſſitudinem, hydropicis tumoribus frequenter ſubjiciuntur. Reſpectu vitæ generis, ob vitam ſedentariam, ſartores, ſutores, textores, & ob aerem, qui fibrarum vigorem imminuit, vaporoſum, balneatores, piſcatores, fullones & lotrices in hydropem præ aliis ſunt proclives. Regiones quoque & loca, quibus inhabitamus, merito huc debent referri ; qua de cauſſa in locis paluſtribus & maritimis plures reperiuntur hydropici, quam in locis mediterraneis, uti quidem in Hollandia, vitio tum aeris tum aquæ, fieri animadvertimus.

§. XXI.

Inconveniens cibus & potus.

Ut autem locus aliquis, qui antea talis non fuit, dein ad hydropem ingignendum aptior fiat, ex accidenti contingere poteſt, mutata ſcilicet victus ratione, quod de Anglia egregie oſtendit LISTERUS *de hydrope*. Cibus enim & potus inconveniens ad hydropis geneſin multum omnino conferunt. Ex cibis autem craſſi, crudi, viſcidi & dulces, vel ſola nimia voracitas, in iis potiſſimum, qui parum ſe movent, viam ad hunc morbum pandunt paratiſſimam. Frequentius tamen a potu, ſi quantitate vel qualitate peccat, hydropis malum ſuboritur ; unde eos, qui potulenta, in quibus modice adſumtis nihil alias noxæ ineſt, magna in copia ingerunt, non raro annorum decurſu, niſi naturæ robur viſcerumque integritas id prohibet, hydropicos fieri conſpicimus : id quod copioſius hauſtæ cereviſiæ non ſatis defæcatæ, recentes, maxime quæ ex tritico fiunt & vulgo Breyhahn dicuntur, abunde ſatis confirmant. Nullum autem potus genus, conſentiente quotidiana experientia, tam nocivum eſt, quam ſpiritus vini, & illius æmulus ex frumento paratus. Hinc ego non poſſum, quin ex eo confectas & aromatibus acuatas aquas vitæ vulgo dictas, præſertim ſi jejuno ingurgitantur ventriculo, aquas mortis jure meritoque cenſeam. Denique nihil tam ſubito & intra paucos dies noſtrum ingenerare morbum valet, quam potus frigidus poſt inſignem corporis incaleſcentiam in copia hauſtus, ut uſque eo ARETÆUS *lib. 4. de ſignis & cauſſis diuturn. morbor.* recte *prodiderit* : *aqua inter cutem nonnunquam a copioſo frigidæ potu provenit, quum præ nimia ſiti quiſpiam multam aquam gelidam ingurgitaverit*. Et hinc quoque eſt, quod SYLVIUS *in tract. de morb. epidem.* annotaverit, in ardore ac ſiti febrili a potu copioſius ingurgitato intra duos treſve dies hydropem fuiſſe excitatum. Longe vero gravior noxa pertimeſcenda eſt ab aquis paluſtribus ſtagnantibus, pro potu adſumtis, quas jam tum HIPPOCRATES inter cauſſas hydropis retulit. Et exinde ſimul petenda venit ratio, quare, uti ſupra diximus, in locis paludoſis & maritimis frequentior hydropis ſit proventus. Neque vero hic excludendus eſt intempeſtivus aquarum mineralium tam calidarum quam frigidarum ſine convenienti regimine uſus, de quo mihi permulta

ta eaque tragica exempla in praxi obſervare licuit.

§. XXII.

Animi pathemata.

Ex omnibus vero iis, quæ ſicut ad alias chronicas paſſiones, ita etiam maxime ad hydropem conferre ſolent, principem fere locum obtinent animi pathemata, præſertim vero diuturnus animi mœror & angor, cui tanta ineſt vis atque potentia, ut, viſceribus fibriſque motricibus omnem vigorem, tonum ac robur ſubtrahendo, languidum ſanguinis circulum & excretionum ſuppreſſionem producat. Nec minor eſt efficacia vehementis iræ, maxime ſi cibus, vel potus copioſus frigidus deſuper ingeratur. Sequitur enim preſſo, ut ajunt, pede ingens præcordiorum conſtrictio & anxietas, color cachecticus, ciborum inappetentia, ſpirandi difficultas, & ſucceſſu temporis ipſe hydrops, quem plus vice ſimplici ſucceſſiſſe novimus. Cauſſa tantorum malorum hæc eſſe videtur: vehementiori hac animi commotione ventriculus cum duodeno & adnexis biliariis ductibus valide & ſpaſmodice conſtringitur, unde non modo ſucci biliofi & pancreatici ad bonam digeſtionem promovendam ſecretio impeditur, verum etiam copioſiori cibo ac potu adſumto multi ingenerantur flatus, qui alvinam excretionem ſiſtunt, totumque ſanguinis circulum inæqualem reddunt.

§. XXIII.

Excretiones ſuppreſſæ & nimiæ.

Nihil inſuper magis ad geneſin hydropis contribuit, quam conſuetæ & criticæ evacuationis, ut in fœminis per menſes, per lochia, in viris per hæmorrhoides ſuppreſſio. Vid. HIPPOCRATES Sect. VI. aph. 12. Ita Trajanus imperator, ex retentione hæmorrhoidum aſciticus factus & curatus, ſed recidivam paſſus mortuus legitur apud DIOCASSIUM. Pari quoque ratione, enormes ſanguinis ſive per vulnera, ſive per nares, uterum, aut venas ſedis profuſiones ad hoc malum valde diſponere, quotidiana fere experientia comperimus. Nam in ſanguine incomparabilis latitat vitæ theſaurus: quo nimium detracto minima & ſecretoria & excretoria vaſa conniventi & anguſtantur; hinc nec bonus generatur ſanguis, nec utiliſſimum ſecernitur liquidum cerebri & nervorum, unde ſolidarum partium imbecillitas; neque inutile & impurum, quod in corpore eſt, foras ejicitur, unde magna impuritatum coacervatur colluvies. Minime tamen ita ſimpliciter ſtatuendum volo, ac ſi omnis largior ſanguinis evacuatio hydropicum adfectum producat, ſed ubi in corporibus aliæ adhuc cauſſæ accedunt, facile eum oriri arbitror. Ita quoſdam ab obſtructione viſcerum ſcorbuto & cachexia laborantes valdeque acri & impuro ſanguine fartos poſt frequentes & enormes hæmorrhagias in aquoſum hunc morbum incidiſſe novi; certe non ob ſolam illam hæmorrhagiam, ſed ob malam corporis propter obſtructiones diſpoſitionem atque humorum dyſcraſiam. Immodica quoque in dyſenteria excretio ſæpius hydropis fœcunda mater eſt, quare HIPPOCRATES *Sect.* 6. *aph.* 43. adſerit: *quicunque difficultate inteſtinorum corripiuntur, eos ſuperveniente longa dyſenteria aqua intercus excipit & moriuntur.*

§. XXIV.

Perverſæ curationes.

Imperitiores quoque medici præpoſtera morborum curatione cauſſæ hujus mali non raro evadunt; quando videlicet immodicas ſanguinis, vel aliorum humorum excretiones deſubito adſtringentibus, opiatis, vel narcoticis ſiſtunt ac reprimunt. Idem malum incidit, ſi intermittentes febres, præſertim quartanas, quæ plerumque fixam ſuam in hepate obtinent ſedem, ante ſublatam obſtructionem vel decentem cauſſæ febrilis correctionem, nimis cito & intempeſtive ſpecificis ſuis, ad quæ etiam cortex chinæ pertinet, reprimunt. Facile enim hi morbi in cachexiam & hydropem deſinunt; quod jam tum HIPPOCRATES & GALENUS indigita-

gitarunt. In his vero ſeptentrionalibus locis id mali, experientia teſte, frequentius contingit: quod etiam poſt febres epidemicas in noſtra urbe & circumjacentibus locis graſſantes ſæpiſſime ortum obſervavi, maxime in plebeiis, qui convenientibus remediis & medicis fuerunt deſtituti. Idem quandoque in iis evenit, qui in acutis febribus, ad reſtinguendum æſtum & ſitim, nimium potum ingurgitarunt, nec per diureſin vel diaphoreſin ſatis reddiderunt. Ex mercuriali porro ſalivatione imprudenter tractata ſanguinem in ſerum colliqueſcere & tono partium motricium deperdito tumores ſuccedere hydropicos, non rarum eſt. Nec denique ex cenſu cauſſarum excludenda puto fortiora purgantia, quibus non modo viſcerum tonus deſtruitur, ſed vires quoque nimia ſeri per triginta vel plures in uno die dejectiones amiſſione mirum labaſcunt, & loco ſanguinis probe temperati nonniſi humores crudi in venis progignuntur.

§. XXV.

Scabies, arthritis, podagra & pedū œdemata repulſa.

Neque ſilentio prætereundum eſt, a ſcabie, arthritide, vel podagra retrocedente, aut incongruis medicamentis retropulſa, nec non ab antiquis ulceribus & fonticulis ſubito conſolidatis hydropem tum pectoris tum aſciten ſæpius prognaſci. Quid? quod a tumore pedum œdematoſo, quacunque de cauſſa intra corpus repreſſo, præcedente gravi pectoris oppreſſione & anxietate id mali inductum obſervavimus. Namque ſerum illud ſpiſſum & vappidum, quod in pedibus ſtagnavit, dum inducta ipſis ſtrictura ſurſum repellitur, a venis ſanguiferis receptum ad præcordia fertur. Ibi ex dextro cordis ventriculo cum reliqua humorum maſſa in arteriam pulmonalem ejuſque ramulos pulſum hos tanta copia replet, quæ, comprimendo ſimul veſiculas pulmonales, irruenti aeri reſiſtit, ejuſque ingreſſum, ad propellendum per venas ſanguinem ſufficientem remoratur. Ergo regurgitat ſanguis ad dextrum corporis ventriculum, eumque diſtendendo ſummam cum ſpirandi difficultate parit anxietatem. Quum itaque hac ratione ſanguinis per pulmones curſus valde ſit tardus ac impeditus, non modo ſerum per poros in cavitate pectoris & per vaſa lymphatica, quæ in pulmonibus abundantiſſima ſunt, ſecedit & extravaſatur, verum etiam inde ſanguinis progreſſus in toto venæ cavæ ſyſtemate quadantenus ſiſtitur ac retardatur, ut ideo non mirum eſſe debeat, quare in inferioribus quoque partibus ingentes ſeri contingant ſtagnationes & extravaſationes.

§. XXVI.

Differentia hydropis a reliquis tumoribus œdematoſis.

Hiſce quoad æthiologiam accuratius paullo conſideratis atque perſpectis, ordine jam ſequitur, ut, ad recte inſtituendam curationem, hydropem ab aliis tumoribus aquoſis probe diſcernamus. Primum itaque hydrops non debet confundi cum tumoribus pedum œdematoſis, utpote qui in ſanis etiam, molliori & ſpongioſiori carne inſtructis vitæque ſedentariæ deditis ſine omni periculo contingunt. Ejuſmodi tumores œdematoſi fœminis etiam, dum utero gerunt, valde ſunt familiares, ſed cum fœtus excluſione ſponte ceſſant, neque ullam medicinam exſpectant. Fiunt videlicet ob inſigniter dilatatum uterum, qui venam cavam inter lumborum vertebras collocatam comprimit, ut ſanguis conſueta libertate adſurgere nequeat. Neque inſolitum eſt, a ſolis flatibus, inteſtina valde diſtendentibus ob compreſſionem vaſorum iliacorum tumores in partibus infernis prognaſci, qui reſtituto inteſtinorum robore & flatibus expulſis ex facili remittunt. Videmus quoque, a nimis diuturna & tenſoria ſub longiori equitatione femorum compreſſione, ob interceptum liberum ſanguinis circuitum, pedum tumores interdum ſuboriri.

§. XXVII.

A graviдarum intumeſcentia.

Dein quoque probe obſervandum eſt, ne aſciticæ mulieres cum gravidis con-

confundantur. Diſcerni vero ab invicem facile poſſunt: namque in gravidis color faciei vividus eſt, abdominiſque tumor inæqualis & ſurſum ad præcordia vergens. In hydropicis autem inferior pars abdominis intumeſcit, tumor æqualis eſt, mammæque detumeſcunt. In hiſce porro ſitis juncta eſt, in geſtatione vero minus. Denique in aſciticis fluctuatio ſentitur in abdomine &, quo ſe vertunt, ægri, eo aqua collabitur. Tandem motus infantis in utero, qui circa vigeſimam ſeptimam ſeptimanam contingit, omnem tollit dubitationem. Neque vero inficiandum eſt, in gravidis quandoque ſimul oriri leucophlegmaticum tumorem, qui tum præſertim accedit, ſi gemellos geſtant & nimium plethoricæ ab omni ſanguinis detractione abſtinent.

§. XXVIII.

Ab hydrope polypo cordis juncto. Poſtremo adhuc illud, quod meretur attendi, occurrit, cum cordis polypo interdum pedum & femorum tumores conjungi ſine præſente anaſarca vel aſcite. Id quod dignoſcitur ex ſumma compreſſione pectoris, pulſu intermittente & inæquali atque intercurrente, præſertim poſt animi affectum aut vehementiorem motum, ſuffocationis metu. Interea non negandum eſt, concurrentibus aliis cauſſis verum hydropem ſuccedere.

§. XXIX.

Differētia veri & ſpurii aſcitis. Differentia quoque notabilis eſt, inter verum & ſpurium aſcitem. Hic vocatur, ubi aqua in abdominis cavitate non continetur, ſed in membranis, quaſi in ſacco peritonæi incluſa hæret; hinc etiam dicitur hydrops ſaccatus. Qua de re vide M.N.C. *Dec.* 2. *ann.* 8. obſ. 23. item Dom. LITTRIS *loc. cit.* Conſuli quoque poteſt diſſertatio ſub præſidio Clar. D. ALBERTI habita *de hydrope ſaccato, per lapſum in abdomen curato.* Contra vero in aſcite intra ipſam abdominis pectoriſque cavitatem aqua ſtagnat extravaſata.

§. XXX.

Prognoſis. Quod attinet ad ipſam prognoſin & morbi eventum, de hoc audiendus eſt ARETÆUS, qui *lib. citat.* adſerit: *omnes quidem ſpecies hydropis pravæ, inter ipſas vero leucophlegmatia mitior, difficilis flatuoſa, difficilior anaſarca, aſcites certe periculoſiſſima, & quando aſcites cum tympanitide miſcetur, magni etiam eſt periculi.* Deinde in univerſum dicere poſſumus, aſciten, ſi invaluerit & ex morbis aliis, in quibus jam tum viſcera ſunt corrupta, aut corrumpuntur, prodierit, & ubi a vaſis lymphaticis vel hydatidibus diſruptis extravaſata eſt, atque ſuperiora cum ſiti marceſcunt, urinæque paucæ & valde rubræ cum ſedimento minguntur, omnino eſſe incurabilem. Contra vero eum hydropem cum HIPPOCRATE ſanabilem adſerimus, in quo viſcera quidem infarcta, ſed non ſcirrhoſa, nec corrupta ſunt, & æger adpetit, nec male reſpirat, urinas mingit tenues, ſique ætas eſt juvenilis. Quando etiam hydrops, præſertim leucophlegmatia & anaſarca, in plethoricis ex aſthmate ſubnaſcitur, vel a nimio potu in febribus & a largiori ciborum adpetentiam poſt ipſas exantlatas, vel etiam poſt enormes hæmorrhagias ſuboritur, ſpes omnino ſanationis ſupereſt, ſi tempeſtive convenientibus ſuccurramus remediis.

§. XXXI.

Tuſſis quando aſciti ſupervenit, nihil boni portendit, quod ſuo jam tempore HIPPOCRATES recte notavit *Sect.* 6. *aph.* 35. & 7. *aph.* 47. Non tamen de tuſſi iſta leviori, quæ etiam inter initia plerumque adparet, hoc intellectum volumus. Malum itidem ſignum eſt, ſi cibi adpetitus cum viribus plane perit, ſitis augetur, multum liquidi adſumitur & parum per urinam redditur: neque boni ſunt ominis horrores febriles cum ardore interno in aſciticis ſupervenientes, ſed plerumque funeſtum prænunciant exitum. Peſſimum quoque,

que, imo mortis indicium habendum eſt, ſi eryſipelas cum febre in cruribus erumpit, cui HIPPOCRATES etiam *lib. 7. epidem.* adſentitur. Qui præterea recidivat hydrops aſcites, difficulter admodum, & ſecunda vice vix unquam curatur: quod tamen aliter prorſus ſe habet cum anaſarca, qui ſi periodicus eſt, non tantum periculi portendit, quam ſtatarius. Ceterum vero notari meretur, ex noſtro morbo non facile quenquam mori, niſi qui in corde gerit polypos, vel in hepate ſcirrhum, vel glandulas in meſenterio tumefactas, vel etiam, ſi fœminas reſpicimus, uterum ſcirrhoſum atque corruptum.

§. XXXII.

Hydropis ſolutio.

Solvitur interdum citra artem ſolius naturæ beneficio hydrops, dum aqua ſibi viam & exitum per pedes pandit, vel etiam per ruptum umbilicum aut alibi apertum abdomen. Ab HIPPOCRATE *in Coac.* annotatum legimus, diarrhœam in hydrope incipiente eſſe ſalutarem. Et mihi quoque nota ſunt ejuſmodi exempla, ubi per longiorem diarrhœam, effluente pura ex alvo aqua morbus feliciter fuit ſolutus. Contra vero, ſi in conſummato & inveterato hydrope, viſceribuſque jam corruptis ſupervenit diarrhœa, ſpes in anguſto poſita eſt. Denique adhuc notabile eſt, quod FERNELIUS *Patholog. lib. 6.* de muliere habet, cui inſtante menſtrua purgatione humor ſub abdomine congeſtus per uterum ſponte fuit profuſus, ut omnis moles biduo ſubſideret, & quum proximo menſe denuo ſuccreverit, ſtato tempore totus iterum effluxit.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Indicationes curatoriæ.

PRius quam truculento hydropis morbo manus adhibeat auxiliatrices medicus, probe debet reſpicere, an curationem adhuc recipiat, an plane ſit inſanabilis. Hoc ſi animadvertit, conſultum erit, a tali cura ſe retrahere, quam famam periclitari, aut minime hanc ipſam provido prognoſtico firmare atque munire. Ipſa autem genuina medendi ratio in eo conſiſtit, ut primo aquam, quæ intra cutim & cavitates collecta ſtagnat, evacuemus, & dein cauſſam, ob quam accumulata eſt & adhuc quotidie accumulatur, perite tollamus. Equidem aquarum evacuatio parum admodum ad curationem videtur conferre, niſi cauſſa, cujus effectus eſt aquarum extravaſatio, removeatur: illa enim nondum ſublata nova ſubinde moles aquarum brevi tempore renaſcitur. Verum enim vero, quoniam medicamentorum, abigendæ huic cauſſæ idoneorum vis atque energia ab aquarum copia mirum quantum infringitur, & viſcera quoque ac partes, ubi ſtagnant, temporis ſucceſſu valde læduntur & corrumpuntur; eo omnino adlaborandum eſt, ut a nimia colluvie corpus liberemus.

§. II.

Paracentheſis utilitas in educenda aqua.

Ad quem ſcopum obtinendum, niſi ipſa natura, vel per largam diarrhœam, vel per humoris ex pedibus effluxum id præſtet, deliberandum eſt, num arte chirurgica per paracenteſin commode & ſine periculo id fieri poſſit. Qua de re egregius exſtat locus apud CELSUM *lib. 3. cap. 21.* qui ita ſe habet: *Eraſiſtrato*, inquit, *diſplicuit per paracenteſin curandi via, quia fruſtra aqua emittitur, quæ vitiato hepote ſubinde naſcitur. Sed primo non unius viſceris hoc vitium eſt. Nam & ſplene affecto, & in totius corporis malo habitu fit: deinde, ut inde cœperit, tamen aqua niſi emittitur, quæ contra naturam ſubſiſtit, & jecinori, & ceteris interioribus partibus nocet. Convenitque corpus nihilominus eſſe curandum. Neque enim ſanat emiſſus humor, ſed medicinæ locum facit, quam intus incluſus humor impedit. Ac ne illud quidem in controverſiam venit, quin non omnes in hoc morbo ſic curari*

poſ-

poſſint, ſed juvenes robuſti, qui vel ex toto carent febre, vel certe ſatis liberales intermiſſiones habent. Nam quorum ſtomachus corruptus eſt, quique ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non ſunt.

§. III.

De hoc operatione judicium.

Noſtra de paraceteſi hæc eſto ſententia. Quum in principio morbi viſcera adhuc ſunt bene conſtituta & exceſſiva aquarum mole totum abdomen turget, ut ſæpe fit in leucophlegmatia cum & ſine anaſarca juncta, nec ſine periculo aqua purgante poteſt educi, tum eam, ſi modo æger ferre velit, inſtitui poſſe arbitror, ſi modo provide & cum certis cautelis, quas B. BRUNNERUS in M. N. C. *Dec.* 2. *ann.* 8. tradidit, adminiſtretur. Hic enim clariſſimi nominis Medicus *loc. cit.* ad putredinem ſeri in abdomine contenti avertendam, quæ ab aere admiſſo poſt paracenteſin facile contingit, injectionem tincturæ ex myrrha & aloe cum ſpiritu vini camphorato ſuadet. *Nec eſt*, inquit, *quod hanc reformidemus in abdomine: temperatur enim aqua intus contenta, tolerant hanc tendines atque nervi, nam in cane ſpiritum terebinthinæ, ardentiorem adhuc, inteſtinis inflammatis felici cum ſucceſſu adhibui. Nec dubito, quin, ſi ulla arte aut ingenio hæc lymphæ fermentatio in abdomine & inflammatio impediri poſſet, paracenteſis in majorem dignitatem adſereretur, eaque præſtari poſſet, quæ aliis impoſſibilia viſa fuerunt. Exantlata enim abdominis palude, vaſa lymphatica vel rupta, vel exeſa facilius perſanarentur.* In hydrope peritonæi ſine omni periculo adminiſtratur, & fere abſolute neceſſaria eſt hæc operatio. In aſcite etiam deſperato & incurabili eandem non ad curationem, ſed ad ſuffocationis periculum abigendum, ut æger in vita adhuc conſervetur, inſtitutam novi.

§. IV.

Purgantia ad aquas educendas proficua.

At vero, ubi in anaſarca vel leucophlegmatia copia aquarum per medicamenta cum euphoria eſt educenda, id omnium maxime per purgantia paullo fortiora, in principio morbi, ſufficienti doſi & debito cum regimine exhibita debet præſtari. Diſpiciamus igitur, quænam hoc fine medicis uſui hactenus fuerint. Primo autem loco occurrit elaterium, quod a veteribus æque ac recentioribus, ad educendas aquas, mirifice laudatur. Ita DIOSCORIDES lib. IV. c. 151. de eodem tale fert judicium: *elaterium confert hydropicis, extrahendo aquoſitatem mirabiliter ſine nocumento, & non eſt ſtomacho nocivum.* Cui adſentitur AVICENNA, CELSUS, *Alexander* MASSARIAS & poſtea quoque *Jacobus* BONTIUS, HERCULES SAXON, *Joannes* HEURNIUS, *Gabriel* FALLOPIUS *de medicinal. aquis pag.* 55. REISNERUS *obſer. medic. pag.* 167. & HENRICUS ab HEER, qui invicem hoc remedii genus mirifice extollunt. Ex Anglis pariter LISTERUS & SYDENHAM *in tractat. de hydrope* idem omnibus aliis purgantibus longe præferunt & hic ita ſcribit: *elaterium, ſive fæculæ cucumeris agreſtis potenter, in permodica quantitate, vires ſuas exſerit in conturbanda alvo & facibus cum ſeroſis & aquoſis humoribus copioſe egerendis.* Poſt elaterium gummi guttæ ſeu de Peru ab uno circiter ſæculo, ſi ad aquam ejiciendam ad ſcrupulum dimidium, vel grana XII. propinetur, valde cœpit celebrari. Extractum eſulæ maxime æſtimatur a RULANDO & ſuccus iridis noſtratis, nec non corticis medii ſambuci inter polychreſta & magnæ efficaciæ hydragoga non modo a medicis, ſed etiam a vulgo cum laude refertur.

§. V.

Eorum operandi modus.

Quod ad ipſam operationem horum medicamentorum attinet, ſciendum eſt, quod acri, volatili cauſtico principio, nervoſas ventriculi partes vellican-

licando, agant & hinc vomitum in ſanis vehementer cieant. In hydropicis autem æque ac emetica ex antimonio parata per alvum magis quam per vomitum operantur, forte quod nervoſæ ventriculi & inteſtinorum tunicæ ab aqua ſtagnante nimis ſunt flaccidæ & relaxatæ. Unde ſimul luculenter adparet, ad ingentem aquarum molem ex univerſo corpore per alvum exturbandam leniora & mitiora prorſus non ſufficere, ſed talia omnino requiri, quæ ſubtili quodam & penetrante ſale ſuo nervoſarum & muſculoſarum partium ſyſtema, maximeque ventriculum & inteſtina ſtimulando inſignem aquæ copiam eliminandi vim poſſident; quæ inter purgantia modo allata ipſaque vomitoria primas tenent, ſi pro diverſitate naturæ corporis, plus minus ſenſibilis, convenienti doſi exhibentur. Nam certe non pauca dantur exempla eorum, qui poſt triginta & plures dejectiones exceſſiva hydragogi doſi integre convaluerunt.

§. VI.

Formulæ purgantiũ. Poſſunt vero ex fortioribus hiſce purgantibus, vel etiam emeticis variæ concinnari formulæ, quibus ipſe hactenus in praxi uſus ſum inſigni cum fructu e. g. Rec. elaterii, extract. hellebori nigri, abſynthii, cent. min. mercurii dulc. ſingulorum drachmam unam, extract. croci grana duodecim. M. fiant cum balſamo Peruv. pilulæ ex drachma dimidia no. XX. mane ſumendæ. Vel etiam infuſum poteſt parari purgans in hunc modum: Rec. corticis medii ſambuci, rad. bryon. iridis noſtrat. fibrar. hellebor. nigri rhabarb. Alexandr. rad. gentian. rubræ, vincetox. leviſtici, cortic. aurantiorum recent. ana unciam ſemis, ſummitat. centaur. minor. pugill. quatuor, caryophyll. drachmas tres, tartari tartariſati unciam unam. Fiant ſpecies cum duabus menſuris vini infundendæ, & ad ſextam partem pro doſi bis in ſeptimana bibendæ.

§. VII.

Enematum & mitiorũ purgantium uſus. Præter purgantia ore adſumta, clyſmata quoque ad educendas aquas mirabilem obtinent efficaciam, quæ ex radice aſari, cort. medio ſambuci, rad. irid. noſtr. ſummitat. centaurii min. flor. ſambuci, ſeminibus IV. carminativis cum vino & aqua, addito oleo chamomill. vulgaris & drachmis duabus ſalis Epſonienſis poſſunt parari. Neque in omnibus hydropicis omnique tempore opus eſt, draſticis remediis aquarum evacuationem moliri, ſed mitiora interdum ac leniora in majori paullo doſi exhibere conſultum eſt, quæ eundem ſæpe longeque tutiorem præſtant effectum. Etenim non ſemel ſed aliquoties tribus unciis mannæ electæ cum duabus folior. ſennæ & cremoris tartari drachmis in aqua fontana leniter ſolutis & intra dimidium horæ epotis, plus quam decem libras aquarum cum euphoria exturbatas vidi. Pulvis quoque mechoacannæ albæ ad drachmam unam vel duas cum vel ſine cremore tartari inter ſecuriora hydragoga jure debet referri. Neque minorem promeretur laudem rhabarbarum ſive in ſubſtantia datum, ſive in eſſentiam cum terra foliata tartari redactum. Quam in rem notabilis eſt hiſtoria, quam ex obſervatione MONTANI *Adolphus* OTTO *in epiſtola* SCHULZII poſteritati reliquit. Meminit ſcilicet viri cujuſdam, qui quum ventre, pedibus, totoque corpore inſperate intumuiſſet, rhabarbari continuo uſu a drachmis ad uncias uſque, ſubducto ſero plene convaluit.

§. VIII.

Diureticorum uſus. Poſt ſufficientem per alvum evacuationem diuretica, quæ ſimul virtute attenuante & viſcidos humores diſſolvente gaudent, in uſum ſunt vocanda. Splendent hac virtute præcipue ſalia aquarum medicinalium, Egranarum, Carolinarum & Sedlicenſium in Bohemia, quæ in liberaliori paullo doſi oblata non modo egregiam aquas ſtagnantes evacuantem, ſed ſimul etiam aperientem & diureticam poſſident

dent efficaciam. Quo nomine pariter laudanda veniunt ſalia neutra, ut tartarus tartariſatus & vitriolatus, terra foliata tartari, ſal polychreſtum, nitrum antimoniatum, ſolutio ocul. cancr. quæ cum cremore tartari fit, ſal ſuccini volatile cum oleo tartari per deliquium in ſal medium redactum; ante omnia vero nitrum ipſum purificatum, vel quod majoris adhuc efficaciæ eſt, nitrum ex miſcela ſpiritus nitri & olei tartari per deliquium regeneratum; quæ omnia ob eximiam, qua pollent, in obſtructionibus viſcerum diſſolvendis & tubulis renum urinoſis reſerandis virtutem inſigniter merentur commendari.

§. IX.

Quænam amplius proſint diuretica?

Præter hæc vero in diureſi movenda non minorem pollicentur fructum ſalia herbarum per incinerationem parata, ut abſynthii, cardui benedicti, vel ſolum ſal tartari probe calcinatum, liquor nitri fixi atque ſilicum Glauberi &c. quæ paullo largiori doſi ſumta in tumoribus œdematoſis expugnandis mirabilem ſæpius effectum præſtitiſſe novi. Spectant huc quoque liquor nitri dulcis, liquor noſter anodynus mineralis, clyſſus antimoni, ſpiritus tartari & tinctura antimonii acris; quæ liquida medicamina vel ſola, vel etiam cum dictis ſalibus pro circumſtantiarum ratione mixta dari poſſunt utiliſſime.

§. X.

Quocum vehiculo ſint ſumenda.

Plurimum tamen refert, quo quis vehiculo utatur in dictis remediis adſumendis. Hinc ſalia laudata neutra longe præſtantiorem edunt effectum, ſi magis cum aqua petroſelini, fragorum, vel etiam vino Rhenano, quam cum alio potus genere ſumuntur. Ego quoque non ſine inſigni ægrotantium levamine decoctum ex radicibus quinque aperientibus, rad. eryngii, ononydis, ſemine dauci, ſelleri, baccis juniperi & alkekengi præſcribere hactenus conſuevi, quod ſimul potui ordinario potuit ſubſtitui.

§. XI.

Uſus ſudoriferorum.

Sudorifera, ubi corpus totum colluvie aquarum ſcatet, & ſubcutaneum emunctorium clauſum & conſtrictum eſt, parum merentur laudis. Nam hydropici difficulter ad ſudorem diſponuntur; & ſi regimine externo nimis calido vel volatilibus ſudoriferis cogantur, metus eſt, ne inflammatio cum febre, vel etiam metaſtaſis ſeri ad ipſum cor vel cerebrum, ut ſuffocatio aut adfectus ſoporoſus & apoplecticus ſequatur, procuretur: quæ obſervatio circa balnea etiam laconica, quæ cum ſpiritu vini fiunt, probe meretur attendi. Quodſi vero ab ingenti humorum copia tam per purgantia, quam diuretica corpus fuerit liberatum, ipſaque natura ad liberiorem tranſpirationem ac ſudorem vergit, tum quidem non validiora, ſed temperatiora diaphoretica, qualia ſunt mixtura ſimplex, liquor mineralis cum refracta doſi ſpiritus bezoard. Buſſii mixtus, tinctura antimonii ſelectior, vel pulveres ex ceruſſa antimonii, ſale cardui bened. nitro purif. ſive per ſe, ſive cum rob ſambuci vel ebuli mixti laudabili effectu minime deſtituuntur, maxime ſi horum uſum cum prudentia crebrius repetamus.

§. XII.

Remediorum externorum.

Laudatis itaque externis evacuantibus ad auſpicaciorem effectum conſequendum externa debent conjungi, quæ in noſtro adfectu, ſi unquam in alio operam præſtant laudatiſſimam. Etenim quum in habitu corporis extimo ſub cute, ubi copioſi & effœti humores ſubſiſtunt, partiumque ſolidarum tonum & robur prorſus enervant, mali fomes latitet, ipſa ſana dictitat ratio, extrinſecus ſub varia forma admota remedia, quæ vi ſua roborante, balſamica & reſolvente humores ſtagnantes non modo attenuant, &, ut in vaſorum poros recipi poſſint, aptos reddunt, ſed & putredini reſiſtunt, tonumque & robur relaxatis partibus reſtituunt, ad hoſce humores per congrua emunctoria e corpore exter-

exterminandos plurimum omnino conferre. Et ſi meam adponere experientiam licet, ego accommodatis ejuſmodi ſubſidiis externis effectum ſæpe longe præſentiorem facilioremque, quam ab ipſis internis vidi conſequutum. Quæ vero huic ſcopo & indicationi egregie inſerviunt, ſunt: radices leviſtici, iridis, ſquillæ, cicaminis, folia ebuli, herba ſcordii, cardui bened. abſynthii, flores utriuſque chamomillæ, ſambuci, baccæ lauri, juniperi, ſemina carvi, cumini &c. ex quibus ſacculi vel epithemata poſſunt parari & ex vino, aceto vini & aqua calcis vivæ cocta abdomini, pedibus, & ſcroto calide imponi, ſique refrixerint, reiterari. Atque taliſmodi epithemata aliis ſub alia forma adhibitis externis, ut emplaſtris & unguentis, me quidem arbitro, longe multumque ſunt præferenda.

§. XIII.

Roborantia, quæ ad recidivam præcavendam conferunt.

Equidem recenſita jam remedia tam interna quam externa ad ſubigendum rebellem hydropis morbum omnino ſunt præſtantiſſima; attamen ſola omne curationis negotium nondum abſolvunt, ſed ad cauſſas hydropis radicitus tollendas adhuc ea requiruntur præſidia, quæ, ne aqua facile regeneretur, & recidiva fiat, prohibent. Hiſce itaque generoſis evacuantibus ſubjungere oportet roborantia; quandoquidem & viſcerum, & vaſorum partiumque fibroſarum vis tonica ſyſtaltica dejecta principalis circuitus ſanguinis & lymphæ per vaſa impediti & hinc ſtagnationis cauſſa & ratio exiſtit. Quare hæc remedia, ſi ulla alia, ad graves ejuſmodi paſſiones earumque recidivas avertendas virtute pollent eximia. Quo nomine commendamus ex materia medica radices pimpinellæ, vincetoxici, ari, Zedoar. extract. abſynth. gentian. rubr. cardui bened. ſcordii, centaur. min. cort. caſcarillæ, capparum, myrrham, ſuccinum, cinnamomum, quando ex hiſce cum menſtruo renui & vino Hungarico eſſentia vel elixirium paratur, quod pro re nata etiam cum liquore martiali, ut tinctura mart. Zwolfferi poteſt miſceri, & continuato uſu convenientique doſi propinari; utpote hoc medicamentum non modo ventriculum & inteſtina, ſed & hepar, pulmones & lien, quæ tum chylificationi tum ſanguificationi inſerviunt, corroborat, atque ſalutares excretiones, ſi impeditæ, vel retardatæ fuerint, promovet utiliſſime.

CAUTELÆ.

§. I.

Num venæſectio in hydrope proſit?

Quæſtio eſt non minoris momenti, num venæſectio etiam in tumoribus hydropicis locum habere poſſit? Dubium videtur, quia corpus plus ingenti ſeri, quam ſanguinis copia eſt repletum, parteſque ſolidæ omni vigore ac robore ſunt deſtitutæ, atque præterea apud auctores, præſertim recentiores, vix legitur, venæſectionem in ipſa curatione profuiſſe; nihilotamen minus apud antiquiſſimos medicinæ parentes, ipſumque Hippocratem multa exſtant loca, ubi ſumma cum laude mentio fit venæſectionis in cura hydropis adminiſtranda. Ita Hippocrates *de diæta acutar.* hæc habet: *Si hydropicus difficulter ſpiraverit, & tempus vernum fuerit, & ſimul ætas viguerit & virium robur adſit, de brachio ſanguinem detrahere oportet.* Et eruditiſſimus *Jacob* Sponius valde notabilem *in aphoriſmis novis Sect.* 5. §. 87. obſervationem ſubjungit: *Vidimus*, inquit, *hydropem viginti curatum venæſectionibus, qui ab exhibitis hydragogis & diureticis, cujuſvis generis, magis ac magis intumuerat.* Et Alexander Trallianus pluribus verbis de ea ita diſſerit: *hydropem anaſarca per venæſectionem curare quandoque opus eſt. Si jecur non ſolum, ſed & lien ac ventriculus tumorem ac duritiem habeat, confidenter educ per exiguas miſſiones ſanguinem, tantoque id magis, ſi vires non prohibeant, & copia ſanguinis in venis manifeſta, &*

ægro-

ægrotus in flore ætatis conſtitutus ſit, nec tempus anni magnum frigus afferat. *Paullus* vero *Ægineta lib.3. cap.48.* de curatione hydropis agens paullo clarius, ſed cum data conditione id confirmat, dum ait: *curantes initium facimus in anaſarca ab evacuatione per venæſectionem, maxime ſi ob hæmorrhoidum, aut menſtruæ purgationis ſuppreſſionem conflata fuerit affectio*. Atque nos etiam, multiplici edocti experientia, in hiſce omnino conſenſum addimus: in leucophlegmatia & anaſarca, ſi ſtatus adſit plethoricus, atque ab aſthmate ſanguineo hæc mala præcipuam duxerint originem, venæſectionem magnum ad curationem momentum afferre. Negamus vero, in aſcite hydrope & tympanite id ſine periculo fieri poſſe, dum etiam ipſe Trallianus in loco allegato ſub finem addit, phlebotomiam in aſcite & tympanitide penitus eſſe excludendam.

§. II.

Cautela circa purgantia.

Quemadmodum in leucophlegmatia & anaſarca, ad colluviem ſeri copioſi exturbandam, validiore medicina purgante, majori etiam ſub doſi adminiſtrata interdum uti neceſſe eſt; ita in aſcite nihil draſticis periculoſius eſt, utpote quibus, quod per crebriorem experientiam mihi compertum eſt, de ſubito inflammatio inteſtinorum ſphaceloſa & mortifera, quam anatome detexit, excitatur. Id vero circa fortiorum purgantium uſum ſerio monendum exiſtimo, quod in principio quidem locum inveniant, dum vires adhuc conſtant, ſed quod non crebrius, & niſi interjectis ſex ſeptemve diebus ſint repetenda, atque interea vires medicamentis & cibis, laudabilem ſuccum præbentibus roborandæ. Præſtat tamen a draſticis illis remediis ut gummi guttæ, elaterio, colocynthide, helleboro, &c. quæ colliquativam quandam viribusque adverſam facultatem, quam natura debilis & ſenſibilior ſtomachus ferre minus poteſt, recondunt, interdum plane abſtinere, & potius in eorum locum purgantia cum emeticis lenioribus mixta propinare, quæ vel in forma pilulari, vel infuſi exhibita ſimilem laudabilem, longeque tutiorem exſerunt effectum.

§. III.

Curatio hydropis in ſcorbuticis.

Quum ſcorbutica humorum dyſcraſia adfecti perfacile in tumorem incidant hydropicum, tum medicamentis, quæ etiam ſpecifica adverſus hydropem virtute prædita eſſe creduntur, ſic dicta antiſcorbutica, ut radix armoraceæ, raphani ruſticani, naſturtii aquatici & hortenſis, nec non cochleariæ ſuccus multum ſunt præponenda, maxime quando cum ſero lactis, vel decocto betæ rubræ, liberaliori paullo & repetita doſi adſumantur. Vidi enim ſimplicibus hiſce remediis ſæpiſſime plebeios a tumoribus hydropicis integre ſanatos, mirifica quotidie per vias urinarias copioſi ſeri educta quantitate.

§. IV.

Squillæ uſus in hydrope cum aſthmate juncto.

Pulvis ſquillæ & ejus acetum a veteribus, Galeno, Cælio Aureliano, Celſo & aliis maximi ſemper in hoc morbo fuit æſtimatum, præſertim ubi aſthma ad ſuffocationis fere metum concurrit. Et ſecundum meam quoque experientiam bona teſtari fide poſſum, perplures miſere adflictos inopinatum inde & vix ſperandum accepiſſe levamen. Namque hæc radix ſale ſuo penetrante acerrimo inſtructa ſtomacho & aliarum nervoſarum partium tunicis ſeſe inſinuans motum ipſis ac vigorem, ſtimulando, reſtituit, humorumque circulum retardatum inſigniter adjuvat. Quod doſin attinet, poteſt ad grana ſex vel octo cum eadem quantitate radicis pimpinellæ vel ari miſceri, & additis aliquot nitri granis, cum vehiculo calido exhiberi.

§. V.

Quæ proſint in tympanitide.

In tympanitide magnus & ſumme proficuus eſt uſus clyſterum, ex ſpeciebus carminativis confectorum. Obſervavimus quoque in hac paſſione pilulas purgantes cum anodynis maritatas, ut ſunt maſſæ pilularum Starckii, Wildeganſii, & quæ ex extracto hellebori nigri, mercurio dulci, ſagapeno, oppo-

opponace, aſa fœtida &c. concinnatæ ſunt, inſignem attuliſſe fructum. Præter hęc vero exterius in hoc adfectu inunctio totius ventris cum oleo philoſophorum, vel oleo camphoræ cum oleo amygdalarum dulcium parato inſtituta, & per aliquot dies continuata ſummo ſolet eſſe auxilio.

§. VI.

Aſcites deſperatus quomodo tractandus.

In malo aſcitico, ubi viſcera valde ſunt affecta & ſpes ſanitatis recuperandæ pertenuis oſtenditur, lenioribus laxantibus & roborantibus unice agendum eſt. Cui uſui inſerviunt pilulæ polychreſtæ ad mentem Beccheri paratæ, & interpoſita ſemper ſalis aperitivi doſi propinatæ. Qua methodo, niſi res omnino conclamata eſt, miſeri vel curantur, vel certe diutius conſervantur.

§. VII.

Cautela circa ſiſtendas hæmorrhagias.

Incidit interdum, ut hydropici per hæmorrhoides, vel per nares, vel etiam fœminæ per menſes ingentem ſanguinis profuſionem, non ſine virium notabili decremento & periculo patiantur; quo caſu nihil abſurdius & ineptius eſt, quam narcoticis, ut maſſa pilular. de cynogloſſa, vel aliis ſtypticis ad eam comprimendam uti. Nam augentur inde viſcerum obſtructiones, quæ has fluxiones immodicas progignunt, & virium major fit defectio.

§. VIII.

Curatio mali a perverſa ſalivatione orti.

Oritur interdum poſt perperam inſtitutam ſalivationem hydropica labes, atque tum decoctis, quæ lignum guajacum, ſaſſafras, radicem lapathi acuti, lignum quernum, argentum vivum & antimonium, in petia ligatum ingrediuntur, debet expugnari.

§. IX.

Cautela circa tumores ſcroti.

Quando ſcrotum vel ex hydrocele, vel ex delapſu aquarum ex abdomine magna humorum copia turget, adeo ut valde ſitum in lecto & movendi potentiam impediat, paracenteſin multi commendant, quæ tamen parum juvat, ut potius nonnunquam plus incommodi creet, nec ſine periculo ſupervenientis ſphaceli ſuſcipiatur. Et quia humor intra membranas teſtium ſatis viſcidus hæret, ejus effluxus plerumque parcior eſſe ſolet. Præſtat in tali caſu externis cataplaſmatibus diſcutientibus, quorum catalogum ſupra recenſuimus, inhærere & curam moliri.

§. X.

Pedum ulcera quomodo tractanda.

Quando ipſa natura, optima medicatrix, ſponte ſuas ſibi quærens vias cutis poros vel in pede, vel in abdomine aperit, per quos non ſine notabili tumoris ſubſidentia dies noctesque multum ſeri profunditur, cavendum maximopere eſt, ne corruptio accedat, quam per epithemata, quæ ſuperiori loco præſcripſimus, frequentius adhibita debemus prohibere. Interne vero tum temporis cum elixiriis roborantibus balſamicis natura juvanda, corruptio internarum partium avertenda, vireſque conſervandæ ſunt.

§. XI.

Methodus curandi ab Hippocrate tradita.

Hippocrates *lib. 6. epidem.* hanc curam hydropicis proponit: *Hydrope laborantem convenit exercitationibus defatigari, ſudare, panem edere, parum bibere, vino albo, nec multo ſomno uti, & purgantia adſumere, quibus aqua & phlegma vacuetur.* Utiliſſima hæc curandi methodus potiſſimum de prima hydropis ſpecie, leucophlegmatia, intelligenda venit, in quam perfacile ii, qui morbos longos & immodicas hæmorrhagias perpeſſi corpus nimio cibo vel potu replent, incurrunt. Hiſce commendat exercitia, quibus corpus evadit magis tranſpirabile; deinde ſudorem, quo pars copioſi ſeri avolat; tum panem, qui non ſeroſum ſed laudabilem chylum gignit: prodeſt etiam potus abſtinentia, tum quia *creſcit indulgens ſibi dirus hydrops, nec ſitim pellit, niſi cauſſa morbi fugerit venis*, tum quia aucto per ſitim calore ſuperfluæ humiditates diſſipantur. Neque infrequentes ſunt hiſtoriæ hydropicorum, qui ſola potus abſtinentia per annum integrum convaluere omnino. Vinum album urinas movet, ſomnus humiditates auget; hydragoga vero medicamenta ſacra hujus morbi anchora ſunt, quia nimium humidum auferunt.

§. XII.

§. XII.

Curatio mali a flatulentia orti.

Quum ex flatulentia primarum viarum, præſertim in hypochondriacis, tumores œdematoſi, qui initium hydropis conſtituunt, facile gignantur, expedit tunc non purgantibus, ſed enematibus ſedulo uti, quæ ex ſpeciebus carminativis & roborantibus, ut baccis lauri, juniperi, herba rutæ, majoranæ, foliis ebuli, flor. chamomill. vulg. & rom. & ſeminibus quatuor carminativis, ex aqua vel lacte coctis cum decenti olei anethi & chamomill. cocti quantitate optime conficiuntur. Eadem methodo feliciter ſæpe uſi ſumus, ubi ex retropulſa, vel intus retenta materia podagrica ſpaſmi & flatus in inteſtinis initium tumoris hydropici machinantur.

§. XIII.

Curatio mali a ſuppreſſis excretionibus ſanguineis.

Sequior ſexus longe fere magis quam virilis tumoribus hydropicis eſt obnoxius, ſi deficit vel ſuppreſſa ad tempus remanet, vel ante quinquageſimum annum plane ceſſat menſtrua per uterum purgatio: quod iis potiſſimum evenit fœminis, quæ otio, ſomno & vitæ ſedentariæ nimium indulgent, vel ſollicitudine & mœſtu diutius aſficiuntur. Juvat tali in caſu tum ad præſervationem, tum ad curationem ſanguinem mittere, corpus movere, peregrinari & locum mutare. Quæ ſi nihil proficiunt, aquis mineralibus tam interne quam externe uti convenit, quæ etiam in ſuppreſſis hæmorrhoidibus in viris, ad eas revocandas, magno ſunt præſidio & auxilio.

§. XIV.

Curatio œdematum in pedibus.

Quod ad curationem œdematum in pedibus attinet, ea provide eſt adornanda. Permulta enim eaque triſtia novimus exempla, quæ eam perverſo modo inſtitutam peſſime ceſſiſſe teſtantur. Nam ſi adſtringentibus, ſive cataplaſmatibus tractantur ejuſmodi tumores, detumeſcunt quidem pedes, ſed intus ſeroſus latex per metaſtaſin repellitur & ad pulmones delatus catarrhum efficit ſuffocativum funeſtum. Longe ſecurius eſt pannis calidis, vel ſaccis arena aut furfuribus calidis repletis eos fovere, ut in perpetua ſerventur tranſpiratione. Neque inutile eſt, faſcia latiori moderate adſtricta partes tumentes convolvere, ita ut ab extremo partis incipiatur & uſque ad tumoris finem inducatur. Sunt nonnulli, qui ſcarificationem, vel etiam profundiorem inciſionem cum Celſo ſuadent, qui eam his verbis præcipit: *incidendum quoque ſuper talum, quatuor fere digitis, ex parte interiore eſt: quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipſos tumores incidere altis plagis oportet.* At vero, me quidem judice, tale quid provide & prævia prudenti deliberatione debet fieri; nunquam vero in aſcite, vel ſcorbutica humorum dyſcraſia laborantibus moliri. Facile enim ſupervenit ſphacelus, & propter nimis laxam carnem & aquoſum affluxum difficulter ejuſmodi vulnera conſolidantur.

§. XV.

Regula Celſi de eventu mali cognoſcendo.

Ultimo loco, ut de eventu mali certiores fiamus, juvabit omnino tenere auream regulam Celſi, quæ his verbis comprehenditur: *Commodum eſt, lino quotidie ventrem metiri, & qua comprehendit alvum, notam imponere: poſtero quoque die videre, plenius corpus ſit, an extenuetur. Id enim quod extenuatur, medicinam ſentit. Neque alienum eſt, metiri & potionem ejus, & urinam. Nam ſi plus humoris excernitur, quam aſſumitur, ita demum ſecundæ valetudinis ſpes eſt.*

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Hydrops anaſarca cũ tympanitide junctus, ſanatus.

FOEmina triginta annorum, ſanguinea habitu corporis ſpongioſo & ſucculento prædita, quæ ſemper largiora habuit menſtrua, & aliquot cum enormi hæmorrhagia & multis polypoſis concrementis ejectis perpeſſa eſt abortus; imminenti quondam menſium fluxu vehementi corripitur terrore; un-

de ille mox ſuppreſſus varia attulit incommoda. Siquidem nunc optima fœmina de ingenti corporis laſſitudine, inappetentia, præcordiorum anxietate cum languida pulſuum celeritate pedumque intumeſcentia cœpit conqueri. His demum malis jungebatur valde difficilis & anheloſa reſpiratio, ipſe tumor ad femora uſque ipſumque abdomen, quod tactu durum & tenſum erat, adſcendebat, cibi adſumti in flatus reſoluti multas creabant anxietates, ſitis intendebatur, &, increſcente ſpirandi difficult.te, ægra in lecto erecta ſedere & ob ſuffocationis metum liberam captare auram per feneſtras debebat. Varia hinc inde remedia tam emmenagoga, quam purgantia & diuretica nihil ferebant opis. Tandem vero ex pedibus ſponte apertis quotidie larga aquæ effluebat copia, unde abdominis tumor mirum ſubinde decreſcebat. Ego hinc ad putredinem arcendam pedibus exterius adplicare juſſi ſacculos ſemine milii, anethi, carvi, baccis lauri & juniperi, herba abſin hii, ſcordii, flor. chamomill. repletos & in vino rubro coctos. Interne ſingulis IV. diebus obtuli decoctum mannatum cum tartaro emetico acuatum ſub tali formula: Rec. Mann. el. uncias duas, aquæ flor. acaciæ uncias V. terræ foliat. tartari drachmam unam. Coque & ſolve leni calore. Adde tartari emetici grana tria ſolut. ol. de cedro gutt. IV. eſſentiæ cortic. aurant. gentian. rubræ ana guttas XL. M. quo medicamento mira aquarum quantitas ſumma cum euphoria, ſine torminibus & virium proſtratione fuit educta. Præterea elixir noſtrum balſamicum cum vino Hungarico ter de die ſumendum ſuaſi. Et hac ratione poſt aliquot hebdomades, tumore & duritie ſucceſſive evaneſcentibus, appetentia cum viribus rediit, pulſus ſimul factus eſt naturalis, facieſque reddita coloratior. Denique circa illud tempus, quo menſes ex utero ferri conſueverunt, venam in pede ſecandam curavi, & en! altero die poſt ipſi menſes prodierunt, & tam miſere afflicta fœmina exoptatiſſimam recuperavit ſanitatem.

EPICRISIS.

Siſtit hic caſus exemplum hydropis, qui ex menſium, vel in viris ex hæmorrhoidum fluxu cohibito, ſalvis adhuc & ſine induratione, obſtructione vel ſcirrheſcentia viſceribus, ſubito ſolet enaſci. Subortus autem a taliſmodi cauſis hydrops facilius, quam quidem alius poteſt ſanari, ſi metuendæ viſcerum, ob diuturnam humorum extravaſatorum ſtaſin, corruptioni aptis occurrere remediis feſtinamus. Longe autem felicius ſuccedit ſanationis negotium, ſi ſponte a natura in pedibus fit apertio. Nam copia humorum extravaſatorum ſublata relictæ adhuc in corpore aquæ facili negotio a medicamentis digerentibus & evacuantibus vinci poſſunt & excerni. Ego vero, ſi mitioribus res peragenda eſt, ad ſufficientem & tutam humorum evacuationem vix convenientius & efficacius reperi medicamẽtum, quam quod ex majori mannę portione & aliquot tartari emetici granis concinnatur. Dici enim vix poteſt, quantam hoc remedium educat aquæ quantitatem, ſine omni turba & vomitu, qui rarius in hydropicis per emetica ſolet cieri. Præter hæc notabile in hoc caſu occurrit, quod fruſtra tentetur menſium repente ſuppreſſorum revocatio in iis corporibus, quæ a diuturniori animi affectu & nimia humorum vitioſorum ſtagnatione omne partium robur perdiderunt. Multo magis eo reſpicere debet medicus, ut prius effectus morboſos removeat, &, viribus quodammodo reſumtis ciborumque adpetentia reſtituta, circa illud tempus, quo menſes fluere ſueverunt, vel ſanguinis miſſione in pede, vel pilulis balſamicis refracta doſi aloeticis & crocatis naturam ad menſium negotium leniter ſtimulet.

OBSERVATIO II.

Leuco-phlegmatia.

Militiæ præfectus, quinquagenarius, corpore valde robuſtus, ob varios in

a febre quartana male tractata. victu & potu exceſſus autumnali tempore in febrem incidit quartanam, qua quum per menſem & ultra laboraverat, hujus moleſtiæ pertæſus per quatuor dies larga in quantitate decoctum adſumſit valde chinatum; unde febris quidem evanuit, ſed non multo poſt, prægreſſa corporis refrigeratione ciborumque concoctu difficilium intemperantia, pedes cum abdomine cœperunt intumeſcere, vires imminui & reſpiratio valde difficilis reddi. Ego conſultus curam hoc modo inſtitui: Primo ſal quodam aperitivum, quod ſal tartari & Carolinarum, nitrumque purificatum habebat, ad drachmam unam in aliquot unciis aquæ & vini ſolutum bis de die, ut mane & hora quarta pomeridiana, ſumendum obtuli. Dein in prandio elixir noſtrum viſcerale, & ante decubitum undecim pilulas balſamicas deglutiendas dedi. Denique pro potu ordinario decoctum ſarſaparill. cum tertia vini Moſellani parte remixtum præſcripſi, tam felici eventu, ut intra menſis ſpatium integre miſer convaluerit.

EPICRISIS.

A nullo morbo præcedente crebrius hydrops naſcitur, quam ex febre quartana perperam curata: quod ſuo jam tempore Galenus *lib. 3. de locis affect.* & diſertiſſimus Celſus ſat luculenter prodiderunt. Etenim, quum ſedes tum quartanæ, tum hydropis in ipſo hepate, ut jam veterum tulit opinio, præcipue debeat collocari, evidenter adparet, quando hæc febris nimis præcipitanter & antequam obſtructio in hepate vel per ipſam febrem, quæ optima eſt medicina, vel per congrua remedia naturam adjuvantia, ſatis expedita fuit, cohibetur, perfacile recidivam febris, aut alium longe graviorem morbum, qualis hydrops eſt, ſuccedere. Idque eo magis evenit, ſi forte ob nimiam ciborum adpetentiam, corpore adhuc debili, multi crudi ſpiſſique generantur humores, qui ad hepatis infarctum denuo augendum mirum quantum conferunt. Equidem in longinquo artis exercitio complures ejuſmodi caſus, ubi ex quartana imprudenter ſuppreſſa vel novi inſultus febriles vel anaſarca hydrops prodierunt, adnotavi, ſed nulla alia quam ſupra propoſita methodo, quæ unice ad obſtructiones viſcerum tollendas & excretiones reſtituendas directa eſt, curam inſtitui & benedicente Numine feliciter perfeci.

OBSERVATIO III.

Leucophlegmatia ab abortu inducta. Fœmina generoſa, triginta annos nata, ſucculenti & formoſi habitus, tertio menſe gravida abortiendo incredibilem ſanguinis in magna fruſta coagulati, quem molam dicunt obſtetrices, ejecit copiam; unde mirum in modum debilitata, vires quidem ex parte reſumſit, ſed quum creſcente ſiti nimia errat in potu, exactis binis menſibus ad faciem uſque a pedibus valde intumuit, anxie ſpiravit, & de ſumma totius corporis gravitate lotiique retentione conqueſta fuit. Conſuluit itaque medicum, qui grana decem elaterii in forma pilularum præſcripſit, unde mira colluviei ſeroſæ per quindecim fere ſedes educta fuit quantitas cum inſigni tumoris decremento. Interpoſitis poſtea per ſex circiter dies medicamentis ſtomachicis, quæ ex extracto abſynthii & cent. minor. ſpiritu nitri dulci, tartari, & eſſentia cortic. aurant. & caſcarillæ conſtabant, eadem doſi priſtinum ſubjungebatur purgans, quo iterum magna ſeri exturbabatur copia. Tum vero ter ſingulis diebus rob ebuli ad unciam dimidiam fuit oblatum, & pro potu ordinario vinum Moſellanum cum fontibus Donnſteinenſibus adſumtum, & ſic brevi poſt urina ſecedebat liberior, totumque corpus, quod antea ſiccum erat, leni ſuffundebatur madore: ita ut intra ſex hebdomadum decurſum ægra priſtinæ redderetur integritati.

EPICRISIS.

A nimiis hæmorrhagiis per cauſſam

tam internam quam externam inductis, vel a ſola crebriori ſanguinis e vena ſecta detractione tumorem concitari hydropicum, plane non novum, ſed in experientia ſatis obvium eſt. Sanguine enim notabiliter imminuto vaſa minima tam ſecretoria quam excretoria collabuntur, & nec utiles ad motum ſuſtinendum humores, ut cerebri fluidum, ſecernuntur, nec inutiles per organa excretoria rite ſeparantur. Unde reſidua ſanguinis portio non modo craſi ſua valde immutatur, ſed & in motu ac curſu ſuo impeditur; ut inde perfacile ſeri contingat ſeceſſio. Quod vero ſi incidit, non ſtatim hydrops emergit anaſarca & aſcites, ſed in principio ſolum leucophlegmatia corpus ſolet occupare, quæ ex abundantia ſeri inter panniculum adipoſum, ob motuum vitalium imbecillitatem, ſtagnante ſuam ducit originem. Et hæc hydropis ſpecies ex facili poteſt curari, ſi modo medicamentis, ſale quodam ſubtili volatili vim ſuam exſerentibus mature ſuccurramus. Hæc quippe dum non modo in tunicas vaſorum motrices agendo, tonum ac robur ipſis reſtituunt, ſed & glanduloſas inteſtinorum partes ſtimulando, ſtagnantis ſeri colluviem per alvum ejiciunt utiliſſime. Qua virtute præ cæteris pollet elaterium, a medico cum bonis ægrotæ rebus oblatum; in cujus laudes, jam ſupra ſatis expoſitas, redire nolo.

OBSERVATIO IV.

Fœmina cachectico hydropica curata.

Illuſtris fœmina XL. annorum, ſucci ſanguiniſque plena, & ſemper largiorem menſium fluxum experta, quinquennio abhinc autumno incidit in dyſenteriam, tunc temporis epidemice graſſantem, ſub qua cum ſævis ventris torminibus cruentas habuit dejectiones. Per menſem & ultra hoc malo conflictata convaluit quidem, ſed abhinc vires recipere vix potuit; appetentia ciborum erat fere nulla, potulentorum nimia, abdomen flatibus valde turgidum, alvus, quæ antea rite respondebat, nunc conſtrictior, cum languida pulſuum celeritate. Inter hæc quum adhuc id haberet infortunii, ut ob inopinatum trium filiorum obitum magno adficeretur mœrore, accidit, ut increſcente virium defectione & coloris pallidi in lividum converſione, univerſum corpus, maximeque pedes & hypogaſtrica regio valde intumeſceret. Ad hunc tumorem accedebant ſumma ſpirandi difficultas, & ad leviorem motum cordis palpitationes, menſium copioſus & aquoſus fluxus, urinæque tenuis ſeceſſio. Conſulti ſunt plures medici, qui per acriora purgantia, martialia & calidiora diuretica curationem tentarunt, ſed irrita omni opera ægram hydrope pectoris lethali laborantem exiſtimantes derelictam habuerunt. Tandem & ego conſultus hanc inii methodum. Primo ſingulis diebus ante decubitum decem pilularum balſamicarum & alternis diebus mane drachmam unam ſalis digeſtivi, quod terræ foliat. tartari, oculor. cancr. arcani duplicati æquale pondus cum dimidia nitri purificati portione habebat, ex aqua & vino ſumere & infuſum theiforme ſuperbibere juſſi. His ita per decem dies adhibitis radicem mechoacan. alb. ad drachm. unam cum rad. ipecacuannæ granis XV. & nitri purificat. gran. X. ſubjunxi; quo medicamine mira aquoſi liquoris, ſanguine parum tincti quantitas per uterum excreta, & alvus ſimul ad decem ſedes ſtimulata fuit. Elapſis quatuordecim diebus idem remedium iteravi, interponendo elixirium meum viſcerale balſamicum, bis de die ex aqua fœniculi & meliſſ. citratæ vinoſ. capiendum. Et ſic convaleſcentiæ ſpes adparebat exoptatiſſima; ſiquidem abdomen non modo detumeſcebat, ſed & reſpiratio erat liberior, facies vividior, & adpetitus cum viribus vegetior; unde ego medicamentis balſamicis continuandum ratus, elixirium præſcripſi ex tinctura tartari, eſſent. gentian. rubræ, ſuccini, & additis aliquot olei carminativi guttulis compoſitum; circa inſtans vero menſium tempus pilulas noſtras balſamicas dedi, quibus ingens

gens aquæ & viſcidi humoris copia fuit expurgata. Adpropinquante vere loco acidularum & thermarum per menſis ſpatium in villa rurali mane adſumta fuit tinctura martis pomata, deſuper bibendo menſuram fere unam brodii medicinalis, in quo herba naſturtii aquat. rad. aſparagi, fœniculi, petroſelini, apii, addita cremoris tartari portione, erant decocta. Abſoluta hac cura elixirium noſtrum balſamicum & interdum ex rhabarbaro & paſſulis cum cremore tartari laxans ægra adhibuit, & ſic intra biennium reſtitutam jam integerrime vivit.

EPICRISIS.

Varia ſunt in præfata morbi hiſtoria, quæ probe merentur adnotari, quorum potiſſima ſunt:

1.) quod malum dyſentericum, niſi finito morbo tonus & motus ventriculi ac inteſtinorum periſtalticus convenienti medicina roboretur, perfacile graviorem, ut hypochondriacum & cachectico-hydropicum excitare adfectum poſſit. Tono quippe & robore harum partium deſtructo, non modo ciborum digeſtio & chyli boni generatio, ſed & ſordium per alvum excernendarum ſeceſſio multum vacillat, adeoque ad ſpaſmos & flatulentias, gravium ſymptomatum genetrices, inteſtinorum canalis diſponitur.

2.) quod hydropicum malum longe facilius in fœminis ob uterum & menſium negotium, quam in nobiliori ſexu producatur. Nam propter difficiliorem ſanguinis per uteri venas, in ſemet ipſas valde implicatas regreſſum non modo vaſa uterina ſanguine facile infarciuntur, multumque ſeroſitatis ibi deponitur, ſed & in toto corpore humorum circuitus langueſcit & retardatur, adeoque ad cachexiam hydropicam fit tranſitus. Qui tali vero fundamento nititur hydrops curatu eſt facilior, quam ex hepatis vitio enatus. Longe enim expeditius eſt, obſtructa uteri vaſa reſerare, ſanguiniſque impeditum motum promovere, & collectas ibi ſeroſitates expurgare, quam hepar obſtructum & induratum emollire, & ſanguinis per ejus vaſa circuitum in ordinem redigere. Cujus rei luculento eſſe teſtimonio poteſt feliciſſima collectæ humiditatis in noſtra ægrota per uterum evacuatio, a medicamentis digeſtivis leniterque ſtimulantibus adjuta, quam ego non ſemel ſed ſæpius in fœminis cachecticis & leucophlegmatia laborantibus obſervandi occaſionem habui.

3.) probe notandus eſt ſaluberrimus tincturæ martis pomatæ cum brodio carnis medicinali uſus. In genere tamen notari velim, martialia in forma liquida & temperato acidulo menſtruo parata majori cachecticis fœminis quam viris eſſe præſidio. Hæ enim ob laxiorem & ſpongioſiorem, quo præ nobiliori ſexu gaudent, texturam ejuſmodi roborans & ſubadſtringens medicamentum optime ferunt.

OBSERVATIO V.

Hydrops aſcites a frigido potu in cachectico.

Juvenis viginti annorum generoſus, habitu corporis ſpongioſo præditus vitæque ſedentariæ addictus a prima ſtatim infantia ex ſcabie retropulſa inſigni pedum abdominiſque intumeſcentia cum lividis maculis in cute hinc inde efloreſcentibus laboravit. Academiam ingreſſo valetudinis emendandæ cauſſa exercitium commendabatur pugillatorium, a quo vehementer aliquando calefactus quum largiorem frigidæ cereviſiæ hauſtum infunderet, mox peſſime habebat. Languor enim univerſi corporis cum tuſſi valida & reſpirandi anguſtia ſequebatur, aquoſus pedum tumor increſcebat, tantaque ſubinde capiebat incrementa, ut non modo ſcrotum, ſed totum quoque abdomen occuparet, & ad ruptionis uſque metum diſtenderet. Præterea, quod notabile erat, a nimia ſcroti inflatione retrahebatur mentum; & præputium inſtar veſicæ inflatum urinæ excretionem, quæ communiter in hydrope parcior eſſe ſolet, retardabat, pedes frigidiſſimi nec ignitis tegulis ad calorem naturalem poterant reduci; adpetitus tamen

tamen adhuc modice conſtabat. Præter varii generis medicamenta conſilium inibant medici de ſcroto aperiendo, ex quo cum lancetta aperto ingens aquæ profluebat copia, unde ſcrotum quidem cum abdomine diminutum, ſomnus quietior & vires quodammodo refectæ videbantur, pedum vero tumor æque ac moleſtum tuſſiendi conamen perſeverabat. Sanato hoc ulcere priſtina ludebatur tragœdia: namque abdomen cum ſcroto denuo in magnam increſcebat molem. Rurſus itaque cutis in membro virili incidebatur & plusquam X. ſeri educebantur libræ. Hoc pariter vulnere conſolidato vires iterum cum adpetitu vigere ventriſque tumor remittere videbatur. At vero quum patiens, ob ſummum domum revertendi deſiderium, ingenti angeretur mœrore, accidebat, ut prævio horrore & ſuccedente æſtu eryſipelas in pede erumperet, cui depellendo vix ulla par erat medicina. Dolor enim & tumor inflammatorius mox totum corripiebat pedem, & circa quintum diem lividæ, cum interſperſis magnis veſiculis, emergebant maculæ, pulſus ferebatur debilis & celer, ſitis urgebat fere inexhauſta, noctes erant inſomnes, alvus præter modum fluida, urina alba & clara, tandemque viribus conſumtis æger placide exſpirabat. Corpore poſt mortem diſſecto intra abdominis muſculos & pinguedinem magna obſervabatur aquæ quantitas; in cavo vero abdominis menſuræ quatuor, in thorace menſura dimidia, in pericardio quatuor circiter unciæ fluitabant aquæ limpidiſſimæ. Hepar & lien, inſolitæ magnitudinis & coloris pallido-albicantis, reperiebantur duriſſima, ſanguine pæne omni deſtituta, qui tamen ſupererat in hepate ſanguis ex globulis inſtar milii ſolis duris videbatur compoſitus. Bilis erat pauca & inſtar glutinis compacta, bruni coloris. Vaſa venoſa valde extenſa parum continebant ſanguinis, loturæ carnis non abſimilis. Duplicatum peritonæi, quæ uretheres & vaſa ſpermatica, ipſamque veſicam continet, copioſis hydatidibus erat obſeſſa, ex quibus diſciſſis magna aquæ profluebat copia. Pulmones denique erant fere exſangues & candidi, in corde vaſa coronaria valde inflata. Diſſectis pedibus membrana, ſub qua adeps reconditur, aqua turgeſcebat, & quum perventum erat ad membranam, quæ muſculis ſuperſternitur, ea inſtar veſicæ aquæ repletæ adparebat, factaque diſſectione aquæ inſtar rivi effundebantur & glutinoſa materia tragacantham referens conſpiciebatur.

EPICRISIS.

Ex hac memorabili morbi hiſtoria plura notatu digna in uſum medicum poſſunt elici;

1.) extraordinaria vaſorum venoſorum magnitudo ſanguinis circuitum per venas indicat impeditiorem & valde retardatum, a quo etiam derivandum eſt; ut vaſa lymphatica, ob lymphæ a ſanguine ſeceſſionem ampliata tandem diſrupta fuerint.

2.) induratio illa viſcerum malum oſtendit incurabile, quam dudum jam optimus juvenis intus abſconditam recondidiſſe videtur. Quare non mirum eſt, a pluribus abhinc annis eum cachexia laboraſſe, quam tumores pedum œdematoſi & maculæ in cute flavæ & lividæ commonſtrant luculentiſſime.

3.) peculiarem meretur animadverſionem, quod exigua ſanguinis in vaſis & viſceribus reperta fuerit quantitas, maximeque hepar, lien & renes omni fere rubedine adparuerint exuta: cujus rei ratio exinde venit deducenda. In tali ſtatu cachectico-hydropico, ob ſegniorem ſanguinis progreſſum, ſanguificationis actio, ſeu chyli in ſanguinem converſio mirum quantum læſa eſt ac depravata; hinc omnes, qui ingeruntur cibi in ſerum potius, quam ſanguinem ſolent tranſmutari. Et inde quoque fit, ut ſanguis hydropicorum e vena emiſſus nunquam non copioſo ſero ſit refertus.

Q B-

OBSERVATIO VI.

Hydrops ſymptomaticus.

Vir quinquaginta annorum, lautiori diætæ vitæque ſedentariæ addictus & lacticinia cum fructibus acidis horæis in deliciis habens, prægreſſo diuturniori mœrore incidit in cachecticum corporis habitum, ex colore faciei lurido, ſublivido & ad flavedinem inclinante ſatis conſpicuum; unde ciborum appetentia, ſatis antea vegeta una cum viribus valde concidebat, flatus & borborygmi in abdomine, ob ſegniorem alvum, miras creabant moleſtias, reſpiratio cum præcordiorum anxietate reddebatur difficillima, ut per intervalla morti proximus æger haberetur, &, quod maximum erat, pulſus micabat debilis, nonnunquam intermittens, plerumque inæqualis. His tandem malis jungebatur icteritius faciei color cum majori pectoris anguſtia, pedumque intumeſcentia, quæ altius ſubinde adſcendendo ipſa demum femora & ſcrotum obſidebat. Multa a variis medicis adhibita medicamina nihil afferebant levaminis. In conſilium itaque adſciſcebatur alius cura hydropis famigeratus medicus, qui extractum elaterii & enulæ ad drachmam unam cum juſculo calido aliquoties propinabat; unde ἄνω καὶ κάτω fortiter expurgabatur ingens viſcidi copia, & decreſcente pedum abdominiſque tumore læta convaleſcentiæ ſpes affulgebat. Nihilo tamen minus quum anxia præcordiorum oppreſſio aucta potius quam diminuta, & vires cum adpetitu magis inde proſtratæ viderentur, ego cum aliis adſtantibus medicis validius illud catharticum ſeponere, & nonniſi temperata balſamica & roborantia adſumere ſuaſi, donec omnibus in pejus ruentibus æger diem obiret ſupremum. Cadavere aperto in abdomine pariter ac thorace magna ſeri extravaſati conſpiciebatur copia. In cordis & pulmonum vaſis deliteſcebant concrementa polypoſa, ex dextro cordis ventriculo per arteriæ pulmonalis ramos diſperſa. Fellea cyſtis calculo, tres minimum drachmas adæquante multiſque minoribus lapillis erat referta. Totum vero hepar cum liene atro ſanguine inveniebatur infarctum valdeque flaccidum, & reliqua vaſa venoſa omni fere ſanguine privata.

EPICRISIS.

Docet inprimis hic caſus, quomodo ex præcedentibus & ad unam quaſi conſpirantibus cauſſis hydropis fiat generatio. Siquidem habitus corporis ſpongioſus, acidorum & lactis abuſus, animi mœror & vita laboris expers ejus ſunt naturæ ac indolis, ut ſpirituaſcentiam ſanguinis imminuendo, humores valde glutinoſos ingenerent, qui ad vaſculorum obſtructiones, concretioneſque polypoſas & calculoſas materiam ſubminiſtrant largiſſimam. Videtur autem hydrops in præſenti caſu magis ſymptomaticus, qui obſtructionem hepatis & ſpaſmos præcordiales, ob calculum in cyſtide fellea & polypum in corde atque pulmonibus contentum, inductos excepit. Anxietate enim & ſpaſticæ præcordiorum ſtricturæ, multo magis vero concreta iſta fibroſa, pulmonum vaſa replentia liberiorem ſanguinis circuitum non modo in pectoris regione, ubi ſedem fixam habent, ſed per reliquas quoque remotiores partes impediunt; unde ob tardiorem ejus circuitum ſerum in vaſa lymphatica ſecedit, & in poroſum habitum effunditur. Quodſi vero polypoſa ejuſmodi repagula hydropicorum tumorum cauſſæ exiſtunt, facile eſt judicatu, cum hæc ipſa nulla expugnari arte queant, morbum fieri inſanabilem. Videmus hinc purgantium, præſertim validiorum uſum poſitis hiſce circumſtantiis magis eſſe noxium quam proficuum: quandoquidem hæc, validiſſime in genus nervoſum agendo, anxietates & ſpaſmos in præcordiis ſævientes adaugent, ut inde non poſſint non vires cum appetitu magis proſterni. Nos in genere ita judicamus, longe conſultius eſſe, hos morbos tempeſtive avertere, quam, ubi increverunt, iis curandis multam operam impendere fruſtraneam.

OBSERVATIO VII.

Hydrops pectoris lethalis.

Vir triginta annorum, complexionis ſanguineæ, qui adoleſcentiæ annos inordinato vitæ genere tranſegit, maximeque ſpirituoſos potus magna in copia ingurgitavit, militiæ deditus corpus quondam vehementi exponebat frigori, quod quum pectus potiſſimum occuparet, brevi poſt de ſtabili & fixo ſiniſtri lateris dolore, ſpirandique difficultate conquerebatur. Mutato vitæ genere, quum a vita valde laborioſa ad quietam tranſiret, non modo dolores & præcordiorum anxietates, ſed tuſſis quoque & ſpirandi anguſtia tanta cum vehementia ingraveſcebant, ut per feneſtras nonnunquam liberiorem anhelare aerem debuerit. Accedebat dein pedis & femoris ſiniſtri intumeſcentia, quæ ſcrotum ſimul valde diſtendebat, alvus & appetitus ſatis bene conſtabant, & urina mingebatur flaveſcentis coloris tenuis. Tandem cum data occaſione in nimium effuſus riſum pectus vehementius commoveret, mox de ſumma ſpirationis anguſtia conquerens in horas ſuffocari videbatur, & ſub debili & inæquali arteriarum pulſatione per validam tuſſim eliciebat ſputum ſanguine leviter tinctum; & demum viribus penitus dejectis tertio die poſt animam efflabat. In ſectione cadaveris totum abdomen conſpiciebatur integrum, in thoracis autem cavitate in ſiniſtro latere mira aquarum fluctuabat quantitas, quæ ad ſeptem propemodum libras accedebat. Cordis vaſa concreta alba inſtar calami ſcriptorii continebant, pulmones erant depreſſi ac collapſi, & arteria pulmonalis, polypo intus referta, viſui ſe offerebat nigra & ſphacelata, fœtidum ſpirans odorem. Penitius deinceps inſpecta thoracis cavitate in dorſo variæ ſe objiciebant membranæ & cuticulæ dilaceratæ, a vertebris & coſtis thoracis ſeparatæ, quæ non obſcure indicabant, magnum hic delituiſſe ſaccum membranaceum aqua repletum, qui diſruptus tantam aquæ copiam in thoracem effuderit, ipſamque mortem acceleraverit.

EPICRISIS.

Mortuus eſt hic æger hydrope thoracis, quo orthopnœa vexati, ut recte monet Baglivus, qui non niſi erecta cervice ſpirare, nec in lecto, ob ſuffocationis metum ſtabilem invenire locum poſſunt, plerumque laborant. Sed memorabile in noſtro caſu videtur, quod hydrops fuerit ſaccatus, & aqua extravaſata ſacco membranaceo ex pleura a coſtis ſeparata producto incluſa, quæ dolorem fixum peperit, liberamque pulmonum expanſionem, præſertim ſub diaphragmatis a ventriculo inflato compreſſione, impedivit. Poſtquam vero, tumore per riſum rupto, ſerum in tanta copia effluxit, ut pulmones inundaverit, non potuit fieri, quin denegata horum expanſione, ſanguinis circuitus plane fuerit interceptus, & ſtrangulatione quaſi æger interemtus. Quod vero ex aſpera arteria ſerum ſanguinolentum tuſſi fuerit rejectum, hæc videtur ratio, quia ſanguis per arteriam pulmonalem in pulmones reductus, & regreſſu ſuo impeditus, cum impetu ad tunicam aſperæ arteriæ glanduloſam confluxit, ibique inflammationem excitavit. Quod dein pedum intumeſcentiam attinet, ſciendum eſt, hanc fere inſeparabile hydropis pectoris eſſe ſymptoma. Si denique curationem truculenti hujus mali attendere velimus, nihil dubii eſt, quin in ejuſmodi caſu paracenteſis cum fructu poſſit inſtitui; ſi modo ægrotus hancce admittere operationem non recuſet: præſertim quum jam olim Hippocrates eandem in hydrope pectoris commendaverit.

OBSERVATIO VIII.

Hydrops pectoris lethalis.

Annus eſt, & quod excurrit, quum vir in ſumma dignitate conſtitutus, aſthmatico-hydropicus, ſexageſimum ætatis annum ſupergreſſus, meum poſtularet judicium de tranſmiſſa totius

mor-

morbi hiſtoria, quæ hæc continebat momenta. In adoleſcentia vir generoſus multum ſæpe cruoris e naribus ſundere ſuevit, & cum academicam ingreſſus vitam, litterarum ſtudiis & lucubrationibus in multam noctem productis, neglecto corporis motu plus juſto indulſiſſet; adfectionem incidit hypochondriacam cum hæmorrhoidibus cœcis junctam; ad quam mitigandam aquas Wildungenſes & Schwalbacenſes aliquoties cum fructu potavit. Ante duodecim vero annos medicus fontes Pyrmontanos bibere juſſit; enim vero ab horum uſu mox redierunt hæmorrhoides cœcæ valde furentes, quæ tandē applicatione hirudinum in ulcus fiſtuloſum tranſierunt. Poſt hæc per aliquot annos anxietatibus cardialgicis, & aſthmaticis pectoris oppreſſionibus per intervalla fuit obnoxius, quibus duobus abhinc annis dolores podagrici & nephritici cum pertinaci iſchuria ſtipati acceſſerunt. Nunc dimidium effluxit anni, ex quo prævia iracundia adfectus aſthmaticum cum ſumma præcordiorum anxietate graviter invaluit, & pedum primo, mox femorum & ſcroti, totiuſque abdominis tumor ſucceſſit. Conſuluit itaque medicum, qui infuſum purgans exhibuit per ſex dies bibendum; unde, magna ſeri colluvie excreta, inferiores quidem partes detumeſcere cœperunt, ſed remanente aſthmate, licet remiſſiori non multo poſt in ſiniſtro thoracis latere dolor obortus eſt cum ſputo cruento punctorius, ipſeque tumor recrudeſcens priſtina loca repetiit; unde urina ſeceſſit parcior, & ſpirandi difficultas cum ſomno pauco & perpetuo pleuritico dolore denuo increbuit. Hæc morbi fuit hiſtoria, qua attente perlecta ſinguliſque probe penſitatis reſponſum dedi: quod aſthma, hæmoptoe, pleuritis, & ipſe tumor hydropicus pulmoni male adfecto, & vel obſtructo, vel polypis obſeſſo ſuam debeat originem. Quodſi enim ſanguis ex uno cordis ventriculo ad alterum minus liberum habet tranſitum, aliter fieri non poteſt, quam ut in dextro ventriculo & toto venæ cavæ ſyſtemate ejus curſus ſiſtatur ac retardetur; hinc ſtagnat & ſerum ſecedens ſubſtantiam poroſam & cavitates intrat. Pulmones vero, me judice, vix aliunde ſuam contraxerunt labem, quam a ſanguine per ſpaſmos & flatus inteſtinorum, qui hypochondriacis, podagricis & nephriticis valde familiares ſunt, ad pectus nimium congeſto. Neque de nihilo eſt, polypoſam in pulmonibus concretionem ſuſpicari, utut de pulſu, qui in tali caſu plerumque intermittens & inæqualis eſt, nihil relatum mihi fuerit. Sæpius enim iterumque in aſthmate cum dolore punctorio & ſputo cruento juncto polypos in thorace adnotavi. Et hac ratione ductus mox triſtem morbi eventum judicavi, qui etiam inopinato poſt venam in brachio ſectam ſequutus eſt.

EPICRISIS.

Hypochondriaci, maxime hæmorrhoidarii, niſi ſe præcipitare in graviores & funeſtas adfectiones velint, exquiſite præcepta ſervare diætetica & potiſſimum a vehementibus animi motibus abſtinere, atque paucis, ſed fidis uti remediis debent. Id quod tanto magis neceſſarium eſt, ſi forte doloribus nephriticis, arthriticis & podagricis conflictantur; ne materia morboſa, ad ſuperficiem corporis ſalutari motu propulſa ad interiora reprimatur. Perfacile enim hac ratione aſthma ſuccedit hydropicum lethale, atque tum aſthma utplurimum primarius eſt adfectus, cui hydrops ut ſymptoma adſociatur: unde præcipua medentis cura ad cauſſam aſthmatis removendam dirigi debet. Multum itaque peccant ii, qui ſolam curandi intentionem ad tumorem abigendum dirigentes hydragogis fortioribus aquas educere moliuntur: qua perverſa methodo inflammationes inteſtinorum lethales poſſunt arceſſere, præſertim ſi hæc ipſa cardialgia & ſpaſmis, a materia podagrica repulſa jam fue-

fuerint adfecta. Tali in caſu antiſpaſmodica cum diaphoreticis mixta, vel etiam V. Sio, aut clyſteres perniciaIibus ejuſmodi ſymptomatibus avertendis valde ſunt idonea. Denique id probe tenendum eſt, ne facile in aſthmaticis, ſi polypoſi quidpiam ſubeſt, ut ex variis ſignis judicare licet, vena in brachio ſecetur, multo minus ſi largiori quantitate nec interrupto flumine ſanguis mittatur. Cor enim coagulo jam infarctum ſanguinis affluxu ſufficiente deſtitutum quam facile ex toto ſyſtolen amittit, ut syncope lethalis inde emergat, qualia exempla non pauca in recenti memoria teneo:.

OBSERVATIO IX.

Aſthma cum hydrope anaſarca junctum.

Vir Illuſtriſſimus, quadraginta & aliquot annos natus, mediæ ſtaturæ, habituque corporis ſpongioſiori & temperamento ſanguineo præditus, qui a prima adoleſcentia integro virium & adpetitus vigore gaviſus, in militaribus exercitiis cum defatigantibus corporis motionibus junctis quotidie fere ſummam quæſivit voluptatem; ante quinque vel ſex annos ob lautiorem diætam vinique ſpirituoſioris & cereviſiæ triticeæ valde nutrientem potum præter modum cœpit pingueſcere, terque quaterve in anno leviori rheumatiſmo, mox manus, mox pedes pererrante tum maxime temporis corripi, quum frigida & humida regnabat aeris intemperies. Huic dein ſuperveniebant adhuc alia, eaque longe graviora mala. Nam pedes occupabat tumor, & in pectore ſpirationis difficultas per intervalla peſſime affligebat; quæ non parum capiebat incrementi, quum a nimia ciborum variorum adpetentia abdomen flatibus diſtentum liberiorem diaphragmatis deſcenſum ſæpe impediret, ita prorſus, ut illuſtriſſimus ægrotans in lecto non decumbere, ſed erecto potius corpore ſomnum capere per aliquot annos debuerit. Sopor quoque interdum non raro per horæ dimidium & ultra invadebat inopinatus atque tam gravis, ut excitari vix poſſet. Præterea nullam in omni vita toleraverat ſanguinis per nares vel ſedales venas fluxionem, quam deficientem ex parte compenſare medicus ſtudebat venæſectione bis in anno inſtituta, quæ vero quum in pedibus, qui tumore continuo erant obſiti, adminiſtraretur, parumque inde ſanguinis efflueret, nihil hac methodo proficiebatur. Nam vanus erat timor, ob quem medicus, ne forſan periculi plenam ſuffocationem arceſſeret, venam in brachio ſecare dubitabat. Multo magis juſta metuendi erat ratio, ne tumor aquoſus in corpore adeo plethorico, & faciei colore ad nigredinem vergente, magis ac magis increſceret; quod etiam brevi poſt inſequebatur. Etenim mox totum corpus æqualiter intumeſcebat, & quod peſſimum erat, conſueti manuum & pedum dolores rheumatici nunc ſub tempeſtate frigidiori vel plane non adparebant, vel mox remittebant. Quum is eſſet depravatus valetudinis ſtatus, & indies pejora ingruerent ſymptomata, ego pariter in conſilium vocatus, hunc morbum aſthma cum hydrope anaſarca junctum, & a nimia ſanguinis abundantia, qua cor cum pulmonibus pæne oppreſſum erat, inductum judicabam. Quam Medicus ordinarius ante meum acceſſum in brachio admiſerat venæſectionem & laudabam & approbabam, conſultum fore ratus, ut aliquoties pro re nata iteretur: & iterabatur quoque cum inſigni ſpirandi levamine pulſuumque augmento. Accuratiori inſtituto examine, cui intererant adhuc alii peritiſſimi medici, ex certis & evidentioribus ſignis viſcera nec obſtructa, nec ſcirrhoſa, ſed integra, nec intra pectoris abdominiſque cavitatem ſerum extravaſatum, nec pulmones polypis obſeſſi deprehendebantur: & quum ſub modica ciborum adpetentia alvus ſatis bene reſponderet, abſtinuimus ab omnibus fortioribus hydragogis & diureticis, & potius injuncto accuratiori vitæ regimine medicamenta dedimus balſamica amara, ſtomachica

& can-

& carminativa, interpoſitis ſubinde ſalibus deterſivis & aperientibus. Potui præſcripſimus cereviſiam inſigniter diureticam, & ad diſcutiendos flatus ano clyſteres carminativos frequentius injiciendos curavimus. Hæc inter uno vel altero menſe tranſacto natura, optima graviſſimorum morborum medicatrix, ſponte ſibi exitum parans copioſas in pedibus excitabat veſiculas, e quibus cum febrili quodam motu & redeunte podagrico inſultu ingens aquæ expellebatur copia. Et ſic tandem Illuſtriſſimus æger melius reſpirare, quietiorem ſomnum capere, urinam, quæ antea partior fluebat, magis reddere, & reſumtis viribus penitus convaleſcere incipiebat, ut nunc, quæ Dei gratia eſt, ab omni malo immunis ſanus degat.

EPICRISIS.

1.) Permultum intereſt, ut medicus in cura gravioris & ſontici morbi prudenter adornanda veram cauſſam primamque ſcrutetur originem, quæ in hoc noſtro caſu nimia fuit ſanguinis abundantia, & exinde ortæ in viſceribus nobilioribus & extimis partibus ſtagnationes; unde ſimul aſthma & ex hoc hydrops fuit enatus, qui facile potuiſſet averti, ſi e vena brachii tuſa tempeſtive conveniens ſanguinis detracta fuiſſet quantitas. Minime enim a tali venæſectione, in brachio inſtituta metuenda eſt major ſanguinis ad ſuperiores partes attractio, & ex hac oriunda ſuffocatio; ut hæc ipſa potius certo avertatur, ſi nimia, quæ jam adeſt, plethora imminuitur: quod ſuo jam tempore optime præcepit Hippocrates, eo loco, quem in cautelis §. I. allegavimus.

2.) Luculenter edocemur, in maximis morbis vincendis leniſſima & fere ſimpliciſſima remedia optimum ferre levamen, ſi modo ſatis diu continuantur. Quodſi enim in noſtro caſu ad educendas e corpore aquas fortiora purgantia & diuretica adhibuiſſemus, facile pernicialis induci potuiſſet inteſtinorum inflammatio, quam ego quidem non raro in anaſarca & aſcite laborantibus vidi. Longe itaque conſultius fuit præter juſtam & ſufficientem ſanguinis miſſionem ejuſmodi remedia, quæ diſcutiendis flatibus & tono inteſtinorum roborando idonea ſunt, in uſum vocare. Etenim, cum primarius morbus fuit aſthma, cujus effectus ſeu ſymptoma hydrops debet haberi, & quoniam illud a nimia ſanguinis abundantia & congeſtione ad thoracem parteſque ſuperiores, neque minus a flatibus ex primarum viarum cruditatibus originem traxit, facile intelligitur, quare adhibita remedia omne in curatione abſolverint punctum.

Plura de hydrope exempla reperire licet in reſponſis & conſultat. medicinal. Sect. III. caſu LVI. & LXVII. uſque LXXI.

CAPUT XV.

DE FLATULENTIA VENTRICULI ET INTESTINORUM, ET AFFECTIONE TYMPANITICA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

IN nulla corporis humani parte tantas moleſtias creant flatus, (qui nil ſunt, niſi vapores halituoſi, expanſiva elaſtica vi præditi,) quam in ventriculi & inteſtinorum cavitate, ubi velut in carcere incluſi, hoſce canales ex tunicis mere muſculoſis & nerveis, quæ motu & ſenſu gaudent, conflatos, remittente ipſarum tono, non ſine dolore & anxietate vehementer diſtendunt, &, ut multum inde omnis generis functiones lædantur, efficiunt. *Flatulentia quid ſit?*

§. II.

Si ſpeciatim ventriculus a flatibus incarceratis ſupra modum expanditur, *Symptomata*

gra-

quæ ventriculi inflationem comitantur.

graviſſima ſubinde oriuntur ſymptomata, qualia ſunt ſummæ circa præcordia anxietates cum valde difficili & ægra ſpiratione, pectoris oppreſſione, inquietudine extremorumque frigore & ingenti virium collapſu. Inter hæc facies cum adſpectu lurido contracta eſt, & interdum cum difficili deglutitione faucium urgent conſtrictio, cordis palpitatio, phlogoſes, ſcotomia, vertigo & hujus generis alia. Cognoſcitur autem flatulenta hæc adfectio ex intumeſcentia, quæ circa cordis ſcrobiculum verſus latus dextrum ſatis ſæpe ad tactum manifeſta eſt, nec non ex crebra & vehementiori eructatione, qua notabiliter ſymptomata miteſcunt.

§. III.

Ratio horum ſymptomatum.

Quod vero vehementem ventriculi inflationem tam ſæva excipiant ſymptomata, hæ ſunt præcipuæ cauſſæ. Notum quippe ex anatomicis eſt, quod ventriculus pars ſit valde nervoſa, & quod octavi & paris intercoſtalis rami inter tunicam ipſius nerveam copioſe diſpergantur, qui quum ad omnes corporis nervoſas ſenſuque & motu præditas partes excurrant, non mirum eſſe debet, ſi propter eximiam hanc, quæ partes invicem intercedit, communionem, in omnibus fere reliquis corporis partibus ſenſibilioribus tam diræ oriantur adflictiones. Quæ dein comitatur difficilis & anxia ſpiratio itidem a ventriculi expanſione inducitur, qua diaphragmatis alternus expanſorius & conſtrictorius motus, a quo inter alia reſpirationis pendet negotium, impeditur: & quum hac ratione cavitas thoracis ſimul coarctetur, pulmones non rite poſſunt explicari; unde liberior ſanguinis ex uno cordis ventriculo in alterum tranſitus remoratur.

§. IV.

Species flatulentiæ inteſtinorũ.

Flatulentę ejuſmodi diſtenſioni pręter ventriculum, tota inteſtinalis fiſtula, quæ ex ejuſdem generis tunicis, nervorumque & ſanguineorum vaſorum ramificationibus, ut ipſe ventriculus conſtat, obnoxia eſt. Quodſi vero totus inteſtinorum tam craſſorum quam tenuium canalis a flatibus violenter expanditur, non tantum tumor totius abdominis, ſed dolor quoque, maxime circa umbilicum, ubi tenuium ſedes eſt, ſat gravis cum pertinaci alvi ſtrictura, inquietudine, anxietate, extremorumque refrigeratione, & virium lapſu conjunctus oboritur, atque tum adfectus dicitur colica flatulenta. Quando hæc flatulentia non eſt tranſitoria, ſed in longum tempus, menſes, vel annos protrahitur, tumor abdominis durus inſtar tympani ſonum edens tympanites vocatur, & malum portendit vix ulla medicina ſanabile, præſertim ſi aſciten, ſuperiorumque partium marcorem habet comitem.

§. V.

Cauſſa materialis.

Quod attinet ad cauſſam morboſæ ejuſmodi flatulentiæ proximam, hæc utique duplicis eſſe generis recte ſtatuitur. Altera materialis, quæ in flatuum facili & copioſo proventu reſidet, debetur ingeſtis, quæ præ aliis tenacis, mucidæ & pronæ ad inducendos flatus conſiſtentiæ ſunt; quæ inter merito oleracea, raphanacea, legumina, piſa, fabas, piſces marinos exſiccatos & fructus horæos, omniaque fermenteſcibilia, dulcia, mellita, cereviſias triticeas & farinacea quoque triticea, pulticulas, præſertim e milio paratas, pinguia ovilla & vervecina, maxime ſi his frigidus ſuperingeritur potus, referimus. Scire tamen licet incongrua ejuſmodi ingeſta tam ſicca quam fluida longe majorem inferre noxam, ſi in magna quantitate adſumuntur.

§. VI.

Cauſſa formalis.

Altera, quæ formalis dicitur, pernicialis flatulentiæ cauſſa in inſigni motus periſtaltici debilitate, quæ ab impedito liquidi nervei & ſanguinis arterioſi in inteſtina influxu dependet, quærenda eſt. Quemadmodum enim iſte motus, ſi recte & ſecundum naturæ ordinem ſe habet, non modo vaporibus, qui ſemper ob humidum in inte-

inteſtinis contentum præſto ſunt, reſiſtit, ſed eos ipſos etiam per totum tractum ſine omni moleſtia propellit; ita e contrario, ſi propter nimiam roboris ac toni inteſtinorum remiſſionem, & membranarum inde ortam flacciditatem vacillat, huic muneri vix amplius præeſt. Prete hæc quoque ingeſta, antequam ad inteſtina ferantur, diutius in ventriculo ſubſiſtunt, & in vapores reſolvuntur; unde in vicino duodeno & jejuno ob acrimoniam particularis oboritur ſpaſmus, qui dextrum ventriculi orificium ſive pylorum, & per conſenſum etiam ſiniſtrum conſtringit, ut inde vapores non habeant exitum, ſed incluſi vim ſuam elaſticam in nervoſas ventriculi tunicas vehementer exerceant. Cui diſtenſioni quando natura majori liquidi nervei adfluxu occurrit, reſtituta ad tempus vi tonica renitente, flatus magno cum impetu per ſuperiora erumpunt.

§. VII.

Cauſæ remotæ, ſunt, temperamentum ætas &c.

Quæ cum ita ſint, judicatu eſt facillimum, quicquid ad motus periſtaltici depravationem contribuit, illud pariter ad flatulentiam producendam eſſe aptiſſimum; unde evidenter patet ratio, quare homines, qui habitus corporis ſunt laxioris, & ſpongioſioris, ut fere phlegmatici, ſexu fœminæ & ætate ſenes atque infantes eſſe ſolent, ad inflationis malum valde ſint proclives. Et quoniam liberior vaporum, qui continuo in inteſtinis progignuntur, tranſpiratio ſub inordinato inteſtinorum motu conſtrictorio & dilatatorio valde impeditur, multumque inde incommodi infertur; facile poterit intelligi, quare ab inſolita & nuda abdominis artuumque refrigeratione, vel pedum ſuper frigido pavimento inceſſu, manuumque in aquam frigidam immerſione, vel etiam a potu gelido, æſtivo tempore corpori ſudanti ingurgitato, tam frequens colicæ flatulentæ & torminum imi ventris ſit proventus. Siquidem hæc omnia ita ſunt comparata, ut eximiam inteſtinorum tonum debilitandi potentiam obtineant.

§. VIII.

Morbi prægreſſi.

Sunt vero adhuc aliæ, majoris momenti cauſſæ, quæ robur nobiliſſimarum iſtarum partium deſtruendo, noſtrum morbum producunt. Attenta enim obſervatione diſcimus, periculoſas abdominis inflationes iis quam maxime contingere, qui a præcedente morbo, v. g. dyſenteria, febre acuta & varioloſa, aut diuturna intermittente, vel etiam ob nimias ſanguinis profuſiones, ſive per vulnerationes, ac hæmorrhoides, ſive in fœminis per abortum, per partum, aut extra ipſum per lochia & menſes ingentem virium lapſum liquidique nervorum ſpirituoſi elaſtici & ſanguinis depauperationem paſſi ſunt; idque eo magis ſi, poſthabita virium ratione, plus ciborum ingerunt. Et inde perſpicue poterit colligi, quid ſtatuendum ſit, ſi, ut ſæpiſſime in morbis pericuLoſis & acutis evenit, circa tempora critica moleſtæ præcordiorum diſtenſiones cum borborygmis & flatuum in imo ventre fluctuatione percipiantur. Utplurimum enim mortis indicium præbent, tum quod extremum virium lapſum indicant, tum vero maxime, quod ad penitus ſufflaminandam reſpirationem multum omnium valeant: quæ abdominis inflationes poſt mortem, ob plenariam roboris deſtructionem ab internis tam potulentis quam medicamentis ſemper fere auctiores evadunt, ut, ne rumpatur abdomen, pondere rerum incumbentium comprimendum ſit.

§. IX.

Spaſmi primarum viarum.

Simili quoque ratione per attentam experientiam innoteſcit, atroces diutiuſque perſeverantes in primis viis ſpaſmos inteſtinorum atoniam & flacciditatem motuſque periſtaltici imbecillitatem, & ex hac demum vehementes inflationes ſubſequi. Hinc colicam ſpaſmodicam frequenter excipit flatulenta; quæ, niſi rite tractetur, ſed ad dolores mitigandos potiones anodynæ offerantur, perfacile in paralyſin tranſit. In cujus rei illuſtrationem notatu digna celeberr. Wepferi experimenta,

quæ in tractatu *de cicuta aquatica* ad effectus venenorum demonſtrandos attulit, multum conferre arbitror. Etenim ab arſenico canibus ingeſto graviſſimas vomitiones & ſpaſticas ventriculi contractiones, poſt has vero, flaceſcente ventriculo vehementes ejus diſtenſiones flatulentas obſervavit. Id quod etiam clariſſime in oculos incurrit, quum a ſumto veneno corroſivo, quod atrocibus ſpaſmis operatur, demortuis totum inteſtinorum volumen, ſectione abdominis facta, propter flatus impetuoſe erumpit, ut vix in locum ſuum reduci poſſit. Ex quibus probe conſideratis clarius nunc poterit intelligi, acriora purgantia & emetica, dyſenterias, nec non colicas ſpaſmodicas & hæmorrhoidales ordinario ingentem primarum viarum imbecillitatem relinquere, quæ moleſtæ abdominis inflationi cauſſam præbet aptiſſimam.

§. X.

Spaſmi & flatus ſimul quando contingant?

Verum enim vero, non raro evenit, ut ſpaſmi & flatus ſimul inteſtinorum canalem obſideant, quorum illi tunicas conſtringunt, hi vero in inteſtinorum cavitate contenti vehementem & contrariam expanſionem moliuntur. Id quod potiſſimum fieri ſolet, quando materia flatulenta acrimonia quadam biliosa imbuta eſt, quale quid animadvertere licet in infantibus lactantibus, qui horrendis torminibus & borborygmis, extrorſum etiam per violentas exploſiones ſe manifeſtantibus, valde cruciantur & fæces deponunt ab acido arrodente admixto virides, quæ lintea tenujora inſtar aquæ fortis exedunt. Idem obſervamus, ubi materia tenax, mucida cum vitellina bile, vulgo dicunt) Eier gehacktes, commixta ejicitur. Sæpe etiam lentores mucidi, quos infantes e tuſſi humida mucilaginoſa ſurſum propulſos deglutiendo ventriculo & inteſtinis obtrudunt, in culpam veniunt, e quibus flatus copioſiores cum torminibus excitantur.

§. XI.

Flatulentiæ & ſpaſmi particulares.

De flatulentiis, quæ totum inteſtinorum tractum æquali niſu diſtendunt, hactenus diximus, ſequitur jam, ut de particularibus iſtis inflationibus & ſpaſmis, qui certam tantummodo inteſtini partem occupant, quædam, quæ in attentiori praxi conſideratione digna ſunt, proferamus. Scire autem licet morboſos ejuſmodi effectus in hypochondriacis vel fœminis hyſtericis potiſſimum contingere, ubi e. g. ventriculus ſine inteſtinorum expanſione inflatus eſt: quod plerumque fit, cum ſpaſmus in duodeno vel principio jejuni exiſtit. Inteſtinum quoque ileon citra inflationem ventriculi aut craſſorum inteſtinorum in verminoſis infantibus, vel hernioſis cum exquiſitis doloribus juxta umbilicum ſæpe valde expanſum deprehenditur, & in hypochondriacis hæmorrhoidariis, ubi inteſtinum rectum & inferior pars coli ob ſanguinem ſtagnantem, ejuſque denegatum per venas ſedis effluxum a ſpaſmis violenter anguſtatur atque conſtringitur, ſuperior pars inteſtini coli, maximeque ejus flexura in hypochondrio ſiniſtro & circa regionem lumbarem vehementer expanditur; unde dolor emergit preſſorius, quem lieni vulgo, ſed perperam adſcribunt. Fit quoque interdum, ut flexura coli in dextro hypochondrio circa hepatis & ventriculi regionem valde elevetur, multumque creet moleſtiæ, cujus cauſſa, ut ego arbitror, in principio coli, quod circa confinia oſſis ilei, valvulæ coli & inteſtini cœci ſitum eſt, reſidet, eo quod convenienti tono ac robore ſyſtaltico, quo ſurſum pelluntur excrementa, deſtitutum eorum copia infarcitur, quæ ingentem flatuum materiam ſuppeditat. Neque tantum ſpaſtica ſtrictura & ſubſequens inflatio, quæ tranſitoria eſt, certam inteſtini portionem occupat, graviſſimorumque ſymptomatum cauſſa exiſtit, verum etiam præternaturalis quædam anguſtia, durities, aut occaleſcentia ex variis cauſſis contracta, certam inteſtini

teſtini partem obſidet, & totum inteſtinorum motum periſtalticum pervertendo ſæviſſimis ſymptomatibus cauſſam ſubminiſtrat, quæ nonniſi per anatomen defunctorum in conſpectum venit. De quo ſingulari & in praxi utiliſſimo argumento celeberr. Lipſiæ Profeſſor Waltherus eruditam *de inteſtinorum anguſtia* edidit diſſertationem.

§. XII.

Tympanitidis ſigna. Accedimus jam ad diſquiſitionem illius adfectus flatulenti, in quo totius abdominis inflatio non tranſitoria, ſed ſtataria & continua eſt, quæ tympanitidis nomine venit, quem Celſus *lib.* 3. *cap.* 21. ita deſcribit, *quod ſit tumor ventris vehementer intenti cum crebro ex motu flatuum ſono*. Hic morbus hiſce ſe phænomenis & ſignis manifeſtat. Plerumque poſt dolorem & tenſionem circa regionem lumbarem ſiniſtram, alvique conſtipationem venter vehementer diſtenditur, flatus ac ructus per ſuperiora violenter per vices extruduntur, pulſus eſt inæqualis & adpetitus dejectus, ſed ſitis increſcit, circa præcordia & umbilicum tenſivus dolor, rodens & punctorius cum æſtu quodam obſervatur. Sæpe etiam urinæ adeſt cum compreſſione ſtillicidium. Tumor etiam, ſi æger ſupinus jacet, nunquam ſubſidet, atque in neutrum latus æger poteſt decumbere.

§. XIII.

Cauſſa proxima. Hujus continuæ, valde moleſtæ & periculoſæ ventriculi ac inteſtinorum inflationis cauſſam non ſine ratione Williſius, Baglivius, aliique recentiores in ſpaſtica tunicarum inteſtinalium ſtrictura repoſuerunt, utpote qua diutius inhærente pori & meatus inteſtinorum, per quos vapores tranſpirant, anguſtantur & obſtruuntur, ut poſtea intus retenti vi ſua elaſtica propter admixtum aerem expanſiva tam violentam inteſtinorum diſtenſionem efficiant. Et quod genuina hujus mali cauſſa in tali ſtrictura ſpaſmodica jure quærenda ſit, non obſcure Hippocrates *lib.* 4. *aph.* 11. his verbis ſubindicare videtur: *quibus tormina adſunt, & circa umbilicum cruciatus & lumborum dolor, qui neque a medicamento, nec aliter ſolvitur, in tympanitem, ſive hydropem ſiccum firmatur.*

§. XIV.

Hic adfectus communiter pro ſpecie hydropis a veteribus æque ac recentioribus habetur, quia ſæpe ceu ſymptoma, præſertim aſciti admiſcetur, cum tamen morbus ſit plane peculiaris & ſine ulla aquæ extravaſatione in abdomine contingat. Ita Dolæus *in Encyclopæd. lib.* 3. *cap.* 9. *pag.* 157. refert, ſe in puellæ tympaniticæ novem annorum demortuæ abdomine ne guttulam quidem ſeri vel aquæ obſervaſſe. Atque in *M.N.C. Decur.* 1. *ann.* 2. *obſer.* 85. recenſetur anatomia pueri tympanite demortui, cujus ventriculus mirum diſtentus nihil præter flatus, & aliquid viſcidi humoris continuit, inteſtina autem omnia tam pellucida tranſparuerunt, ut etiam multis in locis compuncta ſtatim conciderint, ne guttula quidem aquæ in illis adparente. Pari ratione Valeſius *comment. in lib.* 4. *Hippocrat. de victus rat. in acut.* & Colladus *adverſariorum l.* 2. *c.* 40. ex aperto ſimili cadavere nihil notatu dignum aquæ exiiſſe, ſed craſſo exſpirante flatu totum repente ventrem detumuiſſe annotarunt. Notatu quoque digna ſunt, quæ Platerus *obſ.* 53. *p.* 616. de puero tympanitico mortuo refert, ubi inteſtina tantopere diſtenta apparuerunt, ut femoris craſſitiem certis in locis adæquare viderentur, atque ex compreſſione diſrupta ſtercus magno impetu profunderent. Aliis autem locis adeo fuerunt convoluta, contorta & inflexa, ut nec excrementis nec flatibus deorſum pateret via, & ſimul vermibus oblongis quam plurimis repleta. *Tympanitis non ſemper cum aſcite jungitur.*

§. XV.

Hæc inflatio tympanitica ſexui fœminino citra hydropem quam maxime eſt familiaris, præſertim poſt puerperium, quando lochiorum fluxus non rite ſucceſſit, vel ipſe ab admiſſo frigore animique adfectu cohibitus omnino fuit. Idem contingit, quando non *Subjecta tympanitidis.*

rite deligato & compreſſo poſt partum abdomine error in diæta fuerit commiſſus, nec prima regio tempore puerperii a ſordibus ſufficienter expurgata. Tum enim non raro mulieres durum & inflatum abdomen cum magna moleſtia, ſpirandi difficultate & anxietate, alvique pertinaci adſtrictione ſatis diu gerere ſolent. Eadem ſymptomata poſt partum laborioſum, ſi ſecundinæ non ex toto ſeceſſerunt, ſed pars quædam remanſit, aut ſi ab earum imprudenti extractione utero inducta fuit læſio, non ſemel ſed ſæpius obſervavimus. Quandoque etiam poſt abortum, ſi imprudens accedit medicatio, ejuſmodi tympaniticæ adfectiones eveniunt; quarum cauſſam & originem in perverſo & turbato per uterum, & dein per inteſtinorum tractum ſanguinis circuitu reponendam eſſe exiſtimamus. Quodſi enim ob vitium utero inhærens naturalis ſanguinis curſus, vel ejus critica excretio non rite & libere ſuccedit, ob ſubſequentem ſtagnationem per conſenſum etiam liber ſanguinis per viſcera abdominis, ſpeciatim vero per inteſtina tranſitus impeditur, ubi portio vel ſanguinis vel ſeri ſubſiſtens eorum fibras teneriores & ſenſibiliores diſtorquet, conſtringit, easque duriores & tenſiores reddit, ut dein libera vaporum in inteſtinis contentorum reſpiratio minus recte fieri poſſit. Quod vero ſi incidit, flatuum proventus magis productum & effectus, quam tympanitidis eſſe ſolet.

§. XVI.

Quod ulterius explicatur.

Ejuſmodi tumores abdominis diſtenſivos in infantibus & pueris, præſertim ſi vermibus laborant, item poſt variolarum vel morbillorum morbum frequentius obſervare licet: cui malo niſi in tempore accommodata ſuccurritur medicina, partes ſuperiores marceſcunt & hectico ſuperveniente calore ægri intereunt. Maxime vero propter addephagiam, ubi ventriculus & ejus tonus imbecillior exiſtit, pueri & infantes in grandes ejuſmodi tumores incidunt, quorum variæ exiſtunt cauſſæ. Dum videlicet variolas & morbillos, vel etiam continuam febrem, ob vires valde ſuppreſſas, liquidumque ſpirituoſum nimis exhauſtum, ingens motus periſtaltici ſubſequitur imbecillitas, & ob inſignem ſanguinis & humorum a morbo contractam dyſcraſiam tunicæ inteſtinorum & peritonæi a ſero acri ſpaſtica vellicantur ſtrictura, quæ flatuum exitum prohibet, perfacile evenit, ut hic morbus producatur. Quandoque glandularum meſaraicarum & vaſorum lacteorum eſt infarctus, qui ſuccum chyloſum non tranſmittens ſordes in primis viis accumulat, quæ ex parte in flatus reſolvuntur, ex parte vero per alvum exturbantur.

§. XVII.

Tympanitis aſciti ſæpe jungitur ob bilis vitium.

At vero non tantum fœminæ hyſtericæ, & qui ætate ſunt pueri vel infantes ob vermium colluviem & exantlatos difficiles morbos, tympaniticæ huic paſſioni ſunt obnoxii, ſed & ii potiſſimum in eandem incurrunt, qui ad hydropem aſciten inclinant; cujus quidem rei hæc mihi videtur præcipua cauſſa, quod in ejuſmodi corporibus, ubi viſcera abdominis, præſertim hepar, minus rite ſuo funguntur munere, ſuccus quoque bilioſus nec in quantitate, nec in temperie recte ſit conſtitutus, ideoque ſuis, quas in digeſtionis negotio exſerere debet, viribus privatus. Repetendum enim hoc loco ex phyſiologicis eſt, bilem genuinam atque naturalem eſſe medicinam præſervatricem. Non enim ſolum propter principium, quo pollet, alcalino-ſulphureum & ſaponiforme, quo intimiorem alimentorum ſolutionem & digeſtionem promovet, inſigniter prodeſt, verum etiam propter amaritiem temperate ſulphuream atque balſamicam, blande ſtimulando & inteſtinorum tunicas roborando, motum periſtalticum ſartum tectumque ſervat: quo perverſo & vitiato tota motuum vitalium œconomia, una cum ſalutaribus excretionibus, ut fere videmus in hypochondriacis, turbatur atque pervertitur.

§. XVIII.

Singularis caſus de bilis effuſione, quo id confirmatur.

In illuſtrationem & confirmationem hujus ſententiæ non poſſum hic ſilentio præterire ſingularem & prorſus raram obſervationem, quæ *in Tranſact. philoſ. Societat Reg. Londinenſis ann.* 1330. *no.* 414. legitur. Acceperat nimirum miles vulnus, ex quo poſt varia ſymptomata ſeptimo die mortuus eſt. In ejus cadavere nulla penitus læſio ullius partis internæ, excepta ſola veſica fellea, inventa fuit, utpote quæ in fundo leviter perforata, ob effuſionem bilis omnimodam, collapſa & flaccida deprehenſa eſt. Nullius viſceris inflammatio vel leviſſima adparuit, canalis tamen inteſtinorum valde inflatus atque extenſus, & colore flavo a bile effuſa, abdomen inundante, tinctus obſervatus, vulnus etiam externum ſiccum, tumore vacuum fuit, nec durante vita ullum maturationis ſignum habuit, ut ſane mirum ſit, quo pacto ex vulnere adeo levi, uti videtur, tam brevi temporis ſpatio, abſque febri aliiſque gravioribus ſymptomatibus, ſauciatus interierit.

§. XIX.

Singularia in eodem annotata ſymptomata.

Inter ſymptomata notatu digna in iſto vulnerato annotata, primo omnium referri meretur inflatio abdominis, quæ ſtatim ab accepta plaga ſequuta eſt, & talis abſque notabili incremento & decremento permanſit, & poſt mortem etiamnum adparuit, qua homo aſcitici vel tympanitici faciem retulit. Nihilo tamen minus, præſente hac canalis alimentorum diſtenſione, inflationis abdominis cauſſa, nullum ructum nec flatum per ſuperiora aut inferiora reddere potuit. Quamvis etiam alimenta liquida ac potum in ſufficienti quantitate adſumſerit, alvus tamen officio ſuo per omnem morbi decurſum nec ſemel ſatisfecit, nec fortiſſimis purgantibus ac clyſteribus adplicatis ullo pacto moveri potuit. Urinam paucam, flavam & quaſi croco tinctam, omni ſedimento deſtitutam reddidit. Nihil tamen caloris febrilis in toto ejus corpore obſervare licuit, ſicut nec pulſus citatus fuit, ſed potius æqualis ac fortis, uſque ad vitæ diem penultimum, quo inæqualis redditus eſt, duravit. Lingua etiam non dura, ſcabra aut nigra, qualis in febribus, præcipue inflammatoriis quandoque conſpicitur, arida tamen ob defectum ſalivæ fuit. Utut quoque idem per illud tempus, parum & ſaltem aliquando per ſemihorulam dormitaverit, neque etiam opii uſu ad ſomnum diſponi potuerit, tamen nullum in illo, vel minimum delirii indicium adparuit. Atque ſic iſte abſque ullis gravioribus ſymptomatibus, ſi ſingultum levemque vomendi conatum, pridie ante obitum accedentem, excipias, exſpiravit.

§. XX.

Conſectaria exinde deducta.

Et hæc eſt peculiaris illius caſus cum ſymptomatibus deſcriptio. Liceat jam nobis nonnulla, ad ſcopum noſtrum utiliſſima, exinde elicere. Præcipue vero docemur, quantum non interrupta bilis laudabilis ſecretio ad ſanitatem conſervandam præſtet utilitatis, & quid quantumve e contrario ejus defectus aut vitia ad graviſſimos morbos, maximeque tympanitidem, contribuant. Etenim in hoc noſtro caſu a nulla alia cauſſa, quam ab effuſione atque totali bilis defectu deducenda eſt, quæ vulnus excepit, canalis alimentaris inflatio, qua hic ipſe ultra ſphæram elaſticitatis extenſus, tonum ſuum motumque periſtalticum omnino amiſit. Hoc autem deperdito non modo naturalis chyli per vaſa lactea tranſitus impeditus, verum etiam reliquæ in aliis viſceribus ſecretiones labefactatæ tandemque ſufflaminatæ fuerunt omnino. Unde non potuit non ultimum omnium mors brevi poſt inſequi.

§. XXI.

Prognoſis funeſta.

Quod attinet ad prognoſin, merito tympanites valde periculoſus habetur affectus, quo ægros ſæpius mori, quam ſervari videas. Hinc ingenue non minus quam vere fatetur doctiſſimus Puerarius, ſe nullum unquam tympaniticum convaleſcentem vidiſſe. Vid. *ad-*

dit. ad Burnetti theſaur. med. tom. 2. lib. 8. quia pertinacem meatuum conſtipationem flatuumque incarcerationem vix diſſolubilem, & gravem partium diſtenſionem cum atonia ſignificat. Quando morbo chronico, ut hydropi jungitur, vel ſupervenit tympaniticus affectus, vix ullam admittit curationem, eo quod valida inteſtinorum ac muſculorum abdominis diſtenſio ſanguinis per viſcera progreſſum, vaſa venoſa comprimendo, valde difficilem imbecilliore mque reddit, atque excretiones per alvum & ſudorem magis ſufflaminat. Tympanites ſimplex ſi inveteraſcit, nec cito curatur in fœminis & infantibus, in moleſtiſſimum chronicum malum tranſit, & tandem ad interitum ducit.

§. XXII.

Progno-ſis ſalutaris.

Contra vero abdominis diſtenſio, quæ colicæ flatulentæ nomen habet, in ſe & ſua natura non multum alit periculi, atque facilem admittit ſanationem, quando tonus inteſtinorum deperditus per convenientia tam interna quam externa remedia reſtituitur. Quodſi vero ſpaſmodici quidpiam ad flatus excitandos concurrerit, ut in feminis, quibus menſes non rite fluunt, vel in iis, qui ex calculo in uretheribus, vel in ductibus biliariis hærente laborant, fieri ſolet, aut ſi pathemata ſpaſmodica hæmorrhoidalibus moliminibus ſuperveniunt, tunc utique paullo difficilior eſt curatio, quia tum remediorum vis & operatio partim ſpaſmis ſedandis, partim atoniæ tollendæ debet eſſe dicata, quæ tamen inter ſe contrariare videtur.

THESES THERAPEUTICÆ.

§. I.

Clyſterũ uſus in flatulentia.

In affectu ventriculi & inteſtinorum flatulento curando nil prius habere debet medicus, quam ut flatibus per inferiora promoveatur exitus, materiaque tenax viſcida, quæ flatuum proventui velificatur, attenuetur & per alvum leniter educatur. Quo fine primo omnium in uſum vocare decet enemata, quæ tam derivandi quam diſcutiendi & evacuandi prædita ſunt efficacia; cujus generis ſunt, quæ ex herba hyſſopi vel hormini, floribus chamomill. vulg. & roman. ſummitat. milleſolii, baccis juniperi & ſeminibus carminativis majoribus &c. cum juſculo carnis vitulinæ & decenti ſalis gemmæ, ammoniaci, aut Ebſonienſis & olei chamomill. cocti portione optime poſſunt parari. Sed notari meretur, vix unum alterumve clyſterem allevando malo ſufficere, ſed eorum uſum crebrius eſſe repetendum.

§. II.

Quænam conferãt laxantia.

Hiſce dein interponenda & ſubjungenda ſunt laxantia, virtute ſimul carminativa & quodammodo anodyna inſtructa. Quo nomine commendare licet pillulas balſamicas ad Beccheri, Stahlii & noſtram methodum confectas, vel ſi natura paullo robuſtior & inflatio tympanitica fuerit, duas partes extracti panchymagogi Crollii cum una parte maſſæ pilularum Wildeganſii, Starckii vel de ſtyrace ex aqua carminativa minus ſpirituoſa offerre ſoleo.

§. III.

Roborãtia in forma pulveris.

Poſthæc ordine ſequuntur medicamenta, quæ principio temperate balſamico & volatili oleoſo aromatico conſtant, & vulgo carminativa dicuntur, quorum operandi ratio non ita debet explicari, ac ſi ſale ſuo volatili ſubtili materiam flatuum tantum reſolvant tenuioremque reddant, ſed potius, quod tonum tunicarum inteſtinalium eorumque ſyſtolen vigorando prohibeant, ne flatus ſubſiſtant, ſed e ſede ſua dimoti per tubum inteſtinalem facilius exturbentur, aut ne novus ſubinde flatuum fiat proventus. Etenim, quoniam deſtructus ventriculi & inteſtinorum motus periſtalticus principalis flatulentiæ cauſa exiſtit, ea omnino, quæ eximia has partes roborandi efficacia pollent, remedia in noſtro morbo ſunt indicatiſſima. Splendent vero maxime ejuſmodi virtute &

ob

ob inſignem ſæpiuſque comprobatam utilitatem eminentiorem merentur laudem primo pulveres ex radicis ari, zedoar. pimpinell. albæ, ſalis digeſtivi Sylvii, vel tartari vitriolati, ſeminis cymini, ſummitat. centaur. min. cort. aurant. exſiccat. ana drachma una, olei chamomill. veri, vel de cedro aut cort. aurant. guttis VI. compoſiti, quibus, ſi ſuſpicio adſit acidi in primis viis copioſe ſtabulantis, commode adduntur oculi cancrorum.

§. IV.

In forma liquida. Huc quoque deinceps referenda ſunt in forma liquida ſequentia medicamenta, quorum prius ſit mixtura ex eſſentiis carminativis conflata, eximii uſus: Recipe eſſent. cort. aurant. zedoar. carminativæ Wedelii, ſingulorum unciam dimidiam, ſpiritus nitri dulcis vel liquoris noſtri anodyni, ſpiritus de tribus ana drachmas duas M. D. ad XL. guttas. Alterum medicamentum conſtituit potio, cujus hæc eſto formula: Recipe aquæ carminativæ Dorncrellii, chamomill. vulg. zedoar. cum vino ana unciam unam, ſpiritus nitri dulc. drachmam unam, olei carvi puri guttas VIII. cum ſacchari drachmis duabus ſubactas M. D. S. Potio zu 2. Löffel voll.

§. V.

Quæ proſint externa. Nec denique negligenda ſunt externa remedia, quæ inter commendanda ſunt linimenta toti epigaſtricæ regioni inungenda. Horum præcipua ingredientia ſunto oleum chamomillæ & rutæ coctum, oleum nuciſtæ & balſamus Peruvianus, quibus admiſceantur olea juniperi, carvi, aniſi vel cymini. Inſtar omnium vero eſſe poterit balſamum noſtrum liquidum, vitæ dictum, quod cum tribus partibus aquæ reginæ Hungariæ remixtum ventrique inunctum ſummæ deprehendi efficaciæ.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES PRACTICÆ.

§. I.

Cautelæ circa cas- SI flatulenta abdominis diſtenſio partim a ſpaſtica tunicarum inteſtinalium ſtrictura diuturna, partim a præternaturali earundem tenſione atque duritie proficiſcitur, atque hæc ipſa a ſtagnatione humorum & acrimonia biliosa fovetur, cautiſſime cum carminativis calidioribus, aromaticis, volatilibus & ſulphureis, qualia ſunt olea deſtillata ætherea carvi, juniperi &c. mercandum eſt, ſiquidem flatuum elaterem & turgeſcentiam humorum augendo, tumorem reddunt contumaciorem & ſymptomata longe ſæpe periculoſiora, ut æſtum præternaturalem cum ingenti ſiti, anxietate & ſumma ſpirandi difficultate arceſſunt. Et hinc eſt, quod Fienus *lib. de flatibus cap. 21.* mentionem fecerit muliérculæ, tympanite miſere afflictæ, quæ uſu electuarii admodum calidi, quod diſcuſſioni flatuum præſcripſerat medicus, in novum tantumque incidit tumorem, ut totum inde pectus mirum in modum fuerit diſtenſum, & paullo poſt miſera ſupremum diem obierit. Quam in rem etiam egregia ſunt verba Helmontii, quæ *lib. de flatibus* continentur. *Si ventoſitates*, inquit, *in nobis ſunt vapores aut exhalationes, certe major dolorum atque flatuum excitatio & diſtenſio partium ſequetur, adhibitis calidis, eo quod vapores augeri eſt neceſſe, & cruciatus ac diſtenſiones multiplicari.* *lidiora medicamenta.*

§. II.

Circa purgantia. Purgantia omnia, non excluſis etiam ſennatis & valde aloeticis omnimodo fugienda eſſe ſuadeo, quia magis inteſtina exſiccant, & fibras tenſas, conſtrictas durioreſque reddunt. Multo vero majorem noxam non ſine periculo adferunt, ſi quis repetita eorum doſi remorationem flatuum promovere velit. Commendanda potius ſunt mannata cum cremore tartari in ſero lactis, vel fonte Sedlicenſi ſoluta, non omiſſis enematibus emollientibus & blande diſcutientibus.

§. III.

Quæ proſint in ſtatu plethorico hæmorrhoidali. Ubi ſpaſmi flatuum fœcundæ genetrices ſunt, quod ſæpe fit in ſtatu plethorico hæmorrhoidali in juvenili & virili ætate, nitroſa cum ſalibus deterſivis

ſivis & refrigerantibus juncta ſecuriſſima ſunt. Proſunt quoque ſpiritus nitri dulcis, liquor noſter mineralis, ſuccus citri cum ſale abſynthii, oleum amygdalarum dulc. emulſiones ex ſeminibus IV. frigidis, maſſæ pilular. Sylvii & Starckii, quandoque etiam confert venæſectio. Hinc *Carol. de la* Font Academiæ Avenionens. Profeſſor in *differt. de hydrope tympanite* exemplum adfert curati a ſe tympanitici ope tincturæ roſarum, aliquot ſpiritus vitrioli guttulis imprægnatæ, & julepo ex aqua portulacæ, cichorei, nympheæ, ſyrupo de nymph. de papavere, ſale prunellæ & ſpiritu ſulphuris confecti, interpoſito ſubinde uſu emulſionis temperantis, vel decocti hordei cum ſyrup. de limonia & ſale prunellæ, ac opiatæ ex cryſtallo minerali, lapidibus cancrorum, vitrioloque martis cum conſerva roſarum compoſitæ.

§. IV.

Curatio mali ex uteri vitio.

Ex uteri vitio poſt partum laborioſum, puerperium, aut abortum menſiumque irregularem fluxum, ſi ejuſmodi graves & contumaces abdominis diſtenſionis accidunt, certe pilulæ ad imitationem Becheri ex extractis amaris & gummatibus reſinoſis temperatioribus cum refracta aloes portione præparatæ convenientique ordine & doſi exhibitæ incomparabilem exſerunt efficaciam. Idem valet etiam de elixiriis temperate balſamicis ex iiſdem ſpeciebus paratis, quippe quæ, dum blanda ſua ſulphurea balſamica virtute tonum & robur ventriculi & inteſtinorum deperditum reſtituunt, mirum effectum, præſertim ubi bilis deficiens & biliosa eſt, præſtant, modo non nimia doſi adhibeantur: nam natura iiſdem adſueſcit & ſucceſſu temporis etiam in certis inteſtinorum partibus, exſiccando tunicas inteſtinales, hinc inde præternaturales anguſtias pariunt, & funeſta ſæpe ſymptomata poſt ſe trahunt.

§. V.

Circa clyſteres.

Magnum certe clyſteres præſtant uſum tam in acceſſione & præſentia mali, quam extra illud tempus, ad ejus incurſum avertendum. At vero ſi ſpaſmus in inteſtinis tenuibus ſævit, non ſufficiunt clyſteres, ſed tunc ſuadenda ſunt mannata, caſſia, ſal Anglicanum, Sedlicenſe, item ſerum lactis caprini cum cremore tartari vel tartaro vitriolato paratum. Thermarum quoque & acidularum providus uſus in hypochondriacis non eſt ſpernendus, ſed magnam potius promittit opem.

§. VI.

Circa externa.

Inter externa in vehementi abdominis inflatione fomenta ſicca & maxime omnium arenam in igne vel ſole ſiccatam ceu magnum præſidium habuerunt antiquiores medici. Hinc varia exſtant loca, ubi eandem commendarunt. Vid. Celſus *lib. 3. cap. 21.* & Plinius *hiſtor. natural. Lib. 21. cap. 6. arena littorum maris*, inquit, *præcipue tenuis & ſole candens in medicina eſt ſiccandis corporibus hydropicorum.* Nec aliter ſentit *Cœlius* Aurelianus, qui *lib. 3. tardarum paſſionum cap. 8* ex arena littoris, ſole ignita torrenda hydropicorum corpora ſtatuit. Noſtris temporibus ut multa alia, quibus veteres felici cum ſucceſſu utebantur, arenatio in deſuetudinem venit: neque tamen adeo negligenda videtur. Arena enim calida non modo compreſſione, quam mole ſua efficit, intumeſcentiam cohibet, ſed & calore ſicco humores pravos inter cutem ſtagnantes attenuat, ut ſuccis per vaſa ſua itus reditusque reſtituatur: imo cutis quoque ſpiracula aperiuntur & tranſpiratio adjuvatur. Vulgare noſtro tempore experimentum eſt, avenas calidas & exſiccatas in ſacculo regioni ventriculi & umbilici imponere, eo quod vim habeat diſſolvendi & diſcutiendi utiliſſimam. Præter hæc vero emplaſtrum de ſapone bene camphoratum & cum oleo hyoſcyami malaxatum in flatuoſa abdominis diſtenſione non ſine inſigni levamine applicatum novi. Cui virtute parum cedit galbanetum ventri impoſitum.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Flatulentia cum inteſtinorum doloribus a vermibus.

Quæ vigeſimum ætatis annum ſupergreſſa eſt virgo generoſa, tenerioris texturæ & faciei admodum pallidæ, jam per biennium parciori & irregulari menſium fluxu adflicta graviter ſubinde de doloribus circa umbilicum tenſivis, abdominis inflationibus, & præcordiorum anxietatibus cum inſigni laſſitudine & adpetitus proſtratione conqueſta fuit. His brevi abhinc tempore jungebatur febricula vaga, circa veſperam maxime adfligens, urina inſtar ſeri lactis mingebatur turbida & pallida, atque virium tanta ſuccedebat proſtratio, ut lipothymiæ ſæpius accederent. Qui conſulebatur medicus, ad menſes ſolum reſpiciens fortiora obtulit emmenagoga, ſed tantum aberat, ut levaminis quidquam ſequeretur, ut potius inſigne ſymptomatum augmentum ægra perciperet. Ego tandem in conſilium adhibitus, ante anni circiter dimidium aliquot aſcarides per alvum excretas comperiebam; unde verminoſam colluviem pro genuina cauſſa habendam ratus primo eſſentiam ordinabam tanaceti & ſantonici cum liquore anodyno æquali portione remixtam, & ſerum lactis mane per aliquot hebdomades bibendum. Tum vero præſcribebam pilulas ex gummi ammoniaco, aloe roſata, rhabarbaro, mercurio dulci & croco, interpoſitis ſubinde pulveribus digeſtivis. Et ſic, ingenti putridæ & fœtentis pituitæ copia cum aliquot necatorum vermium fruſtis exturbata, peſſima ægrotantis ſymptomata ſenſim ſenſimque evaneſcebant. Nihilo tamen ſecius remanebat magna ventris debilitas & ad flatus generandos diſpoſitio, ad quam debellandam eſſentiam corticum aurant. & carminativam Wedelii cum ſpiritu nitri dulci inter prandium commendabam, tam felici eventu, ut ægra ab omnibus malis liberata nunc integerrime vivat.

EPICRISIS.

Docet inprimis hic caſus, quantum medici interſit, veram morbi cauſſam & originem probe noſſe; qua ignorata non modo remedia eidem removendæ oppoſita nihil juvant, verum etiam, quod peſſimum eſt, plus noxæ afferunt. Fuiſſe autem in noſtro caſu vermes præcipue accuſandos, teſtis eſt ipſe morbi eventus. Nec adeo difficile eſt, ex hac cauſſa rationalem ſymptomatum ſuppeditare æthiologiam. Etenim, quum iniqui iſti hoſpites in inteſtino ileo potiſſimum ſedem ſuam habeant, facile ibi morſu dolores efficiunt, paſſioni iliacæ non abſimiles, unde flatus exitu ſuo per inferiora præcluſi ſuperiorum inteſtinorum tractus occupant, eoſque diſtendunt & ita divellunt, ut continui quaſi ſolutionem moliantur. Et quum hac ratione ingens his partibus inducatur atonia, non mirum eſſe debet, cur materiali etiam cauſſa ſublata remediis ſtomachicis, non ſecus ac in iliacis ſanatis, per longum adhuc tempus, ad tonum reſtituendum, inſiſtere conſultum ſit.

OBSERVATIO II.

Inflatio tympanitica cum materiæ purulentæ ex utero effluxu.

Fœmina triginta annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, a matre progenita, quæ per viginti & plures annos moleſta laboravit flatulentia, jam per triennium ſine omni dolore & incommodo, ſalvoque menſium fluxu, gravi abdominis diſtenſione adfecta fuit, quæ accedente vita deſide & concurrentibus variis animi perturbationibus ſeptem abhinc menſibus multum increvit, & vehementes ventris dolores, ſpirandi anguſtiam, alvique obſtructionem cum menſium imminuto fluxu comites habuit. Hæc contra mala medicus pugnavit carminativis, aperientibus & eximiæ virtutis roborantibus, ſed in eodem ſtatu morbus permanſit, ſomnus tamen & adpetitus bene ſemper conſtitit. Non multo poſt, ob errorem in diæta commiſſum, optima

ma fœmina febrem incidit tertianam per ſeptem hebdomades durantem, unde viribus cum ſomno & adpetitu dejectis pedes intumuerunt, & inflatio abdominis adaucta cum aliquali fluctuatione ad manus percuſſum inſtar tympani ſonum edidit. Elapſo menſis ſpatio materia gryſea purulenta, omnis expers odoris, cum intermixtis ſanguinis ſtriis, præcedente leviuſculo horrore, per aliquot dies in notabili quantitate per uterum excernebatur; quo facto levamen quidem miſera percipiebat in utroque hypochondrio, ſed non modo pedum tumor perſeverabat, ſed abdominis quoque ita ſubinde invaleſcebat, ut in lecto decubitum impediret. Aberat tamen, quod bene ſperare licebat, ſitis, aberat febris & nimia virium depreſſio, aberat quoque, quod alias adeſſe ſolet, ciborum faſtidium, ſed modice potius adpetitus conſtabat. Præterea urina mingebatur flava cum nubecula alba, fæces ſecedebant duræ, menſium plenaria erat ſuppreſſio, & inſignis dolor cum tumore anum occupabat.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Non omnis, præſertim in ſequiori ſexu, abdominis expanſio pro inflatione inteſtinorum tympanitica habenda eſt, ſed incidunt ſæpe caſus, ubi poſt puerperium aut laborioſum partum, mole pinguedinis aucta, abdominiſque muſculis craſſioribus redditis, abdomen valde tumidum obſervatur. Nam frequenter obvium eſt, per violentos & diu perſeverantes ſpaſmos in partu ſanguinem ad partes molliores minuſque reſiſtentes, quid? quod ad ipſum collum & ejus glandulas copioſius delatum vaſa ibi nimis dilatare & ſtagnationes efficere, ut ſtrumæ quoque haud raro inde enaſcantur. Fit tamen nonnunquam, ut etiam inflatio inteſtinorum tympanitica, uti in præſenti caſu diuturno abdominis tumori ſupervenjat, quæ procul dubio propter craſſam diætam vitamque ſedentariam inducta, & dein retardato menſium fluxu poſt tertianam febrem ita adaucta fuit, ut ordinarius medicus verum aſcitem hydropem adeſſe judicaverit. Ego tamen potius morbi augmentum adſcripſi antifebrilibus, quibus forſan nimis cito febris fuit ſuppreſſa. Increvit enim inde infarctus in utero, a quo demum abſceſſus ibi formatus, & magna materiæ gryſeæ, nullius odoris, copia excreta fuit, quæ optatum ſymptomatum levamentum attulit. Quapropter præcipua curationis fuit intentio, ordinarium ſanguinis per hepar & uterum curſum reſtituere. Quo fine fontem Egranum tepefactum, interpoſitis pilulis balſamicis, ad mentem Beccheri confectis, & elixiriis ſtomachicis, per aliquot hebdomades cum recto regimine bibere juſſi. Et quoniam clyſteres carminativos in ejuſmodi caſibus nunquam fere non utiles deprehenderim, crebriorem eorum uſum ſummopere commendavi, & cataplaſmata ex herbis, floribus & ſeminibus carminativis, ex vino coctis regioni pubis imponenda ſuaſi. Denique roborandi fine elixirium ex eſſentia ſuccini, corticum aurant. zedoar. & liquore anodyno, æquali ad pondus omnium proportione ſumpto, præſcripſi, & ſic curam feliciter perfeci.

OBSERVATIO III.

Flatulentia abdominis ab adſtringentibus inducta.

Virgo generoſa, viginti & aliquot annos nata, conſtitutionis tenerioris, vaſis tamen ſat amplis prædita, quæ menſium fluxum ultra annum ſat largiter & ſupra naturæ modum experta habitum obtinuit cachecticum, & poſtea loco ſanguinis ſinceri & puri humorem per uterum ejecit valde aquoſum & mucidum; ex imperiti junioris medici conſilio per quatuordecim dies balneum Lauchſtadienſe, adjecta ſemper aluminis portione, adhibuit. Subſtitit quidem inde fluxus, ſed non multo poſt incidit in ſatis grandem ventris tumorem cum ſenſibili duritie in dextro inguinis latere, ſumma anxietate, pectoris oppreſſione totiuſque corporis lan-

lan-

languore conjunctum. Circa tempus ſomni obtuli doſin ſalis noſtri aperitivi, poſtero vero die mane pilularum balſamicarum, noſtræ præparationis no. XIV. & circa prandium elixirii noſtri viſceralis centum guttas, idque per quatuor continuos dies. Poſtea ordinavi balneum circa veſperam adhibendum, quod ſequentes habuit ſpecies: recipe herbæ majoranæ, ſalviæ, matricariæ, menthæ, artemiſiæ, roſmarini, florum chamomill. rom. & ſimplicis ſingulorum manipulos duos, baccarum lauri, juniperi ana unciam unam. Includantur ſacculo & in aqua leniter coquantur. Huic balneo inſideat ægra per horam, & ſacculus imponatur ventri maximeque regioni inguinali. Conſumtis iterum lavando quatuor diebus, priſtina rurſus methodo ægra per ſequens quatriduum mane pilulas balſamicas & inter prandendum elixirium ſumſit viſcerale, atque ſimul veſperi balnei uſum continuavit. Quorum remediorum ope mira colluviei glutinoſæ & viſcidæ ex utero promanavit quantitas, & remittentibus flatulentis ſymptomatibus exoptata rediit integritas.

EPICRISIS.

A præpoſtero balneorum adſtringentium uſu peſſimorum ſymptomatum productam fuiſſe ſyndromen, extra omnem quidem poſitum eſt controverſiam; placet tamen in meliorem hujus rei confirmationem ſimilem fere caſum allegare Galeni, qui de *præcognit. ad poſthum.* eleganter prodidit, uxori Boethi, fluore albo laboranti ex adſtringentium uſu ventrem ita intumuiſſe, ut utero gerentis ſuſpicionem ſubjerit. Plures ejuſmodi ſat memorabiles obſervationes exſtant in M. N. C. *ann.* 2. *Dec.* 1. *obſ.* 26. & *ann.* 6. *obſ.* 103. quæ dignæ ſunt, ut probe annotentur. Subſiſtunt enim hac ratione non modo in uteri, verum etiam in partium ipſi vicinarum vaſis humores excernendi, atque mora viſcidiores tenacioreſque redditi, intercipiendo liberum ſanguinis circulum, variaſque congeſtiones & impetuoſos motus ad certas partes efficiendo, omnes corporis functiones valde turbant, & ſymptomata accerſunt graviſſima. Omnis itaque opera & cura medentis in eo maxime eſt defigenda, ut diſſoluta fluxiorique reddita tenaci obſtruente materia, ejus per uterum exitus promoveatur. Cui ſcopo obtinendo præſcripta noſtra methodo remedia egregie inſervierunt.

OBSERVATIO IV.

Singularis inteſtini coli flatulentia.

Juvenis viginti annorum, temperamenti phlegmatici, craſſiori diætæ & ſedentariæ vitæ addictus, vehementem dextri lateris dolorem ex imo abdomine ad ſuperiora adſcendentem, præſertim a cibis, quos in deliciis habebat, flatulentis, ultra anni ſpatium perſenſit, multaque ad eum compeſcendum adhibuit ſine effectu remedia. Ego conſultus, omnibus rite exploratis in regione inguinali dextri lateris circa os ilei tumorem annotavi ſat magnum; unde conſilium dedi, ut huic loco emplaſtrum imponeret ex terebinthina veneta, maſtiche, cera & balſamo Peruviano conflatum, idque bis in hebdomade renovaret. Intra prandium dedi elixir meum viſcerale balſamicum cum eſſentia Zedoariæ & liquore anodyno minerali remixtum & pilulas balſamicas bis intra ſeptimanam ſumendas ſuaſi. Et hac ratione intra duos menſes inflatio iſta detumuit, tandemque penitus æger convaluit.

EPICRISIS.

Nihil dubii eſt, quin in præſenti affectu inteſtinum colon in ea parte, ubi a cœco prodiens magnis vaſis, membraniſque & nervis robuſtioribus eo fine inſtructum eſt, ut excrementis ſurſum pellendis capax ſit, atonia laboraſſe, qua factum eſt, ut fæces retentæ diuturniori mora in flatus ſe explicaverint, qui reliquam coli portionem, ad hepatis viſcus anfractuoſo ductu procedentem ita inflarunt, ut exterius

quo-

quoque tumorem obſervare licuerit. Quod vero ſi incidit, ea omnino remedia adhibere conſultum eſt, quæ flatus & accumulatas in inteſtinis ſordes blande evacuandi & ſimul roborandi virtute pollent. Quo nomine pilulæ noſtræ balſamicæ & ad eandem methodum paratæ aliæ cum elixiriis temperatis ſtomachicis inſignem merentur commendationem. Sed interna hæc medicamenta externis debent ſecundari, a quibus non exiguum felicis curationis pendet momentum, ita prorſus, ut his ſepoſitis ſupervacaneus ſæpe ſit omnium, etiam optimorum internorum uſus.

OBSERVATIO V.

Colica flatulenta cum ſalivatione rara & ſingulari.

Judæus ſexaginta & aliquot annorum, bene alias valens & robuſtus, per biennium ob varios fortunæ infeſtos caſus animo perturbatus male habuit. Nam ſubinde de flatulenta abdominis & hypochondriorum diſtenſione, alvo adſtricta, ſomno inquieto, & languente appetitu conquerebatur, urinam per intervalla turbidam & ſabuloſam cum ardore mingens. Hic cum cauſſam coram judice amitteret, gravi animi adfectu commotus, mox in brumali gelu iter conficiebat plurium milliarium, quo fiebat, ut domum reverſus ſumma præcordiorum anxietate, pectoris oppreſſione, dolore circa cordis ſcrobiculum tenſivo, inſigni totius corporis languore, nauſea & ſubinde vomitionibus vehementer corriperetur. Qui primo accerſebatur medicus, audacter curam adgrediebatur eſſentiis ſtomachicis & carminativis, ſed mirum inde ſingula increſcebant ſymptomata. Quum itaque meum æger poſtularet conſilium, ego cauſſam horum malorum curatius inquirens, in primo inteſtino, quod duodenum vocatur, ipſoque pyloro vitium latitare exinde argumentabar, quia continuo æger querebatur, quod ingeſta, præſertim ſolidioris conſiſtentiæ, ob anguſtiam, quæ tranſitum impediret, difficulter deſcenderent, & inde ad ſuperiora cum anxietate & vomendi conatu fieret regurgitatio. Præterea abdomen flatibus valde erat turgidum, alvus adſtricta, ſomnus paucus & interruptus, tantaque virium & corporis langueſcentia cum faucium ariditate aderat, ut non parum periculi in tam ſontico adfectu & ætate jam provectiori ſuſpicarer. His ita conſtitutis ægrotanti potionibus analepticis, juſculis cum cancris fluviatilibus & radicibus aperientibus decoctis, pulveribuſque leniter nitroſis proſpiciebam, & clyſteribus emollientibus ventrem apertum ſervare expediebam, eo quod ſolventia medicamina dejectæ vires non admittebant. Et en! non parum inde levaminis percipiebat. At vero, quum per quatuor menſes hiſce malis conflictatus nondum reſtitutum ſe penitus videret, alius vocabatur medicus, qui per medicamentum, quod & ſudorem proliceret & ſpaſmum ſiſteret, certiſſimam promittebat opem. Erat autem ita compoſitum: recipe cinnabaris, antimonii diaphoretici ana drachmas tres, ſalis volatilis cornu cervi, croci, caſtorei ana drachmam unam, miſce, dividatur in octo doſes & ſingulis quatuor horis una ſumatur. Sed a quatur ſumtis anxietates invaleſcebant, & largus ſubſequebatur ſalivæ fluxus. Inſpectis faucibus illæ totæ aphthis ardentibus & dolentibus erant refertæ. Durabat hæc ſalivatio nullis remediis allevanda uſque ad mortem, quæ tertia ſeptimana ab adſumto remedio accedebat.

EPICRISIS.

Quod ſi veram hujus mali peſſimorumque ſymptomatum originem ſcrutari velimus, certe vix aliam, quam vehementem iracundiæ adfectum corporiſque refrigerationem deprehendere licet. Tali enim ratione obortus in duodeno ſpaſmus adnexum pylorum vehementer conſtrinxit, & ita anguſtavit, ut nullus prope flatibus e ventriculo patuerit exitus, unde hic ſupra modum diſtentus ingenti precordiorum anxie-

anxietati, inquietudini & reliquis ſymptomatibus anſam præbuit largiſſimam. Nec dubitandum, quin intempeſtivus medicaminum calidiorum uſus anxietates permultum adauxerit, utpote quæ occluſis excretoriis viis ſemper magis obſunt, quam proſunt. Cæterum dignus eſt, qui probe annotetur peculiaris plane pulveris oblati effectus, quem ego, pharmacopæi errorem accuſandum ratus, vix credidiſſem, niſi facta inquiſitione hunc omni culpa vacuum deprehendiſſem. Sat graves igitur erant rationes, quæ mihi fidem faciebant, tam largam ſalivationem in corpore vehementibus ſpaſmis ab effuſa bile exagitato, ſoli cinnabari, in largiori doſi preſcriptæ & per admixtum ſal volatile cornu cervi ad majorem activitatis gradum adactæ eſſe adſcribendam, ut inde diſcere omnino liceat, quod ſiniſtri ſæpe effectus ab optimo alias medicamento preter ſpem ac opinionem noſtram proveniant.

OBSERVATIO VI.

Paſſio flatulenta cum borborygmis.

Vir triginta annorum, ſacerdotali munere fungens tribus abhinc annis, quum in academia degens Belgica cibis uteretur craſſioribus & piſcibus marinis, neglectoque potu & ſufficienti corporis exercitatione, litterarum ſtudiis cum profundis meditationibus junctis plus juſto incumberet, graves primum ſenſit ventriculi & inteſtinorum inflationes, murmura, flatuumque & aquarum in abdomine fluctuationes ſatis ſonoras, quæ plerumque a prandio & adſumto Theæ vel cereviſiæ potu ſub vita motus experte augebantur. Idem obſervabat, quando profundioribus meditationibus mentem defatigabat, cum contra a ſuſcepta exercitatione & ructuum per os exploſione inſigne mali perciperet levamentum. Preterea alvus plerumque bene reſpondebat, ciborum tamen adpetentia languebat, caput vertigine & aurium ſuſurru tentabatur, facies erat pallida, totumque corpus marcore conficiebatur. His malis debellandis varia æger oppoſuerat remedia, ſed omnibus nihil proficientibus, meam tandem implorabat opem. Conſilium igitur dedi, ut primo omnium e vena pedis tuſa ſex minimum cruoris uncias detrahendas curet, & aliquot diebus interjectis, ad primam regionem a cruditatibus viſcidis, flatuum genetricibus repurgandam, per tres dies fontem Sedlicenſem duarum librarum pondere pro doſi biberet. Paruit æger conſilio & inde melius habere cœpit. Ad malum itaque penitus ſubmovendum bis in ſeptimana primam regionem a viſcidis cruditatibus beneficio pilularum balſamicarum liberandam & elixir noſtrum balſamicum per ſat longum tempus ſumendum ſuaſi. Denique, quum ad curationem tam moleſti affectus accuratum vitæ regimen plurimum conferat, frequentiorem corporis exercitationem, & ut æger a nimiis medicationibus, ac cibis, qui difficilioris ſunt ſolutionis, infumatis, piſcibus marinis, fructibus leguminoſis, fermentationem facile ſubeuntibus, omnibuſque lacticiniis ſe abſtineret, commendavi.

EPICRISIS.

Licet hæc flatulentia effectus magis & ſymptoma ſit mali hypochondriaci, quam primarius morbus, ideoque huc ſtrictim non pertinere videatur, diſcere tamen poteſt attentus medicus, quantum, ſi non omne, ad morbi flatulenti generationem contribuat motus inteſtinorum periſtaltici imbecillitas, variis ex cauſſis inducta; quas inter in præſenti ægroto præcipue referre decet intenſiores mentis labores per multas noctes productos: utpote nimia mentis fatigatio eximiam habet potentiam canalem iſtum, qui digeſtioni præeſt, nerveum & valde ſenſibilem debilitandi, quod eo magis accidit, ſi vita motus expers & ciborum duriorum ac flatulentorum uſus acceſſerit. Quoad curationem ſcire licet, quod fontes medicati tam thermales quam frigidi borborygmos & murmura

ven-

ventris ſæpe augeant, præſertim ſi non alvum ſufficienter ducant, nec urinam moveant, ut ſunt Wildungenſes & Selterani &c. Tum enim ob languidiorem motum periſtalticum facile ſtagnant, & atoniam augent. Conſultius itaque duxi, fontem Sedlicenſem, interpoſitis & ſubjunctis balſamicis ſtomachicis medicamentis, commendare.

CAPUT XVI.

DE CACHEXIA UTERINA, SIVE FLUORE ALBO.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Fluor albus, quid ſit?

QUi fluoris albi nomine in ſcholis medicorum venit adfectus fœminaſque ſumme moleſtat & cruciat, malum eſt cachecticum, quod in inordinato humoris impuri, mucidi, plerumque albi ex muliebribus effluxu cum magno incommodo functionumque naturalium læſione juncto conſiſtit.

§. II.

Quænam ſubjecta præcipue invadat.

Huic fluxui quamvis ætas plerumque conſiſtens ſit obnoxia, minime tamen declivior eſt excludenda, id quod ſuo jam tempore optime annotavit Hippocrates *lib. 2. de morbis mulierum*. At vero dantur etiam obſervationes, utut rariores, quæ teſtantur, puellas teneriores vix ſex ſeptemve annos natas hunc fluorem fuiſſe perpeſſas. Qua de re conſulantur Fernelius *lib. 6. Pathol. cap.* 14. Rodericus a Caſtro *lib.* 1. *morb. mulier. cap.* 14. & *Acta Haffnienſ. Vol.* 1. *obſ.* 83. Frequentius vero evenit & incipit hic fluxus circa annum decimum tertium vel quartum, quo tempore fœminis menſtrua erumpere ſolent. Nec maritatæ tam intra quam extra graviditatis ſtatum ab eo ſunt immunes. Novimus enim gravidas toto geſtationis tempore eidem obnoxias. Quodſi denique habitum corporis reſpicimus, experientia teſte, fœminas & nervis & fibris minus ſolidis ſed laxioribus & natura, ut ajunt, ſeroſiori præditas præ aliis huic malo obſervamus ſubjectas.

§. III.

Quare dicitur inordinatus.

Inordinatus dicitur fluxus, quia non certam ſervat temporis periodum; ſiquidem aliis continuus eſt & quotidianus, in aliis per intervalla repetens bis terve in menſe accidit; licet ſint exempla, ubi etiam periodice & ſtato quaſi tempore venit. Dein in nonnullis menſtruum fluxum modo præcedit, modo comitatur, modo ſequitur, vel etiam intermedio tempore prodit; quinimo in graviori ſtatu ipſorum menſium loco oritur, & ne illis quidem, quibus menſtruorum tempus ſecundum naturæ ordinem præteriit, ut vetulis, parcit.

§. IV.

Quoad colorem & conſiſtentiam differt.

Variat hic fluor quoad colorem & conſiſtentiam, quod optime demonſtravit Platerus *in prax. tom. 3. p. 670. in hoc fluore*, inquit, *humor interdum ſeroſus copioſe plerumque, nunc limpidus ſine morſu, nunc acris vel ſalſus, alias flaveſcens, vireſcens, aut nigricans nonnihil, aliquando & ſanioſus, interdum inodorus, alias fœtidus ei copulatur. Huic pituitoſus etiam miſcetur aliquantum glutinoſus, inodorus & frigidus pauciore, vel eadem, aut etiam majore quam ſerum quantitate.*

§. V.

Eſt vel moderatus vel immoderatus.

Huic fluori, ſi moderate ſe habeat, nulla alia graviora ſuperveniunt accidentia, atque tam mulieres quam virgines multis ſæpe menſibus vel etiam annis ſine noxa eundem perferre ſolent. Quodſi vero immoderatior ſit, tum malus corporis habitus ſeu cachexia eum comitatur; unde non modo inſignis oritur corporis languor & functionum imbecillitas, ſed & pruritus, mordicatio & ardor in pudendo & circa illud divexant. Tum quoque in pleriſque mulieribus permagnum, in aliquibus

quibus tamen nullum in conceptu ſentitur impedimentum, atque ſi fœteat materia, turpitudo hæc non modo ipſis fœminis moleſtiam, ſed maritis quoque faſtidium, ut ab ipſarum conſortio abſtineant, parit.

§. VI.

A cachexia parum differt ſi increſcit. Quod noſter adfectus multum cum cachexia alat affinitatis, eleganter oſtendit Hippocrates *lib. 2. de morb. mulierum* §. 9. *fluxus*, inquit, *albus fluit velut alba aſini urina, & in facie ſunt tumores albi, & partes ambæ ſub oculis tument & hydropiformes ac non valde bona ſpecie præditi ſunt oculi & color corporis albidus, & venter imus tumidus & in cruribus tumores laxi, & ſi preſſeris digito notæ imprimuntur & ſtomachi morſus percipiunt, dum jejunæ fuerint, vel etiam vomuerint velut acidam aquam, & ſi acclivem locum procedunt, anhelatio corripit, crurum perfrigeratio, genuum impotentia, uterus præter rationem aperitur & ad oſculum procidit gravis. Tales difficile eſt a morbo liberare*. Minime hæc *Hippocratis* adſerta de fluore albo, moderato, incipiente, ſed potius de pertinaci chronico, qui primam cauſſam & fontem ſuum in malo & tam quoad ſolidas quam fluidas partes depravato corporis habitu, præcipue omnium vero in magna ventriculi imbecillitate habet, ſunt intelligenda. Nam quia fluidum illud chyloſum & lymphaticum temperatum ſubtile, quod ſolidis partibus vires & robur conciliat, nimium ſimul per vias devias uteri decedit, fieri omnino non poteſt, quin virtus ſolida & ſyſtaltica cordis & arteriarum, atque periſtaltica ventriculi & inteſtinorum imminuatur; unde languor & magna virium proſtratio ſequitur, & vi digeſtrice ventriculi deperdita, crudi & viſcidi ſucci in maſſam ſanguinis delati atque accumulati nutritionem non modo & pulchritudinem faciei vitiant, ſed & animi vigorem demunt, & triſtitiam inducunt.

§. VII.

Sedes mali eſt uterus; Sedes hujus mali omnino eſt uterus, cujus anatomicam fabricam, & potiſſimam ejus vaſorum ſtructuram accuratiori paulo conſideratione dignam exiſtimo. Et primo quidem tenendum eſt, nullam in univerſo corpore partem tam numeroſa vaſorum copia inſtructam eſſe, quam ipſum uterum. Ex his enim primæ ſunt arteriæ & venæ ſpermaticæ, quæ ovaria contingunt, ac in fundum uteri copioſiſſimis ramificationibus feruntur. Deinde rami arteriæ & venæ hypogaſtricæ ad partem mediam & inferiorem uteri, nec non vaginam excurrunt. Hæc largiſſime per uteri corpus diſſeminata ſanguifera vaſa, mirum tortuoſo ac ſerpentino quaſi flexu diſcurrunt. Id vero peculiare ſibi ſervat exquiſita vaſorum uteri per anaſtomoſes connexio, quod in plurimas cellulas mutuo communicantes diverſæ magnitudinis canalium alvei deſinant, & cellulas ovalis figuræ forment, quæ ſubſtantiam ipſius uteri ſpongioſam & fungoſam reddunt. Notandum inſuper eſt, quod non modo hypogaſtricæ venæ, quæ ſanguinem revehunt, dimidio majorem capacitatem obtineant, quam arteriæ hypogaſtricæ, verum etiam, quod venæ ſic dictæ ſpermaticæ non recto ſed anfractuoſo admodum & in orbem quaſi recurvo ductu porrigantur, ita prorſus, ut ſi eaſdem extricare, earumque longitudinem ſupputare velimus, aliquot ulnas æquarent, arteriaſque ſpermaticas longe ſuperarent.

§. VIII.

Ex plane peculiari jam expoſita vaſorum uteri ſtructura luculenter patet, *Ratio formalis.* tarde utique ac ſegniter per venas has, præſertim valvulis deſtitutas, ſanguinis curſum & circulum ſuccedere, ut adeo ex hac theoria anatomica, ceu fundamento, & menſium fluxus, & vitia omnia, quæ ex utero contingunt mulieribus, commode poſſint explicari. Qua propter nunc etiam ex hiſce perſpicua erit ratio, quare virgines æque ac conjugatæ tam frequenti tamque diuturno & moleſtiſſimo feri, variæ conſiſtentiæ, variique coloris ex

utero

utero & ejus vagina profluvio divexentur. Nam quia tonus & motus uteri, qui æquabili fibrarum ejus conſtrictione & remiſſione continetur, tam facile læditur, debilitatur & dejicitur, prætereaque tardus admodum per circumflexa, & in ſerpentinos ductus porrecta uterina vaſa ſanguinis & humorum curſus, lentior quoque ſanguinis per venas valvulis deſtitutas regreſſus eſt; perfacile utique non ſolum infarctus & ſtagnationes ſanguinis ac ſeri in matrice oboriuntur, ſed ipſe etiam ſeroſus & lymphaticus humor, ſegniori progreſſu lenteſcens, tandem exitum ſibi paret, ac per paſſim in utero & vagina obvia orificia effunditur. Communis quidem plurimorum auctorum eſt ſententia, ex lacunis Graafii, ſive foveis circa urethram conſpicuis, & parvis ibi conſiſtentibus glandulis, humorem hunc excerni, ac in his lacunis, nullum quod ſetam admittat, foramen facile reperire licet, ſed potius ad utrumque latus orificii, & per totam vaginæ ſubſtantiam lacunæ apparent plures, quæ quamfacile ſetæ ad digiti dimidium aditum concedunt, earumque ductus preſſi liquorem, ſemini haud diſſimilem plorant. Vid. Cel. Heiſteri *compend. anat. pag.* 81. & 82.

§. IX.

Ex quibus viis in utero fluxus proveniat.

Verum enim vero, utut relaxatæ hæ glandulæ ſtillare poſſint humorem paulo copioſiorem; neutiquam tamen hæ ipſæ unicam & genuinam fluoris albi ſedem conſtituunt, ſed longe plures dantur meatus, e quibus materia fluoris albi, nec non liquoris ſeroſi impuri, in puerperis, cum & poſt lochiorum fluxum manantis, ortum trahit. Et licet Ruyſchius glandulas in utero unquam viſas eſſe, aut demonſtrari poſſe neget, nullum tamen dubium eſt, quin ex iſtis oſtiolis, quæ ſub menſium fluxu ſanguinem fundunt, ſerum etiam exitum moliri poſſit. Perquam enim notatu digna eſt Cel. Fantoni *anat. C. H.* pag. 186. obſervatio, qua fidem facit, quod flatus per venas uteri in cavum matricis & vaginæ, ac viciſſim ex hoc in venas adigi poſſit atque tranſmitti. Deinde etiam teſte Graafio & Hornio pori & foraminula in cervice uteri conſpiciuntur. Neque prætereunda ſunt, quæ Verheyen *in Anat. C. H. cap.* 33. *c. f. tab.* 17. *fig.* 2. 3. prodidit, quod ſcilicet in utero, in aqua macerato, & per aliquod temporis ſpatium in blando calore detento, in interiori non modo vaginæ ſuperficie, plurima corpuſcula globoſa, & alibi quidem racematim ipſi inhærentia, alibi vero per eam diſſeminata, ſed in inferiori quoque parte cavitatis uteri, ſimilia corpuſcula viderit, eademque pro glandulis, ſeroſo-pituitoſi humoris ſecretioni inſervientibus non immerito habenda eſſe exiſtimet.

§. X.

Confectaria.

Nil itaque eſt dubii, quin per eadem vaſa, vias & poros fluxus materiæ mucidæ contingat, e quibus ipſe menſtruus ſanguis fertur. Atque hujus adſerti evidens argumentum eſt, quod menſibus ſuppreſſis fluor albus in quibuſdam loco horum ſuperveniens obſervetur. Quod autem revera loco ſanguinis albus liquor, unde etiam nomen morbus obtinet, proveniat, ea de re elegantem obſervationem habet Severinus Pinæus *de notis virginitat. lib.* 1. *problem.* 3. qui in diſſectis cadaveribus virginum & mulierum uteri profluvio albo, dum viverent, laborantium; licet ob alium morbum extinctarum, humorem limpidiſſimum in utero invenit, ex cavitate ejuſdem guttatim in ſinum pudoris ſtillantem, in quo candorem, ut calcem aqua diſſolutam dixiſſes, acquirebat, forſan ab aere frigido admiſſo particulis ſeroſis ſe interponente, non excluſo tamen acore, a glandulis uteri forſitan profecto.

§. XI.

Cauſſæ mediatæ, quæ materiã fluxui ſuppeditant.

Quum igitur cauſſa fluoris albi proxima recte in tono fibrarum & vaſorum uteri deſtructo & circulatione ſanguinis per ejus vaſa impeditiori, qua ſerum a ſanguine ſequeſtratur, reponenda ſit, ſequitur jam, ut diſpiciamus, quænam ex cauſſis mediatis remotio-

motioribus ad conſtituendam hanc proximam cauſam conſpirent atque concurrant. Jam vero a nulla re magis, quam ab aere frigido & humido tonus fibrarum relaxatur; hinc facile patet ratio, quare tempore autumnali & in locis frigidis ac humidis, paludoſis, humilioribus, vappidis, quæ aer purus & ſeptentrionalis flatu ſuo non ſatis purgare poteſt, hic morbus inter fœminas præcipue dominetur, & teſte Sylvio *in praxi lib. 3. cap. 4.* in Belgio longe frequentior ſit quam alibi, maxime ſi error in cibo & potu acceſſerit. Nam omnes illi cibi, qui ob viſcoſitatem minus reſolubilem digeſtioni minus obſecundant, ut ſunt leguminoſa, lacticinia, farinacea, nimis dulcia, item ex cibis marinis cochleæ, oſtreæ, piſces paluſtres, neque minus fructus horæi in copia adſumti, omnia acida, acetaria, dum chylum progenerant glutinoſum & crudum, qui ad aſſimilationem & nutritionem plane inidoneus eſt, hunc fluxum multum fovent & augent. Idque eo magis accidit, ſi nimia voracitas in puellis vel etiam infantibus accedat. Deinde quoque experientia firma & fere quotidiana obſervamus, mulieres, quæ otio, vitæ ſedentariæ, & ſomno nimis indulgent, longe facilius ſibi hæcce incommoda acceſſere, quam illas, quæ labore & motu corpus firmant. Quamobrem etiam agreſtes minus expoſitæ ſunt huic fluxui quam urbanæ, quæ ob motum & laborem conſtantiori fruuntur ſanitate.

§. XII.

Quod amplius oſtenditur.

Ceterum quoque id ſciendum eſt, eas mulieres, quibus per nares mucoſæ deſtillationes frequentiores fuerunt, ſi ſupprimuntur, facta metaſtaſi ad uterum, humoris albi ex utero emanationi valde eſſe obnoxias. Maxime omnium vero id evenit, quando fluxus menſtruus recto ordine & decenti quantitate non ſuccedit. Nam ab eo tempore confeſtim incipit vacillare ſanitas, vaſa impuris humoribus implentur, & principium fit cachexiæ.

§. XIII.

Cauſſæ mediatæ, quæ uterum ad fluxũ diſponunt.

Expoſuimus jam eas cauſſas, quæ crudorum humorum abundantiam corpori ingenerant, & materiam moleſtiſſimo huic fluxui ſuppeditant. Nunc etiam ad eas conſiderandas progredimur, quæ ipſum uterum, ceu veram hujus mali ſedem ad illum diſponunt. Cujus generis præcipue ea ſunt, quæ nimium relaxando vaſa & fibras uteri, ipſum robur tonicum adimunt: quo vacillante & deficiente ſanguinis & humorum maſſa per vaſa tot copioſa & convoluta lentiori & impeditiori curſu feratur neceſſe eſt, unde quam facile fit ſeri viſcidi per poros uteri ſeceſſio. Hinc etiam obſervamus, in maritatis partus laborioſos, a quibus magna utero conciliatur imbecillitas, frequentes abortiones, ſecundinarum improvidas & violentas poſt partum avulſiones ſæpiſſime primam huic malo originem & cauſſam ſuppeditaſſe. Simili ratione obſervatum a nobis eſt, quod eæ fœminæ, quæ immodicæ menſium fluxioni ſæpius obnoxiæ ſunt & quæ molas per abortum excernunt, eodem fluxu frequentius laborare. Namque hæc omnia nimiam indicant vaſorum diſtenſionem & relaxationem, quæ, niſi mature & tempeſtive convenientibus roborantibus remediis tollatur, & vaſorum tonus reparetur, procedente tempore difficili admodum negotio reſtituitur.

§. XIV.

Differentia fluoris albi a menſibus decoloribus & fluxu contagioſo.

Plurimum vero refert, tum ad eventum morbi recte dijudicandum, tum ad rite inſtituendam ejus curationem, noſtrum affectum ab aliis ſimilibus uteri fluoribus, cum quibus quandam alit convenientiam, recte diſcernere. Primum itaque non confundi debet cum menſibus decoloribus, quibus mulieres, præſertim juniores ſæpe ſunt obnoxiæ; & licet ii ſint vitioſi, exacte tamen ſuam ſervant periodum, quum contra fluor albus non modo ſubſtantia & colore ſit diverſus, ſed & promiſcue & ſine ordine feratur, & cum inordinatis vel etiam nimium fluentibus

bus menſibus jungatur. Tum quoque multum intereſt, album fluorem a virulenta gonorrhœa, quæ ab impuro coitu contracta eſt, diſtinguere: quippe miaſma venereum non proſtatas ſolum glanduloſas, verum etiam vaginam uteri cum inſigni dolore & moleſtia exulcerat, & viros, qui coeunt, contagio inficit. Deinde copia fluxus venerei longe minor eſt, quam in fluore albo, tanto vero acrior cum intenſo ardore & dolore juncta, & cum menſes fluunt & urina fertur, permanet, quum fluor albus vel menſes antecedat vel ſequatur. Hinc clar. Baglivus *in prax. medic. lib. 2. cap. 8. §. 3.* infallibile tales morbos ab invicem diſtinguendi debit ſignum: *Pete*, dicit, *a muliere, an tempore menſium fluor ille albæ materiæ adſit, ſi dicat quod ſic, ſignificato eidem, quod morbus, a quo divexatur, ſit gonorrhæa gallica; ſi vero durante menſtruatione fluor albus evaneſcat, & eadem finita denuo regrediatur, pro certo habeas, mulierem fluore albo uterino laborare.*

§. XV.

Gonorrhoeæ virulentæ muliebris ſigna.

Neque vero omnis ſanioſa materia pro gonorrhœa virulenta & contagioſa habenda eſt. Nam interdum, quamvis rarius, abſceſſus & ulcera in fœminis ſterilibus gignuntur, quæ ſine contagio ſunt. Poteſt hac de re legi Claſius *in obſ. medicis rarioribus obſ. 4. & 5. de ulcere muſculorum uteri vaginæ vicinorum & utero purulento.* Deinceps quoque non omnis eroſio & exulceratio certum gonorrhoeæ purulentæ præbet ſignum; ſiquidem in fluore albo, & magis adhuc in ſcorbuticis, ſeri vitium eo acrimoniæ provehi poteſt, ut vicinas partes exedat atque exulceret, ſed hæc exulceratio magis eſt ſuperficialis & cum inſigni pruritu juncta, faciliorem que admittit ſanationem. Verum, ut omnis error in dijudicando evitetur, conſultum duco per mulierculas, quæ omnes circumſtantias accurate debent examinare, in veritatem inquirere.

§. XVI.

Prognoſis.

Denique ut etiam prognoſtica quædam ſubjiciamus, ſtatuimus, fluorem album, ſi moderatus, ſi recens atque ex cauſſa externa ſubortus ſit, non adeo multum in receſſu habere, atque in ſanis alioquin fœminis, aut virginibus per plures menſes ſine ſymptomatum atrocia procedere. Nihilominus tamen tarditate ſua ſexui delicatiori & munditiei dedito valde eſt incommodus & tædioſus, eo quod colorem faciei roſeum cum tempore inde amittunt, nonnullæ valde inde triſtantur & melancholicæ fiunt, quia maritis & ſponſis exoſæ evadunt. Alia vero eſt ratio fluoris albi, qui ex ſumma ventriculi imbecillitate & malo corporis habitu oriundus nimium invaluit, aut alios graves morbos ſubſequitur, quippe qui, omnes partium functiones lædendo, ingentem in univerſo corpore mutationem inducit; oritur enim non raro ſumma macies cum lenta febre & ſterilitas quoque inde emergit, uti jam dudum docuit Hippocrates *ſect. 5. aph. 42. quæ præhumidos habent uteros, gravidari nequeunt; exſtinguitur enim in ipſis genitura.* Et *lib. de ſterilitate: ſi uteri lubrici fuerint, mulier non concipit, ſemen enim foras elabi ſinunt.* Deinceps ex fluore albo diutius laborantes facile & frequenter patiuntur abortum, quia laxato nimium uteri tono conceptus non ſatis firmas radices agere poteſt, ſed aſſidua illuvie corrumpitur & foras ejicitur. Sequitur quoque ex hoc malo non raro uteri procidentia.

CURATIO.

§. I.

Cauſſæ difficilioris curationis.

Quum valde pertinax ſit, ſi radices egerit malum, & difficilis admodum curationis, ita prorſus, ut inter medicorum ſcandala non immerito referri debeat; non abs re ſed operæ erit pretium, tam difficilis ſanationis cauſſas paullo accuratius inqui-

quirere. Ex quibus prima mihi videtur, quod medici proximam hujus morbi cauſſam in ſola tantum impuritate & nimia ſeri colluvie conſtituant, quum tamen potius ad uteri vitium, ubi mali ſedes eſt, ejuſque vaſorum deſtructum tonum reſpicere deberent, non omiſſis iis remediis, quæ ſordes expurgant. At certe præſtantiſſimis roborantibus & magno negotio opus eſt, ad naturalem & valde deperditum uteri vigorem reparandum, idque ob ingentem vaſorum inter ſe complicatorum copiam & hinc dependentē ſegniorem ſanguinis per ipſa tranſitum, quo vaſa & glandulæ nimis relaxatæ tono ſuo deſtituuntur. Dein inter cauſſas difficilioris ſanationis & illud referendum eſſe puto, quod medici plerumque vel prorſus non, vel ſaltim levi admodum cura ad primam mali originem, quæ in ſumma ventriculi imbecillitate reſidet, reſpiciant. Quodſi enim digeſtio ciborum minus rite ſuccedit, pravi accedunt ſucci ad ſanguinem & eupepta quoque in bilioſam vel pituitoſam amurcam convertuntur, quæ faſtidioſum vel pinguedinis rancidæ, vel dulcedinis quaſi melleæ, vel acoris & nidoris ſenſum ingignunt. Niſi itaque in prima ſtatim regione vitium corrigitur, fruſtranea ſunt, quæ ad ſanguinem depurandum & humores vitioſos exterminandos adhibentur remedia. Nec denique ex cauſſis ægræ ſanationis omittendum eſt, quod per naturam ſuam mulieres ita ſint comparatæ, ut rarius diæteticis medicorum præceptis obediant, ſed ad ingenium ſuum viventes iis omnibus, quæ ad fluxum hunc proritandum facere poſſunt, uti ſunt vita deſes, fructuum dulcium, acidorum, farinaceorum, & infuſi quoque Coffee abuſus, potio parcior & ſomnus longior, ventris & inferiorum partium refrigeratio, fumus calidus ex ignitis carbonibus hiemali tempore in naturalia admiſſus, nec non potus frigidus corpori æſtuanti ingurgitatus, &c. nimium indulgeant, utpote quæ omnia ſanitati ſunt infeſta; longe tamen majorem noxam eo tempore adferunt, quo jam uterus labem quandam, v. g. per partum, abortum, vel alium graviorem morbum perpeſſum contraxit.

§. II.

Quod ad generales & curatorias attinet indicationes, qua ratione iſtæ ſint expediendæ, paucis explicabo. Ante omnia prima regio & univerſum corpus a nimia ſeri colluvie per congrua evacuantia & ſolennia naturæ emunctoria eſt liberandum. Deinde tonus & robur uteri deperditum præſtantiſſimis tam internis, quam externis remediis debet reſtitui, quo facilior & expeditior ſanguinis & humorum per ejus vaſa fiat progreſſus, & inde moleſtæ pravorum humorum ſtagnationes ac receſſiones pororumque & glandularum relaxationes tollantur, ac ulteriores avertantur. Poſthæc ventriculi habenda eſt ratio, quo boni ſucci ad ſanguinem ferantur, qui vitioſos corrigant, & bonos laudabileſque amiſſos reſtituant. Denique, ſi malum gravius eſt & ſimul cachecticum, opera danda eſt, ut tota ſanguinis & humorum maſſa in meliorem reducatur temperiem, excretiones naturales promoveantur, & viſceribus priſtinum ſuum robur ac naturalis reddatur functio. *Indicationes curatoriæ.*

§. III.

Primo itaque ſtudendum eſt, ut primæ viæ a ſordibus excrementitiis repurgentur: quod tamen non per remedia valide commoventia ac purgantia, ſed potius per benigna & mitiora, quæ repetita doſi data per epicraſin operantur, debet præſtari. Atque in eo conſentientes habeo peritiores artis noſtræ antiſtites, e quorum numero vel unicum allegaſſe ſufficiat, doctiſſimum Riverium, qui *cent.* 3. *obſ.* 81. teſtatur, ſe fruſtra tentatis aliis remediis, in ptiſana laxante certum ac fidum inveniſſe auxilium, eaque ſola per menſem integrum uſurpata mulierem diuturno fluore albo laborantem ſanaſſe; quod medicamentum *in praxi lib.* 15. *cap.* 4. rurſus valde commendat. Ex omnibus vero laxantibus in hoc *Optime proſunt rhabarbarina ſub varia forma exhibita.*

S 2 mor-

morbo proficuis certe eminent rhabarbarina, eo quod præter laxantem, etiam blande balſamicam & amaricantem recondunt virtutem, quæ acidum vitioſum corrigit, parteſque ſimul dejectas egregie roborat. At vero ne ſeligatur rhabarbarum leve & carioſum, ſed, quod optimum eſt, ſolidum, ſincere moneo. Poteſt hoc medicamentum cum aliis appropriatis commode remiſceri & vel in forma pulveris, vel infuſi, & decocti, vel etiam in extractum & eſſentiam redactum exhiberi. Pulvis ita componitur: recipe rhabarbari optimi drachmam dimidiam, terræ foliatæ tartari grana XII. M. detur pro una doſi. Infuſum utiliſſimum hoc modo eſt præparandum: recipe rhabarbari opt. drachmas ſex, radicis zedoariæ, ariſtoloch. rotundæ pimpinellæ, cort. aurantio. ana drachmas tres, ſeminis dauci, aniſi ſtellati, ſalis tartari ana drachmam unam & dimidiam. M. F. ſpecies pro una vini menſura. Extractum optime ingreditur pilulas, quæ laxantem & roborantem exſerunt virtutem, ſi ita conficiuntur. Sumatur extracti rhabarbari, aloes roſatæ, gummi galbani, myrrhæ elect. gummi hederæ, ſandaracæ, extracti ariſtoloch. rotundæ, ſuccini portione anatica drachma una. Fiant cum eſſentia balſami Peruviani pilulæ ex ſcrupulo uno, no. XX.

§. IV.

Quæ conferant, ſi cachexia complicatur? Quando cachexia urget, & ventriculi magna adeſt imbecillitas viſcerumque laxitas, nunquam non præſtantiſſimæ deprehendi efficaciæ, quæ ſequuntur medicamina: Recipe croci martis tenuiſſimi, ſive antimonii martialis cachectici, fœculæ ari, ſalis abſynthii, ſolution. oculor. cancr. ſingulorum drachmam unam, corticis caſcarillæ, ſuccini, cinnabaris, ana drachmam dimidiam, olei ligni ſaſſafras guttas VI. M. F. pulvis, qui ad drachmam unam cum aqua vino diluta mane poteſt exhiberi, cujus tamen operatio longe conſpectior erit, ſi infuſum Theiforme, ex herba meliſſæ, menthæ, urticæ mortuæ, ſalviæ, ſemine dauci & aniſo ſtellato paratum ſuperbibatur. Poſt hæc ad robur uteri reſtituendum, neque minus ad amurcam diſſolvendam & exturbandam longe utiliſſimum erit hocce remedium: recipe eſſentiæ ſuccini, ligni aloes, tincturæ antimonii acris, liquoris noſtri mineralis, ſpiritus cornu cervi ana unciam dimidiam, quod ad guttas L. pro re nata cum infuſo Theiformi, vel vino diluto poteſt aſſumi.

§. V.

Hactenus dicta certe ſunt pulcherrima & appropriata adverſus noſtrum malum medicamina, ſed opus etiam eſt, ut externis eorum virtus ſecundetur, quæ inter diuturno uſu comprobata laudem merentur balnea, cum ſpeciebus roborantibus, nervinis, ſale oleoſo volatili refertis, præparata, quarum cenſum ſubeunt herba majoranæ, ſatureiæ, thymi, meliſſæ, calaminthæ, matricariæ, abrotani, origani, roriſmarini, hyſſopi, flores chamomillæ romanæ, baccæ lauri, juniperi, &c. quæ includi debent ſacculo, & per horæ dimidium in aqua leniter decoqui. Talis ſacculus dein, dum ægra balneo inſidet, regioni uterinæ eſt imponendus. Nec extra balneum inconſultum eſt, ſacculos ejuſmodi tenujores, in vino rubro leniter decoctos per noctem inguinali regioni applicare. Præterea quoque laudem externe merentur ſuffimigia, quæ ex tacamahaca, maſtiche, ſuccino, benzoe & thure confici & ad uterum admitti commode poſſunt. *Quæ proſint externa?*

§. VI.

Quod ad diætam attinet, ſub hac cura pauco, tenui & eupepto cibo opus eſt, abſtinendo ab omnibus carnibus, præſertim durioribus, pinguibus, infumatis, piſcibus marinis, neque minus a leguminoſis, acidis & dulcibus, lacticiniis, farinaceis, & aſſatæ carnes præferri debent elixis. Pro potu ordinario commendamus decoctum ex radice chinæ, ligno ſaſſafras, ſantalo rubro & flavo, ligno lentiſco & cinnamomo. *Diæta.*

momo. Vinum etiam bonum Hungaricum moderate inter cibos ſumtum coctionis imbecillitati ſuccurrit utiliſſime.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES CLINICÆ.

§. I.

Circa adſtringentia. IN fluore albo, ſive ſimplici, ſive virulento, vel etiam in menſibus decoloribus, adſtringentibus tam internis quam externis nihil pernicioſius eſt; ſiquidem inde materia ſeroſa in utero ejuſque vaſis retenta in maſſam ſæpius valde tenacem concreſcit, qua non modo excretio hæc impeditur, ſed ingens quoque & ad tactum durus tumor in regione pubis non raro ſubnaſcitur, qui, niſi cito ſuccurratur, nunquam fere non gravia accerſit accidentia. Vidimus enim exinde lentas febres cum atrophia, phthiſin, purpuracea exanthemata, tumores tympaniticos, & erodentes in faucibus defluxiones uvulam & amygdalas peſſime adficientes, nec non uteri ſcirrhos, apoſtemata & exulcerationes pæne inſanabiles.

§. II.

Circa peſſos & clyſmata uterina. Peſſi ſive clyſmata uterina ſicuti ab antiquitate ipſoque *Hippocrate* in mulierum adfectibus magno in pretio habita & in frequentiorem uſu tracta fuerunt; ita mirum videtur, noſtro tempore eorum uſum penitus in praxi medica penitus evanuiſſe, cum tamen in certis caſibus, & maxime, ubi ſubſtantia uteri læſa eſt, non ſine inſigni fructu eadem uſurpari experientia doceat. Vidimus enim in fluore albo inveterato, qui difficulter alias ſanabilis eſt, nec non in abſceſſibus & exulcerationibus peculiarem plane effectum. Nam ſicuti gonorrhœa tam benigna quam maligna in viris non facile, ſi inveteravit, ſine injectionibus ſanari poteſt, ita etiam in fluore albo neceſſe eſt, ut ad partem graviter adfectam & læſam medicamenti accommodati virtus proxime accedat. In genere vero illud notandum arbitror, quod tales injectiones non ſimul ac ſemel & magna in quantitate, ſed crebrius & in refracta portione ad unciam ſcilicet unam vel duas adhiberi debeant. Vitanda autem ſunt omnia ſalſa, acria nimis pinguia & lubricantia.

§. III.

Circa thermas Carolinas. Thermæ Carolinæ utut in cachecticis deſideratiſſimam ferant opem, nihilo tamen ſecius ubi ſubſtantia uteri nimium læſa eſt, & nimia ſeri fit profuſio, multo vero magis, ſi fluor eſt venereus & exulceratio præſens & cum urina multum glutinis, quod fundum petit, cum dolore ſecedit, caute cum ipſis, ſive interne ſive externe adhibeantur, mercandum eſt. Utpote hæ aquæ propter calcariam ſubtiliorem, qua pollent, terram, externe valde conſtringunt, interne vero, ſi corruptio adſit, relaxatis & exeſis partibus ob nimiam copiam nocent. Melioris conditionis ſunt fontes, martiali principio imbuti, ut Lauchſtadienſes & Freyenwaldenſes, qui cum herbis nervinis decocti, ad ſerum ſuperfluum per tranſpirationem educendum, & affluxum ab utero avertendum, efficacia ſunt præſtantiſſimæ.

§. IV.

Circa venæ ſectionem. Sæpius obſervavi a menſtruo fluxu per duos treſve menſes non ex graviditate, ſed aliis cauſſis retento ingentem ſanguinis profuſionem obortam fuiſſe, quam poſtea fluor albus excepit. Quare ad utrumque malum præcavendum venæ ſectio, expenſis prius omnibus circumſtantiis, adminiſtrata eſt utiliſſima. Namque uteri vaſa a nimia ſanguinis copia diſtenta ſuum amittunt tonum ac robur, ut ſolennes ibi fiant ſtagnationes non tam facile removendæ.

§. V.

Circa balnea. Balnea tam ſicca quam humida ante convenientem corrigentium, roborantium & evacuantium uſum adhibita tantum non ſemper majori ſolent eſſe detrimento quam emolumento. Nam impuros humores, nimium commovendo, ex ignobiliori ſede ad nobiliorem

rem ſæpe non ſine ingenti periculo appellunt. Balnea ſicca ſive laconica, ſi a ſuperfluo & excrementitio humido corpus prius probe liberatum fuerit, in fœminis phlegmaticis uſum omnino habent laudatiſſimum, dum externo calore, ſudorem eliciendo, partibus ob excretam nimiam humiditatem relaxatis priſtinum tonum ex voto reſtituunt.

§. VI.

Quæ proſint, ſi ventriculus cruditatibus ſcatet.

Si ventriculus, ut ſæpe incidit, ingenti cruditatum ſentina ſcatet, cum fructu iteratis vicibus offeruntur blanda emetica, ex quibus radix ipecacuannæ, quæ leniter roborat, & perſpirationem adjuvat, omnibus reliquis eſt præferenda. Nec ſuo fructu deſtituitur elixir noſtrum viſcerale cum eſſentia caſcarillæ remixtum & inter cibos adſumtum.

§. VII.

Circa ſuffimigia obſervatio.

In inveterato fluore albo, ſi quid adhuc, cura finita, de fluido ex genitalibus exſtillat, præter jam dicta externa & interna, ſuffitus ex olibano, tacamahaca, maſtiche & ſuccino merentur laudari, quæ viæ ad uterum tendenti commodo inſtrumento ſunt applicanda: quodammodo enim relaxatas glandulas roborant.

§. VIII.

Cautelæ circa curationem mali in fœminis ſcorbuticis, venereis, &c.

Quandocunque fœminæ ſcorbuticæ, imo venereæ, vel quæ crebrius purpuram rubram patiuntur, hac fluxione perniciosa corripiuntur, abſtinendum omnino eſt a calidioribus purgantibus & balneis, ſed mitiſſime ſunt primis temporibus tractandæ diaphoreticis fixioribus, & ejuſmodi medicamentis, quæ corruptioni lymphæ maxime obſiſtunt. Ego igitur tali in caſu cum fructu adhibui pulverem noſtrum bezoardicum cum uno alterove ſulphuris antimonii noſtri grano maritatum, atque ſimul decoctum præſcripſi, quod ſolet in lue venerea ex lignis & radicibus ſanguinem depurantibus, addito antimonio crudo, comparari. Et ſi corpus per menſem & ultra ita fuerit præparatum, interna pariter ac externa cum meliori fructu pro ſanatione poſſunt adhiberi.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Fluor albus cum aliis malis complicatus.

PErvenerunt haud ita pridem ad me doctiſſimæ celeberrimi Pariſini medici & Archiatri Regii litteræ, quæ accuratam morbi noſtri cum mille aliis malis complicati exponebant hiſtoriam, quam non poſſum non integre huc tranſcribere. Nobiliſſima matrona annos XXXV. nata, partium omnium ſymmetria rite conſtituta, latoque ſatis pectore, ſed a patre genita, qui phthiſicus interiit, ætatis anno XX. veneream luem a marito contraxit, unde, brevi interpoſito temporis ſpatio, hydrargyroſi rite adminiſtrata optime convaluit. Quinto vel ſexto anno poſt ex peripneumonia graviter ægrotavit, quæ in ſuppuratum verſa eſt, & per anacatharſin feliciter expurgata. Inde tamen quinque circiter abhinc annis variis cœpit morboſis ſymptomatis conflictari, quæ nunc ſigillatim recenſenda veniunt, ſed paucis, nam ut vulgari fertur axiomate, *intelligenti pauca*.

I. Laborat ægrotans ventriculi imbecillitate tam varia & ſibi jam parum conſtante, ut modo rite appetat, & rite concoquat: modo appetat debilius, & ignavius quoque concoquat: plerumque appetat quidem ſatis bene, ſed tam male concoquat, ut cibaria, etiam eupepta, in bilioſam amurcam, vel in pituitoſos mucos, quod ad maximam partem, convertantur. Alvus aliquando ſatis libera, pigrior aliquando. Interdum nulla anxietate premitur ſtomachus, ſæpius vero aliquot poſt paſtum horis inaſſueto pondere, quod ad cardialgiam proxime accedit, gravatur, & ægra faſtidioſum vel pinguedinis rancidæ, vel dulcedinis quaſi melleæ ſenſum experitur: numquam vero, vel rariſſime ſaltem, acorem

nido.

nidoremve ullum empyreumaticum.

II. Interdum, ſed maxime dum inſtant catamenia, laborat ægra dolore in ovario dextro, dextroque uteri latere, qui non raro ad muliebria uſque extenditur, ſed ſubobſcure, & qui ſævit præſertim, ſi ægrota erecto corporis trunco aliquamdiu pedibus inſiſtat, maxime ſtatim a paſtu. Ceterum menſtrua & ea, qua par eſt quantitate, & ſtato, quo debent, tempore ſolent utplurimum profluere, quanquam contigerit non ſemel, ut tardius ſegniuſque manaverint. Apparet interdum fluor albus nec copia multus, nec colore aut acrimonia ullo modo vitioſus, qui menſtruorum eruptionem antecedit vel ſubſequitur, ſed quo nec eroſionis, nec caloris ullus in muliebribus ſenſus inducitur. Matrona de qua quæſtio eſt, peperit olim ſemel atque iterum ante contractam luem veneream, ſed parturitio fauſta, partuſque vitales fuere, atque optima ſanitate etiamnum fruuntur.

III. Quod nunc potiſſimum eſt, & de quo peritiam tuam poſtulamus, Vir illuſtr. en paucis accipe. Ægrotans ab eo tempore, quo ex peripneumonia graviter decubuit, ſolita erat interdum e pulmone & ex illo pulmonis loco, ubi peripneumonia ſedem habuit, exſcreando mane emittere, ter aut quater in menſe, ſputum unum vel alterum, ſpiſſum, rotundum, cinericii coloris, aquæ præponderans, ſed non graveolens. Jam vero circiter ab uno menſe derepente & abſque ſenſibili quavis cauſa, tuſſiendo ſputa aliquot ejecit ſanguinea, ſeu potius pituitoſa ſanguine vivido & rutilante imbuta, vel ſtriatim interſperſa, quæ larga venæſectione in brachio, bis intra horas ſex repetita, celerrime & feliciſſime cohibita ſunt. Inde neque febre ulla, neque ullo ſpirandi labore, neque ulla omnino tuſſi ægra tentata fuit, ſed jam ab aliquot diebus queritur ſe experiri quendam doloris obſcuri ſenſum in ſuperiore & dextra thoracis parte, e regione tertiæ vel quartæ coſtarum ſuperiorum, ſcilicet in eodem loco, ubi olim latuit abſceſſus, in quem peripneumoniam degenerem fuiſſe ſupra dictum eſt. Ab eo vero tempore matutinis horis, ubi primum expergiſcitur, unum alterumve ſputum educit e pulmone, facillimo quidem niſu & fere ſine tuſſi, ſed quod plerumque cinericii, griſei, ſubfulvi coloris eſt, aquæ præponderat, læve eſt & ſpiſſum, & ad puris concocti naturam videtur paullo nimis accedere, ſi revera purulentum non ſit. Ceterum ægrota febre, tuſſi, dyſpnoea omnino vacat, & in utrumque latus perinde jacet ſine noxa, etiam in ſitu corporis plane horizontali, qui nobili matronæ connaturalis eſt. Notari autem velim ægrotam, ante brevem illam hæmoptoen, qua laboravit ſemel, ut modo dictum eſt, lacte vaccino per duos aut tres menſes uſam fuiſſe ſemel in die: initio quidem ſolo, vel cum admixta aqua communi, ſed minus feliciter, utpote quod ventriculo noxam inferebat: poſtea vero cum aqua Spadana ad medias partes addita, unde ventriculus melius quidem habuit, ſed menſtruorum fluxus tardior parciorque evaſit, atque tuſſis quædam ſicca & quaſi convulſiva & hyſterica per duos menſes ægrotam pertinaciter cruciavit. Porro non omittendum cenſeo, tot tamque variis morboſis ſymptomatibus, inſultus quoſdam hyſtericos, ſed leviores, quos *vaporoſos* vocant, interdum ſuperadjici, maxime dum inſtant catamenia, aut a ſtata periodo paullo diutius ceſſant, quo tempore ægrota de quadam pectoris anguſtia quaſi ſpaſmodica, de diſtractione mediaſtini & de continua ad tuſſiendum propenſione queri ſolet. Demum quamquam ægrota medicis præſcriptis obſequium non deneget, ſtomachus, ſive natura, ſive ex antiquo vivendi more, in concoquendis cibis ita varius illi eſt atque mutabilis, ut qui uno die proficere viſi ſunt, noceant ſequente, unde evenit, ut habenæ diætæ ſeverioris interdum remittendæ ſint: ſiquidem experientia

compertum eſt, quod & ab Hippocrate dictum tenes, cibos ab ægrotante avide expetitos felicius promtius & minore tumultu confici, utcunque paulo magis dyſpepti videantur, quam qui concoctu faciliores eſſe cenſentur, ſi eos ægrotæ palatum reſpuat. Eſt tamen modus indulgentiæ noſtræ, ſunt certi denique fines, intra quos ægrota, nec reluctans, ſeſe contineri facile patitur.

RESPONSIO CONSULTATORIA.

Eſt omnino hæc adfectio inter graves, diuturnas, curatuque difficiliores & eventu ancipites referenda. Totus enim corporis habitus tam quoad ſolidas & fluidas partes, quam quoad functiones vitiatus videtur. Pulmones in dextro latere cavitatem recondunt ulceroſam calloſitate obductam, quæ ex peripneumonia ante ſex annos contracta, temporiſque ſucceſſu ita adaucta videtur, ut timor ſit, ne in majorem corruptionem & febrilem hecticum calorem ex facili tranſeat. In uteri quoque dextra regione non exigua deliteſcit labes & obſtructio, quæ ingraveſcens menſium pariter negotium in ordine magis turbat, unde fluoris albi & pathematum ſpaſmodicorum, ſeu hyſterico-hypochondriacorum origo, quæ, dum totum nervoſarum partium ſyſtema in conſenſum rapiunt, quantas in œconomia motuum vitalium excitent turbas, res artis perito non obſcura, ſed ſatis clara ac evidens eſt. Foventur autem & augentur ſingula hæc mala, ut ego quidem arbitror, a vitioſa ventriculi & primarum viarum imbecillitate pravaque alimentorum digeſtione, qua fieri ſolet, ut loco chyli probe temperati & ſubtilioris, qui materiam boni ſanguinis, lymphæ nutritiæ & tenuiſſimi cerebri atque nervorum fluidi ſuppeditat, ſucci crudi, lenti & viſcidi ad ſanguinem delati minima emunctoriorum vaſcula, per quæ optime fit chyli & ſanguinis depuratio, obſtruant; unde ortus mali cachectici, quo primario Illuſtriſſima noſtra laborat. Quodſi itaque adhuc ſpes recuperandæ ſanitatis, vel mitigandæ adverſæ valetudinis ſupereſt, meo quidem judicio, initium curationis moliri oportet a reſtituendo ventriculi & primarum viarum robore ciborumque digeſtione promovenda. Ad quem ſcopum obtinendum primo omnium exquiſita diætæ vel accuratioris vitæ regiminis habenda ratio. Sicut enim apud fœminas, quæ molliori & ſenſibiliori præditæ conſtitutione deſidiæ, ſomno, variique generis eduliis & animi adfectibus indulgent, mali cachectici, hyſterici & hypochondriaci facilis fit proventus, ita etiam, niſi hæc omnia, quæ cauſſam morbo dederunt antecedentem, rite ſubmoveantur, ſupervacanea eſt omnis reliqua per medicamenta curatio. Quod ad ipſa remedia attinet, quæ noſtræ ægrotanti exiſtimem proficua, primo omnium ſuaderem, ut prima regio a ſentina & illuvie vitioſorum humorum per lene & benignum emeticum expurgetur, exhibendo videlicet, prout ventriculus magis vel minus ſenſibilis eſt, ſcrupulum unum, vel grana XXIV. radicis ipecacuanhæ. Hæc quippe radix ſine omni noxa ventriculi & duodeni cavitatem a ſordibus inibi hærentibus, quæ inſtar fermenti chylum inficiunt & contaminant, liberat, perſpirationem ſimul egregie adjuvat, tonumque & robur ipſis partibus conciliat, ideoque pro circumſtantiarum ratione bis vel ter tertio die poteſt iterari. Subjungenda poſtea ſunt temperata balſamica, quæ digeſtionis negotium promovendo tonum ventriculi corroborant. Quo ſine in uſum trahi poteſt elixirium, quod cort. aurantiorum recent. uncia dimidia, extracti abſynthii, gentianæ rubræ, caſcarill. myrrhæ elect. ana drachma una, ſalis tartari drachmis tribus cum aquæ menthæ unciis octo compoſitum, vel ſolum vel cum quarta parte ſpiritus nitri dulcis aut liquoris noſtri anodyni remixtum

tum ad LXXX. vel C. guttas intra prandium & quatuor horas poſt cum potu ordinario poteſt exhiberi. Hoc enim medicamentum valde temperatum ſtomacho, pectori & utero eſt amicum, nec ullam in ſanguine excitat commotionem, ſed ut ejus uſus per longum tempus continuetur neceſſe eſt. Poſthæc commendarem, ut alternis diebus circa lecti introitum numero decem offerantur pilulæ, hujus compoſitionis: Rec. extracti rhabarbari, zedoar. myrrhæ, ſuccini ana drachmam unam, extracti caſtorei ſcrupulum unum. M. F. cum eſſentia balſ. peruviani pillulæ ex ſcrupulo uno no. XX. Poſtero die mane drachma dimidia pulveris leniter aperitivi ex lap. cancror. irid. florent. ana drachmis duabus, ſolution. ocul. cancr. cum ſucco citri, ſalis polychreſti, nitri purif. ana drachma una conflati cum fructu erit ſumenda, deſuper bibendo infuſum Theiforme, quod ex herba veron. meliſſæ, pulmonar. maculoſ. & aniſo ſtellato poteſt componi. Pro potu ordinario, cujus ſumma eſt in diuturnis adfectionibus ſanandis efficacia, ſuaderem decoctum radicis chinæ & ſarſaparill. cum paſſulis, addita in fine coctionis cinnamomi portione acuatum & cum pauxillo vini, inter cibos potiſſimum remiſcendum. Cæterum moderationem in ſanguine mittendo plurimum commendo. Vidi ex relatione ad præcavendam hemoptoen, intra ſex horarum ſpatium bis largiter e vena tuſa ſanguinem detractum; nollem tamen in noſtris regionibus, ubi ſanguis non adeo ebullit, id imitari. Nam in ſanguine, niſi nimium exundet, virium latet theſaurus, qui ſi ſupra modum ſubtrahitur, minima viſcerum concidunt & anguſtantur; unde non modo utilium ſuccorum ſecretio & inutilium excretio imminuitur, ſed & vis digeſtrix & tonica ventriculi & inteſtinorum mirum labefactatur, ut periculum ſit, ne ſtatus cachecticus inde plus increſcat, quam decreſcat. Idem ſentiendum velim in hoc morbi ſtatu de cura lactis, quę licet, ſi pręſertim cum aquis mineralibus inſtituatur, in pectoris adfectibus egregio ſit ſolamini, in noſtra tamen ęgrota ventriculum magis debilitare, menſium negotium retardare, quam proficere videtur. Et hęc ſunt, quę circa Illuſtriſſimę perſonę curationem vernalem proponere placuit.

OBSERVATIO II.

Illuſtri loco nata fœmina, triginta annorum, conſtitutionis tenerioris, in loco degens mari vicino, vitęque ſedentariæ & cibis durioribus, ut piſcibus marinis, pręſertim oſtreis, adſueta, per annum fere, parcum & inordinatum menſium fluxum experta, jam albo tentatur fluore moleſtiſſimo, facies incipit palleſcere, corpus marceſcit, & animus quoque ad triſtitiam & metum nunc longe magis, quam antea pronus horrenda ſibi fingit pericula, maxime quando matris, eodem adfectu olim detentæ, ſubit recordatio. Ne itaque malum majora ſumat incrementa, meam ægra imploravit opem. *Fluor albus a menſium retentione.*

EPICRISIS CUM CONSILIO.

Ventriculi imbecillitati & pravæ ciborum digeſtioni ego pręcipue omnium in hoc caſu ſuccurrendum ratus, primo blandiori emetico, radice videlicet ipecacuanhæ ad drachmam dimidiam cum decem tartari vitriolati granis bis in ſeptimana exhibita primam regionem a vitioſorum humorum ſaburra expurgandam ſuaſi. Dein ſingulis hebdomadibus pilulas noſtras balſamicas cum extracto rhabarbari mixtas capiendas commendavi, intermedio vero tempore vinum ſtomachale, egregiæ virtutis ad tres quatuorve uncias mane hauriendum imperavi, cujus hæc erat compoſitio: recipe radicis zedoar. calami aromatici, enulæ ana unciam ſemis, herbæ abſynthii, roriſmarini, marrubii albi, menthæ, ſalviæ, centaurii min. ſingulorum manip. unum,

unum, baccar. juniperi unciam unam. Conciſa contuſa infundantur in vini Canarienſis menſura una & dimidia, calidoque loco reponantur. Coletur uſus tempore, & per menſem hæc cura continuetur, addito monito, ut corpus moderato motu frequentius exerceatur, & cibi capiantur eupepti, abſtinendo a victu duro & craſſiori, cui oleracea, lacticinia, farinacea & acida jure debent adnumerari. Et hac medendi methodo ego affectum hunc recentem ex mala digeſtione ortum, niſi jam in cachexiam degeneraverit, in aliquot fœminis ſanavi feliciſſime.

OBSERVATIO III.

Fluor albus poſt crebriorem abortum.

Fœmina, triginta & aliquot annorum, macilenta, poſt abortum tertia vice paſſum, per annum & ultra fluore albo correpta fuit ſatis moleſto, menſibus inordinate & interdum largiter profluentibus. Ordinavi pilulas, quales in curatione præſcripſimus, balſamicas, circa tempus decubitus per triduum devorandas, deſuper bibendo poſtero die mane vinum laxativum uterinum ad tres circiter uncias. Iiſdem diebus immittendam juſſi ægram balneo aquæ dulcis cum herbis roborantibus, ſacculo incluſis decoctis, temporeque inſeſſus ſacculum hunc inguinali regioni imponendum. Interjecto trium dierum intervallo priſtinam curam per totidem dies repetendam ſuaſi; idque rurſus tertia vice, hac tantum cautela, ut ſub quavis cura novæ herbæ pro balneo ſumantur. Denique uterum thure, maſtiche & ſuccino incenſis commendavi ſuffumigandum, rectamque vitæ rationem per longum adhuc tempus continuandam injunxi. Qua methodo, quum non modo per alvum, ſed per uterum quoque ingens humorum ſentina fuerit expurgata, optima hæc fœmina, ſicut plures aliæ pertinaci & moleſtiſſimo hoc adfectu laborantes, priſtinam recuperavit ſanitatem.

EPICRISIS.

Quando auſpicato ſuccedere contumacis fluoris albi curatio debet; non ſatis eſt primam regionem & univerſum corpus a colluvie ſeri vitioſi liberare, ſed omnium maxime uteri habenda eſt ratio, ut is ipſe nimis relaxatus & humorum viſcidorum copia fartus roboretur, quod per balnea jam laudata, herbis nervinis & aromaticis efficacia reddita expediri poteſt commodiſſime. Et quoniam plerumque ſterilitas vitioſam ejuſmodi uteri fluxionem comitatur, eadem hac methodo hæc ipſa poteſt tolli, & exoptata fœcunditas reddi.

OBSERVATIO IV.

Fluor albus cũ ſtatu cachectico atrophico.

Illuſtris matrona viginti ſeptem annorum, conſtitutionis valde teneræ & temperamenti ſanguineo-phlegmatici, ante novem circiter annos poſt puerperium, lochiis ceſſantibus, moleſto albæ viſcidæque materiæ ex genitalibus profluvio cœpit laborare: quod inter initia, cum parum exinde perceperit incommodi, non adeo multum æſtimavit. At vero invaleſcente hoc malo, cum multa alia accederent ſymptomata, plures conſuluit medicinæ peritos, quorum quidem ope ſe levatam paululum vidit, penitus tamen liberari nunquam potuit. Jam brevi abhinc tempore fluxus tanta ſumſit incrementa, ut non modo copioſior ex genitalibus feratur, ſed &, menſibus durantibus, non ceſſet: unde vires valde decreſcunt, atque pedum tanta eſt imbecillitas, ut vix viginti paſſus ſine ingenti virium defectione progredi ægra poſſit. His accedit ſumma cutis ſenſibilitas; ſiquidem ſub quavis fere aeris mutatione ſubito corripitur rheumatiſmo, cum cephalalgia, doloribus odontalgicis & faciei eryſipelate ſtipato. Haud ita pridem, accepto triſti de ſubita propinqui morte nuncio, vis morbi ita invaluit, ut nec extra lectum eſſe, nec ſomnum capere poſſit. Imo nunc quoque, per intervalla, quod peſſimum eſt, frigus accedit, extremorumque tremor ac animi deliquium. Tam miſere itaque adflicta ægrotans, meum requiſivit per

do-

doctiſſimum Medicum conſilium.

EPICRISIS CUM CONSILIO.

In præſenti hoc caſu non tam ad fluorem album, quam potius ad ejus effectum ſeu ſtatum cachectico-atrophicum ſummamque virium proſtrationem reſpiciendum exiſtimavi. Quam difficile autem ſit, in tam depravato temporiſque diuturnitate confirmato adfectu convenienti medicina ſuccurrere, abunde ſatis notum eſt. Si qua tamen recuperandæ ſalutis ſpes ſupereſt, ita curationem ſuſcipiendam eſſe edixi. Primo omnium, injuncto accuratiori vitæ regimine, uſum elixirii noſtri viſceralis cum cibo bis de die ad LXXX. guttas commendavi. Dein curam præſcripſi fontis Selterani cum tertia parte lactis aſinini remixti, exhibendo per menſis ſpatium ſingulis diebus mane menſuram dimidiam & ultra. Omni triduo, ad moderandum fluorem uterinum, circa decubitum dari juſſi no. XI. pilularum balſamicarum; exterius vero ſuccurrendum duxi ſuffimigio, & epithema ex aceto florum ſambuci cum aqua reginæ Hungariæ æquali portione remixto, inguinali regioni applicandum ſuaſi.

OBSERVATIO V.

Fluor albus a laborioſo partu,

Fœmina viginti annos nata, conſtitutionis quoad corpus tenerioris, quoad animum valde ſenſibilis, cibis dulcibus, fructibuſque horæis & lacticiniis nimium indulgens, vitamque amans ſedentariam, a primis adoleſcentiæ annis perpetuo fere viſcidi muci per nares ſtillicidio laboravit. In conjugio primum gravida partu functa eſt admodum laborioſo, idque propter paullo vehementiorem ſecundinarum extractionem, & inde obortum dolorem valde acutum. Neque dein lochiorum fluxus, ut debuit, ſucceſſit, ſed omnino fere ſubſtitit; unde febrem incidit optima mulier valde acutam, a qua tamen brevi poſt convaluit. Retinuit vero ab infelici hoc puerperio magnam uteri atoniam, & perpetuum fere ſeri albicantis & putridi ex ſinu ejus profluvium, quod poſt menſium effluxum ſemper infeſtat gravius. His accedunt adhuc aliæ rectæ valetudinis læſiones: nam a frigore admiſſo, vel flatulento cibo adſumto, aut a levi quadam animi commotione, dolore lumborum adficitur valde gravativo, macilenta in dies magis redditur, & veſperi inferiores pedum partes tumidæ conſpiciuntur. Durarunt ſingula hæc mala per integros ſex menſes, quare ne his pejora adhuc eveniant, meum maritus efflagitavit conſilium.

EPICRISIS.

Meretur attentionem in præmiſſa morbi hiſtoria, quod humoris ſeroſi ex muliebribus profluvio violentum partum & vehementiorem ſecundinæ evulſionem exceperit, quale quid mihi in artis exercitio annotare licuit ſæpiſſime. Namque tali ratione non exigua utero inducitur læſio & atonia, quæ plerumque majorem ſanguinis affluxum & decubitum poſt ſe trahit, quo fit, ut ſerum per poros & meatus nimis patulos ſecedat, & copioſe nonnunquam ex pudendis promanet. Augetur vero hic fluxus circa tempus menſium, quia tunc majori niſu & copia ſanguis ad uterum confluit, a quo major ejus relaxatio ſequatur neceſſe eſt. Dolor lumborum, qui fere individuus diuturnioris albi profluvii comes eſt, ſanguinis ſtagnationi & diſtenſioni vaſorum tam ſpermaticorum quam hypogaſtricorum, quæ ſanguinem ad uterum vehunt & revehunt, debet adſignari. Namque difficiliori reddito ſanguinis per uteri venas regreſſu, is ipſe in vaſis adducentibus accumulatur, eademque nimium diſtendendo partes adjacentes nervoſas comprimit, unde doloris ſenſus. Quod curationem attinet, conſilium dedi, ut per tres continuos dies pilularum mearum balſamicarum no. XV. circa decubitum, poſtero die vero mane doſis pulveris ſalino-nitroſi ſumatur, idque

que aliquoties, interpoſitis ſemper aliquot diebus, repetatur. Pro potu præſcripſi decoctum maſtichinum cum pauxillo cinnamomi acuatum, & inter cibos cum vino remixtum. Ad uterum roborandum exterius commendavi ſuffimigia ex ſandaraca, maſtiche, benzoe & cinnabari vulgari confecta, ſæpiuſque inguinali regioni imponendos ſuaſi ſacculos herbis nervinis repletos & ex vino rubro coctos; interne vero eodem fine balſamum noſtrum vitæ cum tinctura tartari æquali portione remixtum cum infuſo theiformi mane exhibere juſſi. Quæ methodus, ſubjuncto ſimul accuratiori vitæ regimine, opem attulit exoptatiſſimam.

OBSERVATIO VI.

Fluor albus ex inordinato m. ſium fluxu.

Generoſa fœmina, viginti & aliquot annorum, temperamento prædita cholerico-melancholico, cui a primis pubertatis annis menſes fluxerunt parciores & decolores, ante dimidium fere anni circa menſtruam periodum ſat copioſo muci albi ex muliebribus vexatur profluvio; unde mille malorum circa id temporis origo. Nam ſubinde gravis capitis dolor affligit & exquiſitum refrigerationis ſenſum, als Wenn ein Stuck Eiſ auf den Kopf lage, inducit. Flatus hypochondria moleſte diſtendunt, alvus eſt adſtricta, urina ſecedit pallida, tranſpiratio fere nulla eſt, & circa veſperam horror invadit febrilis: extrema frigent, appetitus languet, omneſque artus laſſitudo & gravitas occupat. Ad expugnanda hæc mala varia ægrotans adhibuit remedia, quæ tamen, neglecto vitæ regimine, parum vel nihil attulerunt levaminis. Ego igitur conſultus primo omnium accuratam diætam injunxi, & ut ægra a cibis craſſioribus, quos in deliciis habebat, ſedulo abſtineat, juſculiſque utatur tenuioribus cum radice cichorei, petroſelini, aſparagi, graminis &c. decoctis; ad meliorem autem digeſtionem promovendam obtuli elixirium noſtrum viſcerale inter cibos adſumendum. Dein ad primas vias a cruditatibus & ſordibus repurgandas, flatuſque diſcutiendos clyſteres emollientes & carminativos crebrius ano injici, & pilulas balſamicas ad Becheri mentem confectas, ter in ſeptimana circa decubitum adſumere juſſi. Poſt harum uſum ſequenti die mane præſcripſi pulverem ex lapidibus cancror. nitro depurato, tartaro vitriolato, ſolutione oculorum cancri componendum, deſuper bibendo vaſcula quædam infuſi theiformis ex meliſſa turcica & citri corticibus conflati. Potus loco ordinavi fontem Selteranum cum tertia parte vini Rhenani remixtum, & circa inſtans menſium tempus pillulas balſamicas reiterare imperavi. Exterius ſuccurrendum duxi ſuffimigiis, & ſacculis roborantibus inguinibus applicandis, nec non venæſectione ter in anno celebranda.

EPICRISIS.

Siſtit hic caſus fluorem album cum adfectu hypochondriaco-hyſterico complicatum, de quo copioſus flatuum in abdomine proventus, pertinax alvi obſtructio, ciborum faſtidium, extremorum refrigeratio, totius corporis languor, crebriores capitis dolores cum horrore febrili abunde ſatis teſtantur. Originem ſuam ſingula hæc mala mutuare videntur a menſium fluxu valde inordinato, & quoad colorem vitiato, cui in ordinem redigendo omnis impendendus eſt medentis labor. Docemur præterea ex hac morbi hiſtoria, quantum interſit, ut medicus conveniens vitæ victuſque regimen præſcribat, ita prorſus, ut hoc neglecto, fruſtranea ſit omnis reliqua vel pretioſiſſima medicina.

Plura hinc inde legantur in Conſult. & reſponſis noſtris medicinal.

CAPUT XVII.

DE GONORRHOEA BENIGNA ET VIRULENTA.

THESES PATHOLOGICÆ.

§. I.

Gonorrhœæ definitio. INter morbos ex atonia partium ſolidarum oriundos, referri adhuc jure meritoque debet gonorrhœa, quæ nihil aliud eſt, niſi involuntarium ſeminis & liquoris ſemini analogi ex genitalibus ſtillicidium, a nimia vaſorum ſemen adſervantium partiumque adjacentium glanduloſarum laxitate dependens.

§. II.

Differentia a pollutione. Differt gonorrhœa a pollutione, in qua per intervalla vel breviora vel longiora modo ſeminis puri, modo cum ſero chyloſo mixti notabilis, ad unam vel duas drachmas accedens quantitas noctu cum inſomniis venereis & voluptate, interdiu ex pulchrarum fœminarum adſpectu, vel poſt equitationem, ob nimiam veſicularum ſeminalium vel glandularum proſtatarum laxitatem lenemque irritationem ſimul & ſemel ejicitur.

§. III.

Species eſt vel benigna vel minus talis. Gonorrhœa eſt vel benigna, vel minus talis. Hæc dicitur, ſi cum ardore, colore vario & exulceratione liquidum guttatim prodit, & plerumque in cacochymicis, ſcorbuticis, vel etiam calculoſis cum emiſſione urinæ dolorifica, ob acrimoniam, eſt conjunctum. Illa vero, ſeu benigna adeſſe dicitur, quando ſine dolore, ardore, aut excoriatione liquidi æqualiter tincti & albicantis fit profluxus; atque hæc ſpecies cum fluore albo mulierum magnam alit convenientiam, utpote qui itidem nihil aliud eſt, quam materiæ chyloſæ, ope glanduloſæ ſubſtantiæ uteri ſequeſtratæ excretio. Quam in rem legi meretur Maſſarias, qui *lib.* 4. *p.*267. *ego, inquit: ſentio, medicos frequenter hallucinari, qui opinantur ægrotos profuſione ſeminis laborare, cum magis aliorum excrementorum fluxione laborent. Siquidem videmus plurimis ægrotis hoc profluvium multos annos perdurare, ex quo, profluente ſemine, neceſſarium foret, illos ad extremam maciem & corporis conſumtionem deduci, ſicut illis ſolet contingere, qui immoderato coitu utuntur, quod tamen non videmus illis evenire.*

§. IV.

At vero, non modo ea gonorrheæ ſpecies, de qua *Maſſariæ* ſermo eſt, diutius protrahitur, ſed & de reliquis plura notatu digna exſtant exempla eorum, qui per multos annos utroque genitalium fluore laborarunt. Vid. Bartholinus *hiſtoria* 36. *centur.* 2. ubi de *viro Bergonenſi & Anat. lib.* 1. *cap.* 23. *p.* 234. *de Batavino* mentionem facit, quorum ille per decem, hic per triginta annos gonorrhœam ſuſtinuerat, ille virulentam, hic incertam, an benignam vel malignam. Manſerat uterque cœtera ſanus, niſi quod prior oſſibus vix hæreret.

§. V.

Datur etiam gonorrhœa virulenta, quæ a contagio venereo ſuos repetit natales, eoſque potiſſimum adficit, qui turpiſſima libidine incenſi ſcorta ſequuntur. Atque talis fluxus purulenta variique coloris & conſiſtentiæ materia, nec non ſumma virium imbecillitate ſe manifeſtat. *Gonorrhœæ virulentæ ſymptomata.* Junguntur quoque, niſi cito occurratur, ſat magni teſtium & glandularum inguinalium tumores, ulcera glandis & præputii inflammatoria, & membri dolorifica incurvatio; & urina mingitur multis referta filamentis, quæ quaſi vermiculos repræſentant. Si ingraveſcit malum vel inveteraverit, vel minus rite tractatum fuerit, miaſma abit per vaſa lymphatica ad ſanguinem, & fluidum tenuiſſimum ſanguinis inquinat; unde venereæ luis prodeunt indicia, qualia ſunt lancinantes capitis artuumque dolores noctu potiſſimum exacerbati,

fau-

ſaucium ulcera, oſſium naſi exeſio, puſtulæ in glandulis cancri naturam æmulantes, macies univerſi corporis cum faciei pallore, oculis concavis, tophis quoque & hujus generis aliis.

§. VI.

Hiſtoria curatius deſcripta.

Hæc ſunt generalia, quæ malignum hunc fluxum comitantur & excipiunt ſymptomata, accuratiorem tamen ejus hiſtoriam ſequentibus tradere juvabit. Statim aliquot horas poſt tam infelicem coitum fluxus leviter incipit, & dein tertio, quarto & ſequentibus diebus ingraveſcit. Glans ſemine tenujori incipit madere, poſtea alba quadam obducitur colluvie, & maculæ in induſio reperiuntur. Inter initia color materiæ profluentis eſt albicans, qui, ſi fluxus paullatim largior emanat, in flavum, & demum in viridem mutatur. Quando urina emittitur, primo in glande, tum in radice urethræ, demum per totum canalem dolor percipitur ardens & fere intolerabilis. Interdum continuus urget mingendi conatus, interdum mictio valde impeditur, & pene ſupprimitur, ſine dubio ob moleſtiſſimam penis tenſionem, quæ nocte utplurimum cum magno cruciatu & duritie ingraveſcit, & tanta eſt, ut penis exinde incurvetur. Præterea inſignis ad venerem eſt ſtimulus, ut vix a coitu ſibi laborantes temperare poſſint, & ulcera quoque, ut ſupra dictum eſt, non raro in glande & præputio latitant fœdiſſima.

§. VII.

Sedes gonorrhœæ virilis.

Quod ſedem adfectam attinet, audiamus, quid de ea ſentiant, auctores. Græfius in tractatu *de virorum organis generationi dicatis*, ipſam in proſtatis collocandam exiſtimat. Veſalius *lib.* 5. *anat. cap.* 21. de ſuſpenſo quodam & Batavii diſſecto, qui ante ſuſpendium involuntario ſeminis fluxu laboraverat, refert, habuiſſe eum omnes meatus, atque eos potiſſimum, qui ex teſtibus in deferentis ſemen vaſis revolutiones pertingunt, apertos ac valde laxos, ideoque hos ipſos accuſandos putat. Nos tamen ſat gravibus inducti rationibus ſtatuimus, veram ſedem in urethræ tunica, copioſis glandulis, a Coupero & Littrio detectis obſita, eſſe reponendam; licet non negandum ſit, ſi profundius malum, ut in gonorrhæa virulenta, proſerpit, proſtatas ſimul & veſiculas ſeminales contagio adfici. Id quod abunde ſatis teſtantur anatomicæ ſectiones eorum, qui per vitam ſuam tali fluxu diutius laborarunt. In his enim proſtatas calloſas, ſcirrhoſas & exulceratas nonnunquam fuiſſe obſervatas abunde conſtat.

§. VIII.

Et mulierum.

In fœminis infectis ulcuſcula proveniunt in glandoſo corpore, ſive in eo loco, ubi lacunæ circum & in meatus urinarii exitu collocantur, erumpunt. Teſtis eſt Græfius in tractatu *de mulierum organis generationi dicatis*, qui in cadavere mulieris hoc vitio inquinatæ diſſecto, corpus glandoſum, ſive proſtatas urethræ circumpoſitas, utero ejuſque vagina innoxiis, male adfectas oſtendit. Et hinc patet ratio, quare fœminæ, ut multa teſtantur exempla, fœtum in utero gerere poſſint inſontem, & tali labe prorſus non infectum. Aliter tamen ſentit Palmarius, qui in libro *de lue venerea* cap. 9. veſicæ collum adducit, ideo, quod ex ulcere cervicis veſicæ, a gonorrhœa curata reſiduo per totam vitam purulenta ſtillaverit materia, parum ab ea diſſimilis, quæ in diuturna gonorrhœa a proſtatis ex urethra ferri ſolet. Cæterum notandum, in mulieribus hoc malum non ita ſævire ac in viris, ſiquidem fœminas infectas diu vivere ſinit, cum viros contra, niſi curetur, ad lethum ducat.

§. IX.

Cauſſa gonorrhœæ virulentæ & ejus ſymptomatum.

Cauſſa gonorrhœæ virulentæ utique eſt miaſma, ex impuro coitu cum fœmina vel gonorrhœa maligna, vel lue venerea infecta ad viri genitalia, & poſtea per poros ad lympham vel liquorem ſeminalem translatum, cujus craſin mixtionemque naturalem plane deſtruit & diſſolvit, partim cauſticam ac erodentem, partim putredinoſam indolem

dolem inducendo, unde dolores, ardores, tumores, inflammationes & exulcerationes genitalium ſuam mutuantur originem. Nam ita fere procedit hujus miaſmatis multiplicatio, ut ab initio tantummodo glans inficiatur, dum contagium per poros apertos in coitu ſe inſinuat, dein, niſi accommodata ſuccurritur medicina, ad urethræ glandulas, tum ad proſtatas poroſas, demum ad ipſas veſiculas proſerpit ſeminales. Si lympha infecta per lymphatica vaſa, quæ Couperus a præputio ad inguina abeuntia demonſtravit, glandulis communicatur inguinalibus, tum bubo fit venereus, ſive tumor durus lentus ſenſimque indolens. Si vero gonorrhœa profundior eſt, & circa initium urethræ, ubi ſeminales veſiculæ ſemen effundere ſolent, inflammatio oritur, tum hæc vaſcula a tumore comprimuntur, & ſemen ad has veſiculas deduci nequit; unde teſtium tumor.

§. X.

Cauſſa gonorrhœæ benignæ. In cauſſa gonorrhœæ benignæ adſignanda, tum ipſius genitalis liquidi, tum vaſorum ſeminalium toni, qui plerumque dejectus eſt, habenda eſt ratio. Et primo quidem, quod ſemen attinet, attentiori obſervatione cognitum perſpectumque habemus, vel ob nimiam ejus abundantiam in ſubjectis plenis & in cœlibatu laute viventibus, vel ob ejus acrimoniam in ſubjectis cacochymicis, ſcorbuticis & arthriticis hunc fluxum non raro contingere. Deinceps, ſi ad labefactatum organorum ſeminalium tonum reſpicimus, hanc utique a nemine in dubium vocari arbitror; ſiquidem ea omnia, quæ inſignem hæc vaſa debilitandi potentiam obtinent momenta, quorum potiſſima ſunt nimiæ ſeminis, ſive per pollutiones, ſive per crebriores coitus, vel fœdam manuſtuprationem & gonorrhœam virulentam prægreſſam profuſiones, ad gonorrhœam benignam etiam valde diſponunt, idque eo magis in hominibus, qui temperamenti ſunt phlegmatici & natura debiliores.

§. XI.

Prognoſis. Progrediendum nunc erit ad ſuppeditandam gonorrhœæ tam virulentæ quam benignæ prognoſin. Utraque, ſi convenientibus tractatur remediis, brevi tollitur; cum contra, ſi invaleſcit & gravioribus ſtipatur ſymptomatibus, difficilius ſanetur, & non modo viros reddat ſteriles, ſed & progreſſu temporis ad cachexiam & hecticam tabem laborantes ducat. Speciatim vero de virulenta ita ſcire licet: quo major eſt infectionis gradus, eo gravior quoque iſta eſt & rebellior; raro tamen luem veneream poſt ſe trahit, niſi incongrue per medicamenta ſudorifera & adſtringentia vel externe vel interne adhibita fluxus cohibeatur. Hoc enim ſuppreſſo mox bubones, ſcroti & teſticulorum tumores, carunculæ urethram obſidentes, & alia peſſima ſymptomata cum ipſa venerea lue ſuperveniunt. Ipſe fluxus quo facilius procedit, eo mitiora ſunt ſymptomata: peſſimum contra eſt, ſi parce nimis exſtillat, & urina cum ſummo fœtore mingitur flaveſcens & viridis. Denique inter certa mitigati & in melius converſi mali ſigna referimus, ſi dolorifica membri erecti conſtrictio, & exquiſitiſſimus in urethra ſub mictione ardoris ſenſus minuitur, depreſſus antea vigor redire incipit, & ipſa facies antea pallida vividior redditur. Curatæ vero gonorrhœæ indicium eſt, ſi liquoris limpidi ac tenuis, albumen ovi referentis una alterave guttula compreſſione penis evocatur. Gonorrhœa benigna ſicut plerumque diutius protrahitur, medentique multum faceſſit negotii; ita eo magis medicinæ reſiſtit, ſi, ut ſæpiſſime evenire ſolet, gonorrhœam virulentam excipit. Differt tamen perinde ac homines differunt, quos invadit, ita e. g. eos longe diutius vexat, qui temperamento ſunt phlegmatico, & catarrhalibus defluxionibus, alvique fluxibus in pueritia fuerunt obnoxii. Hi enim dum natura fibras obtinent laxiores, judicatu facillimum eſt, ſi qua parte atonia laborant,

rant, hanc longe eſſe graviorem, quam quidem in iis, qui fibris robuſtioribus ſunt prædití.

CURATIO.

§. I.

Cauſſæ difficilis ſanationis gonorrhœæ benignæ.

QUum gonorrhœa tam benigna quam virulenta ratione cauſſarum valde inter ſe differant, differentem quoque poſtulant medendi methodum. Utramque igitur ſeorſim expendamus, ordiendo a curatione benignæ. Hanc autem admodum eſſe arduam & laborioſam, in prognoſi jam oſtendimus, neque aliam hujus difficultatis cauſſam agnoſcimus, quam quod in hoc morbo ad partes adfectas nimis debilitatas & a tono ſuo dejectas, maxime in ſubjectis magna pravorum ſuccorum colluvie ſcatentibus & dyſcraſia ſcorbutica infectis, non ſecus quam ad fonticulum ex univerſo corpore humorum impurorum fiat adfluxus. Accedit adhuc, quod generationi inſervientes partes, quæ in noſtro adfectu morboſe adfliguntur, ex meris fere nervis nervoſiſque tunicis ſint conflatæ, ad quas remediorum energia, experientia teſte, penetrat difficillime.

§. II.

Indicationes curatoriæ.

Abſolvitur autem pertinacis hujus curatio mali his fere indicationibus. Primo opus eſt, ut convenientibus laxantibus copia impuri ſeri, ſi in corpore abundat, evacuetur, & a parte adfecta derivetur. Dein ut partes nimis relaxatæ & flaccidæ accommodatis tum internis quam externis roborantibus medicamentis confortentur.

§. III.

Primam indicationem explent laxantia.

Primæ indicationi ſatisfaciunt, quæ per epicraſin operantur laxantia: quo nomine commendari merentur pilulæ balſamicæ Becheri, & ad ejus mentem confectæ Stahlii, & noſtræ, quæ non modo alvum ducendi, ſed & egregie roborandi poſſident efficaciam. Præterea utiliſſimum ſæpe deprehendi infuſum laxans, ex ſequentibus ſpeciebus compoſitum. Recipe rhabarbari Alex. unciam unam, radicis vincetoxici, pimpinellæ, raſuræ ligni ſaſſafras ana unciam dimidiam, fol. ſennæ, agarici trochiſcati, fibrarum hellebori nigri ſingulorum drachmas tres, cardamomi, cinnamomi, ana drachmas duas, paſſul. minor. uncias tres, tartari crudi unciam dimidiam. M. C. C. D. S. Species, cum duabus vini Rhenani menſuris infundendæ. Doſis ſit quarta pars menſuræ.

§. IV.

Quæ alteri indicationi ſatisfaciant.

Huic infuſo per octo dierum ſpatium mane adſumto, ad explendam alteram indicationem, ſubjungendus eſt pulvis hic utiliſſimus: recipe oſſis ſepiæ unciam unam, corall. rubr. ſuccini, ſpec. de hyacintho, cort. chaccarill. ana drachmas duas. M. F. pulvis, cujus doſis ad drachmam unam mane & circa noctem cum decocto cremoris hordei amygdalino ſumi poteſt. Eodem quoque tempore exterius regioni pubis & perinæi, maxime per noctem adplicandum ſuadeo ſequens epithema: recipe herbæ meliſſæ, menthæ, baſil. flor. roſar. rubr. balauſt. ana manip. unum, cort. granat. caryophyllorum, nuciſtæ, cardamomi, maſtichis ana unciam dimidiam. M. F. ſpecies, quæ ſacculo incluſæ in vino Gallico rubro coquendæ.

§. V.

Diæta ratio.

Cum his invicem conjungendum eſt accuratum regimen diæteticum, quod ita debet inſtitui. Primo omnium abſtinendum eſt ab omnibus cibis valde piperatis, aromaticis, ſalitis, leguminoſis & inflantibus, nec non ab immoderatiori vini & cereviſiæ potu. Evitetur quoque frequentior cum fœminino ſexu converſatio, evitetur veneris exercitium & fortior corporis motus, præſertim qui curru fit vel equo. E contrario vero inter cibos commendanda ſunt juſcula avenacea cum vitello ovi, amygdalis & piſtaceis præparata & in emulſionem redacta, quorum magna eſt ad acrimoniam lymphæ ſalſæ demulcendam efficacia. Convenit quo-

quoque pro potu adſumere decoctum ex radice ſ o zoneræ, chinæ, ſantalo rubro, raſur. lign. ſaſſafras, glycyrrhiza & paſſulis conflatum.

§. VI.

Balneorũ uſus. Quodſi hæc minus ſufficiunt, ego ad malum, præſertim inveteratum tollendum, poſt horum uſum cum fructu hactenus commendare ſolitus ſum balnea ex ſpeciebus nervinis & roborantibus compoſita, quales ſunt abrotanum, majorana, mentha, hyſſopus, origanum, ſerpillum, roſmarinum & hujus cenſus alia. Poſt balneum æger lecto ſe committat lenem exſpectando ſudorem. Nec ſine auſpicato ſucceſſu aliquoties uſus ſum fontibus Lauchſtadienſibus, balnei loco per aliquot ſeptimanas adhibiti, utpote quæ propter tenuiſſimum, quem in ſinu fovent, martis crocum inſignem relaxatas partes roborandi poſſident virtutem.

§. VII.

Quę proſint in pollutione. Eadem curandi methodus locum invenit aptiſſimum in largioribus & valde debilitantibus pollutionibus cohibendis, modo hæc obſervetur cautio, quod purgantia rarius offerantur, ſiquidem, ſi alvum molientibus opus eſt, ſola rhabarbarina & paſſulata ſufficiunt. Præter allata vero remedia in tali caſu externe regioni lumbari, ſeu potius ſpinæ dorſali circa lumbos adplicandum ſuadeo ſequens explaſtrum: recipe emplaſtri ſpermatis ranar. uncias duas, ſacchari ſaturni, aluminis uſti ana drachmas duas, camphoræ, olei lign. Rhodii ana drachmam dimidiam. M. D. Porro quoque ſingularem plane effectum in pertinaci hoc morbo annotavi a convenienti balneorum frigidorum uſu, modo corpus probe prius fuerit præparatum, nec plethora, cacochymia aut nimia virium dejectio adſit, quæ id prohibeat. Bis autem in die, mane & hora quarta veſpertina, inſeſſus fieri poteſt per horæ dimidium in aquam puram fluviatilem, vel, quod melius eſt, in Lauchſtadienſem, quo peracto in lectum paulliſper calefactum ſe recipere & aliquot infuſi theiformis vaſcula bibere juvabit. Et mirum profecto eſt, quomodo non modo totum corpus inde roboretur, ſed &, tranſpiratione interdum ad ſudorem uſque aucta, optime humorum a parte affecta fiat derivatio.

§. VIII.

Indicationes curatoriæ gonorrhœæ virulentæ. Quod ad gonorrhœæ virulentæ medendi methodum attinet, hæc ipſa quidem in principio, ſi rite inſtituatur, non adeo difficilis eſt. Quodſi vero malum, uti ſæpiſſime evenit, ab empiricis chirurgis perverſa methodo per adſtringentia tractatum, curandum nobis traditur, magno labore multoque negotio opus eſt, ita prorſus, ut luem univerſalem, quam talem fluxum radicitus exſtirpare facilius ſit. Genuina autem gravem hunc adfectum ſanandi ratio, me judice, in eo verſatur, ut primo omnium ſuſceptum in genitalia virus venereum, quod partim acris cauſticæ, partim putredinoſæ indolis eſt, celerrime e corpore expellatur. Dein, quando jam a virulenta materia relaxatæ, eroſæ vel ulceratæ fuerint, ſemini tam conſervando quam excernendo dicatæ partes, mundificentur, conſolidentur & roborentur, adeoque liberior humorum adfluxus præpediatur.

§. IX.

Quænã proſint a coitu impuro ad præſervationem mali. Quum itaque primum & præcipuum medentis negotium eo dirigi debeat, ut qua fieri poteſt, celeritate veneni intus ſuſcepti expulſione corpus ab effectibus perincioſis præſervetur, conſultum omnino arbitror, mox primis a ſuſpecto & contagioſo coitu diebus alexipharmacum cum ſudorifero regimine exhibere, quo ſcopo commendari meretur eſſentia ex ſpiritus Cornu C. ſuccin. & eſſent. bezoardicæ æquali portione conflata, quæ ſingulis diebus mane ad ſexaginta guttulas cum infuſo ſcordii, ſcabioſæ & galegæ poteſt ſumi, exſpectando poſtea per horam in lecto ſudorem. Neque minorem pollicetur fructum pulvis diaphoreticus ita componendus, recipe pulveris bezoard. Anglicani vel noſtri drachmas duas,

duas, bezoard. mineral. regul. antimonii medicinalis ana drachmam dimidiam, nitri grana XV. camphoræ grana IV. M.F. pulvis div. in VI. doſes, quarum una circa ſomni tempus per tres quatuorve dies capiatur. Exterius vero ad diſcutiendum inſidens genitalibus virus commendare ſoleo aquam d'arquebuſade cum eſſentia ſuccini & ſpiritu vini camphorato vigoratam, in qua linteum maceratum tepide membro, regioni pubis ac perinæi, etiam ſub ipſa diaphoreſi poteſt applicari.

§. X.

Curatio gonorrhœæ per purgantia.

Quodſi vero jam altius venenum radices egerit, ſeque intimius inſinuando involuntarium ſeminis fluxum cum ardore, dolore & exulceratione effecerit, præcipuus eſſe debet labor, ut ejiciatur, corpuſque per appropriata & tam materiæ virulentæ correctioni, quam exſtirpationi dicata remedia ab impuris ſordibus liberetur. Atque horum remediorum cenſum recte ſubeunt, purgantia, quorum primarium ingrediens eſſe debet mercurius dulcis, qui peculiari & ſpecifica ſua, qua pollet, virtute in acrimonia ulceroſa cauſtica temperanda, evacuanda & viſcoſitate reſolvenda, reliquis omnibus palmam reddit dubiam. Optime autem cum extracto rhabarbari, & in ſubjectis ſeroſioribus cum extracto panchymagogi Crollii æquali portione remiſceri, atque in pilularem formam cum balſamo de Copaiva vel Peruviano poteſt redigi, dando pro doſi alternis diebus ſcrupulum unum vel drachmam dimidiam, donec ardor imminuatur, materiæque profluentis ſubflavus & virideſcens color remittat. Eodem fine eximiam merentur laudem, quæ ſequuntur pilulæ: recipe gummi ammoniaci depurati, ſagapeni, extracti hellebori nigri, trochiſc. alhandal, mercurii dulcis, reſinæ ligni quajaci, balſami de Copaiva, ſingulorum drachmam unam M. F. l. a. pilulæ ex ſcrupulo uno no. XX. quæ per tres dies mane, vel circa noctem poſſunt deglutiri. Tum per binos dies, maxime in ſubjectis phlegmaticis alexipharmaca ſuperius memorata, ea, qua diximus, methodo exhibere, poſtea rurſus per triduum pilulas adſumere & ſudorem movere, idque tertia vice repetere juvabit.

§. XI.

Per balſamica ſubadſtringentia.

Poſt ſufficientem impurorum humorum e corpore evacuationem remedia ſubjungi debent, quæ blanda balſamica virtute exſiccant, conſolidant, & nimis relaxatas ſeminales partes roborando, fluxum cohibent. Hæc inter jure ſuo ac merito referri merentur terebinthina cocta, maſtix, ſuccinum, myrrha, opobalſamum, rhabarbarum, bolus armena, antimonium diaphoreticum, terra catechu, hæmatites, & antimonium martiale cachecticum, quæ invicem in formam pilularum ſecundum artis præcepta poſſunt redigi. Inſtar autem omnium eſſe poterit hæc formula, qua ego hactenus inſigni cum fructu uti conſuevi: recipe terebinthinæ Ven. ſuccini, maſtichis, extracti rhabarbari, caſcarill. ana drachmas duas, balſami de Copaiva, reſinæ ligni guajaci ana drachmam unam M. F. ex drachma dimidia pilulæ no. XX. quæ per decem pluresve dies circa noctem cum emulſione temperante ſumendæ, ſuperbibendo poſtero die mane infuſum theiforme ex veron. mentha, meliſſa, millefolio & conſolida ſaracenica conflatum, vel etiam decoctum, cujus ingredientia ſint radix chinæ, ſarſaparill. glycyrrhizæ, cichorei & antimonium crudum in petia ligatum. Nec excludenda hoc loco venit mixtura, quæ ad fluxum ſeminalem moderandum & compeſcendum præſtantiſſimæ eſt virtutis, & ita componitur: recipe tincturæ antimonii acris, eſſent. ling. quajaci, ſuccini, ligni aloes ana unciam unam, tinctur. hæmatit. ſeu liquoris martialis, qui ex capite mortuo florum ſalis ammoniac. martialium paratur, drachmam unam M. F. eſſentia, quæ pari ratione, alvo prius ſufficienter expurgata, bis in die ad XL. guttas ſumi poteſt.

§. XII.

§. XII.

Exter-norum uſus. Verum enim vero, niſi uſum remediorum internorum externis quoque ſecundemus, incaſſum laborabimus. Hæc ipſa vero pro ſymptomatum ratione longe differunt. Ita ad dolorem & ardorem in genitalibus temperandum, vel etiam bubonem, qui ſæpe jungitur, ſuppurandum, præclari uſus ſunt cataplaſmata, quæ ex ſpeciebus demulcentibus & emollientibus, ut radice liliorum alborum, altheæ, flor. chamomillæ, ſambuci, verbaſci, ſemine fœnu græci, cymini, anethi, hyoſcyami &c. ex lacte vel decocto avenaceo coctis poſſunt parari calideque crebrius imponi. Ad exulceratas urethræ partes mundificandas & relaxatas roborandas ſummæ utilitatis ſunt injectiones ex mercurii dulcis, drachmis duabus in infuſi theiformis ſaturati libra dimidia ad horæ quadrantem decoquenda. Quodſi vero magna eſt eroſio, lac cum melle deſpumato, addito decocto myrrhæ ex aqua, ope ſiphonis injicitur utiliſſime.

§. XIII.

Diæta conveniens. Ultimo loco multum quoque intereſt, ut medicus rectam & accommodatam vivendi rationem præſcribat, atque ægros inprimis a cibis aromatiſatis, duris & nimis nutrientibus, nec non a cereviſiæ & vini potu, vehementiori corporis exercitatione, animi adfectibus & mulierum conſortio abſtinere jubeat; alioquin malum adhuc præſens non modo difficulter evellitur, verum etiam, ſi curationem jam receperit, ex facili repullulat. Inter cibos itaque juſcula tenuiora cum endivia, acetoſa, lactuca & cichoreo alterata, & pro potu ordinario decoctum glycyrrhizæ cum hordeo, vel ſerum lactis commendare juvabit. Nec laude ſua carent emulſiones ex amygdalis dulcibus, ſeminibus IV. frigidis majoribus, & papavere albo cum decocto Cornu C. diluto confectæ & pro potu adſumtæ; quibus commodiſſime adduntur nitrum purif. nec non pulveres leniter diaphoretici ex Cornu C. uſto, antimonio diaphoretico ſive ceruſſa antimonii parandi. Hac enim ratione acrimonia humorum temperatur, partiumque genitalium ardor & dolor, ſi urget, conſopitur efficaciſſime.

CAUTELÆ ET OBSERVATIONES CLINICÆ.

§. I.

IN gonorrhœa benigna maxime omnium acriora purgantia & illa, quæ mercurialia ingrediuntur, cautius ſunt adhibenda, quod itidem valet de balſamicis fortioribus & diureticis; ſiquidem humores magis commovendo & ad partes genitales debilitatas appellendo, effluxum materiæ augent. Multo vero magis hæc ſingula exulent in ſubjectis ſanguineis & cholericis, quibus longe gravius nocent. Haud aliter ſentiendum eſt de adſtringentibus, quæ nunquam ſine præmiſſa ſufficienti humorum correctione in uſum debent vocari, niſi mali moris gonorrhœam, maxime in iis, qui magna humorum impuritate ſcatent, proritare velimus. *Cautelæ circa purgantia balſamica & diuretica in fluxu benigno.*

§. II.

Venæſectio & cura per inediam, quæ potu victuque tenui & exſiccante abſolvitur, in plethoricis pinguis & ſpongioſi habitus lauteque viventibus inter morbi initia locum inveniunt aptiſſimum, cum contra, ſi fluxus diuturnitate corpus debilitatum nimis fuerit, omitti prorſus debeant, ſiquidem vires magis exhauriendo ſæpe cachexiam, tabem dorſalem cum hectica febre vel impotentiam virilem inducunt. *Circa V. Sionem & curã per inediam.*

§. III.

In curanda gonorrhœa maligna attendere maxime medicus debet ipſam ægrotantis conſtitutionem. Plurimum namque refert, num laborans complexionis ſit cholericæ & ſanguineæ aut phlegmaticæ, & an naturæ ſit robuſtioris vel imbecillis ac teneræ. Neque minus probe inquirere oportet, qualis humorum ſit conditio. Hæc enim prout differt, variat quoque ratione ſympto- *Temperamentorum & humorum ratio habenda eſt in gonorrhœa maligna.*

promatum adfectio. Ita ſi corpus offendit cacochymicum & ex improba victus ratione vel alio gliſcente morbo ſcabie, purpura ſcorbutica, vel adfectu hypochondriaco detentum: tunc utique deteriora curatuque difficiliora pertimeſcenda ſunt ſymptomata.

§. IV.

Cautelæ circa tractationem cholericorum.

Si calidiores ſenſibilioriſque indolis homines pernicialis hæc fluxio corripit, ab omnibus calidioribus, purgantibus, ſudoriferis, diureticis, decoctis lignorum, ut guajaci, acrioribus, eſſentiis balſami Peruviani & opobalſami, maxime in principio fluxus, abſtinere debemus. Novi enim præpoſtero, & ſine convenienti corporis præparatione inſtituto illorum uſu, vitioſum humorem retentum, fluxumque ſuppreſſum, ſed loco hujus bubones excitatos, & non modo circa genitalia, ſed in facie quoque puſtulas ulceroſas peſſimi mori ſubortas.

§. V.

Circa curationem phlegmaticorum.

Qui ſegniorem & phlegmaticam obtinent temperaturam, in his, præmiſſa ſufficienti corporis expurgatione, roborantibus & leniter ſpirituoſis gonorrhœam incipientem perfecte curatam & hoſtile virus expulſum memini. Atque hoc fine nonnunquam per aquam vitæ in parciori ſed ſæpius repetita doſi exhibitam potiri licuit, qualis ita paratur: recipe herbæ menthæ manipulos tres, terebinthinæ venetæ unciam unam, balſami Peruviani unciam dimidiam, deſtillentur cum vini Rhenani menſuris tribus. Doſis ſit uncia una ad duas. Cui etiam commode ſubſtituitur hæc formula: recipe aquæ roſar. ſpiritus vini rectificati ana menſuram dimidiam, julepi roſarum uncias duas, balſami noſtri vitæ guttas 50. M.

§. VI.

Circa adſtringentia.

Quamdiu materia profluens fœtida eſt & ſubviridis, nunquam danda ſunt adſtringentia; nam ubi intempeſtive & nimis cito fluxus iiſdem ſupprimitur, aut decocta lignorum validiora cum regimine ſudorifero offeruntur, venenum tranſit in ſeminis & lymphæ maſſam, unde ſymptomata lui venereæ propria reſultant. At vero ex nullo prope adſtringentis facultatis remedio major redundat noxa, quam a ſaccharo ſaturni interne, ut empiricorum mos eſt, ſiniſtre oblato. Vidi enim colicam convulſivam, appetitus proſtrationem alvique pertinaciſſimam obſtipationem inde inductam. Idem quoque valet de injectionibus adſtringentibus, quæ, niſi fluxu impuro correcto, numquam debent adhiberi.

§. VII.

Circa diuretica.

Inter medicamenta urinæ fluxum promoventia peſſime, ut arbitror, a quibuſdam referuntur cantharides & parata ex iis eſſentia, ſiquidem viis urinariis admodum ſunt infenſæ, facileque pernicioſas renum & veſicæ inflammationes cum mictu cruento, niſi convenientibus ſuccurramus remediis, ciere valent.

§. VIII.

Circa V. Sionem.

Venæſectiones in curatione gonorrhœæ virulentæ raro exiguntur, & in ſenſibilioribus, quibus facile materiæ ſordidæ contingit ſuppreſſio, magis obſunt, quam proſunt; attamen ſi corpus ſanguine turget & juvenile eſt, ad mitiganda ſymptomata ſine noxa concedi poſſunt.

§. IX.

Quid faciendum ſi fluxus ſiſtitur.

A variis ſubinde cauſis evenit, ut materia parcior ex pene effluat, & mox puſtulæ in corpore hinc inde adpareant. Tum vero loca affecta humectare, fotu, balneis & cataplaſmatibus relaxare, atque purgantibus materiam deorſum ducere conſultum erit. Juvant quoque eodem fine injectiones lactis dulcis, & decocti avenæ cum oleo amygdalarum dulc. remixti, a quibus ego fluxum ſæpius iterumque revocatum ſcio.

§. X.

Gonorrhœa inveterata raro per ſalivationem.

Mirum certe eſt, quod gonorrhœa per ſalivationem tolli non poſſit; crebrior enim uſus & experientia ſatis docet, peſſima venerea ulcera, quæ in univerſo corpore radicantur, hacce cura-

curatur ſed ſæpe per Carolinas.

curatione fuiſſe ſanata, ſed gonorrhœam remanſiſſe. Et profecto moleſtiſſima hæc fluxio, ſi male tractata & inveterata fuerit, rarius ad frugem reducitur, ſed per totam ſæpe vitam laborantes comitatur. Latitant quippe nonnunquam in glandulis proſtatis tam majoribus, quam minoribus ſcirrhoſa & fiſtuloſa ulcera, quæ radicitus tollere difficillimum eſt. Nihilo tamen minus aliquoties exoptatiſſimum reperiri auxilium in uſu thermarum Carolinarum interno, quæ licet alias provide in gonorrhœa recenti ſint uſurpandæ, eo quod debiles partes magis relaxando, majorem materiæ adfluxum efficiunt; in inveterato tamen malo, dum inſigni vaſorum obſtructiones tollendi, diuque latentes, incarceratos & duros tumores reſolvendi efficacia pollent, cum fructu dari poſſunt. Sed ut minori quantitate, adhibitis ſimul in & poſt curam roborantibus balſamicis internis & injectionibus, bibantur ſuadeo.

§. XI.

Quæ proſint in urethræ exulceratione.

Quando urethra, cujus tunica media valde glanduloſa, non modo exulcerata, ſed & nimis relaxata eſt, & fungoſæ ſubſtantiæ quidpiam adhæret, ex qua poſtea prodeunt urinam valde remorantes carunculæ, ſolam eſſentiam opobalſami cum ſpiritu vini extractam, item balſamum noſtrum vitæ cum tribus partibus l'eau d'arquebuſade dilutum aliquoties de die fauſto cum ſucceſſu injiciendum curavi. Enim vero tali injectione ſat vehemens in membro excitatur ardor, qui tamen ſenſim paullatimque remittit. Speciatim vero de carunculis, quæ nonniſi ſpecies verrucarum ſunt, tenendum arbitror, quod pulvere quodam erodente, aut ferro candente optime tollantur. Sed hæc operatio peritam poſtulat manum, ne forte tali ignito inſtrumento vicina pars lædatur.

In carunculis tollendis.

§. XII.

Cautela circa penis ulcera.

Ad mundificanda glandis & penis ulcera frequens epithema præſtantis erit efficaciæ: recipe aquæ calcis vivæ cum aqua roſar. dilutæ uncias duas, l'eau d'arquebuſade unciam unam, ſacchari ſaturni grana X. mercurii præcipitat. albi grana VIII. M. Contra ubi ſimul conſolidandi intentio eſt, balſamum ſulphuris antimoniatum & terebinthinatum cum unguento digeſtivo remixtum meretur commendari.

§. XIII.

Circa bubones.

Bubones, ſi junguntur, quantum fieri poteſt emplaſtro e molliente Agricolæ cum oleo hyoſcyami & ſapone malaxato ſunt maturandi. Cui ſcopo etiam emplaſtrum Barbette ſaponatum & cum pauxillo oleo hyoſcyami ſubactum egregie inſervit.

§. XIV.

Circa tumores ſcroti & teſtium.

Quando ſcrotum cum teſticulis in magnum tumorem agitur, ſuccurrendum eſt fomentis calidis, ſive admiſſione vaporum ex decoctione herbarum & florum emollientium cum lacte facta prodeuntium: qua methodo tempeſtive adhibita tumor mollitur, ut dein emplaſtra reſolventia majori cum emolumento adplicari poſſint.

ENARRATIONES MORBORUM.

OBSERVATIO I.

Gonorrhœa benigna chronica.

Flagitavit haud ita pridem opem meam vir triginta annorum, temperamenti ſanguineo-cholerici, qui cum per crebras manuſtuprationes magnam ſibi contraxiſſet vaſorum ſeminalium atoniam, gonorrhœam incidit benignam, per quatuor annos ſub alvinarum ſordium excretione lotiique emiſſione moleſte infeſtantem. Ad ſiſtendum hunc fluxum aliquoties ſumſit oleum terebinthinæ, unde fluxus quidem ceſſabat, tantum autem aberat, ut priſtinum genitalibus robur & ſtimulus ad coitum reſtitueretur, ut potius hic penitus ſupprimeretur. Nec ullis per quatriennium remediis poterat revocari, uſque tandem naturæ vigore cibiſque eupeptis pollutiones nocturnæ cum leni quodam

dam

dam ſtimulo & penis erectione redirent. Sed non multo poſt priſtina ludebatur ſcena, & materia ſeminis analoga ſub alvi & veſicæ exoneratione rurſus e pene profluebat, idque nunc per integros quinque annos. Ego igitur conſultus primo omnium ſuaſi, ut æger, ſepoſita omni cereviſia, decoctum ex rad. ſcorzoner. chinæ, acetoſ. raſura ligni ſantali rubri, flavi, aloes, lentiſci &c. mane calidum, dein frigidum biberet, atque in victu carnes tantum aſſatas, & ex his confecta tenuiora juſcula adſumeret vinique rubri Gallici, pontac dicti, hauſtum cum elixirii ex eſſentia corticum aurant, tinctura tartari & pauxillo olei macis conflati XL. guttulis inter cibos caperet. Ad alvum apertam ſervandam commendavi mala Borſdorffienſia cum paſſulis cocta & prunellas; ante decubitum vero pulverem obtuli ſequentem: rec. ſuccini præp. drachmam unam, nitri purif. drachmam dimidiam, terræ catechu, corticis caſcarillæ ana grana XII. M. F. pulvis div. in doſes IV. Demum quoque regioni pubis per noctem calide imponendum ſuaſi ſacculum fol. myrthi, lauri, flor. chamomill. roman. roſar. maſtiche & ſuccino repletos & ex vino rubro coctos. Nec dubito, quin æger egregium inde percepturus ſit levamen.

EPICRISIS.

Intempeſtive in noſtro caſu adhibitum fuit oleum terebinthinæ. Equidem tali remedio fluxus ad tempus ſiſtitur, ſed ex facili redit, ac ſæpe graviora accedunt ſymptomata. In curatione rite inſtituenda ego maxime omnium reſpexi ad ægrotantis naturam corporiſque habitum, qui quum valde eſſet obeſus, tenuorem victum ſeu curam per inediam præſcribere conſultum putavi. Niſi enim commode ſubtrahatur morbi pabulum, parum vel nihil proficitur. Poſthæc vero eo annitendum duxi, ut partes ſeminales nimis relaxatæ & a tono ſuo dejectæ roborentur, id quod tutiſſime perficitur remediis tam internis quam externis ſupra commemoratis.

OBSERVATIO II.

Gonorrhœa virulenta in benignam mutata.

Vir triginta annorum, conſtitutionis ſanguineæ, habitu corporis ſpongioſo præditus, poſt celebratum eum impura coitum, malignum ſeminis cum dolore, ardore ac moleſta membri & perinæi tenſione junctum incidit profluvium. Chirurgus in conſilium adhibitus eſſentiam balſami de Copaiva ſat larga obtulit quantitate, indeque effecit, ut non modo copioſius materiæ purulentæ cum ſanguine mixtæ, ſed & ipſius puri ſanguinis ex urethra ſuccederet ſtillicidium. In tali rerum ſtatu venæſectionem in manu adminiſtravit, & ad alvum ducendam pilulas ex panchymago Crollii & mercurio dulci confectas adhibere juſſit, quo fiebat, ut ſanguinis quidem fluxio ceſſaret, urina vero ſemper ſabuloſa, & liquor ex genitalibus albicans per longum temporis ſpatium promanaret. Ego tandem conſultus decoctum præſcripſi temperatius bibendum, & ſacculos ex ſpeciebus roborantibus nervinis repletos in vino rubro decoctos regioni pubis & perinæi crebrius adplicare, & ad relaxatas partes roborandas balſamum noſtrum vitę cum tribus partibus l'eau d'arquebuſade dilutum injicere imperavi, tam felici eventu, ut brevi poſt relicta illa liquoris albicantis ex genitalibus fluxio evaneſceret.

EPICRISIS.

Siſtit hic caſus gonorrhœam virulentam in benignam deſinentem, uti quidem ex liquoris albidi minus purulenti profluvio deprehendere licet. Difficulter admodum ejuſmodi gonorrhœa ſimplex a maligna reſidua, ſi invaluit, curatur: quare ut tempeſtive medicus manum auxiliatricem adferat neceſſe eſt. Cæterum taxari omnino meretur perverſa chirurgi in tractando hoc ęgro methodus,

dum

dum ad virus venereum e corpore cito eliminandum inter initia morbi mox calidiora præbuit remedia, quibus, præſente jam fluxu, nihil datur pernicioſius. Hac enim ratione virulenta materia in ſanguinis & lymphæ maſſam invehitur, longeque ſubtilior redditur, ut facilis inde ad ipſam luem veneream fiat tranſitus.

OBSERVATIO III.

Gonorrhœa valde chronica ſæpe recidivans.

Vir quinquaginta annorum, temperamenti cholerico-melancholici, in primis juventutis annis gonorrhœa laboravit virulenta, quæ aliquoties ſiluit, iterumque recruduit. Aliquando tamen mercurialibus & terebinthinaceis prorſus fuit ſublata, ſed aliquod tempus poſt in utroque inguinum latere prodierunt bubones. His iterum intra tres menſes ſublatis in cervice, cubitorum articulis, & in ani oſſiſque ſacri confiniis effloruerunt maculæ lividæ & ſquamoſæ, quæ, accedente calore, intolerabilem excitarunt pruritum & ardorem. Petiit itaque Carolinas, easque balnei loco adhibuit, ſed inde in gonorrhœam incidit ſimplicem, tam pertinacem, ut nullis hactenus remediis tolli potuerit; ſiquidem a mitioribus injectionibus materia profluens reddita eſt ſordidior, a fortioribus copioſior & ſanguinolenta. Poſt varia adhibita remedia fluxus quidem remiſit, ſed brevi temporis ſpatio iterum rediit, denuoque fuit expugnatus. A quo tempore mox in inguine æger dolorem percepit tractorium & preſſorium, cui ſe adſociavit febriculoſa intemperies, & ſimul cum urina, quæ plerumque cum ardente dolore redditur, alba viſcidaque materia prolicitur; majori tamen quantitate, ſi corpus movet, quam ſi in quiete continet.

EPICRISIS.

Ex præfata morbi hiſtoria plura in uſum noſtrum depromere poſſumus.

1.) Perquam notatu dignum eſt, quod fluxus ſeminalis crebriores patiatur recidivas, ita prorſus, ut exactis aliquot annis reverti poſſit. Ratio inde petenda venit, quod rarius prohl dolor hoc vitium radicitus tollatur, ſed ante convenientem evacuationem ſanguiniſque depurationem adſtringentibus tractetur. Qua methodo fluxio quidem ad tempus compeſcitur, ſed materia vitioſa circa loca adfecta intus retinetur, unde novi mali fomes perpetuo in corpore latitat.

2.) Accedit, quod in nonnullis ſubjectis gonorrhœa perperam curata partium ſeminis ſecretioni vacantium magnam poſt ſe relinquit infirmitatem, quæ poſtea facile ab impurorum humorum copia, a balneis nimiſque refrigerantibus, vel corpus humectantibus & alio modo debilitantibus, imo ex morbo vel ætate invaleſcit, ut hinc ejuſmodi involuntarium ſeminis profluvium vel in extrema ætate non raro contingat.

3.) Non dubitandum, quin in noſtro hoc caſu crebriores injectiones, ſicuti omnia topica imprudenter applicata, fuerint pernicioſiſſimæ. Etenim prius per convenientia interna remedia humorum vitioſorum correctioni, evacuationi & a loco affecto derivationi proſpicere debet medicus, quam ad externa progreditur; alioquin damnum infert vix ulla medicina reparabile.

OBSERVATIO IV.

Ex gonorrhœa ſaturninis male tractata ſymptomata.

Qui viginti annos habet juvenis generoſus ex impuro coitu ſibi ſanioſum ex genitalibus contraxit profluvium, ad quod abigendum chirurgum conſuluit, qui præter purgantia ſaturninis, ut tinctura antiphthiſica Grammanni & pulvere quodam ex corall. oſſe ſepiæ, ſuccino, terra ſigillata & magiſterio ſaturni compoſito fluxum compeſcere tentavit; & ſubſtitit quoque, ſed mox æger acerbiſſimis adfligebatur ventris torminibus, ut humi ſerpere, & corpus miris ſubinde modis torqueré cogeretur; alvus ſimul erat conſtrictiſſima, & perpetuus ſed irritus ad vomen-

mendum conatus. Intermittebant quidem ſingula hæc mala per aliquot horas, ſed ſtatis quaſi periodis eadem vehementia revertebantur. Ego igitur in conſilium adſcitus, clyſteres infundere juſſi mere oleoſos, ægrum in balneum deſcendere & fomenta abdomini applicare ſuaſi. Interius vero decoctum mannatum & rhabarbarinum cum oleo amygdalarum dulcium per vices adſumendum obtuli. Alvo ſic aperta, flatibus diſcuſſis, ingentique ſordium expurgata copia, ſingula quidam remittebant ſymptomata, ſed, quod memorabile eſt, moleſtus ſeminis fluxus redibat.

EPICRISIS.

1.) Sæviſſima illa, quæ enumeravimus ſymptomata non aliunde arceſſenda ſunt, quam a temerario medicamentorum ſaturninorum uſu, quorum tanta vis eſt ac vehementia, ut teneras ventriculi & inteſtinorum membranas nerveas ſpaſtice criſpando ac conſtringendo, motum & tonum periſtalticum plane invertant, adeoque efficiant, ut ſanguis intra ſenſibiles inteſtinorum tunicas ſubſiſtens roſiones, inflammationes & ſpaſmos conciret atrociſſimos.

2.) Illud adhuc notandum venit, quod ſedatis iſtis inteſtinorum ſpaſmis, alvoque reſerata, ſeminis profluvium redierit, aperto indicio, per conſenſum quaſi & ſola generis nervoſi conſtrictione talem fluxum antea fuiſſe cohibitum.

OBSERVATIO V.

Obſervatio Coronidis loco adhuc commemorare placet, quod non raro miaſma venereum, niſi tempeſtive avertatur, ipſam veſicam afficiat ejuſque tunicas internas arrodendo, non modo dolorem & ſpaſmum inibi excitet intolerabilem fere, ſed & dyſuriam inducat, unde urina cum copioſo ſedimento purulento, quod in fundo conſpicitur, emittitur. Neque renes omnino ſunt immunes, ſed quandoque magnam contrahunt labem, ut chyloſa & nutritia materia ſimul cum urina ſecernatur; & ſi incrementa ſumit talis exulceratio, febris accedit lenta & hectica, dolor capitis artuumque exquiſitiſſimus, virium jactura, vigilia & ipſa denique mors. Quodſi vero incidunt hæc mala, tuta & utiliſſima deprehendi primo infuſa herbarum vulneraria, qualia ex veronica, agrimonia, urtica mort. mentha, meliſſa floribus hyperici, ficubus &c. optime conficiuntur. Dein pro potu præſcripſi decocta temperatoria & quandoque tincturam tartari vel antimonii minus acrem cum balſamo de Copaiva permixtam, nec non pulveres ex oſſe ſepiæ, ſemine lycopodii, corall. & aliquot nitri purif. & cinnabaris granis compoſitos cum emulſione ſemin. IV. frigid. obtuli. Nec demum omittendas duxi injectiones, quæ ex aqua d' arquebuſade cum aqua calcis vivæ, plantag. ſpermat. ranar. optime conficiuntur. Omnium tamen remediorum vires longiſſime ſuperant aquæ Spadanæ, jam olim ab Henrico ab Heer in tali caſu valde commendatæ, ſi per aliquod tempus cum debito regimine adhibentur.

circa leſiones veſicæ in gonorrhœa inveterata.

Plures notabiles obſervationes occurrunt in Conſult. medicinal. Tom. III. Sect. III. caſu XLIV. uſque CII.

F I N I S.